شود.

نفحات الانس

مصنفهٔ

مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره

باضافهٔ

فہرست اسمائے صوفیائے کرام بترتیب حروف تہجی

باہتمام کیسری داس سیٹھ سپرنٹنڈنٹ

مطبوعۂ نولکشور پریس لکھنؤ

نفحات الانس

مصنّفهٔ

مولانا عبد الرحمٰن جامی قدس سره

باضافهٔ

فہرست اسمائے صوفیائے کرام بہ ترتیب حروف تہجی

باہتمام کیسری داس سیٹھ سپرنٹنڈنٹ

مطبوعهٔ نولکشور پریس لکھنؤ

اطلاع۔ اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کیلئے موجود ہی جسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے ملسکتی ہی جسکے معائنہ و ملاحظہ سے شائقین اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی اس کتاب کے ٹائٹل پیج کے تین صفحہ جو سادے ہین اُن مین بعض کتب تواریخ حالات انبیاء و اولیا اُردو و فارسی وغیرہ درج کرتے ہین تا کہ جس فن کی یہ کتاب ہی اُس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

نام کتاب	قیمت
کتب حالات انبیا و اولیاء اُردو	
روضۃ الاصفیا۔ ترجمۂ قصص الانبیا از مولوی محمد طاہر صاحب۔	۶ر۹پائی
ایضاً۔ مطبوعہ مطبع شعلۂ طور۔	۵ر۹پائی
عجائب القصص۔ حالات انبیا و اولیا از آدم علیہ السلام تا خاتم الانبیا صلعم مرتبہ مولوی فخرالدین صاحب۔	عہ۱۳رپ
تاریخ حبیب الٰہ۔ مدینۂ منورہ مولفۂ مفتی عنایت احمد صاحب۔	۶ر۶پائی
ترجمۂ فوائد سعدیہ۔ حالات اولیا از مولانا ابوالحسن کاغذ دو قسم	
(۱) کاغذ سفید گندہ۔	۱۲ر پ
(۲) کاغذ سفید رسمی۔	۱۰ر پ
مرآۃ الکونین۔ مصنفۂ غلام نبی صاحب	عگر پ
تفریح الاذکیا فی احوال الانبیا۔ جدید تاریخ مقبول عام از ابتداے آدم علیہ السلام تا ائمہ شہدا علیہم السلام بصحت احادیث آثار مولفۂ ابوالحسن حسین کاکوروی کامل در دو جلد۔	للعہ۱۴ر پ
البدر۔ مشاہیر شہداے بدر کی پاک زندگی کا سچا فوٹو تاریخ عرب و جغرافیہ	

نام کتاب	قیمت
ملک عرب کا سچا حال و سوانح عمری حضرت خلفاء اربعہ رضی اللہ عنہم مرتبہ مولوی ظہیر احمد شاہ۔	عہ ر پ
سیر المدار۔ معروف بہ ظہیر الابرار جس مین بلاد عرب و عجم و ہندوستان کے سفرون کا بیان و مراتب قطبیت و ولایت کی تصریح و مدار کے معنے وغیرہ کا تذکرہ ہی مرتبۂ مولانا شاہ ظہیر احمد صاحب مصنف البدر و ظہیر الاسلام۔	عہ ر پ
عین الولایت۔ حالات اولیاء اللہ خاندان چشتیہ مصنفۂ عزیز اللہ شاہ صاحب المعروف بہ منشی ولایت علی۔	۶ر پ
تذکرۂ علماے حال۔ حالات مقدس علماے حال مولفۂ مولوی محمد ادریس صاحب	۱۴ر پ
حدیقۃ الاولیا۔ از مفتی غلام سرور لاہوری	۵ر۶پائی
قصص الانبیا۔ کامل کتاب مستطاب حاوی جملہ حالات انبیاء سلف سے حضرت سید المرسلین صلعم تک جسمین منجانب مطبع علماے مطبع ہذا سے اس مرتبہ دیگر کتب تواریخ مستندہ سے حالات اضافہ کرکے گئے ہین سابقہ کتب مطبوعہ مطبع ہذا و دیگر مطابع مختصر تھین اب یہ مکمل ہو گئی	عہ۸ر پ

فہرست مضامین نفحات الانس

اسمای صوفیای کرام بترتیب حروف تہجی

بعون صانع مکین و مکان و فضل خلاق زمین و آسمان

نفحات الانس

مع

حواشی مفیدہ

در مطبع نامی منشی نولکشور واقع لکھنؤ مزین بطبع پسند و چھاپا شد

باہتمام بابو منوہر لال بھارگو سپرنٹنڈنٹ مطبع

بسم الله الرحمن الرحیم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي جَعَلَ مَرَائِيَ قُلُوْبِ اَوْلِيَائِهٖ مَجَالِيَ جَمَالِ وَجْهِهِ الْكَرِيْمِ + وَلَاحَ مِنْهَا عَلٰى صَفَائِحِ وُجُوْهِهِمْ لَوَائِحُ نُوْرِهِ الْقَدِيْمِ + فَصَارُوْا بِحَيْثُ اِذَا رُأُوْا ذُكِرَ اللّٰهُ - وَالصَّلٰوةُ عَلٰى اَفْضَلِ مَنِ ارْتَفَعَ حُجُبُ الْكَوْنِ عَنْ بَصَرِ بَصَائِرِهِمْ - وَانْكَشَفَ سِرُّ سَرَيَانِ وُجُوْدِهِ السَّارِيْ فِي الْكُلِّ عَلٰى سَرَائِرِهِمْ - فَصَارُوْا فِي الْوُجُوْدِ لَا اِيَّاهُ - وَعَلٰى اٰلِهِ الطَّيِّبِيْنَ - وَاَصْحَابِهِ الطَّاهِرِيْنَ وَعَلٰى مَنْ تَبِعَهُمْ وَتَبِعَ تَابِعِيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ - اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ اما بعد می گوید پایه شکسته زاویه خمول گم نامی عبدالرحمن بن احمد الجامی ثَبَّتَهُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْهَجِ الصِّدْقِ وَالسَّدَادِ فِي الْعَمَلِ وَالْقَوْلِ وَالْاِعْتِقَادِ که شیخ امام عالم عارف ابو عبدالرحمن محمد بن حسین السلمی النیشابوری قدس الله تعالی روحه در بیان سیر و احوال مشائخ طریقت قدس الله ارواحهم - که کبرای دین و عظمای اهل یقین اند - و جامع اند میان علوم ظاهر و باطن کتابی جمع کرده است و آنرا طبقات الصوفیه نام نهاده - و آنرا پنج طبقه گردانیده - و طبقه عبارت از جماعتی داشته که در زمان واحد یا در ازمنه متقارب به انوار ولایت و آثار هدایت از ایشان روی نموده - و سفر و رحلت مریدان و مستفیدان با ایشان بوده - و در هر طبقه بیست تن از مشائخ دائمه و علمای این طائفه ذکر کرده - و بحسب اقتضاء وقت و مقام از کلمات قدسیه - و شمائل مرضیه ایشان انچه دلالت می کند بر طریقت و علم و حال و سیرت ایشان در بیان آورده و حضرت شیخ الاسلام کهف الانام ناصر السنة قامع البدعة

السلمی بضم سین و فتح لام مخففه منسوب است بسلمه که از قبائل عرب است ۱۲ ع‍ ۵ مجالی جای جولان ۱۲

ابو اسمٰعیل عبدالله بن محمد الانصاری الهروی قدس الله تعالی روحه - آن را در مجالس صحبت و مجامع تذکیر و موعظت - املا می فرموده اند - و سخنان دیگر بعضے از مشائخ که دران کتاب مذکور نشده - و بعضی از اذواق و مواجید خود بران می افزوده - و یکی از محبان و مریدان آن را جمع می کرده - و در قید کتابت می آورده - و الحق آن کتابی ست لطیف و مجموعه ایست شریف مشتمل بر حقائق و معارف صوفیه - و دقائق لطائف این طائفه علیه اما چون بزبان هروی قدیم که دران عهد معهود بوده وقوع یافته - و تصحیف و تحریف نویسندگان بجائے رسیده - که در بسیاری از مواضع فهم مقصود بسهولت دست نمیداد - و ایضا مقتصرست بر ذکر بعض متقدمان و از ذکر بعضی دیگر - و از ذکر حضرت شیخ الاسلام و معاصران وی - و متاخران از وی خالی ست بارها در خاطر فقیر می گشت که بقدر وسع و طاقت در تحریر و تقریر آن کوشش نماید و انچه معلوم شود بعبارتی که متعارف روزگارست در بیان آرد - و آنرا که مفهوم نشود در حجاب ستر و کتمان بگذارد و از کتب معتبره دیگر سخنان چیده - و معارف سنجیده - اضافه آن کرده بر لوح بتیان نگارد - و شرح احوال و مقامات و معارف و کرامات و تاریخ ولادت و وفات جماعتی که دران کتاب مذکور نشده با آن منضم گرداند - اما بواسطه وفور علائق - و هجوم عوائق میسر نمی شد تا آنکه در تاریخ سنه احدی و ثمانین و ثمان مائه محب درویشان و معتقد ایشان با آن همه از شغل سیر و برفقر دلیر امیر نظام الدین علی شیر اَعَزَّهُ اللّٰهُ تَعَالٰى بِعِزِّ قَبُوْلِهٖ وَوَفَّقَهُ بِسُلُوْكِ طَرِيْقِ وُصُوْلِهٖ که بطوع و اختیار از اعلے مراتب جاه و (وزیر سلطان محمود ۱۲) اعتبار اعراض نموده و بقدم تسلیم و رضا بر سلوک جاده فقر و فنا اقبال فرموده ازین فقیر مثل آن صورتی که بر دل گذشته بود و در خاطر متمکن گشته استدعا کرد داعیه قدیم صورت تجدید یافت و دغدغه سابق سمت تقویت و تاکید پذیرفت لاجرم بصدق همت و خلوص طویت در امضای آن نیت و اقتضای آن امنیت شروع افتاد مامول از مکارم اخلاق و مراسم اشفاق مطالعه کنندگان آنکه چون ایشان را ازین انفاس طیبه اولیاء الله و فیض ارواح مقدسه ایشان وقت خوش گردد متصدی و باعث این جمع و تالیف را که بجهت اشتمال بر نفحات

انفاس طیبهٔ مشائخ که از حظائر قدس رسیده و بر مشام جان مشتاقان محاضر انس وزیده مسمی می گردد

به نفحات الانس من حضرات القدس از گوشهٔ خاطر فرو نگذارند و بدعاے خیر یاد آرند و التکلان

فی جمیع الاحوال علی المهیمن المتعال تمهید فی القول فی الولایة و الولی

ولایت مشتق ست از ولی که قرب ست و آن بر دو قسم ست ولایت عامه و ولایت خاصه ولایت

عامه مشترک ست میان همه مومنان قال الله تعالی اللّٰهُ وَلِیُّ الَّذِینَ آمَنُوا یُخْرِجُهُمْ مِنَ

الظُّلُمَاتِ اِلَی النُّورِ و ولایت خاصه مخصوص ست بواصلان از ارباب سلوک وَهِیَ عِبَارَةٌ

عَنْ فَنَاءِ الْعَبْدِ فِی الْحَقِّ وَبَقَائِهِ بِهِ فَالْوَلِیُّ هُوَ الْفَانِی فِیهِ وَالْبَاقِی بِهِ و فنا

عبارت ست از نهایت سیر الی الله و بقا عبارت ست از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله

وقتی منتهی شود که بادیهٔ وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنگاه متحقق شود

که بنده را بعد از فنای مطلق وجودی و ذاتی مطهر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان در عالم

اتصاف باوصاف الٰهی و تخلق باخلاق ربانی ترقی کند. ابو علی جوزجانی گوید رحمه الله

اَلْوَلِیُّ هُوَ الْفَانِی مِنْ حَالِهِ وَالْبَاقِی فِی مُشَاهَدَةِ الْحَقِّ لَمْ یُمْکِنْ لَهُ عَنْ

نَفْسِهِ اِخْبَارٌ وَلَا مَعَ غَیْرِ اللّٰهِ قَرَارٌ ولی آن بود که فانی بود از حال خود و باقی

بمشاهدهٔ حق ممکن نباشد مر او را که از خود خبر دهد و با جز خدا وند بیارامد ابراهیم ادهم

رحمة الله علیه مردے را گفت خواهی که ولی باشی از اولیاء الله گفت بلے خواهم گفت

لَا تَرْغَبْ فِی شَیْءٍ مِنَ الدُّنْیَا وَالْآخِرَةِ وَافْرِغْ نَفْسَکَ لِلّٰهِ تَعَالٰی

وَاَقْبِلْ بِوَجْهِکَ عَلَیْهِ بدنیا و عقبی رغبت مکن که رغبت بانها اعراض بود

از حق سبحانه و فارغ کن مر خود را از برائے دوستی خداوند و دنیا و عقبی را در دل راه مده

و روے دل بحق آر و چون این اوصاف در تو موجود شد ولی باشی وَفِی الرِّسَالَةِ الْقُشَیْرِیَّةِ

اِنَّ الْوَلِیَّ لَهُ مَعْنَیَانِ اَحَدُهُمَا فَعِیلٌ بمعنی مفعول وَهُوَ مَنْ یَتَوَلَّی اللّٰهُ اَمْرَهُ

قال الله تعالی وَهُوَ یَتَوَلَّی الصَّالِحِینَ فَلَا یَکِلُهُ اِلٰی نَفْسِهِ لَحْظَةً بَلْ

یَتَوَلَّی الْحَقُّ سُبْحَانَهُ رِعَایَتَهُ وَالثَّانِی فَعِیلٌ مُبَالَغَةٌ مِنَ الْفَاعِلِ

وَهُوَ الَّذِی یَتَوَلَّی عِبَادَةَ اللّٰهِ وَطَاعَتَهُ فَعِبَادَتُهُ تَجْرِی عَلَیْهِ عَلَی التَّوَالِی

مِنْ غَیْرِ اَنْ یَتَخَلَّلَهَا عِصْیَانٌ وَکِلَا الْوَصْفَیْنِ وَاجِبٌ حَتّٰی یَکُونَ

الْوَلِیُّ وَلِیًّا یَجِبُ قِیَامُهُ بِحُقُوقِ اللّٰهِ عَلَی الْاِسْتِقْصَاءِ وَالْاِسْتِیْفَاءِ

وَدَوَامِ حِفْظِ اللّٰهِ اِیَّاهُ فِی السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَمِنْ شَرْطِ الْوَلِیِّ اَنْ

یَکُونَ مَحْفُوظًا کَمَا اَنَّ مِنْ شَرْطِ النَّبِیِّ اَنْ یَکُونَ مَعْصُومًا فَکُلُّ مَنْ

کَانَ لِلشَّرْعِ عَلَیْهِ اعْتِرَاضٌ فَهُوَ مَغْرُورٌ مُخَادِعٌ قَصَدَ اَبُو یَزِیْدَ الْبِسْطَامِی

قوله لم یمکن له عن نفسه اخبار یعنی اخبار از خود ...

قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالیٰ رُوحَهُ بعض مَنْ وُصِفَ بِالوِلَایَةِ فَلَمَّا وَافیٰ مَسْجِدَهُ قَعَدَ یَنْتَظِرُ خُرُوجَهُ فَخَرَجَ الرَّجُلُ وَرَمیٰ بِبُزَاقِهِ تِجَاهَ الْقِبْلَةِ فَانْصَرَفَ اَبُو یَزِیْدَ وَلَمْ یُسَلِّمْ عَلَیْهِ وَقَالَ هٰذَا رَجُلٌ غَیْرُ مَامُوْنٍ عَلیٰ اَدَبٍ مِنْ اٰدَابِ الشَّرِیْعَةِ فَکَیْفَ یَکُوْنُ اَمِیْنًا عَلیٰ اَسْرَارِ الْحَقِّ شخصے نزدیک شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس اللہ تعالیٰ روحہ درآمد ونخست پاے چپ اندر مسجد نہاد شیخ اورا گفت بازگرد کہ ہرکہ در خانۂ دوست ادب در آمدن نداند مارا نشاید کہ باوے صحبت داریم شیخ رکن الدین علاء الدولہ قدس اللہ روحہ فرمودہ است انبیا علیہم السلام از انشاء گناہ عامداً معصوم اند واولیاء از خوار داشت گناہ محفوظ واز مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم مرویست اِنْ تَغْفِرِ اللّٰهُمَّ فَاغْفِرْ جَمًّا وَاَیُّ عَبْدٍ لَّکَ لَا اَلَمَّا ونزدیک این بیچارہ ہیچ گناہی بدتر ازین نیست کہ بندہ خودرا مقصر ومحروم نداند

القول فی المعرفة والعارف والمتعرف والجاهل وَفِی الْفَصْلِ الْاَوَّلِ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ مِنْ تَرْجَمَةِ الْعَوَارِفِ

بدانکہ معرفت عبارت ست از باز شناختن معلوم مجمل در صور تفاصیل۔ چنانکہ در علم نحو مثلاً بداند کہ ہر یک از عوامل لفظی ومعنوی چہ عمل کند این چنین دانستن بر سبیل اجمال علم نحو باشد وباز شناختن ہر عاملی ازان علی التفصیل در وقت خواندن سواد عربیت بے توقفی وروِیتی۔ واستعمال آن در محل خود معرفت نحو ود باز شناختن بفکر وروِیت تعرّف نحو وغافل بودن ازان باوجود علم سہو وخطا پس معرفت ربوبیت عبارت بود از باز شناختن ذات وصفات الٰہی در صور تفاصیل احوال وحوادث ونوازل بعد ازانکہ بر سبیل اجمال معلوم شدہ باشد کہ موجود حقیقی وفاعل مطلق اوست سبحانہ وتعالیٰ وتا صورت توحید مجمل علمی مفصّل عینی نگردد چنانکہ صاحب علم توحید در صور تفاصیل وقائع واحوال متجددہ متضادہ از ضرر ونفع وعطا ومنع وقبض وبسط ضار ونافع ومعطی ومانع وقابض وباسط حق را سبحانہ نہ بیند ونہ شناسد بی توقفی وروِیتی اورا عارف نخوانند واگر در اول وہلہ ازان غافل بود وعنقریب حاضر گردد وفاعل مطلق را جلّ ذکرہ در صور وسایط وروابط باز شناسد اورا متعرف خوانند نہ عارف واگر بکلے غافل بود وتاثیرات افعال را حوالہ بوسایط کند اورا ساہی ولاہی

ومشرک خفی خوانند مثلاً اگر معنی توحید را تقریر می کند وخود را مستغرق بحر توحید می نماید وبگری اورا بر سبیل انکار یا وباز گرداند وگوید این سخن نہ از سر حالست بل نتیجہ فکر وروِیت است حال برنجد وبروی خشم گیرد ونداند کہ این رنجش عین مصداق قول منکرست والا فاعل مطلق را در صورت این انکار باز شناختی وبروے خشم نگرفتی ومعرفت الٰہی را مراتب ست اول آنکہ ہر اثری کہ یابد از فاعل مطلق جل ذکرہ داند چنانکہ گفتہ شد دوم آنکہ ہر اثری کہ یابد از فاعل مطلق جل ذکرہ بیقین داند کہ آن نتیجہ کدام صفت ست از صفات او سوم آنکہ مراد حق را عزّ وجل در تجلّی ہر صفتی بشناسد۔ چہارم آنکہ صفت علم الٰہی را در صورت معرفت خود باز شناسد وخود را از دائرۂ علم ومعرفت بل وجود اخراج کند چنانکہ از جنید قدس اللہ سرہ پرسیدند کہ معرفت چیست گفت اَلْمَعْرِفَةُ وُجُوْدُ جَهْلِکَ عِنْدَ قِیَامِ عِلْمِهِ گفتند۔ زِدْنَا اَیْضًا گفت فرمود هُوَ الْعَارِفُ وَالْمَعْرُوْفُ وچندانکہ مراتب قرب زیادت شود وآثار عظمت الٰہی ظاہر تر گردد علم بجہل بیشتر حاصل شود ومعرفت نکرت زیادت گردد وحیرت بر حیرت بیفزاید وفریاد رَبِّ زِدْنِی تَحَیُّرًا فِیْکَ از نہاد عارف برخیزد واین معنی کہ تقریر می افتد ہمہ علم معرفت ست نہ معرفت چہ معرفت امر وجدانیست وتقریر ازان قاصر اما علم مقدمۂ آنست پس معرفت بی علم محال باشد وعلم بی معرفت وبال

القول فی معرفة الصوفی والمتصوف والملامتی والفقیر والفرق بینهم وَفِی الْفَصْلِ الْعَاشِرِ مِنْ بَابِ الثَّالِثِ مِنْ تَرْجَمَةِ الْعَوَارِفِ

بدانکہ مراتب طبقات مردم علی اختلاف درجاتہم بر سہ قسم ست قسم اول مرتبۂ واصلان وکاملان وآن طبقۂ علیہ است وقسم دوم مرتبہ سالکان طریق کمال وآن طبقۂ وسطی است وقسم سوم مرتبہ مقیمان وہدۂ نقصان وآن طبقہ سفلی ست واصلان مقربان سابقانند وسالکان ابرار واصحاب یمین ومقیمان اشرار واصحاب شمال واہل وصول بعد از انبیاء صلوٰة الرحمٰن علیہم دو طائفہ اند اول مشائخ صوفیہ کہ بواسطۂ کمال متابعت رسول صلی اللہ علیہ وسلم مرتبۂ وصول یافتہ اند وبعد ازان در رجوع برای دعوت خلق بطریق متابعت مامور ماذون شدہ اند واین طائفۂ کاملان مکمل اند کہ فضل وعنایت ازلی ایشان را بعد از استغراق در عین جمع ولجۂ توحید از شکم ماہی فنا بساحل تفرقہ ومیدان بقا خلاصی ومناصی ارزانی فرمودہ تا خلق را بنجات ودرجات دلالت کنند واما طائفۂ دوم آن جماعت اند کہ بعد ازان

وصول بدرجهٔ کمال حوالت تکمیل و رجوع بخلق بایشان نرفت و غرقهٔ بحر جمع گشتند و در شکم ماهی فنا چنان ناچیز و مستهلک شدند که از ایشان هرگز خبرے و اثری بساحل تفرقه و ناحیت بقا نرسیده و در سلک زمرهٔ سکان قباب غیرت و قطان دیار حیرت انخراط یافتند و بعد از کمال وصول ولایت تکمیل دیگران بایشان مفوض نگشت و اهل سلوک نیز بر دو قسم اند طالبان مقصد اعلی و مریدان وجه الله یُرِیدُونَ وَجْهَهُ و طالبان بهشت و مریدان آخرت وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ و اما طالبان حق دو طایفه اند متصوفه و ملامتیه متصوفه آن جماعت اند که از بعضی صفات نفوس خلاص یافته اند و بعضی از احوال و اوصاف صوفیان موصوف گشته و متطلع نهایات احوال ایشان شده و لیکن هنوز باذیال بقایای صفات نفوس متشبث مانده باشند و بدان سبب از وصول غایات و نهایات اهل قرب و صوفیه متخلف گشته. و اما ملامتیه جماعتی باشند که در رعایت معنی اخلاص و محافظت قاعدهٔ صدق و اختصاص غایت جهد مبذول دارند و در اخفای طاعات و کتم خیرات از نظر خلق مبالغت واجب دانند با آنکه هیچ دقیقه از صوالح اعمال مهمل نگذارند و تمسک بجمیع فضائل و نوافل از لوازم شمرند و مشرب ایشان در کل اوقات تحقیق معنی اخلاص بود و لذت شان در تفرد نظر حق باعمال و احوال ایشان و همچنان که عاصی از ظهور معصیت پر حذر بود ایشان از ظهور طاعت که مظنهٔ ریا باشد حذر کنند تا قاعدهٔ اخلاص خللی نپذیرد بعضے گفته اند الْمَلَامَتِيُّ هُوَ الَّذِي لَا يُظْهِرُ خَيْرًا وَلَا يُضْمِرُ شَرًّا این طایفه هرچند عزیز الوجود و شریف الحال باشند هنوز حجاب وجود خلقیت از نظر ایشان بکلی منکشف نشده باشد و بدان سبب از مشاهدهٔ جمال توحید و معاینهٔ عین تفرید محجوب مانده باشند چه آخفاء اعمال و ستر احوال خود از نظر خلق مشعر و موذن است برویت وجود خلق و نفس خود که بالغ معنی توحید نه و نفس نیز از جملهٔ اغیار است تا هنوز بر حال خود نظر دارند اخراج اغیار از مطالعهٔ اعمال و احوال خود بکلی نکرده اند و فرق میان ایشان و صوفیه آنست که جذبهٔ عنایت قدیمه هستی صوفیه را بکلی از ایشان انتزاع کرده بود و حجاب خلق و انانیت از نظر شهود ایشان برداشته لاجرم در اتیان طاعات و صدور خیرات خود را و خلق را در میان نه بینند و از اطلاع نظر خلق مامون باشند و باخفای اعمال و ستر احوال مقید نه اگر مصلحت وقت در اظهار طاعت بینند اظهار کنند و اگر در اخفاے آن بینند اخفا کنند پس ملامتیه مخلصانند

بکسر لام و صوفیه مخلصانند بفتح لام إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ وصف حال ایشان است و اما طالبان آخرت چهار طایفه اند زهاد و فقرا و خدام و عباد اما زهاد طایفه باشند که بنور ایمان و ایقان جمال آخرت مشاهده کنند و دنیا را در صورت قبح معاینه بینند و از التفات بزینت مزخرف فانی او رغبت بگردانند و از جمال حقیقی باقی رغبت نمایند و تخلف این طایفه از صوفیه آنست که زاهد بحظ نفس خود از خلق محجوب بود چه بهشت مقام حظ نفس است فِيهَا مَا تَشْتَهِي الْأَنْفُسُ و صوفی بمشاهدهٔ جمال ازلی و محبت ذات لم یزلی از هر دو کون محجوب بود همچنانکه از دنیا صرف رغبت کرده باشد و از آخرت نیز رغبتش مصروف بود پس صوفی را در زهد مرتبه بود ورای مرتبهٔ زاهد که حظ نفس از آن در ربود و اما فقرا آن طایفه اند که مالک هیچ چیز از اسباب و اموال دنیوی نباشند و در طلب فضل و رضوان الٰهی ترک همه کرده باشند و باعث این طایفه بر ترک یکی از سه چیز باشد اول رجا و تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال را حساب لازم است و حرام را عقاب دوم توقع فضل ثواب و مسابقت در دخول جنت چه فقرا پانصد سال پیش از اغنیا به بهشت آیند سیوم طلب جمعیت خاطر و فراغت اندرون از برای اکثار طاعات و حضور دل در آن و تخلف فقرا از ملامتیه و متصوفه آنست که او طالب بهشت و حظ نفس خود است و ایشان طالب حق و خواهان قرب او و ورای این مرتبه در فقر مقامی است فوق مقام ملامتیه و متصوفه و آن وصف خاصهٔ صوفیه است چه صوفی اگرچه مرتبهٔ او ورای مرتبهٔ فقر است و لیکن خلاصهٔ مقام فقر در مقام او درج است و سبب آنست که صوفی را عبور بر مقام فقر از جملهٔ شرائط و لوازم است و هر مقام که از آن ترقی کند صفاوه و نقاوهٔ آن را انتزاع نماید و رنگ مقام خود دهد پس فقر را در مقام صوفی وصفی دیگر زاید بود و آن سلب نسبت جمیع اعمال و احوال و مقامات است از خود و عدم تملک آن چنانکه هیچ عمل و هیچ حال و هیچ مقام از خود نه بیند و بخود مخصوص نداند بلکه خود را نه بیند پس او را نه وجود بود و نه ذات و نه صفت محو در محو فنا در فنا بود و این حقیقت فقر است که مشائخ در فضیلت آن سخن گفته اند و آنچه پیش ازین در معنی فقر یاد کرده شد رسم فقر است و صورت آن شیخ ابو عبدالله خفیف قدس سره گفته است الْفَقْرُ عَدَمُ الْأَمْلَاكِ وَالْخُرُوجُ عَنْ أَحْكَامِ الصِّفَاتِ و این حد جامع است مشتمل بر رسم فقر و حقیقت آن و بعضے گفته اند الْفَقِيرُ الَّذِي

لَا یَمْلِكُ وَلَا یُمْلَكُ و فوقیت مقام صوفی از مقام فقیر بآنست که فقیر بارادت فقر و ارادتِ حظ نفس محجوب بود و صوفی را هیچ ارادت مخصوص نبود و در صورت فقر و غنا ارادت او در ارادت حق محو بود بلکه ارادت او عین ارادت حق باشد و بنا برین اگر صورت فقر و رسم آن اختیار کند بارادت و اختیار خود محجوب نشود چه ارادت او ارادت حق باشد ابو عبدالله خفیف رحمه الله گفته است اَلصُّوْفِیُّ مَنِ اسْتَصْفَاهُ الْحَقُّ لِنَفْسِهٖ تَوَدُّدًا وَالْفَقِیْرُ مَنِ اسْتَصْفٰی نَفْسَهٗ فِیْ فَقْرِهٖ تَقَرُّبًا و بعضی گفته اند اَلصُّوْفِیُّ هُوَ الْخَارِجُ عَنِ النُّعُوْتِ وَالرُّسُوْمِ وَالْفَقِیْرُ هُوَ الْفَاقِدُ لِلْاَشْیَآءِ و ابو العباس نهاوندی رحمه الله گوید۔ اَلْفَقْرُ بِدَایَةُ التَّصَوُّفِ و فرق میان فقر و زهد آنست که فقر بے وجود زهد ممکن بود چنانکه کسی ترک دنیا کند بعزمے ثابت از سر یقین و هنوز رغبت اندران باقی بود و همچنین زهد بے فقر ممکن ست چنانکه کسی با وجود اسباب رغبتش ازان مصروف بود و فقر را رسمیت و حقیقت رسم او عدم املاک ست و حقیقت او خروج از احکام صفات و سلب اختصاص چیزی بخود و رسم فقر صورت زهد ست و امارت آن و معنی زهد صرف رغبت از دنیا و حق سبحانه چون خواهد که بعضے از اولیاء خود را در تحت قباب عزت از نظر اغیار محجوب گرداند ظاهر ایشان را بلباس غنا که صورت رغبت ست بدنیا بپوشاند تا اهل ظاهر ایشان را از جملهٔ راغبان دنیا پندارند و جمال حال ایشان از نظر نامحرمان پوشیده ماند و این حقیقت فقر و زهد وصف خاص و لازم حال صوفی ست و آثار رسم فقر اختیار بعضی از مشائخ صوفیانست و مراد ایشان دران اقتدا بانبیا و تقلیل از دنیا و ترغیب و دعوت طالبان با صورت فقر بزبان حال و اختیار ایشان درین معنی مستند باختیار حق ست نه بطلب حظ اخروی و اما خدام جماعتے باشند که خدمت فقرا و طالبان حق اختیار کنند چنانکه باداؤد علیه السلام خطاب کردند اِذَا رَاَیْتَ لِیْ طَالِبًا فَکُنْ لَهٗ خَادِمًا و اوقات خود را بعد از اداے فرائض در تشریع و ترفیه

خاطر ایشان از اهتمام بامور معاش و اعانت بر استعداد امر معاد مصروف دارند و آنرا بر نوافل عبادات تقدیم کنند و در طلب مایحتاج ایشان در هر طریق که در شرع مذموم نباشد مداخلت نمایند بعضے بکسب و بعضی بدریوزه و بعضے بفتوح و نظر ایشان در اخذ و اعطا بر حق بود و خلق را در خدمت رابطهٔ اعطاء حق سبحانه دانند و در اعطاء واسطهٔ قبول و از عزت این مقام بر طائفه حال خادم و شیخ مشتبه شده است و خادم را از شیخ فرقی نهاده اند و فرق آنست که خادم در مقام ابرار است و شیخ در مقام مقربان زیرا که مراد خادم در اختیار خدمت نیل ثواب آخرت بود و الا بدان مقید نه گردد و شیخ بمراد حق قائم بود نه بمراد نفس خود و اما عباد آن طائفه اند که پیوسته بر وظائف عبادات و فنون نوافل مواظبت و ملازمت نمایند از برای نیل ثواب اخروی و این وصف در صوفی موجود بود و لیکن معرا و مبرا از شوائب علل و اغراض چه ایشان حق را برای حق پرستند نه برای ثواب اخروی و فرق میان زهاد و عباد آنست که با وجود رغبت بدنیا صورت عبادت ممکن بود و فرق میان عباد و فقرا آنکه با وجود غنا باشد که شخص عابد بود پس معلوم شد که واصلان دو طائفه اند و سالکان شش طائفه و هر یک ازین طوائف هشتگانه دو متشبه دارد یکی محق و دیگری مبطل اما متشبه محق بصوفیان متصوفه اند که بنهایات احوال صوفیان مطلع و مشتاق باشند و ببقایا تعلقات صفات از بلوغ مقصد و مقصود معوق و ممنوع و مبطل متشبه بایشان جماعتے که خود را در زی صوفیان اظهار کنند و از حلیهٔ عقائد و اعمال و احوال ایشان عاطل و خالی باشند ربقهٔ طاعت از گردن بر داشته خلع العذار در مرتع اباحت می چرند و گویند تقید باحکام شریعت وظیفهٔ عوام ست که نظر ایشان بر ظواهر اشیا مقصور بود و اما حال خواص و اهل حقیقت ازان عالی تر است که برسوم ظاهر مقید شوند و اهتمام ایشان بمراعات حضور باطن بیش نبود و این طائفه را باطنیه و مباحیه خوانند و اما متشبه محق بمجذوبان واصل طائفه باشند از اهل سلوک که سیر ایشان هنوز در قطع منازل صفات نفوس بود و از تابش حرارت طلب وجود شان در قلق و اضطراب و پیش از ظهور تباشیر صبح کشف ذات و استقرار و تمکن در مقام فنا گاه گاه برقی از بوارق کشف بر نظر شهود ایشان لائح و لامع گردد و نفحهٔ از نفحات وصل ازمهب فنا بمشام دل ایشان بپیوندد و چنانکه ظلمات نفوس ایشان در لمعات

نور آن برق منطوی و متواری گردد و هبوب آن نفحه باطن ایشان را از وهج آتش طلب
و قلق شوق روحی آرامی بخشد و دیگر باره چون آن برق منقطع گردد و آن نفحه ساکن شود ظهور
صفات نفوس و حرارت طلب و قلق شوق معاودت نماید و سالک خواهد که بکلی از ملابس صفات
وجود منسلخ و منخلع گردد و غرق بحر فنا شود تا از تعب وجود بیکبارگی بیاساید و چون آن مکان هنوز
مقام او نگشته باشد و گاه گاه بدو نازل گردد و باطن مطلع و مشتاق این مقام باشد او را لقب متشبه
محق بمجذوبان واصل کرده شد و اما متشبه مبطل بمجذوبان واصل طائفه باشند که دعوی استغراق
در بحر فنا و استهلاک در عین توحید کنند و حرکات و سکنات خود را بهیچ وجه بخود اضافت نکنند
و گویند حرکات ما همچو حرکات ابوابست که بی محرک ممکن نبود و این معنی هرچند صحیح ست
و لیکن نه حال آن جماعت بود زیرا که مراد ایشان ازین سخن تمهید عذر معاصی و مناهی بود و
حوالت آن بارادت حق و دفع ملازمت از خود و این طائفه را زنادقه خوانند سهل بن
عبدالله را رحمه الله تعالی گفتند شخصی می گوید نسبت فعل من بارادت حق همچنانست که نسبت
حرکت ابواب با محرک آن گفت این قائل اگر کسی بود که مراعات اصول شریعت و محافظت
حدود و احکام عبودیت کند از جمله صدیقان باشد و اگر کسی بود که او تورع و انهماک در مخالفات احکام
شرع باک ندارد و این سخن بر ابرای آن گوید تا وجه حوالت فعال با حق سبحانه و اسقاط ملامت از نفس خود
بانخلاع از دین و ملت ظاهر گرداند از جمله زندیقان بود و اما متشبه محق بملامتیه طائفه باشند که به تعمیر و
تخریب نظر خلق مبالات و زیادت نه نمایند و اکثر سعی ایشان در تخریب رسوم و عادات و قیود و آداب
مخالطات بود و سرمایه حال ایشان جز فراغ خاطر و طیب القلب نباشد و ترسم برسم زهاد و عباد از
ایشان صورت نه بندد و اکثار نوافل و طاعات از ایشان نیاید و تمسک بعزایم اعمال ننمایند و
جز بر ادای فرائض مواظبت نه کنند و جمع و استکثار اسباب دنیوی با ایشان منسوب نباشد و
بطیبة القلب قانع باشند و طلب مزید احوال نکنند ایشان را قلندریه خوانند و این طائفه از جهت
عدم ریا با ملامتیه مشابهت دارند و فرق میان ایشان آنست که ملامتی بجمع نوافل و فضائل تمسک جوید
و لیکن آنرا از نظر خلق پنهان دارد و اما قلندریه از حد فرائض در نگذرند و باظهار اعمال و باخفای از خلق
مقید نبود و اما طائفه که درین زمان بنام قلندری موسوم اند و ربقه اسلام از گردن برداشته اند

وازین

وازین اوصاف که شمرده شد خالی اند این اسم بر ایشان عاریت ست و اگر ایشان را حشویه خوانند
لایضر و اما متشبه مبطل بملامتیه طائفه باشند هم از زنادقه که دعوی اخلاص کنند و بر اظهار فسق و فجور
مبالغت نمایند و گویند مراد ما ازین ملامت خلق و اسقاط از نظر مردم ست و حق سبحانه از طاعت خلق
بی نیاز ست و از معصیت ایشان غیر متضرر و معصیت را در آزار خلق منحصر دانند و طاعت را در احسان
و اما متشبه محق بزاهدان طائفه باشند که هنوز رغبت ایشان بکلی از دنیا مصروف نشده باشد و خواهند
که بیکبارگی از دنیا رغبت بگردانند و ایشان را متزهد خوانند و اما متشبه مبطل بدیشان جماعتی باشند که از برای
قبول خلق ترک زینت دنیا کنند و خاطر از جمیع اسباب دنیوی بازگیرند و بدان تحصیل طلب جاه کنند
در میان مردم و ممکن بود که بر بعضی حال ایشان مشتبه شود و مردم پندارند که ایشان از دنیا اعراض کلی
کرده اند و ایشان خود بترک مال جاه خریده اند ترکوا الدنیا للدنیا و ممکن که بر ایشان نیز حال خود
شان متشبه شود و گمان برند که چون خاطر شان بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست علت آنست که
اعراض کرده اند و این طائفه را مرائیه خوانند و اما متشبه محق بفقرا آنست که ظاهرش برسم فقر مترسم بود
و باطنش خواهان حقیقت فقر و لیکن هنوز میل بغنا دارد و بتکلف بر فقر صبر می کند و فقیر حقیقی فقر را
نعمتی خاص داند از حق سبحانه و بر آن وظائف شکر همواره بتقدیم می رساند و اما متشبه مبطل بفقرا
آنست که ظاهرش برسوم فقر مترسم بود و باطن بحقیقت آن غیر مطلع و مرادش مجرد اظهار دعوی و
صیت و قبول خلق و این طائفه را هم مرائیه خوانند و اما متشبه محق بخادم آنست که همواره بخدمت
بندگان حق سبحانه قیام می نماید و بباطن میخواهد که خدمت ایشان را بشائبه غرض دنیوی مالی یا جاهی
مشوب نگرداند و نیت را از شوائب میل و هوا و ریا تخلیص کند و لیکن هنوز بحقیقت زهد نرسیده باشد
پس وقتی بحکم غلبه نور ایمان و اختفاء نفس بعضی از خدمات او در محل استحقاق افتد و وقتی بحکم غلبه
نفس خدمت او بهوا و ریا آمیخته بود جمعی را که نه در محل استحقاق باشند بتوقع محمدت و ثنا خدمت بلیغ بتقدیم
رساند و بعضی را که مستحق خدمت باشند محروم گذارد و اینچنین کس را متخادم خوانند و اما متشبه
مبطل بخادم کسی بود که او را در خدمت نیت اخروی نباشد بلکه خدمت خلق را دام منافع
دنیوی گرده بود تا بآن سبب استجلاب اقوات و اوقاف و اسباب می کند و اگر آنرا در تحصیل غرض
و تیسیر مراد خود موفر نه بیند ترک کند پس خدمت او مقصور بود بر طلب جاه و مال و کثرت اتباع

واشیاع تا در محافل و مجامع بدان تقدم و مفاخرت جوید و نظر او در خدمت همگی بر حظ نفس خود بود و این چنین کس را متحذم خوانند و اما متشبه محق بعابد کسی بود که اوقات خود را مستغرق عبادات خواهد ولیکن بسبب بقایای دواعی طبیعت و عدم کمال تزکیۂ نفس هر وقت در اعمال و اوراد و طاعات او فترات و تعویقات افتد یا کسی که هنوز لذت عبادت نیافته باشد و بتکلف بدان قیام می نماید او را متعبد خوانند و اما متشبه مبطل باو شخصی بود از جملۂ مرائیه که نظر او در عبادت بر قبول خلق بود و در دل او ایمان بثواب آخرت نباشد و تا اطلاع غیری بر طاعت خود نه بیند بدان قیام ننماید أَعَاذَنَا اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ مِنَ السُّمْعَةِ وَالرِّيَاءِ وَبِاللّٰهِ الْعِصْمَةُ وَالتَّوْفِيقُ

القول فی التوحید و مراتبه و اربابها وفی الفصل الثانی من الباب الاول من ترجمة العوارف

توحید را مراتب ست اول توحید ایمانی دوم توحید علمی سوم توحید حالی چهارم توحید الٰهی اما توحید ایمانی آنست که بنده تبفرد وصف الٰهیت و توحد استحقاق معبودیت حق سبحانه بر مقتضای اشارت آیات و اخبار تصدیق کند بدل و اقرار دهد بزبان و این توحید نتیجۂ تصدیق مجرد اعتقاد صدق خبر باشد و مستفاد بود از ظاهر علم و تمسک بآن خلاص از شرک جلی و انخراط در سلک اسلام فائده دهد و متصوفه بحکم ضرورت ایمان با عموم مومنان درین توحید مشارک اند و بدیگر مراتب متفرد و مخصوص اما توحید علمی مستفاد است از باطن علم که آنرا علم الیقین خوانند و آن چنان بود که بنده در بدایت طریق تصوف از سر یقین بداند که موجود حقیقی و موثر مطلق نیست الا خداوند عالم جل جلاله و جملۂ ذوات و صفات و افعال را در ذات و صفات و افعال او ناچیز داند هر ذاتی را فروغی از نور ذات مطلق شناسد و هر صفتی را پرتوی از نور مطلق داند چنانکه هر کجا علمی و قدرتی و ارادتی و سمعی و بصری یابد آنرا اثری از آثار علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر الٰهی داند علیٰ هذا القیاس جمیع الصفات والافعال و این مرتبه از اوائل مراتب اہل توحید مخصوص و متصوفه است و مقدمه آن باسابقۂ توحید عام پیوسته و مشابه این مرتبه مرتبۂ ایست که کوته نظران آنرا توحید علمی خوانند و نه توحید علمی بود بلکه توحیدی باشد رسمی اندرجۂ اعتبار ساقط و آنچنان باشد که شخصی از سر ذکا و فطنت بطریق مطالعه یا سماع تصوری کند از معنی توحید و رسمی از صورت توحید در ضمیر او مرتسم گردد و ازانجا در اثنای بحث و مناظره گاه گاه سخنی بی مغز گوید چنانکه از حال توحید هیچ اثر

در وی پیدا نشود و توحید علمی اگرچه فرود مرتبه توحید حالیست ولیکن از توحید حالی مزجی بآن همراه بود وَمِزَاجُهٗ مِنْ تَسْنِيمٍ عَيْنًا يَّشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُوْنَ ؕ وصف شراب این توحید است و ازین جهت صاحب آن بیشتر در ذوق و سرور بود چه بنا بر مزج حال بعضی از ظلمت رسوم او مرتفع شود چنانکه در بعضی تصاریف بر مقتضای علم خود عمل کند و وجود اسباب را که روابط افعال الٰهی اند در میان نه بیند اما در اکثر احوال بسبب بقایای ظلمت وجود از مقتضای علم خود محجوب شود و بدین توحید بعضی از شرک خفی برخیزد و اما توحید حالی آنست که حال توحید وصف لازم ذات موحد گردد و جملۂ ظلمات رسوم وجود الا اندک بقیۂ در اشراق نور توحید متلاشی و مضمحل شود و نور توحید در نور حال او مستتر و مندرج گردد بر مثال اندراج نور کواکب در نور آفتاب ؎ فَلَمَّا اسْتَبَانَ الصُّبْحُ اَدْرَجَ ضَوْءُهٗ ٭ بِاِسْفَارِهٖ اَضْوَاءَ نُوْرِ الْكَوَاكِبِ ٭ درین مقام وجود موحد در مشاهدۂ جمال وجود واحد چنان مستغرق عین جمع گردد که جز ذات و صفات واحد در نظر شهود او نیاید تا غایتی که این توحید را صفت واحد بیند نه صفت خود و این دیدن را هم صفت او بیند و هستی او بدین طریق قطره وار در تصرف تلاطم امواج بحر توحید افتد و غرق جمع گردد و ازینجاست قول جنید قدس اللّٰه تعالیٰ سره قَالَ التَّوْحِيْدُ مَعْنًى يَضْمَحِلُّ فِيْهِ الرُّسُوْمُ وَيَنْدَرِجُ فِيْهِ الْعُلُوْمُ وَيَكُوْنُ اللّٰهُ كَمَا لَمْ يَزَلْ ٭ و منشاء این توحید نور مشاهده است و منشاء توحید علمی نور مراقبه و بدین توحید اکثری از رسوم بشریت منتفی شود و بتوحید علمی اندکی ازان رسوم مرتفع گردد و سبب بعضی از بقایای رسوم در توحید حالی آنست که تا صدور ترتیب افعال و تهذیب اقوال از موحد ممکن بود بدین جهت در حال حیات حق توحید چنانکه باید گزارده نشود و ازینجاست قول ابو علی دقاق قدس سره که ؎ اَلتَّوْحِيْدُ غَرِيْمٌ لَا يُقْضٰى دَيْنُهٗ وَغَرِيْبٌ لَا يُؤَدّٰى حَقُّهٗ ٭ و خواص موحدان را در حال حیات از حقیقت

توحید صرف که یکبارگی آثار رسوم وجود در و متلاشی گردد و گاه گاه لمعهٔ بر مثال برق خاطف
لامع گردد و فی الحال منتفی شود و بقایای رسوم دیگر باره معاودت کند و درین حال
بکلی بقایای شرک خفی مرتفع گردد و ورای این مرتبه در توحید آدمی را مرتبهٔ دیگر
ممکن نیست و اما توحید الٰهی آنست که حق سبحانه در ازل آزال بنفس خود نه بتوحید دیگری
همیشه بوصف وحدانیت و نعت فردانیت موصوف بود و منعوت کَانَ اللّٰهُ وَلَمْ
یَکُنْ مَعَهُ شَیْءٌ و اکنون همچنان بر نعت ازلی واحد و فرد است وَالْآنَ کَمَا کَانَ
و تا ابد الآباد هم برین وصف خواهد بود کُلُّ شَیْءٍ هَالِکٌ اِلَّا وَجْهَهُ نگفت یهلک
تا معلوم شود که وجود همه اشیا در وجود او امروز هالک ست و حوالهٔ مشاهدهٔ این حال
بفردا در حق محجوبانست و الا ارباب بصائر و اصحاب مشاهدات که از مضیق زمان و مکان خلاص
یافته اند این وعده در حق ایشان عین نقد ست و این توحید الٰهی ست که از وصمت
نقصان بریست و توحید خلائق بسبب نقصان وجود ناقص و حضرت شیخ الاسلام قدس
سره کتاب منازل السائرین را باین سه بیت ختم کرده است ع مَا وَحَّدَ الْوَاحِدَ

مِنْ وَاحِدٍ ۞ اِذْ کُلُّ مَنْ وَحَّدَهُ جَاحِدٌ ۞ تَوْحِیْدُ مَنْ یَنْطِقُ عَنْ نَعْتِهِ ۞ عَارِیَةٌ اَبْطَلَهَا
الْوَاحِدُ ۞ تَوْحِیْدُهُ اِیَّاهُ تَوْحِیْدُهُ ۞ وَنَعْتُ مَنْ یَنْعَتُهُ لَاحِدٌ **القول فی اصناف ارباب
الولایة قدس الله تعالی اسرارهم** وَفِی کِتَابِ کَشْفِ الْمَحْجُوْبِ خداوند سبحانه و تعالی برهان
نبوی را باقی گردانیده است و اولیا را سبب اظهار آن کرده تا پیوسته آیات حق و حجت صدق محمد صلی الله
علیه وسلم ظاهر می باشد و مر ایشان را والیان عالم حق گردانیده تا مجرد مجرد حدیث وی را گشته اند
و راه متابعت نفس را در نوشته از آسمان باران ببرکات اقدام ایشان آید و از زمین نبات بصفاء احوال
ایشان روید و بر کافران مسلمانان نصرت بهمت ایشان یابند و از ایشان چهار هزار اند که مکتوم اند و مر یکدیگر را
نشناسند و جمال حال خود ندانند و اندر کل احوال از خود و خلق مستور باشند و اخبار برین وارد است و سخن اولیا
بدین ناطق و مرا خود اندرین معنی بحمد الله خبر عیان گشته است و اما آنانکه اهل حل و عقد اند و سرهنگان درگاه حق اند
سیصد اند که مر ایشانرا اخیار خوانند و چهل دیگر از ایشان ابدال خوانند و هفت دیگر ایشانرا ابرار خوانند
و چهار دیگر اند که ایشان را اوتاد خوانند و سه دیگر اند که ایشانرا نقبا خوانند و یکی دیگر که وی را قطب و غوث
خوانند و این جمله یکدیگر را بشناسند و اندر امور باذن یکدیگر محتاج باشند و برین نیز اخبار مروی ناطق ست
و اهل حقیقت بر صحت این مجتمع اند صاحب کتاب فتوحات مکیه رضی الله عنه در فصل سی و یکم از باب صد و نود و هشتم
از ان کتاب رجال هفتگانه را ابدال گفته است و در انجا ذکر کرده که حق سبحانه و تعالی زمین را هفت اقلیم
گردانیده و هفت تن از بندگان خود برگزیده و ایشان را ابدال نام نهاده و وجود هر اقلیمی بهر یکی
از ان هفتگانه نگاه میدارد و گفته است که من در حرم مکه با ایشان جمع شدم و بر ایشان سلام گفتم
و ایشان بر من سلام گفتند و با ایشان سخن گفتم ع فَمَا رَاَیْتُ فِیْمَا رَاَیْتُ اَحْسَنَ سَمْتًا

منهم ولا اكثر شغلاً منهم بالله و فرموده است که مثل ایشان نیز ندیدم مگر یک کس در قونیه شیخ طریقت شیخ فریدالدین عطار قدس الله تعالی سره گفته اند قومی از اولیاء الله عز و جل باشند که ایشان را مشائخ طریقت و کبراء حقیقت اویسیان نامند و ایشان را در ظاهر به پیر احتیاج نبود زیرا که ایشان را حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در حجر عنایت خود پرورش میدهد بی واسطه غیری چنانکه اویس را داد رضی الله عنه و این عظیم مقامی بود و بس عالی تا کرا اینجا رسانند و این دولت روی که نماید ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و همچنین بعضے از اولیاء الله که متابعین آنحضرت اند صلی الله علیه وسلم بعضے از طالبان را بحسب روحانیت تربیت کرده اند بی آنکه او را در ظاهر پیری باشد و این جماعت نیز داخل اویسیان اند و بسیاری از مشائخ طریقت را در اول سلوک توجه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار شیخ ابوالقاسم گرگانی طوسی را که از سلسلهٔ مشائخ حضرت ابوالجناب نجم الدین الکبری بایشان می پیوندد و از طبقه شیخ ابوسعید ابوالخیر و شیخ ابوالحسن خرقانی قدس الله تعالی ارواحهم در ابتداء ذکر این بوده که علی الدوام گفتی اویس اویس

القول فی الفرق بین المعجزة والکرامة والاستدراج وفی التفسیر الکبیر

للامام النحریر فخرالدین الرازی رحمة الله علیه اذا ظهر فعل خارق للعادة

علی ید انسان فذلک اما ان یکون مقرونا بالدعوی او لا مع الدعوی والقسم الاول وهو ان یکون بالدعوی اما ان یکون دعوی الالهیة او دعوی النبوة او دعوی الولایة او دعوی السحر وطاعة الشیاطین فهذه اربعة اقسام القسم الاول ادعاء الالهیة وجوز اصحابنا ظهور خوارق العادات علی یده من غیر معارضة کما نقل ان فرعون کان یدعی الالهیة وکان یظهر علی یده خوارق العادات وکما نقل ذلک ایضا فی حق الدجال قال اصحابنا وانما جاز ذلک لان شکله وخلقته یدل علی کذبه فظهور الخوارق علی یده لا یفضی الی التلبیس والقسم الثانی ادعاء النبوة وهذا القسم علی قسمین لانه اما ان یکون ذلک المدعی صادقا او کاذبا فان کان صادقا وجب ظهور الخوارق علی یده وهذا متفق علیه بین کل من اقر بصحة النبوة واما من کان کاذبا لم یجز ظهور الخوارق علی یده وبتقدیر ان یظهر وجب المعارضة واما القسم الثالث وهو ادعاء الولایة فالقائلون بکرامات الاولیاء اختلفوا فی انه هل یجوز ادعاء الکرامة ثم انها یحصل علی وفق دعواه ام لا القسم الرابع وهو ادعاء السحر وطاعة الشیاطین فعند اصحابنا یجوز ظهور خوارق العادات علی یده وعند المعتزلة لا یجوز واما الثانی وهو ان یظهر خوارق العادات علی ید انسان من غیر شیء من الدعاوی فذلک الانسان اما ان یکون صالحا مرضیا عند الله واما ان یکون خبیثا مذنبا والاول من القول بکرامات الاولیاء وقد اتفق اصحابنا علی جوازه و انکرها المعتزلة الا ابا الحسین البصری وصاحبه محمود الخوارزمی واما القسم الثانی وهو ان یظهر خوارق العادات علی بعض من کان مردودا عن طاعة الله فهذا هو المسمی بالاستدراج

القول فی اثبات الکرامة

لِلْاَوْلِیَاءِ وَفِیْ کِتَابِ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ لِلْاِمَامِ الْمُسْتَغْفِرِیِّ رَحِمَهُ اللّٰهُ کَرَامَاتُ الْاَوْلِیَاءِ حَقٌّ بِکِتَابِ اللّٰهِ تَعَالٰی وَالْاٰثَارِ الصَّحِیْحَةِ الْمَرْوِیَّةِ وَاِجْمَاعِ اَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ عَلٰی ذٰلِكَ فَاَمَّا الْکِتَابُ فَقَوْلُهٗ تَعَالٰی کُلَّمَا دَخَلَ عَلَیْهَا زَکَرِیَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ اَهْلُ التَّفْسِیْرِ فِیْ ذٰلِكَ کَانَ یَرٰی عِنْدَهَا فَاکِهَةَ الصَّیْفِ فِی الشِّتَآءِ وَفَاکِهَةَ الشِّتَآءِ فِی الصَّیْفِ وَمَرْیَمُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا لَمْ تَکُنْ نَبِیَّةً بِالْاِجْمَاعِ فَهٰذِهِ الْاٰیَةُ حُجَّةٌ عَلٰی مُنْکِرِ الْکَرَامَاتِ لِلْاَوْلِیَاءِ وَفِیْ کِتَابِ کَشْفِ الْمَحْجُوْبِ خداوند سبحانه وتعالی در نص کتاب مارا خبر داد از کرامت آصف که چون سلیمان را بایست که تخت بلقیس پیش از آمدن وی آنجا حاضر کند و خداے تعالی خواست تا شرف آصف را بخلق نماید و کرامت وی ظاهر کند و با اہل زمانه باز نماید که کرامت اولیا جائز بود سلیمان علیه السلام گفت از شما کیست

[illegible]

که تخت بلقیس را پیش از آمدن وی اینجا حاضر کند قَالَ عِفْرِیْتٌ مِّنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتِیْكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُوْمَ مِنْ مَّقَامِكَ عفریت از جن گفت من بیارم تخت وی را پیش از انکه تو برخیزی از جایگاه خود سلیمان علیه السلام گفت زود تر خواهم آصف گفت اَنَا اٰتِیْكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ یَّرْتَدَّ اِلَیْكَ طَرْفُكَ من پیش از انکه تو چشم بر ہم زنی من تخت اینجا حاضر کنم بدین گفتار سلیمان بروی متغیر نشد و انکار نکرد و ویرا آن مستحیل ننمود و این ہیچ حال معجزه نبود زیرا که آصف پیغمبر نبود پس لامحاله باید که کرامت باشد و نیز احوال اصحاب کہف و سخن گفتن سگ با ایشان و خواب ایشان و تقلب ایشان اندر کہف بر یمین و یسار وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْیَمِیْنِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَکَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَیْهِ بِالْوَصِیْدِ این جمله ناقض عادت ست و معلوم ست که معجزه نیست پس باید که کرامت باشد و اما اثبات کرامت اولیا بسنت آنست که در حدیث وارد ست که روزی صحابه رضی اللّٰه عنهم گفتند یا رسول اللّٰه مارا از عجائب امم ماضیه چیزی بگوی گفت پیش از شما سه کس بجائی میرفتند چون شبانگاه شد قصد غاری کردند و اندر آنجا شدند چون پاره شب بگذشت سنگی از کوه در افتاد و در غار استوار گشت ایشان متحیر شدند گفتند که تر بماند مارا ازینجا ہیچ چیز جز آنکه کردارہای خود را انچه بے ریا ست بخداوند سبحانه شفیع آوریم یکی گفت مرا مادری و پدری بود از مال دنیا چیزی نداشتم که با ایشان و ہم بجز بزکی که شیر او بدیشان دادمی و من ہر روز پشته ہیزم بیاوردمی و بہای آن اندر وجه طعام خود کردمی شبی بیگاه تر آمدم تا من آن بزک را بدوشیدم و طعام ایشان در شیر آغشتم ایشان خفته بودند آن قدح در دست من بماند من بر پای ایستاده و چیزی ناخورده انتظار بیداری ایشان می بردم تا صبح بر آمد و ایشان بیدار شدند و طعام بخوردند آنگاه بنشستم و گفتم بار خدایا اگر من درین راست گویم مرا فریاد رس پیغمبر صلی اللّٰه علیه وسلم فرمود آن سنگ جنبیدنے کرد و شگافی پدید آمد و دیگری گفت مرا دختر عمے بود با حال و دلم پیوسته مشغول وی بود و ہر چند او را بخواندمی اجابت نمی کرد تا وقتی بحیله صد دانه دینار زر بدو فرستادم تا یک شب با من خلوتی کرد چون نزدیک من در آمد ترسے در دلم پدید آمد از ترس خداوند تعالی دست از وی بداشتم بار خدایا اگر من درین راست گویم مارا فرجے فرست پیغمبر صلی اللّٰه علیه وسلم گفت آن جنبیدنے دیگر کرد و آن شگاف زیاده شد

اما نچنانکه ازان بیرون توانند شد آن کس سوین گفت مرا گروهی مز. وران بودند چون کاری که مے کردم تمام شد همه مزد خود بستدند یکی ازان ناپدید شد من از مزد وی گوسفندے خریدم یکسال و دو سال و ده سال و چهل سال گذشت مرد پدید نیامد و من نتائج آن گوسفند نگاه میداشتم روزی آمد و گفت که من وقتی کار تو کرده ام یاد داری و اکنون مرا بآن مزد حاجت ست اورا گفتم برو و آن گوسفندان جمله حق تست بران آن مرد گفت بر من افسوس میداری گفتم افسوس نمیدارم و راست می گویم آن همه فرادی بتو دادم و ببرد بار خدایا اگر من درین راست گویم مرا فرجے فرست پیغمبر صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم گفت آن سنگ بیکبار ازان در غار فرا تر شد بیرون آمدند و این فعل ناقض عادت بود و دیگر حدیث جریج راهب ست در اوی آن حدیث ابوهریره است رضی اللہ عنہ کہ پیغمبر صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم گفت که در بنی اسرائیل راهبی بود جریج نام و مرد مجتهد بود و مادری داشت مستوره روزے به آرزوی دیدار پسر بیامد وی در نماز بود و در صومعه نکشاد و باز گشت روز دوم و سوم همچنان کرد مادرش گفت از تنگدلی که یارب پسر مرا رسوا گردان و بحق منش بگیر دران زمانه زنی بود بدسیرت گفت من جریج را از راه ببرم بصومعهٔ وی شد جریج التفات نکرد با شبانی دران راه صحبت کرد و حامله شد چون بشهر در آمد گفت این از جریج ست چون بار بنهاد مردم قصد صومعهٔ جریج کردند و ویرا پیش سلطان آوردند جریج گفت اے غلام پدر تو کیست گفت مادرم بر تو دروغ همی گوید پدر من شبانی ست ثُمَّ قَالَ الْاِمَامُ الْمُسْتَغْفِرِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ وَالْحُجَّةُ عَلَيْهِمْ مِنْ طَرِيْقِ الْاٰثَارِ كَثِيْرَةٌ مِنْهَا قَوْلُ اَبِيْ بَكْرِ الصِّدِّيْقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ لِابْنِهٖ عَبْدِ اللّٰهِ يَا بُنَيَّ اِنْ وَقَعَ بَيْنَ الْعَرَبِ يَوْمًا اخْتِلَافٌ فَأْتِ الْغَارَ الَّذِيْ كُنْتُ فِيْهِ اَنَا وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكُنْ فِيْهِ فَاِنَّهٗ يَاْتِيْكَ رِزْقُكَ بُكْرَةً وَّعَشِيًّا وَفِيْ قَوْلِهٖ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَاِنَّهٗ يَاْتِيْكَ

[illegible]

رِزْقُكَ بُكْرَةً وَّعَشِيًّا اِثْبَاتُ الْكَرَامَاتِ لِلْاَوْلِيَاۤءِ وَرَوَى الْاِمَامُ الْمُسْتَغْفِرِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ بِاِسْنَادِهٖ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَمَرَ اَبُوْبَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ اِذَا اَنَا مُتُّ فَجِيْئُوْنِيْ عَلَى الْبَابِ يَعْنِيْ بَابَ الْبَيْتِ الَّذِيْ فِيْهِ قَبْرُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدُقُّوْهُ فَاِنْ فُتِحَ لَكُمْ فَادْفِنُوْنِيْ فِيْهِ قَالَ جَابِرٌ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَانْطَلَقْنَا فَدَقَقْنَا الْبَابَ وَقُلْنَا اِنَّ هٰذَا اَبُوْبَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَدِ اشْتَهٰى اَنْ يُدْفَنَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفُتِحَ الْبَابُ وَلَا نَدْرِيْ مَنْ فَتَحَ لَنَا وَقَالَ لَنَا اُدْخُلُوْهُ وَادْفِنُوْهُ كَرَامَةً وَّلَا نَرٰى شَخْصًا وَّلَا نَرٰى شَيْئًا وَرَوَى الْاِمَامُ الْمُسْتَغْفِرِيُّ بِاِسْنَادِهٖ عَنْ مَالِكِ بْنِ اَنَسٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ خَطَبَ النَّاسَ

[illegible]

بالمدينة فقال يا سارية بن زنيم الجبل الجبل من استرعى الذئب فقد ظلم قال فانكر الناس ذكر سارية وسارية بالعراق فقال الناس لعلي رضي الله عنه انا سمعنا عمر يذكر سارية وسارية بالعراق على المنبر فقال ويحكم دعوا عمر فقلما دخل في شيء الا اخرج منه فلم يلبث ان جاء رسول ان سارية لقي العدو فهزمهم ثم جاء بالغنيمة الى سفح الجبل فاراد العدو ان يحولوا بينهم وبين الغنيمة وسفح الجبل فاتاهم نداء من السماء يا سارية بن زنيم الجبل الجبل من استرعى الذئب فقد ظلم قال وكانوا يرون ان صوت عمر رضي الله عنه هو الذي سمعوه روى الامام المستغفري رحمه الله ايضا باسناده انه لما فتحت مصر اتي اهلها الى عمرو بن العاص رضي الله عنه فقالوا ايها الامير ان لنيلنا هذه سنة لا يجري الا بها قال لهم وما ذلك قالوا اذا كانت ثنتا عشرة ليلة خلون من هذا الشهر عمدنا الى جارية بكر بين ابويها فارضينا ابويها فجعلنا عليها من الحلي والثياب افضل ما يكون ثم القيناها في هذا النيل فقال عمرو ان هذا الامر لا يكون ابدا في الاسلام وان الاسلام يهدم ما كان قبله فاقاموا ثلثة اشهر لا يجري قليلا ولا كثيرا حتى هموا بالجلاء فلما راى ذلك كتب عمرو بن العاص الى عمر بن الخطاب رضي الله عنه بذلك فكتب عمر رضي الله عنه انك قد اصبت في الذي فعلت وان الاسلام يهدم ما كان قبله وبعث ببطاقة

في داخل كتابه وكتب اليه اني قد بعثت اليك ببطاقة في داخل كتابي فالقها في النيل فلما قدم الكتاب الى عمرو بن العاص اخذ البطاقة ففتحها فاذا فيها من عبد الله عمر امير المؤمنين الى نيل مصر اما بعد فانك ان كنت تجري من قبلك فلا تجر وان كان الله الواحد القهار سبحانه هو الذي يجريك فنسأل الله الواحد القهار سبحانه ان يجريك فالقى البطاقة في النيل وقد تهيأ اهل المصر للجلاء والخروج منها لانها لا تقوم مصلحتهم فيها الا بالنيل فاصبحوا وقد اجراه الله تعالى ستة عشر ذراعا في ليلة واحدة وقطع الله تعالى تلك السنة السوء عن اهل مصر الى اليوم وروى الامام المستغفري رحمه الله ايضا باسناده عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما قال رأى عثمان رضي الله عنه ليلة قتل في صبيحتها رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يقول يا عثمان انك تفطر عندنا فقتل رضي الله عنه من يومه وروى الامام المستغفري رحمه الله باسناده ان امير المؤمنين عليا رضي الله عنه سأل رجلا عن حديث في الرحبة فكذب به قال انما كذبتني قال ما كذبتك فقال ادعو الله عليك ان كنت كاذبا ان يعمي بصرك قال فادع الله فدعا عليه امير المؤمنين علي رضي الله عنه فعمي بصره فلم يخرج من الرحبة الا هو اعمى

و همچنین از سائر صحابه و تابعين و تبع تابعين و مشائخ طريقت طبقة بعد طبقة

نه چندان کرامات وخوارق عادات ظاهر شده است که در تحیز تقریر و تحریر گنجد
قَالَ الْإِمَامُ الْقُشَيْرِيُّ رَحِمَهُ اللهُ فِي رِسَالَتِهٖ وَلِكَثْرَةِ مَا تَوَاتَرَ بِأَجْنَاسِهَا
یعنی بِأَجْنَاسِ الْكَرَامَاتِ الْأَخْبَارُ وَالْحِكَايَاتُ صَارَ الْعِلْمُ بِكَوْنِهَا وَظُهُورِهَا
عَلَى الْأَوْلِيَاءِ عِلْمًا قَوِيًّا انْتَفَى عَنْهُ الشُّكُوكُ وَمَنْ تَوَسَّطَ هٰذِهِ
الطَّائِفَةَ وَتَوَاتَرَ عَلَيْهِ حِكَايَاتُهُمْ وَأَخْبَارُهُمْ لَمْ يَبْقَ لَهٗ شُبْهَةٌ فِي ذٰلِكَ
و مقصود ازین همه مبالغه وتطویل در اثبات کرامت اولیا آنست که تا هر سلیم القلبی
که مشاهدهٔ احوال این طائفه ومطالعهٔ اقوال ایشان نکرده است بسخنان سست
وحکایات نادرست اصحاب جهالت وارباب ضلالت که درین زمان ظاهر شده اند
ونفی کرامات اولیا، بلکه انکار معجزات انبیا می کنند فریفته نشود ودین خود بر باد ندهد
وهمانا که باعث این طائفه بر نفی کرامات آنست که خود را در اعلیٰ مراتب ولایت
می نمایند وازین امور واحوال ایشان را خبرے واثرے نے نفی آن مے کنند
تا پیش عوام فضیحت نشوند واز فضیحت خواص نمی اندیشند با آنکه اگر هزار خارق عادت
بر ایشان ظاهر شود چون نه ظاهر ایشان موافق احکام شریعت ست . ونه باطن ایشان
مطابق آداب طریقت آن از قبیل مکر واستدراج خواهد بود نه از مقولهٔ ولایت وکرامت
وفی کتاب اعلام الهدی وعقیدت ارباب التقی تصنیف الشیخ الامام قطب الانام شهاب الدین
ابو عبد الله عمر بن محمد السهروردی قدس الله تعالیٰ سره وَنَعْتَقِدُ أَنَّ لِلْأَوْلِيَاءِ
مِنْ أُمَّتِهٖ یعنی امت محمد صلی الله علیه وسلم کرامات واجابات وَهٰكَذَا كَانَ فِي

[illegible]

زَمَنِ كُلِّ رَسُولٍ كَانَ لَهُمْ أَتْبَاعٌ ظَهَرَتْ لَهُمْ كَرَامَاتٌ وَخَوَارِقُ لِلْعَادَاتِ وَكَرَامَاتُ
الْأَوْلِيَاءِ مِنْ تَتِمَّةِ مُعْجِزَاتِ الْأَنْبِيَاءِ وَمَنْ ظَهَرَ لَهٗ وَعَلٰى يَدِهٖ مِنَ الْمُخَرِّقَاتِ وَهُوَ
عَلٰى غَيْرِ الْإِلْتِزَامِ بِأَحْكَامِ الشَّرِيعَةِ نَعْتَقِدُ أَنَّهٗ زِنْدِيقٌ وَأَنَّ الَّذِي ظَهَرَ لَهٗ مَكْرٌ وَ
اِسْتِدْرَاجٌ

القول فی انواع الکرامات وخوارق العادات

انواع خوارق
عادات بسیار ست چو ایجاد معدوم واعدام موجود واظهار امری مستور وستر امری ظاهر واستجابت
دعا وقطع مسافت بعیده در مدت اندک واطلاع بر امور غایبه از حس واخبار از ان وحاضر شدن
در زمان واحد در امکنهٔ مختلفه واحیاء موتی واماتهٔ احیا وسماع کلام حیوانات ونباتات وجمادات از
تسبیح وغیر آن واحضار طعام وشراب در وقت حاجت بی سبب ظاهر وغیر ذٰلِكَ مِنْ فُنُونِ
الْأَعْمَالِ النَّاقِضَةِ لِلْعَادَةِ كَالْمَشْيِ عَلَى الْمَاءِ وَالسِّيَاحَةِ فِي الْهَوَاءِ وَكَالْأَكْلِ مِنَ الْكَوْنِ
وَكَتَسْخِيرِ الْحَيَوَانَاتِ الْوَحْشِيَّةِ وَكَالْقُوَّةِ الظَّاهِرَةِ عَلٰى أَبْدَانِهِمْ كَالَّذِي
اِقْتَلَعَ شَجَرَةً بِرِجْلِهٖ مِنْ أَصْلِهَا وَهُوَ يَدُورُ فِي السَّمَاءِ وَضَرَبَ الْيَدَ عَلَى الْحَائِطِ
فَيَنْشَقُّ وَبَعْضُهُمْ يُشِيرُ بِإِصْبَعِهٖ إِلٰى شَخْصٍ لِيَقَعَ فَيَقَعُ أَوْ يَضْرِبُ عُنُقَ أَحَدٍ
بِالْإِشَارَةِ فَيَطِيرُ رَأْسُ الْمُشَارِ إِلَيْهِ وبالجمله چون حضرت حق سبحانه وتعالیٰ یکے از
دوستان خود را مظهر قدرت کاملهٔ خود گرداند در هیولای عالم هر نوع تصرفی که خواهد تواند کرد
بالحقیقت آن تاثیر وتصرف حق سبحانه وتعالیٰ ست که در وی ظاهر میشود ووی در میان نے
قَالَ بَعْضُ كُبَرَاءِ الْعَارِفِينَ وَالْأَصْلُ الَّذِي يَجْمَعُ لَكَ هٰذَا كُلَّهٗ

[illegible]

نصیحه در خلا وصحبه در ملا ودیگر مراعات الانفاس که بغفلت نگذارد دیا اینکه در دخول وخروج نفس آگاه بود بحق سبحانه ودیگر نگاه داشتن ادبیست با حق سبحانه در وقت

انه من خرق عادة في نفسه مما استمرت عليها نفوس الخلق او نقضه فان الله يخرق له عادة مثلها في مقابلتها يسمى كرامة عند العامة واما الخاصة فالكرامة عندهم العناية الالهية التي وهبتهم التوفيق والقوة حتى خرقوا عوائد انفسهم فتلك الكرامة عندنا واما هذه التي تسمى في العموم كرامة فالرجال انفوا من ملاحظتها لمشاركة المستدرج الممكور به فيها ولكونها معاوضة فيخافوا ان يكون حظ عملهم لان الحظوظ محلها الدار الآخرة فاذا عجل منها بشيء فزعنا ان يكون حظ عملنا وقد ورد في ذلك اخبار واني يصح الخوف مع الكرامة فاذن ليست بكرامة عندنا وانما هي خرق عادة فان اقترن معها البشرى بانها زيادة لا تنقص حظا ولا سبقت بحجاب فحينئذ يسمى كرامة فالبشرى على الحقيقة هي الكرامة وقال ايضا اجل الكرامات واعظمها التلذذ بالطاعات في الخلوات والجلوات ومنها مراعات الانفاس مع الله ومنها حفظ الادب معه في تلقي الواردات في الاوقات ومنها الرضاء عن الله في جميع الحالات ومنها البشرى لهم من الله بالسعادة الابدية في الدار الآخرة.

القول في انه متى سميت الصوفية صوفية

قال الامام القشيري رحمه الله اعلموا رحمكم الله ان المسلمين بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم لم يسم افاضلهم في عصرهم بتسمية علم سوى صحبة الرسول صلى الله عليه وسلم اذ لا فضيلة

فوقها فقيل لهم الصحابة ولما ادركهم اهل العصر الثاني سمي من صحب الصحابة التابعين وليس وراء ذلك اشرف تسمية ثم قيل لمن بعدهم اتباع التابعين ثم اختلف الناس وتباينت المراتب فقيل لخواص الناس ممن لهم شدة عناية بامر الدين الزهاد والعباد ثم ظهرت البدعة وحصل التداعي بين الفرق فكل فريق ادعوا ان فيهم زهادا فانفرد خواص اهل السنة المراعون انفسهم مع الله الحافظون قلوبهم عن طوارق الغفلة باسم التصوف واشتهر هذا الاسم لهؤلاء الاكابر قبل المائتين من الهجرة پس آنچه مذکور خواهد شد درین کتاب اسامی بسیاری از مشائخ طائفه صوفیه خواهد بود و تاریخ ولادت و وفات ایشان و ذکر سیر و احوال و معارف و کرامات و مقامات ایشان باشد که مطالعه کنندگان را از مطالعه و ملاحظه آن یقینی بنسبت باین طائفه حاصل شود و بد بیانات جماعتی که نفی کرامات و مقامات این طائفه میکنند در ایشان سرایت نکند و از غائله غوایت آن جماعه محفوظ مانند اعاذنا الله وجميع المسلمين من شرور انفسنا وسيئات اعمالنا و ورای این فوائد دیگر هست که بعضی از ان مفصل مذکور می گردد و قال سيد الطائفة ابو القاسم جنيد بن محمد بن الصوفي قدس الله تعالى سره حكايات المشائخ جند من جنود الله عز وجل يعنی للقلوب از وی پرسیدند که این حکایات چه منفعت کند مریدان را جواب داد که حضرت حق سبحانه و تعالی می فرماید وكلا نقص عليك من انباء الرسل ما نثبت به فؤادك یعنی قصهای پیغمبران و اخبار ایشان بر تو می خوانیم و از احوال ایشان ترا آگاه می کنیم تا دل ترا آن ثبات باشد و قوة افزاید و چون بار و رنج بتو رسد و بر تو زور آورد و از اخبار و احوال ایشان شنوی و براندیشی و دانی که چون مثل این بارها و رنجها بایشان رسیده در ان صبر کرده اند و احتمال و توکل و ثقت پیش آورده اند که دل ترا آن ثبات و عزم و صبر افزاید همچنین شنیدن سخن نیکان و حکایات پیران و احوال ایشان دل مریدان را تربیت باشد و قوت و عزم افزاید

و دران از حضرت حق سبحانه ثبات یابد و در بلا و امتحان از و بر درویشے و ناکامی قدم
فشارد و تا عزم مردان یابد و سیرت ایشان گیرد و ایضاً سخنان مشائخ و دوستان حق تعالیٰ
دوستی ایشان آرد و دوستی ایشان ترا با ایشان نسبت افکند چنانکه گفته اند
اَلْمَوَدَّةُ اِحْدَی الْقَرَابَتَیْنِ وگفته اند لَا قَرَابَةَ اَقْرَبُ مِنَ الْمَوَدَّةِ
وَلَا بُعْدَ اَبْعَدُ مِنَ الْعَدَاوَةِ وَلِلّٰهِ دَرُّ الْقَائِلِ ؎ اَلْقَوْمُ
اِخْوَانُ صِدْقٍ بَیْنَهُمْ نَسَبٌ ٭ عَنِ الْمَوَدَّةِ لَمْ یَعْدِلْ بِهٖ سَبَبٌ ٭ و مصطفیٰ را
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم پرسیدند از مردے کہ قومے را دوست میدارد اما بکردار
ایشان نمی رسد گفت اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ مرد با آن کس ست که وے را دوست
میدارد و در خبرست از مصطفیٰ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ روز قیامت بندۂ
نومید شده باشد از مفلسے کردار خود حق سبحانہ و تعالیٰ گوید بندۂ من فلان دانشمند را
در فلان محلہ می شناختی فلان عارف را گوید می شناختم گوید کہ برو کہ ترا بوے بخشیدم
پس وقتے کہ بشناخت نسبت می پیوندد و سبب نجات می گردد بمہر دوستان وے
و گرفتن سیرت ایشان و پے بردن باحسان با ایشان اولے تر۔ ابو العباس
عطا گوید اگر نتوانی کہ دست در دوستی او زنے دست در دوستی دوستان او
زن کہ دوستی دوستان او دوستی او ست و مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم گفت یَا ابْنَ مَسْعُوْدٍ
اَتَدْرِیْ اَیُّ عُرَی الْاِسْلَامِ اَوْثَقُ قَالَ قُلْتُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ
قَالَ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَلْوَلَایَةُ فِی اللّٰهِ وَالْحُبُّ فِیْهِ وَالْبُغْضُ فِیْهِ و فضیل عیاض
رحمہ اللہ گوید کہ اللہ تعالیٰ فردا با بندہ گوید یَا ابْنَ اٰدَمَ اَمَّا زُهْدُكَ فِی الدُّنْیَا

فَاِنَّمَا طَلَبْتَ الرَّاحَةَ لِنَفْسِكَ وَاَمَّا انْقِطَاعُكَ اِلَیَّ فَاِنَّمَا طَلَبْتَ الْعِزَّ
لِنَفْسِكَ وَلٰكِنْ هَلْ عَادَیْتَ لِیْ عَدُوًّا اَوْ وَالَیْتَ لِیْ وَلِیًّا و کمترین فائدہ
در شنیدن حکایات این طائفہ آنست کہ بداند افعال و احوال و اقوال وی نہ چون ایشان
است منی از کردار خود برگیرد و تقصیر خود در جنب کردار ایشان بہ بیند از عجب در یابد
استحسان بہ پرہیزد شیخ الاسلام ابو اسمٰعیل عبد اللہ الانصاری الہروی قدس اللہ سرہٗ
و ہر جا کہ درین کتاب شیخ الاسلام مذکور شده مراد ایشان خواہند بود۔ وصیت کردہ است
کہ از ہر پیری سخنے یاد گیرید و اگر نتوانید نام ایشان یاد دارید کہ بان بہرہ یابید و نیز فرمودہ است
کہ بیشین نشان درین کار آنست کہ سخن مشائخ شنوی خوش آید و بدل با ایشان گرائے
و انکار نیاری و ہر گاہ از دوستان خود یکی را با تو نماید ترا قبول نیفتد و حقیر آید تبر باشد از
ہر گناہ کہ آن تبر باشد کہ بکنی زیرا کہ آن دلیل محرومی و حجاب باشد نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ
الْخِذْلَانِ و اگر در نظر غلط افتد و وی نہ آن باشد کہ ترا بوے قبول افتاد ترا زیان
ندارد کہ قصد تو با آن راست بودہ باشد وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ وَعَلَیْهِ التُّكْلَانُ

ابو ہاشم الصوفی قدس اللہ سرہٗ بکنیت مشہورست شیخ بودہ بشام و در اصل
کوفی ست و با سفیان ثوری معاصر بودہ و مات سفیان الثوری رحمہ اللہ بالبصرۃ
سنۃ احدی و ستین و مائۃ و سفیان ثوری گوید لَوْ لَا اَبُوْ هَاشِمٍ الصُّوْفِیُّ مَا عَرَفْتُ
دَقَائِقَ الرِّیَاءِ و ہم وی گوید کہ من ندانستم کہ صوفی چہ بود تا ابو ہاشم صوفی را ندیدم و پیش
از وے بزرگان بودہ اند در زہد و ورع و معاملت نیکو در طریق توکل و طریق محبت لیکن
اول کسے کہ وی را صوفی خواندند وے بود و پیش از وی کسی را باین نام نخواندہ بودند و
ہمچنین اول خانقاہی کہ برائے صوفیان بنا کردند آنست کہ برملہ شام کردند سبب آنست
کہ امیرے ترسا بہ شکار رفتہ بود در راہ دو تن را دید ازین طائفہ کہ فراہم رسیدند و دست
در آغوش یکدیگر کردند و ہم آنجا بنشستند و آنچہ داشتند از خوردنی پیش نہادند
و بخوردند انگاہ برفتند امیر ترسا را معاملہ و الفت ایشان را با یکدیگر خوش آمد یکے از
ایشان را طلب کرد و پرسید کہ آن کہ بود گفت ندانم گفت ترا چہ بود گفت ہیچ چیز گفت

از کجا بود گفت ندانم آن امیر گفت پس این الفت چه بود که شما را با یکدیگر بود درویش گفت که این ما را طریقت ست گفت شما را جائی هست که آنجا فراهم آئید گفت نے گفت من برای شما جائے سازم تا با یکدیگر آنجا فراهم آئید پس آن خانقاه برمله بساخت۔ شیخ الاسلام قدس سره گفت خَیْرُ دَارٍ حَلَّ فِیْهَا اَرْبَابُ الدِّیَارِ وَقَدْ تَمَّ وُفِّقَ اللّٰهُ خَیْرَ الْخَیَارِ۔ وا یضاله قدس سره هِیَ الْمَعَالِمُ وَالْاَطْلَالُ وَالدَّارُ دَارٌ عَلَیْهَا مِنَ الْاَحْبَابِ اٰثَارُ۔ ابو هاشم گفت قَلْعُ الْجِبَالِ بِالْاِبَرِ اَیْسَرُ مِنْ اِخْرَاجِ الْکِبْرِ مِنَ الْقُلُوْبِ بسوزن کوه کندن آسانتر از بیرون کردن کبر و منی از دلها ابو هاشم شریک قاضی را دید از خانه یحیی خالد بیرون آمد بگریست و گفت اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ عِلْمٍ لَا یَنْفَعُ وهم وے گفته اَخَذَ الْمَرْءُ نَفْسَهُ بِحُسْنِ الْاَدَبِ تَادِیْبُ اَهْلِهِ منصور عمار دمشقی گوید ابو هاشم صوفی بیمار بود به بیماری مرگ ویرا گفتم خود را چون می یابی گفت بلائی عظیم مے بینم اما هوا یعنے مهر و دوستی بیش از بلاست یعنے بلا بزرگ ست اما در جنب مهر حقیر ست شیخ الاسلام قدس سره گفت اگر بقدر هوا بلا بود وے هوا نبود وے

ذوالنون مصری قدس الله روحه

از طبقهٔ اولی ست نام وے ثوبان بن ابراهیم ست کنیت وے ابو الفیض و ذوالنون لقب ست و غیر ازین نیز گفته اند اما اصح اینست و وے با خمیم مصر بوده آنجا که قبر شافعی ست رحمه الله تعالی و پدر وے

نوبی بوده از موالی قریش و نوبه بلادیست میان صعید مصر و حبشه و ویرا برادران بوده یکی از ایشان ذوالکفل ست تُرْوٰی عَنْهُ حِکَایَاتٌ فِی الْمُعَامِلَاتِ وَغَیْرِهَا وَقِیْلَ اِسْمُهٗ مَیْمُوْنٌ وَذُوالْکِفْلِ لَقَبٌ لَهٗ و ذوالنون شاگرد مالک انس بوده و مذهب وی داشته و موطا از وے سماع داشت و فقه خوانده بود و پیر وے اسرافیل بوده بمغرب شیخ الاسلام گفت ذوالنون نه از انست که ویرا بیارایند بکرامات و کشتا یند بمقامات مقام و حال و وقت در دست وے مسخره بود و در مانده امام وقت و یگانه روزگار و سر این طائفه است و همه را نسبت و اضافت با وست و بیش از وے مشائخ بودند و لیکن وے پیشین کسے بود که اشارت با عبارت آورد و ازین طریق سخن گفت و چون جنید پدید آمد در طبقهٔ دیگر این علم را ترتیب نهاد و بسط کرد و کتب ساخت و چون شبلی پدید آمد این علم را با سر منبر برد و آشکارا کرد جنید گفت ما این علم را در سردابها و خانها مے گفتیم نهان شبلی آمد و آنرا بر سر منبر برد و بر خلق آشکارا کرد ذوالنون گفت سه سفر کردم و سه علم آوردم در سفر اول علمے آوردم که خاص پذیرفت و عام پذیرفت و در سفر دوم علمے آوردم که خاص پذیرفت و عام نه پذیرفت و در سفر سوم علمے آوردم که نه خاص پذیرفت و نه عام فَبَقِیْتُ شَرِیْدًا طَرِیْدًا وَحِیْدًا شیخ الاسلام گفت قدس سره

اول علم توبه بود که آنرا خاص وعام قبول کنند دوم علم توکل ومعاملت ومحبت بود که خاص قبول کنند نه عام وسوم علم حقیقت بود که نه بطاقت علم وعقل خلق بود در نیافتند ویرا مهجور کردند وبروے به انکار برخاستند تا انگاه که از دنیا برفت در سنهٔ خمس واربعین ومائتین چون جنازهٔ وے می بردند گروهی مرغان بر سر جنازهٔ وی پر درهم بافتند چنانچه همه خلق را بسایهٔ خود بپوشیدند وهیچکس از آن مرغان یکے ندیده بود مگر پس از وی بر سر جنازهٔ مزنی شاگرد شافعی رضی الله عنهما پس از آن ذوالنون را قبول پیدا آمد دیگر روز بر سر قبر وے نوشته یافتند چنانکه بخط آدمیان نمی مانست که ذُوالنُّوْنِ حَبِیْبُ اللهِ مِنَ الشَّوْقِ قَتِیْلُ اللهِ هرگاه آن نبشته را تراشیدندی باز آن را نبشته یافتندی شیخ الاسلام گفت کر آن سفر پسین نه بپای بوده که باو نه بقدم روند که بهم روند ذوالنون گفت مَا اَعَزَّ اللهُ عَبْدًا بِعِزٍّ اَعَزَّ لَهٗ مِنْ اَنْ یَّدُلَّ لَهٗ عَلٰی نَفْسِهٖ وهم وے گفته اَخْفَی الْحِجَابِ وَاَشَدُّهٗ رُؤْیَةُ النَّفْسِ وَتَدْبِیْرُهَا وهم وے گفته اَلتَّفَکُّرُ فِیْ ذَاتِ اللهِ تَعَالٰی جَهْلٌ وَالْاِشَارَةُ اِلَیْهِ

شِرْکٌ وَحَقِیْقَةُ الْمَعْرِفَةِ حَیْرَةٌ شیخ الاسلام گفت حیرت دو است حیرت عام وآن حیرت الحاد وضلالت ست وحیرت دیگر در عیانست وآن حیرت یافتست وهم وے گفته اول گسستن وپیوستن در آخر نه گسستن ونه پیوستن شیخ الاسلام قدس سره کَیْفَ یَحْکِیْ وَصْلَ اِثْنَیْنِ ؛ هُمَا فِی الْاَصْلِ وَحِدٌ ؛ مَنْ قَسَّمَ الْوَاحِدَ جَهْلًا ؛ فَهُوَ بِالْوَاحِدِ جَاحِدٌ ؛ ذوالنون را گفتند مرید کیست ومراد کیست گفت اَلْمُرِیْدُ یَطْلُبُ وَالْمُرَادُ یَهْرَبُ شیخ الاسلام گفت که مریدے طلبد وبا او صد هزار نیاز ومرادے گریزد وبا او صد هزار ناز وگفت پیشین کسے که موے سفید در پاے من مالید احمد چشتی بود که وقتے بسر بازار بیل گران فرامن رسید با ابوسعید معلم که بنزدیک تربت ابواسحاق شهریار در گورست بپارس ایشان با یکدیگر در مناظره بودند که مرید به یا مراد چون فرامن رسیدند گفتند اینک حاکم آمد من گفتم لَا مُرِیْدَ وَلَا مُرَادَ وَلَا خَبَرَ وَلَا اِسْتِخْبَارَ وَلَا حَدَّ وَلَا رَسْمَ وَهُوَ الْکُلُّ بِالْکُلِّ ابوسعید مرقعے داشت از سر برکشید وبینداخت وبانگی چند بکرد وبرفت وچشتی در پاے من افتاد وموے سفید در پای من بمالید ذوالنون

گفت کہ وقتی با جماعتے در کشتی نشستم تا از مصر بجدہ روم جوانی مرقع دارے با ما در
کشتی بود و مرا آرزوی صحبت وے می بود اما ہیبت وی مرا نمی گذاشت بسخن گفتن با وے
کہ سخت عزیز روزگار بود و ہیچ گہ از عبادت خالی نہ تا روزی صرہ زر و جواہر از آن
مردے غائب شد و خداوند صرہ مر آن جوان را متہم کرد خواستند کہ با وے جفا کنند من
گفتم کہ با وے ازین سخن مگوئید تا من از وے بخوبی بپرسم نزدیک وے آمدم و با وے
بتلطف بگفتم کہ این مردمان را صورت چنین دست دادہ است و تو بدگمان شدہ اند
و من ایشان را از درشتی و جفا باز داشتم اکنون چہ باید کرد او روے بآسمان
کرد و چیزے بگفت ماہیان دریا بہ روے آب آمدند ہر یک جوہرے در دہان گرفتہ
یک جوہر بستد و بدین مرد داد و قدم بر روے آب نہاد و برفت پس آنکہ صرہ را
بردہ بود صرہ را بیفگند و بیافتند و اہل کشتی ندامت بسیار خوردند ذو النون گفت سیاح
بودمے گہ بیہودہ وقتے میرفتم جوانی دیدم شوریدہ بود در روے گفتم از کجائے اے
غریب گفت غریب کسی بود کہ با او موانست ندارد بانگ از من بر آمد و بیفتادم و
بیہوش شدم چون بہوش آمدم گفت چہ شد گفتم دارو با درد موافق افتاد شیخ الاسلام
گفت قدس سرہ کہ خستہ او پیدا بود کسے کہ او را دیدہ بود جان در تن او شیدا بود
ہر جا کہ آرام یابد دشمن آرام شود کہ او وطن غریبانست و مایہ مفلسانست و ہمراہ
بیگانگانست وقتی کہ کسے یابی کہ بضاعت تو بدست او بود و درد تو با دارو وے او موافق
بود و امن او را استوار دار ذو النون مصری بغرب شد پیش عزیزے کہ از متقدمان
مشائخ ست بحث مسئلہ آن عزیز گفت بہر چہ آمدۂ اگر آمدۂ کہ علم اولین و آخرین
بیاموزی این را روی نیست این ہمہ خالق داند و اگر آمدۂ کہ او را جوئے آنجا کہ اول
کام برگرفتی او خود آنجا بود شیخ الاسلام گفت کہ او با جویندۂ خود ہمراہ است دست
جویندۂ خود گرفتہ در طلب خود می تازاند اسرافیل رحمہ اللہ از متقدمانست شیخ الاسلام

[illegible]

[illegible]

گفت کہ یکے از پیران ذوالنون مصریست از مغرب بودہ و بمصر رسیدہ بودہ وی را سخنانست
بسیار در زہد و توکل و معاملات نیکو شیخ الاسلام گفت فتح شخرف بمصر شد ششصد فرسخ
بیک سوال و با سرافیل چون فرصت یافتہ از وے پرسید ہَلْ تُعَذِّبُ الْاَسْرَارَ
قَبْلَ الصُّدُوْرِ گفت مرا صبر دہ سہ روز و روز چہارم گفت مرا جواب دادند اگر روا بود ثواب
پیش از عمل ہم روا بود عذاب پیش از زلل این بگفت و زعقہ بزد و در شورید پس
آن سہ روز بزیست و برفت شیخ الاسلام گفت آن سہ روز درنگ پس جواب آن
سہ روز درنگ خواستن بود و گرنہ در وقت جواب دادے در وقت برفتی شیخ الاسلام
گفت ربوبیت ہم عین عبودیت ست او قسمتہا بکردہ پیش از گروہ خلق و خلق زیر حکم
خواست وے اسیر تا ہر یکے را رقم چیست عاقبت آن کند کہ خود خواہد و وے براست
حکم و ران عادل ست کس را چون و چرا نباید و نہ سزد وے کار بر علم و حکمت مے کند
و کردہ تا سزاے ہر کس چیست و عنایت وے بکیست ابو الاسود مکی رحمہ اللہ بزیارت
عزیزی رفت و سلام کرد و گفت ایہا الشیخ من دوست توام عزیزی بر جست و گفت
علیک السلام چونی و در حال از خود غائب گشت ہمان حال بود تا سہ روز ابو الاسود
بدانست کہ عزیزے از دست آب و خاک و رسوم انسانیت بیرون شدہ است
دیدار روے غنیمت دانست و باز گشت ابو الاسود راعی رحمہ اللہ نیز
از مشائخ بودہ وقتے در بادیہ اہل خود را گفت بدرود باش کہ من رفتم خواہر او مطہرۂ
پُر از شیر کرد و بوے دادے برفت چون بطہارت احتیاج شد خواست کہ طہارت
کند از مطہرۂ شیر بیرون آمد از راہ باز گشت و گفت آب ندارم کہ طہارت کنم مرا آب
واجب ترست از شیر مطہرہ را از شیر تہی کرد و از آب پُر کرد و برفت ہر گہ طہارت کردے
آب فرو آمدے و چون تشنہ و گرسنہ شدی شیر ابو ہاشم یعقوب رحمہ اللہ از ین

[illegible]

[illegible]

طائفه بوده وی گفته که هرگز مرا فراموش نشود که روز عید با ذوالنون می آمدم مردمان از عیدگاه بازگشته بودند شادی کنان ذوالنون گفت این مردمان شادی میکنند که امانت خود بگزارده اند خود ندانند که از ایشان پذیرفته اند یا نه یعنی طاعت رمضان بیا تا بر یکسوی بازشویم و بر ایشان به گرئیسم شیخ الاسلام گفت این حکایت همان حکایت جوهر و جوهری ست آنکه قیمت ندانستی بسفتی و آنکه دانستی از سفتن آن ترسان بودی و عید باز نگردد و بجای خود نرود و اهل آن غافلان بودند آنانکه نه اهل آن بودند بیدار بودند آن وعید در ایشان آویخت شیخ الاسلام گفت که بیلع موصلی گفت داؤد گفت علیه السلام خداوندا مرا گفتی که دست در وی بشوی خدمت را النون بصحبت میخوانی دل مرا چه چیز بشوید صحبت را گفت اَلْهُمُومُ وَالْاَحْزَانُ تیمار و اندوه شیخ الاسلام گفت که درین طریق ازین چاره نیست ولید بن عبد الله السقار رحمه الله کنیت وی ابو اسحق ست از اصحاب ذوالنون بوده وی گوید که ذوالنون گفت که در بادیه زنگیی دیدم سیاه هرگاه الله گفتی سپید شدی ذوالنون گوید هر که الله را یاد کند در حقیقت صفت وی جدا گردد توفی ولید السقا سنة عشرین وثلثمایة وقیل سنة ست وعشرین وثلثمایة ابو عبد الله رازی گفت پیش ولید سقا در رفتم و میخواستم که در فقر ازو سوال کنم سر بر آورد و گفت اسم فقر آن را مسلم ست که هرگز جز حق در خاطر او نیامده است و بقیاست از عهدهٔ این سخن بیرون توانند برآمد فضیل بن عیاض قدس الله تعالی سره وی از طبقهٔ اولی ست کنیت او ابو علی ست باصل از کوفه است و گفته اند باصل از خراسان بود از ناحیت مرو و گفته اند که وی بسمرقند زاده و بباورد بزرگ شده و کوفی الاصل ست و نیز گفته اند که بخاری الاصل ست والله تعالی اعلم وفات وی در محرم سنه سبع وثمانین ومائة بود فضیل عیاض گوید قدس الله روحه که من حق را سبحانه وتعالی بر دوستی پرستم که نشکیبم که نپرستم المحمود الوراق ۵

تَعْصِی الْاِلٰهَ وَاَنْتَ تُظْهِرُ حُبَّهٗ ٭ هٰذَا وَرَبِّیْ فِی الْقِیَاسِ بَدِیْعٌ ٭ لَوْکَانَ حُبُّکَ صَادِقًا لَاَطَعْتَهٗ ٭ اِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ یُحِبُّ مُطِیْعٌ ٭ شیخ الاسلام گفت هر که او را از بیم می پرستد خود را می پرستد و بطمع نجات خود می جنبد نه بجهت محبت و اطاعت فرمان و هر که او را بامیدی پرستد او نیز خود را می پرستد و بتوقع تنعم و راحت خود می جنبد نه برای محبت و اطاعت من او را نه بر امید و بیم می پرستم چون مزدوران و نه بر دعوی محبت او که از پرستشی که سزای او باشد و استحقاق آن دارد عاجز مانم بلکه او را بفرمان او پرستم که گفت پرست می پرستم و بر دوستی سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم بتقصیر خود معترفم محمد بن سعید الزنجی را رحمه الله پرسیدند که سفله کیست گفت آنکه حق سبحانه را بر بیم و امید پرستد گفتند پس تو چون پرستی گفت بمهر و دوستی وی مرا بر خدمت و طاعت میدارد یوسف اسباط رحمه الله از متقدمان است از ائمه شرع است و سید در زهد و ورع و خوف و فزع بر وی غلبه کرد و علم بر وی در شورید مات سنة ست وتسعین ومائة شیخ الاسلام گفته که او گفته که دوستان او را سه چیز بداده اند حلاوت و مهابت و محبت شیخ الاسلام گفت فضیل عیاض را پسری بود علی نام از پدر مه بود در زهد و عبادت و ترس روزی در مسجد حرام نزدیک زمزم خوانندهٔ برخواند وَیَوْمَ الْقِیٰمَةِ تَرَی الْمُجْرِمِیْنَ الآیه وی بشنید و زعقه زد و جان داد شیخ الاسلام گفت از دوست نشان و از عارف جان ۵ مَنْ مَاتَ عِشْقًا فَلْیَمُتْ هٰکَذَا ٭ لَاخَیْرَ فِیْ عِشْقٍ بِلَامَوْتٍ ٭ معروف کرخی قدس الله سره از طبقهٔ اولی ست و از قدماء مشائخ ست استاد سری سقطی و کنیت وی ابو محفوظ ست نام پدر وی فیروز و بعضے گفته اند فیروزان و بعضے گفته اند معروف بن علی الکرخی پدر وی مولی بوده دربان امام علی بن موسی الرضا رضی الله عنهما و گویند که بدست وی مسلمان شده بود روزے بار داده بود ازدحام کردند در پاے آمد و دران هلاک گشت و معروف با داؤد طائی قدس الله روحه صحبت داشته وفات داؤد الطائی سنة خمس وستین ومائة و معروف در سنة مائتین از دنیا رفته و وی گفته است که صوفی اینجا مهمانست تقاضاے مهمان بر میزبان جفاست مهمان که با ادب بود منتظر بود نه متقاضی

شخصے معروف راگفت مرا وصیتی کن گفت اِحْذَرْ اَنْ لَا یَرَاكَ اللّٰهُ اِلَّا فِیْ زِیِّ مِسْکِیْنٍ شیخ الاسلام گفت کہ معروف روزے فراخواہرزادہ گفت کہ چون ترا با و حاجت بود بمن سوگند بروده و بمصطفے صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در دعا می گفت اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِیْنَ عَلَیْكَ وَبِحَقِّ الرَّاغِبِیْنَ اِلَیْكَ وَبِحَقِّ مُمْشَایَ اِلَیْكَ بحق این کامہاے من بر تو وَسُئِلَ مَعْرُوْفٌ عَنِ الْمَحَبَّةِ فَقَالَ الْمَحَبَّةُ لَیْسَتْ مِنْ تَعْلِیْمِ الْخَلْقِ اِنَّمَا هِیَ مَوَاهِبُ الْحَقِّ وَفَضْلُهٗ و قبر معروف در بغدادست بدعا کردن و زیارت و تبرک بآنجا روند و مجربست کہ ہر کہ دعا کند مستجاب گردد

ابو سلیمان دارانی قدس اللہ تعالی سرہ از طبقۂ اولے است نام وے عبد الرحمن بن احمد بن عطیۃ العنسی ست و بعضے گفتہ اند عبد الرحمن عطیہ از قدماء مشایخ شام بودہ از داران کہ دیہی ست از دیہہاے دمشق و قبر وے در ہمان دہ است و وے استاد احمد بن ابی الحواریست ریحانۃ الشام در سنہ خمس وعشر ومائتین برفتہ از دنیا ابو سلیمان را پرسیدند کہ حقیقت معرفت چیست گفت آنست کہ مراد جز یکے نبود در دو جہان وہم وے گفتہ کہ در کتابے خواندہ ام کہ حق سبحانہ وتعالی گفتہ است کہ کَذَبَ مَنِ ادَّعٰی مَحَبَّتِیْ اِذَا جَنَّهُ اللَّیْلُ نَامَ عَنِّیْ وہم وے گفتہ کہ وقتے بعراق عابد بودم و بشام عارفم

[illegible]

بعضے ازین طائفہ گفتہ اند کہ بشام از آن عارف بود کہ بعراق عابد بود و اگر آنجا عابد تر بودے اینجا عارف تر بودے۔ وہم ابو سلیمان گفتہ رُبَّمَا یَنْكُتُ الْحَقِیْقَةُ فِیْ قَلْبِیْ اَرْبَعِیْنَ یَوْمًا فَلَا اٰذَنُ لَهَا اَنْ تَدْخُلَ قَلْبِیْ اِلَّا بِشَاهِدَیْنِ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وہم وے گفتہ کہ ہر چیزے کہ ترا از حق سبحانہ مشغول کند بر تو شوم ست وہر چیزے کہ خوی تو از حق باز کند و خوی تو باسباب کند ترا دشمن ست و ہر نفسے کہ از تو بر آید در غفلت نہ دریاد حق سبحانہ بر تو داغ است وہم ابو سلیمان گفتہ اَدْخَلَهُمُ الْجِنَانَ قَبْلَ اَنْ یُّطِیْعُوْهُ وَاَدْخَلَهُمُ النَّارَ قَبْلَ اَنْ یَّعْصُوْهُ وہم وے گفتہ اِذَا بَكَی الْقَلْبُ مِنَ الْفَقْدِ ضَحِكَ الرُّوْحُ مِنَ الْوَجْدِ احمد بن ابی الحواری گوید کہ ابو سلیمان را گفتم کہ در خلوت نماز کردم و از ان لذت یافتم پرسید کہ سبب لذت تو چہ بود گفتم آنکہ مرا ہیچکس ندید گفت اِنَّكَ لَضَعِیْفٌ حَیْثُ خَطَرَ بِقَلْبِكَ ذِكْرُ الْخَلْقِ وہم وے گفتہ مَنْ اَظْهَرَ الْاِنْقِطَاعَ اِلَی اللّٰهِ فَقَدْ وَجَبَ عَلَیْهِ خَلْعُ مَا دُوْنَهٗ مِنْ رَقَبَتِهٖ وہم وے گفتہ اَبْلَغُ الْاَشْیَاءِ فِیْمَا

[illegible]

بَیْنَ اللّٰهِ وَبَیْنَ الْعَبْدِ الْمُحَاسَبَةُ داؤد بن احمد دارانی رحمة اللّٰه علیه وے برادر ابو سلیمان دارانی ست وصاحب ریاضت عظیم بود و با ابو سلیمان صحبت داشته بود وسخنان وے در معاملت مثل سخنان برادر وی بود احمد بن ابی الحواری گوید که از داؤد پرسیدم که چه گوئی در دلی که آواز خوش در وے اثرے کند گفت آن دل ضعیف وبیمار بود او را معالجه باید کردن وهم وے گفته لِكُلِّ شَیْءٍ صَدَاءٌ وَصَدَاءُ الْقَلْبِ الشِّبَعُ

ابو سلیمان داؤد بن نصر الطائی رحمة اللّٰه علیه

وے از کبراء مشایخ وسادات اهل تصوف بود ودر زمان خود بی نظیر وشاگرد ابو حنیفه رضی اللّٰه عنه بود واز اقران فضیل وابراهیم ادهم وغیر ایشان بود از طبقهٔ اولی ست ودر طریقت مرید حبیب راعی بود ودر جملهٔ علوم حظ وافر داشت وبدرجهٔ اعلی بود ودر فقه فَقِیهُ الْفُقَهَاءِ بود عزلت اختیار کرد واز ریاست اعراض نمود وطریق زهد وورع وتقوی بر دست گرفت وی را فضائل بسیار ست ومناقب بی نه مذکور وے گفته مریدے را که اِنْ اَرَدْتَ السَّلَامَةَ سَلِّمْ عَلَی الدُّنْیَا وَاِنْ اَرَدْتَ الْکَرَامَةَ کَبِّرْ عَلَی الْاٰخِرَةِ اے پسر اگر سلامت خواهی دنیا را وداع کن واگر کرامت خواهی بر آخرت تکبیر گوی واز معروف کرخی قدس سره روایت کنند که گفت هیچکس را ندیدم که دنیا را در چشم وے قدر وخطر کمتر بود از داؤد طائی که همه دنیا را واهل آنرا به نزدیک وے هیچ مقدار نبود ودر فقر بچشم کمال نگریستی اگرچه بر آفت بودندی

ابراهیم بن ادهم قدس اللّٰه تعالی روحه

از طبقهٔ اولی ست کنیت او ابو اسحاق ست ونسب او ابراهیم بن ادهم بن سلیمان بن منصور البلخی ست از ابناء ملوک ست در جوانی توبه کرد وقتی بصید بیرون رفته بود هاتفی آواز داد که ابراهیم نه برای این کار آفریده اند ترا وی را آگاهی پدید آمد دست در طریقت نیکو زد بمکه رفت وآنجا با سفیان ثوری وفضیل عیاض وابو یوسف غسولی صحبت داشته وبشام رفت آنجا کسب میکرد در طلب حلال ناطوربانی می کرد ووی را احدیث ست وے از اهل کرامات وولایت ست وبشام از دنیا رفته در سنه احدی وثمنین وستین ومایة ویقال فی سنه ست وستین وَهٰذَا اَکْثَرُ شخصے با ابراهیم ادهم همراه شد وهمراهی وے ویرا کشید

چون

چون میخواست که جدا شود گفت شاید که درین صحبت از من رنجه شده باشی که بی حرمتی فراوان کردم ابراهیم گفت من ترا دوست بودم دوستی عیب تو بر من پوشید من از دوستی خود ندیدم که نیک میکنی یا بد شعر وَیَقْبُحُ مِنْ سِوَاكَ الْفِعْلُ عِنْدِیْ فَتَفْعَلُهُ فَیَحْسُنُ مِنْكَ ذَاکَا عثمان عماره گفت که نزدیک جحر بودم با ابراهیم بن ادهم ومحمد بن ثوبان وعباد منقری سخن می گفتیم جوانی دور تر نشسته بود بارادت ونیاز تمام گفت ای جوانمردان من مردے ام گرد این کارے گردم بشب نخسپم وبروز هیچ نخورم وعمر خویش را بخشش کرده ام یکسال حج کنم ویکسال غزا چونست که مرا بوے نمیرسد ودر دل خود هیچ خبر نمی یابم ونمیدانم که شما چه مے گوئید گفت هیچکس از ما جواب وے باز ندارد ودر سخن خویش برفتند آخر یکے از یاران گفت که مرا دل بر نیاز وے بسوخت گفت اے جوانمردانیان که گرد این کار میگردند آنرا خواهان وطالبند نه در فراوانی طاعت و خدمت میکوشند در نگریستن وتیز بینی مے کوشند شیخ الاسلام گفت این نه آنست که خدمت وطاعت نباید کرد یعنی با آن چیز دیگرے باید صوفی بے خدمت نبود اما تصوف نه خدمتے ست صوفیان خدمت نه بگذارند بلکه از همه خلق زیادت آرند اما آنچه کنند بر و نشمارند یعنی عوض ومزد ومکافات بآن طلب نکنند ومایهٔ ایشان چیزی دیگرست در باطن ونه در ظاهر ظاهر به تلبیس گذرانند وبه باطن در جهان دیگر زیند ابو القاسم نصر آبادی گفته جَذْبَةٌ مِنْ جَذَبَاتِ الْحَقِّ تُرْبِیْ عَلٰی عَمَلِ الثَّقَلَیْنِ یک کشیدن که دل تو با ونگرد یعنی بحبت ومعرفت ومحبت ترا به از کردار آدمی وپرے ابراهیم ادهم وعلی بکار وحذیفه مرعشی وسلم خواص یاران یکدیگر بودند با یکدیگر بیعت کردند که هیچ چیز نخوریم مگر که دانیم که از حلال

است چون درماندند از یافتن حلال بی شبهه باندک خوردن آمدند گفتند چندان خوریم که ازان چاره نبود بارے شبهه اندک تر بود

ابراهیم بن سعد العلوی الحسنی قدس الله روحه

کنیت وی ابواسحٰق شریفست حسنی از قدماے مشایخ ست از اهل بغداد از انجا بشام رفت و آنجا متوطن شد صاحب کرامات ظاهر بود نظیر ابراهیم ادهم شیخ الاسلام گفت که هزار و دویست داند شیخ شناسم ازین طائفه دو علوے بودند یکی ابراهیم بن سعد دیگر حمزهٔ علوی صاحب کرامات ابراهیم سعد استاد ابوالحارث اولاسی ست ابوالحارث اولاسے در ابتداے ارادت بخانهٔ خود خانگینه خورده بے یاران پیش ابراهیم سعد رفت و وے در راه بود پاے بر آب نهاد و ابوالحارث را گفت دست بیار دست بوے داد پاے وے در آب فرو شد ابراهیم گفت پای تو در خاگینه آویخته است باین سخن وے را مطالبه و عتاب کرد بران کار پس گفت تو نه جویندهٔ این کارے برو و از خلق عزلت گیر و فراغت دل جوے گرد کردار گرد

ابوالحارث الاولاسے رحمه الله

نام وے فیض بن الخضر ست شاگرد ابراهیم سعد علوی ست وی گفته که ابتداء دیدن من ابراهیم سعد را آن بود که در غیر ایام موسم از اولاس بعزیمت مکه بیرون آمدم در راه بسته نان باز خوردم گفتم که من هم با شما همراهم دو تن از ایشان جدا شدند من ماندم و یکتن و آن ابراهیم سعد علوی بود شریف بود و حسنی گفت تو کجا می روی گفتم بشام گفت من بکوه لگام میروم بعد ازان جدا شدیم اما همیشه کتابت وی بمن می آمد و هم وے گفته که روزی با ابراهیم علوی انکوه لگام می آمدم لشکری دراز گوش زنے را گرفته بود آن زن استغاثه کرد ابراهیم با آن لشکری سخن گفت قبول نکرد دعا کرد آن لشکری و زن هر دو بیفتادند بعد ازان زن برخاست و لشکری بمرد من گفتم دیگر با تو مصاحبت نمی کنم که تو مستجاب الدعوهٔ می ترسم که از من بے ادبی ظاهر شود و بر من دعا کنی گفت ایمن نیستی گفتم نے پس وصیت کرد و گفت تا بتوانے بکمتر چیزے از دنیا قناعت کن و هم وے گفته که روزے در اولاس نشسته بودم دل من بجهت بیرون رفتن در حرکت آمد بیرون آمدم دیدم که شخصے در میان درختان

بخ

۱ قوله گرد کردار گرد یعنی از نور دش این طائفه نباید ۱۲
۲ بفتح همزه و سکون واو و کسر سین مهمله ۱۲
۳ لگام بفتح لام و کاف عجمیه ۱۲
۴ قوله آن لشکری و زن هر دو بیفتادند الخ چون تاثیر دعا تو سے بوده پرتوی بطلوبه رسیده و گفت بکمتر چیزے اندوخت ن
۵ قناعت کن ۱۲
کلمه
الیست
مع ۱۲

نماز میگذارد مرا هیبت او فرو گرفت چون نیک نظر کردم ابراهیم سعد بود نماز را کوتاه کرد و سلام داد بکنار بحر آمد و لب آب بجنبانید ماهیان بسیار صف کشیده روے بوی نهادند بخاطر من گذشت که صیادان کجا اند همه متفرق شدند پس گفت ای ابوالحارث تو مرد این کار نه برتو باد که درین ریگها از خلق پنهان شوی و بقلیلے از دنیا بسازے تا اجل تو برسد و غائب شد و دیگر ندیدم او را و هم ابوالحارث گفته که آوازهٔ ذوالنون شنیدم بجهت مسئله چند عزیمت زیارت وے کردم چون بمصر رسیدم گفتند وے دیروز از دنیا برفت بسر قبر وے رفتم و نماز بروے گذاردم و نشستم و مرا خواب در ربود وی را بخواب دیدم انچه مشکل داشتم از وے سوال کردم همه را جواب داد

ابراهیم ستنبه هروی قدس الله روحه

کنیت وی ابو اسحٰق ست صحب ابراهیم ادهم فکان مِنْ اَقْرَانِ اَبِي يَزِيْدَ وے اصل از کرمان بوده و در هرات اقامت کرده بود ازان وی را هروے گویند و قبر وے در قزوین ست یزار و یتبرک به وے گفته که بصحبت ابراهیم ادهم رسیدم اول مرا دلالت بتجرید کرد از دنیا بعد ازان مرا دلالت بکسب کرد کسب میکردم بعد ازان مرا گفت کسب بگذار و توکل خود را بر خداے درست کن تا ترا صدق و یقین حاصل آید انچه گفت فرمان بردم بعد ازان فرمود که ببادیه درآے در آمدم مرا صدق توکل و اعتماد بر خداے تعالی میسر شد گفته اند که وی را جاهے عظیم بود در هرات چند حج بکرد بر توکل و در همه راه دعا میکرد و مے گفت اَللّٰهُمَّ اقْطَعْ رِزْقِي مِنْ اَمْوَالِ اَهْلِ هَرَاةَ وَزَهِّدْهُمْ مِنِّي میگوید که بعد ازان روزها گرسنه می ماندم و چون ببازار میگذشتم مردم باهم میگفتند این کسی ست که هر شب با مردم چندین و چندین درم نفقه میکند و قتے بحج رفت بر قدم تجرید و چند روز در بادیه هیچ نخورد و هیچ نیاشامید گفت نفس من با من حدیث کرد که ترا نزدیک خداے تعالے قدرے و منزلتے

قوله نماز را کوتاه کرد الخ و بعض زیرا که مرا دید بی هیبت و خفت بی ملاقات آمده ۱۲ بعضے مشایخ قدس سرهم قوله دریا لب بجنبانید بلب خود اشارت بدریا کرد ۱۲ بنا بر آنکه در نماز طول نماز مقصود ابراهیم نبود بلکه مقصود و دلے سرت ۱۲ ستنبه بکسر سین و فتح نون ۴ ثنا و فوتانیه و سکون نون و فتح بای موحده ۱۲

۱ قوله برای نه یعنی بزیارت وی وتبرک به وی چه بسیار ۲ قوله و تبرک جویند ۱۲ سردو ثمردیده عمر ابراهیم ادهم را بصحبت ابراهیم ادهم ۳ بصحبت ابراهیم یعنی صحبت داشت و ۵ قوله ادهم از اقران ابوالوارث ۶ بلکه قطع کنند رزق ۷ اللهم اقطع الخ خدایا قطع کن روزی مرا از مردم هرات و ۱۲ ناراضی کن ایشان را از من که این دعا مبنی بر آن است که اهل هرات منت را نقاد ابن عطیه می ساختند ۱۲ ۸ عزت و غیبت ایشان ۹ همچو وان ازمن ۱۲ قوله همه را جواب داد الخ این بنابر آن است که این طائفه بعد از آنکه از پیکر جسدی مفارقت نمودند تصرف ایشان از عالم منقطع نگردد بلکه ملحق بملائکه گردند که بتدبیر عالم مشغول اند و بعضے مفسران آیه فالمدبرات امرا اشاره بیان این معنی داشته اند ۱۲ عف

ہست ناگاہ شخصی از جانب دست راست با من در سخن آمد و گفت یا ابراہیم سرّ ای اللہ فی سرّک بوے نگریستم و گفتم قد کان ذلک بود انچہ مے گوئی پس گفت میدانے کہ چندگاہ ہست کہ من اینجایم ہیچ نخوردہ و ہیچ نخواستہ با آنکہ برجاے ماندہ و برزمین افتادہ ام گفتم خداے تعالیٰ داناترست گفت ہشتاد روز ست و من شرم میدارم از خداے تعالیٰ کہ خاطرے کہ ترا واقع شدہ است مرا واقع شود و اگر بر خداے تعالیٰ سوگند وہم کہ این درخت را زر گردان ہر آئنہ زر گرداند و برکت دیدار وے مرا آگاہے حاصل شد روزے بایزید با اصحاب خود نشستہ بود گفت برخیزید کہ باستقبال دوستی از دوستان خداے تعالیٰ میرویم چون بدروازہ رسیدند ابراہیم ستنبہ را دیدند کہ مے آمد بایزید گفت در خاطر من آمد کہ باستقبال تو آیم و ترا شفیع گردانم بخداے تعالیٰ در حق خویش ابراہیم گفت اگر در ہمہ خلق مرا شفاعت دہد پارۂ گل بخشیدہ باشد شیخ در جواب وے متحیر شد کہ سخت زیبا گفت وے گفتہ کہ روزے بمجلس بایزید حاضر گشتم مردمان میگفتند فلان کس علم از فلان کس گرفتہ است بایزید گفت مسکینان علم خود از مردگان گرفتند و ما علم از زندہ گرفتیم کہ ہرگز نمیرد وہم وے گفتہ۔ مَنْ اَرَادَ اَنْ یَبْلُغَ

الشَّرَفَ کُلَّ الشَّرَفِ فَلْیَخْتَرْ سَبْعًا عَلٰی سَبْعٍ اَلْفَقْرَ عَلَی الْغِنٰی وَالْجُوْعَ عَلَی الشِّبَعِ۔ وَالدُّوْنَ عَلَی الْمُرْتَفِعِ۔ وَالذُّلَّ عَلَی الْعِزِّ وَالتَّوَاضُعَ عَلَی الْکِبْرِ۔ وَالْحُزْنَ عَلَی الْفَرَحِ۔ وَالْمَوْتَ عَلَی الْحَیٰوۃِ۔ ابراہیم رباطی رحمہ اللہ تعالیٰ وے مرید ابراہیم ستنبہ است و طریقۂ توکل از وے گرفتہ و قبر وے در رباط زنگی زادہ است در ہرات وقتی با ابراہیم ستنبہ در سفر بود چون در راہ مے رفتند ابراہیم ستنبہ با رباطی گفت کہ با تو ہیچ معلومے ہست کہ با خود ہیچ زادے برگرفتۂ رباطی گفت نہ پارۂ دیگر برفت باز گفت رباطی با تو ہیچ معلومے ہست گفت نہ بار دیگر برفت پس نشست گفت راست بگو کہ پای من گران شد نمیتوانم رفت رباطی گفت با من چند شراک نعلین ہست کہ چون بگسلد دران کشم گفت اکنون بگسستہ است گفتم نہ گفت پس بیند از کہ معلوم ست ازان نمی توانم رفت رباطی آنرا بینداخت در ختم شد و میخواست کہ زود تر دوال بگسلد تا وے را مہر زنش کند قضارا یکی بگسست دست فرا کرد کہ بیرون کشد دیگرے دید افتادہ ہمہ راہ چنین بود آخر وے را گفت کذا من عامل اللہ علی الصدق ابراہیم اطروش رحمہ اللہ شیخ الاسلام گفتہ کہ وے از متاخران ست و وے گفتہ کہ رکوۂ صوفی کف اوست و بالش او دست اوست و خزینۂ او اوست یعنی حق سبحانہ تعالیٰ شیخ الاسلام گفت ہر کہ بر بن بیفزاید کارے فرا دست خود دہد کہ بآن در ماند گفت صوفے با دنیا افتاد گفتند سبب چہ بود گفت بسبب سوزنی بسفرے رفتم گفتم سوزنے باید چون فرا دست آمد گفتم چیزے باید کہ در انجا نہم کنفے بدست آوردم گفتم کنف در دست نتوان گرفت رکوۂ بدست آوردم گفتم حمالے نتوانم کرد رفیقے بدست آوردم اسباب فراہم پیوست تا باینجا رسید این ہمہ ازان سوزن شد ابراہیم الخواص قدس سرہ

لَقَدْ وَضَحَ الطَّرِیْقُ اِلَیْکَ حَقًّا ❊ فَمَا اَحَدٌ بِغَیْرِکَ یَسْتَدِلُّ
فَاِنْ وَرَدَ الشِّتَاءُ فَاَنْتَ کَهْفٌ ❊ وَاِنْ وَرَدَ الصَّیْفُ فَاَنْتَ ظِلٌّ ❊

ابراهیم الصیاد البغدادی رحمه الله تعالی کنیت وی ابو اسحق ست با معروف کرخی صحبت داشته بود معروف وی را گفته بود که لازم گیر فقر را و مترس ازان مذهب وی تجرید و انقطاع بود جنید گوید که روزی پیش سری سقطی آمد پاره حصیر ازار خود ساخته چون سری آنرا دید یکی از اصحاب را فرمود تا برای وی جبه از بازار بخرید گفت ای ابو اسحق این را بپوش که با من ده درم بود بآن برای تو این جبه را خریدم ابراهیم گفت با فقرای نشینی و ده درم ذخیره می کنی و آنرا نپوشید **ابراهیم آجری صغیر رحمه الله تعالی** کنیت او نیز ابو اسحق است ابو محمد جریری و ابو احمد مغازلی گویند که یهودی پیش ابراهیم آجری آمد بتقاضای چیزی که پیش وی داشت بعد ازانکه با هم سخن گفتند یهودی گفت مرا چیزی بنمای که بآن شرف اسلام و فضل آنرا بر دین خود بدانم تا ایمان آرم گفت راست می گوئی گفت آری ابراهیم گفت ردای خود را بمن ده ردای او را بست و در میان ردای خود بپیچید و در آتش آشیانه انداخت و در عقب آن در آمد و آنرا برگرفت و ردای خود ازان بگشاد ردای یهودی در میان سوخته و ردای وی بر بیرون سلامت مانده یهودی ایمان آورد **ابراهیم آجری کبیر رحمه الله تعالی** جنید قدس سره گوید که از عبد مؤمن زجاج شنیدم که ابراهیم آجری کبیر مرا گفت لِاَنْ تُوَفِّيَ اِلَی اللهِ عَزَّ وَجَلَّ هَمُّکَ سَاعَةً خَیْرٌ لَکَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ **محمد بن خالد الآجری رحمه الله** از مشایخ بزرگست

جعفر خلدی از وی بسیار حکایت می کند از وی آورند که گفته است وقتی بعمل اجری مشغول بودم در میان خشتهای که زده بودند میرفتم ناگاه شنیدم که خشتی مر خشت دیگر را گفت سلام بر تو باد که امشب بآتش در می آیم مزدوران را منع کردم ازانکه خشتها را بآتش در آرند و همه ابدان حال بگذاشتم و بعد ازان دیگر خشت نه پختم **ابراهیم شماس سمرقندی قدس سره** مدتها ببغداد بود مقام داشت و بسمرقند باز آمد وقتی لشکری از کفار بدر سمرقند آمد شبی برخاست و بیرون رفت و بلنگی بر آن لشکر زد جمله در هم افتادند و یکدیگر را بسیار بکشتند و بامداد هزیمت کردند وی گفته که هر کس می گوید که ادب چیست من می گویم ادب آنست که خود را بشناسی و وفات او بسمرقند بود **فتح بن علی الموصلی قدس الله روحه** از بزرگان و متقدمان مشایخ موصل ست و از نظران او ست در سنه عشرین و مائتین برفته از دنیا پیش از بشر حافی بشر حافی بهفت سال روز عید الضحی در کوچها میگذشت آن قربانها دید که میکردند گفت الهی دانی

کہ چیزی ندارم کہ برای تو قربان کنم من این دارم پس انگشت بر گلو نهاد و بیفتاد بنگریستند برفتہ بود و خطے سبز بر گلوے وے ظاہر روزے بخانۂ بشر حافی آمد گفت اگر چیزے خوردنی داری بیار طعام آوردند لختی بخورد و باقی در گلیم نهاد و ببرد دخترکے آنجا بود گفت می گویند کہ فتح امام متوکلانست اینک طعام برداشت و ببرد بشر گفت او شما را می آموزد کہ چون توکل درست شود ہیچ زیان ندارد شیخ الاسلام گفت کہ چون تجرید درست شود ملک سلیمان معلوم نبود و چون تجرید درست نشدہ باشد آستین افزونی از سر دست معلوم بود

فتح بن شخرف المروزی قدس اللہ روحہ

کنیت وی ابو نصر است از قدماے مشایخ خراسان ست با قبار فتی بر سم لشکریان عبد اللہ بن احمد حنبل گوید کہ از خاک خراسان چون فتح نیامد سیزدہ سال در بغداد بود از بغداد قوت نخورد از انطاکیہ وی را سویق می آوردند و می خورد در حالت نزع با خود چیزی می گفت گوش باو داشتند میگفت الٰہی اشتد شوقی الیک فعجل قدومی علیک چون وی را می شستند بر ساق وے نبشتہ برگ سبز برخاستہ از پوست کہ الفتح للہ شیخ الاسلام گفت کہ ابراہیم حربی گفت کہ من حاضر بودم دیدم آن نبشتہ را گویند کہ سی و سہ بار بروے نماز کردند قرب سی ہزار مرو مات للنصف من شعبان سنۃ ثلث و سبعین و مائتین

بشر بن الحارث بن عبد الرحمٰن حافی قدس سرہ

از طبقۂ اولی ست کنیت او ابو نصر ست و گویند اصل وے از بعضے دیہاے وے مرو ست مقیم بغداد گشتہ و آنجا برفتہ از دنیا روز چہار شنبہ دہ روز از محرم گذشتہ سنہ سبع و عشرین و مائتین پیش از احمد حنبل بسالہا کہ وی را بزرگ میداشتند از احمد حنبل تا آنگاہ کہ فتنۂ مخلوق گفتن قرآن افتاد وی در خانہ بنشست و احمد پای پیش نهاد وی را گفتند یا ابا نصر چرا بیرون نیائے و سخن نگوئے نصرت دین را و تقویت اہل سنت را گفت ہیہات ہیہات احمد حنبل در مقام پیغامبران ایستادہ است کہ چون وے تواند کرد مرا آن ہمت و وی گفتہ است

ما اعظم مصیبۃ من فاتہ اللہ عز و جل

بشر الطبرانی قدس سرہ

از مقدمان مشایخ طبریہ است و سخت بزرگ بود و صاحب کرامت بود وی را اخبار آوردہ اند کہ مشایخ گفتہ اند کہ تا بشر در طبریہ بود ما را از روم ایمنی ست چون این سخن بشنید غلامان داشت کہ قیمت ہر یک ہزار دینار بود ہمہ را آزاد کرد پسرش گفت ما را درویش کردے گفت ای پسر شکر آن را کردم کہ حق تعالی از من چنین چیزے در دل دوستان خود افگند

قاسم حربی رحمہ اللہ

کان فی حالہ مسددا و من اسباب الدنیا مجردا بشر حافی بزیارت وی میرفت روزی بیمار شد بشر حافی بعیادت او آمد و دید کہ خشتے زیر سر نهادہ و یکپارۂ بوریاے کہنہ در زیر پہلو انداختہ چون بیرون آمد ہمسایگان وے گفتند سی سال ست کہ ہمسایۂ ماست ہرگز از ما حاجتی نخواستہ است

شقیق بن ابراہیم البلخی قدس اللہ روحہ

از طبقۂ اولی ست کنیت او ابو موسیٰ ست و وی در اول صاحب رای بود صاحب حدیث گشت و سنی پاکیزہ شاگرد امام زفر ست از قدمای مشایخ بلخ ست استاد حاتم اصم و با ابراہیم ادہم صحبت داشتہ و از نظیران و لیست و بروی زیادت کردہ در زہد و فتوت بر طریق توکل رفتی وقتی با ابراہیم ادہم گفت کہ شما در معاش چگونہ می کنید گفت ما چون می یابیم شکر می کنیم و چون نمی یابیم صبر مے کنیم شقیق گفت سگان خراسان ہمچنین می کنند ابراہیم گفت پس شما چکار می کنید گفت ما چون یابیم ایثار میکنیم و چون نہ یابیم شکر کنیم ابراہیم ادہم بوسہ بر سر وی داد و گفت استاد توئی و در کتاب سیر السلف این حکایت را بعکس این آوردہ آنچہ اینجا نسبت بشقیق کردہ آنجا نسبت با ابراہیم ادہم واللہ تعالی اعلم شقیق گفتہ کہ با ابو یوسف قاضی در مجلس ابو حنیفہ رضی اللہ عنہم حاضر می شدم مدتی میان ما مفارقت افتاد چون بہ بغداد آمدم ابو یوسف را دیدم در مجلس قضا مردمان گرد بر گرد وی جمع گشتہ بمن نگاہ کرد گفت ایہا الشیخ چہ بودہ است کہ تغیر لباس کردہ گفتم آنچہ تو طلب کردے یافتے و آنچہ من طلب کردم نیافتم لاجرم ماتم زدہ و سوگوار و کبود پوش گشتہ ام ابو یوسف گریان شد و وے گفتہ کہ من از گناہ ناکردہ زیادہ از ان مے ترسم کہ از گناہ کردہ یعنے دانم چہ کردہ ام

اما ندانم که چه خواهم کرد و وی گفته که توکل آنست که دل تو آرام گیرد بآنچه خدا تعالی آرام
فرموده وهم وی گفته اَصْحَبِ النَّاسَ كَمَا تَصْحَبُ النَّارَ خُذْ مَنْفَعَتَهَا وَاحْذَرْ
اَنْ تُحْرِقَكَ ودر بعض تواریخ بلخ مذکورست که شقیق را در سنه اربع وسبعین ومائة
در ولایت ختلان شهید کردند و قبر وی آنجاست

داود بلخی قدس الله سره

از قدماء مشایخ خراسان ست ابراهیم ادهم گوید که در میان کوفه و مکه با مردی مصاحب شدم
چون فریضه نماز شام گذارد بعد از ان دو رکعت سبک گذارد و در زیر لب سخنی گفت
از جانب دست راست وی کاسه ثرید و کوزه آب پیدا آمد خود بخورد و مرا نیز داد این
قصه را بایکی از مشایخ که صاحب آیات و کرامات بود بگفتم گفت ای فرزند وی برادر من
داود است و وصف حال وی چندان بگفت و هر که در ان مجلس بود بگریست پس گفت وی
از دیهی از دیه‌های بلخ است که آن دیه بر سائر بقاع افتخار دارد و داود از وی ست
پس آن شیخ از من پرسید که ترا چه آموخت گفتم اسم اعظم گفت کدام ست گفتم آن در دل
من از ان بزرگتر ست که بر زبان بگذرانم

حارث بن اسد المحاسبی قدس الله سره

از طبقه اولی ست کنیت وی ابو عبد الله است از علمای مشایخ ست و قدماء ایشان
جامع علوم ظاهر و علوم اصول و معاملات و اشارات و وی را تصانیف بوده استاد بغدادیان است
باصل از بصره است اما در بغداد برفته از دنیا در سنه ثلث واربعین و مائتین پس از احمد حنبل
بدو سال حارث گفت مَنْ صَحَّحَ بَاطِنَهُ بِالْمُرَاقَبَةِ وَالْاِخْلَاصِ زَيَّنَ اللّٰهُ

ظَاهِرَهُ بِالْمُجَاهَدَةِ وَاتِّبَاعِ السُّنَّةِ وهم وی گفته مَنْ لَمْ يُهَذِّبْ نَفْسَهُ
بِالرِّيَاضَاتِ لَا يَفْتَحْ لَهُ السَّبِيلُ اِلٰى سُنَنِ الْمَقَامَاتِ ابو عبد الله خفیف گوید
اِقْتَدُوْا بِخَمْسَةٍ مِنْ شُيُوْخِنَا. وَالْبَاقُوْنَ سَلِّمُوْا اَحْوَالَهُمْ حَارِثُ
الْمُحَاسِبِيُّ وَالْجُنَيْدُ وَرُوَيْمٌ وَابْنُ الْعَطَاءِ وَعَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ الْمَكِّيُّ قَدَّسَ اللّٰهُ
تَعَالٰى اَسْرَارَهُمْ لِاَنَّهُمْ جَمَعُوْا بَيْنَ الْعِلْمِ وَالْحَقَائِقِ وهم حارث محاسبی گفته
صِفَةُ الْعُبُوْدِيَّةِ اَنْ لَا تَرٰى بِنَفْسِكَ مِلْكًا وَتَعْلَمَ اَنَّكَ لَا تَمْلِكُ لِنَفْسِكَ
ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وگویند حارث محاسبی رحمه الله چهل سال بروز و بشب پشت
بر دیوار باز ننهاد و جز دو زانو نشسته است از وی پرسیدند که چرا خود را تعب میداری گفت
شرم میدارم که در حضرت مشاهده بنده وار نشینم

ابو تراب نخشبی قدس الله روحه

از طبقه اولی ست نام او عسکر بن الحصین ست و گفته اند که عسکر بن محمد الحصین از اجله
مشایخ خراسان ست بعلم و فتوت و زهد و توکل و با ابو حاتم عطار بصری و حاتم اصم صحبت
داشته استاد ابو عبد الله جلا و ابو عبید بسری ست ابو تراب با سیصد رکوه دار در بادیه شد
دو تن با وی بماندند ابو عبد الله جلا و ابو عبید بسری و دیگر همه بازگشتند وی گفته که
عارف آنست که هیچ چیز او را تیره نکند و همه چیز باو روشن شود وهم وی گفته که نیست از
عبادات چیزی با منفعت تر از اصلاح خواطر دلها وهم وی گفته که مَنْ شَغَلَ مَشْغُوْلًا

بِاللّٰهِ وَعَنِ اللّٰهِ اَدْرَكَهُ الْمَقْتُ فِي الْوَقْتِ وهم وے گفته اِذَا تَوَاتَرَتْ عَلٰى اَحَدِكُمُ النِّعَمُ فَلْيَبْكِ عَلٰى نَفْسِهٖ فَقَدْ سَلَكَ غَيْرَ طَرِيْقِ الصَّالِحِيْنَ وَكَانَ هُوَ اَيْضًا يَقُوْلُ بَيْنِيْ وَبَيْنَ اللّٰهِ عَهْدٌ اَنْ لَا اَمُدَّ يَدَيَّ اِلَى الْحَرَامِ اِلَّا قَصُرَتْ يَدَيَّ عَنْهُ وهم وے گفته که چون اعراض حق سبحانه بنده را همراه شود زبان او در اولیاء حق بطعن در رود و انکار در از شود و ابوتراب در بادیه در نماز بود باد سموم وی را بسوخت یک سال بر پای بماند در سنه خمس واربعین ومأتین دران سال که ذوالنون برفت از دنیا برفت

ابوتراب الرملی رحمه الله تعالی وے بود که با اصحاب خود از مکه بیرون آمد ایشان را گفت شما براه جاده بروید که من براه تبوک میروم گفتند گرما سخت ست گفت چاره نیست لیکن چون برمله در آئید در خانهٔ فلان دوست من فرود آئید چون برمله رسیدند در خانهٔ وے فرود آمدند برای ایشان چهار قطعه گوشت بریان کرده آوردنا گاه موش گیری از هوا فرود آمد و یک قطعه را ربود ایشان گفتند آن روزی ما نبود و باقی را بخوردند چون بعد از ده روز ابوتراب آمد از وی پرسیدند که در راه هیچ چیز یافتی گفت نی مگر فلان روز که موش گیر یکپارهٔ گوشت بریان گرم بمن انداخت گفتند پس ما با هم طعام خورده ایم که آنرا از پیش ما ربوده بود ابوتراب گفت صدق چنین باشد

ابوحاتم عطار قدس الله روحه از اقران ابوتراب بوده و استاد ابوسعید خراز و جنید گفته اند کَانَ اَبُوْحَاتِمِ الْعَطَّارُ ظَاهِرُهٗ ظَاهِرُ التُّجَّارِ وَبَاطِنُهٗ بَاطِنُ الْاَبْرَارِ وگفته اند اول کسی که از علوم اشارات سخن گفت وی بود چون صوفی دیدی با مرقع و فوطه گفتی يَا سَادَاتِيْ قَدْ نَشَرْتُمْ اَعْلَامَكُمْ وَضَرَبْتُمْ طُبُوْلَكُمْ فَيَا لَيْتَ شِعْرِيْ فِي اللِّقَاءِ اَيُّ رِجَالٍ تَكُوْنُوْنَ

[illegible]

شخصے بدر سرای ابوحاتم عطار شد در بزد گفت درویشی ست که میگوید الله ابوحاتم در باز کرد و بیرون افتاد و روی بر خاک نهاد و بوسه بر پای وی داد و گفت الحمد لله کسے مانده که میگوید الله وقتی بغداد را آراسته بودند و فسق بسیار میرفت شبلی را بخواب گفتند اگر نه آن بودی که تو میگوئی الله ما همه بغداد را بسوختیمے شبلی آنرا باز گفت گفتند ما نیز می گوییم الله گفت شما مے گوئید اَللّٰهُ نَفْسًا بِنَفْسٍ ومن میگویم اَللّٰهُ حَقًّا بِحَقٍّ قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ وَحَقِيْقَةُ الْحَقِّ شَيْءٌ لَيْسَ لَهٗ يَعْرِفُهٗ اِلَّا الْمُجَرَّدُ فِيْهِ حَقَّ التَّجْرِيْدِ شیخ الاسلام گفت که همه خلق می گویند یکی و از هزار در می آویزند و این قوم مے گویند یکے و از ایشان خود می گریزند

یعنی بهزار جهت آغشتگی دارند ۱۲

اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ ٭ وَكُلُّ نَعِيْمٍ لَا مُحَالَةَ زَائِلُ

آغشتگی ۱۲

وابوحاتم گفته اَلسِّيَاحَةُ بِالْقُلُوْبِ

سری بن المغلس السقطی قدس الله سره از طبقهٔ اولی ست کنیت او ابوالحسن ست استاد جنید و سائر بغدادیان ست از اقران حارث محاسبی و بشر حافی ست و شاگرد معروف کرخی و آنانکه از طبقهٔ ثانیه اند اکثر نسبت بوی درست کنند بامداد سه شنبه سوم رمضان سنه ثلث وخمسین ومأتین برفته از دنیا جنید گفته مَا رَاَيْتُ اَعْبَدَ مِنَ السَّرِيِّ اَتَتْ عَلَيْهِ سَبْعُوْنَ سَنَةً مَا رُاِيَ مُضْطَجِعًا اِلَّا فِيْ عِلَّةِ الْمَوْتِ وهم جنید گفته که روزی بخانهٔ سری در آمدم خانه خود را

[illegible]

می رُفت نشسته واین بیت میخواند ومیگریست ؎ لَا فِی النَّهَارِ وَلَا فِی اللَّیْلِ لِی فَرَحٌ ٭ فَلَا أُبَالِي أَطَالَ اللَّیْلُ أَمْ قَصُرَا ٭ سری در وقتیکه محتضر بود جنید را گفت اِیَّاكَ مِنْ صُحْبَةِ الْأَشْرَارِ وَلَا تَقْطَعْ عَنِ اللّٰهِ بِصُحْبَةِ الْأَخْیَارِ شیخ الاسلام گفت که جنید گفته که وقتی پیش سری سقطی بودم نشسته قومی بر در سرای وے بودند نشسته سری مرا گفت کیست بر در هیچ بیگانه نیست گفتم نه درویشی ست همین کار بیجو ید ویرا بخوان بخواندم سری باوے در سخن آمد دیر بماند وسخن چنان باریک شد که من هیچ در نیافتم تنگدل گشتم آخر سری گفت که شاگردی که کرده گفت مرا ابرات استادیست که فرائض نماز مرا بوی باید آموخت اما علم توحید او مرا تلقین می کند سری گفت تا این علم در خراسان بجاے بود همه جاے بود چون آنجا برشد هیچ جا نیا بے سری گفته معرفت از بالا فرود آید چون مرغ پرواد کنان تا وے ببیند که در وے شرم بود وحیا آنجا فرود آید وهم وے گفته بِدَایَةُ الْمَعْرِفَةِ تَجْرِیْدُ النَّفْسِ لِلتَّفْرِیْدِ لِلْحَقِّ وهم وے گفته مَنْ تَزَیَّنَ لِلنَّاسِ بِمَا لَیْسَ فِیْهِ سَقَطَ مِنْ عَیْنِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وهم وے گفته که در طرسوس بیمار شدم جمعے از گرانجا نان قرایان بعیادت من آمدند وچندان بنشستند که من آزار یافتم وملول شدم بعد ازان از من استدعاء دعا کردند دست برداشتم وگفتم اَللّٰهُمَّ عَلِّمْنَا کَیْفَ نَعُوْدُ الْمَرْضٰی جنید گفته که روزے بر سری سقطی در آمدم مرا کارے فرمود آنرا بساختم

وپیش وے رفتم کاغذپاره بمن داد وروے نوشته که سَمِعْتُ حَادِیًا یَحْدُوْ فِی الْبَادِیَةِ وَیَقُوْلُ ؎ أَبْکِي وَمَا یُدْرِیْكَ مَا یُبْکِیْنِي ٭ أَبْکِي حِذَارًا أَنْ تُفَارِقِیْنِي ٭ وَتَقْطَعُ حَبْلِي وَتَهْجُرِیْنِي علی بن عبد الحمید الغضائری رحمه اللّٰه از متقدمان مشائخ ست لَهُ الْأَحْوَالُ الْبَدِیْعَةُ وَالْأَعْمَالُ الرَّفِیْعَةُ وَکَانَ یُعَدُّ مِنَ الْأَبْدَالِ وے گوید که در خانه سری بکوفتم شنیدم که میگفت اَللّٰهُمَّ مَنْ شَغَلَنِي عَنْكَ فَاشْغَلْهُ بِكَ عَنِّي از برکت این دعاے وے حق سبحانه وتعالی مرا چهل حج از حلب روزے کرد ابو جعفر السماک رحمه اللّٰه تعالی وی بغدادی ست از مشائخ سری سقطی منزوی ومنقطع ومتعبد بوده است جنید گوید که از سری شنیدم که گفت روزی ابو جعفر سماک بر من در آمد ودید که نزدیک من جمعے نشسته اند بایستاد ونه نشست پس بمن نگریست وگفت یَا سَرِیُّ صِرْتَ مُنَاخَ الْبَطَّالِیْنَ وبازگشت واجتماع آن جماعت را گرد من نپسندید احمد بن خضرویه البلخی قدس سره از طبقه اولی است کنیت او ابو حامد ست از بزرگان مشائخ خراسان ست از بلخ بود با ابو تراب نخشبی وحاتم اصم صحبت داشته بود وابراهیم ادهم را دیده بود وے گوید که ابراهیم ادهم گفت اَلتَّوْبَةُ هِيَ الرُّجُوْعُ إِلَی اللّٰهِ بِصَفَاءِ السِّرِّ از نظیران بایزید وابو حفص حداد ست در سفر حج ابو حفص را زیارت کرد در نیشابور وبایزید را در بسطام ابو حفص را گفتند که ازین طائفه کرا بزرگتر دیدی گفت از احمد خضرویه ندیدم بهمت وصدق احوال شخصے از احمد طلب وصیت کرد گفت أَمِتْ نَفْسَكَ حَتّٰی تُحْیِیَهَا وهم وے گفته اَلطَّرِیْقُ وَاضِحٌ وَالْحَقُّ لَائِحٌ وَالدَّاعِي

قَدْ اَسْمَعَ فَمَا التَّحَيُّرُ بَعْدَ هٰذَا اِلَّا مِنَ الْعَمٰي تُوُفِّيَ رَحِمَهُ اللّٰهُ فِي سَنَةِ
اَرْبَعِيْنَ وَمِأَتَيْنِ وقبر وے ببلخ مشهور يُزَارُ وَيُتَبَرَّكُ بِهٖ يحيىٰ بن معاذ
الرازی روح الله روحه از طبقهٔ اولی است کنیت ابو زکریاست ولقب او
واعظ یوسف بن الحسین الرازی گفت بصد وبیست شهر رسیدم بدیدار علما و حکما
و مشائخ هیچکس ندیدم قادر تر بر سخن از یحییٰ معاذ رازی و وے گفته اِنْكِسَارُ الْعَاصِيْنَ
اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ صَوْلَةِ الْمُطِيْعِيْنَ شیخ الاسلام گفت وقت بود که مردے را در
طاعت افگند وازانجا بیرون آرد یعنی در غرور افگند و معجب شود بخود و وقت بود که در شغلے
افگند یا در معصیتی و ویرا ازان نیکو بیرون آورد و دران غفلت ویرا بخود مشغول کند و نظارهٔ
خود بوے ارزانی دارد خداوند است هر چه کند و خواهد تواند و ویرا رسد و این
بودن بر هر دو غرور و مکر است که حکم او دران ندانی و عاقبت خود دران نشناسے باید
که دلیر نباشی که الله تعالیٰ گلہ مے کند از قومے که دلیر وار در معصیت وی میروند و می گویند
سَيُغْفَرُ لَنَا این بجو و ما را بیامرزد هیچ چیز در گناه بتر از حقیر داشتن آن نیست در
حقارت آن منگر در آن نگر که با که میر ود و یحییٰ معاذ را گفتند قومی که
میگویند ما بجاے رسیدم که ما را نماز نباید کرد گفت بگوی رسیده اید اما بدوزخ
رسیده اند و وے گفته صِدْقُ الْمَحَبَّةِ الْعَمَلُ بِطَاعَةِ
الْمَحْبُوْبِ وهم وے گفته که زاهدان غربا دنیا اند و عارفان غربا
آخرت وهم وے گفته که حق سبحانه و تعالیٰ قومے را دوست داشت دل

[illegible]

ایشان

ایشان را در خود بست کسے که کسے را دوست دارد دل او را در خود بسته دوستر دارد و هم
وے گفته که هر که از دوست جز دوست دید وے دوست ندید و هم وی گفته که اهل
معرفت وحوش الله اند در زمین با انس موانست نکنند و هم وے گفته که حقیقت محبت
آنست که به بر نیفزاید و بجفا نکاهد قَالَ اَهْلُ التَّارِيْخِ خَرَجَ يَحْيَى بْنُ
مُعَاذٍ اِلٰى بَلْخٍ وَاَقَامَ بِهَا مُدَّةً ثُمَّ رَجَعَ اِلٰى نَيْسَابُوْرَ وَمَاتَ
بِهَا سَنَةَ ثَمَانٍ وَّخَمْسِيْنَ وَمِأَتَيْنِ خلف بن علی رحمه الله تعالیٰ
وے از بصره بود و با یحییٰ معاذ صحبت داشته بود وی گفته که وقتی در مجلس یحییٰ معاذ
بودم یکے را وجدے پدید آمد دیگرے از شیخ پرسید که وے را چه بوده است گفت
سخن خدا ے بشنید سر وحدانیت در وِش کشف شد صفت انسانیت محو شد بایزید
بسطامی قدس الله تعالیٰ سره از طبقهٔ اولیٰ ست نام وے طیفور بن عیسیٰ بن آدم
بن سروشان ست جد او گبرے بوده مسلمان شده از اقران احمد خضرویه و ابو حفص و یحییٰ
معاذ ست و شقیق بلخی را دیده بود وفات او در سنه احدی وستین ومأتین بوده و در سنه
اربع وثلاثین نیز گفته اند و اول درست ترست و استاد وے گبرے بوده وصیت کرده
که قبر من فرو تر از استاد من نهید حرمت استاد را و وے از اصحاب رای بوده
لیکن وے را ولایتی کشاده که مذهب دران پدید نیامد شیخ الاسلام گفت که بر بایزید فراوان
دروغها بسته اند یکے آنست که وے گفته شدم و خیمه زدم برابر عرش شیخ الاسلام
گفت این سخن در شریعت کفرست و در حقیقت بد حقیقت درست می کنی بفرا دید
آوردن خویش حقیقت چیست برستن از خویش حقیقت بنا بود خود درست
کردن برابر خود گفتن نفرست توحید بدو گانگے درست می کنی و ابر سیدن باید
فرا رسیدن حصری گفت که اگر عرش ببینم کا فر باشم جنید متمکن بوده او را لوح

[illegible]

شطح نبوده امر و نهی را بزرگ داشته و کار او صل گرفته لاجرم فرقها وے را پذیرفته اند
ورا گفتند وطن تو کجاست گفت زیر عرش یعنی غایت همت من و منتهای نظر من
و آرام جان من و سرانجام کار من آنست که الله تعالی گفت موسی را که تو غریبے و من
وطن تو میگویند که چون بایزید نماز میکردی قعقعه استخوان سینهٔ وے بیرون مے آمدے
ومی شنیدندے از هیبت حق و تعظیم شریعت بایزید بدر مرگ گفت اِلٰهِي مَا ذَكَرْتُكَ
اِلَّا عَنْ غَفْلَةٍ وَّمَا خَدَمْتُكَ اِلَّا عَنْ فَتْرَةٍ هرگز یاد نکردم ترا مگر از
سر غفلت و هرگز ترا نه پرستیدم مگر از سر فترت این بگفت و برفت ابو موسی گوید شاگرد
وے که بایزید گفت الله تعالی را بخواب دیدم گفتم راه بتو چونست گفت از خود گذشتے
رسیدے شیخ الاسلام گفت راه بشناخت الله تعالی آسانست راه بیافت
او عزیز است بایزید را قدس الله سره پس از مرگ بخواب دیدند گفتند حال تو چیست
گفت مرا گفتند اے پیر چه آوردی گفتم درویشے که بدرگاه ملک شود وے را نگویند چه
آوردی گویند چه خواهی و گفتند در نیشاپور عجوزه بود عرافیه نام از در ها سوال کردے از
دنیا برفت بخوابش دیدند گفتند حال تو چیست گفت مرا گفتند چه آوردی گفتم آه همه عمر مرا
باین در حوالت می کردند که خدائے تعالی دهاد اکنون می گویند که چه آوردے گفت
راست می گوید از و باز شوید **ابو علی سندی قدس الله سره** در شرح شطحیات
شیخ روزبهان بقلے آورده است که وے از استادان بایزید ست بایزید گوید که
من از ابو علی علم فنا در توحید مے آموختم و ابو علی از من الحمد و قل هو الله **ابو حفص**
حداد قدس الله روحه از طبقهٔ اولیٰ ست نام وے عمرو بن سلمه است از دهها ی
نیشاپور است یگانهٔ جهان بود و شیخ ملامتیه و پیر ابو عثمان حیری ست و شاه شجاع
کرمانی بوے نسبت درست کند شیخ الاسلام گفت که وے نمونهٔ جهان بود در وقت
خود حق تعالی او را فرا نمود که مرا چنین باید بود وَقَالَ الْمُؤْمِلُ الْحَصَّاصُ

الشِّيرَازِيُّ رَحِمَهُ اللهُ اَعْطَى الْجُنَيْدَ الْحِكْمَةَ وَاَعْطَى شَاهَ شُجَاعَ
الْكِرْمَانِيَّ الْوُجُوْدَ وَاَعْطَى اَبَا حَفْصٍ الْاَخْلَاقَ وَاَعْطَى اَبَا يَزِيْدَ الْبُسْطَامِيَّ
الْهَيَمَانَ و ابو حفص رفیق احمد خضرویه و بایزید ست شاگرد عبد الله مهدی ست باوردی
صحبت داشته مَاتَ اَبُوْ حَفْصٍ فِيْ سَنَةِ اَرْبَعٍ وَّسِتِّيْنَ وَمِائَتَيْنِ
وَقِيْلَ فِيْ سَنَةِ سَبْعٍ وَّسِتِّيْنَ وَمِائَتَيْنِ وَالْاَوَّلُ الْاَكْثَرُ وَفِيْ تَارِيْخِ
الْاِمَامِ عَبْدِ اللهِ الْيَافِعِيِّ اِنَّهٗ مَاتَ سَنَةَ خَمْسٍ وَّسِتِّيْنَ وَمِائَتَيْنِ
و وے گفته که حسن ادب ظاهر عنوان حسن ادب باطن ست مصطفیٰ گوید صلی الله علیه
و آله وسلم لَوْ خَشَعَ قَلْبُهٗ لَخَشَعَ جَوَارِحُهٗ وقتے بحج میرفت ببغداد رسید جنید
استقبال کرد ابو حفص پیر بود مریدان بر سر وے بپاے ایستاده بودند و آداب
نکو می ورزیدند جنید گفت اصحاب خود را آداب ملوک آموختهٔ گفت نگاهداشتن ادب
ظاهر دوستان حق را عنوان ادب باطن ست مر حق را وَاَنْشَدَ شَيْخُ الْاِسْلَامِ
لِغَيْرِهٖ وَقَلَّ مَنْ ضَمِنَتْ شَيْئًا طَوِيَّتُهٗ اِلَّا فِيْ وَجْهِهٖ مِنْ ذَاكَ عُنْوَانُ
و هم وے گفته هر که در هر وقتی افعال و اقوال و احوال خود را بمیزان کتاب و سنت
نسنجد و خواطر خود را متهم ندارد وے را از جملهٔ مردان مشماریم و هم وے گفته اَلْفُتُوَّةُ
اَدَاءُ الْاِنْصَافِ وَتَرْكُ مُطَالَبَةِ الْاِنْتِصَافِ **ابو محمد حداد**
رحمه الله تعالی یکے از مریدان ابو حفص بود از کویان نیشاپور پیش ابو حفص آمد

ویرا گفت که آهنگری میکن و بدرویشان می ده و از ان مخور و برای خود سوال می کن و مخور یکچند
چنان می کرد مردم بوی زبان دراز کردند که حرص بنگرید که کار می کند و هم سوال می کند چون
آخر بجای آوردند که حال وی چونست ویرا قبولی پدید آمد و دست احسان بروی بکشادند
ابوحفص گفت چون حال ترا بجای آوردند دیگر سوال مکن که سوال بر تو حرام شد از ان
کار که میکنی می خور و می ده و گفته اند که وقتی مریدی بوی آمد ویرا گفت اگر قصد این
طریق داری اول برو حجامی آموز تا نام حجامی بر تو نهند نه ابتدا ترا عارف خوانند آنگاه
اگر خواهی بکن و اگر خواهی مکن **ظالم بن محمد رحمه الله تعالی** از بزرگان مشائخ بود
نام او ابوعبدالله بود ولیکن خود را ظالم نام کرده بود گفتی هرگز از من بندگی حق نیامد پس من
ظالم باشم و وی از اصحاب ابوجعفر حداد بود و وی گفته هر که خواهد که راه بروی گشاده شود این
سه کار را ملازمت باید کرد آرام گرفتن با ذکر حق و از خلق گریختن و کم خوردن **ابو مزاحم
شیرازی رحمه الله** وی بزرگی بوده از مشائخ فارس با جنید و شبلی مناقره کرده بود
چون سخن گفتی در معرفت مشائخ از وی بترسیدندی صاحب حدیثی سخت بزرگوار بود شیخ
ابوعبدالله خفیف وی را در کتاب اسامی مشائخ فارس ذکر کرده در سنه خمس و اربعین و ثلثمائة
از دنیا برفته وی بزیارت ابوحفص می آمد ابوحفص و اصحاب ویرا چند فتوح رسیده بود
گفتند با این خلاها پاک کنیم ابوحفص گفت این ما کرده ایم هم ما را پاک باید کرد و آنچه فتوح
است درویشان را بکار باید برد و بآن مشغول بودند که شخصی در رسید و ابوحفص را گفت که خود را
بشوی و جامه در پوش که شیخ ابومزاحم از فارس در رسید گفت اگر این آن ابومزاحم ست
که من می شناسم می شاید که مرا چنین بیند فی الحال ابومزاحم در رسید چون آن حال بدید سلام
کرد و جامه از سر بیرون افگند و در کار ایستاد ابوحسین توشجی صوفی گوید رحمه الله
مَنْ ذَلَّ فِي نَفْسِهٖ رَفَعَ اللّٰهُ قَدْرَهٗ وَمَنْ عَزَّ فِي نَفْسِهٖ اَذَلَّهُ اللّٰهُ فِي
اَعْيُنِ عِبَادِهٖ ابوبکر وراق گوید این کارکسی ست که برای خدای تعالی از بلها را بجان رفته است
ابوعبدالله مهدی باوردی رحمه الله وی از بزرگان این طائفه است
استاد ابوحفص حداد است ابوحفص بیاورد نزدیک وی شد و وی را شاگردی میکرد

و این عبدالله در ابتدا آهنگر بوده و سبب دست از کار باز داشتن وی آن بود که
روزی آهن در آتش نهاده بود نابینائی بر در دکان او بگذشت این آیه میخواند که
اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذِنِ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ عبدالله آن بشنید آن آهن که در دست داشت از
دست وی بیفتاد و بیخود دست با آهن تافته برد و بر داشت شاگرد او آن بدید
بیفتاد و بیهوش گشت شاگرد را گفت چه شدی بنگر بیست آهن در دست خود و بدگفت
چون سر من فاش شد بر ستم برخاست و برفت و دکان را بگذاشت **حمدون قصار
قدس الله روحه** از طبقهٔ اولیست کنیت ابوصالح است شیخ و امام اهل ملامت
بود و در نیشاپور طریق ملامت را او نشر کرد اول مسئله که از وی و اصحاب وی
بعراق بردند و احوال ایشان گفتند سهل تستری و جنید گفتند اگر روا بودی که بعد از احمد مرسل
صلی الله علیه وسلم پیغمبری بودی از ایشان حمدون قصار بودی عالم بود و فقیه و مذهب
ثوری داشت و در طریقت او استاد عبدالله منازل ست و هیچکس از شاگردان
وی طریقت وی نگرفت چون ابن منازل صحبت داشته بود و با سلم بن الحسین
الباروسی و ابوتراب نخشبی و علی نصرآبادی رفیق ابوحفص بود در سنه احد و سبعین
و مائتین برفته از دنیا در نیشاپور و قبر وی در حیره است و وی گفته که نفس خویش را
بر نفس فرعون فضل نه نهم اما دل خویش را بر دل فرعون فضل نهم و هم وی گفته
مَنْ نَظَرَ فِي سِيَرِ السَّلَفِ عَرَفَ تَقْصِيْرَهٗ وَتَخَلُّفَهٗ عَنْ
دَرَجَاتِ الرِّجَالِ و هم وی گفته مَنْ رَاَيْتَ فِيْهِ خَصْلَةً مِنَ الْخَيْرِ
فَلَا تُفَارِقْهُ فَاِنَّهٗ يُصِيْبُكَ مِنْ بَرَكَاتِهٖ وقتی حمدون جائی مهمان بود میزبان
بیرون رفته بود ویرا پارهٔ کاغذ در بایست شد اهل بیت میزبان پاره کاغذ بیرون
انداختند حمدون او را اکراه کرد و گفت روا نبود این را بکار بردن که وی

غائب ست ومن ندانم که وے زنده هست یا نی شیخ الاسلام گفت که همه سیرت و کار ایشان
برین قیاس بود اکنون جماعتے اباحت وتهاون شرع وزندقه وبے ادبے وبے حرمتی
پیش گرفته اند که ملامت ست ملامت نه آن بود که کسے به بے حرمتے شرع کارے
کند تا ورا ملامت کنند ملامت آن بود که درکار حق سبحانه از خلق باک ندارد **ابو الحسین**
بارُوسی قدس الله سره نام او اسلم بن الحسین البارُوسی ست وکنیت او ابو عمران
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی ویرا در تاریخ صوفیه ذکر کرده است وگفته وے از قدماء مشائخ
صوفیهٔ نیشاپورست از استادان حمدون قصار و مستجاب الدعوة بود و وے گفته
لَا یَظْهَرُ عَلٰی اَحَدٍ شَیْءٌ مِنْ نُوْرِ الْاِیْمَانِ اِلَّا بِاتِّبَاعِ السُّنَّةِ
وَمُجَانَبَةِ الْبِدْعَةِ وَکُلُّ مَوْضَعٍ تَرٰی فِیْهِ اِجْتِهَادًا ظَاهِرًا بِلَا نُوْرٍ
فَاعْلَمْ اَنَّ ثَمَّهُ بِدْعَةً خَفِیَّةً ابو عبد الله کرام ویرا گفت چه گوئے در
اصحاب من گفت اگر عشقی که در باطن ایشان ست در ظاهر ایشان بودے وزهدے که
بر ظاهر ایشانست در باطن ایشان بودی مردان بودندی نماز بسیار می بینم وروزه فراوان
اما از نور ایمان هیچ چیز نیست در ایشان وگفت از تاریکی باطن ست تاریکے ظاهر
منصور بن عمار قدس الله سره از طبقهٔ اولی است کنیت وے ابو السری ست
از اهل مرو بوده وگفته اند از اهل باورد وگفته اند از اهل پوشنگ و بصره بوده و وی
از حکماء مشائخ ست وسخنان نیکو دارد در معاملات پس از مرگ ویرا بخواب دیدند
گفتند حال تو چیست گفت مرا بنواختند و در آسمان هفتم منبر نهادند مرا گفت برو آنجا
از من میگفتی اینجا با من میگوئی و با دوستان و فرشتگان من میگوئے وقتے برنائے
بر دست وے توبه کرده بود و توبه شکسته واز راه برگشته گفت هیچ سبب

ندانم جز آنکه همراهان اندک وبدی ملول شدی و وحشت یافتی و برگشتی **احمد بن عاصم الانطاکی**
رحمه الله از طبقهٔ اولی ست کنیت او ابو علی ست وگفته اند ابو عبد الله واین درست ترست
از اقران بشر حافی وسری سقطی وحارث محاسبی ست وگفته اند که فضیل عیاض را دیده بود از
استادان احمد ابی الحواری ست و وے گفته امام هر عمل علم ست وامام هر علم عنایت
وهم وے گفته که الله تعالی می گوید اِنَّمَا اَمْوَالُکُمْ وَاَوْلَادُکُمْ فِتْنَةٌ وَنَحْنُ نَسْتَزِیْدُ
مِنَ الْفِتْنَةِ ما آن فتنه زیادت میخواهیم وهم وے گفته وَافَقْنَا الصَّالِحِیْنَ فِیْ اَعْمَالِ
الْجَوَارِحِ وَخَالَفْنَاهُمْ فِی الْهِمَمِ وهم وے گفته اَلصَّبْرُ مِنْ اَوَّلِ الرِّضَا
ویرا از اخلاص پرسیدند گفت وقتی که عمل صالح به کنی ونخواهی که ترا بآن یاد کنند و
از برائے آن ترا بزرگ دارند و ثواب آن را از غیر حق سبحانه وتعالی نطلبی آن اخلاص ست
وهم وے گفته اِعْمَلْ عَلٰی اَنْ لَیْسَ فِی الْاَرْضِ اَحَدٌ غَیْرُکَ وَلَا فِی السَّمَاءِ اَحَدٌ
غَیْرُهٗ **محمد بن منصور الطوسی قدس الله سره** وے به بغداد بوده صوفی ست
ومحدث استاد عثمان بن سعید الدارمی ست و استاد ابو العباس مسروق وابو جعفر
حداد مهین وابو سعید خراز گفته که در ابتدا وارادت بسیار شغف تمام داشتم روزی محمد
بن منصور گفت ای فرزند مقام ارادت خود را لازم گیر تا بر تو در انجا در هر خیر گشاده گردد
وهم وے گفته که محمد بن المنصور الطوسی گفت که در طواف بودم شخصی طواف می کرد و میزارید
ومیگفت خداوندا آن گم شدهٔ من با من باز ده گفتم آن گم شدهٔ تو چیست گفت زندگانی داشتم
با او وبس خوش وقتی در بادیه تشنه مانده بودم بیگانه گفتم تابستانست و بادیه اکنون آب
از کجا آرم هلاک شوم در ساعت میغ برآمد وباران عظیم در پیوست چنانکه گفتم هم اکنون غرقه
گردم و هلاک شوم چون با خود آمدم اکنون نکوئی زندگانی منغص شده بود شیخ الاسلام گفت

که او را عقوبت کرد که مرا چرا نه شناختی که در قدرت من تابستان و زمستان یکی بود و هم بو سعید خراز گفته که از محمد منصور پرسیدند از حقیقت فقر گفت اَلسُّکُوْنُ عِنْدَ کُلِّ عَدَمٍ وَ الْبَذْلُ عِنْدَ کُلِّ وُجُوْدٍ و هم وے گفته یَحْتَاجُ الْمُسَافِرُ فِیْ سَفَرِهٖ اِلٰی اَرْبَعَةِ اَشْیَاءَ عِلْمٌ یَّسُوْسُهٗ وَذِکْرٌ یُّؤْنِسُهٗ وَوَرَعٌ یَّحْجُرُهٗ وَیَقِیْنٌ یَّحْمِلُهٗ شیخ الاسلام گفت همه عمر ازین چهار چیز بسر نشود که تو همیشه در سفری و روی فرا منزل داری هر که ازین چهار خالی ست ضائع است علمی که رائض وے بود که وی را راست و نرم کند و ذکری که مونس وی بود که در تنهائی وحشت نگیرد و ورعی که باز دارندهٔ وے بود تا بهر ناشایست ننگرد و یقینی که مرکب وی بود تا باز پس نماند و در هر چه باشد در زندگانی باشد بی کراهیت و هم محمد بن منصور وقتی سخن مے گفت با جمعی و همانا که سخن بذکر ملامت و ملامتی انجامیده بود یکی گفت سخن ملامتی نه سخن ماست ما که این نیم وے جواب داد که عِنْدَ ذِکْرِ الصَّالِحِیْنَ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ در ساعت باران در ایستاد بی هیچ میغ عَلی عَکّی رحمه الله وی هم ازین طائفه بوده است در مکه مجاور بود وے گفته مَنْ رَضِیَ مِنَ الدُّنْیَا بِالدُّنْیَا فَهُوَ مَلْعُوْنٌ وَمَنْ رَضِیَ مِنَ الْعِلْمِ بِالْعِلْمِ فَهُوَ مَفْتُوْنٌ وَمَنْ رَضِیَ مِنَ الزُّهْدِ بِالثَّنَاءِ فَهُوَ مَحْجُوْبٌ وَمَنْ رَضِیَ مِنَ الْحَقِّ بِشَیْءٍ مَا دُوْنَ الْحَقِّ کَائِنًا مَا کَانَ فَهُوَ طَاغٍ شیخ الاسلام گفت تو دانی که دنیا کدام ست مَا دَنَا مِنْ قَلْبِكَ فَاَلْهَاكَ هر چه بدل تو رسد که دل ترا از وے باز پوشد دنیای تست و هر چیز که ترا از و مشغول کند فتنهٔ تست و آنکه از علم بعلم راضی ست مفتون ست علم سیرت راست و آگاهی کارکرد از علمی که ترا سیرت ندهد و آگاهی که با آن کارکرد نبود فتنهٔ تست و فی مناجاته الهی مارا بر آگاهی فرو مگذار که آگاهی همه شغل ست و در دانش به بند که دانش

همه در دست و تابنده با خود دست چوب خشک و آهن سرد ست هر که از زاهد به ثنا و نیکنامی راضی ست محجوب ست و نیم درم در کنف صوفی کنز ست حاتم بن عنوان اصم قدس الله سره از طبقهٔ اولی ست کنیت او ابو عبد الرحمن ست از قدماء مشائخ خراسان است از اهل بلخ با شقیق صحبت داشته و استاد احمد خضرویه است مات بواشجرد من نواحی بلخ سنه سبع و ثلاثین و مائتین و گفته اند که وی اصم نبود ضعیفه با وی سخن می گفت در اثنای سخن گفتن بادی از وی جدا شد از دفع خجالت وی ویرا گفت آواز بلند ترکن با وے چنان فرا نمود که گوش وی گرانست و آنرا نشنید آن ضعیفه شادمان شد و آن لقب بر وی بماند وی گفت هر که برین طریق در می آید می باید که چهار موت را بر خود گیرد موت ابیض و آن گرسنگی ست و موت اسود و آن صبر کردن ست بر اذای مردم و موت احمر و آن مخالفت نفس ست و موت اخضر و آن پاره ها بر هم دوختن ست پوشش را و هم وے گفته هر بامداد شیطان می گوید چه خواهی خورد ـ می گویم مرگ ـ و مے گوید چه خواهی پوشید ـ می گویم کفن ـ و میگوید که کجا خواهی بود ـ می گویم در گور شخصے از وے پرسید چه آرزو داری گفت عافیت روز تا شب آن شخص گفت آن عافیت نیست که در همه روزها داری گفت عافیت روز من آنست که در وی عاصی نشوم خدای را سبحانه شخصے از وی طلب موعظت کرد گفت اِذَا اَرَدْتَ اَنْ تَعْصِیَ مَوْلَاكَ فَاعْصِهٖ فِیْ مَوْضِعٍ لَا یَرَاكَ بزرگی بود بر وی چیزی فرستاد قبول کرد گفتند چرا قبول کردے گفت در گرفتن آن ذل خود دیدم و عز وے و در نا گرفتن آن عز خود دیدم و ذل وی عز ویرا بر عز خود اختیار کردم و ذل خود را بر ذل وی از وی پرسیدند که از کجا می خوری گفت وَلِلّٰهِ خَزَآئِنُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلٰکِنَّ الْمُنَافِقِیْنَ لَا یَفْقَهُوْنَ احمد بن الحواری قدس سره از طبقهٔ اولی ست کنیت او ابو الحسن از اهل دمشق ست صحبت داشته با ابو سلیمان دارانی و ابو عبد الله نباجی و غیر ایشان از مشائخ و ویرا برادری بود محمد بن ابی الحواری که در زهد و ورع با وی برابری می کرد و پسر وے عبد الله بن

احمد بن ابی الحواری از زهاد بود و پدر وی ابی الحواری که نام وی میمون بود از متورعان و
عارفان بود خاندان ایشان خاندان زهد و ورع بود مات رحمه الله سنة ثلاثین ومائتین
وَكَانَ الْجُنَيْدُ يَقُولُ اَحْمَدُ بْنُ اَبِي الْحَوَارِيِّ رَيْحَانَةُ الشَّامِ وے
گفته که دنیا مزبله و مجمع سگانست و کمتر از سگ آنکس است که از وی دور نمی شود زیرا که
سگ حاجت خود از ان می گیرد و می رود و دوستدار وی از وی هیچ حالے جدا نمی شود
گویند که وے را با ابو سلیمان دارانی عهدے بود که هرگز مخالفت فرمان او نکند روزے
ابو سلیمان در مجلس سخن مے گفت احمد آمد و گفت تنور تافته شد چه مے فرمائے
ابو سلیمان جواب نداد دو سه بار مکرر کرد ابو سلیمان را دل تنگ آمد گفت برو و در آنجا
نشین ابو سلیمان ساعتے مشغول شد بعد از ان یاد آمد که احمد را چه گفت گفت احمد را
بجوئید که در تنور خواهد بود چون باز جستند وی را در تنور یافتند یکموے از و نسوخته و هم
وے گفته که محمد بن السماک بیمار بود قارورهٔ وی را گرفتم که به طبیبی برم نصرانی در راه مردے
خوبروی و خوشبوی و پاکیزه جامه پیش آمد گفت کجا میروید گفتیم بفلان طبیب تا قارورهٔ ابن
سماک بوی بنمایم گفت سبحان الله در معالجهٔ دوست خدا بر دشمن خدا معاونت می جوئید
این قاروره بر زمین زنید و ابن سماک را بگوئید که دست خود را بر موضع وجع بنهد و بگوید
وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ پس غائب شد چنانکه وی را ندیدم پس
بسوے ابن سماک باز گشتیم و قصه بوے بگفتیم دست خود را بر موضع وجع بنهاد و آنچه
آن مرد گفته بود بگفت در حال نیک شد و گفت آن مرد خضر بود علیه السلام **عبد الله
بن خبیق بن سابق الانطاکی رحمه الله تعالی** از طبقهٔ اولی است کنیت وی ابو محمد
وَهُوَ مِنْ زُهَّادِ الصُّوْفِيَّةِ وَالْاٰكِلِيْنَ عَنِ الْحَلَالِ وَالْوَرِعِيْنَ فِي
جَمِيْعِ الْاَحْوَالِ اصل وے از کوفه بود اما مقیم انطاکیه شده بود و طریقت وے در
تصوف طریقت سفیان ثوری بود زیرا که با اصحاب سفیان صحبت داشته بود و فتح بن

شنجرف گوید که اول بار که عبد الله بن خبیق را دیدم گفت ای خراسانی چهار چیز است که غیر از ان
نیست چشم و زبان و دل و هوا چشم خود را نگاه دار که بانچه خدای تعالی نه پسندد ننگرد و زبان
خود را نگاهدار که چیزی نگوید که خدای تعالی از دل تو خلاف آن داند و دل خود نگاه دار
که در وے غل و حقد هیچ مسلمانی نباشد و هوای خود نگاهدار که هیچ ناشایستی مائل
نشود و تا وقتیکه این خصلتها در تو نباشد خاکستر بر سر خود کن که بدبخت شدی وی گفت که چنین
بما رسیده که حبرے از احبار بنی اسرائیل میگفت یا رب كَمْ اَعْصِيْتُكَ لَا تُعَاقِبُنِيْ
فَاَوْحٰى اِلٰى نَبِيٍّ مِّنْ اَنْبِيَاۤءِ بَنِيْ اِسْرَاۤئِيْلَ قُلْ لَهٗ كَمْ اُعَاقِبُكَ وَاَنْتَ
لَا تَدْرِيْ اَلَمْ اَسْلُبْكَ حَلَاوَةَ مُنَاجَاتِيْ **سهل بن عبد الله التستری
قدس الله تعالی سره** از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو محمد است از کبراء این قوم و علماء
این طائفه است امام ربانی که اقتدار اشاید معد احوال قوی بوده اما در سخن ضعیف است شاگرد
ذوالنون مصری است و صحبت داشته با خال خود محمد بن سوار از اقران جنید است و پیش
در جنید برفته از دنیا در محرم سنة ثلاث وثمانین ومائتین وکان عمره ثمانین سنة سهل گوید
که سه ساله بودم که شب زنده می داشتم و در نماز کردن خال خود محمد بن سوار نگریستم مرا میگفت
برو ای سهل و خواب کن که دل مرا مشغول میداری و روزی مرا گفت هیچ یاد نمی کنی آفریدگار
خود را گفتم چگونه یاد کنم گفت هر شب در جامهٔ خواب خود سه بار بگوئی در دل خود بے آنکه
زبان نه جنبد که اَللّٰهُ مَعِيْ اَللّٰهُ نَاظِرِيْ اَللّٰهُ شَاهِدِيْ چند شب آن را گفتم
و وی را آگاه کردم بعد از ان گفت هر شب هفت بار بگوی چند شب آن را گفتم و وی را آگاه گردانیدم
بعد از ان گفت هر شب یازده بار بگوے چند گاه آن را گفتم و در دل خود از ان حلاوتے یافتم
چون سالے بر ان گذشت گفت یاد دار آنچه ترا آموختم و بر ان مداومت نمائے تا بقبر
در آئے که آن ترا سود خواهد داشت در دنیا و آخرت بعد از چند گاه دیگر مرا گفت

مَنْ كَانَ اللهُ مَعَهُ وَهُوَ نَاظِرُهُ وَشَاهِدُهُ يَعْصِيهِ اِيَّاكَ وَالْمَعْصِيَةَ
از سهل پرسیدند که نشان بدبختی چیست گفت آنست که ترا علم دهد و توفیق عمل ندهد و عمل دهد
و اخلاص ندهد که عمل کنی بیکار کنی و دیدار و صحبت دهد با نیکان و ترا قبول ندهد از عتبهٔ غسال
پرسیدند که نشان نیکبختی و بدبختی چیست گفت نشان نیکبختی آنست که ترا فرا خدمت کند و ترا حاضر
کند و نشان بدبختی آنست که فرا خدمت کند و حاضر نه کند و هم عتبهٔ غسال گفته که بدبختی بدوست
نرسید نست بشناخت نه بدوزخ رسیدن و نیک بختی بدوست پیوستن بشناخت نه به بهشت
رسیدن شیخ الاسلام گفت هیچ نشان نیست بدبختی را روشن تر از روز تیره‌ی هر که نه در زیادتی
و نقصان ست سهل گفته است اَوَّلُ هٰذَا الْاَمْرِ عِلْمٌ لَا يُدْرِكُهُ وَاٰخِرُهُ عِلْمٌ لَا يَنْفَدُ
و هم وے گفته مَا دُمْتَ تَخَافُ الْفَقْرَ فَاَنْتَ مُنَافِقٌ و هم وی گفته درویشی که از دل وی
شیرینی چیزی از دست مردم فرا ستدن نیفتد از وی هرگز فلاح نیاید و هم وے گفته فی تفسیر قوله تعالیٰ
وَاجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطَانًا نَّصِيْرًا یعنی لِسَانًا يَنْطِقُ عَنْكَ لَا يَنْطِقُ عَنْ غَيْرِكَ
و هم وے گفته در تفسیر این آیه که اِنَّ اللهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ عدل آن بود که انصاف
رفیق از لقمهٔ نعمت بدهی و احسان آنکه او را بلقمه از خود اولی تر دانی و هم وی گفته هر که با مداد کند همت
وی آن باشد که چه خورد دست از وی بشوے و هم وے گفته که شیطان از خفته گرسنه بگریزد
و هم وے گفته طوبی کسی را که دوستان وی را می جوید اگر دوستان وی را یافت فبها و نعم اگر در طلب

مُرد شفیع یافت از وے پرسیدند که از مسلمانان به کافری نزدیک تر گفت ممتحن بے صبر وے
سالها بواسیر داشت و بیماران بدعای وے نیک می شدند شیخ الاسلام گفت دانی چرا
چنین بود زیرا که او خلق را شفیع بود و از برای خود با خصومت نبود ابو نصر ترشیزی مرا گفت
که آن بواسیر سهل از چه بود که ویرا چندان ولایت بود من گفتم که سهل ولایت از آن علت یافته
بود از آن دعا نکرد تا از وے نشود گویند که در میان مریدان وے جوانے بود امرد از شیخ
سهل درخواست محاسن کرد گفت دست فرو گیر تا چند میخواهی جوان دست فرا گرفت
محاسن نیکو بدستش در آمد **عباس بن حمزه نیشاپوری قدس الله روحه** کنیت
او ابو الفضل ست مردے بزرگ بود از متقدمان با ذو النون و بایزید و غیرهما صحبت داشته
در ماه ربیع الاول سنه ثمان و ثمانین و مائتین برفته از دنیا پیش از جنید جدا ابوبکر حفید
است ابوبکر حفید گوید که وے گفت که ذو النون گفته لَوْ عَلِمُوْا مَا طَلَبُوْا
هَانَ عَلَيْهِمْ مَا بَذَلُوْا و هم وے گفته که ذو النون گفت كَيْفَ لَا اُبْهِجُ بِكَ سُرُوْرًا
وَقَدْ كُنْتُ اَخْطُرُ بِبَالِكَ حِيْنَ رَزَقْتَنِيْ الْاِسْلَامَ و در روایت دیگر چنین آمده
جَعَلْتَنِيْ مِنْ اَهْلِ التَّوْحِيْدِ من چون شاد نباشم بتو که بر علم تو میگذشتم
آن وقت که مرا از اهل توحید کردی **عباس ابن یوسف الشکلی رحمه الله تعالیٰ**
کنیت او نیز ابو الفضل ست از مشائخ قدیم بغداد ست وے گفته هر که بحضرت حق سبحانه
مشغول ست از ایمان وے نباید پرسید شیخ الاسلام گفت هر که امروز از و مشغول
است یعنی بخود و خلق فردا از و مشغول باشند یعنی محجوب باشند از دولت مشاهدهٔ او قومی اند
که مشغول اند باو و دور از همه خلق و قومے اند که مشغول از و بغیر او شعر اِشْتَغَلَتْ
قَلْبِيْ عَنِ الدُّنْيَا وَلَذَّتِهَا فَاَنْتَ وَالْقَلْبُ شَيْءٌ مِّنْ غَيْرِ مُفْتَرِقٍ هُوَ مَا

تَتَابَعَتِ الْاَجْفَانُ عَنْ سِنَةٍ اِلَّا وَجَدْتُكَ بَيْنَ الْجَفْنِ وَالْحَدَقِ **عباس بن احمد الشاعر الازدی رحمه الله** کنیت وی ابو الفضل ست یگانهٔ مشایخ شام بود در صحبت خود زبان نیکو داشت و فتوت ظاهر شاگرد ابو المظفر کرمانشاهی ست شیخ الاسلام گفت که من یک تن دیده ام که وی را دیده شیخ ابو القاسم بو سلمهٔ باوردی و خانهٔ عباس بر ملهٔ شام بود شیخ ابو سعید مالینی حافظ گوید که بر بالین شیخ بودم و او محتضر بود گفتم چونی و حال تو چونست گفت متردّدم ندانم که چون کنم اگر اختیار کنم که بروم ترسم که دلیری بود و گستاخی و دعوی داری و اگر اینجا بودن اختیار کنم ترسم که در آرزو مقصر باشم و کراهیت دیدار بود منتظرم تا خود چه گوید و چه کنند و شیخ ابو سعید گوید که بیرون آمدم و در وقت برفت. وَلَوْ قُلْتَ اُمُتْ مُتُّ سَمْعًا وَطَاعَةً وَقُلْتُ لِدَاعِی الْمَوْتِ اَهْلًا وَمَرْحَبًا شیخ الاسلام گفت مالک دینار محتضر بود گفت الٰهی و انی که زندگانی نه برای جوی کندن میخواهم و آن آن وقت بود که در بصره جویها می کندند پس گفت اگر بگذاری برای تو زیم و اگر بمیری بتو آیم و در وقت برفت اِنَّ صَلَاتِی وَنُسُکِی وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِی لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ شیخ الاسلام گفت این قوم یعنی دوستان وی برای او زیند و با او زیند و برای او میرند و با او خیزند همه خلق برای آن زیند و با او زیند و برای او میرند و با او خیزند همه خلق برای آن زیند تا خورند و برای خود زیند و دوستان وی برای آن خورند تا زیند و برای او زیند و با او زیند **ابو حمزه خراسانی قدس الله سره** از طبقهٔ ثالثه است گفته اند اصل وی از نشاپور بوده با مشایخ عراق صحبت داشته و سفر کرده و از اقران جنید بوده و با ابو تراب نخشبی صحبت داشته و سفر کرده و با ابو سعید خراز رفیق بوده و وی از جوانمردان مشایخ ست و در سنه تسعین و مائتین برفته اند و پیش از جنید و نوری و پس از خراز و ابو حمزه بغدادی وقتی در مسجدی پاتابه خواست کسی وی را بیعت بوسه انداخت بقیمت فراوان آنرا فرو درید و بر پای بپیچید وی را گفتند این چه بود که کردی بااین چندین پاتابه توانستی خرید جواب داد که لَا اَخُوْنُ فِی الْمَذْهَبِ گفت من در مذهب خیانت نکنم و صاحب کشف المحجوب گفته که من دیدم درویشی را از متاخران که سلطان وی را سی صد مثقال زر فرستاد که بگرمابه صرف کن وی بگرمابه شد و آن جمله را بگرمابه بان داد و برفت شیخ الاسلام گفت اَلتَّصَوُّفُ وَالتَّصَرُّفُ لَا یَکُوْنَانِ تصوف و تصرف بهم نبود و دنیا

دریغ داشتند و آنرا قیمت نهادن مرد را از تصوف بیرون برد چون موی از خمیر صوفیان دنیا را قیمت ننهند و اندوه بران نخورند اگر همهٔ دنیا لقمه سازی و در دهان درویشی نهی اسراف نباشد اسراف آن باشد که نه برضای سبحانه صرف کنی حق تعالی از دست تو چندان شرک دنیا نخواهد که از دل تو ترک و دوستی دنیا خواست ع اَلدُّنْیَا مَدَرَةٌ لَکَ مِنْهَا غَبَرَةٌ ـ دنیا همه کلوخی ست و نصیب تو از ان کلوخ گردی شبلی می گوید کسی که در دنیا زاهد شد باز نمود حضرت حق را که آن را قیمت داشت اگر دنیا را پیش حضرت حق هیچ قیمت بودے بدشمنان خود ندادی ابو حمزه در وجد و صحبت حال شل نداشت گویند که چون آواز باد بشنیدی وجدش رسیدی وقتی در خانهٔ حارث محاسبی آواز گوسپندی شنید و وجدش رسید گفت عز الله جل جلاله حارث گفت این چه حالست اگر بیان کنی فبها و نعم و اگر نه ترا بکشم گفت ای بیچاره برو خاکستر و نخاله با هم بیامیز و بخور چندین سال باید تا ترا این مسئله روشن شود **ابو حمزه بغدادی قدس الله روحه** از طبقهٔ ثالثه است نام وی محمد ابراهیم است و گویند از فرزندان عیسی بن ابان بود و از اقران سری سقطی است و با وی و با بشر حافی صحبت داشته و در سفر رفیق ابو تراب نخشبی بوده ابو بکر کتانی و خیر نساج و غیر هما از وے حدیث روایت کنند و در سنه تسع و ثمانین و مائتین برفته از دنیا پیش از جنید و ابو حمزه خراسانی و پس از ابو سعید خرازوی گفته لَوْلَا الْغَفْلَةُ لَمَاتَ الصِّدِّیْقُوْنَ مِنْ رَوْحِ ذِکْرِ اللّٰهِ شیخ الاسلام گفت که از یاد تو اندشیم و از علم خود بگریزیم بر زهرهٔ خود دیترسم در غفلت آویزیم و گفت وقت بود که کسی مرا در منزل غفلت یک ساعت مشغول دارد از بازی که بر من بود تا اندکی بر آسایم طمع دارم که از همه جرمها آزادی یابم و شیخ ابو عبد الله خفیف گفتند چرا عبد الرحیم اصطخری با سگبانان بدشت می رود گفت تا از آن بار وجود که بر ایست دم زند

[illegible]

شیخ الاسلام گفت لذت وخوشی در طلب است دریافت خوشی نیست دریافت صدمتست که ترا فرو می شکند شیخ الاسلام ‌ وِجْدَانُکُمْ فَوْقَ الشُّهُوْدِ ٭ وَفَقْدُکُمْ فَوْقَ الْحُزْنِ ٭ ابو حمزه گوید که الله تعالی می گوید اَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِیْنَ و نفس جاهلترین جاهلان ست سزاوارترست بآنکه ازوی اعراض کنی وقتی ابو حمزه در بغداد از قرب الله چیزی می اندیشید از خود غائب گشت همچنان در رفتن ایستاد چون باخویشتن آمد خود را در میان بادیه دید در زیر میلی شیخ الاسلام گفت این زیادتست از انکه شیخ علی سقا در بادیه از قرب الله تعالی چیزے می اندیشید از خود غائب گشت چون باخود آمد سیزده روز گذشته بود ویرا گفتند از چه بجای آوردے که چندین روز بگذشت که کسی نبود که ترا بگوید گفت پیش از انکه غائب گشتم از ماه سیزده روز مانده بود چون باخویش آمدم ماه نو دیدم دانستم که چند روز گذشته و ابو حمزه گفته حُبُّ الْفَقْرِ شَدِیْدٌ وَلَا یَصْبِرُ عَلَیْهِ اِلَّا صِدِّیْقٌ وقتی بطرسوس رفت ویرا آنجا قبولی عظیم پدید آمد و مردمان روے بوی آوردند ناگاه ازوے در حال سکر سخنی صادر شد که مردم فهم آن نکردند بروے بحلول و زندقه گواهے دادند و از طرسوس بیرون کردند و چهارپایه ویرا غارت کردند و فریاد می کردند که این چارپایان زندیق است چون از طرسوس برفت این بیت را بخواند ‌ لَکَ فِیْ قَلْبِیْ الْمَکَانُ الْمَصُوْنُ ٭ کُلُّ عَتْبٍ عَلَیَّ فِیْکَ یَهُوْنُ و ابو حمزه گفته است حُبُّ الْفَقْرِ شَدِیْدٌ وَلَا یَصْبِرُ عَلَیْهِ اِلَّا صِدِّیْقٌ

حمزة بن عبد الله العلوی الحسینی قدس الله سره کنیت او ابو القاسم ست سَافَرَ فِی الْبَادِیَةِ عَلَی التَّوَکُّلِ سِنِیْنَ یُقَالُ لَهٗ لَمْ یَضَعْ جَنْبَهٗ عَلَی الْاَرْضِ سِنِیْنَ فِی الْحَضَرِ وَکَانَ لَا یَحْمِلُ مَعَهٗ فِیْ اَسْفَارِهٖ رَکْوَةً وَلَا یَفْتُرُ فِی الذِّکْرِ حمزه علوی شاگرد ابو الخیر تیناتی است وی شکم گرسنه در بادیه بسر بردے گفتے

[illegible]

شکم سیر از معلوم ست وی گفته که صوفی را در بادیه آن نگاه باید داشت که حضر که صوفی در سفر در حضرست یکی از علویان فرا شیخ الاسلام گفت که پدر من مرا مدت پنج سال هر روز پیش ابو زید که پیری بود از صوفیان مرد میفرستاد از وی یک فائده دارم که روزے گفت تا ازین علوی گری خویش یعنی از تجرد و ترفع کسب بکلی بیرون نیائی ازین کار یعنی تصوف بوے نیابی شیخ الاسلام گفت چنانست که او گفت آنکه با او گوید با او نیاز د صوفی اوست و اگر نه از نسبت چیزی نیابد بس گفت هزار و دویست امام شناسم ازین طائفه یکے و نیم علوی شناسم یکے ابراهیم سعد علوم صاحب کرامات و دیگر حمزه علوی **ابو سعید خراز قدس الله تعالی سره** از طبقهٔ ثانیه است نام وی احمد بن عیسی است و لقب وی خراز و گفته اند که وے روزی خرز موزه می کرد و باز می کشاد گفتند این چیست گفت نفس خود را مشغول میکنم پیش از انکه مرا مشغول کند و وے بغدادی الاصل ست و در صحبت صوفیان بصره شده و در مکه مجاور بوده از ائمهٔ قوم و اجلهٔ مشائخ است یگانه و بے نظیر شاگرد محمد بن منصور طوسی ست و با ذو النون مصری و ابو عبید بسری و سری سقطی و بشر حافی و غیر ایشان صحبت داشته و گفته اند وے پیشین کسی ست که در علم فنا و بقا سخن گفت شیخ الاسلام گفت که وے خویشتن را بشاگردے جنید فرا می نمود اما بار خدائے جنید بود و از یاران و اقران ویست ولیکن وے پیش از وے برفته از دنیا در سنه ست و ثمانین و مائتین وَقِیْلَ فِی الَّتِیْ قَبْلَهَا وَقِیْلَ فِی الَّتِیْ بَعْدَهَا کَذَا فِیْ تَارِیْخِ الْاِمَامِ عَبْدِ اللّٰهِ الْیَافِعِیْ رَحِمَهُ اللّٰهُ جنید گفته لَوْ طَالَبَنَا اللّٰهُ تَعَالٰی بِحَقِیْقَةِ مَا عَلَیْهِ اَبُوْ سَعِیْدِ الْخَرَّازُ لَهَلَکْنَا وَسُئِلَ عَنْ رَاوِیْ هٰذِهِ الْحِکَایَةِ عَنِ الْجُنَیْدِ اَیْشٍ کَانَ حَالُهٗ قَالَ اَقَامَ کَذَا وَکَذَا سَنَةً یَخْرُزُ مَا فَاتَهُ الْحَقُّ بَیْنَ الْخَرْزَتَیْنِ خراز گوید که در اوائل حال

[illegible]

ارادت محافظت سر وقت خود می کردم روزی بر بیابانی در آمدم و میرفتم از قفای
من آواز چیزی بر آمد دل خود را از التفات بآن چشم خود را از نظر بآن نگاه داشتم بسوی
من می آمد تا بمن نزدیک شد دیدم که دو سبع عظیم بدوشهای من بالا آمدند من بایشان نظر
نکردم نه در وقت بر آمدن و نه وقت فرود آمدن شیخ الاسلام گفت آنکه میگویند که بایزید
سید العارفین ست سید عارفین حق ست سبحانه و اگر از آدمیان میگوئی محمد عربی
صلی الله علیه وسلم و اگر ازین طائفه ابو سعید خراز مرتعش گوید که همه خلق وبال اند
بر خراز چون در چیزی از حقائق سخن گوید شیخ الاسلام گفته که از مشائخ هیچکس مه از وی
نشناسم در علم توحید همه بر وی وبال اند هم واسطی و هم فارس عیسی بغدادی و غیر ایشان و هم
وی گفته که وی نیز از خراز پر بود و نیز بسر می آمد و هم وی گفته که نزدیک ست که خراز پیغمبر بودی
از بزرگی خویش امام این کار او ست و هم وی گفته که در ابو سعید خراز زبرگی لنگی
در می بایست که کسی باوی می تواند رفت و در واسطی زبرگی رحمت در می بایست و در جنید
زبرگی تیزی در می بایست که وی علمی بود و هم وی گفته که خراز غایت است که فوق او
کس نیست و هم وی گفته که خراز گوید اول این کار قبول ست که روی فرا مرد کند و آخر یافت
و هم شیخ الاسلام گفته توحید و یافت آنست که او جای بگیرد و دیگران را کسیل کند کسی گفت
که اهل غیب با من نگفتند که شناخت و یافت نه آموختنی ست و نه توختنی و هم وی گفته
روزگاری او را می جستم خود را می یافتم اکنون خود را می جویم او را می یابم چون بیابی برهی
چون برهی بیابی کدام پیش بود او داند چون او پیدا شود تو نباشی چون تو نباشی او
پیدا شود کدام پیش بود او داند بایزید گوید باو نه پیوستم تا از خود نگسستم و از خود نگسستم تا
باو نه پیوستم کدام پیش بود او داند شیخ ابو علی سیاه گوید ماوراء النهریان می گویند که

[illegible]

تا نرهی نیابی و عراقیان می گویند که تا نیابی نرهی هر دو یکی ست خواه سبوی بر سنگ خواه سنگ
بر سبوی لیکن من با عراقیانم که سبق از و نیکوتر ست ابو سعید خراز گوید مَنْ ظَنَّ اَنَّهٗ بِبَذْلِ
الْمَجْهُوْدِ يَصِلُ فَمُتَعَنٍّ وَمَنْ ظَنَّ اَنَّهٗ بِغَيْرِ بَذْلِ الْمَجْهُوْدِ يَصِلُ فَمُتَمَنٍّ شیخ الاسلام
گفت که وی را بطلب نیابند اما طالب باید که تا نیابدش ترک طلب نکند و هم خراز گوید رِيَاءُ
الْعَارِفِيْنَ خَيْرٌ مِّنْ اِخْلَاصِ الْمُرِيْدِيْنَ و هم وی گوید تدارک کردن وقت ماضی
ضائع کردن وقت باقی ست و هم گوید هرگز بهیچ نعمت از وی شاد نبوده ام و هم وی گوید
روزی در مسجد حرام نشسته بودم شخصی از آسمان فرود آمد پرسید که صدق و علامت دوستی
چیست گفتم وفاداری گفت صَدَقْتَ در رفت بر آسمان وقتی خراز در عرفات بود حاجیان
دعا میکردند و زاریدند گفت مرا آرزو آمد که من هم دعائی کنم باز گفتم چه دعا کنم یعنی هیچ چیز
نمانده که با من نکرده باز قصد کردم که دعا کنم هاتفی آواز داد که پس از وجود حق دعا میکنی یعنی
پس از یافت ما از ما چیزی خواهی ابو بکر کتانی با بو سعید خراز نامه نوشت که تا تو از اینجا
برفتی در میان صوفیان عداوت و نفار پدید آمد و الفت برخاست وی جواب نوشت که از
رشک حق ست بر ایشان تا با یکدیگر موانست نه گیرند ابو الحسن مزین گوید که روزی که در میان
صوفیان نفار نبود و آن روز را بخیر ندارند شیخ الاسلام گفت نفار نه جنگ گری را گویند
نفار آنست که با یکدیگر گویند که کن و مکن یعنی با نچه موافق طریقت ایشان باشد امر کنند و از هرچه
موافق آن نباشد نهی کنند تا از عهده حق صحبت بیرون آمده باشند و مِنَ الْاَشْعَارِ الْمَنْسُوْبَةِ
اِلَى الْخَرَّازِ شعر اَلْوَجْدُ يُطْرِبُ مَنْ فِي الْوَجْدِ رَاحَتُهٗ ؛ وَالْوَجْدُ عِنْدَ
وُجُوْدِ الْحَقِّ مَفْقُوْدٌ ؛ قَدْ كَانَ يُطْرِبُنِيْ وَجْدِيْ فَاَذْهَلَنِيْ ؛ عَنْ رُؤْيَةِ الْوَجْدِ

[illegible]

مَنْ بِالْوَجْدِ مَقْصُوْدُ ❊ شیخ الاسلام ابو عبدالرحمن سلمی رحمه الله و کتابی که در بیان مبادی
ارادت مشائخ اوائل و احوال ایشان جمع کرده است میگوید که ابو عبدالله جلا گفته است که
ابو سعید خراز گفت که مرا در حداثت سن جمالی صوری بود شخصے دعوی محبت من میکرد و ابرام
می نمود و من از وی سیگر نجیتم روزی تنگدل شدم ببادیه در آمدم چون مقداری برفتم باز نگریستم
دیدم که آن شخص از عقب من می آید چون بمن نزدیک شد گفت گمان بروی که باین از من برستی
باخود گفتم اَللّٰهُمَّ اَكْفِنِيْ شَرَّهٗ و نزدیک بمن چاهی بود خود را دران چاه افگندم خدای تعالی
مرا در میانه چاه نگاهداشت آن شخص بر کنارهٔ چاه بنشست و بگریست گفتم خداوندا قادری
بر آنکه مرا ازین چاه بیرون آری و از شر آن شخص نگاهداری دیدم که باوی در من بپیچید و از چاه
بالا انداخت آن شخص پیش من آمد و دست و پای مرا بوسید و عذر خواهی کرد و گفت مرا قبول
کن که در خدمت تو باشم و در ارادت خود چنان شد که مرا بروی حسد می آمد از بس صدق و اخلاص
که از وی دیدم و همیشه مصاحب من می بود تا از دنیا برفت **احنف الهمدانی رحمه الله تعالی**
وی از کبار مشائخ همدان ست وی گفته که ابتدای کار من آن بود که در بادیه بودم تنها مانده
شدم و دست نیاز برداشتم و گفتم خداوندا ضعیفم و بر جای مانده و بضیافت تو آمده ام چون این گفتم
در دل من افتاد که مرا می گویند ترا که خوانده گفتم یارب این مملکتی ست که طفیلی را گنجایش دارد ناگاه کسے از
پس پشت من آواز داد باز نگریستم دیدم که اعرابی ست بر اشتر سوار گفت ای عجمی کجا میروی گفتم بمکه گفت
ترا که خوانده است گفتم نمی دانم گفت وی درین راه نه استطاعت شرط کرده است گفتم آری ولیکن من طفیلی
ام گفت نیکو طفیلئی تو مملکت گشاده است گفت میتوانی که این اشتر را غمخوارگی کنی گفتم آری از شتر
فرود آمد و بمن داد و گفت برو بخانهٔ خدای تعالی **ابو شعیب المقفع رحمه الله تعالی**
نام وے صالح است ساکن بصره بوده و در روزگار ابو سعید خراز بوده هفتاد حج گزارده بود بپیاده
در هر حجی از صخرهٔ بیت المقدس احرام بستی و ببادیهٔ تبوک در آمدی بر توکل گویند در آخرین حج سگے دید
در بادیه که از تشنگی زبانش از دهان بیرون آمده بود بانگ زد که کیست که هفتاد حج بیک شربت آب بخرد
شخصی یک شربت آب بوی داد و آن را بآن سگ داد و گفت این بهتر ست مرا از حجهای من زیرا که رسول
صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است که فِيْ كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ حَرّٰى اَجْرٌ **ابو عقال بن علوان**

الْمَغْرِبِي رحمه الله تعالى از مشائخ معروف ست و با ابو هارون اندلسی صحبت داشته
و بمکه برفته است از دنیا و قبر وی آنجاست ابو عثمان مغربی گفته است که بعضی از اصحاب ابو عقال
مرا گفتند که وی در مکه چهار سال هیچ نخورد و هیچ چیز نیاشامید تا بمرد و بعضی بیشتر ازین گفته اند
وے گفته که با من هفتاد درگوه وار بودند و در مکه قحط افتاد همه بمردند جز من و شش تن دیگر هفده
روز گذشت هیچ نیافتیم از زندگانی نومید شدیم در سر من افتاد که تا رکن خانه بروم و آنرا
در بر گیرم و بر آنجا بمیرم خواستم که برخیزم نتوانستم بر زمین بخزیدم و خود را بآنجا رسانیدم
و رکن خانه را در بر گرفتم و این چند بیت بر خاطر من بگذشت و گفته شد دیدم که جان بر تن من
باز گشت و آن ابیات اینست **شعر** عَقَدَتْ عَلَيْكَ مُكَمِّنَاتِ خَوَاطِرِيْ ❊
عَقْدَ الرَّجَآءِ فَالْزَمْتُكَ حُقُوْقًا ❊ اِنَّ الزَّمَانَ عَدَا عَلَيَّ فَزَادَنِيْ
عِلْمًا بِاَنَّكَ صَاحِبِيْ تَصْدِيْقًا ❊ مَا نَالَنِيْ يَوْمًا بِوَجْهِ مَسَاءَةٍ ❊ اِلَّا عَمَدْتُ بِهٖ
اِلَيْكَ طَرِيْقًا ❊ حَسْبِيْ بِاَنَّكَ عَالِمٌ بِمَصَالِحِيْ ❊ اِذْ كُنْتَ مَاْمُوْنًا عَلَيَّ شَفِيْقًا
باز گشتم و پشت بزمزم نهادم ناگاه غلامی سیاه آمد و بره بریان و نان بسیار و کاسهٔ
بزرگ طعام همراه او و گفت ابو عقال توئی گفتم آرے آنرا پیش من نهاد یاران را اشارت
کردم خیزان خیزان بیامدند و من در میان ایشان همچو یکے از ایشان بودم **حماد قرشی
قدس الله تعالى سره** کنیت او ابو عمرو ست بغدادی ست از بزرگان مشائخ بوده
جنید بوی میرفته است جعفر خلدی گوید چند روز برآمد که حماد قرشی را ندیدم بدر سرای او شدم و
ننشستم تا بیامد در حجره شدم وے چیزے خوردنی نداشته بود مقنعه از سر اہل خود باز کرده و فروخته
و بچیزے داده و در آورد و پیش اصحاب نهاد شخصے در آمد و سی دینار زر آورد و وی را میداد وے
می نپذیرفت آخر سوگند خورد و نپذیرفت اہل وی از خانه آواز داد که امروز مقنعهٔ من فروخته است و چیزی خریده
بنگرید که چه می کنید جعفر خلدی گوید پیش جنید رفتم و آن قصه را باز گفتم جنید او را بخواند گفت علم آن

باسن بگوی گفت ببازار شدم و آن مقنعه دلال را دادم گز و بر آمد و آنرا بفروخت آواز ے
شنیدم که گفتند این را برای ما کردی جواب آن تو آید آن سی دینار جواب آن بود که از آن
نپذیرفتم جنید او را گفت اصبت صواب کردی که نه گرفتی شیخ الاسلام گفت نگر یدکه بپا داشق
غره نه گردید **ابو الحسین نوری قدس الله سره** از طبقهٔ ثانیه ست و نام وی احمد بن محمد
و گویند محمد بن محمد درست تر ست معروف ست بابن البغوی پدر وے از بغشور است
که شهرے بوده در میان هرات و مرو و منشا و مولد وی بغداد بوده با سری سقطی و
محمد بن علی قصاب و احمد ابی الحواری صحبت داشته و ذو النون مصری را دیده بود و
از اقران جنید بود اما تیز وقت تر از جنید بود جنید بعلم مه بود و نوری به زندگانی وی شوری
داشت وقتی جنید را از صبر و توکل چیزی پرسیدند خواست که جواب گوید نورے بانگ
بروی زد که تو وقت محنت صوفیان بیکسوی باز شدی و دوست در دانشمندی دی سخن این طائفه
نگوی و وی پیش از جنید برفته از دنیا سنه خمس و تسعین و مائتین و فی تاریخ الیافعی رحمه الله
الله توفی سنه ست و ثمانین و مائتین و چون نوری برفت جنید گفت ذَهَبَ نِصْفُ هٰذَا
الْعِلْمِ بِمَوْتِ النُّوْرِیِّ نوری همیشه تسبیح داشتی در دست وی را گفتند تَسْتَجْلِبُ الَّذِیْ کرو گفت
لَا اَسْتَجْلِبُ الْغَفْلَةَ گفتند باین تسبیح می خواهی که الله تعالیٰ در یاد تو بود گفت
نے بلکه باین تسبیح غفلت می جویم و هم وے گفته لَا یَغُرَّنَّكَ صَفَاءُ الْعُبُوْدِیَّةِ فَاِنَّ فِیْهِ
نِسْیَانَ الرُّبُوْبِیَّةِ و وی را گفتند که الله تعالیٰ را بچه شناختی گفت بالله گفتند پس عقل
چیست گفت عاجز است راه نه نماید مگر بعاجز و هم وی گفته که هرگاه الله تعالیٰ خود را از
کسی باز پوشید هیچ دلیل و خبر او را با و نرساند اِذَا سَتَرَ الْحَقُّ عَنْ اَحَدٍ لَمْ یَهْدِهٖ
اِسْتِدْلَالٌ وَّلَا خَبَرٌ شیخ الاسلام گفت جوانی خراسانی با براهیم قصار آمد گفت می خواهم

نوری را به بینم گفت او چند سالی نزدیک ما بود هیچ از دهشت بیرون نیامد یکسال گرد شهر
می گشت با کس نیامیخت دو سال در ویرانه خانهٔ به کرا گرفت هیچ بیرون نیامد مگر به نماز و سالی
زبان باز گرفت با کس سخن نگفت آن جوان گفت البته میخواهم که او را به بینم وی را بنورے
دلالت کرد چون در آمد نوری گفت با که صحبت داشته گفت با شیخ ابو حمزه خراسانی گفت
آنکه از قرب نشان میدهد و اشارت می کند گفت آری گفت چون باو رسی مرا سلام گوئے
و بگو اینجا که مائیم قرب بعد بعد ست ابن الاعرابی گوید قرب نگویند تا مسافت نبود و تا مسافت
بود دوگانگی بجاے بود پس قرب بُعد بود و هم نوری گفته که ساعتے از عارف بر مولیٰ
گرامی تر از تعبد متعبدان هزار هزار سال و هم وے گفته نَظَرْتُ یَوْمًا اِلَی النُّوْرِ فَلَمْ
اَزَلْ اَنْظُرُ اِلَیْهِ حَتّٰی صِرْتُ ذٰلِكَ النُّوْرَ **سید الطائفه جنید البغدادی
قدس سره** از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو القاسم است و لقب وی قواریری و زجاج
و خزاز است قواریری و زجاج از آن گویند که پدر وی آبگینه فروختی و فی تاریخ الیافعی اِنَّ
الْخَزَّازَ بِالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ وَالزَّاءِ الْمُشَدَّدَةِ الْمُکَرَّرَةِ وَاِنَّمَا قِیْلَ لَهُ الْخَزَّازُ
لِاَنَّهٗ کَانَ یَعْمَلُ الْخَزَّ گویند اصل وی از نهاوند ست و مولد و منشا وی بغداد مذهب
ابو ثور داشت مهینه شاگرد شافعی و گفته اند مذهب سفیان ثوری داشت با سری سقطی
و حارث محاسبی و محمد قصاب صحبت داشته بود و شاگرد ایشان بود وی از ائمه و سادات
این قوم ست و همه نسبت بوی درست کنند چون خراز و رویم و نوری و شبلی و غیر هم ابو العباس عطا گوید
اِمَامُنَا فِیْ هٰذَا الْعِلْمِ وَمَرْجَعُنَا الْمُقْتَدٰی بِهِ الْجُنَیْدُ خلیفهٔ بغداد رُویم را گفت
ای بی ادب وی گفت من بی ادب باشم و نیم روز با جنید صحبت داشته ام یعنی هر کس با وے
نیمروز صحبت داشته باشد از وی بی ادبی نیاید فکیف که بیشتر شیخ ابو جعفر حداد گوید اگر عقل
مردی بودی بر صورت جنید بودے گفته اند ازین طائفه سه تن بوده اند که ایشان را چهارم
نبود جنید بغداد و ابو عبد الله جلا بشام و ابو عثمان حیری به نیشاپور در سنه سبع و تسعین

و ماتین برفته از دنیا کذا فی کتاب الطبقات و الرسالة القشیریة و فی تاریخ الیافعی
انه مات سنة ثمان و تسعین و مائتین و قیل سنة تسع و تسعین و مائتین
والله تعالی اعلم روزی جنید در ایام صغر با کودکان بازی میکرد وی سری سقطی گفت ما تقول
فی الشکر یا غلام گفت الشکر ان لا تستعین بنعمه علی معاصیه سری گفت بسیار
می ترسم که بهرهٔ تو همین از زبان تو باشد جنید گفت همیشه از آن سخن ترسان بودم تا آنکه روزے
بروی در آمدم و آنچه محتاج الیه وی بود همراه بردم گفت بشارت باد ترا که از حضرت حق سبحانه
درخواسته بودم که این را بر دست مفلحی یا موفقی بمن رساند جنید گفت که سری مرا گفت که مجلس نه
و مردم را سخن گوی و من نفس خود را متهم میداشتم و استحقاق آن نمیدانستم تا آنکه حضرت
رسالت را صلی الله علیه و آله و سلم در یکی از شبهاے جمعه در خواب دیدم که گفت کلم
علی الناس بیدار شدم و پیش از صبح بدر خانه سری رفتم در بکوفتم گفت مرا راست گو
نداشتی تا ترا نگفتند پس بامداد مجلس نهادم و آغاز سخن کردم خبر منتشر شد که جنید سخن میگوید
جوانی ترسانه در لباس ترسایان بر کنار مجلس بایستاد و گفت ایها الشیخ ما معنی قول
رسول الله صلی الله علیه و سلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر
بنور الله جنید گفت ساعتے سر در پیش افگندم پس سر برداشتم و گفتم اسلام آور که وقت
اسلام تو رسیده است امام یافعی گوید که مردم می پندارند که جنید را درین یک کرامت ست
و من می گویم درین دو کرامت ست یکی اطلاع وے بر کفر آن جوان و دیگر اطلاع وے
بر آنکه وی در حال اسلام خواهد آورد جنید را گفتند این علم از کجا میگوئے گفت اگر از کجا
بودے بر سیدی و وے گفته تصوف آنست که ساعتے بنشین بے تیمار شیخ الاسلام
گفت که بے تیمار چه بود یافت بی جستن و دیدار بے نگریستن که بیننده در دیدار

علتست و وی گفته استغراق الوجد فی العلم خیر من استغراق العلم فی الوجد
و هم وے گفته اشرف المجالس و اعلاها الجلوس مع الفکرة فی میدان التوحید
و هم وے گفته اصرف همک الی الله عز و جل و ایاک ان تنظر بالعین التی بها تشاهد
الله عز و جل الی غیر الله عز و جل فتسقط عن عین الله و هم وی گفته که موافقت با یاران
بهتر از شفقت شیخ الاسلام گفت طاعت داری به از حرمت داری و هم جنید گوید مردمان پندارند
که من شاگرد سری سقطی ام من شاگرد محمد بن علی القصاب ام از وی پرسیدم که تصوف چیست گفت ندانم الکن
خلق کریم یظهره الکریم فی زمان کریم من رجل کریم بین قوم کرام شیخ الاسلام گفت
که سخنی ظریف و نیکوست که اول گفت ندانم پس گفت خلقی ست کریم ظاهر می کند آنرا کریم در زمان کریم
از مردم کریم میان قوم کریمان والله تعالی داند که آن خلق چیست شیخ الاسلام گفت اذا صافی عبدا
ارتضاه لخالصته و عده من خاصته القی الیه کلمة کریمة من لسان کریم فی وقت کریم
علی مکان کریم بین قوم کرام الکلمة الکریمة سخنی تازه بدست بیخودی از حق فرستاده و لقمع
گوش آسوده بر دل تشنه بگزاینده و بجان فراز ل نگران رسانیده سخنی از دوستی و از درد نشان
تشنه را شراب و خسته را درمان شنیدن آسان و از و باز رستن نتوان ه دخولک من باب
الهوی ان اردته یسیر و لکن الخروج عسیر من لسان کریم از زبانی و چه زبان از
حق ترجمان و بر نامه صحت عنوان نه گوینده و انست و نه زبان سخن همه بگوش شنوند و آن بجان
فی وقت کریم در چه زمان در زمانی که جز از حق یاد نیست و از گذشته عمر خجلست از نیکوئی آن

وعمر جهانیان از آرزوی آن گریان عَلیٰ مَکَانٍ کَرِیمٍ بر جائی که نه دل پراگنده و نه زبان
خواهنده و نه مستمع باز نگرنده بَیْنَ قَوْمٍ کِرَامٍ نزدیک محقق گویان و مستمع سوزان و ناظر پرسان
شیخ الاسلام گفت که وقتی جنید با ذوالنون فرا فلیح مجنون رسید ویرا گفت مرا نگوئے که این
جنون از تو چیست جواب داد حُبِسْتُ فِی الدُّنْیَا فَجُنِنْتُ بِفِرَاقِهِ جنید را پرسیدند
که بلا چیست گفت اَلْبَلَاءُ هُوَ الْغَفْلَةُ عَنِ الْمُبْلِی و شبلی را پرسیدند که عافیت چیست
گفت اَلْعَافِیَةُ قَرَارُ الْقَلْبِ مَعَ اللّٰهِ لَحْظَةً شخصے جنید را گفت که پیران خراسان را
بران یافتم که حجاب سه است یک حجاب خلق ست و دوم دنیا و سوم نفس جواب داد که این
حجاب دل عامست خاص محجوب بچیز دیگر ست رُؤْیَةُ الْاَعْمَالِ وَمُطَالَبَةُ الثَّوَابِ
عَلَیْهَا وَرُؤْیَةُ النِّعَمِ شیخ الاسلام گفت آنکه کردار خود بیند و از الله محجوب ست و آنکه
پاداش جوید بر ان و آنکه از منعم بنعمت نگرد هم محجوب ست و اسطی گفته مُطَالِعَةُ
الْاَعْوَاضِ عَلَی الطَّاعَاتِ مِنْ نِسْیَانِ الْفَضْلِ پاداش طاعت فراچشم آمدن
و طلب کردن ثواب فضل و منت الله تعالیٰ را فراموش کردن ست و هم و اسطی گفته
اِیَّاکُمْ وَلَذَّاتِ الطَّاعَاتِ فَاِنَّهَا سُمُوْمٌ قَاتِلَةٌ فارس عیسیٰ بغدادی گفته ست
حَلَاوَةُ الطَّاعَاتِ وَالشِّرْکُ سَوَاءٌ شیخ الاسلام گفت تا از خود نه پسندی
خوشت نیاید و لذت نیابی و پسند از خود شرکست طاعت بگذار چنانکه فرمان ست بشرط علم و
سنت و آنگاه از خود بپسندد بوسے سیار د پسند خود بر روی دیو زن اِذَا مَحَاسِنِی
اللَّاتِیْ اَسُرُّ بِهَا هِیَ الذُّنُوْبُ فَقُلْ لِیْ کَیْفَ اَعْتَذِرُ سُئِلَ الْجُنَیْدُ

اَیَکُوْنُ عَطَاءٌ مِنْ غَیْرِ عَمَلٍ فَقَالَ کُلُّ الْعَمَلِ مِنْ عَطَائِهٖ یَکُوْنُ ابو جعفر
بن الکرنبی قدس الله روحه از اقران جنید است و گفته اند از استادان وے
و از اجله مشائخ بو جعفر خلدی گوید که جنید در روز وفات ابن الکرنبی بالای سر وے
نشسته بود سر خود بآسمان برداشت ابو جعفر گفت بعدست و دوری سر خود بسوی زمین
فرو افگند ابو جعفر گفت بعدست و دوری معناه اِنَّ الْحَقَّ اَقْرَبُ اِلَی الْعَبْدِ مِنْ اَنْ
یُشَارَ اِلَیْهِ فِیْ جِهَةٍ کهمس بن الحسین الهمدانی رحمه الله تعالیٰ کنیت وے
ابو محمد بود از همدان بوده و با بسیاری از مشائخ صحبت داشته بود وے گفته است که شبی
در همدان در خانه خود نشسته بودم یکی در بزد با خود گفتم جنید باشد چون در بکشادم جنید بود
سلام کرد و گفت قاصد بزیارت تو آمده ام معلوم شد راستی خاطر تو و باز گشت دیگر روز ش
در همدان طلب کردم نیافتم و از جمعے که از بغداد رسیدند پرسیدم که فلان وقت وے
غائب بود هیچکس نشان نداد همان شب آمده بود و رفته عمرو بن عثمان المکی الصوفی
رحمه الله تعالیٰ از طبقهٔ ثانیه ست کنیت او ابو عبدالله است استاد حسین منصور حلاج است
نسبت با جنید درست کند و با خراز صحبت داشته و از اقران ایشان است و ابو عبدالله
نباجی را دیده بود و کَانَ یَقُوْلُ مَا صَحِبْتُ اَحَدًا کَانَ اَنْفَعَ لِیْ صُحْبَتُهٗ وَرُؤْیَتُهٗ
مِنْ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰهِ النِّبَاجِیِّ و عالم بوده بعلوم حقائق و اصل وی از یمن ست سخن او باریک شد
ویرا بکلام منسوب کردند و مهجور ساختند و از مکه بیرون کردند بجده رفت و ویرا قاضی کردند

وَفِي كِتَابِ صِفْوَةِ الصَّفْوَةِ لِابْنِ الْجَوْزِيِّ اَنَّهُ تُوُفِّيَ بِبَغْدَادَ سَنَةَ سِتٍّ وَتِسْعِيْنَ وَمِائَتَيْنِ وَقِيْلَ سَبْعٍ وَتِسْعِيْنَ وَمِائَتَيْنِ وَقِيْلَ اِحْدٰى وَتِسْعِيْنَ وَيُقَالُ اَنَّهُ تُوُفِّيَ بِمَكَّةَ وَالْاَوَّلُ اَصَحُّ وی گفته اَلْمُرُوَّةُ التَّغَافُلُ عَنْ زَلَلِ الْاِخْوَانِ وَقَالَ اَبُوْحَفْصٍ اَلْمُرُوَّةُ اَنْ تَبْذُلَ لِاِخْوَانِكَ جَاهَكَ وَمَالَكَ فِي الدُّنْيَا وَتَخُصَّهُمْ بِالدُّعَاءِ فِي الْعُقْبٰى هم عمرو بن عثمان گفته لَا يَقَعُ عَلٰى كَيْفِيَّةِ الْوَجْدِ عِبَارَةٌ لِاَنَّهُ سِرُّ اللّٰهِ عِنْدَ الْمُؤْمِنِيْنَ یعنی عبارت بر کیفیت وجد و شان نیفتد زیرا که آن سر حق ست نزدیک مومنان وهرچه عبارت بنده اندران تصرف تواند کرد آن سر حق نباشد از آنکه تکلف بنده بالکلیه از اسرار ربانی منقطع بود و گویند که عمرو باصفهان آمد نوجوانی بصحبت وی پیوست پدر وی مانع آمد بیمار شد و مدتی برآمد روزی عمرو برخاست و با جمعی فقرا بعیادت وی رفت آن جوان التماس کرد که قوال چیزی بخواند عمرو بقوال اشارت کرد این بیت بخواند

مَا لِيْ مَرِضْتُ فَلَمْ يَعُدْنِيْ عَائِدٌ ۞ مِنْكُمْ وَيَمْرَضُ عَبْدُكُمْ فَاَعُوْدُ

چون بیمار این بشنید برخاست و بنشست و شدت بیماری او کمتر شد گفت دیگر بخوان قوال این بیت بخواند

وَاَشَدُّ مِنْ مَرَضِيْ عَلَيَّ صُدُوْدُكُمْ ۞ وَصُدُوْدُ عَبْدِكُمْ عَلَيَّ شَدِيْدٌ

بیماری از وی زائل شد و صحیح النفس برخاست و پدر از اندیشه که در وی گذشته بود توبه کرد و وی را بعمرو تسلیم کرد و یکی از بزرگان طریقت شد روزی علی سهل وی را گفت مَا قَانُوْنُ الذِّكْرِ فِي الْجُمْلَةِ گفت وجود افراده مع معرفة اوصافه یافت یگانه و داشتن او پس شناختن صفات او شیخ الاسلام گفت که آدمی افراد مولی نیابد آنکه افراد مولی یابد نه آدمی است این که می خورد و می خسپد چیز دیگرست

شاه شجاع کرمانی قدس الله روحه

از طبقه ثانیه است از اولاد ملوک بود از رفیقان ابوحفص ست با ابوتراب نخشبی و ابوعبدالله ذراع بصری و ابوعبید بسری صحبت داشته استاد ابوعثمان حیری ست و وی با قبا رفتی و باب فرغانی و نوری و سیروانی و حیری با طیلسان رفتندی و رقاق با گلیم در زی گردان و شاه پس از ابوحفص برفته از دنیا مَاتَ بَعْدَ سَنَةِ سَبْعِيْنَ وَمِائَتَيْنِ وَقِيْلَ قَبْلَ الثَّلٰثِمِائَةِ و وی را کتابی ست رد بر یحیی معاذ رازی در فضل غنا بر فقر که یحیی کرده و وی آنرا جواب باز داده و فقر را بر غنا فضل نهاده چنانچه هست شیخ الاسلام گفت از فضل درویشی ترا آن تمام ست و کفایت که مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم درویشی بر توانگری گزید و حضرت حق وی را آن اختیار کرد و بپسندید و شاه شجاع بزرگ بوده خواجه یحیی عمار گفته شاه شاهی بود روزی ابوحفص نشسته بود در نشاپور شاه شجاع بر سر وی بایستاد با قبا از وی چیزی پرسید ابوحفص باز نگریست او را دید با قبا گفت بجدائی که تو شاهی گفت من شاهم دران سوال بجای آورد که شاه است و دانست که آن سوال جز وی نتواند کرد گفت با قبا شاه گفت وَجَدْنَا فِي الْقَبَا مَا طَلَبْنَا فِي الْعَبَا شیخ الاسلام گفت شاه شجاع چهل سال نخفته بود بر طمع وقتی در خواب شد حق تعالی را بخواب دید بیدار شد و این بیت بگفت

رَاَيْتُكَ فِي الْمَنَامِ سُرُوْرَ عَيْنِيْ ۞ فَاَحْبَبْتُ التَّنَعُّسَ وَالْمَنَامَا

پس از ان پیوسته همی خفتی یا وی را خفته یافتندی یا در طلب خواب

لِلْمَجْنُوْنِ وَاِنِّيْ لَاَسْتَغْشِيْ وَمَا لِيْ غَشْيَةٌ ۞ لَعَلَّ خَيَالًا مِنْكِ يَلْقٰى خَيَالِيَا

روزی شاه در مجلس نشسته بود درویشی برپای خاست و دو من نان خواست کسی نمیداد شاه گفت کیست که پنجاه حج من بخرد بدو من نان و باین درویش دهد فقیهی آنجا نشسته بود آنرا بشنید گفت اَيُّهَا الشَّيْخُ استخفاف میکنی با شریعت گفت هرگز خود را قیمت ننهادم کردار خود را چه قیمت نهم و هم وی گفته مَنْ غَضَّ بَصَرَهُ عَنِ الْمَحَارِمِ

وَاَمْسَكَ نَفْسَهٗ عَنِ الشَّهَوَاتِ وَعَمَّرَ بَاطِنَهٗ بِدَوَامِ الْمُرَاقَبَةِ وَظَاهِرَهٗ بِاتِّبَاعِ السُّنَّةِ لَمْ يَخْطَأْ لَهٗ فِرَاسَةٌ **ابو عثمان حیری قدس اللہ تعالیٰ روحہ** از طبقهٔ ثانیه است نام وی سعید بن اسمٰعیل الحیری النیسابوریست اصل وے از رے است شاگرد شاه شجاع است وبا ابو حفص حداد ویحیی معاذ رازے صحبت داشته است امام ویگانهٔ وقت بود استاد نیشاپور یانست باشاه شجاع از مرو بنیشاپور آمده ابو حفص ویرا گفت اینجا بایست که شاه آنجا اشغال وعیال دارد تو کسے نداری شاه بازگشت ووی پیش ابو حفص بایستاد ابو حفص برائے وے مجلس بنهاد ودر ماه ربیع الاول سنه ثمان وتسعین ومائتین برفته از دنیا وقبر وے در نیشاپور ست ویرا گفتند جوانمردان کدام اند گفت ایشانکه خود را نه بینند وهم وے گفته اَلشَّوْقُ مِنْ شَعَائِرِ الْمَحَبَّةِ ووی امام ومقتداے ربانی گفته اند وربانی آن بود که شاگردان را بکهینهٔ علم بپرورانند تا قوی شوند علم مهین را ووی چنان بود در سخن ضعیف ست اما در معاملت نیکو تر ست وهم وے گفته اَلتَّهَاوُنُ بِالْاَمْرِ مِنْ قِلَّةِ الْمَعْرِفَةِ بِالْاٰمِرِ در مسئله توحید ۱۲ **زکریا بن داویه رحمه اللہ تعالیٰ** کنیت وے ابو یحییٰ ست از اهل نیشاپور بوده است از شاگردان احمد حرب از جملهٔ زهاد ومتوکلان بوده ودر لقمهٔ نیک با احتیاط بوده واز کسب خود خوردے ابو عثمان حیرے رحمه اللہ گفته هر که چون ابو یحییٰ زید او را اندیشهٔ مرگ نبود واندیشهٔ بعد از مرگ هم نبود ووفات وے در سنه اربع وتسعین ومائتین بود در نیشاپور **زکریا ابن یحییٰ الهروی رحمه اللہ** از کبار مشائخ بوده ومستجاب الدعوة احمد حنبل رحمه اللہ گفته است زکریا از جملهٔ ابدال است ابو سعید زاهد گفته است زکریا را دیدم وبا وے صحبت داشتم از جملهٔ صدیقان بود ووفات وی در هرات بوده در رجب سنه خمس وخمسین ومائتین **زیاد الکبیر الهمدانی رحمه اللہ تعالیٰ** از همدان بود ودر صحبت جنید قدس سره بوده وفقیه ومستجاب الدعوة کهمس الهمدانی رحمه اللہ گفته که وقتی در مسجد آدینه شدم زیاد را دیدم در محراب نشسته ودعاے استسقا می کند هنوز دعا باخر نرسیده بود که باران چنان بگرفت که بخانه باز نتوانستیم آمد **ابو عثمان مغربی قدس اللہ سره** وی از طبقهٔ پنجم است نام وے سعید بن سلام المغربی ست شاگرد ابو الحسین صائغ دینوریست از ناحیت قیروان مغرب بوده سالها در مکه مجاورت کرده بود وآنجا سید الوقت یگانهٔ مشائخ بوده آنجا ویرا قضیه افتاد بنیشاپور آمد ودر نیشاپور برفت در سنه ثلاث وسبعین وثلاثمائه از دنیا ۱۲ قبر وے در نیشابور ست پهلوی ابو عثمان حیری وابو عثمان نصیبی هر سه پهلوی یکدیگر اند صحبت داشته با ابو علی کاتب وحبیب مغربی وابو عمرو زجاج وابو یعقوب نهرجوری را دیده بود وصاحب کرامات ظاهر بوده وفراست نیز وے گفته که ابتدا در آمدن من درین کار آن بود که من اسپے وسگے داشتم ودر یکی از جزائر پیوسته شکار می کردم وکاسهٔ داشتم چوبین که دران شیر می کردم روزی خواستم که از ان کاسهٔ شیر خورم آن سگ بانگ بسیار کرد وبر من حمله آورد چنانکه مرا از شیر خوردن باز داشت چون بار دوم قصد کردم که شیر خورم باز بر من حمله کرد چون بار سوم خواستم که بخورم سر در ان کاسه کرد وشیر را خوردن گرفت در ساعت آماس کرد وبمرد همانا وی دیده بود که ماری سر دران شیر کرده بود خود را فدای من کرد چون آنرا دیدم توبه کردم ودرین کار آمدم شیخ الاسلام گفت که ابو الحسین کواشانی مرا گفت که ابو عثمان مغربی مرا گفت که آن روز که من از دنیا بروم فرشتگان خاک پاشند ابو الحسین گفت که وی چون برفت من حاضر بودم در نشابور کس کس را نمیدید از بسیاری گرد شیخ الاسلام گفت که وی بیست سال در مکه بود در حرم بول نکرده بود حرمت حرم را وابو عثمان گفته لَا يَجْمَعُ هٰذَا الْاَمْرَ اِلَّا بِرَائِحَةِ الدَّمِ وهم وی گفت اَلْاِعْتِكَافُ حِفْظُ الْجَوَارِحِ تَحْتَ الْاَوَامِرِ وهم وے گفته هر که صحبت توانگران بر صحبت درویشان گزیند اللہ تعالیٰ ویرا بمرگ دل مبتلا کند وهم وے گفته اَلْعَاصِيْ خَيْرٌ مِّنَ الْمُدَّعِيْ لِاَنَّ الْعَاصِيَ اَبَدًا يَطْلُبُ طَرِيْقَ تَوْبَتِهٖ وَالْمُدَّعِيْ يَخْبِطُ اَبَدًا فِيْ خَيَالِ دَعْوَاهُ **ابو طالب الحیمی رحمه اللہ تعالیٰ** از جمله مشائخ بود واز وی کرامات ظاهر شد ابو عثمان مغربی گوید ابو طالب را دیدم با مرغان سخن می گفت وهم ابو عثمان گوید که با ابو طالب در سفر بودم در راه

از سباع خوف عظیم پدید آمد و سباع بسیار بودند من گفتم سبکتر می باید گذشت ابوطالب شب آنجا مقام کرد و من هیچ نخفتم از خوف و او بخفت پس مرا گفت چرا نخفتی گفتم از خوف سباع خوابم نیامد گفت هر کرا خوف حق بود از هیچ چیز نترسد چون تو از سباع میترسی بعد ازین با من صحبت نداری و برفت وی گفته است در مناجات الٰهی اگر نه فرمان تو بودی کرا زهره بودی که نام تو بر زبان راندی طلحه بن محمد الصباح النیلی رحمه الله از کبار اصحاب ابوعثمان حیریست مات سنه اثنین وثلثمایه ابوعثمان مغربی ویرا گفت خواهی که ترا پندی دهم که پنجاه سال ست تا خلق را پند میدهم و نمی پذیرند گفت خواهم گفت تهمت بر کردار خود نه تا قیمت گیرد و تهمت از خلق برگیر تا جنگ برخیزد شیخ الاسلام گفت که صحبت با الله تعالی سه جزو است دیدن فضل او و عیب خود و عذر خلق و این را چهارم نیست عذر خلق بین که همه آن میرود که او می خواهد ایشان زیر قدر و حکم او مضطرند و عیب خود بین تا منت یاد آید شیخ الاسلام گفت که ابوعثمان نصیبی گفت که شبلی گفت که دست بسر ابویعقوب میدانی فرود آوردم دران وقت که بمصر میرفتم گفتم جبرک الله هیچ موی نبود بر تن او که نگفت آمین

ابو العباس بن مسروق قدس الله سره از طبقهٔ ثانیه است

نام وی احمد بن محمد بن مسروق ست از اهل طوس ست ببغداد ساکن شد و هم آنجا از دنیا رفت در سنه ۲۹۹ھ تسع وتسعین ومائتین وگفته اند که در صفر سنه ثمان وتسعین ومائتین والله تعالی اعلم جنید از وی حکایت کند از استادان ابوعلی رودباری ست شاگرد حارث محاسبی و سری سقطی و محمد بن منصور و محمد بن الحسین البرجلانی ست با ایشان صحبت داشته از قدماء مشایخ قوم ست و اجلهٔ ایشان شیخ الاسلام گفت که ابو العباس مسروق بغدادی گوید که شب شنبه نشسته بودم و مادر و پدر بر من می گریستی از صعبی آنکه من از نماز آدینه آمده بودمے و از بس که به پیران بودمی و سخنان که شنیده بودمے سُئِلَ عَنِ التَّصَوُّفِ

فَقَالَ خُلُوُّ الْاَسْرَارِ مِمَّا مِنْهُ بُدٌّ وَتَعَلُّقُهَا بِمَا لَيْسَ مِنْهُ بُدٌّ و هم وے گفته مَنْ تَرَكَ التَّدْبِيرَ عَاشَ فِي رَاحَةٍ

شیخ ابو العباس موّرّه زن بغدادی رحمه الله

شیخ الاسلام گفت که وے گفته که نفس خویشتن را مشغول کن پیش از انکه ترا او در شغل افگند لَقَدْ جَلَبَ الْفَرَاغُ عَلَيْكَ شُغْلًا ۔ وَاَسْبَابُ الْبَلَاءِ مِنَ الْفَرَاغِ

ابو عبد الله المغربی قدس سره از طبقهٔ ثانیه است

نام وی محمد بن اسمعیل ست گویند که استاد ابراهیم خواص و ابراهیم بن شعبان کرمانشاهی و ابوبکر بیکندیست و شاگرد ابوالحسین علی رزین هرویست و عمر ابوعبد الله صد و بیست و دو سال بود و عمر استاد وی ابوالحسین صد و بیست سال بود و ابوالحسین شاگرد عبد الواحد زید بصریست و عبد الواحد زید شاگرد حسن بصری ست رحمهم الله تعالی و قبر ابوعبد الله بر سر کوه طور سیناست بپهلوی استاد وے ابوالحسین علی بن رزین در زیر درخت خرنوب گویند که در سنه ۲۷۹ھ تسع وسبعین ومائتین برفته از دنیا و درست تر آنست که در سنه ۲۹۹ھ تسع وتسعین ومائتین برفته از دنیا شیخ الاسلام گفته که وی هرگز تاریکی ندیده بود آنجا که خلق را تاریکی بودے ویرا روشنی بودے وے گفته که بار خدای ابوعبد الله مغربی را بیافرید که اگر الله تعالی مؤنت شهوت را از من باز ستاند مرا دوستر از آن باشد که اکنون مرا گوید در بهشت شو این آنست که علی بن ابی طالب کرم الله وجهه گفت اگر مرا اختیار دهند که در بهشت شو یا در مسجد من در مسجد شوم که بهشت نصیب نفس ست و مسجد نصیب دوست نزدیک او نزدیک من وقتی ابوعبد الله مغربی بر سر کوه سینا سخن می گفت سخن بجای رسید که گفت بنده با وچندان نزدیکی جوید که فرو ماند خود در آن سنگ از کوه بجنبید

و پاره پاره می شد و بهامون می آمد وی گفته اَفْضَلُ الْاَعْمَالِ عِمَارَةُ الْاَوْقَاتِ فِي الْمُوَافِقَاتِ وهم وی گفته مَا فَطِنَتْ لِاَهْلِ هٰذِهِ الطَّائِفَةِ وَاحْتَرَقَتْ بِمَا فَطِنَتْ وَلِاَبِي عَبْدِ اللهِ الْمَغْرِبِيِّ قَدَّسَ سِرَّهٗ يَا مَنْ يَعُدُّ الْوِصَالَ ذَنْبًا كَيْفَ اعْتِذَارِي مِنَ الذُّنُوبِ اِنْ كَانَ ذَنْبِي لَدَيْكَ حُبِّي فَاِنَّنِي مِنْهُ لَا اَتُوبُ وهم وی گفته مَا رَأَيْتُ اَنْصَفَ مِنَ الدُّنْيَا اِنْ خَدَمْتَهَا خَدَمَتْكَ وَاِنْ تَرَكْتَهَا تَرَكَتْكَ هرگز از دنیا منصف تر چیزی ندیدم اگر وی را خدمت کنی وی ترا خدمت کند و چون از وی اعراض کنی و طلب خداوند بردست گیری از تو بگریزد و اندیشه آن بر دولت دنیا و ردیس هر که بصدق از دنیا اعراض کند از شر او ایمن گردد و از آفت وی رسته شود

ابو عبد الله النباجی قدس الله تعالی سره

نام وی سعید بن یزید ست وی از قدماء مشایخ است از اقران ذو النون مصری و از استادان احمد بن ابی الحواری بناجی گفت اَلْاَدَبُ حِلْيَةُ الْاَحْرَارِ وهم وی گفته لِكُلِّ شَيْءٍ خَادِمٌ وَخَادِمُ الدِّيْنِ الْاَدَبُ شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله بناجی گوید که چشم بر دار که هیچ نشان و سخن ترا از وی نیست هم ابو عبد الله گوید که موسی علیه السلام گفت الٰهی من ترا کجا یابم گفت چون قصد درست کنی مرا یابی و کتانی گوید که چون قصد درست کردی وی را یافتی و حلاج گوید لا کثر آن یک گامست شیخ الاسلام گفت آن یک گام تو ئی چون از خود گذشتی باو رسیدی

ابو عبد الله الانطاکی قدس الله تعالی روحه

نام وی احمد بن عاصم الانطاکی ست از اعیان قوم بوده و از سادات ایشان و عالم بعلوم شریعت عمر دراز یافت و با قدما صحبت داشته بود و اتباع و تابعین را دریافته و از اقران بشر و سری سقطی و مرید حارث محاسبی بود و بصحبت فضیل رسیده بود شیخ الاسلام گفت که وی گفته که از هیچکس و از هیچ چیز مرا حسد نیامد مگر از معرفت عارفانه معرفت تصدیقی ابو علی دقاق گوید مَعْرِفَةٌ رَسْمِيَّةٌ كَقَطْرَةٍ وَسُمَيَّةٍ لَا عَلِيْلًا تَشْفِيْ وَلَا غَلِيْلًا تَسْقِيْ معرفت رسمی چون باران ستا بستانی نه بیمار را شفا دهد و نه تشنه را سیراب گرداند. وهم انطاکی گفته اَنْفَعُ الْفَقْرِ مَا كُنْتَ بِهٖ مُتَجَمِّلًا وَبِهٖ رَاضِيًا نافع ترین فقر آنست که تو بدان متجمل باشی و بآن راضی یعنی جمال خلق همه در اثبات اسباب بود و جمال فقر در نفی اسباب و اثبات مسبب و رجوع باو و رضا باحکام او زیرا که فقر فقد سبب بود و غنا وجود سبب و بی سبب با حق بود و با سبب با خود بود پس سبب محل حجاب آمد و ترک اسباب محل کشف و جمال دو جهان در کشف در رضاست و ناخوشی عالم در حجاب و سخط و این بیانی واضح است در تفضیل فقر بر غنا و الله اعلم

ممشاد الدینوری قدس الله روحه

از طبقهٔ ثالثه است از بزرگان مشایخ عراق ست و جوانمردان ایشان یگانه در علم با کرامات ظاهر و احوال نیکو با یحیی جلا و مه از وی از مشایخ صحبت داشته و از اقران جنید و رویم و نوری و غیر ایشان بوده گفته اند در سنه ۲۹۹ه تسع و تسعین و مائتین برفته از دنیا وی گفته که الله تعالی عارف را آیینه داده است در سر که هر گاه وران نگرد الله را بیند شیخ الاسلام گفت که وی را در دل روزن جائیست که جز وی نرسد چون بتفرقه در ماند با آن باز گردد بیا ساید حصری گوید که دو سخن وی اندیشیدم که گاه گاه مرا چنین تفرقه می بود حال مریدان

وشاگردان من چگونه خواهد بود اگر نه آن بودی که دانستم او جای دارد در دل
دوستان خود که آنرا جزوی نگیرد و جزوی آنجا نگذرد پاره پاره شدمی شعر
مَا اُبَالِیْ بِعُیُوْنٍ وَظُنُوْنٍ اَتَّقِیْهَا ٭ لِیْ فِیْ سِرِّیْ مِرْآةٌ اَرٰی وَجْهَكَ فِیْهَا
وهم ممشاد گفته که چهل سال است که بهشت و با هر چه در وی است بر من عرضه می کنند گوشه چشم
بعاریت بآن نداده ام شیخ الاسلام گفت که در صحبت و حضور او نگریستن بغیر او شرک است
با دوالله تعالی پیغمبر را می گوید مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰی قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ
وهم ممشاد گفته هرگز بسر هیچ پیر نشده ام و سوال نبرده ام تا دل صافی با وی نشده ام تا او
خود چه گوید وهم وی گفته همه معرفت صدق افتقار است بالله تعالی وهم وی
گفته طَرِیْقُ الْحَقِّ بَعِیْدٌ وَالصَّبْرُ مَعَ الْحَقِّ شَدِیْدٌ شیخ الاسلام گفت
راه بحق دور است مگر او دست گیرد و صحبت و صبر کردن و روزگار گذرانیدن با خداوند
سخت است مگر او مونس بود وهم ممشاد گفته هر که بدوستی از دوستان وی انکار کند کمینه
عقوبت وی آنست که هرگز ویرا آن ندهند که او داشته ذوالنون گفته هر که بر نعره زراقی
که بزرق کند انکار کند هرگز آنرا بصدق نیابد یعنی بر اصل آن انکار کند ترا از
زرق وی چه زیان زرق وی بر وی است تو راست نگر و راست بین تا بهره یابی
شیخ الاسلام گفت که ابو عامر گوید شاگرد ممشاد که روزی پیش ممشاد نشسته بودیم جوانمردی
از در خانه در آمد و بمیزبانی اجازت خواست شیخ گفت توانی که صوفیان را بخانه بری
و باز آری در میانه شیخ بهانه می جست اجابت نکرد چون بیرون شد اصحاب گفتند شیخ
هرگز چنین نه کردی این چه بود شیخ گفت او از ین جوانمردان بود دنیا بدست
وی در آمد آن از دست وی بشد اکنون می آید و چیزی نفقات وی کند

میخواهد که سرمایه خود باز یابد تا مهر آن از دل بیرون نکند این باز نیابد قَالَ الشَّیْخُ
اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ الطَّاقِیْ رَحْمَةُ اللّٰهِ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ خَفِیْفٍ یَقُوْلُ
رَاَیْتُ مَمْشَادَ الدِّیْنَوَرِیَّ فِی النَّوْمِ کَاَنَّهٗ قَائِمٌ رَافِعٌ یَدَیْهِ اِلَی
السَّمَاءِ وَهُوَ یَقُوْلُ یَا رَبَّ الْقُلُوْبِ یَا رَبَّ الْقُلُوْبِ وَالسَّمَاءُ
تَدْنُوْ مِنْ رَاْسِهٖ حَتّٰی وَقَعَتْ عَلٰی رَاْسِهٖ فَانْشَقَّتْ وَحَمَلَ مَمْشَادًا
روزی ممشاد از در سرای خود بیرون شد سگی بانگ کرد ممشاد گفت لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
سگ برجای بمرد وَقَالَ مَمْشَادُ اَدَبُ الْمُرِیْدِ فِی الْتِزَامِ حُرُمَاتِ الْمَشَایِخِ
وَخِدْمَةِ الْاِخْوَانِ وَالْخُرُوْجِ عَنِ الْاَسْبَابِ وَحِفْظِ آدَابِ الشَّرْعِ
عَلٰی نَفْسِهٖ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ الْمُسُوْحِیُّ قدس الله سره کنیت او ابو علی است گویند
که از استادان جنید و ابو حمزه است اما از اقران ایشان است کَانَ مِنْ کِبَارِ
اَصْحَابِ سَرِیٍّ السَّقَطِیْ جنید گوید حسن مسوحی را چیزی گفتم در انس گفت وَیْحَكَ
لَوْ مَاتَ مَنْ تَحْتَ السَّمَاءِ مَا اسْتَوْحَشْتُ اگر خلق بیکبار بمیرند مرا ملالت نیابد
و وحشت نگیرد شیخ الاسلام گفت محمد نقیبه گفت که محمد عبدالله گازروی را جای تنها
نشانده بود هفته ویرا فراموش کرده بود و ویرا عذر میخواست که من ترا فراموش کردم گفت
رنجه مشو که الله تعالی وحشت تنهائی از دوستان خود برداشته شعر لِسَمْنُوْنِ
الْمُحِبِّ ٭ عَلَیْكِ یَا نَفْسُ بِالتَّخَلِّیْ ٭ فَالْعَیْشُ فِی الْاُنْسِ وَالتَّسَلِّیْ ٭ اَحْمَدُ بْنُ
اِبْرَاهِیْمَ الْمَسُوْحِیُّ رحمه الله کنیت او نیز ابو علی است وَهُوَ مِنْ اَجِلَّةِ مَشَایِخِ

بغداد باسری سقطی صحبت داشته وازوی روایت کند واز حسن مسوحی نیز گفته اند که وے
حج می کرد بایک پیرهن در واے ونعلی بے آنکه رکوه یا کوزه بردارد جز آنکه سبحی شامی
درکوزه نهادی وبوے می کردی واز میانه بغداد تا مکه بآن بگذرانیدی وے گفته مَنْ
فُتِحَ لَهٗ شَیْءٌ مِّنْ غَیْرِ مَسْئَلَةٍ فَرَدَّهٗ وَهُوَ مُحْتَاجٌ اِلَیْهِ اَحْوَجَهُ
اللّٰهُ اِلٰی اَنْ یَّاْخُذَ مِثْلَهٗ بِمَسْئَلَةٍ **رُوَیْمُ بْنُ اَحْمَدَ بْنِ یَزِیْدَ بْنِ رُوَیْم**
قدس الله سره از طبقه ثانیه است کنیت او ابو محمد است وگفته اند که ابوبکر است وابوالحسن
وابو شیبان نیز گفته اند نبیره رویم همین ست که قرأت از نافع روایت کند از بغداد ست
از اجلهٔ مشائخ آن فقیه بوده وعالم بر مذهب داؤد اصفهانی شیخ الاسلام گفت که رویم
خود را شاگرد جنید می نمود از یاران ویست ومه از وی ومن هوئی از رویم دوستر دارم
که صد از جنید وابو عبد الله خفیف گوید که هرگز دیدهٔ من کسی را ندیده که در توحید
سخن گفتے چنانکه رویم سُئِلَ رُوَیْمٌ عَنِ التَّصَوُّفِ فَقَالَ هُوَ الَّذِیْ
لَا یَمْلِکُ شَیْئًا وَّلَا یَمْلِکُهٗ وَقَالَ اَیْضًا التَّصَوُّفُ تَرْکُ
التَّفَاضُلِ بَیْنَ الشَّیْئَیْنِ خود را در آخر عمر میان دنیا داران نهسان کرد وآن
شغل محجوب نگشتے جنید گفته ما فارغ مشغولیم ورویم مشغول فارغ شیخ الاسلام گفته
رویم بزرگست به تلبیسی خود را بتوانگرے ودهترے فرانمود وے وکیل قاضی بود وی را
چهار بالش بود واحتشام تمام ابو عمرو زجاج یکچند خدمت جنید می کرد وی را گفته بود نهار
نزدیک رویم نروی چون زجاج را عزم رفتن خاست با خود گفت از بغداد بروم ورویم را
ندیده باشم چون کسے پرسد چه عذر آرم نهان از جنید بوے شد وی را دید

[illegible]

در چهار بالش واحتشام چون خلوت شد دخترکے از آن وی به نزدیک وی آمد رویم ابو عمرو را
گفت اصحاب تو می گویند چرا این شغل نگذاری ودر میان ما آئی چگونه ایم چرا این شغل کود کان
نسازند تا بیایم ایشان را خبر کنم از انچه از وی یافتم وایشان را علم توحید گویم شیخ الاسلام گفت
که جنید را می گفت ویاران او را چون ابو عمرو پیش جنید آمد کسی وی را آگاه کرده بود که وے
بنزدیک رویم رفت گفت همین بگوے چون دیدے وے را گفت سخت بزرگوار
گفت الحمد لله از همیم ترا می گفتم بوے مرد بباید که دران سیرت وتلبیس وی را ببینی فراخ چشم
تو نباید مایه خود بباد دهی الحمد لله نیکو دیده مردے بزرگ ست در فتوحات مذکور ست
که رویم گفته مَنْ قَعَدَ مَعَ الصُّوْفِیَّةِ وَخَالَفَهُمْ فِیْ شَیْءٍ مِّمَّا یَتَحَقَّقُوْنَ
بِهٖ نَزَعَ اللّٰهُ نُوْرَ الْاِیْمَانِ مِنْ قَلْبِهٖ وقتی کسے رویم را خبرے گفته بود از ان احتشام
ولباس گفت بدان می آریم که پا تا به در سر شدم وبیازار بر آیم وباک ندارم ابو عبد الله
خفیف بوے شدی چون باز می گشت رویم دست بر کتف وے نهاد وگفت ای پسر
هُوَ بَذْلُ الرُّوْحِ فَلَا تَشْتَغِلْ بِتُرَّهَاتِ الصُّوْفِیَّةِ گفت این کار جان
فدا کردن ست زنهار به ترهات صوفیان مشغول نشوی شیخ الاسلام گفت بذل روح
نه آن بود که بغزا شوی تا ترا بکشند آنست که با الله تعالیٰ بهر جان خود منازعت ورنگیرے
جان وتن ودل در سر کار او کنی هنوز بر خود باقی کنی نه که هیچ رنج که از وی بتو رسد شکایت
در گیرے کسے بنزدیک وے در آمد وی را گفت کَیْفَ حَالُکَ وے گفت کَیْفَ
حَالُ مَنْ کَانَ دِیْنُهٗ هَوَاهُ وَهِمَّتُهٗ دُنْیَاهُ لَیْسَ بِصَالِحٍ تَقِیٍّ وَّلَا بِعَارِفٍ
نَقِیٍّ چگونه باشد حال آنکس که دین او هواے او بود وهمت او دنیای او نه نیکو کاری
از خلق رمیده ونه عارف بود از خلق گزیده واین اشارت بعیوب نفس ست وهمانا که در
جواب تحقیق حال سائل اشاره کرده است ونیز روا بود که دران وقت او را باد بلا
گذاشته باشند تا از وصف وجود خود عبارت کرده است والانصاف صفت ذهبداده

قوله من قعد مع الصوفیه یعنی کسیکه با طائفه صوفیه نشیند و خود را موافق ایشان سازد و در انچه ایشان آن را متحقق اند [illegible] بعض احکام [illegible]

وَسُئِلَ رُوَیمٌ عَنِ الاُنسِ فَقَالَ اَن تَستَوحِشَ مِن غَیرِ اللّٰهِ حَتّٰی مِن
نَفسِکَ ؛ وَسُئِلَ عَنِ المَحَبَّةِ فَقَالَ المُوَافِقَةُ فِي جَمِیعِ الاَحوَالِ وَاَنشَدَ
وَلَو قُلتَ مُت مُتُّ سَمعاً وَطَاعَةً ؛ وَقُلتُ لِدَاعِي المَوتِ اَهلاً وَمَرحَباً
وَقَالَ الرِّضَاءُ استِلذَاذُ البَلوٰی وَالیَقِینُ هُوَ المُشَاهَدَةُ شیخ الاسلام
پس از خراز رویم را مه نهادی وپس جنید و نوری را رویم گفت بیست سال گذرانیدم
که هیچ خوردنی در خاطر من نگذشت مگر بعد از انکه حاضر شده باشد وهم وے گفته اخلاص آنست
که رویت تو از عمل تو مرتفع شود یعنی عمل را از خود نه بینی وندانی وهم وے گفته که فتوت آنست
که برادران خود را معذور داری در هر زلتے که از ایشان واقع شود وبا ایشان چنان معامله
نکنی که از ایشان عذر باید خواست - وهم وے گفته اِذَا وَهَبَ اللّٰهُ لَکَ مَقَالاً
وَفَعَالاً فَاَخَذَ مِنکَ المَقَالَ وَتَرَکَ عَلَیکَ الفَعَالَ فَلَا تُبَالِ
فَاِنَّهَا نِعمَةٌ وَاِن اَخَذَ مِنکَ الفَعَالَ وَتَرَکَ عَلَیکَ المَقَالَ فَنُحْ
فَاِنَّهَا مُصِیبَةٌ وَاِن اَخَذَ مِنکَ المَقَالَ وَالفَعَالَ فَاعلَم اَنَّهَا نِقمَةٌ
وهم وے گفته فقیر را حرمتے ست وآن ستر واخفاء وغیرت بر اوست هر که آنرا کشف
کرد وبا خلق نمود اهل فقر نیست وویرا در فقر کرامتے نے وهم وے گفته مِن حُکمِ
الحَکِیمِ اَن یُوَسِّعَ عَلٰی اِخوَانِهِ فِی الاَحکَامِ وَیُضَیِّقَ عَلٰی نَفسِهِ فِیهَا فَاِنَّ
التَّوسِعَةَ عَلَیهِم اِتِّبَاعُ العِلمِ وَالتَّضیِیقُ عَلٰی نَفسِکَ مِن حُکمِ
الوَرَعِ وهم وے گفته اَدَبُ المُسَافِرِ اَن لَا یُجَاوِزَ هَمُّهُ قَدَمَهُ وَحَیثُ

ما وقف

مَا وَقَفَ قَلبُهُ یَکُونُ مَنزِلُهُ **یوسف بن الحسین الرازی قدس الله سره**
از طبقه ثانیه است کنیت او ابو یعقوب ست شیخ ری وجبال بود ودر وقت خویش امام بود
مر این طائفه را اما بشکوه تلبیسی طریق ملامت داشته مردمان بر خویش شورانیدن
وقبول ایشان بخویشتن ویران کردن وخود را از چشمها بیفگندن شاگرد ذوالنون مصری
است وبا ابو تراب نخشبی ویحیی معاذ رازی وغیر ایشان صحبت داشته رفیق ابو سعید
خراز بوده در سفر وویرا مکاتباتست با جنید سخت نیکو در سنه ثلاث واربع وثلثمایه برفته
از دنیا در وقت مردن گفت الٰهی خلق را با تو خواندم بجهد وهر چه توانستم بر خود کردم از بد
مرا بیکی بخش از ایشان پس برفت وویرا بخواب دیدند گفتند حال تو چیست گفت الله تعالی
مرا گفت آن سخن را بار دیگر باز گوے باز گفتم گفت ترا بتو بخشیدم شیخ الاسلام
گفت دانی که چرا گفت ترا بتو بخشیدم که میان خود واو واسطه در نیاورد که میان او
وایشان وسیله وواسطه هم اوست شیخ الاسلام وصیت کرد یاران خود را که یکدیگر را
نیاز دارید که انچه شما را می باید هم از شما آید میان اینان ترجمه ووسیله هم اینانند یوسف
بن الحسین گفت نزدیک ذوالنون رفتم بمصر چون ویرا دیدم موی بر اندام من برخاست
بمن نگریست وگفت از کجائی گفتم از ری گفت زمین بر تو تنگ شده بود که بمصر آمدے
گفتم آمدم تا خدمت ترا دریابم گفت دور باش از ان که دروغ گوئی یا خیانت کنی پس
گفت یَا بُنَیَّ صَحِّح حَالَکَ مَعَ اللّٰهِ وَلَا یَشغَلُکَ عَنهُ شَاغِلٌ وَلَا
تَشغَل بِمَا یَقُولُ الخَلقُ مِنکَ فَاِنَّهُم لَن یُغنِيَ عَنکَ مِنَ اللّٰهِ شَیئاً
وَاِذَا صَحَّحتَ حَالَکَ مَعَ اللّٰهِ اَرشَدَکَ لِلطَّرِیقِ اِلَیهِ وَاقتَدِ بِسُنَّتِهِ

النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَظَاهِرِ الْعِلْمِ وَاِیَّاکَ اَنْ تَدَّعِیَ فِیْمَا
لَیْسَ لَکَ فَمَا اَهْلَکَ عَامَّةَ الْمُرِیْدِیْنَ اِلَّا الدَّعَاوِیْ روزے
از ذوالنون طلب وصیت کرد گفت اِیَّاکَ وَهٰذِهِ الْاَوْرَادَ الْمُتَّصِلَةَ فَاِنَّ
النَّفْسَ تَاْلَفُهَا فَانْظُرْ مَا فِیْهِ مُخَالَفَةُ نَفْسِکَ مِنْ صِیَامٍ اَوْ فِطْرٍ
فَاعْمَلْهَا فَاِنَّ فِیْ مُتَابَعَةِ النَّفْسِ طَاعَةً کَانَتْ اَوْ مَعْصِیَةً فِتْنَةً
فَمَا اَلِفَتِ النَّفْسُ شَیْئًا اِلَّا وَفِیْهِ بَلَاءٌ وَخَطَرٌ و نیز ذوالنون وصیت کرده است
ویرا فقال لَا تَسْکُنْ اِلٰی مَدْحِ النَّاسِ وَلَا تَجْزَعْ مِنْ قَبُوْلِهِمْ وَرَدِّهِمْ
فَاِنَّهُمْ قُطَّاعُ الطَّرِیْقِ وَاسْکُنْ اِلٰی مَا تَحَقَّقَهُ مِنْ اَحْوَالِکَ
سِرًّا وَعَلَنًا و یوسف بن الحسین گفته اَلْخَیْرُ کُلُّهُ فِیْ بَیْتٍ وَمِفْتَاحُهُ
اَلتَّوَاضُعُ وَالشَّرُّ کُلُّهُ فِیْ بَیْتٍ وَمِفْتَاحُهُ الْکِبْرُ یوسف بن الحسین گفته
چون از ذوالنون جدا شدم ویرا گفتم مرا وصیت کن گفت تن خود را از رنج خلق دریغ
مدار و تا توانی دل خود را جز برائے الله خالی مدار و فرمان الله را گرامی دار تا او
ترا گرامے دارد **عبد الله بن حاضر قدس الله سره** شیخ الاسلام گفته که
وے خال یوسف بن الحسین ست از متقدمان مشائخ بوده از اقران
ذوالنون وهم از ذوالنون یوسف بن الحسین می گوید که از مصر می آمدم از پیش ذوالنون بعد
برے نهادم چون ببغداد رسیدم خال من عبد الله حاضر آنجا بود میخواست بحج رود نزدیک
وے شدم گفت از کجا می آئی گفتم از مصر برے میروم میخواهم که مرا وصیتی کنے گفت

تواضع و فروتنی است با خدای تعالی و مظاهر قدرت در بجا نه بجمیع پیدا در خانه ربّ بپیچید آن خانه کبریت ۱۲

۱ قوله ایاک یعنی بپرهیز از خود دعوی ... [illegible]

نه پذیری گفتم شاید که پذیرم گفت دانم که نپذیرے گفتم بود که پذیرم گفت چون شب در آید
بر دو کتب خویش و هرچه از ذوالنون نوشته در دجله انداز گفتم بیندیشم آن شب مرا
از اندیشه خواب نبرد و مرا از دل بر نیامد و دیگر روز ویرا گفتم بیندیشیدم مرا از دل بر نمی آید
گفت گفتم ترا که نپذیرے گفتم چیزے دیگر گوی گفت هم نه پذیری گفتم پذیرم گفت چون بری
شوی مگوے که من ذوالنون را دیده ام و از آن بازاری مساز یوسف گفت بیندیشم
همه شب می اندیشیدم این بر من صعب تر آمد از گفت پیشینه دیگر روز ویرا گفتم این بر من
صعب تر می آید گفت گفتم نپذیری آخر گفت ترا سخنے گویم که ترا از آن چاره نیست گفتم بگوی
گفت چون بخانه باز شوی خلق را با خود مخوان که باد میخوانم و چنان کن که همیشه الله تعالی
در یاد تو بود شیخ الاسلام گفت که الله تعالی با موسی علیه السلام گفت ای موسی چنان کن که همیشه
زبان تو بیاد من بود و هر جا که شوی گذر تو بر من بود ابو عبد الله نباجی یوسف بن الحسین را
گفت جهان از صادقان و راستان خالی شده است اگر توانی صدق را لازم گیر در جمیع
احوال خود و بدانکه در زمرهٔ مردان این راه نیابی و مراتب ایشان نیابے مادام که رد همه
خلائق نشوی و از خالص بندگان الله تعالی نگردی مگر بعد از مهاجرت و مفارقت علائق
یوسف بن الحسین گوید که مرا سخن هیچکس آن نفع نرسانید که سخن ابو عبد الله نباجی زیرا که مرا دلالت
باسقاط جاه کرد و من او را قبول کردم **ثابت الخباز رحمه الله** از قدمای مشائخ است
با جنید و رویم صحبت داشته است و طریقت از ایشان گرفته و پیوسته حکایت ایشان گفتی
ابو ثابت الرازی رحمه الله از مشاهیر علماء و قرّاء و فقرا بود وی گفته وقتی در مسجدے
نشسته بودم و کودکی را قرآن تعلیم می کردم یوسف بن الحسین بر آنجا بگذشت مرا گفت
شرم نداری که مخنثی را قرآن تعلیم کنے با خود گفتم سبحان الله کودک خرد بهشتی را چنین گوید
بسے بر نیامد که آن کودک را با مخنثان دیدم بخدمت وی رفتم و ارادت گرفتم **سمنون بن
حمزة المحب الکذاب قدس الله سره** از طبقه ثانیه است امام المحبة کنیت او
ابو الحسن ست و گفته اند ابو القاسم خود را الکذاب لقب کرده بود تا نگفتندی باز ننگریستی
یگانه بود در علم محبت همه عمر از ان گفتی با سری سقطی و محمد بن علی القصاب و ابو احمد القلانسی

صحبت داشته بود و از اقران جنید و نوریست پیش از جنید برفته از دنیا و بعضی گفته اند پس از وی
گفته محبت بنده را صافی نشود تا زشتی بر همه عالم ننهد و هم وی گفته اَوَّلُ وِصَالِ الْعَبْدِ
لِلْحَقِّ هِجْرَانُهُ لِنَفْسِهِ ❊ وَاَوَّلُ هِجْرَانِ الْعَبْدِ لِلْحَقِّ مُوَاصَلَتُهُ لِنَفْسِهِ روزی
سمنون را بر کنار دجله دیدند شاخ چوبی بر ران خود میزد و ران وی پاره شده بود و خون
می رفت و وی را آگاهی نی و این ابیات میخواند شعر كَانَ لِي قَلْبٌ اَعِيشُ بِهِ ❊
ضَاعَ مِنِّي فِي تَقَلُّبِهِ ❊ رَبِّ فَارْدُدْهُ عَلَيَّ فَقَدْ ❊ ضَاقَ صَدْرِي فِي تَطَلُّبِهِ ❊
وَاَغِثْ مَادَامَ لِي رَمَقٌ ❊ يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِ بِهِ ❊ گویند روزی سمنون
این دو بیت برخواند شعر تُرِيدُ مِنِّي اخْتِبَارَ سِرِّي ❊ وَقَدْ عَلِمْتَ الْمُرَادَ مِنِّي ❊
وَلَيْسَ لِي فِي سِوَاكَ حَظٌّ ❊ فَكَيْفَ مَا شِئْتَ فَاخْتَبِرْنِي ❊ در حال با حتباس بولش
امتحان کردند جزع نمی کرد و صبری نمود آن شب چند کس از اصحاب و برادر خواب
دیدند که سمنون دعا و تضرع می کند و از خدای تعالی شفا می خواهد چون سمنون آنرا
دانست که مقصود ازان تادب بآداب عبودیت ست و اظهار عجز نه ستر حال گرد مکتبها
می گشت و با کودکان می گفت اُدْعُوا عَمَّكُمُ الْكَذَّابَ شخصی وی را دید
سر و ریش کشیده بعد از ساعتی سر بر آورد و زفیری کرد و این بیت بخواند ترکت
الْفُؤَادَ عَلِيلًا يُعَادُ ❊ وَشَرَّدْتَ نَوْمِي فَمَا لِي رُقَادُ ❊
ابو احمد قلانسی گفته ورد سمنون در هر شبانه روزی پانصد رکعت نماز بود و هم وی

که صبر است چه صبر بشی است گرفتن متضمن قوت است و نوع مقابله با حق سبحانه و مناسب بنده عجز است و ترک مقابله پس اظهار تذلل و افتقار از آداب عبودیت بود ۱۲ قوله ادعوا عمکم الکذاب الخ یعنی دعا کنید عم دروغگوی خود را ۱۲ قوله ترکت الفؤاد الخ

تکیه داشتی و کسر بیمار چنان بیماری که بنزد او ایستاده کنند و عیادت کنند و زیارت کنند پس مراد آنکه خواب من ربودی پس مرا خواب نمی باشد ۱۲ قوله ابو احمد بفتح قاف و کسر نون و سین مهمله ۱۲

گفته مردی در بغداد چهل هزار درم بر فقرا نفقه کرد سمنون گفت یا با احمد ما را استطاعت این نفقه
نیست برخیز تا بگوشه باز رویم و بهر درمی یک رکعت نماز بگذاریم پس بمداین رفتیم و چهل هزار
رکعت نماز گذاردیم غلام الخلیل شخصی بود مرائی خود را پیش خلیفه بصوفی گری معروف ساخته بود
و همواره از مشائخ و درویشان سخنان ناخوش بخلیفه رسانیدی تا ایشان مهجور شوند و اعتبار وی
بیفزاید روزی زنی را چشم بر سمنون افتاد خود را بروی عرضه کرد سمنون التفات نه نمود زن
بنزدیک جنید رفت و گفت سمنون را بگو تا مرا بزنی کند جنید را ازان ناخوش آمد و وی را زجر کرد
آن زن پیش غلام الخلیل شد و تهمتی چنانکه زنان نهند بر سمنون نهاد غلام الخلیل سعایت
بر دست گرفت و خلیفه را بروی متغیر گردانید بفرمود تا وی را بکشند چون سیاف را آوردند
خواست که بقتل او فرمان دهد زبانش بگرفت کشتن او را تاخیر کردند شب خلیفه را بخواب نمودند
که زوال ملک تو در زوال حیوة اوست دیگر روز او را بخواند و عذر خواست وَاَنْشَدَ اَبُو فَوَارِسَ
لِسَمْنُونَ الْمُحِبِّ ❊ وَكَانَ فُؤَادِي خَالِيًا قَبْلَ حُبِّكُمْ ❊ وَكَانَ
بِذِكْرِ الْخَلْقِ يَلْهُو وَيَمْرَحُ ❊ فَلَمَّا دَعَا قَلْبِي هَوَاكَ اَجَابَهُ ❊
فَلَسْتُ اَرَاهُ عَنْ فِنَائِكَ يَبْرَحُ ❊ رُمِيتُ بِبَيْنٍ مِنْكَ اِنْ كُنْتُ
كَاذِبًا ❊ وَاِنْ كُنْتُ فِي الدُّنْيَا بِغَيْرِكَ اَفْرَحُ ❊ وَاِنْ كَانَ
شَيْءٌ فِي الْبِلَادِ بِاَسْرِهَا ❊ اِذَا غِبْتَ عَنْ عَيْنِي بِعَيْنِي يَمْلُحُ ❊ فَاِنْ
شِئْتَ وَاصِلْنِي وَاِنْ شِئْتَ لَا تَصِلْ ❊ فَلَسْتُ اَرَى قَلْبِي لِغَيْرِكَ يَصْلُحُ

زهرون المغربی قدس الله تعالی سره از اهل طرابلس است از اقران

در زمان نقد نبودگان نبیره مر که دل من قرار صلح بود و چون چنین است ابد که دو رفع نشود مگر وصال ۱۲ قوله زهرون بفتح زای منقوطه و سکون ها و را غیر منقوطه ۱۲ قوله طرابلس بفتح طای غیر منقوطه و را مهمله و ضم با موحده و ضم لام و سین مهمله ۱۲

مظفر کرمان شاهی در صحبت یکدیگر بمکه رفته اند زهرون در پیش و مظفر پس او و سیده زن
مظفر پس ایشان و همه بمکه برفته اند از دنیا رحمهم الله تعالی ابو عبد الله مغربی گوید که هیچ جوانمردی
ندیدم از جوانمردان چون زهرون شیخ الاسلام گفته که وقتی تماشا بیرون شده بود با جمعی از
درویشان این دو بیت برخواندند ؎ وسنا برق نفی عنی الکری ؛ لم یزل یلمع بی من ذی طوی ؛ منزل سلمی به نازلة ؛ طیب الساحة معمور الفنا
وی بخروشید و بانگی چند بزد و بختی شور کرد و بازگشت گفت من تماشای خود بکردم
عمرو بن الوثابه رحمه الله تعالی کنیت او ابو الاصبغ است شیخ الاسلام گفته که در کتاب
احمد ابی الحواری دیده ام که وی شیخ بوده بمکه و شام از دنیا برفته وی را بخواب دیدند و از حال وی
پرسیدند گفت حاسبوا فدققوا ثم منوا فاعتقوا شمار بر من گرفتند جزو جزو پس
منت نهادند و بیکبار بگذاشتند **میمون المغربی قدس الله تعالی روحه** هو من
اهل المغرب وکان من السیاحین وهو من قدماء المشایخ وکان یرافق
اباموسی الدبیلی فی الاسفار وکان صاحب کرامات وآیات وی
سیاه بوده چون در سماع درآمدی سفید شدی وی را گفتند که حال تو در سماع میگردد
گفت اگر شما نیز از ان آگاه باشید که من آگاهم حال شما هم بر شما بگردد وحکی انه کان
معه جراب کلما اراد شیئا ادخل یده فیه واخرجه منه **سعدون مجنون**
رحمه الله عطاء بن سلیمان گوید وقتی در بصره قحط افتاده بود و مردمان باستسقا بیرون

شده بودند و من با ایشان بودم در میان گورستان باز نگریستم سعدون مجنون را دیدم
در چهار طاقی از ان گورستان نشسته دست بر زانوی خود می زد و با خود چیزی می گفت
پیش وی رفتم و سلام کردم گفت وعلیک السلام عطا من کشف عنک الغطا پس گفت
این چه انبوهی ست ونفخ فی الصور ام بعث من فی القبور گفتم نه باستسقا آمده اند
که تنگی افتاده گفت تو با ایشان آمده گفتم آری گفت بقلب سماوی ام بقلب خاوی پس گفت
خواهی که من آب بخواهم گفتم چرا نخواهم گفت خداوندا بان راز دوشینه من بر تو باران فرستاد
گفت ای عطا تا نه زند مرد که تا نه زند نباید شد **عطاء بن سلیمان رحمه الله**
از زهاد بصره است بزرگ وقت خود بوده روزی بیمار بود در آفتاب خفته وی را گفتند
چرا با سایه نیائی گفت می خواهم بسایه آیم اما میترسم که مرا گویند که در راحت نفس خود گامی
برگرفتی **علی بن سهل بن الازهر الاصفهانی رحمه الله** از طبقه ثانیه است کنیت او
ابو الحسین ست از قدماء مشایخ اصفهان شاگرد محمد بن یوسف البناست از اقران جنید بوده
و میان ایشان مکاتبت و رسالت بوده با ابو تراب نخشبی صحبت داشته وکان له ریاضة
عظیمة ربما کان امتنع عن الاکل والشرب عشرین یوما یبیت
فیها قائما هائما بعد ان کان نشوه نشوا ابناء النعمة والمترفین
وی گفته که ما احتلمت قط الا بولی وشاهدین وقتی عمرو بن
عثمان مکی را بمکه سی هزار درم وام برآمد باصفهان آمد بنزدیک علی سهل اصفهانی
تا وی را یاری دهد علی سهل وام وی را معلوم کرد که چند ست نقد کرده بمکه فرستاد و او را آگاه
نکرد پس او را بنواخت و گسیل کرد وی می رفت ولی از وام پر اندیشه چون بمکه رسید
وام را باز داده یافت بر آسود شیخ الاسلام گفت دانی که علی سهل چرا چنان کرد

از بیم عذر خواستن و باز شکر گزاردن که هیچ آنا در مرد آنرا بر شابد علی سهل گوید و نیست
پیش ما این طائفه را درویش خوانند که ایشان توانگرترین خلق اند شیخ الاسلام گفت
حق سبحانه و تعالی کرامها را نیکو بدنیاداران داد و فرجامه بدرویشان داد و طعام پاکیزه
بایشان داد و لذت طعام بدرویشان و هم علی گفته اَعَاذَنَا اللّٰهُ وَاِیَّاکُمْ مِنْ غُرُوْرِ
حُسْنِ الْاَعْمَالِ مَعَ فَسَادِ بَوَاطِنِ الْاَسْرَارِ و هم وی گفته اَلتَّصَوُّفُ التَّبَرِّیْ
عَمَّنْ دُوْنَهٗ وَالتَّخَلِّیْ عَمَّنْ سِوَاهُ و پرسیدند از وی از حقیقت توحید گفت قَرِیْبٌ
مِنَ الظُّنُوْنِ بَعِیْدٌ مِنَ الْحَقَائِقِ وَاَنْشَدَ لِبَعْضِهِمْ فَقُلْتُ لِاَصْحَابِیْ هِیَ
الشَّمْسُ ضَوْءُهَا قَرِیْبٌ وَلٰکِنْ فِیْ تَنَاوُلِهَا بُعْدٌ شیخ الاسلام گفت که علی سهل را
گفتند روز قالوا بلی را یاد داری گفت چون ندارم گوئی که دی بود و بعضی این سخن را
با بوجعفر محمد بن قتاده که وی نیز از شاگردان محمد بن یوسف البناست نسبت کرده اند چنانکه
در کتاب سیر السلف مسطور است و می تواند بود که این سخن از ین هر دو بزرگ واقع شده باشد
و می تواند بود که یکی از ناقلان را سهوی افتاده باشد شیخ الاسلام گفته درین نقص است
صوفی را دی و فردا چه بود آن روز ازل هنوز شب نیامده صوفی دران روز است و کان
عَلِیُّ بْنُ سَهْلٍ یَقُوْلُ لَیْسَ مَوْتِیْ کَمَوْتِ اَحَدِکُمْ اِنَّمَا هُوَ دُعَاءٌ وَاِجَابَةٌ اُدْعٰی فَاُجِیْبُ
فَکَانَ کَمَا قَالَ کَانَ یَوْمًا قَاعِدًا فِیْ جَمَاعَةٍ فَقَالَ لَبَّیْکَ وَوَقَعَ مَیِّتًا

محمد بن یوسف بن معدان البنا قدس اللّٰه تعالی سره کنیت وی ابو عبد اللّٰه است
گفته اند که وی از سیصد شیخ حدیث کتابت کرده بود پس ارادت خلوت و انقطاع بروی غالب شد
و بعزیمت سفر مکه بیرون رفت و بادیه را بقدم تجرید قطع کرد و گفته اند که وی در روز بعمل بنائی
مشغول بودی از انچه حاصل کردی محقرے بنفقۂ خود صرف کردے و باقی را بفقرا تصدق نمودی
و با وجود کسب و عمل هر روز یک ختم قرآن بکردی چون نماز خفتن بگزاردے بسوی کوه رفتے
و تا صبح آنجا بودے و بسیار میگفتی خداوندا یا مرا آشنائے و شناسائی و معرفت خود روزے
کن یا کوه را فرمان ده تا بر سر من فرود آید که بی آشنائی و شناسائی تو زندگانی نمی خواهم وی گفته
چون بمکه در آمدم دیدم که پیران در مقام ابراهیم نشسته اند نزدیک بایشان بنشستم قاری خواند که
بسم اللّٰه الرحمن الرحیم بر دل من چیزی واقع شد فریادے کردم پیران قاری را گفتند خاموش کن
پس مرا گفتند ای جوان ترا چه بود که فریاد کردی و هنوز قاری یک آیت نا خوانده من گفتم
بِاِسْمِهٖ قَامَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرَضُوْنَ وَبِاِسْمِهٖ قَامَتِ الْاَشْیَاءُ وَکَفٰی
بِبِسْمِ اللّٰهِ سَمَاعًا پیران همه برخاستند و مرا در میان خود بنشاندند و گرامی داشتند
و هم وے گفته که در مکه بسیار دعا می کردم که یارب دل مرا بخود آشنائی و شناسائی ده یا جان
مرا بستان که مرا بے شناخت تو بجان حاجت نیست در خواب دیدم که گوینده می گوید اگر
این میخواهی یکماه روزه دار و با کس سخن مگوے پس بزمزم در آئی و حاجت خواه چون ماه
تمام شد بزمزم در آمدم و دعا کردم هاتفی از چاه زمزم گفت یَا ابْنَ یُوْسُفَ اخْتَرْ مِنَ
الْاَمْرَیْنِ وَاحِدًا اَیُّهُمَا اَحَبُّ اِلَیْکَ الْعِلْمُ مَعَ الْغِنٰی وَالدُّنْیَا اَمِ
الْمَعْرِفَةُ مَعَ الْقِلَّةِ وَالْفَقْرِ من گفتم اَلْمَعْرِفَةُ مَعَ الْقِلَّةِ وَالْفَقْرِ

پس از چاه زمزم آواز آمد که قَدْ اُعْطِیْتَ قَدْ اُعْطِیْتَ و گویند که جنید قدس سره بفضل
و کمال وی قائل بود و در رسالتی که بشیخ علی سهل اصفهانی فرستاده نوشته بوده است
که سَلْ شَیْخَکَ اَبَا عَبْدِ اللّٰہِ مَا الْغَالِبُ عَلَیْکَ پس علی بن سهل از وی سوال کرد
گفت بنویس بوی که وَاللّٰہُ غَالِبٌ عَلٰی اَمْرِہٖ محمد بن فاذہ رحمه الله تعالی کنیت وی
ابو جعفر ست از شاگردان محمد یوسف بناست کَانَ مُجْتَهِدًا قَوِیًّا فِی الْعِبَادَةِ
سَخِیًّا فِی الْبَذْلِ وَالْعَطِیَّةِ هر روز سه ختم قرآن ورد داشت وی را از پدر میراث بسیار
رسید سالها بر محمد یوسف و عیال و نفقه کرد چنانکه او ندانست دوستی داشت وی را فرموده بود
که ما یحتاج وی را می خرید و بمنزل می برد وی را گفته بود هیچکس را از ان آگاه نه کند چون چند سال
برین بگذشت محمد بن یوسف دوست وی را الحاح تمام کرد که بگوی چه کس ست اینکه کفایت
مونت عیال من میکند گفت محمد بن فاذه گفت جَزَاہُ اللّٰہُ عَنِّیْ بِاَفْضَلِ الْجَزَاءِ عزیزی
در میان زمستان بر محمد بن فاذه در آمد و او را دید با یک پیرهن نشسته گفت یا ابی جعفر سرما نمی یابے
گفت دست خود بیار و بگوے لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ دست خود را بزیر پیراهن وی در آوردم و گفتم
لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ دیدم که از گرمی عرق می کرد **سهل بن علی المروزی رحمه الله تعالی** وی بو
که در سرای عبد الله مبارک شد گفت این کنیزکان طرب آراسته کرده چرا بر بام کرده چرا از بام
فرو نخوانی ابن مبارک گفت چنین کنم چون بیرون شد گفت بگو شید وی را دریابید که هم اکنون
مے رود از دنیا آنکه او را بر بام من دید حورانند که بذیرهٔ وی فرستاده اند از بهشت که بر بام من
هیچکس نبود و وے دروغ نگوید چون از سرا بیرون رفت حالی جان بداد سهل علی مروزی را
پرسیدند که از نواختهاے الله تعالی که بنده را بآن بنوازد کدام به است گفت فراغت
دل مصطفی گفت صلے الله علیه و آله وسلم نِعْمَتَانِ مَغْبُوْنٌ فِیْهِمَا کَثِیْرٌ
مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغَةُ وهم سهل علی گوید اَلْفَرَاغُ بَلَاءٌ مِنَ الْبَلَایَا

به شغل بهتر بود تا دو برانزمت و بجالی تحصیل اسباب بعد نماند و نعمت است حقیقی را که سرمایهٔ اسباب قرب سازد

شیخ الاسلام گفت که کسی را که تقوی بر وی غالب نباشد وی را شغل به از فراغت باشد تا از فراغت
وی را بلائی نخیزد اما آنکه متقی بود و صاحب ورع خداوند دل وی را فراغت ملکے بود بی بها و
فراغت دل خانهٔ صحبت حق ست سبحانه و تعالی و درو پیشے دکان این کار ابن جرتج گوید هر که
او را طریق عزم نیست او را بر زیادت روی نیست **علی بن حمزة الاصفهانی الحلاج**
رحمه الله شیخ الاسلام گفت که وی نه حلاج بود چون حسین منصور شاگرد محمد بن یوسف
بنا بوده باصفهان علی بن حمزه گفته است که من روزگاری نزدیک محمد یوسف بنامی بودم باصفهان
و با وی می نشستم و او در علم حلال خوردن فراوان گفتے از حکایات او می نوشتم وقتی از نزدیک
او بحج شدم چون باز گشتم ببصره رسیدم خبر وفات محمد بن یوسف ببصره رسید بغمی رسیدم که صفت نتوان کرد
گفتم اصفهان مرا بر نتابد ببصره بنشستم نزدیک شاگردان سهل تستری و ایشان از وی حکایت
می کردند از سخنان وی اخبری باز می گفتند وقتی که سخنے رفتی که مرا خوش آمدی از کسی در خواستمی
که برای من بنوشتی که من امی می بودم روزی بر کنار آب طهارت می کردم هر چه نوشته بودم
از آستین من در آب افتاد و تباه شد رنجی بمن رسید عجب صعب که بروزگار دراز جمع کرده بودم
آن شب سهل تستری را بخواب دیدم مرا گفت ای مبارک رنجه شدی که دفترهای تو در آب افتاد
گفتم آری ای استاد گفت چرا حق دوستی آن سخنان و حق الله از خود طلب نه کنی و حق دوستان
او گفتم ای استاد مرا طاقت این نیست درین سخن بودم که مصطفی را صلی الله علیه و آله وسلم
دیدم که می آمد با جماعتے از یاران از اصحاب صفه من چون آنرا بدیدم از شادی پیش مصطفی
صلے الله علیه و آله وسلم دویدم در روی من بخندید گفت چرا نگوئی این صدیق را یعنے سهل
تستری را که دوستی این طائفه و این سخنان عین حقیقت است با آن می مانست که مصطفی
صلے الله علیه و آله وسلم آمده بود که با سهل از ان سخن گوید سهل گفت استغفر الله یا رسول الله
مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم بخندید و از شادی بیدار شدم شیخ الاسلام گفت که دوستی این کار
است نزدیک من که انکار برین کار این کار بود که از حقیقت هیچ چیز بمجاز نرود و غلام الخلیل

لعه و عدم تصرف است مگر باذن دینک نکرده که او متنازعه این طائفه بوده یعنی به منازعت وی این طائفه و اعمال می کوشیدند و اعمال بوی انجامی می یافت

در آخر عمر مخدوم شد یکی از بزرگان این طائفه شنید گفت یکی از نارسیدگان متصوفه همت
در وی بسته است و نیک نکرده است که او منازع این طائفه بود گاه گاه اعمال ایشان بوی
انجام می گرفت خدایش شفا دهاد این سخن با غلام الخلیل گفتند از آن توبه کرد و هر چه داشت
پیش مشایخ فرستاد قبول نکردند بلکه انکار این طائفه آخر آن مرد را بتوبه رسانید کسی
که اقرار داشته باشد خود چون بود **علی بن شعیب السقا قدس الله تعالیٰ سره**
از حیرهٔ نیشاپور بود و با ابوحفص صحبت داشته بود گویند که پنجاه و پنج حج کرده بود همه از نشاپور احرام
بسته و در زیر هر میل دو رکعت نماز گزارده وی را گفتند این نماز چیست گفت لِیَشْهَدُوا
مَنَافِعَ لَهُمْ این منافع منست از حج من به او و قصه اندیشه کردن وی در قرب الله تعالیٰ و غائب
گشتن وی از خود سیزده روز در بیابان با حوال ابوحمزه بغدادی گذشت شیخ الاسلام گفت که
از قرب الله تعالیٰ بخود اندیشیدن حیرت ست و بنه اندیشیدن جنایت **علی بن موفق**
البغدادی رحمه الله از قدماء مشایخ عراق بود سفر بسیار کرده ذوالنون را دیده بود شیخ الاسلام
گفته که وی را هفتاد و چهار حج آرند وقتی حج کرده بود با خود می گفت تباسف که می شوم و ی آیم
نه دل و نه وقت من خود رچه ام آن شب حق تعالیٰ را بخواب دید که وی را گفت ای پسر موفق تو
بخانه خویش خوانی کسی را که نخواهی اگر من ترا نخواستمی نخواندمی دنیا و روم وی گفته که خداوندا اگر
من ترا از بیم دوزخ می پرستم در دوزخم فرود آر و اگر بامید بهشت پرستم هرگزم در آن جا
جای مده و فرو دمیار اگر بمهر می پرستم یک دیدار نمای و پس از آن هر چه خواهی بکن **ابو احمد**
القلانسی قدس الله تعالیٰ روحه وی از قدمای مشائخ است نام وی مصعب
بن احمد البغدادی ست گویند که اصل وی از مروست از اقران جنید و رویم بوده و فی التاریخ
حج ابو احمد القلانسی سنة تسعين ومأتين مات بعد انصراف الحاج بقليل
ابو احمد قلانسی گفته روزی در میان قوم بودم گفتم که ازار من در میان سخن از من ببرید
که تو گفتی آن من شیخ الاسلام گفته ادب ست در میان صوفیان که گوئی ازار من

یا نعلین من از آداب ایشان ست که خود را در میان یاران چیزی را ملک نه بینند مگر بضرورت
ظاهر شیخ سیروانی گوید که چون صوفی بگوید نعلین من یا ازار من باید که در وی تنگری یعنی ایشان
را ملک نباشد چون احمد قلانسی بیمار شد و محتضر گفت خداوندا اگر مرا بنزدیک تو هیچ قدری
بودی مرگ من بین المنزلین بودی ضرورتی واقع شد وی را در محفه بیرون آوردند
که بجای دیگر برند در راه بمرد **ابو الغریب الاصفهانی قدس الله تعالیٰ سره**
از محققان بود و صاحب آیات و کرامات در عشق بعین جمع رسیده بود و را جلوه خواندند
شیخ ابو عبدالله خفیف او را دوست داشتی و با او مزاح کردی وقتی در شیراز از زندگانی
خود نومید گشت یاران خود را پیش خود خواند و گفت از بهر خدای مرا بشما یک حاجتست
روا خواهید کرد گفتند آری بگوی گفت چون مرا اینجا مرگ آید مرا در گورستان
گبران دفن کنید یاران متحیر گشتند که این چیست گفت خداوندرا گفته بودم که اگر مرا بنزدیک
تو هیچ قدری هست مرا بطرپوس مرگ ده اکنون اینجا می میرم دانستم که مرا بنزدیک وی
هیچ قدری نیست عنقریب در وی آثار صحت پدید آمد و برخاست و بطرپوس شد و آنجا برفت
از دنیا یکی ازین طائفه گوید که بر ابو الغریب در آمدم در طرپوس و هر دو ران وی آماس کرده بود
و از سر دن وی تا زانو بشگافته بود و ریم و خون بسیار می رفت و حالتی عجب داشت
یکی از وی پرسید که چونی گفت که چنین که می بینی اما هنوز نگفته ام که مَسَّنِيَ الضُّرُّ
ابو عبدالله القلانسی قدس الله تعالیٰ سره وی از کرام قوم و بزرگان این طائفه
است وی گفته که در بعضی سیاحات خود در کشتی نشسته بودم بادی برخاست و طوفانی عظیم شد
اهل کشتی بدعا و تضرع در آمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز نذری کن گفتم من از دنیا مجردم
چه نذر کنم الحاح بسیار کردند گفتم با خدای تعالیٰ نذر کردم که اگر از آنچه در آنم خلاص یابم هرگز
گوشت فیل بچه نخورم گفتند این چه نذر است که می کنی هرگز کسی گوشت فیل بچه خورده است
گفتم همچنین در خاطر من افتاد و خدای تعالیٰ بر زبان من گذرانید ناگاه کشتی بشکست و من
با جماعتی با کنار افتادم و چند روز گذشت که هیچ نخوردیم در میان آن که نشسته

[footnotes, diagonal, partly illegible] ؎ گرمن بین المنزلین بودی یعنی در موضعی بعد دیگر میک زیارت بودی یعنی بیابان راهی ۱۲ ؎ بعین جمع الجمع بعنی

بودیم ناگاه فیل بچه پیدا شد وی را بگرفتند و بکشتند و از گوشت وی بخوردند و بر من عرض کردند
گفتم من نذر کرده ام که گوشت فیل بچه نخورم الحاح کردند که مقام اضطرارست و نقض عهد رخصت
است من فرمان نبردم و از عهد خود برنگشتم چون چیزی بخوردند و در خواب شدند هنوز ایشان
در خواب بودند که مادر آن فیل بچه آمد و بوی می کشید تا باستخوانهای بچه خود رسید آنرا بوی
کرد گرفت بعد از آن آمد و آن مردمان را بوی کردن گرفت از هر کدام که بوی آن می یافت
وی را در زیر دست و پای مالید و می کشت تا همه را بکشت پس بسوی من آمد و مرا بوی
کرد تا دیری و از من هیچ نیافت پشت بجانب من کرد و بخرطوم خود بمن اشارت کرد که سوار
شو من در نیافتم پای خود را بالا داشت دانستم که میخواهد که سوار شوم سوار شدم پس اشارت کرد
که راست بنشین راست بنشستم بشتاب تمام رفتن گرفت تا آورد مرا در شب بموضعی که زراعت
و سیاهی می نمود و اشارت کرد که فرود آی فرود آمدم باز گشت بشتاب تر و بیشتر چون بامداد
کردم جماعتی پیدا شدند و مرا بخانهٔ خود بردند و ترجمان ایشان حال من پرسیدند قصه را باز گفتم مرا
گفتند میدانی که از آنجا که ترا آورده است تا اینجا چند راه است گفتم نه گفتند هشت روزه راه است
که ترا بیک شب آورده ابو عبد الله جلا قدس الله روحه از طبقهٔ ثانیه است نام وی احمد
بن یحیی الجلاست و گفته اند که محمد بن یحیی است و احمد درست تراست بغدادی الاصل است
اما بر مله دمشق بوده از اجلهٔ مشایخ شام است شاگرد ابو تراب نخشبی و ذو النون مصری است
و از ان پدر خود یحیی الجلا و ابا عبید بسری بوده در صحبت و سفر استاد دقی بوده عالم بوده و
صاحب ورع و فتی ابو الخیر تیناتی ابو عبد الله جلا را دید که در هوا می رفت در مسیغ ابو الخیر آواز داد
که بشناختم جواب داد که تشناختی شیخ الاسلام گفت که ابو الخیر شناخت شخص را مے گفت
و ابو عبد الله شناخت مقام و شرف را شیخ الاسلام گفت که ابو بکر واسطی با جلالت خود گفته
که من هروی و نیم دیده ام آن مرد تمام ابو امیه الماحوری و آن نیم مرد ابو عبد الله الجلا و واسطی را
گفتند چون آنرا مرد تمام گفتی و آنرا نیم مرد گفت ابو امیه ماحوری از دست هیچ
مخلوق چیزے نخوردی و کان یاکل مما لیس للمخلوقین فیه صنع
و ابن جلا از مال مردے میخورد که او را علی بن عبد الله القطان گفتند ابو بکر واسطے

کسی را نه پسندیدی چه از خواری خلق نزدیک وی بلکه از عزیزی توحید در علم او ابو عبد الله
جلا را پرسیدند از محبت گفت مَالِي وَلِلْمَحَبَّةِ وَاَنَا اُرِيدُ اَنْ اَتَعَلَّمَ التَّوْبَةَ
وی را پرسیدند که مَتَى يَسْتَحِقُّ الْفَقِيرُ اِسْمَ الْفَقِيرِ گفت اِذَا لَمْ يَبْقَ عَلَيْهِ مِنْ
نَفْسِهِ مُطَالَبَةٌ ظَاهِرًا وَبَاطِنًا شیخ الاسلام گفت سی صد تن با ابو تراب نخشبی
در بادیه شدند بار کوه ها دو تن با او بماندند ابو عبد الله جلا و ابو عبید بسری ابو عبد الله خاقانی
الصوفی رحمه الله وی از کبار صوفیه بغداد است شیخ جعفر حذاء گفته است که وی صاحب
کرامات بوده و از ابن قصاب رازی نقل کرده است که گفت پدر من در بازار بغداد دکانی
داشت من بر در دکان نشسته بودم ناگاه شخصی بگذشت مرا گمان آن شد که وی از فقرای بغداد است
و من هنوز بحد بلوغ نرسیده بودم خاطر من بجانب وی کشش کرد برخواستم و بر وی سلام کردم
و با من یک دینار بود بوی دادم آنرا بستد و روان بگذشت و با من چندان التفات نکرد
با خود گفتم این دینار را ضائع کردم در عقب وی روان شدم تا بمسجد شونیزیه رسید آنجا دید
که سه تن از فقرا نشسته اند آن دینار را بیکی از ایشان داد و خود در نماز ایستاد آن کس
که دینار را گرفته بود بیرون رفت و من در عقب وی رفتم تا طعام خرید و پیش یاران آورده با هم
بخوردند و آن شخص همچنان در نماز بود چون از طعام فارغ شدند روی با ایشان کرد و گفت
هیچ میدانید که مرا چه چیز از موافقت شما باز داشت گفتند نی ای استاد گفت جوانی
آن دینار بمن داد و من تا این زمان از خدای تعالی در میخواستم که وی را از بندگی دنیا آزاد
گرداند و آزاد گرداند ابن قصاب گوید که من پیش وی نشستم و گفتم راست میگوئے
ای استاد و وی شیخ خاقانی صوفی بود توفی سنه تسع وسبعین ومائتین ابو عبد الله

البُسْرِی قدس اللّٰه تعالی سره نام وی محمد بن حسان ست از قدماء مشائخ با ابوتراب نخشبی صحبت داشته قال ابن الجلاء رحمه اللّٰه لَقِيتُ سِتَّمائَةَ شَيْخٍ مَا رَأَيْتُ مِنْهُمْ مِثْلَ أَرْبَعَةٍ ذُو النُّونِ الْمِصْرِيُّ وَأَبُو تُرَابٍ النَّخْشَبِيُّ وَأَبُو عَبْدِ اللّٰهِ الْبُسْرِيُّ وَأَبُو الْعَبَّاسِ بْنِ عَطَا قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالَى أَرْوَاحَهُمْ یکی از اصحاب ابوعبید بسری گفته که وی بکاری مشغول بود وتا وقت حج سه روز مانده بود وچند کس ازین طائفه آمدند که یا اباعبید بحج میروی گفت نی پس روی بمن کرد وگفت شیخ تو زبان خود در خواست قادر تر است از ایشان بر آنچه می گویند یعنی طی ارض می گویند که چون رمضان شدی ابوعبید بخانه در آمدی واهل بیت را گفتی که در خانه را بر وی بر آوردندی وسوراخی بگذاشتی وهر شبی نانی از آنجا بینداختی چون روز عید آمدی در خانه باز کردندی آن سی نان همه در گوشهٔ خانه نهاده بودی نه هیچ خورده وآشامیده ونه خواب کرده سی شبانه روز بر یک طهارت نماز کرده گویند که ابوعبید بغزا رفت بر اسپ کره سوار در اثنای آن اسپ کره بیفتاد وبمرد گفت خداوندا این اسپ کره را عاریت بمن ده چندانکه به بسری برسم اسپ کره از زمین برخواست وزنده شد چون از غزا فارغ شد به بسری رسید پسر خود را گفت زین اسپ کره را بردار پسر وی گفت گرم است وعرق دار وگفت بردار که وی عاریت است چون زین از وی برگرفت کره بیفتاد وبمرد ووی گفته که اَلنِّعَمُ طَرْدٌ فَمَنْ رَضِيَ بِالنِّعَمِ فَقَدْ رَضِيَ بِالطَّرْدِ وَالْبَلَاءُ قُرْبَةٌ فَمَنْ سَاءَهُ الْبَلَاءُ فَقَدْ أَحَبَّ تَرْكَ الْقُرْبَةِ وَالتَّقَرُّبِ إِلَى اللّٰهِ تَعَالَى وگویند که روزی با اصحاب خود در دمشق جای نشسته بود وسواری بگذشت ودر عقب وی غلامی غاشیه بر دوش میدوید خشم آلوده چون برابر ابوعبید واصحاب وی رسید گفت اَللّٰهُمَّ أَعْتِقْنِي وَأَرِحْنِي مِنْهُ پس روی با بوعبید کرد وگفت ای شیخ مراد عائی کن ابوعبید گفت اَللّٰهُمَّ أَعْتِقْهُ عَنِ النَّارِ وَمِنَ الرِّقِّ فی الحال مرکوب آن سوار سوار را بینداخت التفات با آن غلام کرد

وگفت ترا آزاد کردم خاصةً لوجه اللّٰه غلام غاشیه را پیش وی انداخت وگفت ای خواجه ترا تو آزاد نکردی بلکه این جماعت آزاد کردند واشارت با بوعبید واصحاب وی کرد وبا ایشان می بود تا از دنیا برفت روزی پسر وی بوی آمد وگفت سبوئی چند روغن داشتم که سرمایهٔ من بود بیرون می آوردم بیفتاد وبشکست وسرمایهٔ من ضائع شد گفت ای فرزند سرمایهٔ خود آن ساز که سرمایهٔ پدر تست واللّٰه که پدر ترا هیچ سرمایه نیست در دنیا وآخرت غیر اللّٰه تعالی

ابوعبداللّٰه السجزی رحمه اللّٰه تعالی از طبقهٔ ثانیه ست از بزرگان مشائخ خراسان ست وجوانمردان ایشان با ابوحفص صحبت داشته وبادیه بریده بارها بر توکل وی گفته عَلَامَةُ الْأَوْلِيَاءِ ثَلَاثَةٌ تَوَاضُعٌ عَنْ رِفْعَةٍ وَزُهْدٌ عَنْ قُدْرَةٍ وَإِنْصَافٌ عَنْ قُوَّةٍ وهم وی گفته هر واعظی که توانگر از مجلس وی نه درویش برخیزد درویش نه توانگر وی نه واعظ است وهم وی گفته سودمند ترین چیزی مریدان را صحبت صالحان است واقتدا بایشان در افعال واخلاق وزیارت کردن قبرهای دوستان خدای تعالی وقیام بخدمت یاران وفقیران وی را پرسیدند که چرا برسم صوفیان مرقع نمی پوشی گفت از نفاق باشد که لباس فتیان وجوانمردان بپوشم وزیر بارهای فتوت در نیایم پس گفتند وی را که فتوت چیست گفت خلق را معذور داشتن در آنچه بر ایشان میرود وتقصیر خود دیدن وشفقت بر همه خلائق چه نیکوکار وچه بدکار وکمال فتوت آنست که ترا خلق از حق مشغول نگرداند شخصی وی را گفت یک دینار زر سرخ دارم میخواهم بتو دهم مصلحت چون می بینی گفت اگر بدهی ترا بهتر واگر ندهی مرا بهتر یکی ازین طائفه می گوید که با ابوعبداللّٰه سجزی از طرابلیس همراه شدم چند شبانه روز رفتیم که هیچ نخوردیم پارهٔ کدوی تر دیدم بر راه افتاده برداشتم تا بخوریم شیخ بجانب من نگریست دانستم از آن کراهت داشت بینداختم بعد از آن پنج دینار فتوح رسید بدیهی رسیدیم گفتم شاید طعامی بخرد در گذشت نخرید بعد از آن گفت شاید که گوئی پیاده میرویم وگرسنه وچیزی نخرید اینک بر سر راه دیهی ست نزدیک آنجا مردی ست

صاحب عیال چون بآن دیه در آیم بخدمت با شغل خواهد گرفت آن پنج دینار را بروی ده
تا بر او و عیال خود نفقه کند چون بآن دیه رسیدیم آن را بوی دادیم و نفقه کرد چون بیرون آمدیم
گفت تا کجا می روی گفتم با تو همراهی می کنم گفت من با تو همراهی نمی کنم خیانت می کنی در باره کدوئی
تر و مصاحبت می کنی بآن درنیابد که با او مصاحب باشم **ابو عبد الله الحصری قدس سره**
از اهل بصره است از مشائخ قدیم شاگرد فتح موصلی ست یَقُولُ سَمِعْتُ الْفَتْحَ الْمُوْصِلِی
یَقُولُ صَاحَبْتُ ثَلٰثِیْنَ شَیْخًا کَانُوْا یَعُدُّوْنَ مِنَ الْاَبْدَالِ کُلُّهُمْ
اَوْصَوْنِیْ عِنْدَ فِرَاقِیْ اِیَّاهُمْ فَقَالُوْا اِیَّاكَ وَمُعَاشَرَةَ الْاَحْدَاثِ
جعفر بن المبرقع رحمه الله تعالی از علمای مشائخ این قوم ست ذَکَرَهُ اَبُوْ عَبْدِ اللهِ
الْحَصْرِیُّ اَنَّهُ سَمِعَهُ یَقُوْلُ مُنْذُ ثَلٰثِیْنَ سَنَةً اَطْلُبُ مَنْ یَقُوْلُ اللهَ
فِیْ تَحْقِیْقِ هٰذَا الْاِسْمِ فَلَمْ اَجِدْهُ **علی بن بندار بن الحسین الصوفی
الصیرفی قدس سره** خامسه است کنیت او ابو الحسن ست از بزرگان متاخرین
مشائخ نشابور ست روزی سند بوده از دیدار مشائخ و مرزوق از صحبت ایشان بنشابور
با ابو عثمان حیری و محفوظ صحبت داشته بود و در سمرقند با محمد فضل بلخی و در بلخ با محمد حامد و در جوزجان
با علی جوزجانی و در ری با یوسف بن الحسین و در بغداد با جنید و رویم و سمنون و ابن عطا
و جریری و در شام با طاهر مقدسی و ابن جلا و ابو عمرو دمشقی و در مصر با ابو بکر مصری و ابو بکر
دقاق و ابو علی رودباری مشائخ جهان دیده بود و حدیث بسیار داشت و ثقه بود در حدیث
در سنه تسع و خمسین و ثلثمائه برفته از دنیا وقتی علی بندار با شیخ ابو عبد الله خفیف به تنگی پلی
رسیدند و شیخ ابو عبد الله خفیف وی را گفت پیش رو ای ابو الحسن وی گفت بچه
سبب پیش روم ابو عبد الله خفیف گفت تو جنید را دیده و من ندیده ام شیخ الاسلام

گفت منهیه نسبت این طائفه دیدار پیر است و صحبت ایشان علی بندار گفته دَارٌ اُسِّسَتْ
عَلَی الْبَلْوٰی بِلَا بَلْوٰی مُحَالٌ و هم وے گفته یُطْلَبُ الْحَقُّ بِالْهُوَیْنَا وَاِنَّمَا وُجُوْدُ
الْحَقِّ بِطَرْحِ الدَّارَیْنِ و هم وے گفته دور باش از مخالفت خلق هر که خدای تعالی به بندگی
وے راضی ست به برادری وی راضی باش و هم وے گفته دور باش از مشغولی بخلق که امروز
در مشغولی خلق سودی نمانده است و هم وی گفته که بدمشق رفتم بعد از سه روز پیر ابو عبد الله جلا
درآمدم گفت کے آمدی گفتم سه روز ست گفت درین سه روز کجا بودے که بمن نیامدے گفتم
با ابن جوصا بودم بحدیث نوشتن گفت تَشْغَلُكَ الْفَضْلُ عَنِ الْفَرْضِ گفت فضیلت یعنے
فضائل نوافل ترا از فریضه مشغول داشت شیخ الاسلام گفته دیدار پیران از فرائض این
قوم ست که از دیدار پیران آن یابد که هیچ چیز نیابد مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِیْ فِی
الْحَدِیْثِ و هم شیخ الاسلام گفته الهی این چیست که با دوستان خود کردے هر که ایشان را
جست ترا یافت و تا ترا ندید ایشان را نشناخت وَاَنْشَدَنَا لِنَفْسِهٖ صَیَّرْتَنِیْ
مِرْاٰةَ مَنْ یَبْغِیْكَ مَنْ یَرَنِیْ یَرَاكَ ؛ وَتَرٰهُمْ یَنْظُرُوْنَ اِلَیْكَ وَهُمْ
لَا یُبْصِرُوْنَ ؛ سخن جوانمردان با جوانمردان است جوانمرد باید که تا جوانمرد بیند
هر که جوانمرد را دید نه او را دید که حق را دید از انکه او نه اوست قصه ببرید حق گاه گاه رہے را
از دست رہے بر باید و خویشتن را بهانه رہے بدید آ قوم نماید تا دید ها بدید آید و بیاساید
آنکه حقیقت برود در رہے باز آید و گر رہے هرگز باز رہے نیاید هم شاید از انکه فتنه
رہے هم از رہے میزاید بهر چه از بهانه میکاهد از حقیقت می افزاید چون بهانه تمامی ز میان

برخاست حقیقت فرود آید آدمی باین کارکیست که این کار نه بابت آدمی ست یکی را دیده
هر بهانه آمد و یکی را بر حقیقت کار حقیقت دارد و بهانه را چه قیمت علی بندار پسری داشته محمد نام نجیب
بن نجیب عزیز بود و عارف بن عارف نادر شیخ الاسلام گفته که بخط علی محمد بن بندار دیدم در
کتابی که واسطی گفته هر چه این طائفه دارند ازین کار علم و سخن آن همه ازین دو آیت از قرآن
بیابند یکی اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَاءً و دیگری وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ شیخ الاسلام گفته که
باین آیت بشناختم وی را **احمد بن فضل البلخی قدس الله سره** از طبقهٔ ثانیه است کنیت
وی ابو عبد الله است بلخی الاصل ست متعصبان وی را از بلخ بیرون کردند بی گناه بسبب
مذهب وی روی بشهر کرد و بر ایشان نفرین کرد شیخ الاسلام گفت پس از وی از بلخ هیچ صوفی
نخواست بسمرقند رفت وی را آنجا قاضی کردند از آنجا عزیمت حج کرد بنشابور رسید از وی
مجلس خواستند بر کرسی شد و گفت اَللهُ اَكْبَرُ وَلَذِكْرُ اللهِ اَكْبَرُ وَرِضْوَانٌ
مِنَ اللهِ اَكْبَرُ و از کرسی فرود آمد و آخر بسمرقند باز گشت و آنجا برفت از دنیا در سنهٔ تسع عشر
و ثلثمایة ابو عثمان چیزی بوی نوشت که علامت شقاوت چیست گفت سه چیزست آنکه علم دهند
و توفیق عمل ندهند و توفیق عمل دهند و از اخلاص در آن محروم گردانند و دولت صحبت دوستان
خدای تعالی دریابند و وظیفهٔ اکرام و احترام بجای نیاورند و ابو عثمان گفته است محمد بن الفضل
سمسار الرجال یعنی نقاد مردان ست شیخ الاسلام گفت که ابو بکر واسطی گوید و خود هیچکس چون
وی نگوید وی سخن خود گوید و اندیگران اندک حکایت کند یکی از آن اینست که گفت
محمد بن الفضل گفت آن چیز که بود وی همه نیکوئیها نیکو شود و به نبود وی همه

قوله و لذکر الله اکبر یعنی یاد کردن خدای تعالی بزرگترست از بهر یاد کردنی زیرا که عاو ذکر بعلو مذکورست ۱۲
قوله و رضوان من الله اکبر یعنی اندک خوشنودی از خدای بزرگتر و با قیمت تر است نزدیک محب از جمیع مراتب بهشت چه محب را مقصود رضای محبوب است ۱۲
قوله سمسار الرجال سمسار کسی را گویند که قیمت چیزی کند و آن چیز که بود وی همه نیکوئیها نیکو شود و به نبود وی همه زشتیها زشت شود او آن استقامت است مراد استقامت استاد ازین است که استقامت و بجا آوردن بغیر حق و ماجع ... با اخلاص است ازین راجع است که وی عمل چه اخلاص ... باشد و از غیر ناظر بحق باشد عرض و سعی عملی اعمال است و نتیجه باخلاص اعمال بعد مر اخلاص ۱۲

زشتیها زشت شود آن استقامت است شیخ الاسلام گفت سخت نیکو گفت فَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ
یکی گفت مصطفی را صلی الله علیه و آله و سلم مرا وصیتی کن گفت قُلْ اٰمَنْتُ بِاللهِ ثُمَّ
اسْتَقِمْ بگو که یکی و بر آن بپای و محمد فضل گوید عجب می مانم از کسی که بیابانها و وادیها قطع
می کند تا برسد بخانهٔ وی و آنجا آثار انبیا بیند چرا وادی نفس و هوا را قطع نمی کند تا بدل
برسد و آثار پروردگار خود بیند و هم وی گوید که چون مرید را بینی که طلب زیادتی دنیا میکند
آن نشان ادبار و نگونساری اوست و هم وی گوید که اَعْرَفُ النَّاسِ بِاللهِ اَشَدُّهُمْ
مُجَاهَدَةً فِيْ اَوَامِرِهٖ وَاَتْبَعُهُمْ بِسُنَّةِ نَبِيِّهٖ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
یعنی بزرگترین اهل معرفت مجتهد ترین ایشان باشد در ادای شریعت و راغب ترین ایشان
در حفظ سنت و هر که بحق نزدیک تر بود بر امتثال امرش حریص تر بود و هر که دور تر بود از متابعت
رسول وی صلی الله علیه و آله و سلم معرض تر و وی را از زهد پرسیدند گفت بچشم نقصان در
دنیا نگریستن و با عراض از وی عزیز و گرامی زیستن **محمد بن علی الحکیم الترمذی
قدس الله تعالی سره** از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو عبد الله است از کبار مشایخ
با ابو تراب نخشبی و احمد خضرویه و ابن جلا صحبت داشته و حدیث بسیار داشت و وی را
تصانیف بسیار است و کرامات ظاهر اندر بیان هر کتاب چون ختم الولایه و کتاب النهج
و نوادر الاصول و جز این کتابهای دیگر تصنیف کرده است و در علوم ظاهر هم وی را کتب هست
و تفسیری ابتدا کرده بود اما عمر وی با تمام وی وفا نکرد وی صحبت وار خضر است
علیه السلام ابو بکر وراق که مرید وی بود روایت کند که هر شب یکشنبه خضر علیه السلام بنزدیک
وی آمدی و واقعها از یکدیگر پرسیدندی صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که وی
سخت معظم ست بنزدیک من چنانکه جملگی دلم شکار اوست و شیخ من گفتی که محمد دری یتیم
است که در عالم همتا ندارد و وی گفته است مَا صَنَّفْتُ حَرْفًا مِنَ التَّدْبِيْرِ وَلَا
لِيُنْسَبَ اِلَيَّ شَيْءٌ مِّنْهُ وَلٰكِنْ كَانَ اِذَا اشْتَدَّ عَلَيَّ وَقْتِيْ اَتَسَلّٰى بِهٖ
و هم وی گفته است مَنْ جَهِلَ بِاَوْصَافِ الْعُبُوْدِيَّةِ فَهُوَ بِاَوْصَافِ الرُّبُوْبِيَّةِ

اَلْجَهْلُ یعنی هر که خود را نشناسد او را چون شناسد و هم وی گفته حقیقت دوستی الله تعالی دوام انس ست بیاد او و سُئِلَ عَنْ صِفَةِ الذَّاتِ وَالْفِعْلِ فَقَالَ کُلُّ مَا یَحْتَمِلُ الزِّیَادَةَ وَالنُّقْصَانَ فَهُوَ مِنْ صِفَاتِ الْفِعْلِ وَکُلُّ مَا لَا تَقَعُ عَلَیْهِ الزِّیَادَةُ وَالنُّقْصَانُ فَهُوَ مِنْ صِفَاتِ الذَّاتِ وَسُئِلَ عَنِ الْاِیْثَارِ فَقَالَ اِخْتِیَارُ حَظِّ غَیْرِکَ عَلٰی حَظِّ نَفْسِکَ وَقَالَ فِی الْیَقِیْنِ اَلْیَقِیْنُ اِسْتِقْرَارُ الْقَلْبِ عَلَی اللّٰهِ تَعَالٰی وَعَلٰی قَوْلِهٖ وَاَمْرِهٖ وَقَالَ فِی الشُّکْرِ اَلشُّکْرُ تَعَلُّقُ الْقَلْبِ بِالْمُنْعِمِ حضرت خواجه بهاء الحق والدین محمد البخاری المعروف بنقشبند قدس الله تعالی سره در وقتی که از مبادی احوال و سلوک خود حکایت می کرده اند و اثر توجهات خود را بارواح طیبهٔ مشائخ کبار در بیان می آورده اند میگفته اند که هرگاه توجه بروحانیت قدوة الاولیا خواجه محمد علی الحکیم الترمذی نموده شدی اثر آن توجه ظهور بی صفتی محض بودی و هر چند در آن توجه سیر افتادی هیچ اثری نکردی و صفتی مطالعه نیفتادی مشائخ گفته اند اولیاء الله مختلف اند بعضی بی صفت اند و بی نشان و بعضی بصفت اند و بعضی از صفات نشان مند گشته اند مثلاً گویند اهل معرفت یا اهل معامله یا از اهل محبت یا اهل توحید اند و کمال حال و نهایت درجات اولیا را در بی صفتی و بی نشانی گفته اند بی نشانی اشارت بکشف ذاتی ست که بس مقام بلند و درجه بس رفیع ست و عبادت و اشارت از کنه آن مرتبه قاصر ست علی بن بکار قدس الله تعالی روحه کنیت وی ابو الحسن ست از متقدمان مشائخ با ابراهیم ادهم صحبت داشته سَکَنَ الْمِصِّیْصَةَ مُرَابِطًا می گوید که چون شب در آمدی و کنیزک جامهٔ خواب وی بیفگندی آنرا بدست خود بسودی و گفتی والله که تو بسیار خوشی و والله که امشب بر تو نخواهم خسپید پس نماز بامداد را

بوضوء نماز خفتن بگذاردی یکی ازین طائفه گوید که پیش علی بکار در آمدم و برا دیدم برای اسپ خود جو پاک می کرد گفتم ای ابو الحسن ترا کسی نیست که این کار بکند گفت در بعضی غزوات بودم شکست بر مسلمانان افتاد بگریختند و من هم با ایشان بگریختم اسپ من سستی کرد گفتم اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ اسپ من با من گفت اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ آن وقت ست مرا که بفلان کنیزک میگذاری که تعهد حال من کند ضامن شدم که من بعد خود باین قیام نمایم و با کسی دیگر نگذارم و از وی می آرند که یاکی اصحاب بصحرا بیرون رفتند تا هیزم جمع کنند و از یکدیگر دور افتادند و صاحب وی هر چند انتظار برد وی پیدا نیامد در عقب وی برفت وید که مریعی نشسته و سبعی سر بر کنار وی نهاده در خواب شده و او از وی مگس میراند صاحب وی گفت چند نشیئی گفت این سبع سر در کنار من نهاده در خواب شد منتظرم تا بیدار شود و بپورسم ابو عبد الله عباد انی رحمه الله تعالی از شاگردان خاص سهل عبد الله تستری است وی گفته که روزگاری از شبلی سخنانی بمن میرسید و مرا آرزو بود که وی را ببینم پدری پیر و ضعیف داشتم با او در مانده بودم نمی توانستم رفت چون پدر از دنیا برفت برخاستم و بهبغداد آمدم چون به نزدیک وی رسیدم قومی را دیدم از دو لیشان که از پیش وی بیرون آمدند مرا بشناختند گفتند کجا آمده گفتم که آمده ام که شبلی را ببینم بوی راه هست گفتند هست اما زنهار که دعوی بسر وی نبری گفتم نه برم چون به نزدیک وی در آمدم و آن روز آدینه بود در وز صدمت و شور وی گفتم سَلَامٌ عَلَیْکُمْ گفت وَعَلَیْکَ السَّلَامُ اَیْشَ اَنْتَ اَبَادَکَ اللّٰهُ و عادت وی آن بود که چنین گفتی گفتم من آن نقطه ام که در زیر باست وی گفت مقام خود معلوم کن که خود کجائی من گفتم اگر بگویم هم نه پذیری باز وی گریختم و پاره دور تر شدم که وی را سیر ببینم و برودم ناگاه درویشی در آمد و گفت سَلَامٌ عَلَیْکَ و شبلی گفت عَلَیْکَ السَّلَامُ اَیْشَ اَنْتَ اَبَادَکَ اللّٰهُ آن درویش گفت مُحَالٌ گفت در چه گفت فی حال او را آن خوش آمد بخندید من این

فائده ازوی گرفتم ورفتم ابو عبد الله حضرمی رحمه الله تعالی مرتعش گوید که ابو عبد الله حضرمی را از تصوف سوال کردم وبیست سال بود که سخن نگفته بود مرا از قرآن جواب گفت گفت رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ گفتم سخن ایشان چونست گفت لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ گفتم محل ایشان از احوال کجاست گفت فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ گفتم زیادت کن گفت إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

ابو عبد الله السالمی قدس الله تعالی روحه

نام وے احمد بن سالم البصری ست بصری بوده وشاگرد سهل تستری ست سی سال یا شصت سال با وی می بوده وطریقت ازوی گرفته شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله سالمی گفته بود که الله تعالی در ازل همه چیز می دید وبر ا هجور کرد ندبدین سبب شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که این قدم وهر بود شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله خفیف انصاف نداده است ممکن ست که او بدار علم را گفته باشد ابو عبد الله سالمی را پرسیدند که بچه چیز شناسند اولیاء الله را در میان خلق گفت بلطافت زبان وحسن اخلاق وتازه روئی وسخای نفس وقلت اعتراض وپذیرفتن عذر هر که عذر خواهد پیش ایشان وتمامی شفقت بر همه خلق نیکوکار ایشان وبدکار ایشان وهم وے گفته که دیدار منت کلید دوستی ست

ابو طالب محمد بن علی بن عطیة الحارثی المکی رحمه الله تعالی

وے صاحب کتاب قوت القلوب است که مجمع اسرار طریقت ست قَالُوا لَمْ يُصَنَّفْ فِي الْإِسْلَامِ مِثْلُهُ فِي دَقَائِقِ الطَّرِيقَةِ نَشَأَ بِمَكَّةَ أَشْرَفِ بُقْعَةٍ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ ثُمَّ دَخَلَ الْبَصْرَةَ وَقَدِمَ الْبَغْدَادَ وَتُوُفِّيَ بِهَا فِي جُمَادَى الْآخِرِ سَنَةَ سِتٍّ وَثَمَانِينَ وَثَلَاثِمِائَةٍ ونسبت وی در تصوف بشیخ عارف ابو الحسن محمد بن ابی عبد الله

احمد بن سالم البصری ست وانتساب شیخ ابو الحسن به پدر خود ابو عبد الله احمد بن سالم وانتساب پدر وی بسهل بن عبد الله التستری ست قدس الله تعالی ارواحهم

ابو عبد الله جاوپاره صوفی همدانی رحمه الله تعالی

از کبار مشائخ است جاوپاره نام جائی ست بثغر روم وی بود که عهد کرده بود که چیزے که مرا اول از آن بر بدو نفور شود نخورم وقتی در مسجد شونیزیه بود طعام آوردند ول وی از آن برمید نخورد یاران دیر اگفتند هر ساعت خلاف کنی بخور نخورد آن شب در مسجد بماند ویرا احتلام افتاد در خواب با وی گفتند که چیزے خوری که دل تو از آن بر بد ندانی که بتو بلا رسد وی گفته که از شیخ ابو بکر زقاق مصری پرسیدم که صحبت با که دارم گفت با آنکس که هر چه الله تعالی از تو داند با او بگوئی از تو نرمد واز تو نبرد شیخ الاسلام گفت که قبول صحبت پس از عیب دیدن درست آید که آدمی مجرای عیب ست چون آن بهتر ونکوے صحبت به پیوندی چون عیب پدید آید صحبت ببری آن نه صحبت ست صحبت پس از شناخت عیب ست مگر عیب دینی وبدعتی باشد که آن دیگر ست که چشم از آن پوشیدن مداهنت ومخنثی بود در دین مگر بضرورت و آن عیب نه در دیانت وبدعت باشد جدا بود آدمی نه معصوم ست از وی عیب وجرم آید که کفور وجهول وظلوم ست شافعی رح گوید که نه دوست تو بود هر که ترا با ومدارا باید کرد شیخ الاسلام گفت هر که چون از تو عیب وخطا آید از وے عذر باید خواست واگر با تو نیکی کند شکر باید گفت آن نه دوستی وصحبت باشد شخصے تحیے معاذ را پرسید که صحبت با که دارم گفت با آن که چون بیمار شوی به پرسیدن تو آید و چون از تو جرمے بیند خود از تو عذر خواهد واز شرائط صحبت ست که حق صحبت بدهی وحق خود طلب نه کنی وعیب خود بینی وعیب دیگران را عذر خواهی وخلق را زیر قدر وجبر مضطر ومقهور بینی تا خصومت برخیزد وتاوان را بر خود لازم گیری وعذر ننهاری وقتی امیر کافور شیخ ابو عبد الله جاوپاره بسیار زر فرستاد وی نپذیرفت وبار فرستاد یعنی لشکری است کافور گفت ای سر لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى فَاَيْنَ الْكَافُورُ شیخ الاسلام گفت که این سخن کافور است
از کردار او بود اما آن هم از برکات پیر او بود شیخ ابو علی کاتب را گفتند که فلان کس از لشکری
چیزے نمی ستاند و فلان کس می ستاند گفت آنکه نمی ستاند از علم نمی ستاند و آنکه می ستاند
از عین می ستاند شیخ الاسلام گفت که بعضی از مشائخ چنین می کردند آن ایشانرا از عین درست
می آمد چون با علم بودند نکردند و آن نادر باشد و آن اخوات دارد که همه چیز ها نیک و بد و
شادی و غم و نعمت و بلا از یکجا مے دیدند و جزوے نمی دیدند اما چون کسے که وی را آن
عین و دیدار نباشد مثل ایشان بکند الله تعالی پردهٔ وے بدرد و دین و شریعت
در سر آن کند اِعَاذَنَا اللهُ وَجَمِيْعَ الْمُسْلِمِيْنَ عَنْ ذٰلِكَ

ابو بکر الوراق ترمذی قدس الله تعالی سره از طبقهٔ ثانیه است نام وی محمد بن عمر الحکیم الترمذی است باصل از ترمذ
بود و قبر وے آنجاست او از بلخ بودے و خال ابو عیسی ترمذیست صاحب مسند احمد خضرویه را
دیده بود و با وی صحبت داشته و ویرا تصانیف بسیار بوده و توریت و انجیل و زبور و کتب
آسمانی خوانده بود و ویرا دیوان شعر است وی گفته اگر طمع را پرسند که پدر تو کیست گوید
شک در مقدور و اگر گویند پیشهٔ تو چیست گوید اکتساب ذل و خواری و اگر گویند غایت تو چیست
گوید حرمان وَكَانَ اَبُوْ بَكْرِ الْوَرَّاقُ يَمْنَعُ اَصْحَابَهٗ عَنِ الْاَسْفَارِ وَالسِّيَاحَاتِ وَ
يَقُوْلُ مِفْتَاحُ كُلِّ بَرَكَةٍ اَلصَّبْرُ فِيْ مَوْضِعِ اِرَادَتِكَ اِلٰى اَنْ تَصِحَّ لَكَ
الْاِرَادَةُ فَاِذَا صَحَّتْ لَكَ الْاِرَادَةُ فَقَدْ ظَهَرَ عَلَيْكَ اَوَائِلُ الْبَرَكَةِ
شیخ الاسلام گفت اکنون هر که بسفر شود ترک نماز و ترک مذهب گفته بود و از عصمت حق بیرون
رفته باشد اِنَّ اللهَ مَعَ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَالَّذِيْنَ هُمْ مُحْسِنُوْنَ و هم ابو بکر وراق گفته که
مردمان سه گروه اند یکے امرا دوم علما سوم فقرا چون امرا تباه شوند معاش و اکتساب

رعیت تباه شود و چون علما تباه شوند طاعت و روش شریعت تباه شود و چون فقرا تباه شوند
خویهای خلائق تباه شود و فساد امرا بظلم باشد و فساد علما بطمع و فساد فقرا بریا **ابو القاسم
رازی رحمه الله تعالی** نام وی جعفر بن احمد بن محمد است نیشاپوری است صحبت با ابن
عطا و محمد بن ابی الحواری و ابو علی رودباری رحمهم الله تعالی داشته است و مال بسیار داشت
جمله را برین طائفه خرج کرد چنانکه درویش از دنیا بیرون رفت مشائخ رے گفته اند چهار چیز در
ابو القاسم رازی جمع بود که کس را نبود جمال و مال و نفس بکمال و سخاوت تمام و در دعوتے
با صوفیان حاضر بود جعفر خلدی نیز آنجا بود چون سفره بنهادند ابو القاسم دست نمی برد
گفتند موافقت باید کرد گفت صایمم جعفر خلدی گفت اگر ثواب روزه تو بر تو دوست تر از شادی
دل برادرانست روزه بگشای حالی دست بطعام برد و وفات وی در سنه ثمان و سبعین
و ثلاث مایه بوده **ابو القاسم الحکیم السمرقندی رحمه الله تعالی** نام وی اسحاق بن محمد بن
اسمعیل است وَقَدْ قَالُوْا فِيْ وَصْفِهٖ لَمْ يَكُنْ نَظْرُهٗ مِنَ الْعَرْشِ اِلَى الثَّرٰى اِلَّا
اِلَى اللهِ سُبْحَانَهٗ وَكَانَ مُعَامَلَتُهٗ مَعَ الْخَلْقِ طَلَبًا لِحُظُوْظِهِمْ دُوْنَ حَظِّهٖ
واز کبار مشائخ است صحبت داشته با ابو بکر وراق و ویرا سخنان نیکوست در معاملات و عیب نفس
و آفات اعمال توفی رحمه الله فی المحرم یوم عاشورا سنة ثنتین و اربعین و ثلثمایة و دفن بمقبرة
جاگرویزه وی گفته اگر پس از مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم پیغمبرے روا بودی در ایام
ما آن ابو بکر وراق بودے از علم وے و حکمت وی و شفقت وے بر خلق و عدل
و انصاف گویند که روزے ابو القاسم حکیم در سرای خود نشسته بود ابو طاهر که از بزرگان
آن وقت بود بدر سرای وے آمد بنگریست حوض آب دید و سردها باز گردیده بود کانی نشست
شیخ ابو القاسم غلام را گفت تبرے بیار و آن سردها را بفگن انگاه گفت بر دو ابو طاهر را بخوان
چون در آمد گفت یا ابا طاهر آنکه ترا از حق سبحانه و تعالی حجاب شد از میان بر داشتیم

لیکن با حق صحبت چنان کن که در ختی ترا از وی محجاب نشود روزی نشسته بود میان خلق حکم همی کرد یکی از بزرگان بزیارت وی آمد ویرا چنان مشغول دید سجاده و بر روی حوض انداخت و نماز کرد چون فارغ گشت شیخ ابوالقاسم مرا ورا گفت ای برادر این خود کودکان کنند مرد آنست که در میان چندین شغل دل با خدای عز و جل نگاه تواند داشت **ابوبکر سعدی رحمه الله تعالی** از سعد سمرقند ست ازین طائفه شاگرد ابوبکر وراق وی گفته که ابوبکر وراق مردی کریم بود خدایرا بزرگ کار نکردی که بتعظیم کردی **صالح بن مکتوم رحمه الله تعالی** وی نیز از مریدان ابوبکر وراق بود از بلخ و سخنان وی یاد داشت و پیوسته از ان سخن گفتی ابوهاشم سعدی رحمه الله تعالی وی نیز از سعد سمرقند ست شاگرد ابوبکر وراق تا روز وفات وی با وی می بود وی گفته که ابوبکر وراق گفت که سخن افزونی دل را سخت کند شیخ الاسلام گفت که پیش ازو گفته اند که خواب فراوان و خورد فراوان و گفت فراوان دل را سخت کند و ابوبکر وراق گفته که آن گفت فراوان در خیر و شر است یکی ازین طائفه گفته است که با ابوبکر وراق در راه می رفتم بر یکسوی رواء وی حرف خا دیدم نوشته و بدیگر سوی میم پرسیدم که این چیست گفت آنرا نوشته ام تا هرگاه خا بینم اخلاص یاد آید و هرگاه میم بینم مروتم یاد آید شیخ الاسلام گفت اخلاص آن بود که در معاملت با او کسی دیگر نه بینی و با خلق مروت برای آن بود که تا ناگوار نباشی و هم ابوبکر وراق گفته که تصفیه عبودیت اثبات مجوسیت ست و انکار ربوبیت و هم وی گفته که عارف نبود آنکه علم معرفت گوید پیش ابنای دنیا شیخ الاسلام گفت که ابوبکر وراق گفته که محمد مسلم حصیر باف در مهمانی بود با یوسف خیاط ترمذی میزبان بچیزی مشغول بود محمد بن مسلم گفت که زود باشید که من کاری دارم وی زاهد بود و عابد و دل وی بورد معلق بود یوسف خیاط گفت ترا جز آن کاری هست که الله تعالی پیش تو آرد و نیز تو بران نیت از خانه بیرون آمده که بخانه باز شوی و من سی سال ست که هرگز

خود است و خود را دیدن منافی عبودیت است و دیدن و در حقیقت مجوسیت بود که قول بتعدد آله است و اثبات مجوسیت بهم انکار ربوبیت است زیرا که رب مطلق آنست که هر چیز مظهر وی بود پس اگر چیزی مظهر وی نباشد رب مطلق را منکر بوده و مثبت مقابل بود و برا ترا جز آن کاری ست

که الله تعالی پیش تو آرد که آن خصوصیت است در حق سبحانه و تجاوز نا کردن از ضرورت و وقت که نقد وقت است حق سبحانه است ۱۲

[illegible]

بدان نیت از خانه بیرون نیامده ام که بخانه باز روم ابوبکر وراق گوید که آن دو سخن یوسف به از صد ساله عبادت محمد مسلم و هم ابوبکر وراق گفته رُبَّمَا اُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ وَاَنْصَرِفُ مِنْهُمَا وَاَنَا بِمَنْزِلَةِ مَنْ يَنْصَرِفُ مِنَ السَّرِقَةِ مِنَ الْحَيَاءِ **ابوذر الترمذی رحمه الله** از مشائخ خراسان بود و صاحب کرامات ابوعبدالله خفیف گوید که با جمعی بودیم که با ابوذر صحبت می داشتیم هر وقت که جمعی را چیزی بایستی ابوذر برخاستی و در نماز ایستادی حالی آن چیز پدید آمدی **محمد بن الحسین الجوهری رحمه الله تعالی** کنیت وی ابوبکر ست از اهل بغداد بوده شاگرد ذوالنون مصری ست مردی بزرگ ست شیخ ابوبکر واسطی با جلالت قدر خود از وی حکایت کند ابوبکر واسطی امام توحید گوید که محمد بن حسین جوهری گفت که مردی ذوالنون مصری را گفت که مرا دعائی کن گفت ای جوانمرد اگر ترا کاری در سابق تقدیر حق پیش شده باشد بسیار دعاهای ناکرده مستجاب ست و اگر نشده باشد غرق شده را در آب از بانگ چه سود جز غرق شدن و زیادتی آب در گلو رفتن شیخ الاسلام گفت شخصی پیری را گفت مرا دعائی کن گفت آنچه ترا در سابق علم حق رفته است باز معارضه یکی از پیران گوید اگر نه آن بودی که وی گفته که مرا بخوانید و از من خواهید که اُدْعُوْنِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ اَيْ لِيَدْعُوْنِي من هرگز دعا نکردمی و لیکن گفت و فرمود که بخواه می خواهم شیخ الاسلام گفت دعای صوفیان را نه مذهب است که ایشان حکم سابق را می نگرند که همه بودنیها بوده با حفص بغاوردان تا پاسی از شب میگفت کاری که بوده است نا بوده چون کنم چون کنم همه خلق برانند که چه خواهد بود حکیم دانا در آنست که چه بود شیخ الاسلام گفت این نه آنست که دعا نباید کرد و ورد نباید خواند من هر شبانروزی ورد خود بخوانم و آن دولت فضل دعاست

[illegible]

نص بفتح غین معجمه و واو و سکون راء مهمله قریه ایست از قراء است هرات ۱۲ ع

لیکن هیچ چیز نمیخواهم که آن ذکر زبان بود فرمان برداری را و همت غیر آن **ابوبکر کسائی دینوری**
رحمه الله تعالی از قهستان عراق بوده بدینور مرد بزرگ ست از قدمای اصحاب جنید و اقران
وی او را ریاضات بسیار و سفرهای معروف ست جنید گوید اگر نه ابوبکر کسائی بودے من
در عراق نبودمی جنید را بوے مکاتبات ست در مسائل نیکو پیش از جنید برفته از دنیا
و از جنید هزار مسئله پرسیده بود همه را جواب نوشته بود و بوی فرستاده چون وی را وقت
وفات نزدیک آمد همه را بشست خبر وفات وی بجنید رسید گفت کاش که آن مسئلها را
که از من پرسیده بود بشستی گفتند بشست جنید شادمان گشت شیخ الاسلام گفت جنید
نه از ان می ترسید که آن بدست عام افتد یا بدست سلطان از ان می ترسید که بدست
صوفیان افتد و از ان دکانی برسازند یعنی بسخن گفتن و قبول جستن شیخ الاسلام گفت که
جنید گفت از هزار صوفی یکی عالم بود صوفی را آن بس بود که می شنود و می داند از ان قوم
وی بکار آید که فصیح بود نه زبان شیخ الاسلام گفت که رویم گفته که چون حال از مرد باز ستانند
و مقال بگزارند وی را هلاک کرد شیخ ابوالخیر عسقلانی گفته که چون ابوبکر کسائی در خواب
شدی از سینه وی آواز قرآن خواندن شنیدندی **ابوالعلی الجوزجانی رحمه الله تعالی**
از طبقه ثانیه است نام وی حسن بن علی ست از بزرگان مشائخ خراسان ست در وقت
خود بے نظیر بود وی را تصانیف است در معاملات و رویت آفات وَرُبَّمَا يَتَكَلَّمُ
فِي شَيْءٍ مِّنَ الْعُلُومِ وَالْمَعَارِفِ وَالْحِكَمِ صحبت داشته با محمد بن علی ترمذی و
محمد فضل بلخی و قریب السن است بایشان وے گفته اَلْخَلْقُ كُلُّهُمْ فِي مَيَادِيْنِ
الْفِكْرِ يَرْكُضُوْنَ وَعَلَى الظُّنُوْنِ يَعْتَمِدُوْنَ وَعِنْدَ هُمْ اَنَّهُمْ
فی الحقیقة یتقلبون و عن المکاشفة ینطقون و هم وے گفته که

بدبخت تر آنکس ست که حق سبحانه گناه وی را بر وے بپوشاند و وے اظهار آن کند **محمد و احمد
ابنا ابی الورد رحمهما الله تعالی** از طبقه ثانیه است از بزرگان مشائخ عراق و از اقران جنید
صحبت داشته اند با سری سقطی و ابوالفتح حمال و حارث محاسبی و بشر حافی و طریقه ایشان
در ورع نزدیک ست بطریق بشر حافی کنیت او محمد بن ابوالحسن ست شاگرد بشر حافی است
وے گوید که وقتے نماز شام تمام کردم پاے فرد کردم هاتفے آواز داد و گفت اَهٰكَذَا
تُجَالِسُ الْمُلُوْكَ و هم وے گوید از آداب فقیر در فقر آن است که ملامت و سرزنش نکند
گرفتاران محبت دنیا را و بر ایشان رحمت و شفقت کند و دعاے خیر کند ایشان را تا
خداے تعالی خلاصی دهد ایشان را از آنچه در اند و هم وے گوید هلاک مردم در دو چیز ست
اشتغال بنافله و تضییع فریضه و عمل کردن بجوارح بی موافقت دل و سُئِلَ عَنِ الْوَلِيِّ
فَقَالَ مَنْ يُّوَالِي اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ وَيُعَادِيْ اَعْدَاءَهُ و احمد بن ابی الورد گوید چون
الله تعالی در دلی سه چیز بیفزاید او در سه چیز بیفزاید چون در جاه وے بیفزاید وے در
تواضع و فروتنی بیفزاید و چون در مال وے بیفزاید وے در سخاوت بیفزاید و چون در
عمر وے بیفزاید وے در اجتهاد در عبادت بیفزاید **طاهر مقدسی رحمه الله تعالی**
از طبقه ثالثه است از بزرگان مشائخ شام و قدماء ایشان ذوالنون را دیده و با یحیی جلا صحبت
داشته عالم بوده و ذوالنون گوید که شبلی وی را حبر الشام خوانده طاهر مقدسی گوید
که ذوالنون مصری مرا گفت اَلْعِلْمُ فِيْ ذَاتِ الْحَقِّ جَهْلٌ وَالْكَلَامُ فِيْ حَقِيْقَةِ
الْمَعْرِفَةِ حَيْرَةٌ وَالْاِشَارَةُ عَنِ الْمُشِيْرِ شِرْكٌ شیخ الاسلام گفت سخن در ذات
حق جهل ست که هیچکس را در ذات الله سخن نیست و روا نبود که گوید مگر آنکه الله تعالی
خود را خود را گفت و پیغمبر وے گفت وی را و کیفیت آن دانستنی نیست و جز تصدیق و تسلیم در ان وا نیست

نص نیست یعنی آنچه در شریعت وارد است اثبات باید کرد بلا کیفیت چنانچه مذهب سلف است مثلاً اعتقاد باید کرد که

وسخن در حقیقت معرفت حیرت ست که او خود را شناسد بحق الحقیقة دیگر همه عاجز اند و متحیر واو عجز را هے راز معرفت خود بفضل خود معرفت می انکار و مصطفی می گوید صلی الله علیه وآله وسلم در ثنا و دعا الله تعالی لَا اَبْلُغُ مَدْحَكَ وَلَا اُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ وحق تعالی مے گوید وَلَا يُحِيْطُوْنَ بِهٖ عِلْمًا از وے همین دانی که اوست خدائے یگانہ بے همتا واشارت از مشیر شرک ست یعنی شرک خفی که اشارت را اشارت کنندہ باید واو بدو گانگی در نیاید هست بحقیقت اوست و دیگر همه بهانه دو دی در بود و هستی یگانه اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ طاهر مقدسی گوید اگر مردمان نور عارف بینند دران بسوزند واگر عارف نور وجود بیند دران بسوزد و هم وے گوید حَدُّ الْمَعْرِفَةِ التَّجَرُّدُ مِنَ النُّفُوْسِ وَتَدْبِيْرُهَا فِيْمَا يَجِلُّ وَيَصْغُرُ

ابو یعقوب السوسی رحمه الله تعالی نام وی یوسف بن همدان است استاد ابو یعقوب نهرجوری است از قدماء مشائخ است عالم بوده صاحب تصانیف در بصره می بوده و در اُبُلَّه که شهریست در چهار فرسنگی بصره واز بصره قدیم تر قِيْلَ اِنَّهَا مِنْ جِنَانِ الدُّنْيَا و آنجی از دنیا برفته وے گفته هر که علم توحید بگوید بتکلف او در شرکست شیخ الاسلام گفت هر که علم تصوف گوید بتکلف او در شرست و هر که سخن گوید هر وقت که تواند گفت زرق است سخن بزندگانی باید گفت و آن وقت باید گفت که در سکوت از خدائے تعالی بترسی

سخن جنایت ست تحقیق آنرا مباح کند کلام این طائفه نه چون کلام دیگرانست چون زندگانی نباشد میبرد تا بزندقه واباحت از انجامی افتد باید که چون متفرق باشی از جمع و توحید نگوئی اما چون خود نباشی تفرقه را با توجه کار نه از گوید لَا يَصْلُحُ هٰذَا الْعِلْمُ اِلَّا لِمَنْ يُعَبِّرُ عَنْ وَجْدِهٖ وَيَنْطِقُ عَنْ فِعْلِهٖ

ابو یعقوب نهرجوری قدس الله تعالی سره از طبقه رابعه است نام وی اسحق بن محمد از علماء مشائخ است با جنید و عمرو بن عثمان مکی صحبت داشته شاگرد ابو یعقوب سوسی است سالها در مکه مجاور بوده و آنجا برفته از دنیا در سنة ثلثین وثلث مائة شیخ الاسلام گفت که من یک تن دیده ام که می گفت که من وی را دیده ام اما مرا یقین نشد ابو یعقوب نهرجوری گوید که باین کار نرسی تا ترک علم و عمل و خلق نگوئی یعنی بدل وهمت از علم و عمل بر گذری نه آنکه دست باز داری و عمل از بهر ثواب نکنی یعنی او را نه برائے ثواب باشی در خلا و ملا با او باشی نه با عمل و ثواب آن ابراهیم بن فاتک گوید که ابو یعقوب نهرجورے گوید اَلدُّنْيَا بَحْرٌ وَالْاٰخِرَةُ سَاحِلٌ وَالْمَرْكَبُ التَّقْوٰى وَالنَّاسُ عَلٰى سَفَرٍ وَاَنْشَدَ لِلنَّهْرَجُوْرِيْ شِعْرٌ اَلْعِلْمُ بِيْ مِنْكَ وَطَا الْعُذْرُ عِنْدَكَ لِيْ ❊ حَتّٰى لَتَقِيْتُ فَلَمْ تَعْذِلْ وَلَمْ تُلِمْ ❊ اَقَامَ عِلْمُكَ فَاحْتَجَّ عِنْدَكَ لِيْ ❊ مَقَامَ شَاهِدٍ عَدْلٍ غَيْرِ مُتَّهَمٍ وهم ابو یعقوب

گوید اَعْرَفُ النَّاسِ بِاللهِ اَشَدُّهُمْ تَحَیُّرًا فِیْهِ وهم وے گوید مَنْ اَخَذَ التَّوْحِیْدَ بِالتَّقْلِیْدِ فَهُوَ عَنِ الطَّرِیْقِ بَعِیْدٌ ابویعقوب الزیات رحمه الله از قدماء مشایخ است جنید گوید که با جمعی از اصحاب در خانهٔ ابویعقوب الزیات بگو فتیم گفت شما را با خدای تعالی مشغولی نبود که از مشغولی آمدن بمن مشغول گردانید من گفتم که چون آمدن ما بتو از جمله مشغولی بحق است بآن از حق سبحانه بریده نمی شود ابویعقوب از بعض مریدان پرسید که قرآن یاد داری گفت نی گفت وَاغَوْثَاهُ بِاللهِ مریدی که قرآن یاد ندارد چون ترنجی است که بوی ندارد پس بچه چیز تنعم می کند و بچه چیز ترنم می کند و بچه چیز با پروردگار خود راز می گوید

احمد بن وهب رحمه الله تعالی کنیت وی ابوجعفر است از بصره بود و با ابوحاتم عطار صحبت داشته و استاد و پیر ابویعقوب الزیات بوده در مسجد شونیزیه بر توکل نشست وی گفت هر که بطلب قوت برخاست نام فقیر از وی برخاست وفات وی در سنه سبعین و مائتین بود **ابویعقوب مزابلی رحمه الله تعالی** بغدادی است از اقران جنید وی را پرسیدند که تصوف چیست گفت حَالٌ تَضْمَحِلُّ فِیْهَا مَعَالِمُ الْاِنْسَانِیَّةِ **ابویعقوب اقطع رحمه الله تعالی** از بزرگان مشایخ بصره بود کَاتِبُ الْجُنَیْدِ وزا سلمه وے بمکه بوده ابوعبدالله خفیف گوید که ابوالحسن مزین گفت بمکه رسیدم شیخ ابویعقوب اقطع در حال رفتن بود بروی در آمدم مرا گفتند اگر بتو التفات کند شهادت بروی عرضه کن مرا فریب دادند که من کودک بودم بر بالین وی نشستم بمن نگریست گفتم اَیُّهَا الشَّیْخُ نَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وے گفت اِیَّایَ تَعْنِیْ بِعِزَّةِ مَنْ لَا یَذُوْقُ الْمَوْتَ مَا بَقِیَ بَیْنِیْ وَبَیْنَهٗ اِلَّا حِجَابُ الْعِزَّةِ گفت مرا میخواهی باین شهادت گفتن بعزت آنکه هرگز مرگ نچشد که نماند میان من و او مگر پردهٔ عزت شیخ الاسلام گفت که پردهٔ عزت او لی اوست که او اوست و تو تو ابوالحسن مزین بروزگار میگفتی که

کذابی چون من آمد که شهادت بر دوستی از دوستان او عرضه کند شیخ ابوعبدالله خفیف گفته که مروی الوهیت می سوخت آمدند و از ورای پردهٔ عزت شهادت بروی عرضه میکردند شیخ الاسلام گفت شیخ ابوعبدالله طاقی محتضر بود یکے بروے شهادت عرضه کرد گفت خاموش باش قومی بے ادبان و بے حرمتان آمده اند و شهادت بر دوستی از دوستان او عرضه میکنند تو آن خود بگوے که من آن خود گفته ام تَوَفَّنِیْ مُسْلِمًا وَّاَلْحِقْنِیْ بِالصّٰلِحِیْنَ این بگفت و جان بداد و وقتی جماعتے بر پیرے از مشائخ شهادت عرضه کردند وی را از آن غیرت آمد بر جست و بر یک یک شهادت عرضه میکرد تا همه بگفتند سر باز نهاد و جان بداد یکے پس از وفات وی را بخواب دید گفت حال تو چونست گفت سخت نیکو گفت ایمان بردی گفت بروم گفت بدر مرگ شهادت نگفتی گفت آن خود در من رسته بود **ابویعقوب بن زیزی رحمه الله** شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که با ابن زیزی در سماعی حاضر شدم و قوال این بیت میخواند **شعر** لَوِ اسْتَنَدَتْ مَیْتًا اِلٰی نَحْرِهَا عَاشَ وَلَمْ یُنْقَلْ اِلَی الْقَبْرِ وقت ابن زیزی خوش شد دستها از پس پشت بر زمین نهاد و سینه خود را بالا کرد و چشم خود در آسمان دوخت و میگفت بگوی والله که غیر من کسی نمی شنود ناگاه خون از رگهای گردن وی بگشاد که پنداشتی از آنجا فصد کرده اند و همچنان مے بود تا بیهوش بیفتاد وی را بگرفتند و خونها را بشستند و خرقه بران موضع بستند و هم شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که میان ابراهیم خواص و ابن زیزی نقارے واقع شد ابن زیزی وی را گفت چند دعوے کنے و طوطی نمائی بر ما که بتوکل ببادیه در می آئی آنچه با خود داری از مرقع و رکوه همه اسباب گدیه است اگر دعوی توکل میکنی چنانکه من گویم ترا ببادیه در آے ابراهیم خواص در غضب شد و بیرون رفت ابن زیزی در عقب وی برفت و ازار و ردائے نیکو گرفت و کوزه از آبگینه چون بوے رسید گفت مرقع خود بکش و اینها را بپوش مرقع را بکشید و آنها را بپوشید رکوهٔ از وے بستید و کوزهٔ آبگینه را بوے داد و گفت برو چون ابراهیم حج کرد و باز گشت ابن زیزی مرقع و رکوهٔ وی را برداشت و استقبال وے کرد و گفت اکنون هرچه خواهی

بپوشش و ابراهیم خواص را از بس که ریاضت و فاقه کشیده بود موها ریخته بود ابن زیزی را گفت
تملقنی ابعدك الله وهم وی گفته که شیخ ابو طالب خزرج گفت که میان من و ابن زیزی
در اخلاص سخنی می گذشت و اصحاب بران بودند که شب در خانهٔ من باشند هر وقت که من سخن
گفتم گفت باش تا شب بیاید و من هیچ نمیدانستم که وی چه می گوید چون برخاستم ابن زیزی گفت
انتظار من مبر که من بیگاه خواهم آمد ما طعام خوردیم و نصیب وی گذاشتیم چیزی از شب
گذشته بود که آمد و بطهارتخانه در رفت گفتیم مگر طهارت می کند او خود با خود دفی در آخته است
آنجا پنهان می کرده و پس بیرون آمد چون پاسی از شب گذشت و مردم آرام گرفتند ما با خاطر
خوش و وقت صافی نشسته بودیم که ابن زیزی برخاست و دف پنهان کرده را بیرون آورد
و آغاز دف زدن و سرود گفتن کرد همه همسایگان جمع شدند و نظاره می کردند با همسایگان
گفت شاید که چون ابو طالب با شما تنها باشد چنینها نکند ما این از وی آموختیم و او شیخ ماست درین
کارها پس دف میزد و سرود میگفت و بازی میکرد و با همسایگان سخن می گفت ابو طالب گفت
هنوز سحر بود که خانه را خالی کردم بجلهٔ دیگر رفتم چون بامداد شد گفتم توبه کردم که دیگر هرگز ذکر اخلاص نکنم
ابو یعقوب مذکوری رحمه الله تعالی از وی پرسیدند که توکل چیست گفت
ترک اختیار و از سهل تستری پرسیدند گفت ترک تدبیر و از بشر حافی پرسیدند گفت رضا
از ابو حفص حداد پرسیدند گفت تبری از تحاول و از حلاج پرسیدند گفت دیدن
مسبب و از فتح موصلی پرسیدند گفت ملال از سبب و از شقیق پرسیدند گفت دید آمدن عجز غرق
و از شبلی پرسیدند گفت در دیدار دل فراموش کردن همه کس ابو یعقوب میدانی
رحمه الله تعالی از مشایخ نصیبین است شبلی از بغداد بمصر می شد بجلالی خواستن آن وقت
که علی داشته بود اسپ در زمین کسی کرده بود وگذر وی بر ابو یعقوب میدانی افتاد بدیدن شبلی
آمد و وی هنوز نبود درین کار آمده بود و دل ارادت وی بود مرد فربه بود شبلی دست بسر وی
فرود آورد و گفت جبرك الله ابو یعقوب گفت آمین مردمان گفتند این چیست که وی را گفتی
گفت چنانکه کودکان را گویند و پیران ابو یعقوب انبود آنچه بود شبلی گوید که چون دست

بسر وی فرود آوردم و گفتم جبرك الله هیچ موی نبود بر تن وی که نگفت آمین ابو یعقوب
خراط عسقلانی رحمه الله تعالی وی گفت که برابو الحسین نوری در آمدم و با خون
مجرهٔ داشتم مرا گفت ای پسر میخواهی که چیزی نویسی گفتم آری بیتی چند بر بدیهه املا کرد که بنویس
بنوشتم حاصل معنی ابیات آنکه هر چه شما درین اوراق اثبات می کنید و می نویسید ما آن را
محو کرده ایم لاجرم شما بسبب آن اثبات از ادراک و فهم آنچه مقصود ست محجوب گشتید
و بر ما بسبب این محو ابواب ادراک و فهم مقصود بی انتها و انقطاع کشاده شد و باعث
ما برین موعظت و تذکیر نیک خواهی شماست چند بنیم شما که ورق می نویسید و می شمارید و
خود را از آنچه مقصود است محجوب میدارید ابو یعقوب کورتی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که من وی را دیده ام پیری روشن دل بود صاحب وقت و کرامات پیوسته
چوبی داشته در دست و دستره یعنی رویمالی بر میان آن بسته او را گفتند این بار چیست
گفت این هم فتنه ست شیخ ابو معمر مالکی مرا گفت که روزی میگذشت جماعتی معدلان نشسته
بودند بر ایشان خواند تحسبهم جمیعا و قلوبهم شتی و برگذشت خیر نساج قدس الله
تعالی سره کنیت او ابو الحسن است و نام وی محمد بن اسمعیل اصل وی از سامره
است و به بغداد نشسته با ابو حمزهٔ بغدادی صحبت داشته بود و از سری سقطی سوالات کرده بود
و گفته اند که مرید سری بود و از اقران جنید است از طبقهٔ ثانیه و استاد نوری و ابن عطا و
جریری است و ابراهیم خواص و شبلی هر دو در مجلس وی توبه کردند شبلی را بجنید فرستاد
حفظ حرمت جنید را و جنید گفته است خیر خیرنا عمر وی دراز کشید صد و بیست
سال بزیست و در سنه اثنین و عشرین و ثلثمائه از دنیا برفت شیخ الاسلام گفت که وی نه کرباس
بافتی که وی سخن بافتی جعفر خلدی گفته است که خیر نساج را پرسیدم که پیشه تو بافندگی
بود گفت نی گفتم پس ترا چرا نساج گویند گفت با خداوند سبحانه عهد کرده بودم که هرگز رطب

نخورم روزے نفس برمن غالب شد مقدارے رطب برگرفتم چون یک رطب خوردم ناگاه
دیدم کہ شخصے بمن نگریست وگفت ای خیر گریزپای واورا غلامی بوده است خیر نام از
وے گریخته بود شبه وے برمن افتاد پس مردمان گرد آمدند وگفتند که والله این غلام تست خیر گفت
من حیران ماندم ودانستم که بچه گرفتار شدم وجنایت خود را شناختم پس مرا بآنجا که دیگر غلامان
وے بافندگی میکردند برد وگفت ای بنده بدکار از خواجه خود میگریزے درآی
وهمان کار که پیش ازین میکردی میکن من پای خود را در کارگاه جولاهگی آویختم وکرباس می یافتم چنانکه
گویا سالها آن کار کرده بودم چهار ماه باوے بماندم وبافندگی میکردم شبی برخاستم ووضو
ساختم ودر سجده افتادم وگفتم خداوندا دیگر باز نگردم بآنچه کردم چون بامداد شد شبه آن غلام
ازمن برفت ومن بصورت اصلی خود بازگشتم وخلاص شدم واین نام برمن بماند پس سبب نام
بافندگی برمن آن جنایت بود که خداوند تعالی مرا بدان عقوبت کرد وگویند که وی دوست داشتی
که ویرا خیر نساج خوانندی وگفتی روا نباشد که مسلمانی مرا نام نهاده باشد من آنرا بگردانم ویرا
پس از مرگ بخواب دیدند گفتند خدای باتو چه کرد گفت لَا تَسْأَلْنِي عَنْ هٰذَا وَلٰكِنْ
اِسْتَرَحْتُ مِنْ دُنْيَاكُمُ الْقَذِرَةِ ابو الحسین مالکی گوید که در وقت نزع خیر نساج حاضر بودم
وقت نماز شام در آمد ویرا غشی افتاد واز هوش بشد چون چشم بگشاد بسوے در خانه
اشارت کرد وگفت قِفْ عَفَاكَ اللّٰهُ بایست ساعتی مرا زمان ده که تو مامور خداوندی ومن نیز
مامور خداوندم وبنده فرمان وی آن فرمان که تو داری از تو فوت نمی شود ومن خود در قبضه
توام امانه مرا از زمان ست بوقت باز بسته ترسم که از من فوت شود پس آب خواست
ووضو ساخت ونماز شام بگزارد پس بخفت وچشم برهم نهاد وجان بداد رَحِمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى
رَحْمَةً وَاسِعَةً محفوظ بن محمود رحمه الله تعالی از طبقه ثانیه است وَقِيلَ مِنَ
الثَّالِثَةِ از قدماء مشایخ نیشاپور ست وبزرگان ایشان از اصحاب ابو حفص وبعد از حفص
با بو عثمان حیری صحبت داشته تا از دنیا برفته در سنه ثلاث واربع وثلثمائة پهلوے ابو حفص
در قبر است وے گفته اَلتَّوَكُّلُ اَنْ يَأْكُلَ الْعَبْدُ بِلَا طَمَعٍ وَلَا شَرَهٍ وهم وی گفته

مَنْ اَرَادَ اَنْ يُبْصِرَ طَرِيقَ رُشْدِهِ فَلْيَتَّهِمْ نَفْسَهُ فِي الْمُوَافِقَاتِ فَضْلًا عَنِ
الْمُخَالِفَاتِ محفوظ بن محمد رحمه الله تعالی وی بغدادی است یکی از سالکان طریق تصوف
است وی گفت مَنْ اَبْصَرَ مَحَاسِنَ نَفْسِهٖ اُبْتُلِيَ بِمَسَاوِي النَّاسِ وَمَنْ اَبْصَرَ
عُيُوبَ نَفْسِهٖ سَلِمَ مِنْ رُؤْيَةِ مَسَاوِي النَّاسِ اِلَيْهِ وهم وی گفته اَكْثَرُ النَّاسِ
خَيْرًا اَسْلَمُ الْمُسْلِمِيْنَ صَدْرًا ابراهیم الخواص قدس الله تعالی سره از طبقه
ثانیه است وَقِيلَ مِنَ الثَّالِثَةِ کنیت او ابو اسحاق یگانه بود در طریق تجرید وتوکل وکان
اَوْحَدَ الْمَشَايِخِ فِي وَقْتِهٖ استاد ابو جعفر خلدی وسیروانی مهین است وغیر ایشان
گویند بغدادیست وپدر وی از آمل بوده واز اقران جنید ونوری بود وپیش از ایشان برفته
از دنیا در سنه احدی وتسعین ومائتین اگر درست شود یوسف بن الحسین ویرا شسته ودفن کرده
در مسجد برفته از دنیا بعلت شکم هر باری که فارغ گشتی غسل کردی گویند آن روز که برفت از دنیا هفتاد بار
اجابت کرده بود وهر بار غسل آورده وسرماے عظیم بود بسین بار در آب برفت قبر وے
در زیر حصار طبرک است شیخ الاسلام گفته است هرگز قبرے ندیدم بآن هیبت وشکوه که گوئی
شیر نیست خفته که ناگاه فرا آن رسی فرو گیرد وی صحبت دار خضر بوده علیه السلام شیخ ابو بکر
کتانی گوید وقتی خواص از سفر آمد گفتم در بادیه چه شگفت دیدی گفت خضر علیه السلام بمن رسید
گفت ابراهیم خواهی که باتو همراهی کنم گفتم نه گفت چرا گفتم اور شکین است ترسم که دل من
باتو پیوندد شیخ الاسلام گفت که شیخ خرقانی مرا گفت در میان سخنانی که با من می گفت اگر با خضر

صحبت یابی توبه کن واگر از هری درشبی بمکه روی از ان توبه کنی گفته ابراهیم خواص گفته اَلْعِلْمُ كُلُّهُ فِي كَلِمَتَيْنِ لَا تَتَكَلَّفْ مَا كُفِيتَ وَلَا تُضَيِّعْ مَا اسْتُكْفِيتَ یعنی رنج مکش در طلب انچه در قسمت ازلی برای تو کفایت کرده شده است وآن رزق است وضایع مگردان انچه از تو کفایت آن طلب کرده اند وآن انقیاد حکم خداوندی ست از اوامر ونواهی ابو الحسن علوی گوید که در مسجد دینور شدم خواص را دیدم در صحن مسجد در میان برف گفتم سلام علیک یا ابا اسحق بیا تا در پوشش رویم که مرا بر وی شفقت آمد گفت مرا با مجوسیت میخوانی یعنی از تجرید با سبب آمدن واز افراد با علاقت آمدن مجوسیت بود شیخ الاسلام گفت تا نشان دوگانگی بجاست مجوسیت بجاست ابو الحسن گوید پس خواص دست مرا بگرفت وبر تن خود نهاد در عرق غرق بود نیز یک بود که از گرمی دست من بسوزد ودر من نگریست وبخندید واین دو بیت برخواند

لَقَدْ وَضَحَ الطَّرِيقُ إِلَيْكَ حَقًّا ۔ فَمَا أَحَدٌ بِغَيْرِكَ يَسْتَدِلُّ ۔ فَإِنْ وَرَدَ الشِّتَاءُ فَأَنْتَ كَهْفٌ ۔ وَإِنْ وَرَدَ الْمَصِيفُ فَأَنْتَ ظِلٌّ

ممشاد دینوری گوید که بخواب بودم در مسجد فرا من نمودند که خواهی دوستی از دوستان ما ببینی برخیز وبر سر تل توبه شو بیدار شدم برف آمده بود آنجا رفتم خواص را دیدم مربع نشسته وگرد بر گرد وی مقدار سیری سبز تهی از برف وبا آن همه برف که بر سر وی آمده بود در عرق غرق گفتم این منزلت بچه یافتی گفت بخدمت فقرا وقتی کسی ویرا دید در بیابان جبوه زده وبفراغت دل نشسته گفت یا ابا اسحق اینجا چه نشسته گفت بروای ابطال اگر ملوک زمین بدانند که من اینجا در چه حالم به شمشیر بر سر من آیند از حسد وقتی در مسجد نشسته بود بر سر سجاده شخصی هشت درم بر روی سجاده وی نهاد وی برخاست وسجاده بیفشاند وآن سیمها در خاک وسنگ ریخت وگفت این نشستگاه به بیش ازین بر من آمده است آنکس گوید هرگز کسی بعزی ندیدم که چنان کرد وبذل خود که آن سیم بر میچیدم از زمین فضل رازی را در ری صد هزار درم میراث رسید مرا بپاشید چون با خویشتن آمد واز حال بعلم افتاد وی را ده درم مانده بود گفت این را در تعلم بکار برم آخر گفت این چه بود که کردم از وجل

با علم افتادم نزدیک ابراهیم خواص رفت از وی پرسید که صد هزار درم میراث یافتم بپاشیدم ده درم ماند در علم بکار بردم خواص گفت این ترا از ان افتاد که در اول ازان شربتی آب خورده بودی چرا دست بآن بردی تا ترا آخر آن بگرفتند بعد ازان بوسه بر دست وی زد وگفت فدای آن دستم که چون تنزل کرد از وجد با علم افتاد یعنی با جهل نیفتاد شخصی از خیلی پرسید که از دویست درم چند درم زکوة باید داد گفت آن تو بگویم یا آن خویش گفت آن تو کدام ست وآن من کدام گفت ترا از دویست درم پنج درم باید داد ومرا از دویست دویست وپنج درم گفت این دویست خود دانم آن پنج چیست گفت آن دویست که داری بدهی وپنج دیگر وام کنی گفت این مذهب کیست گفت مذهب امیر المومنین ابو بکر صدیق رضی الله عنه

ابراهیم بن عیسی قدس الله تعالی سره از اصفهان بوده وصحبت با معروف کرخی داشته ابراهیم خواص قدس سره گفته است در بغداد بودم بر کنار دجله وصومی ساختم کسی را دیدم از انجانب دجله بر روی آب می آمد روی بر زمین نهادم وگفتم بعزت وجلال تو که روی بر ندارم تا این مرد را ندانم ابراهیم بن عیسی را دیدم بیامد ومرا بپای جنبانید وگفت هرگاه که خواهی کسی را از اولیا حق بشناسی بگوی هو الاول والآخر والظاهر والباطن وهو بکل شیء علیم وفات او در سنه سبع واربعین ومائتین بوده باصفهان

ابراهیم بن ثابت رحمه الله تعالی کنیت وی ابو اسحق ست از مشایخ بغداد بود با جنید صحبت داشته بود وشیخ ابو عبد الرحمن سلمی گفته است که ویرا دیدم گفتم مرا دعائی کن گفت اختیار تو آنرا که ترا نهاده اند از ازل به از معارضه وقت وهم ویرا گفتم مرا وصیتی کن گفت کاری مکن که ازان پشیمان شوی وفات وی در سنه تسع وستین وثلثمایه بود

ابو محمد جریری قدس الله تعالی روحه از طبقه ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن الحسین وگفته اند حسین بن محمد وگفته اند عبد الله بن یحیی از کبار مشایخ اصحاب جنید بود

وپس از جنید بجای جنید وی را نشاندند از بزرگی وی آن علماء مشایخ قوم بود صحبت داشته بود با سهل عبدالله تستری در سال هبیر در جنگ قرامطه از تشنگی بمرد سنه اثنی عشرة وقیل سنة اربع عشرة وثلثمائة درویشی می گوید من آن سال با آن مردمان بودم از دست قرامطه بجستم چون برفتند باز آمدم نزدیک قافلهٔ شفقت اسلام را تا مگر خسته را آب دهم یا نظاره کنم تا حال ایشان چیست میان خستگان همی گشتم ابو محمد جریری را رحمه الله دیدم در میان خستگان افتاده وسال وی از صد در گذشته بود گفتم یا شیخ دعا نکنی تا خدای تعالی این بلا کشف کند مرا گفت گفتمش مرا جواب داد که آن کنم که من خواهم درویش گفت که دیگر باره این سخن را با روی گردانیدم مرا گفت ای برادر این وقت دعا نیست این وقت رضا و تسلیم است یعنی دعا پیش از نزول بلا باید چون بلا آمد رضا باید داد وی گفت اَلتَّصَوُّفُ عَنْوَةٌ لَا صُلْحَ تصوف بصلح نیابند آن را بجنگ بستانند نه بصلح شیخ الاسلام گفت تصوف بطلب وصلح نیابند که آن قهر است آن تیر است چون برق از نور اعظم که از بالا در آید تا بکه اندازند آنکه طالب آنست از وی گریزانست و آنکه اهل آنست اگرچه گریزانست آن بوی شتابانست هم شیخ الاسلام گفت که آن جنگ آنست که می گریزی و آن در تو می آویزد نه آنست که دست بوی میزنی و در دست نمی آید آنکس که این سخن گفته از چاشنی گفته و بعیان بگرفته نه از علم میگوید از علم چنین سخن نیاید درویشی ابو محمد جریری را گفت بر بساط انس بودم دری از بسط بر من بگشادند از مقام خود بلغزیدم و از آن محجوب شدم راه بگم کرده خود چون یابم مرا بر راهی که بآن رسانم دلالت کن ابو محمد بگریست وگفت ای برادر همه باین درد گرفتارند و باین داغ مبتلا لیکن بر تو بیتی چند بخوانم که بعضی ازین طائفه گفته اند شعر قِفْ بِالدِّيَارِ فَهٰذِهِ

آثَارُهُمْ ❊ تَبْكِي الْاَحِبَّةَ حَسْرَةً وَتَشَوُّقًا ❊ كَمْ قَدْ وَقَفْتُ بِهَا اُسَائِلُ مُخْبِرًا ❊ عَنْ اَهْلِهَا اَوْ صَادِقًا اَوْ مُشْفِقًا ❊ فَاَجَابَنِي دَاعِي الْهَوٰى فِي رَسْمِهَا ❊ فَارَقْتَ مَنْ تَهْوٰى تَعِزُّ الْمُلْتَقٰى ❊ غانم بن سعد رحمه الله تعالی از بغداد بود و با ابو محمد جریری صحبت داشته بود و در ورع و مجاهده کامل بود وی را پس از وفات بخواب دیدند گفتند خدای با تو چه کرد گفت بر من رحمت کرد و به بهشت در آورد و گفتند بدان معاملتها گفت نی اگر بدان معاملتها باز نگریسته بودمی هم آنجا بماندمی غیلان السمرقندی رحمه الله تعالی از کبار مشایخ بود با جنید صحبت داشته و از وی طریقت گرفته بود و در معارف صاحب سخن بود وی گفته عارف از حق بحق نگرد و عالم از دلیل بحق و صاحب وجد از هر دو مستغنی ست غیلان الموسوس رحمه الله تعالی وی را غیلان المجنون نیز گفتندی از متقدمان مشایخ عراق بوده در خرابها بودی و با کس نیامیختی و از کس چیزی قبول نکردی و کس ندیدی که او چه خوردی محمد بن الحسین گفت غیلان را دیدم در ویرانهای کوفه از وی پرسیدم که بنده از خطر غفلت کی رهد گفت آنگاه که بدانچه وی را فرموده اند مشغول باشد و از آنچه نهی کرده اند غافل و در حساب با نفس خود عاقل ابو العباس ابن عطاء رحمه الله تعالی از طبقهٔ ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن سهل بن عطا بن الآدمی ست بغدادی ست از علمای مشایخ است و از ظریفان صوفیان وی را سخنانی نیکو و زبان فصیح است در معنی قرآن صاحب تصنیف ست قرآن را تفسیر کرده از اول تا آخر بزبان اشارت شاگرد ابراهیم مارستانی است و از

یاران جنید و ابو سعید خراز وی را بزرگ میداشت خراز گوید اَلتَّصَوُّفُ خُلُقٌ وَلَیْسَ اَنَا بِہٖ وَمَا رَاَیْتُ مِنْ اَھْلِہٖ اِلَّا الْجُنَیْدَ و ابن عطا بسبب حلاج کشته شده است در ذی القعده سنه تسع وثلثمایه وقیل سنه احدی عشر وثلثمایه در ایام خلافت القاهر بالله آن وزیر که حلاج را بکشت ابو العباس را گفت در حلاج چه گوئی گفت تو خود چندانی اسی که از ان باز نه پردازی سیم مردمان باز ده وزیر گفت تعریض میکنی فرمود تا دندانهای وی یگان یگان میکندند و بسر وے فرو بردند تا کشته شد سُئِلَ ابْنُ الْعَطَا مَا اَفْضَلُ الطَّاعَاتِ قَالَ مُلَاحِظَۃُ الْحَقِّ عَلٰی دَوَامِ الْاَوْقَاتِ وی گفته در تفسیر قوله تعالیٰ یُمِیْتُنِیْ ثُمَّ یُحْیِیْنِیْ یُمِیْتُنِیْ عَنِّیْ ثُمَّ یُحْیِیْنِیْ بِہٖ وهم وے گفته قوله تعالیٰ اِنَّ الَّذِیْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللّٰہُ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا فَقَالَ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا عَلٰی اِنْفِرَادِ الْقَلْبِ بِاللّٰہِ تَعَالٰی وهم وے گفته اَلْاَدَبُ الْوُقُوْفُ مَعَ الْحَسَنَاتِ فَقِیْلَ لَہٗ وَمَا مَعْنٰی ذٰلِکَ فَقَالَ اَنْ تُعَامِلَ اللّٰہَ بِالْاَدَبِ سِرًّا وَعَلَانِیَۃً فَاِذَا کُنْتَ کَذٰلِکَ کُنْتَ اَدِیْبًا وَاِنْ کُنْتَ اَعْجَمِیًّا اِذَا نَطَقْتَ جَاءَتْ بِکُلِّ مَلِیْحَۃٍ وَاِنْ سَکَتَّ جَاءَتْ بِکُلِّ مَلِیْحٍ شیخ الاسلام گفت ادب آنست که با الله تعالیٰ معاملت در گیرے از سر آب و خاک و از رعونت نفس برخیزی نگوئی که من و گرد من گوئی او و توفیق و عنایت او

ابو صالح المزین رحمه الله تعالیٰ

از بزرگان روزگار خود بوده با ابن عطا صحبت داشته بوده صاحب خلوت بوده با کس ننشستی سهل بن عبد الله گفته است که مرا آرزو بود که با ابو صالح

۳ ادب شیخ الاسلام بیان کرد و اذا نطقت جاءت بکل ملیحة وان سکتت جاءت بکل ملیح یعنی شخص باین وجه باید که چون سخن کند سخن وی بغایت بانمک باشد و اگر خاموش شود خاموشی وی بغایت نمکین باشد مقصود آنکه سبب از نطق و سکوت باید که بموقع باشد در مقام سکوت سکوت کند و در مقام نطق نطق ۱۲

۱ قوله سئل ابن العطا الخ از ابن عطا پرسیده شد که افضل طاعات چیست گفت افضل طاعات دوام [illegible] اندیشهٔ حق سبحانه است ۱۲ ۲ قوله یمیتنی ثم یحیینی یعنی در تفسیر این آیت گفت [illegible] ۱۲ ۳ قوله ان الذین قالوا [illegible] ۴ قوله الادب الوقوف مع الخ یعنی ادب [illegible]

صحبت دارم وقتی در حرم وی را دیدم و از وے صحبت خواستم گفت ای سهل اگر ابو صالح فردا بمیرد صحبت با که داری گفتم ندانم گفت اکنون همان انگار و از چشم من ناپیدا شد

ابو العباس رزیزی رحمه الله تعالیٰ

شیخ الاسلام گفت که وی گفته که ابو الحسن عبادانی گفته که من و درویشی ببصره آمدیم شش روز بر آمد چیزی نخوردیم روز هفتم شخصے در آمد و پارهٔ زر آورد یکے مرا داد و دیگے یار مرا من آن خود را بوے دادم تا خوردنے آورد بخوردیم و روی براه نهادیم بکنار دریا رسیدیم آن دیگر پارهٔ زر را بملاح دادیم تا ما را در کشتی نشاند دو روز در کشتی می رفتیم میدیدیم که درویشی در کنجے سر فرو برده چون وقت نماز شدی نماز بگذاردے و باز سر فرو بردی پیش وے رفتم و گفتم ما یاران تو ایم اگر چیزی بکار باشد بگوئی گفت چون بلشد بگوئیم گفتم بگوے گفت من فردا نماز پیشین از دنیا بروم شما از ملاح در خواهید تا شما را بکناره برد و اگر ازین جامه من چیزی بوی باید داد بدهید چون بکناره شوید درختستانی بینید در زیر درختے که بزرگتر ست همه ساز و برگ من نهاده بینید کار مرا بسپارید و آنجا دفن کنید و این مرقع ضایع مکنید برگیرید چون بحله رسید برنائی لطیف و ظریف این مرقع از شما باز خواهد بوے دهید دیگر روز نماز پیشین بکرد و سر در مرقع برد و چون پیش وے شدیم برفته بود ملاح کشتی بکناره برد درختستانی دیدیم و در آنجا درختی بزرگ آنجا شدیم گوری دیدیم کنده و همه اسباب نهاده کار وے بساختیم و دفن کردیم و مرقع برگرفتیم و روی بحله نهادیم برنائے بدیرهٔ ما آمد بران نشان که او داده بود ما را گفت آن ودیعت بیارید گفتیم چنین کنیم گفتیم از بهر خدا اے با تو سخنے گوئیم گفت بگوئید گفتیم او که بود و تو که و این چه قصه است گفت او درویشے بود میراثی داشت وارث طلب کرد مرا به او نمودند اکنون شما میراث بمن سپارید و بروید آن ز ابوی سپردیم گفت شما اینجا باشید تا من باز آیم از چشم من غائب شد و آن مرقع در پوشید و جامهٔ خود پاک بیرون کرد و گفت این آن شماست د برفت و ما در مسجد حله شدیم دو روز آنجا بودیم چیزی فتوح نشد از جمله آن جامهٔ چیزی بیار خود دادم که طعامی بیار تا بخوریم ساعتے شد دیدم که وی می آید و خلقے عظیم در وی آویخته در آمدند و مرا نیز بگرفتند و می کشیدند گفتم آخر چه بوده است باز گوئید گفتند امروز سه روز هست که پسر رئیس حله پیدا نیست و جامهٔ وی با شما می یابیم ما را ببردند تا پیش رئیس گفت پسر من

۵ رزیزی منسوب بارزیز است ۱۲ع

گوکه جامهٔ وی باشماست راست بگوئید قصه را از اول تا آخر باز گفتیم وی بگریست و روے بآسمان کرد و گفت الحمد لله که از صلب من چون اوئی بود که تراشائیست شیخ الاسلام گفت همه خلق زنده از مرده میراث برند مگر این طائفه که مرده از زنده میراث برند و گفت هیچکس با پیرے از خداوندان ولایت صحبت ندارد بصدق که نه چون او برود از احوال ولایت وے چیزے میراث برد **ابو العباس نهاوندی قدس الله روحه** از طبقهٔ خامسه است نام وی احمد بن محمد ست صحبت داشته با یوسف بن الحسین و عبد الله خراز و جریرے و ابن عطا و رویم را دیده نیکو طریقت بود با استقامت به نیشاپور آمد و آنجا مدتی اقامت کرد و مردم را موعظت میکرد بزبانی معرفت بجوی تر بن بیانے بعد ازان از نیشاپور بتر بند آمد خواجه محمد حامد شاگرد ابوبکر وراق بذیرهٔ وے آمد و بوسه بر رکاب وی داد شاگرد آنرا خوش نیامد ویرا گفتند که چرا آن کردی گفت من شنیده ام که او خداوند مرا نیکو می ستاید و از ترمذ بسمرقند رفت و آنجا برفت از دنیا از اربعین و ثلثمائة ابو العباس را گفتند که خدا را بچه شناختی گفت بآنکه نشناختم یعنی بعجز معترفم و هم وے گفته اَدْنَى الذِّكْرِ اَنْ يُنْسِىَ مَادُوْنَهٗ وَنِهَايَةُ الذِّكْرِ اَنْ يُغَيَّبَ الذَّاكِرُ فِى الذِّكْرِ عَنِ الذِّكْرِ وَيَسْتَغْرِقُ بِمَذْكُوْرِهٖ عَنِ الرُّجُوْعِ اِلٰى مَقَامِ الذِّكْرِ وَهٰذَا حَالُ فَنَاءِ الْفَنَاءِ **ابو العباس احمد بن یحیی الشیرازی رحمه الله** استاد شیخ ابو عبد الله خفیف است شیخ ابو عبد الله خفیف گفته که من چنان متحققی در وجد ندیدم سکر تمام داشت چون بصحرا رفتی با شیر بازی کردی جنید و رویم و سهل عبد الله را دریافته بود شیخ ابو عبد الله گفته که شبے با شیخ احمد یحیی بودم و با ما کودکے بود از اصحاب وی که خواب آنجا نه خود بایست رفت و زمستان بود و آتشے عظیم برافروخته بودند و احمد یحیی برپای بود و وقت وے خوش شده بود و در سماع بعضے اصحاب گفتند کیست که فلان کودک را بخانهٔ وے رساند هیچکس جواب نداد احمد بن یحیی دو اخگر بزرگ بر کف خود گرفت و آستین بآن فرو گذاشت

و کودک را گفت برخیز و ویرا بدر خانه وے رسانید و بار و شنائی آن اخگر را از بالاے جامه وے میدیدیم آن کودک در خانه خود در آمد وی آن دو اخگر را از دست بینداخت انگشت شده بود بعد ازان بمسجد در آمد و نماز می کرد تا بانگ نماز بامداد گفتند **ابو العباس باورد رحمه الله تعالی** وی بزرگ بوده شبلی را دیده بود وی به نیشاپور بوده و شیخ ابوبکر طمستانی نیز به نیشاپور بوده و شبلی را دیده هر دو گفته اند که شبلی صاحب حال بوده فره از توحید نداشته شیخ الاسلام گفت چنان ست که ایشان گفته اند شبلی در توحید سخن مدعیانه می گوید نه متمکنانه **ابو العباس بردعی رحمه الله تعالی** نام وی احمد بن محمد بن هارون البردعی الصوفی ست از شیخ ابوبکر طاهر ابهری و مرتعش حکایت کند میگوید که مرتعش گفت هر که دیدار وی ترا منفعت نکند سخن وے ترا نیز منفعت نرساند و هم وے گفته که ابوبکر طاهر ابهری گفت لَا يَصْلُحُ الْكَلَامُ اِلَّا لِرَجُلٍ اِذَا سَكَتَ خَافَ الْعُقُوْبَةَ بِسُكُوْتِهٖ **ابو العباس سیاری قدس الله سره** از طبقهٔ خامسه است نام وی قاسم بن القاسم المهدیست دخترزادهٔ احمد بن سیار است از اهل مروست شیخ ایشان ست شاگرد ابوبکر واسطی و عالم بوده بحقائق احوال و فقیه بوده و حدیث بسیار داشته ویرا از پدر میراث بسیار بماند جمله بداد و دو تار موی حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم بخرید خداوند تعالی ببرکات آن موے ویرا توبه داد و بصحبت ابوبکر واسطی افتاد و بدرجه رسید که امام صنفی از متصوفه شد که ایشان را سیاریه خوانند و چون از دنیا می رفت وصیت کرد تا آن موها را در دهان وے نهادند و قبر وی در مروست و مردمان بحاجت خواستن آنجا شدندی و کفایت مهمات طلبیدی و مجرب بوده در سنهٔ اثنین و اربعین و ثلثمائة (۳۴۲) برفته از دنیا وے گفته اَلتَّوْحِيْدُ اَنْ لَا يَخْطُرَ بِقَلْبِكَ مَادُوْنَهٗ توحید آن بود که دون حق را به نزدیک تو خطر نباشد و خاطر مخلوقات را بر دل تو گذر نه و هم وے گفته که واسطی را بدر مرگ گفتند ما را وصیتی کن گفت اِحْفَظُوْا مُرَادَ اللّٰهِ فِيْكُمْ **عبد الواحد بن علی السیاری رحمه الله** وے خواهرزادهٔ

ابو العباس ست وشاگرد وی سرای خود را در مرو بر صوفیان وقف کرد سبب آن بود که
دعوی کرد صوفیان را و صوفیان رقص می کردند یکی در رقص بهوا بر شد و ناپدید گشت و هرگز پدید نیامد در سنه
خمس وسبعین وثلثمائه برفته از دنیا وی گفته که شنیدم از خال خود ابو العباس که میگفت اگر روا
بودی که در نماز بجای قرآن بیتی از شعر خواندندی این بیت بودی شعر اتمنّی
علی الزمان محالاً ❊ ان تری مقلتای طلعة حرّ ابو العباس بن السهروردی
رحمه الله نام وی احمد است بمکه بوده با مشایخ وقت چون سیروانی و غیر او صحبت داشته
وی گفته که بمنا بودم روز عید اضحی جمعی انبوه نشسته بودند و شیخ سیروانی حاضر بود قوال چیزی
برخواند سیروانی برخاست گریان و برفت قوم گفتند آن چه بود که کرد چه افتاد دیگر بر سماع منکر شد
شیخ ابو الحسین سرکی حاضر بود گفت با خدای عهد کردم که اگر وی بر سماع منکر شده باشد
من هرگز بسماع ننشینم شیخ ابو العباس سهروردی گفت من با تو موافقم دیگر روز این هر دو تن
برخاستند بجمعی دیگر از مشایخ بسلام سیروانی شدند خواستند که از آن چیزی گویند وی گفت
روزگاری من بر ریگ می خفتم دست خود بالین میکردم و نشان سنگ بر پهلوی من بود
بسماع می نشستم اکنون بر فرش می نشینم و شما چنان سوخته اید مرا کی حلال بود که با شما در سماع نشینم
ابو العباس نهاوندی رحمه الله شیخ الاسلام وی را از طبقه سادسه داشته نام وی احمد
بن محمد بن فضل ست شاگرد جعفر خلدیست پیر شیخ عمو و شیخ ابو العباس وی را عمو نام کرده بود و عمو سالار بود
شیخ الاسلام گفت که عباس فقیر هروی مرا گفت ابو العباس نهاوندی گفت که هر که ازین علم
سخن گوید که الله تعالی نه حجت او بود الله تعالی خصم او بود شیخ الاسلام گفت که سخن گفتن

از حق سه است سخن گفتن از ذات او و سمع در آن اسناد یعنی شنیده از کتاب و سنت و سخن گفتن
از دین او و کتاب و سنت و اجماع و آثار صحابه در آن اسناد و سخن گفتن است از صحبت او هر که
ازین سخن گوید که الله تعالی نه موجود بود که سمع وی بود که با و شنود و بصر او بود که با و بیند الله
تعالی خصم او بود شیخ الاسلام گفت که نهاوندی گفت که آنان که خداوندان همت اند اگر دست چپ
ایشان را از و مشغول دارد بدست راست دست چپ خود ببرند و هم شیخ الاسلام گفت
که شخصی بود لفظ فروش نهاوندی و فقراء در دنیا از وی می آسودند آخر وی را مهجور کردند
از وی چیزی نمی ستدند نهاوندی را از آن پرسیدند گفتند وی خرسند شد بآنکه ببرکت
درویشان مال وی می افزاید مال وی بر فقرای حرام شد نهاوندی گفته که در ابتدا که
مرا درین کار بگرفت دوازده سال سر بگریبان فرو بردم تا یک گوشهٔ دل من بمن نمودند
و هم وی گفته که همه عالم در آرزوی آنند که حق تعالی یک ساعت ایشان را بود و من در آرزوی آنم که
حق تعالی یک ساعت مرا بمن دهد تا من ببینم که خود چه چیزم و کجایم و در سخنان شیخ ابو سعید
ابو الخیر مذکور ست که اصل این حدیث آن باشد که مرو را باد باز نگذارند رسول صلی الله علیه وسلم گفتی
اللّٰهم لا تکلنی الی نفسی طرفة عین ولا اقل من ذلک مرا یک چشم زدن بخود باز مگذار و کم
از آن پیرزن را دیدم بمرو که سخنان استاد ابو علی دقاق شنیده بود میرفت و می گفت گفته اند که
ما را طرفة العینی بما باز مگذار من خود دعا می کنم و زاری که یا رب مرا خود طرفة العینی بمن باز گذار تا خود
بدانم که کجا ایستاده ام و هم نهاوندی گفته که با خدای تعالی بسیار نشیند و با خلق اندک ترسائی شنید که
در میان مسلمانان اصحاب فراست می باشند بخانقاه شیخ ابو العباس قصاب در آمد شیخ گفت بیگانه
در کوی آشنا چه کار دارد ترسا باز گشت و گفت یکی معلوم شد از آنجا عزم خانقاه شیخ ابو العباس
نهاوندی کرد چون بآنجا رسید در آمد شیخ هیچ نگفت چهار ماه با ایشان وضو می ساخت و نماز می کرد
بعد از چهار ماه پای افزار در پای کرد که برود شیخ فرمود که جوانمردی نبود که چون حق نان و نمک
افتاد بیگانه بیائی و بیگانه بروی ترسا مسلمان شد و آنجا مقام کرد بعد از شیخ بجای شیخ نشست
اخی فرج زنجانی رحمه الله تعالی وی مرید شیخ ابو العباس نهاوندیست و در چهار شنبه غرهٔ
رجب سنه سبع وخمسین واربعمائه از دنیا برفته ست و قبر وی در زنجانست می گویند که اگر نه بودی آنکه هر گاه که

جمعے مہمانان بخانقاہ شیخ توجہ کردندے آن گربہ بعدد ہر یک از ایشان بانگی کردے خادم خانقاہ بہر بانگے یک کاسہ آب در دیگ ریختے یک روز عدد مہمانان بر عدد بانگہای وی یکے زیادت بود تعجب کردند آن گربہ بمیان آن جماعت در آمد و یک یک را بوی کردن گرفت و بر یکے از انہا بول کرد چون تفحص کردند وی از دین بیگانہ بود گویند کہ روزے خادم مطبخ قدرے شیر در دیگ کردہ بود کہ برائے اصحاب شیر برنج بزد مارے سیاہ از دود گزار در دیگ افتاد آن گربہ آنرا دید گرد دیگ می گشت و بانگ می کرد و اضطراب می نمود خادم چون از ان معنے غافل بود و برا زجر میکرد و دور مے انداخت چون خادم ہیچ نوع متنبہ نگشت گربہ خود را در دیگ انداخت و بمرد چون شیر برنج را بریختند ماری سیاہ از انجا ظاہر شد شیخ فرمود کہ آن گربہ خود را فدائے درویشان کرد وی را در قبر کنید و زیارتے کنید مے گویند کہ حالا قبر وے ظاہر ست و مردم زیارت آن می کنند

ابو العباس نسائی رحمہ اللہ تعالی

نام وی احمد بن محمد زکریاست باصل از نسا بود و بمصر نشستی شیخ الاسلام گفت عباس فقیر ہروی بمصر دیدہ بود شیخ عمو بمکہ شیخ الاسلام گفت کہ عباس مرا گفتی کہ ہموارہ بر در سرائے وے اسپان و ستوران بودی کہ بزیارت وی آمدندی وقتی مرا بر در فرستاد کہ اسپان و ستوران نگاہ دار بر دل من گذشت کہ نیک کارے بدست آوردم از خراسان بمصر آمدم کہ ستوربانے کنم من خود انجا فراغتے داشتم در ساعت کسی آمد کہ شیخ ترا میخواند در شدم گفت ہروی ہنوز در گور نشدہ زود بود کہ در صدر نشینی و بر در سرای تو ستوران باردارند و ترا کسے باید کہ آن نگاہ دارد شیخ الاسلام گفت آنچنان بود کہ آن شیخ گفت ہموارہ بر در سرا عباس ستوران بودے کہ سلطانیان آمدندی بوی

ابو العباس سریج رحمہ اللہ تعالی

نام وی احمد بن عمران بن سریج است در سنہ خمس و ثلثمایہ برفتہ از دنیا وی را شافعی کہین میخواندند از بزرگی وی و فقیہ عراق بود در بغداد بودہ و جنید را دیدہ و صحبت داشتہ و وقتی کہ سخن گفتے در اصول و فروع بکلامی کہ حاضران را شگفت آمدے گفتے کہ میدانید کہ مرا این سخن از کجاست از برکت مجالست ابو القاسم جنید ست رحمہ اللہ عبد العزیز بحرانی بکنار مجلس ابو العباس سریج شد و از وے ازین طریقہ سوالے کرد جوابے نیکو شنید نعرہ بزد و از ہوش بشد چون بہوش آمد از ابو العباس

گفت کہ من روزگاری با پیر شما جنید قدس سرہ بودہ ام و صحبت داشتہ ام اکنون این فقہا مرا مشغول کردہ اند اگر چنانچہ شما خواہید روزی تعیین کنم کہ خاصہ شما را سخن گویم ازین باب شیخ ابو عبد اللہ خفیف گفتہ است کہ پیش از انکہ ابن سریج بشیراز آید اصحاب علم صوفیہ را ہمہ جہال اعتقاد کردہ بودند چون وی بشیراز آمد و بیان مرتبہ و مقام ایشان کرد و بزبان ایشان سخن گفت و بفضل ایشان گواہی داد و بارہا در مجالس علما گفت کہ واللہ ما آدمی نشنیدیم مگر بواسطہ صحبت ایشان و ادب نیاموختیم مگر از ایشان آن زمان علما صوفیہ را بشناختند و ایشان را بزرگ داشتند

ابو العباس حمزہ بن محمد قدس اللہ سرہ

از مقدمان مشائخ ہرات ست در ورع کامل بودہ و مستجاب الدعوۃ و سخاوتی عظیم داشتہ در فنیق احمد حنبل بودہ و مذہب احمد بہرات وی آوردہ و صحبت با ابراہیم شتنبہ رحمہ اللہ داشتہ وی گفتہ ہر کرا صحبت اولیاء و مشائخ مہذب نکند ہیچ پند مہذب نشود و وفات او در سنہ احدی و اربعین و مائتین بودہ

حسین بن منصور الحلاج البیضاوی قدس اللہ سرہ

از طبقہ ثالثہ است کنیت او ابو المغیث ست از بیضا بودہ کہ شہریست از شہرہای فارس وی نہ حلاج بود روزی بدکان حلاجی بود کہ دوست وی بود وی را بکاری فرستاد گفت من روزگار وی ببردم بانگشت اشارت کرد پنبہ از پکسو شد و پنبہ دانہ از یکسو وی را حلاج نام کردند بواسط و عراق می بودہ و با جنید و نوری صحبت داشتہ و شاگرد عمرو بن عثمان مکی است مشائخ در کار وی مختلف بودہ اند بیشتر وی را رد کردہ اند مگر چندتن ابو العباس عطا و شبلی و شیخ ابو عبد اللہ خفیف و شیخ ابو القاسم نصیر آبادی و ابو العباس سریج بکشتن وی رضا ندادہ و فتوی ننوشت گفت نمیدانم کہ او چہ می گوید و در کتاب کشف المحجوب ست کہ جملہ متاخران قدس اللہ تعالی ارواحہم او را قبول کردہ اند و ہجران بعضے از متقدمان قدس اللہ ارواحہم نہ بمعنی طعن است در دین وے بود مہجور معاملت مہجور اصل نباشد و از متاخران سلطان طریقت شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس اللہ تعالی سرہ فرمودہ است کہ حسین منصور حلاج قدس اللہ روحہ در علو حال ست در عہد وی در مشرق و مغرب کس چون او نبودہ شیخ الاسلام گفت کہ من وی را نپذیرم موافقت مشائخ را و رعایت شرع و علم را و رد نکنم شما نیز چنان کنید و وی را موقوف گزارید و آنرا کہ وی را بپذیرد دوست دارم از انکہ رد کند ابو عبد اللہ خفیف وی را گفتہ است کہ امام ربانی شیخ الاسلام گفت کہ وی امام ست اما با ہر کسی بگفت و بر ضعفا

حمل کرد و رعایت شریعت نکرد آنچه افتاد وی را بسبب آن افتاد و با آن همه دعوی هر شبانه روزی
هزار رکعت نماز می کرد و آن شب که روز آن کشته شد پانصد رکعت نماز گزارده بود و شیخ الاسلام
گفت که وی را بسبب مسئله الهام بکشتند و در آن جور بود بر وی که گفتند اینکه وے
مے گوید پیغمبر ست و نه چنان بود شبلی زیر دار وے باز ایستاد و گفت أَوَلَمْ
نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ آن قاضی که بکشتن او حکم کرده بود گفت او دعوی پیغمبری می کرد
و این دعوی خدائی می کند شبلی گفت من همان می گویم که او می گفت لیکن دیوانگی مرا برهاند
و عقل وی را در افگند وقتی در سرای جنید بزد گفت کیست گفت حق جنید گفت نه حق بلکه
بحقی أَيُّ خَشَبَةٍ تُفْسِدُهَا یعنی کدام چوب و دار است که تو بچه بکشند و آنچه وی را افتاد بدعای
استاد وی بود عمرو بن عثمان مکی که جزوے تصنیف کرده بود در توحید علم صوفیان وی آنها را
پنهان برگرفت و آشکارا کرد و با خلق بنمود سخن باریک بود در نیافتند بر وی منکر شدند
و مهجور ساختند وی بر حلاج نفرین کرد و گفت الهی کسی بر وی گمار که دست و پاے او ببرد
و چشم بر کند و بر دار کند و آن همه واقع شد بدعای استاد وی **عبدالملک اسکاف**
رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که عبدالملک اسکاف شاگرد منصور حلاج ست و صد
و بیست سال عمر وی بود با شریف حمزه عقیلی مے بود در بلخ وی و پدر من و پیر فارسی و ابوالحسن
طبری و ابوالقاسم حنانه همه یاران شریف حمزه بودند و شریف حمزه پدر مرا از همه مهمتر میداشت
پدر من گفت که عبدالملک اسکاف گفت که وقتی حلاج را گفتم که ای شیخ عارف که باشد
گفت عارف آن باشد که روز سه شنبه شش روز مانده باشد از ماه ذوالقعده سنه تسع و ثلثمائه
وی را بباب الطاق برند ببغداد و دست و پای وی ببرند و چشم ے بر کنند و نگونسار

[illegible]

بر دار کنند و بسوزانند و خاک وی بر باد دهند عبدالملک گفت چشم بر نهادم آن وی بود و آن
همه که گفته بود با وی بکردند شیخ الاسلام گفت ندانم که آدمی دانست که آن وی را خواهد بود یا خود
چنان میگفت آن خود وی را بود وی را شاگردے بود وی را هیکل نام و راهم با وے بکشتند وی را
شاگرد الحسین نام کردند و ابوالعباس عطار راهم بسبب وی بکشتند **ابراهیم بن فاتک**
وقیل احمد بن فاتک رحمه الله کنیت وی ابوالفاتک ست بغدادی ست با جنید
و نوری صحبت داشته وَكَانَ الْجُنَيْدُ يُكْرِمُهُ وے نیز شاگرد حلاج بود و منسوب بوی می گوید
که آن شب که وی را بر دار کردند الله تعالی را بخواب دیدم گفتم خداوندا این چه بود که با حسین
کردی بندهٔ خود گفت سر خود بروی آشکارا کردم با خلق باز گفت وی را عطائی دادم رعنا گشت
خلق را با خود خواند شیخ الاسلام گفت که آن کشتن حلاج را نقص ست نه کرامت اگر وے
تمام بودی وی را آن نیفتادی سخن با اهل باید گفت تا سر او آشکارا نشود چون با نا اهل
گوے بر وی حمل کرده باشی و ترا از آن گزند و عقوبت رسد و نیز شیخ الاسلام گفت وے
در آنچه می گفت ناتمام بود اگر وے در آن تمام بودی آن سخن بمقام و نفس و زندگانی وی بودے
بر وی کسی منکر نگشتی چیزی در می بایست وقت گفتن نبود و محرم نبود من سخن مے گویم
به از آنکه وے می گفت و عامه می باشند اما انکار نے آرند و آن سخن پوشیده مے ماند
زیرا که هر که اهل آن نبود خود در نیابد شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که بحیله بسیار در زندان
شدم سرائے نیکو دیدم فرشے نیکو و مجلسے نیکو ریسمانے بسته و منشفه بر آن افگنده و غلامے
نیکو روے ایستاده غلام را گفتم که شیخ کجاست گفت در سقایه گفتم چند گاه است که خدمت
شیخ می کنی گفت هجده ماه گفتم درین زندان چه می کند گفت با سیزده من بند آهنی هر روز
هزار رکعت نماز نافله میکند آنکه گفت این درهای خانها که می بینی در هر یکی زندانی ست
دزدے یا خونی پیش ایشان می رود و ایشان را نصیحت می کند و سلبت و موی

[illegible]

ایشان می چنید گفتم چه می خورد گفت هر روز خوانی با الوان طعام پیش او می آوریم ساعتی
در همه نگاه می کند انگاه سر انگشت بران می زند و زمزمه می کند و ازان هیچ نخورد انگاه از پیش
او بر می گیریم درین سخن بودیم که از سقایه بیرون آمد باروی نیکو و قامتی نیکو صوفی سفید پوشیده
و فوطه زطی سبز بر سر بسته بطرف صفه بر آمد مرا گفت ای جوان از کجائی گفتم از پارس گفت
از کدام شهر گفتم از شیراز خبر مشائخ از من پرسید تا بحدیث ابو العباس عطا رسیدم گفت اگر ویرا
به بینی بگوی زنهار[۵] آن رقعهارا نگاه دار دیگر گفت پیش من چون آمدی گفتم بمعرفت بعضے از
لشکریان پارس درین سخن بودیم که میر زندان در آمد و زمین خدمت ببوسید و بنشست گفت تراچیست
گفت دشمنان مرا پیش خلیفه غمز کرده اند که یکی از بزرگان را رها کرده و ده هزار دینار ستده و یکی از
عامه بجای وی نشانده درین ساعت مرا می برند که بکشند گفت برو والسلام چون وی برفت شیخ
در میان سرای بزانو نشست و دستها باسمان برداشت و سر در پیش انداخت بانگشت سبابه اشارت میکرد
ناگاه بگریست چندانی که از آب چشمش زمین تر شد مدهوش گشت و روی بر زمین نهاد ناگاه امیر زندان آمد
وی باز نشست گفت چه بود ترا گفت مرا آزاد کرد گفت حال چون شد گفت مرا چون پیش خلیفه بردند
گفت تا باین ساعت بر سر آن بودم که ترا حالی بکشم درین ساعت دلم با تو خوش شد برو که عفو کردم پس
شیخ خواست که روی خویش پاک کند ازوی تا آن ریسمان که منشفه بران بود بیست گز بود دست فراز کرد
و منشفه برداشت ندانم که دستش دراز شد یا منشفه پیش وی آمد انگاه بیرون آمدم و پیش ابن عطا رفتم
و پیغام بگذاردم گفت اگر ویرا ببینی بگو اگر مرا بگزاراند شبی باهفتاد مرید در کوه دار به بیت المقدس در آمد
و دران وقت قندیلها را نشانده بودند رهبانان را گفت این قندیلها را کی برافروزند گفتند سحرگاه
گفت تا سحر دیر بود بانگشت سبابه اشارت کرد و گفت الله نوری از انگشتش بیرون آمد و چهارصد
قندیل بآن نور برافروخت و آن نور بانگشتش باز آمد رهبانان گفتند تو بر کدام ملتی
گفت بر ملت حنفیان کمتر حنفی ام از امت محمد صلی الله علیه و آله وسلم انگه رهبانان را
گفت کدام دوست تر میدارید نشستن من پیش شما یا رفتن گفتند حکم تراست گفت یاران
گرسنه اند و بی نفقه سیزده هزار درم پیش شیخ آوردند هنوز صبح بر نیامده بود که جمله را صرف کرد
آنگه بیرون رفت شخصی طوطی داشت بمرد حلاج گفت خواهی که ویرا زنده کنم گفت خواهم اشارت کرد

بانگشت

۵ قوله زنهار آن رقعها را نگاهدار یعنی رقعهای که بوی نوشته بوده در ... بوده ۱۲

بانگشت وے بر خاست زنده ویرا پرسیدند که توحید چیست گفت اِفرَادُ[۱] القِدَمِ عَنِ
الحَدَثِ شیخ الاسلام گفت دانی که توحید صوفیان چیست نَفیُ الحَدَثِ وَاِقَامَةُ
الاَزَلِ فارس بن عیسی البغدادی رحمه الله تعالی کنیت وی ابو القاسم ست از خلفاے
حسین منصور حلاج ست وَکَانَ[۲] فَارِسُ البَغدَادِیُّ رَحِمَهُ اللهُ مِن مُتَکَلِّمِی مَشَایخِ القَومِ
المُدَقِّقِینَ فِی العِبَارَاتِ لَهُ کَلَامٌ حَسَنٌ فِی الاَحوَالِ وَالاِشَارَاتِ بخراسان آمد
وازآنجا بسمرقند رفت و اقامت کرد تا از دنیا برفت و معاصر شیخ علم الهدی[۳] ابو منصور ماتریدی
بوده است و توفی الشیخ ابو منصور سنة خمس وثلثین وثلثمایة و فارس رحمه الله معاصر شیخ ابو القاسم
حکیم سمرقندی نیز بوده است وَقَد مَرَّ[۴] تَارِیخُ وَفَاتِهِ و شیخ ابو المنصور و شیخ ابو القاسم در صحبت
یکدیگر بوده و طریق مصاحبت پیموده اند تا آن زمان که مرگ ایشان را از هم جدا ساخته و
سنگ تفرقه درمیان انداخته و فارس بغدادی مقبول همه بوده است تصحیح حال وے کرده اند
و سخنان ویرا در مصنفات خود آورده اند شیخ عارف ابوبکر بن اسحق الکلاباذی النجاری
رحمه الله در کتب خود سخنان بی واسطه ازوی بسیار روایت کرده و شیخ ابو عبد الرحمن السلمی و امام
قشیری بیک واسطه یا بیشتر و غیر ایشان نیز ازوی بسیار روایات کرده اند فارس گوید
که حلاج را پرسیدم که مرید کیست گفت هُوَ الرَّامِی بِاَوَّلِ قَصدِهِ اِلَی اللهِ سُبحَانَهُ فَلَا یَعرُجُ
حَتّٰی یَصِلَ مرید آنست که از نخست نشانه قصد خود الله تعالی را سازد و تا بوے نرسد
بهیچ چیز نیارامد و بهیچکس نپردازد و هم وے گفته خَاطِرُ[۵] الحَقِّ هُوَ الَّذِی
لَا یُعَارِضُهُ شَیءٌ شیخ الاسلام گفت که بر حلاج سخنهاے دروغ گویند و
کلمات نامفهوم و ناراست بندند و کتابهاے مجهول و حیل بوے منسوب
دارند وانچه درست شود ازوے پیدا بود و شعرے فصیح بود و اَنشَدَ[۶] نَا لِلحَلَّاجِ
رَحِمَهُ اللهُ ؎ اَنتَ[۷] بَینَ الشِّغَافِ وَالقَلبِ تَجرِی ٭ مِثلَ جَریِ
الدُّمُوعِ فِی الاَجفَانِ ٭ وَتَحِلُّ[۸] الضَّمِیرَ جَوفَ فُؤَادِی ٭ کَحُلُولِ الاَروَاحِ
فِی الاَبدَانِ ٭ لَیسَ[۹] مِن سَاکِنٍ تَحَرَّکَ اِلَّا ٭ اَنتَ حَرَّکتَهُ خَفِیَّ المَکَانِ

۱ قوله افراد القدم الخ یعنی توحید جدا ساختن قدیم ... از حادث است ... [illegible]

توحید سلب حادث است از ثبوت ... حادث از ازلی قدیم ... و اثبات ازلی قدیم ... ۲ قوله وکان فارس ... از متکلمان مشایخ ... ۳ قوله علم الهدی ... بحقائق ۱۲ ... ۴ قوله وقد مر تاریخ وفاته یعنی گذشت تاریخ وفات حکیم سمرقندی ... ۵ قوله خاطر الحق هو الذی لا یعارضه یعنی علامت خاطر حق آنست که ... معارض وی ... علامت حقیقت آنست ... ۱۲

۶ قوله وانشدنا للحلاج یعنی بخواند بما این ابیات حلاج را ۱۲ ۷ انت بین الشغاف والقلب تجری الخ الشغاف غلاف دل است یعنی تو درمیان دل و غلاف
وی روانی همچو روانی اشک در میان پلکان ۱۲ ۸ وتحل الضمیر الخ و فرود آمدی در ضمیر یعنی میان دل من همچون فرود آمدن جانها در
تنها ۱۲ ۹ لیس من ساکن الخ یعنی هیچ ساکن نجنبید در مکان پوشیده از نظر مردم مگر آنکه تو ویرا بجنبانی ۱۲ + + + + + + + +

یا هِلالًا لا بدا اِلا لاربع عشرة لثمان واربع واثنان **احمد بن الحسین بن منصور الحلاج رحمه الله** شیخ الاسلام گفت که از ابو عبدالله باکو شنیدم که گفت از احمد پسر حسین منصور شنیدم بخجند که پسین شب پدر خود را گفتم که مرا وصیتی کن گفت نفس خود را در شغلی افگن پیش از انکه ترا در شغلی افگند گفتم ای پدر چیزی بیفزای گفت وقتی که همه عالم در خدمت تو کوشند تو در چیزی کوش که ذره از ان به و به بود از عمل ثقلین بعد شیخ الاسلام گفت که ثقلین جن وانس بود پسر گفت آن چیست گفت معرفت **ابو منصور کاو کلاه رحمه الله** شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو منصور کاو کلاه بسرخس از مشایخ اهل ملامت بوده وقتی فارغ بود که یاران وی بسفر شده بودند وی در حایطی شد از آن کسی و چاه فراکندن گرفت با آب رسانید چون تمام شد بر آمد و پهلوی آن دیگری می کند و بار آن در چاه پیشینه میکرد چون آن تمام شد چاه دیگر کندن گرفت یکی ویرا گفت دیوانهٔ ومزدور نهٔ این چرا می کنی گفت نفس خود را در شغلی می افگنم پیش از انکه مرا در شغلی افگند و مشایخ ازین باب کرده اند ابو عبدالله دینوری در دریا بماند مرقع خود را بریدن و دوختن گرفت تا بکلاهی باز آورد **ابو عمرو الدمشقی قدس الله تعالی سره** از طبقهٔ ثالثه است یگانهٔ مشایخ شام بوده است و از اجلهٔ ایشان و صحبت داشته بود با ابو عبدالله جلا و اصحاب ذو النون در سنه عشرین و ثلثمایه برفته از دنیا وی گفته چنانکه فریضه است بر پیغمبران اظهار آیات و معجزات همچنان فریضه است بر اولیا پنهان داشتن کرامات تا خلق در فتنه نیفتند و هم وی گفته اَلتَّصَوُّفُ رُؤْیَةُ الْکَوْنِ بِعَیْنِ النَّقْصِ بَلْ غَضُّ الطَّرْفِ عَنْ کُلِّ نَاقِصٍ بِمُشَاهَدَةِ مَنْ هُوَ مُنَزَّهٌ عَنْ کُلِّ نَقْصٍ و هم وی گفته عَلَامَةُ قَسَاوَةِ الْقَلْبِ اَنْ یَکِلَ اللّٰهُ الْعَبْدَ اِلٰی تَدْبِیْرِهٖ فَیَأْلَفَهٗ وَلَا یَسْأَلَهٗ حُسْنَ الْکَلَاءَةِ وَالرِّعَایَةِ وَالنَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ کَلَاءَةً کَکَلَاءَةِ الطِّفْلِ الْوَلِیْدِ و هم وی گفته

اِذَا صَفَتِ الْاَرْوَاحُ بِالْقُرْبِ اَشْرَقَتْ عَلَی الْهَیَاکِلِ اَنْوَارُ الْمُوَافَقَاتِ **محمد بن حامد الترمذی رحمه الله تعالی** از طبقهٔ ثانیه است کنیت وی ابوبکر ست از جوانمردان مشایخ خراسان ست احمد خضرویه را دیده بود و غیر او را نیز و پسر وی ابو نصر محمد بن محمد بن حامد یکی از فتیان خراسان بوده محمد بن حامد گفته است سرمایهٔ تو دل تست و وقت تو چون مشغول کنی دل خود را بهر ظن و گمان که در خاطر تو آید ضایع کنی اوقات خود را با نچه نباید و نشاید پس کی سود تواند کرد آنکه سرمایه بزیان آورد شیخ الاسلام گفت که صوفی را بست و وقت و زندگانی اگر از صوفی وقت و دل و زندگانی برود چه بماند و هم وی گفته چون وقتی از اوقات تو سالم گردد از آفت غفلت غیور باش بر ان وقت از انکه چیزی که مخالف آن باشد پیش گیری که آن علامت ناراستی باطن ست و هم وی گفته اَلْاِنْسَانُ فِیْ خَلْقِهٖ اَحْسَنُ مِنْهُ فِیْ جَدِیْدِ غَیْرِهٖ **عبدالله بن محمد الخراز رحمه الله تعالی** از طبقهٔ ثالثه است از کبار مشایخ ری بوده است کنیت او ابو محمد ست سالها بمکه مجاورت کرده باورع بود حق گوینده بیباک و غالب قوت ناک با شیخ ابو عمران کبیر صحبت داشته و ابو حفص حداد را دیده بود و اصحاب بایزید وی را بزرگ میداشته اند مات قبل العشرین و ثلثمائة وی گفته اَلْجُوْعُ طَعَامُ الزَّاهِدِیْنَ وَالذِّکْرُ طَعَامُ الْعَارِفِیْنَ و هم وی گفته صِیَانَةُ الْاَسْرَارِ عَنِ الْاِلْتِفَاتِ اِلَی الْاَغْیَارِ مِنْ عَلَامَاتِ الْاِقْبَالِ عَلَی اللّٰهِ تَعَالٰی و هم وی گفته اَلْعُبُوْدِیَّةُ الظَّاهِرَةُ وَالْحُرِّیَّةُ الْبَاطِنَةُ مِنْ اَخْلَاقِ الْکِرَامِ یوسف بن الحسین گفته است که من مثل عبدالله ندیده ام و عبدالله هم مثل خود ندیده بود گوید عبدالله خراز در مکه بود میگفت

طریق ما فتوتست نه قرائے چون از مجلس برخاست پیرے از انان که با وی بودند گفت می خواهید که چیزے از فتوت شیخ خود با شما بگویم گفتیم آری گفت با بیست کس از مریدان خود که عزیمت مکه داشتند از رے بیرون آمد چون بمنزلے رسیدند که تا مکه هجده میل مانده بود گفت یا اصحاب اِسْتَوْدَعَکُمُ اللّٰه گفتند اے استاد کجا می روی و میان تو و مکه اندکے مانده است گفت من از رے تا اینجا به نیت مشایعهٔ شما آمده ام تا باینجا خاطر من بهمراهی شما خوش بود اکنون به رے باز میگردم و از انجا نیت حج می کنم و بشما می رسم ان شاء الله تعالیٰ و از ان وقت تا موسم حج پنج ماه مانده بود **بنان بن محمد الحمال قدس الله** سره از طبقهٔ ثالثه است واسطی الاصل ست اما بمصر نشستی و از آنجا برفته از دنیا در رمضان سنه ست عشرة و ثلثمائة از کبار مشایخ مصر است وَکَانَ مِنَ الْقَائِلِیْنَ بِالْحَقِّ وَالْاٰمِرِیْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَهُ الْمَقَامَاتُ الْمَشْهُوْرَةُ وَالْکَرَامَاتُ الْمَذْکُوْرَةُ با جنید و با آن مشایخ که دران وقت بودند صحبت داشته و از استادان ابو الحسین نوری بود شیخ الاسلام گفت که وی نه حمال بود که وی امام بود وقتی احتساب کرده بود و برادر خانه پیش شیر انداختند شیر وی را بوی میکرد و می لیسید چون وی را بیرون آوردند گفتند آن وقت که شیر ترا بوے می کرد و می لیسید در دل تو چه بود گفت فکرت می کردم در خلافے که علما در آب دهان سباع کرده اند وی را پرسیدند از بزرگترین احوال صوفیان گفت اَلثِّقَةُ بِالْمَضْمُوْنِ وَالْقِیَامُ بِالْاَوَامِرِ وَمُرَاعَاةُ السِّرِّ وَالتَّخَلِّیْ مِنَ الْکَوْنَیْنِ بِالتَّشَبُّثِ بِالْحَقِّ تَعَالٰی وے گفته که در مکه بودم نشسته و نزدیک من جوانی بود شخصے کیسهٔ درم آنجا در می چند پیش وے نهاد گفت مرا این حاجت نیست آن شخص گفت بر مسکینان و فقیران قسمت کن چنان کرد و شبانگاه وی را دیدم که در وادی برای خود چیزے می جست گفتم کاشکے برائے خود از ان درمها چیزے نگاه میداشتی گفت نمیدانستم که تا این زمان

خواهم زیست و هم وے گفته که چندگاه چیزی نیافتم که قوت خود بسازم و کار من بحد ضرورت رسید دیدم که در راه قطعهٔ زر افتاده است خواستم که بردارم باز گفتم لقطه ایست بگذاشتم باز یاد کردم حدیثے را که روایت کرده اند از حضرت رسول صلی الله علیه وسلم لَوْ کَانَتِ الدُّنْیَا دَمًا عَبِیْطًا لَکَانَ قُوْتُ الْمُسْلِمِ مِنْهَا حَلَالًا پس آنرا برداشتم در دهان خود نهادم و میرفتم دیدم که جماعتی کودکان حلقه زده اند و یکی از ایشان بزمینے بلند برآمده و با ایشان در تصوف سخنی میراند بایستادم تا بشنوم که چه میگوید یکی از ایشان پرسید که مَتٰی یَجِدُ الْعَبْدُ حَلَاوَةَ الصِّدْقِ گفت اِذَا رَمٰی لُقْطَةً مِنَ الشِّدْقِ آنرا از دهان بیرون کردم و انداختم و هم وے گفته که در مکه مجاور بودم و خواص آنجا بود با وے آشنائی نداشتم اما هرگاه که وی را می دیدم هیبتی و شکوهی بمن در می آمد چند روز بر من گذشت و هیچ فتوحے نرسید در مکه مردے بود مزین فقرا را دوست میداشت و طریقهٔ وی آن بود که چون فقیرے بهر حجامت بوی آمدی گوشت خریدے و طعام پختے تا آن فقیر بخوردی بدکان وی رفتم و گفتم میخواهم که حجامت کنم کسے را فرستاد تا گوشت خرد و طعام پزد در میان حجامت کردن نفس من حدیث کرد که چون از حجامت فارغ می شوی طعام پخته پیش تو دارند آن خاطر نه نیکوست گفتم ای نفس یا حجامت یا طعام عهد کردم که ازین طعام نخورم بعد از حجامت برخاستم که بروم مزین گفت سبحان الله تو خود طریقهٔ مرا میدانی عذری گفتم و بمسجد حرام شدم آنروز چیزی نیافتم و دیگر روز تا نماز دیگر هم چیزی نیافتم چون بنماز دیگر برخاستم بروی افتادم و بیهوش گشتم مردمان گرد من در آمدند پنداشتند که دیوانه شدم ابراهیم خواص آنجا بود مردمانرا از من دور کرد و پیش من بنشست و با من موانست کرد و حدیث آغاز نهاد و گفت چیزی می خوری گفتم شب نزدیک ست و گفت نیکو می کنید ای مبتدیان قدم استوار دارید برین تا فلاح یابید پس برخاست و برفت چون نماز خفتن گزاردیم آمد و با خود کاسهٔ عدس و دو رغیف آورد و گفت بخور خوردم گفت دیگر میخوری گفتم آری رفت و یک کاسه دیگر با دو رغیف آورد و آنرا نیز خوردم گفت دیگر میخوری گفتم آری برفت و مثل آن دیگر بیاورد و بخوردم گفت دیگر می خوری گفتم نی همین بسنده است پس در خواب شدم تا صبح نخواستم و نماز نگزاردم و طواف نکردم پس رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم مرا گفت بنان گفتم لبیک یا رسول الله

حسن ادبی از شیخ معلوم بود و وی را بود مقامات مشهور و کرامات مذکور ۱۲ قوله گفت الثقة بالمضمون الخ یعنی بزرگتر احوال صوفی اعتماد است بانچه حق سبحانه تکفل آن شده چون تکفل رزق فرمود و پاس داشتن سر از در آمدن غیر وی و جدا شدن از کونین و بحق

گفت مَنْ اَکَلَ بِشَرَهٍ اَعْمَی اللّٰهُ تَعَالٰی عَیْنَ قَلْبِہٖ بیدار شدم و باخود عزیمت کردم که
هرگز سیر نخورم احمد بن مسروق گوید که بنان حمال گفت که وقتی بعض اصحاب را دعوت کردم
این بیت بخواندند ؎ مَنْ دَعَانَا فَاَبَیْنَا فَلَهُ الْفَضْلُ عَلَیْنَا ؛ فَاِذَا نَحْنُ اَجَبْنَا
رَجَعَ الْفَضْلُ اِلَیْنَا **اسحق بن ابراهیم حمال قدس اللہ سرہ** از بزرگان مشائخ
بوده است و کرامات ظاهر داشته و مقامی بکوه لگام بودی یکی ازین طائفه گوید در کوه لگام
راه گم کردم ناگاه به پیری رسیدم پوستینی پوشیده چون مرا بدید گفت الله اکبر همانا راه گم کردی گفتم
بلی گفت سی سال ست تا هیچ آدمی ندیده ام عصای بمن داد و گفت این عصا ترا راه نماید و مرا
گفت برو ساعتی برفتم خود را بانطاکیه یافتم عصا بنهادم تا وضو کنم عصا گم شد با اهل انطاکیه این حکایت
باز گفتم گفتند آن اسحق حمال بوده است کم کسی او را بیند تاسف خوردم **بنان بن عبد الله
رحمہ اللہ** کنیت او ابو الحسن ست وی از بزرگان مشائخ مصر ست وی گفته است هر صوفی که
دلش بغم روزی بسته شود ویرا کسب باید فرمود **شیبان بن علی رحمہ اللہ تعالی** وے از
منقدمان مشائخ مصر ست مستجاب الدعوات ست و بسیار کس از مشائخ مریدوی بوده اند و در علم
طریقت و یرا سخنان نیکوست گویند یکی از مریدان پیش وی آمد و دستوری خواست که بحج رود
تجرید گفت اول دل خود را مجرد کن از سهو و غفلت و نفس خود را از هوا و زبان خود را از لغو گفت اینک تجرید
حاصل آمد خواه دنیا دار خواه مدار **ابو الحسن بن محمد المزین رحمہ اللہ** از طبقه ثالثه است نام وے
علی بن محمد ست از اهل بغداد ست با جنید و سهل بن عبد الله صحبت داشته و با آنکه از طبقه ایشانند بکه
مجاور بوده و آنجا برفته از دنیا در سنه ثمان و سبع و عشرین و ثلثمائه وی ست که از وی ابو یعقوب
اقطع حکایت کنند که شیخ الاسلام گفت که ابو الحسن مزین دو بوده اند یکی کبیر و یکی صغیر مزین کبیر
از اهل بغداد ست و در بغداد مدفون ست شاگرد وی گفته که وی گفته که اَلْکَلَامُ مِنْ غَیْرِ ضَرُوْرَةٍ
مَقْتٌ مِّنَ اللّٰهِ تَعَالٰی بِالْعَبْدِ شیخ الاسلام گفت گرد کردار گرد که از گفتار جز گرفتاری نیاید
مزین صغیر نیز از اهل بغداد ست لیکن بمکه مدفون ست و بعضی گفته که این دو مزین پسران خاله یکدیگر
بوده اند مزین صغیر گفته که راهها بالله تعالی بیش از عدد نجوم آسمان اند و من در آرزوی یکی
از انم و نمی یابم شیخ الاسلام گفت که وی در موجود غرق بوده لیکن از عطش سخن میرفت

که عطشان بود و این طریق چون مستسقی ست هر چند آب بیش خورد تشنگی بیش یابد و سیری نیابد زیرا
آنجا عزیز است که رود و هر که ترا بیش بیند بیش جوید و هم صغیر گفته که من کسی می شناسم که جای
با خبر ید و انگشت وی جراحت شد نفس وی اندکی روغن زیت خواست دید که در پیش وے
چشمه روغن زیت روان ست با آن التفات نکرد و هم وی گفته که در مکه بودم مرا عزیمت سفر افتاد
چون بموضعی رسیدم که آنرا بر میمون گویند دیدم که جوانی در جان دادن ست گفتم بگو لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ چشم بگشاد و گفت اَنَا اِنْ مِتُّ فَالْهَوٰی حَشْوُ قَلْبِیْ وَبِدَاءِ الْهَوٰی
یَمُوْتُ الْکِرَامُ پس جان بداد کار وی بساختم و بر وی نماز گزاردم و دفن کردم داعیه
سفر از خاطر من برفت باز گشتم بمکه آمدم می گویند بعد از ان خود را سرزنش می کرد وی گفت
حجامی آمده است و اولیاء خدای را تلقین شهادت می کند و اَسُوْتَاهُ شیخ الاسلام گفت که
ابو الحسن مزین بشیری رسید گفت ثُمَّ اَمَاتَهٗ فَاَقْبَرَهٗ شیر بر جای بمرد چون بر سر گور رسید
گفت ثُمَّ اِذَا شَآءَ اَنْشَرَهٗ بر پای خاست زنده **ابو الحسن صائغ الدینوری
قدس سرہ** از طبقه ثالثه است و نام وی علی بن محمد بن سهل ست از کبار مشائخ
دینور ست و بمصر بوده و آنجا برفته از دنیا در سنه ثلثین و ثلثمائه و شیخ ابو سعید مالینی گوید که وی
شب شنبه برفته نیمه رجب سنه احدی و ثلثین و ثلثمائه وی استاد شیخ ابو الحسن قرافی و رقی
و ابو عثمان مغربی ست ابو عثمان مغربی گوید که هیچ کس ندیده ام از مشائخ روشن تر
و نورانی تر از ابو یعقوب نهرجوری و با هیبت تر از ابو الحسن صائغ دینوری شاگرد ابو جعفر صیدلانی
است وی گفته که دو بار از دنیا بیزار باید شد یکبار بیرون آئی خلق بقبول روی بتو نهند
باز بدنیا شوی نه با شغل و حرص چندانکه قبول خلق را ببرد و به باطن از ان منقطع باشی تا گناه
ترک دنیا بزرگتر نباشد از گناه طلب آن زیرا که فتنه قبول خلق زیاده است از فتنه

اقبال بر دنیا و هم وے گفته مِنْ فَسَادِ الطَّبْعِ التَّمَنِّي وَالْاَمَلُ و هم وے گفته
مَحَبَّتُكَ لِنَفْسِكَ هِيَ الَّتِي تُهْلِكُهَا از وے پرسیدند که مرید کیست و صفت وے
چیست این آیه بر خواند که ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ
اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا اَنْ لَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّا اِلَيْهِ **ابو الحسن الصبیحی رحمه الله**
تعالیٰ از طبقه ثالثه است بعضی گفته اند نام وی حسن بن عبد الله بن بکر ست و کنیت وی
ابو عبد الله و بعضی گفته اند نام وے احمد بن محمد ست و کنیت وی ابو عبید و درست تر آنکه اول
گفته شد از اهل بصره بود گویند که در سرای وی خانه بوده در زمین کنده سی سال از آنجا بیرون نیامد
بمجاهده و عبادت مشغول بوده گفته اند که طعام نمیخورد و اهل بصره ویرا از بصره بیرون کردند بسوس
رفت و هم آنجا وفات کرد و قبر وی آنجاست رحمه الله شیخ الاسلام گفت که وی روز آدینه
بر در مسجد بصره ایستاده بود شاگرد خود را گفت این خلق را که می بینی همه آگین بهشتند
این کار که ما را افتاده در مسجد بصره آن وقت چنان بود که از انبوهی که خلق سجود نمی توانستند کرد
بر زمین روی بر پشت یکدیگر می نهادند و وے گفته اَلْغَرِيْبُ هُوَ الْبَعِيْدُ مِنْ
وَطَنِهٖ وَهُوَ مُقِيْمٌ فِيْهِ و هم وے گفته اَلْغَرِيْبُ هُوَ الَّذِيْ لَا جِنْسَ لَهٗ
و هم وے گفته اَلْغَرِيْبُ مَنْ صَحِبَ الْاَجْنَاسَ **ابو الحسن سیوطی رحمه الله**
شیخ الاسلام گفت که وی ازین طائفه بوده است شیخ ابو علی رودباری گوید که هارون گفت
صاحب سهل عبد الله که با ابو الحسن سیوطی بودیم در بادیه چون گرسنه شدی و راه می ندانستی
ندانستی ابو الحسن بانگ گرگ کردے تا جائے که سگے بودی آواز دادی و وی بآن آواز
دانستی که آنجا مردم ست یاران را چیزے آوردے شیخ ابو علی رودباری گوید که هیچکس در

فص از حق آن کسی است که با بنای جنس خود از ممکنات صحبت و آرام گرفته بوده ۱۲ ۹ سیوطی بضم سین مهمله وضم یای مثناة تحتانیه وسکون
واو وکسر طای مهمله ۱۲

عطف

عطف و مهربانی یاران چون ابو الحسن سیوطی نبود شیخ الاسلام گفت باید که خدمت یاران را بر خود
واجب دانی و در خدمت مقصود بینی نه مخدوم یعنی نظر تو در خدمت بر مقصود حقیقی باشد که حضرت
حق ست سبحانه نه بر آن کس که خدمت وی میکنی وقتی درویشی پیش شیخ سیروانی با دیگرے گفت
این کار را برای من بکن نه بحکم و لم که بفضل شیخ سیروانی بانگ بر وی زد و گفت که نه فقیر ست
آنکه خدمت یار خود بر خود واجب نداند **ابو الحسن بن شعرة رحمه الله** نام وی عمرو بن عثمان
بن الحکم بن شعرة ست از مشایخ صوفیان ست ابو سعید مالینی در اربعین خود ویرا آورده از مشایخ
مصر بوده گویند که از گور وے آواز قرآن خواندن می شنوند هر که بزیارت شدی شنیدی **ابو حامد الاسود**
المعروف بالزنجی رحمه الله تعالیٰ وی از استادان ابو علی رودباریست شیخ الاسلام
گفت که ابن شعره در جامع مصر شد ابو حامد زنگی را دید که نماز می گزارد گفت یا با حامد از بس جائے
بزرگ فرود آمدی گفت بشفاعت عاصیان فرود آمدم شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله رودباری
گفت که از حسن بن محمد الرازی شنیدم که کنیت ابو عبید ست که گفت مرا سهو و گرسنگی دریافت در خواب
شدم هاتفی آواز داد که تو پنداری که عبادت همه نماز و روزه است صبر بر احکام الله تعالیٰ از نماز و
روزه افضل ست ابو الحسن مزین گفته که ابو حامد اسود سی سال در مسجد حرام در برابر کعبه نشست که
بیرون نیامد مگر برای طهارت و کسی ندید که وی چیزی خورده باشد یا آشامیده باشد و ابو حامد را
هر گاه وجدے رسیدی سفید شدی و چون از وجد برفتی بسیاهی باز گشتی **ابراهیم بن داؤد**
القصار الرقی رحمه الله تعالیٰ از طبقه ثالثه است کنیت او ابو اسحٰق است از اجله مشایخ
شام ست از اقران جنید و ابو عبد الله جلا و غیر ایشان عمر بسیار یافت و به طبقه سیم کشید و شیخ
شبلی سلمی ویرا در طبقه ثالثه ذکر کرده است سنه ست و عشرین و ثلثمائة برفته از دنیا صحبت وی
با مشایخ شام بوده ذو النون را دیده و فقر را ملازم بود بر تجرید و زندگانی نیکو داران بود و دوستی
اهل آن شیخ الاسلام گفت که وی سی سال یک سفر کرده بود تا دل خلق را بر صوفیان بقبول آرد
و راست کند از آن بے اندامیها که بے ادبان کرده بودند و وے آن همه را باصلاح آورد
بنگر چه جوانمردی داشته و قبول باین قوم که همه عمر خود را فدا کرد و تدارک و اصلاح
فساد کسانے را که باین قوم باز خوانند جَزَاهُ اللّٰهُ عَنِ الْاِسْلَامِ وَالطَّرِيْقَةِ

خَیرًا ابراهیم قصار گوید قِیمَةُ کُلِّ اِنْسَانٍ بِقَدْرِ هِمَّتِهٖ فَاِنْ کَانَتْ هِمَّتُهُ الدُّنْیَا فَلَا قِیمَةَ لَهٗ وَاِنْ کَانَتْ هِمَّتُهٗ رِضَی اللّٰهِ فَلَا یُمْکِنُ اِسْتِدْرَاکُ غَایَةِ قِیمَتِهٖ وَلَا الْوُقُوفُ عَلَیْهَا ابراهیم مرادے گوید که مردے بر سید ابراهیم قصار را که هَلْ یُبْدِیُ الْمُحِبُّ حُبَّهٗ اَوْ هَلْ یَنْطِقُ بِهٖ اَوْ هَلْ یُطِیقُ کِتْمَانَهٗ فَاَنْشَاَ یَقُولُ مُتَمَثِّلًا شعر ظَفِرْتُمْ بِکِتْمَانِ اللِّسَانِ فَمَنْ لَکُمْ ❊ بِکِتْمَانِ عَیْنٍ دَمْعُهُ الدَّهْرَ یَذْرِفُ ❊ حَمَلْتُمْ جِبَالَ الْحُبِّ فَوْقِیْ وَاِنَّنِیْ لَاَعْجِزُ عَنْ حَمْلِ الْقَمِیصِ وَاَضْعَفُ ❊ وَاَنْشَدَنَا شَیْخُ الْاِسْلَامِ قَالَ اَنْشَدَنَا الشَّیْخُ اَبُوْعَبْدِ اللّٰهِ الطَّاقِیُّ لِبَعْضِهِمْ رَحِمَهُمُ اللّٰهُ ❊ یَبْدُوْ فَاَجْهَدُ اَنْ اَکَاتِمَ حُبَّهٗ ❊ فَتَبَیَّنَ فِیْ عَلَامَةِ الْکِتْمَانِ ❊ خَفَقَانُ قَلْبِیْ وَارْتِعَادُ مَفَاصِلِیْ ❊ وَغُبَارُ لَوْنِیْ وَانْعِقَادُ لِسَانِیْ ❊ فَمَتٰی یُکَذِّبُنِیْ شُهُوْدٌ اَرْبَعٌ ❊ وَشُهُوْدُ کُلِّ قَضِیَّةٍ اِثْنَانِ ❊ وَاَنْشَدَنَا اَیْضًا لِبَعْضِهِمْ ❊ حَمَلْتُمُوْنِیْ عَلٰی ضُعْفِیْ بِفُرْقَتِهِمْ ❊ مَا لَیْسَ یَحْمِلُهٗ سَهْلٌ وَلَا جَبَلٌ ابراهیم قصار گفته پسندیده است ترا از دنیا دو چیز صحبت فقری وخدمت دوستی از دوستان او وهم وے گفته که مَنْ تَعَزَّزَ بِشَیْءٍ غَیْرِ اللّٰهِ فَقَدْ ذَلَّ فِیْ عِزِّهٖ وهم وے گفته که در وقت مخلوق گفتن قرآن احمد حنبل رح در زندان بود خبر آوردند که ذوالنون مصری را بزندان می برند گ قرآن را مخلوق گوید ومن آوازهٔ ذوالنون شنیده بودم وخلق بنظارهٔ وی بیرفتند وآن وقت من کودک بودم من هم برفتم چون ویرا بدیدم در چشم من حقیر آمد زیرا که وے در صورت ظاهر حقیر بود گفتم که با این همه آوازه ونام ذوالنون این است فی الحال ذوالنون روے با من کرد از میان همه خلق وگفت ای پسر چون الله تعالیٰ از بنده اعراض کند زبان وے بطعن در اولیاء الله

پس چگونه ظاهر نشود محبت وانشدنا بعضهم ایضا یعنی بخواند شیخ ابوعبدالله طاقی این بیت را که مر بعضی راست ازین طائفه ۱۲
وعزت خود ز ذل غیروی بنید پس وی در عین تذلیل وخوار است چه مایهٔ شرف خود چیزی ساخته که شرف نیست

ورا ز شود من بیهوش افتادم آب بر روی من زدند تا بهوش باز آمدم بر خاستم صوفی شیخ الاسلام گفت چون توان دید کسے را که حق سبحانه ویرا بخود پوشیده بود همه خلق حجاب او بیند واو حجاب ست پیش دوستان خود فردا که این قوم را بینند هم بخود نشناسند چنانکه اینجا می بینند ونمی شناسند وَتَرَاهُمْ یَنْظُرُوْنَ اِلَیْکَ وَهُمْ لَا یُبْصِرُوْنَ محمود سبکتگین بسر قبر بایزید شد درویشی دید آنجا گفت این استاد شما چه گفتی وے گفته هر که مرا دید ویرا نسوزند محمود گفت این هیچ نیست بوجهل مصطفے را صلی الله علیه وسلم دیده ویرا بسوزند آن درویش گفت ندیدای امیر ندید یعنی ویرا برادرزادهٔ ابوطالب دید نه پیغمبر خدا اے دا اگر نه ویرا نسوختندے ابوجعفر حفار قدس الله تعالیٰ سره وے از اصحاب جنید ست وَکَانَ قَرِیْبَ السِّنِّ مِنْهُ وَکَانَ النَّاسُ یَعُدُّوْنَهٗ مِنْ اَقْرَانِ الْجُنَیْدِ وَکَانَ یَعُدُّ نَفْسَهٗ مِنْ اَصْحَابِهٖ شیخ الاسلام گفت که جنید گفته که بجوانی در بغداد می گشتم در ویرانی شدم شیخ ابوجعفر حفار بغدادی را دیدم رنجه شدم که کراهیت بوے رسید که من چرا آمدم در خجالت گفتم اے شیخ سخنے بگوے تا باز گردم گفت چه گویم گفتم راه باو چون ست گفت بشارت باد ترا اگر او نه خریدار تو بودے تو نه خریدار او بودے اگر او ترا نمی بایستی تو راه باو نمی بر سیدی ابوجعفر شومانی رحمه الله تعالیٰ شیخ الاسلام گفت که وے ازین طائفه است وی گفته که صَدِیْقُکَ مَنْ حَذَّرَکَ الذُّنُوْبَ وَرَفِیْقُکَ مَنْ بَصَّرَکَ الْعُیُوْبَ وَاَخُوْکَ مَنْ سَایَرَکَ اِلٰی عَلَّامِ الْغُیُوْبِ ابوجعفر صیدلانی رحمه الله وی استاد ابوالحسن صایغ دینوری ست وبغدادی ست از اقران جنید رح وابوعباس عطا بمکه مجاور بوده وبمصر از دنیا رفته وقبر وے در پهلوی زقاق مصری ست صحبت داشته با ابوسعید خراز از استادان ابن الاعرابی ست شیخ الاسلام گفت ابوالحسن صائغ دینوری گوید که استاد من ابوجعفر صیدلانی

گفته که باول ارادت مصطفی را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم نشسته در صدر و جمعی
مشایخ ازین طائفه گرد بر گرد وی مصطفی علیه الصلوة والسلام در نگریست در آسمان
باز کشادند و فرشته فرود آمد طشت و ابریقی در دست پیش یک یک می نهاد و دست می شستند
چون بمن رسید گفتند بر گیرید که او نه ازینانست ابریق دار طشت بر داشت و برفت من گفتم
یا رسول الله من نه از ایشانم اما دانی که من ایشان را دوست دارم مصطفی صلی الله
علیه وسلم گفت کسی که ایشان را دوست دارد ازینانست طشت باز آوردند تا من دست
بشستم مصطفی صلی الله علیه وسلم در من می نگریست و می خندید و گفت ما را دوست داری
بابائی ابو جعفر گفت که آن وقت صحبت من نه با این قوم بود ابراهیم ادهم گوید شبی بخواب
دیدم که فرشته طوماری در دست داشت و چیزی می نوشت گفتم چه می نویسی گفت
نام دوستان او گفتم نام من نوشتی گفت نه گفتم من نه از ایشانم نه دوست اویم اما دوست
دوستان اویم ایشان را دوست دارم درین بودم که فرشته در رسید گفت طومار از سر گیر
و نام وی را بر سر بنویس که دوست دوستان من ست ابو العباس عطا گوید اگر نتوانی که
دست درو زنی در دوستان او زن اگرچه در جه با ایشان نرسی ترا شفیع باشد **ابو جعفر احمد بن حمدان بن علی بن سنان رحمه الله** از طبقه ثالثه است از کبار مشایخ نشابورست صحبت
داشته با ابو عثمان حیری و ابو حفص او دیده یگانه بود در خوف و ورع و زهد در سنه احدی عشر و ثلثمائه
برفته از دنیا وی گفته تَكَبُّرُ الْمُطِيعِيْنَ عَلَى الْعُصَاةِ بِطَاعَتِهِمْ شَرٌّ مِنْ
مَعَاصِيْهِمْ وَاَضَرُّ عَلَيْهِمْ وهم وی گفته جَمَالُ الرَّجُلِ فِيْ حُسْنِ مَقَالِهٖ وَ
كَمَالُهٗ فِيْ صِدْقِ فِعَالِهٖ وهم وی گفته عَلَامَةُ مَنِ انْقَطَعَ اِلَى اللهِ عَلَى الْحَقِيْقَةِ
اَنْ لَا يَرِدَ عَلَيْهِ مَا يَشْغَلُهٗ عَنْهُ **ابو جعفر فرغانی رحمه الله تعالی**

نزیل بغداد من اصحاب الجنید و رواة کلامه نام وی محمد بن عبد الله است وی گفته
اَلتَّوَكُّلُ بِاللِّسَانِ يُوْرِثُ الدَّعْوٰى وَالتَّوَكُّلُ بِالْقَلْبِ يُوْرِثُ الْمَعْنٰى شیخ الاسلام
گفت که ابو عبد الله باکو گفت که ابو جعفر فرغانی خادم ابو عثمان حیری است روزی در نیشابور
در رکاب وی میرفت باران آمده بود و گل بسیار بود در دل ابو جعفر گذشت که او بر اسپ چه داند
که حال من در میان این گل چونست ساعتی گذشت ابو عثمان از اسپ فرود آمد و ویرا گفت بر نشین
گفت ای شیخ زنهار این چه حالست و بر خود می پیچید که بر نه نشیند دیگر بار گفت بر نشین
فائده نکرد بر نشست ابو عثمان غاشیه بر گردن نهاد و در پیش وی می رفت و ابو جعفر بر اسپ خجل
و بر هم زده آخر فرود آمد شیخ گفت فرغانی چون بودی بر آنجا گفت ای شیخ مپرس شیخ گفت وقتی
که من بر اسپ بودم و تو غاشیه بر دوش پیش من میرفتی همچون تو بودم وقتی که تو بر اسپ بودی و من
پیش تو میرفتم ویرا بآن ادب کرد **ابو جعفر سامانی رحمه الله تعالی** وی گفته که وقتیکه میرفتم
بکوه لبنان افتادم آنجا قومی از ابدال یافتم با ایشان جوانی بود که خدمت ایشان کردی شبانگاه دسته
گیاه بدرویدی و برای ایشان بپختی سه روز آنجا بودم روز چهارم بامداد مرا گفتند زندگانی ما را
دیدی برو که تو با ما زندگانی نتوانی کرد مرا دعا کردند و من برفتم بعد از چندگاه به بغداد افتادم آن
برنا را دیدم که دلالی سکره و من یزیدی میگفت عجب بماندم و در وی می نگریستم که او باشد یا نه وی
بجای آورد دیکسو باز شد و گفت چه می نگری گفتم بخدای بر تو که آن هستی که ترا دیده ام بکوه لبنان
گفت هستم گفتم اینجا چون افتادی و این چه کارست گفت روزی ماهی بریان می کردم در وقت
قسمت بهتر را بسوی خود نهادم بدینجای افتادم **ابو جعفر حداد رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام
گفته که ابو جعفر حداد دو اند یکی صغیر و یکی کبیر کبیر بغدادی ست و از اقران جنید و رویم بوده ابو جعفر
بن بکیر الحداد الصغیر مصری ست از اصحاب ابو جعفر کبیرست و با ابن عطا نشسته و شاگردی کرده ابو تراب
نخشبی را دیده و با او صحبت داشته شیخ الاسلام گفت که ابو جعفر حداد بمصر بوده هفده سال آهنگری
می کرد هر روز بدیناری و ده درم و از ان هیچ برای خود بکار نبردی بر درویشان نفقه کردی و شبانگاه
بدر سرای جنید شدی و نان پاره چند بستدی و بخوردی و بمسجد شدی و بخفتی و از هیچ پیر سوال
نکردی و نه برسیدی می نگریستی و نظاره می کردی تا چه رفتی وی گفته اِذَا رَاَيْتَ ضُرَّ الْفَقْرِ

فِي تَوْبَةٍ فَلَا تَرْجُ فَلَاحَهُ شیخ الاسلام گفت ابو جعفر حداد در بادیه بود بر سر چاهی در آب
می نگریست ابو تراب بآنجا رسید شیخ الاسلام گفت که این نه ابو تراب نخشبی ست که این
دیگرست وگفت یا با جعفر اینجا چه می کنی گفت شانزده روزست تا آب نیافته ام اکنون
بآب رسیدم نشسته ام میان یقین وعلم تا کدام غلبه کند بران بروم ابو تراب گفت یا با جعفر ترا
ازین شانی بود عظیم وبرفت شیخ الاسلام گفت که یقین آن بود که اکنون تشنه ام بآب احتیاج
نیست وصبری توانم کرد وعلم آن بود که خدای را بسجانه می باید پرستید وروا نبود که در خون
خود شریک باشم آب باید گرفت شاید که آب نیابم ابو تراب سر او را دانست لاجرم ابو جعفر
پنهان نداشت وبروی آشکارا کرد ابو جعفر معاذ مصری رحمه الله تعالی استاد ابو الحسن
سیروانی کهین ست وی گوید از ابو جعفر حداد مصری واز ابن البرقی که هر دو بمصر بودند پرسیدم که
تصوف چیست هر دو جواب دادند که تصوف اثر اوست بر زمین گاه آشکارا کند وگاه پنهان
شیخ الاسلام گفت که اگر هزار سالی زندگی یابی از مخلوق درین باب به ازین نشنوی و آسمان
وزمین وهمه صنائع خود آشکارا باز نمود در هیچ چیز چنان آشکارا نیست که در دیدهٔ دوستان خود
این جستن دوستان و سفر وزیارت ایشان از بهر آنست روا نبود هیچ مرقع پوشی را که روز
وشب شود تا این نداند بدیدار او روح در تن تو روح بود وبدیدار دوستان او
در روح تو روح بود ابو عبد الله البرقی رحمه الله از کبار مشائخ مصرست از متقدمان
ایشان شیخ الاسلام گفت که ابو علی کاتب بو عثمان مغربی را گفت که ابن البرقی بیمار بود شربتی صاحب ذات است
آب بوی آوردند نخورد وگفت در مملکت حادثه افتاده تا بجای نیارم که چه افتاده است
نیاشامم سیزده روز چیزی نخورد تا خبر آمد که قرامطه در حرم افتاده اند وخلق را بکشته اند
وحجر الاسود شکسته اند پس بخورد ابو عثمان مغربی ابو علی کاتب را گفت این بس کاریست

ابو علی گفت اگر بس کاری نیست تو بگو امروز در مکه چه واقع شده است گفت امروز در مکه
میغ ست که همه مکه در زیر میغ ست وجنگست میان طلحیان وبکریان مقدمهٔ طلحیان مردیست
بر اسپ سیاه با دستار سرخ آنرا بنوشتند بعد از آن پرسیدند همچنان بود که وی گفته بود ابو عثمان
مغربی گوید هر که حق را اجابت کرد مملکت وی را اجابت کرد شریف حمزه عقیلی ببلخ گفته است که
عارف نبود آنکه در مملکت چیزی بجنبد یا بزاید که وی را خبر نبود شیخ الاسلام گفت که این باطل ست
عبودیت این بر نتابد بر بندهٔ آن نهند که بر تابد بعضی و بعضی نه همه فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ
أَحَدًا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ همه الله داند وبس ابو جعفر المجذوم
قدس الله تعالی روحه از اقران ابو العباس عطاست غوث روزگار خود بود در
غوث پوشیده بود بخیر یا بشر ابن خفیف گوید که از ابو الحسین دراج شنیدم که گفت در سفر مرا
از همراهان ملامت گرفت که میان ایشان نقار بسیاری بود عزم کردم که تنها روم چون بمسجد
قادسیه رسیدم پیری دیدم مجذوم وبروی بلای عظیم چون مرا بدید بر من سلام کرد وگفت ای
ابو الحسین عزیمت حج داری بکراهیت وخشم گفتم آری گفت همراهی خواهی با خود گفتم که از
از همراهان تندرست بگریختم در دست مجذومی افتادم گفتم نی گفت همراهی کن گفتم بخدای که
همراهی نمی کنم گفت ای ابو الحسین يَصْنَعُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِالضَّعِيفِ حَتَّىٰ يَتَعَجَّبَ الْقَوِيُّ گفتم همچنین
وبا انکار بروی برفتم چون بدیگر منزل رسیدم چاشت گاه وی را دیدم بفراغت نشسته گفت
یا ابو الحسین يَصْنَعُ اللَّهُ بِالضَّعِيفِ حَتَّىٰ يَتَعَجَّبَ الْقَوِيُّ هیچ نه گفتم وبرفتم اما در دل من
نسبت بوی ترددی و وسواسی پیدا شد چون تعجیل تمام وقت صبح بمنزل دیگر رسیدم
بمسجد در آمدم وی را دیدم بفراغت نشسته گفت یا ابو الحسین يَصْنَعُ اللَّهُ بِالضَّعِيفِ حَتَّىٰ يَتَعَجَّبَ
الْقَوِيُّ پیش وی رفتم وبروی زمین در افتادم وگفتم الْمَعْذِرَةُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَيْكَ خدای را
ترا عذر میخواهم گفت مقصود تو چیست گفتم خطا کردم همراهی میخواهم گفت تو گفتی که نخواهم وسوگند
خوردی مرا کراهیت می آید که سوگند ترا دروغ سازم گفتم پس چنان کن که ترا در هر منزل بینم
گفت قبول کردم رنج راه گرسنگی از من برفت ومرا هیچ اندیشه ای نماند جز آنکه زودتر بمنزل برسم
وی را ببینم چون بمکه رسیدم صوفیان را آن قصه بگفتم شیخ ابو بکر کتانی وابو الحسن مزین گفتند

او شیخ ابو جعفر مجذوم ست سی سال ست که ما در آرزوی آنیم که ویرا به بینیم کاش ورا باز توانی
دید برفتم چون در طواف شدم ویرا دیدم باز آمدم و ایشان را گفتم که ویرا دیدم گفتند اگر این بار ویرا
به بینی ویرا نگاه دار و ما را بانگ کن گفتم چنین کنم چون بمنا و عرفات بیرون رفتم ویرا نیافتم
روز رمی جمار کسے با من سخن گفت و گفت اَلسَّلَامُ عَلَیْکَ یَا اَبَا الْحُسَیْنِ دیدم وے بود مرا
از دیدن وی حالتے شد که فریاد کردم و بے خود افتادم وے برفت چون بمسجد خیف رفتم یاران را
بگفتم روز وداع در پس مقام ابراهیم نماز گذاردم کسی از پس پشت من مرا بکشید و گفت یا ابو الحسین
هنوز بانگ خواهی کرد گفتم زنهار ای شیخ از تو التماس می کنم که مرا دعا کنی گفت من دعا نکنم
تو دعا کن تا من آمین کنم من سه دعا کردم وی آمین گفت یکی خواستم که قُوتِ من روز بروز بود و
چنان شد چندین سالست که بر من شبی نه گذشته که چیزی برای فردا ذخیره کرده باشم دیگر خواستم که
درویشے را بمن دوست کن اکنون هیچ چیز در دنیا بمن از درویشی دوست تر نیست دیگر
خواستم که فردا که خلق را حشر کنی مرا در صف دوستان خود برانگیزے و بار دهی و امید میدارم
که چنان شود شیخ الاسلام گفت که محمد شگرف مرا حکایت کرد که پیشین بار که سبکتگین پدر
محمود غزنوی بهرے آمد یکی از لشکریان وی از روستائی خرواری کاه خرید و بهای تمام بداد
و ویرا بنواخت و گفت بار دیگر که کاه آری بمن آر و آن روستائی پدری داشت پیر بوے آمد
و دوستی گرفت اتفاقاً عرفهٔ عید قربان رسید آن پیر روستائی گفت که امروز حاجیان حج کنند
کاشکے ما نیز آنجا بودمی لشکری گفت خواهی که ترا آنجا برم بشرط آنکه با کس نگوئی گفت نگویم
آن روز ویرا بعرفات برد و حج بکردند و باز آمدند روستائی باوے گفت عجب میدارم
که با چنین حال در میان لشکریان می باشی گفت اگر چون منی نباشد درین لشکر چون
ضعیفے یا عجوزے بیاید و داد خواهد که در وے نگرد و داد وے بستاند و اگر در غارت بزن جوان
رسند ویرا از دست ایشان که رهاند من درین لشکر از برای چنین کارهایم زنهار که با کسے
خبرے نگوئی شیخ الاسلام گفت باید که بچشم حقارت در کس ننگرید که دوستان وے
پوشیده باشند و تا بصیرت و فراست صادق نداری در خلق تصرف نه کنی که بر خود ستم کنی خرقانی
گفته است چون امانت از میان مردم برخاست وی دوستان خود را نهان کرد و گفت من که باشم

که ترا دوست دارم دوستان ترا دوست می دارم **ابو جعفر دامغانی رحمه الله تعالیٰ** یکی از زین
طائفه گفته است که بمدینه بودم ناگاه مردے عجمی بزرگ سر دیدم که وداع پیغمبر صلی الله علیه وسلم
می کرد چون بیرون رفت از پی او رفتم تا بمسجد ذو الحلیفه رسید نماز گزارد و تلبیه کرد و بیرون رفت و من از پے
وی بیرون رفتم التفات کرد و مرا دید و گفت چه میخواهی گفتم می خواهم که در پی تو بیایم وے
منع کرد و الحاح کردم گفت اگر لابد ست و می آئی قدم بر جای قدم من نه گفتم بلے و او برفت و غیر
راه مشهور پیش گرفت چون پاره از شب گذشت روشنائی چراغی دیدم گفت این مسجد عائشه رضی
است تو پیش می روی یا من پیش روم گفتم آنچه تو اختیار کنی وی پیش رفت و من بخواب رفتم
چون وقت سحر شد بمکه درآمدم و طواف و سعی کردم و آمدم پیش ابوبکر کتانی رحمه الله و جماعتے مشائخ
پیش وی نشسته بودند بر ایشان سلام کردم شیخ ابوبکر کتانی مرا گفت کے رسیدی گفتم همین ساعت
گفت از کجا می آئی گفتم از مدینه گفت چند روز هست که بیرون آمدهٔ گفتم دوش ایشان در یکدیگر
نگریستند شیخ ابوبکر مرا گفت با که بیرون آمدی گفتم با مردی که حال و قصهٔ وی چنین و چنین است گفت او
شیخ ابو جعفر دامغانی ست و این در جنب حال او اندکست بعد ازان گفت برخیزید و ویرا طلبید و مرا
گفت ای فرزند من دانستم که این حال تو نیست ویرا رسید که زمین را در زیر قدم خود چون یافتی گفتم مثل
موج که در زیر کشتی در می آید **ابو الحسین الورّاق قدس الله تعالیٰ سره** از طبقهٔ ثالثه است نام وے
محمد بن سعد ست از کبار مشائخ نیشاپور و قدماء ایشان ست از اصحاب ابو عثمان حیری عالم بوده است
بعلم ظاهر و سخن گوی در دقائق علوم و معاملات و عیوب افعال مات قبل العشرین وثلثمایة وی گفته که کرم در
عفو آنست که یاد نه کنی جنایت یار خود را پس ازان که عفو کرده و هم وی گفته که حیات دل در یاد کرد
زنده ایست که هرگز نمیرد و عیش گوارنده زندگانی ست با الله تعالیٰ نه غیر آن و هم وی گفته که علامت دوستی
الله تعالیٰ متابعت دوست وے ست رسول الله صلی الله علیه وسلم **ابو الحسین درّاج رحمة الله علیه**
والمغفرة از طبقهٔ ثالثه است بغدادیست خادم ابراهیم خواص ست در سماع برفته در سنهٔ عشرین وثلثمایة
با شیخ ابو عمرو دمشقی و ابو عمران مزین رازی صحبت داشته شیخ الاسلام گفت که ابو الحسین دراج از بغداد برآمدی
بزیارت یوسف بن الحسین یوسف ویرا گفت برای چه آمدی گفت ازبرای دیدار و زیارت تو گفت
اگر در راه کسی ترا سرائے آراسته و کنیزکے نیکو دادی آن ترا از زیارت من مانع آمدی گفت

گوارنده
خلق لطیفه
انسانی
برای
زینت
و بنا بر
عند ذات
بواسطه
الف
و عادت ۱۲
دراج
بفتح
دال
مهمله
و تشدید
رای
مهمله
و جیم ۱۲

اگر بو دے نمیدانم الله تعالیٰ خود مرا آن نیاز مود شیخ الاسلام گفت که جوابی سخت نیکو باز داد او را خود از وے این نمی بایست پرسید بکیر الدراج رحمه الله تعالیٰ وے برادر ابوالحسین دراج بود در بغداد می بود و از ابوالحسین فاضلتر و زاهدتر بود و بزرگتر بود وی گفته است که تا من درین راه در آمدم هرگز خاطر فاسد بر من نگذشته است ابوالحسین سلامی رحمه الله تعالیٰ شیخ الاسلام گفت که وی مردی بزرگ بوده و صاحب تاریخ ست وی گفته که عیسی موصلی راهب بوده وی گفته که بر مسلمانان آیتی فرود آمده ندانم که از پس آن آیت الله تعالیٰ را چون آزارند مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَىٰ ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ الآیة ابوالحسین مالکی رحمه الله تعالیٰ نام وی احمد بن سعید المالکی ست بغدادیست فصیح بوده با جنید و نوری و مشائخ آن طبقه صحبت داشته بطرسوس بوده و انجا برفته از دنیا ابوالحسین هاشمی رحمه الله تعالیٰ وے گفته که از جنید پرسیدند که دل کی خوش بود گفت آن وقت که او در دل بود شیخ الاسلام گفت که او سخن با جوانمردان می گفت در دل یاد او بود و مهر او بود و صحبت او بود و گفت دل کی خوش بود که او ناظر بود کے خوش بود که او حاضر بود ابوبکر الواسطی قدس الله تعالیٰ سره نام وی محمد بن موسیٰ ست وَكَانَ يُعْرَفُ بِابْنِ الْفَرْغَانِي از قدمار اصحاب جنید و نوری ست از علماء مشائخ قوم بوده هیچکس در اصول تصوف چون وی سخن نگفته است عالم بوده باصول و فروع علوم ظاهر شیخ الاسلام گفت که واسطے امام توحید ست و امام مشرق در علم اشارت وی بجوانی از عراق آمده و یرا آنجا سخن کم ست بمرو آمد گفت شهر بشهرے گردم در آرزوے بنوشنده و یرا گفتند چرا بمرو آرام گرفتے گفت ایشان را تیز فهم تر یافتم و هم آنجا برفته بیش از سنه عشرین و ثلثمایه و تربت وی آنجاست معروف مشهور شیخ الاسلام گفت که ازین طائفه کسے ست که باو فرو می نگرم و کسی ست که با و می نگرم و کسی است که با و بر می نگرم بر یحییٰ معاذ رازی فرو می نگرم و بنصر آبادی می نگرم و بواسطے

بر می نگرم شیخ الاسلام گفت که واسطی گوید که من داد داد و من و کرد من و پاداش او و دعاے من و اجابت او همه اثنینیت ست و دوگانگی شیخ الاسلام گفت که از زبان هیچکس در خراسان آن توحید نیامده که از زبان واسطے آن وقت که از عراق می آمد چون بنشابور رسید ابوعثمان حیرے برفته بود شاگردان و یرا دید و سخنان وی شنید از وی پرسیدند که چون یافتے ایشان را گفت صاحب ایشان ایشان را نیا موخته مگر مجوسیت محض یعنے دوگانگے من و او شیخ الاسلام گفت که ابوبکر قحطبی از شاگردان ابوعثمان حیریست یکی و یرا ببغداد دید گفت پیر شما شمارا بچه دلالت می کرد گفت بگزاردن طاعت و تقصیر دیدن معصیت گفت این گبری محض ست در تصوف توحید و یگانگی می باید شیخ الاسلام گفت که تقصیر آن وقت بینی که خود را گردار بینی چون بینی همه او بینی شیخ الاسلام گفت که ابوطیب مصری گوید مَنْ لَمْ يَكُنْ رَجَحٌ لَهُ وَفَاءُ الْعُبُودِيَّةِ فِي عِزِّ الرُّبُوبِيَّةِ لَمْ تَصِفْ لَهُ الْعُبُودِيَّةُ شیخ الاسلام گفت که واسطے را یک استاد ست و یک شاگرد استاد جنید ست و شاگرد او ابوالعباس سیار جنید را بوے نامه است و سر نامه اینست بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ سَلَامٌ عَلَيْكَ يَا اَبَا بَكْرٍ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ عَافَانَا اللهُ وَإِيَّاكَ بِالْكَرَامَةِ بآخر گوید علما و حکما انما الله تعالیٰ بر خلق رحمت اند چنان کن در سخن خویش که خلق را رحمت باشی و خود را بلا از حال خویش بیرون آئی و با حال ایشان شو که با ایشان سخن می گوئی بقدر طاقت و حال ایشان با ایشان سخن گوئی و خطاب بران موضع نه که ایشان را بران می یابی فَهٰذَا اَبْلَغُ لَكَ وَلَهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا شیخ الاسلام گفت جنید دانست که او نه بطاقت خلق سخن گوید و یرا برفق و مرحمت فرمود شیخ الاسلام گفت که واسطی گوید آنکه گوید نزدیکم دور ست و آنکه گوید دور ست در هستی او نیست ست تصوف اینست ابوبکر

زقاق کبیر قدس الله سره شیخ الاسلام ویرا از طبقهٔ ثالثه داشته است نام وی احمد بن نصر است وی مصری ست استاد ابوبکر زقاق صغیر ست واستاد ابوبکر دقی ست چون زقاق کبیر از دنیا برفت شیخ ابوبکر کتانی گفت اِنْقَطَعَ مَحَجَّةُ الْفُقَرَاءِ فِیْ دُخُوْلِهِمْ بِمِصْرَ وی از اصحاب و اقران جنید بوده وی گفته ثَمَنُ هٰذَا الطَّرِیْقِ رُوْحُ الْاِنْسَانِ وهم وی گفته این سخنها کسی را شاید که سالها برای خدای تعالیٰ مزبله رفته بود **ابوبکر زقاق صغیر قدس الله تعالیٰ سره** شیخ الاسلام گفت که زقاق صغیر بغدادیست شاگرد زقاق کبیر ست بابتدا دست در حدیث داشت حدیث می نوشت پس با طریقت اهل حقیقت گشت یک چشم بود ابوبکر رازی گوید ویرا گفتم سبب چشم بستیدن توچه بود گفت در بادیه شدم بر توکل گفتم از دست اهل منازل هیچ نخورم و ورع را یک چشم من بر روی من فرو دوید از گرسنگی وی گفته که چهل سال ست تا از جنید یک سخن شنیدم در فنا هنوز چاشنی آن در جان من ست **ابوبکر کتانی قدس الله تعالیٰ سره** از طبقهٔ رابعه است نام وی محمد بن علی بن جعفر البغدادی الکتانی ست از اصحاب جنید بوده و بمکه مجاورت کرده سالها و آنجا برفته در سنهٔ خمس و عشرین و ثلثمائة دران سال که عبدالواحد اصفهانی که کنیت وی ابوالغریب است در طرسوس برفته از دنیا مرتعش گوید که کتانی چراغ حرم ست وی گفته اَلصُّوْفِیَّةُ عَبِیْدُ الظَّوَاهِرِ وَاَحْرَارُ الْبَوَاطِنِ شیخ الاسلام گفت که وی صحبت دار خضر بوده علیه السلام وقتی خضر ویرا گفت یا ابابکر همه مردمان ازین طائفه مرا می شناسند و من ایشان را نمی شناسم وی گفت که خضر گفت که در مسجد صفا بودم همین مردم بر عبدالرزاق حدیث میخواندند و در گوشهٔ مسجد جوانی بود سر بگریبان فرو برده ویرا گفتم مردم بر عبدالرزاق حدیث میخوانند و تو اینجا نشسته چرا نروی و از وی حدیث شنوی گفت من اینجا از رزاق می شنوم تو مرا با عبدالرزاق میخوانی گفتم اگر راست می گوئی من کیم گفت خضر و سر بگریبان فرو برد شیخ الاسلام گفت که آن ظریف تر بودی که همچنانکه از رزاق می شنید از عبدالرزاق هم شنیدی که از مشایخ آنان مانده که ظاهر ایشان چون ظاهر عام بود و باطن ایشان چون باطن خاص که شریعت بر تن ست و حقیقت بر جان و سر و هم وی گفته مَنْ لَمْ یَتَأَدَّبْ بِاُسْتَاذٍ فَهُوَ بَطَّالٌ و هم وی گفته که کُنْ فِی الدُّنْیَا بِبَدَنِکَ وَفِی الْاٰخِرَةِ بِقَلْبِکَ شیخ ابوبکر رازی گفت که شیخ ابوبکر کتانی در پیری نگریست سر سفید و موی سفید

و سوال

و سوال می کرد و گفت هٰذَا رَجُلٌ اَضَاعَ اَمْرَ اللهِ فِیْ صِغَرِهٖ فَضَیَّعَهُ اللهُ فِیْ کِبَرِهٖ یعنی وی بجردی و جوانی فرمان الله تعالیٰ ضایع کرده الله تعالیٰ ویرا در پیری فرو گذاشت خوار ذلیل اگر وے در جوانی در فرمان او کوشیدے در پیرے بذل سوال گرفتار نشدی که پیران اهل سنت هر چند پیرتر شوند بر چشم و دل خلق عزیزتر شوند شیخ الاسلام گفت که ابوبکر کتانی را شاگرد مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم می گفتند از بس که ویرا بخواب دیدے معلوم بودی که کدام روز یا شب خواهد دید از وی سوالها کردندے وے آن سوالها از مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم بپرسیدی و جواب بشنیدی وقتی مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم ویرا گفت هر که هر روز چهل و یکبار بگوید یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ یَا لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ چون دلها بمیرند دل وی نمیرد شیخ الاسلام گفت که شیخ ابوالقاسم دمشقی گوید استاد سالمی که از کتانی پرسیدم که تصوف چیست گفت کمینه آنست که تو در نیابی و یکے از ابوحفص پرسید که صوفی کیست جواب داد که صوفی نپرسد که صوفی کیست شیخ الاسلام گفت که این علم سر الله است و این قوم صاحب اسرار پاسبان اسرار بار از ملوک چه کار اصل این کار یافت ست نه دریافت بانکار آن شتافت کش نیافت نه بکوشش یابی و طلب که بحرمت یابی و ادب سوال سائل از انکارست برین کار آنکس که ازین کار بوی دارد او را با سوال چه کار انکار مکن که انکار شومست انکاران کند که ازین کار محروم است و قومی مشغول اند ازین کار و قومی برین کار بانکار و قومی خود در سر این کار آنکه برین کار انکارست مردودست و آنکه در سر این کارست غرقهٔ نورست **ابوبکر عطا جحفی رحمه الله تعالیٰ** شیخ الاسلام گفت که وی گوید که روزی بر بالای پشته نشسته بودم دیدم که سیلے می آمد عماری می آورد و مردی در انجا بانگ بلند میگفت اَللّٰهُمَّ لَبَّیْکَ لَبَّیْکَ وَسَعْدَیْکَ لَئِنْ اَبْلَیْتَ فَلَطَالَمَا عَافَیْتَ و سیل می برد ویرا تا بدریا و جحفه موضع سیل ست و خود آنرا از بهر آن جحفه

خوانند که سیل در آید و هرچه در پیش آن آید آنرا ببرد و ببرد **ابوبکر شقاق رحمه الله تعالی**
نام وی محمد بن عبدالله است صاحب ابوسعید خراز وی گفته که ابوسعید خراز گفته که روزی در صحرا می رفتم نزدیک بچند سگ از سگان شبانان بر من حمله آوردند چون نزدیک من رسیدند بمراقبه مشغول شدم ناگاه سگی سفید از میان ایشان بیرون آمد و بر ایشان حمله کرد و ایشان را از من دور گردانید و از من جدا نشد تا آن سگان دورتر رفتند بعد از آن باز نگریستم و ویرا ندیدم وهم وی گفته که ابوسعید خراز گفت کن بذکر الله فان قویت حالک غبت عن ذکر الله وذکر الله ایاک شیخ الاسلام گفت زبان در سر ذکر شد و ذکر در سر مذکور و دل در سر مهر شد و مهر در سر نور و جان در سر عیان شد و عیان از بیان دور و بهره حق بحق رسید و بهره آدم با دم آب و خاک با فنا شد و دوگانگی با عدم راجع الحق الی اصحابه وبقی المسکین فی التراب رامیما

ابوبکر الشبلی قدس الله تعالی سره

از طبقه رابعه است نام وی جعفر بن یونس ست و گفته اند دلف بن جعفر و گفته اند دلف بن جحدر و بر قبر وی ببغداد جعفر بن یونس نوشته اند شیخ الاسلام گفت که وی مصری ست ببغداد آمد و در مجلس خیر نساج توبه کرد شاگرد جنید ست عالم بوده و فقیه و مذکر مجلس کردی مذهب مالک دانست و موطا حفظ کرده بود و پدر وی صاحب الحجاب خلیفه بود وفی طبقات السلمی انه خراسانی الاصل بغدادی المنشاء والمولد واصله من اسروشنة من فرغانة ومولده کما قیل سامره جنید گفته است لا تنظروا الی ابی بکر الشبلی بالعین التی تنظر بعضکم الی بعض فانه عین من عیون الله هشتاد و هفت سال عمر وی بود در سنه اربع وثلاثین وثلثمائة

برفته از دنیا در ماه ذوالحجه وهم جنید گفته لکل قوم تاج وتاج هذا القوم الشبلی شبلی بیست و دو بار در بیمارستان بوده شبلی گفته الحریة هی حریة القلب لا غیر شیخ الاسلام گفت که شیخ ابوسعید مالینی حافظ صوفی این حکایت از شبلی آورده که وی گفته که این سرمایه وقت که دارید بنازدارید فردا همین خواهید داشت و تا جاوید صحبت با وی با این می باید کرد شیخ الاسلام گفت که از اینجا می باید برد که فردا گویند منافقان را ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورا شیخ الاسلام گفت و وصیت کرد که این حکایت بنویسید و یاد دارید که شمارا از شبلی هیچ چیز نیارند به ازین حکایت فردا وقت تو نیارند که این وقت که اینجا داری بدارند کسی شبلی را گفت مرا دعائی کن این بیت بخواند ~ مضی زمن والناس یستشفعون بی ۞ فهل لی الی لیلی الغداة دلیل ویرا گفتند ترا خوش فربه می بینیم ومحبتی که دعوی کنی تقاضای لاغری می کند گفت ~ احب قلبی وما دری بدنی ۞ ولو دری ما اقام فی السمن ویرا پرسیدند که مردی سماع میکند و نمیداند چه می شنود این چیست جواب داد باین ابیات ~ رب ورقاء هتوف بالضحی ۞ ذات شجو صدحت فی فنن ۞ ولقد اشکو فما افهمها ۞ ولقد تشکو فما تفهمنی ۞ غیر انی بالهوی اعرفها ۞ وهی ایضا بالهوی تعرفنی ۞ ذکرت الفا ودهرا صالحا ۞ فبکت شجوا وهاجت شجنی

شیخ الاسلام گفت که این ابیات مجنون راست نه شبلی را اما وے انشاد کرده شبلی عبد الرحمن
خراسانی را گفت که یا خراسانی هل رأیت غیر الشبلی احدا یقول الله
قطّ یوما قال فقلت وما رأیت الشبلی یوما یقول الله قال فخرّ الشبلی
مغشیّا علیه عبد الرحمن خراسانی گوید که شخصے بدر سرائے شبلی آمد و در نزد شبلی فراز آمد
سر برهنه و پائے برهنه گفت کرامی خواهی گفت شبلی را گفت نشنیدی که مات کافرا فلا
رحمه الله شیخ الاسلام گفت که نفس خود را میگفت و قتی جمعے در خانه وے بودند در آفتاب
نگریست دید که بغروب نزدیک ست گفت که وقت نماز ست برخاستند و نماز دیگر بگزاردند
شبلی بخندید و گفت چه خوش گفته است آنکس که گفته ست شعر نسیت الیوم من عشقی
صلاتی ؛ فلا ادری غدائی من عشائی ؛ فذکرک سیّدی اکلی
وشربی ؛ ووجهک ان رأیت شفاء دائی ؛ و یکے ازین طائفه گوید که در مسجد مدینه
بر حلقه شبلی بایستادم سائلے بآنجا رسید و می گفت یا الله یا جواد شبلی
آه برکشید و گفت چگونه توانم که حق سبحانه بالسجود ستایم و مخلوقی در مدح مخلوقی میگوید
ے تعوّد بسط الکفّ حتّی لو انّه ؛ اراد انقباضا لم تجبه انامله ؛
تراه اذا ما جئته متهلّلا ؛ کانّک تعطیه الّذی انت سائله ؛ ولو
لم یکن فی کفّه غیر روحه ؛ لجاد بها فلیتّق الله آمله ؛ هو البحر
من ایّ النّواحی اتیته ؛ فلجّته المعروف والجود ساحله ؛ بعد از ان

بگریست و گفت بلے یا جواد فانّک اوجدت تلک الجوارح وبسطت
تلک الهمم ثمّ مننت بعد ذلک علی اقوام بالاستغناء عنهم
وعمّا فی ایدیهم بک فانّک الجواد کلّ الجود اذ انّهم یعطون
عن محدود وعطاءک لاحدّ له ولا صفة فیا جوادا یعلو کلّ
جواد وبه جاد من جاد شبلی گفته در تفسیر قوله تعالی قل للمؤمنین یغضّوا
من ابصارهم ابصار الرؤس عن المحارم وابصار القلوب
عمّا سوی الله گفته اند که وے شنید که کسے میگفت الخیار عشرة بدانق
فریاد برکرد و گفت اذا کان الخیار عشرة بدانق فکیف الشرار
وے گفته که وقتے عهد کردم که نخورم الا حلال در بیابانها می گشتم با نخیر بُنی رسیدم دست دراز کردم
تا بخورم از ان انجیر بن آواز آمد که عهد خود را نگاهدار و از من مخور که من ملک یهودی ام
از وے پرسیدند که کدام چیز عجیبتر ست گفت دلی که خدائے خود را بشناسد و در روے
عاصی شود دیگر بکیر دینوری گوید خادم شبلی که نزدیک وقت وفات خود گفت بر من یکدرم مظلمه
است و چندین هزار درم برائے صاحب آن صدقه داده ام و هنوز بر دل من هیچ شغلے از ان
گرانتر نیست و هم بکیر گوید که درین بیماری گفت که مرا وضوء ده وے را وضوء دادم و تخلیل لحیه فراموش
کردم زبان وے گرفته بود دست مرا بگرفت و بمیان لحیه خود در آورد پس جان
بداد یکے از بزرگان آنرا شنید گفت چه گوئید در مردے که در آخر عمر ادبی
از آداب شریعت از وے فوت نشد و هم بکیر گوید که شبلی را روز جمعه در ان

بیمار نی خفتی شد گفت بمسجد جامع میروم تکیه بر دست من کرده بود و میرفت مردی مارا در راه پیش
آمد شبلی گفت بگیر گفتم لبیک گفت فردا مارا باین مرد کاریست پس برفتیم و نماز بگزاردیم و بخانه
باز آمدیم شب را فوت شد گفتند در فلان موضع مردیست صالح که غسل مردگان را می کند
سحرگاه بدر خانهٔ وی رفتم و آهسته در بزدم و گفتم سَلَامٌ عَلَیْکُمْ از درون خانه گفت
شبلی بمرد گفتم بلی پس بیرون آمد دیدم همان مرد بود که در راه مسجد پیش آمده بود تعجب
گفتم لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ گفت تعجب از چه میکنی سبب را گفتم پس سوگند بر وی
دادم که تو از کجا دانستی که شبلی بمرد گفت ای نادان از آنجا که شبلی دانست که امروز ویرا
با من کار است **ابو بکر یزدانیار ارموی رحمه الله تعالیٰ** از طبقهٔ رابعه است
نام وی حسین بن علی یزدانیار است ویرا طریقه ایست در تصوف که بآن مخصوص ست
وبعضی از مشایخ چون شبلی و غیر وی بر وی انکار کرده اند وَکَانَ یُنْکِرُ عَلٰی بَعْضِ مَشَایِخِ
الْعِرَاقِ وَاَقَاوِیْلِهِمْ عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم معاملات و معارف شیخ الاسلام گفت
که ابو بکر یزدانیار الله تعالیٰ را بخواب دید گفت خداوندا حاجت دارم گفت چه حاجت
خواهی به از آن که دادم ترا از دست بند صوفیان برهانیدم شیخ الاسلام گفت که دیده ام
جائی که پرسیدند که مَا دَسْتُ بَنْدِ الصُّوْفِیَّةِ گفت اَلْحَالُ الْمُحَالُ وَالْاِشَارَاتُ
الْبَاطِلَةُ ویرا قصه ایست دراز با صوفیان و انکار بر ایشان و در آن اشکال ست مردی
بزرگ ست و صاحب تلبیس ست در ظاهر و محقق در باطن وی گفته که اَلْمَلَائِکَةُ حُرَّاسُ
السَّمَاءِ وَاَصْحَابُ الْحَدِیْثِ حُرَّاسُ السُّنَّةِ وَالصُّوْفِیَّةُ حُرَّاسُ اللّٰهِ شیخ الاسلام
گفت که ابو العباس نهاوندی روزی پس از نماز بامداد صوفیان را همه خفته دید گفت همه بخسپند
که او بکو شد یعنی امر او و صحبت او و دوستی با او و هم وی گفته که می بینید مرا که سخن می گویم بر صوفیه
والله که بر ایشان سخن نمیگویم مگر از جهت غیرت بر ایشان که اسرار حق را سبحانه بغیر اهل آن گفتند
واگر نه ایشان سادات اهل عالم اند و بمحبت ایشان تقرب می جویم بحق سبحانه و هم وی گفته

چیست و بچه میگفتند صوفیه ۱۲ قوله الحال المحال الخ یعنی حالهای غیر واقع و اشارات بی مغز ۱۲ قوله الملائکة حراس السماء الخ یعنی فرشتها نگاهبانان آسمانند که احکام سماوی را بموقع رسانند و محدثان نگهبان قول و فعل و تقریر نبی اند که از فساد تحریف و تغیر نگاه دارند و صوفیه نگاهبانان خدا اند که ناظر وی اند و حامل اخلاق وی در میان خلق ۱۲ قوله ... شمار کفایت است و احتیاج بزیادتی عمل نیست ۱۲

الْمَعْرِفَةُ تَحَقُّقُ الْقَلْبِ بِوَحْدَانِیَّةِ اللّٰهِ تَعَالٰی و هم وی گفته اَلْمَحَبَّةُ اَصْلُهَا الْمُوَافَقَةُ
وَالْمُحِبُّ هُوَ الَّذِیْ یُؤْثِرُ رِضٰی مَحْبُوْبِهٖ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ و هم وی گفته
مَنِ اسْتَغْفَرَ وَهُوَ مُلَازِمٌ لِلذَّنْبِ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَیْهِ التَّوْبَةَ وَالْاِنَابَةَ اِلَیْهِ
ابو بکر الصیدلانی رحمه الله تعالیٰ از اجلهٔ مشایخ و اعلام ایشان
بوده است شبلی ویرا بزرگ داشته از فارس بوده و در نیشاپور وفات کرده وی گفته که صحبت
با حق دارید و اگر نتوانید صحبت با آنکس دارید که صحبت وار حق ست سبحانه تا برکت صحبت وی شمارا
بوی رساند و هم وی گفته که عاقل آنست که سخن بقدر حاجت گوید و هر چه افزونی بود از آن دست
بدارد و هم وی گفته که با حق سبحانه و تعالیٰ بسیار نشینید و با خلق اندک یکی از مریدان وی گوید که
بعد از وفات وی برای قبر وی لوحی ساختم و نام وی بر آنجا نوشتم خراب کردند بار دیگر راست کردم باز خراب کردند بار
دیگر راست کردم باز خراب کردند و همچنین چند بار هر چند راست می کردم خراب کردند و با قبر هیچکس دیگر آن نمی کردند
سر آنرا از استاد ابو علی دقاق پرسیدم گفت آن مرد در دنیا گمنامی اختیار کرده بود و حق سبحانه
ویرا نهان میخواهد و تو می خواهی که ویرا آشکارا کنی این کی میسر میشود **ابو بکر الخباز
البغدادی رحمه الله تعالیٰ** وی از استادان جریریست وی گفته که اَلْعِیَالُ
عُقُوْبَةٌ تَنْفِیْذُ شَهَوَاتِ الْحَلَالِ **ابو بکر بن عیسی المطوعی رحمه الله تعالیٰ**
از اهرست از اقران ابو بکر بزرگتر از وی ابو بکر طاهر بروی در آمد و وی محتضر بود ویرا گفت حسن
ظنک بربک گفت با چو منی چنین سخن گویند گر مارا بگذارد بر پرستش وی کنیم و اگر بخواند فرمان بریم و بر ویم ما ثنت خمس و ثلثمائه
ابو بکر بن طاهر الابهری رحمه الله تعالیٰ از طبقهٔ رابعه است نام وی عبد الله بن طاهر بن الحارث الطائی ست از کبار

مشایخ جبل ست از اقران شبلی بوده عالم و باورع با یوسف بن الحسین صحبت داشته رفیق مظفر کرمانشاهی بود شیخ مُهلّب مصری گوید وَهُوَ مُهَلَّبُ بن اَحْمَدَ بْنِ مَرْزُوق که باهیچکس صحبت نداشتم از مشایخ که مرا صحبت وی آن نفع کرده باشد که صحبت شیخ ابوبکر طاهر در سنه ثلثین و ثلثمایة برفته از دینار روزی ابوبکر طاهر بدکان بزازی گذشت پسر بزاز دوست وی بود چون شیخ را دید از دکان برخاست و برپی وی برفت بزاز آمد پسر را ندید در خشم شد و بر اثر پسر برفت ویرا دریافت و لختی به پیچید و از پس شیخ ابوبکر ویرا باز بدکان برد شیخ ابوبکر از ان سبب همه شب رنجه بود دیگر روز بدر سرای آن بزاز برفت و کنیزکی داشت باخود ببرد و ویرا بیرون طلبید و گفت دوش همه شب رنجه بودم از مال دنیا این کنیزک دارم اگر بپذیری بکفارت آن رنجه بتو دادم و اگر نپذیری آزاد کردم آنمرد در پای وی افتاد و گفت ای شیخ من جرم کرده ام تو عذر میخواهی گفت راست که جرم کرده امامرا نیز تند پرسیدند از وی که حقیقت چیست گفت همه آن علم ست ویرا پرسیدند که علم چیست گفت همه آن حقیقت است وی گفته اَلْجَمْعُ جَمْعُ الْمُتَفَرِّقَاتِ وَالتَّفْرِقَةُ تَفْرِقَةُ الْمَجْمُوعَاتِ فَاِذَا جُمِّعْتَ قُلْتَ اللّٰهِ وَاِذَا فُرِّقْتَ نَظَرْتَ اِلَى الْكَوْنِ وهم وی گفته که مرد وی را دیدم که وداع کعبه میکرد و می نگریست و این بیت میخواند شعر اَلَا رُبَّ مَنْ يَدْنُوْ وَيَزْعَمُ اَنَّهُ ۞ يُحِبُّكَ وَالنَّائِىْ اَوَدُّ وَاَقْرَبُ

ابوبکر بن ابی سعدان رحمه الله تعالی از طبقهٔ رابعه است نام وی احمد بن محمد بن ابی سعدانست بغدادیست از اصحاب جنید قدس سره واز اقران رودباری عالم ترین مشایخ وقت بوده بعلوم این طائفه ابوالحسن صدیق و ابوالعباس فرغانی گفته اند که نمانده است درین زمان این طائفه را جز دو تن ابو علی رودباری بمصر و ابوبکر بن ابی سعدان بعراق و ابوبکر دریابنده تر ست از ابو علی وی گفته که هر که با صوفیان صحبت دارد باید که ویرا نفس نبود و دل نبود و ملک نبود و چون بچیزی نگرد از اسباب از بلوغ بمقصود خود بیفتد و بآن نرسد و هم وی

گفته اَلصُّوْفِيُّ هُوَ الْخَارِجُ عَنِ النُّعُوْتِ وَالرُّسُوْمِ وَالْفَقِيْرُ هُوَ فَاقِدُ الْاَسْبَابِ فَقْدُ السَّبَبِ اَوْجَبَ لَهُ اِسْمَ الْفَقْرِ وَسَهَّلَ لَهُ الطَّرِيْقَ اِلَى الْمُسَبِّبِ وهم وی گفته مَنْ لَمْ يَتَطَرَّفْ فِي التَّصَوُّفِ فَهُوَ غَبِيٌّ اَيْ جَاهِلٌ شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که رویم در بغداد بعد از نماز عید الفطر ابن ابی سعدان رامی شناسی گفتم آری گفت برو و بگو که امروز مارا بمجالست و موانست خود زود مشرف گردانید برفتم ویرا در خانه یافتم در دهلیز که در انجا غیر یکپاره بوریای کهنه هیچ نبود وی بر آنجا نشسته بود ادای رسالت کردم گفت این سفره را بگیر و شخصی ست در بیرون بوی ده تا خوردنی بیارد گفتم مگر اجابت ابو محمد رویم نمی کند گفت آری وَلٰكِنْ رُوِيَ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دُعِيَ اِلٰى مَأْدُبَةٍ وَهِيَ الَّتِيْ تُسَمُّوْنَهَا الْوَلِيْمَةَ فَقَالَ قُمْ بِنَا يَا عَلِيُّ اِلٰى بَيْتٍ نَاْكُلُ كِسْرَةً لِتَحْسُنَ مُوَاكَلَتُنَا مَعَ النَّاسِ من سفره را بردم و بآن شخص دادم نان و کامخ آورد بخوردیم هر فتیم **ابوبکر عطوفی رحمه الله تعالی** نام وی محمد بن علی بن حسین بن وهب العطوفی ست شاگرد جنید ست قدس سره توفی بالرملة سنة خمس واربعین و ثلثمائة وی گفت که استاد من جنید گفت اگر کسی بینید که ایمان دارد باین طائفه و این سخنان بپذیرد زنهار ویرا گوئید تا مرا بدعا یاد آرد و شیخ الاسلام گفت که حلاج در آخر کتاب عین الجمع گوید که هر که باین سخنان ما ایمان دارد از ان جاشنی دارد ویرا از من سلام کنید و شیخ عمو گفت که شیخ سیروانی گفت اگر بپائی و اسید بخراسان رود بزیارت

کسی که ما را دوست دارد و شیخ عباس گفت که شیخ سیروانی گفت که وصیت می کنم شما را به نیکوئی با کسی که این طائفه را دوست دارد **ابو بکر سکاک رحمه الله تعالیٰ** وے گفته که مشتاق بدر مرگ لذت بیش از ان یابد که زنده از شربت شهد شیخ الاسلام گفت که بآن خدائے که جز وے خدائے نیست که بندهٔ نیکبخت را هرگز روزے نیاید نیکوتر و با راحت تر و خوشتر از ان روزے که عزرائیل بوے آید و گوید مترس به ارحم الراحمین می شوے و با وطن خود میرسی و بعید همین میروی این جهان منزلت و زندان مومن ست این بودن عاریتے اینجا بهانه است بیکبار رهانه را ببرد و دور کند و در حقیقت بازشود و مرد بزندگانی جاوید برسد ؎ مَوْتُ التَّقِيِّ حَيَاةٌ لَا انْقِطَاعَ لَهَا ۞ قَدْ مَاتَ قَوْمٌ وَهُمْ فِي النَّاسِ أَحْيَاءٌ ۞ **ابو بکر سقار رحمه الله تعالیٰ** وے گفته که در کشتی بودم باد برخاست و موج در گرفت و خلق بدعا کردن فریاد برداشتند در کشتی درویشی بود سر در گلیم پیچیده پیش وے رفتند و گفتند که دیوانهٔ خلق در دعا و زاری اند تو هم چیزے بگوے سر از گلیم بیرون کرد و نیمه بیت بگفت ؎ عَجِبْتُ لِقَلْبِكَ كَيْفَ انْقَلَبَ ۞ و سر در گلیم برد گفتند چه دیوانه ایست او را می گوئید دعا کن وی بیت میخواند باز سر از گلیم بیرون کرد و دیگر نیمه بیت بگفت ع وَشِدَّةُ حُبِّكَ لِي لِمَ ذَهَبَ ۞ آن باد و شوار سختے کم شد باز با وی گفتند که چیزے بگوی سر بیرون کرد و بیت دیگر بگفت ؎ وَأَعْجَبُ مِنْ ذَا وَذَا أَنَّنِي ۞ أَرَاكَ بِعَيْنِ الرِّضَا فِي الْغَضَبِ ۞ موج بیارامید و باد ساکن شد شیخ الاسلام گفت که او دو بیت آورده من سوم آن دیده ام جاے دیگر و آن اینست ؎ فَإِنْ جُدْتَ فِي الْوَصْلِ أَحْيَيْتَنِي ۞ وَإِلَّا

[illegible]

فَهٰذَا الطَّرِيقُ الْعَطَبُ ۞ **ابو بکر المصری رحمه الله تعالیٰ** نام وی محمد ابراهیم ست استاد ابو بکر دقی ست شاگرد زقاق کبیر ست با جنید و نورے صحبت داشته توفی فی شهر رمضان سنة خمس و اربعین و ثلثمایة مع ابو بکر العطوفی ابو بکر مصری گوید با جنید بودم و ابو الحسین نوری و جماعتے از مشایخ صوفیان و قوال چیزے میخواند نورے برخاست و رقص میکرد و جنید نشسته بود و نورے فراسر جنید آمد و گفت برخیز و این آیه برخواند اِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ جنید گفت وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ **ابو بکر الدقی قدس الله تعالیٰ سره** از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن داؤد الدمشقی ست گویند باصل دینوریست اما بشام نشستے عمر وے صد و بیست سال بکشید از اقران ابو علی رودباری بوده و غیر او و صحبت داشته بود با ابن جلا و بوے نسبت درست کند و شاگرد زقاق کبیر ست جنید را دیده بود و با ابو بکر مصری صحبت داشته بود مجرد جهان بود و از کبار مشایخ وقت بالیکی حالے سنة تسع و خمسین و ثلثمایة برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله باکو گفت که غلام دقی گفت که دقی گفت اَلْعَافِيَةُ وَالتَّصَوُّفُ لَا يَكُونُ و حصرے گفته مَا لِلصُّوفِيِّ وَالْعَافِيَةُ صوفی را با عافیت چکار شیخ ابو عبد الله رودبارے برکنار دریا وسوسه واغت طهارت میکرد با و می آمد و دست و پاے وے می ترکید و خون می آمد وے درماند و گفت اِلٰهِيَ الْعَافِيَةُ آواز دادند که اَلْعَافِيَةُ فِي الْعِلْمِ يَعْنِي فِي الشَّرِيعَةِ شیخ الاسلام گفت که ابو بکر دقی گفت که به نصیبین شدیم مهمان شمیمعی را وقت خوش بود و قوال خوش و هیچ بیگانه نبود و هیچ ذوقے و حالے نشد همه آرمیده بودند شمیمعی گفت وَقْتٌ طَيِّبٌ وَقَوَّالٌ طَيِّبٌ وَمَا فِينَا ضِدٌّ فَمَا هٰذَا الْجُمُودُ دقی میگوید

[illegible]

کہ گفتم وَ قُتُنَا فَوْقَ السَّمَاءِ سمیعے گفت چہ میگوئی گفت انچہ او میخواند ہمہ از من و تست ہموار بگوش می آید کہ من و تو در تصوف من و تو کجا بود صوفی را جز یکے نبود حالی پدید شد و شوری برخاست کہ ہمگنان جامہ میدریدند و می افتادند و بانگ میزدند ہیچکس نبود کہ جامہ ندریدہ بود شیخ الاسلام گفت کہ وقتی دقی در بادیہ بزارید گفت کہ الٰہی از آن حقیقت خود کہ مراد ادی بہرۂ بردل من آشکار اکن تا جان من بیاساید چیزے بردل وی بگشادند زاری بروی افتاد نزدیک بود کہ تباہ شود گفت الٰہی بپوش کہ طاقت ندارم آن را بپوشیدند شیخ الاسلام گفت کہ پنہان کردن غیب و اہل غیب از اللہ تعالیٰ رحمتیست کہ آن درین جہان نگنجد ہر چیزے کہ ازین جہان آشکارا شود آنکس را در وقت ببرد یا عقل آنکس طاقت آن نیارد و احوال و رسوم وے متغیر شود انچہ غیب ست و حقیقت پنہان بہ تا بسر آن نشوی در سراے غیب و حقیقت کہ این دنیا سرای بہانہ است و زندان تاریک چون مدت بسر آید و روزے خوردہ شود در حقائق و غیب کشادہ گردد دقی گفتہ عَلَامَاتُ الْقُرْبِ الْاِنْقِطَاعُ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ سِوَى اللهِ وہم وے گفتہ كَلَامُ اللهِ تَعَالٰی اِذَا جَاءَ عَلَى السَّرَآئِرِ بِاِشْرَاقِهٖ زَالَتِ الْبَشَرِيَّةُ بِرُعُوْنَاتِهَا وَسُئِلَ عَنْ سُوْءِ اَدَبِ الْفُقَرَاءِ مَعَ اللهِ فِيْ اَحْوَالِهِمْ قَالَ ذٰلِكَ اِنْحِطَاطُهُمْ مِنْ حَقِيْقَةِ الْعِلْمِ اِلٰى ظَاهِرِ الْعِلْمِ

ابو بکر طمستانی قدس اللہ تعالیٰ سرہ از طبقہ خامسہ است از فارس بودہ شاگرد شبلی و ابراہیم دباغ شیرازیست از کبار مشایخ بودہ صاحب آیات و کرامات یگانہ بود در حال و وقت خود شبلی ویرا بزرگ میداشت و قدر و محل ویرا بزرگ مے نہاد با مشائخ فارس صحبت داشتہ بود وی را حرمتی عظیم میداشتند سکر و محبت بروی غالب بود رموز و کلام عالی داشت در فارس سخن او را کسی قوت شنیدن نہ داشت مشائخ وقت صواب چنان دیدند کہ وے بخراسان

بردد و بہ نیشاپور آمد و آنجا برفت از دنیا بعد از سنۃ اربعین و ثلثمایہ وے گفتہ مَا الْحَيٰوةُ اِلَّا فِي الْمَوْتِ یعنی مَا حَيٰوةُ الْقَلْبِ اِلَّا فِيْ اِمَاتَةِ النَّفْسِ شیخ الاسلام گفت کہ ہیچ زندہ زندگی نہ کند تا از خود نمیرد و باو زندہ نگردد کسے ابو بکر طمستانی را گفت مرا وصیتی کن گفت اَلْهِمَّةُ الْهِمَّةُ فَاِنَّ عَلَيْهَا مَدَارُ الْاُمُوْرِ وَاِلَيْهَا يَرْجِعُ الْاَمْرُ و ہم وے گفتہ کہ بزرگترین نعمتے بیرون آمدنست از نفس از برای آنکہ نفس بزرگترین حجابہاست میان تو و اللہ تعالیٰ و ہم وے گفتہ کہ ممکن نیست بیرون آمدن و رستن از نفس خود بنفس خود کہ از نفس محو دبا او توان رست و بصحبت ارادت او

ابو بکر فرا قدس اللہ تعالیٰ روحہ از طبقہ خامسہ است نام وے محمد بن احمد بن حمدون الفراست از اجلہ مشایخ نیشابور بودہ با فراست عظیم شیخ عمو ویرا دیدہ بود او گفت اگر من ابو بکر شبلی و ابو بکر فرا را ندیدمی صوفی نبودمی و صحبت داشتہ با بو علی ثقفی و عبد اللہ منازل و ابو بکر شبلی و ابو بکر طاہر ابہری و مرتعش و غیر ایشان از مشایخ یگانہ بود و طریقت نیکو داشت در سنۃ سبعین و ثلثمایہ برفتہ از دنیا شیخ عمو گفتہ با جمعی قصد حج داشتیم چون بہ نیشاپور رسیدیم اصحاب من گفتند کہ بزیارت ابو بکر فرا رو کہ او گوید کہ با مادر و پدر شو و تو بازگردے بحتی بپیچیدم آخر گفتم چیست کہ بیکنم شاید کہ بازگردم ویرانہ یابم بوے شدم ویرا در مسجد نیافتم چون ساعتے برآمد ویرا دیدم کہ اندر مسجد در آمد شورے در وی و بارۂ چند پوستین در دست کہ او پوست گرہ بود سلام کردم گفت وَعَلَيْكَ السَّلَامُ از کجائے گفتم از ہرات گفت کجا میروی گفتم بسوی قبلہ گفت پدر داری گفتم دارم گفت بازگرد و بہ پدر شو گفتم چنین کنم پیش یاران رفتم چندان بگفتند کہ بر سر رفتن آمدم مرا تبے عظیم بگرفت دیگر روز بہ نزدیک شیخ ابو بکر رفتم گفت نَقَضْتَ الْعَهْدَ عہد بشکستی گفتم اے شیخ توبہ کردم گفت مَنْ لَمْ يُؤْثِرِ اللهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ لَا يَصِلُ عَلٰى قَلْبِهٖ نُوْرُ الْمَعْرِفَةِ

بحالِ وہم وے گفتہ کِتمانُ الحَسَنَاتِ اَولیٰ مِن کِتمانِ السَّیِّئاتِ فَاِنَّکَ ذٰلِکَ تَرجُوا النَّجَاۃَ

ابو بکر الشبہی قدس اللہ تعالیٰ سرہ

از طبقۂ خامسہ است نام او محمد بن جعفر الشبہی ست از جوانمردان مشایخ وقت بودہ در نیشاپور با شیخ ابو عثمان حیری صحبت داشتہ پیش از سنہ ستین وثلثمایۃ برفتہ از دنیا وی گفتہ اَلفُتُوَّۃُ حُسنُ الخُلُقِ وَبَذلُ المَعرُوفِ

ابو بکر الطرسوسی الحرمی قدس اللہ سرہ

شیخ الاسلام ویرا از طبقۂ سادسہ داشتہ است نام وے علی بن احمد الطرسوسی ست سالہا بمکہ مجاور بودہ ویرا طاؤس الحرمین میخواندند از حسن عبادت وے بزرگ بودہ شاگرد ابو الحسین مالکی است وصحبت داشتہ با ابراہیم شیبان کرمانشاہی ونسبت بوے کردے در سنہ اربع وسبعین وثلثمایۃ برفتہ از دنیا در مکہ شیخ سلمی ویرا دیدہ بود اما در تاریخ نیاوردہ واز اقران شیخ سیروانی بودہ شیخ الاسلام گفت که شیخ عباس فقیر مرا گفت کہ شیخ ابو بکر حرمی گفت کہ بمکہ مہمان کسی بودیم میزبان کنیزکی داشت کہ چیزی می توانست خواند کنیزک بخواند ؎ لَا مِنِّی فِیکَ مَعشَرٌ ٭ فَاقتُلُوا اَو اُکتُرُوا ودرویشے برپاے خاست بانگے چند بزد وگفت کہ ملامت کرد در مہر تو بکر تو این حرف بگفت وبیفتاد وبرفت از دنیا شیخ الاسلام گفت کہ ابو عبد اللہ باکو گفت کہ ایوب نجار در خانۂ قزدینی بمکہ در سماع بود گویندہ چیزے بخواند بپارسی وے برخاست با پشت راست انگاہ گفت نفیرے از تو وبیفتاد وبیہوش شد وبرفت شیخ الاسلام گفت کہ ابو القاسم ساتج با قوم در مہمانی بود گویندہ برخواند ؎ کُلُّ بَیتٍ اَنتَ سَاکِنُہٗ ٭ غَیرُ مُحتَاجٍ اِلَی السُّرُجِ ٭ وَجہُکَ المَیمُونُ حُجَّتُنَا ٭ یَومَ یَاتِی النَّاسُ بِالحُجَجِ ٭ لَا اَتَاحَ اللّٰہُ لِی فَرَجًا ٭ یَومَ اَدعُو مِنکَ بِالفَرَجِ

ابو القاسم ساتج دست راست برآورد بانگ زد وبیفتاد بنگریستند برفتہ بود شیخ الاسلام گفتہ کہ یکے ازین طائفہ گفت کہ در نیشاپور حادثہ بود کہ مردم از شہر بیرون رفتہ بودند من در مسجدے بودم ودر کنج آن مسجد درویشے دیگر بود گویندۂ در آمد درویش ویرا گفت کہ چیزے بگوے وے برخواند ؎ اَلقَیتُ بَینِی وَبَینَ الحُبِّ مَعرِفَۃً لَا تَنقَضِی اَبَدًا اَو یَنقَضِی الاَبَدُ ٭ لَاَخرُجَنَّ مِنَ الدُّنیَا وَحُبُّکُم بَینَ الجَوَانِحِ لَم یَشعُر بِہٖ اَحَدٌ آن درویش بیفتاد وے طپید تا میان دو نماز انگاہ بیارامید چون بنگریستم برفتہ بود وشیخ الاسلام گفت کہ صوفی در شہر ابلہ کہ میان بصرہ وکوفہ است میرفت بپاے کوشکے رسید وبران کوشک مہترے بود وپیش وی کنیزکے بود مغنیہ چیزی میخواند آن صوفی آواز وے بشنید کہ میخواند ؎ کُلَّ یَومٍ تَتَلَوَّنُ غَیرُ ہٰذَا بِکَ اَحسَنُ ٭ کُلَّ یَومٍ تَتَحَوَّلُ غَیرُ ہٰذَا بِکَ اَجمَلُ ٭ درویش را خوش آمد وبر وے خورد وگفت یَا جَارِیَۃُ بِاللّٰہِ وَبِحَیٰوۃِ مَولَاکِ اِلَّا اَعَدتِ عَلَیَّ ہٰذَا البَیتَ کنیزک تکرار مے کرد خواجہ کنیزک را گفت چرا تکرار مے کنی ونمیگذری گفت در زیر کوشک درویشے ست وقت وی خوش گشتہ است از بہر وے میگویم خواجہ سر فرود کرد وآن غریب را دید خوش گشتہ وپاے میکوفت با خر سخنے نگفت وبانگے بزد وبیفتاد وجان بداد آن خواجہ چون آنرا دید حال وے بگشت کنیزک را آزاد کرد وپیران شہر را بخواند وبران درویش نماز کردند ودفن کردند وپیران را گفت مرا شناسید کہ من فلان بن فلانم شمارا گواہ می کنیم کہ ہر چہ مراست از بضایع واملاک ہمہ را وقف کردم بر درویشان وکوشک را سبیل کردم وہر چہ داشت از زر وسیم بداد وجامہ بیرون کردہ ازاری در بست

ومرقع درپوشید وردا برافگند وروے دربادیه نهاد وبرفت ومردمان می نگریستند تا از چشم ایشان غائب شد وچشمها گریان پس ازان کس ویرا ندید وخبروی نشنید ابو الحسن دراج وقوطی حکایت کنند این ابو ادراج گوید مَا رَأَیْتُ اَحْسَنَ مِنْ ذٰلِكَ الْیَوْمِ شیخ ابو عبدالله جلا گوید که بمغرب دو چیز دیدم عجب یکی در جامع قیروان مردے دیدم که بصفها برمی گشت و می شگافت واز مردمان چیزی می خواست ومیگفت اَیُّهَا النَّاسُ كُنْتُ رَجُلًا صُوفِیًّا فَضَعُفْتُ و دیگر دو پیر دیدم آنجا یکی جبلہ نام ودیگر زریق وهریکی را از ایشان شاگردان بودند ومریدان روزی جبله بزیارت زریق شد بایاران یکی از اصحاب زریق قرآن خواند یکے از یاران جبله را وقت خوش شد بانگے بزد وجان بداد ویرا دفن کردند چون دیگر روز شد جبله بزریق آمد وگفت کجا شد آن یار تو که مارا قرآن خواند ویرا بخوانند تا قرآن خواند جبله بانگے بزد و زریار بکرد که خوانندہ برجاے بمرد جبله گفت وَاحِدٌ بِوَاحِدٍ وَالْبَادِیْ اَظْلَمُ یکے بیکے وآنکه ابتدا کرد ظالمتر ابو بکر السوسی قدس الله سره نام وی محمد بن ابراهیم السوسی الصوفی ست بشام بوده بشهر رمله شیخ عمو واحمد کوفی الصوفی ویرا دیده بودند توفے بدمشق فی ذی الحجه سنه ست وثمانین وثلثمایة شیخ الاسلام گفت که وی شبے گفت که مارا کسے باید که چیزی برخواند نختی جستند نیافتند وشیخ ابو بکر بمجنان طلب میکرد از بس که وے بگفت یکی گفت ای شیخ کس نمی یابم امادرین نزدیکی برنائیست مطرب اگر بباید بیاریم آنکس لطیبت گفت شیخ گفت باید برید وبیارید رفتند وی را آوردند چیزے خورده بود وی را بنشاندند ووی بخواند شعر اَلْقَوْمُ اِخْوَانُ صِدْقٍ بَیْنَهُمْ نَسَبٌ الابیات کاری برخاست که از نیکوئی وخوشی وقت همه کس خوش گشت وشیخ درشورید چون فارغ شدند از سماع مطرب را قَذِف افتاد برسجاده شیخ قی کرد شیخ گفت هیچ نگوئید همچنان سجاده در پیچید وپراگنده شوید وجائے دیگر خواب کنید چون روز روشن شد مطرب بهوش آمد خود را در سجاده دید پیچیده ودر صفه قندیل آویخته متحیر بماند بانگ برآورد که ازبهر خدا این چه حالت ست ومن اینجا چون افتادم یکے

قیروان تعجب درین است که صوفی گدائی کند برآن کیفیت که ایها الناس کنت رجلا صوفیا فضعفت یعنی ای مردمان صوفی بودم پس ضعیف شدم دوام توکل کردن رزق را از مردمان می طلبم ۱۲ [۳] جبله بفتح جیم وبا سوحده ولام ۱۲ ع [۴] زریق بضم زای معجمه وفتح رای مهمله وبای آخر حروف وقاف ۱۲ ع [۵] سوسی بضم سین اولی وسکون واو وکسر سین ونسبت ۱۲ عف [۶] نونی بفتح نون بعنی دمشق متوفی شد در دمشق بسال سیصد [۷] در ذی الحجه سال سیصد وهشتاد وشش ۱۲ ع قوطی بضم قاف وسکون واو وکسر طاء ۱۲ ع

ذکر ابانی

[illegible]

فراز آمد ووے را از حال وے خبر کرد که چه بود وچه رفت وے پیرایه خود بشکست وتوبه کرد وجامه درید ومرقع درپوشید واز جمله اصحاب وے شد وچون شیخ از دنیا برفت به پیری خانقاه ویرا بنشاندند از روزگار نیکو ومعاملت نیکو که ورزیده بود شیخ الاسلام گوید که نام وی محمد طرانی بود ومن پسر ویرا دیده بودم که بهرے آمد بخانقاه شیخ عمو جوانے بود سخت ظریف محمد طرانی پیر شده بود مشایخ بوے می آمدند که مارا آن بیتها بخوان وآن قصه بازگوے شیخ عمو با احمد کوفانی میگفت آن بیتها تمام یاد نداری گفت نه این نیم بیت بیش یاد ندارم شیخ الاسلام گفت پس ازان کسے این بیتها بمن آورد تمام ومن خود نیز در کتابی یافتم آن بیتها را شعر اَلْقَوْمُ اِخْوَانُ صِدْقٍ بَیْنَهُمْ نَسَبٌ ٭ مِنَ الْمَوَدَّةِ لَمْ یَعْدِلْ بِهِ سَبَبُ ٭ تَرَاضَعُوا دَرَّةَ الصَّهْبَاءِ بَیْنَهُمْ ٭ وَاَوْجَبُوا الرَّضِیعَ الْكَاسَ مَا یَجِبُ ٭ وَلَا یَحْفَظُونَ عَلَى السُّكْرَانِ زَلَّتَهُمْ ٭ وَلَا یُرِیبُكَ مِنْ اَخْلَاقِهِمْ رَیْبُ ٭ شیخ الاسلام گفت که ذوالنون مصری وشبلی وخراز ونوری ودراج همه در سماع برفته اند رحمهم الله تعالی سه تن از ایشان سه روز بزیستند وغیر از ایشان بوده اند نیز از مشایخ ومریدان که در سماع برفته اند چه در سماع قرآن وچه در سماع غیر آن زراره بن ابی اوفی قاضی بصره در محراب بود قرآن میخواند یکے برخواند فَاِذَا نُقِرَ فِی النَّاقُوْرِ الآیة وے بانگے بزد وبیفتاد مرده بود شیخ الاسلام گفت که سماعی دیدار آمیز آمد بود مرد را گوش با او بود ودیده با او بود چه جای طاقت وهوش بود صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که من بمعاینه درویشی را دیدم که در جبال آذربایجان میرفت واین بیتها می خواند شعر وَاللّٰهِ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَلَا غَرَبَتْ ٭ اِلَّا وَاَنْتَ مُنٰی قَلْبِی وَوَسْوَاسِی ٭ وَلَا جَلَسْتُ اِلٰی قَوْمٍ اُحَدِّثُهُمْ ٭ اِلَّا وَاَنْتَ جَلِیْسِی بَیْنَ

[illegible]

[۱] لا یحفظون الخ ونگه نمی دارند درخاطر برمستان ومی حقیقت زلت وخطائی که از ایشان صادر گردد بلکه بتطلم عفو محو می کنند ولا یریبك الخ واز اخلاق ایشان چیزی پیدا نشود که کسی را در بابه شان شک اندازد چه اخلاق ایشان اخلاق انسی است ۱۲ [۲] واشد والله ما طلعت الشمس ولا غربت الخ یعنی بخدای که هرگز طلوع وغروب نکند آفتاب مگر درین حال که تو مقصد آرزوهای دل من بودی ووسوسه خاطر من ۱۲ [۳] ولا جلست الخ ونشستم با قومی که با ایشان سخن کنم مگر آنکه تو همنشین من بودی میان همنشینان ۱۲ [۴] قوله فاذا نقر فی الناقور الخ یعنی چون دمیده شود در صور پس آن روز روزی بود دشوار ۱۲ ع

جُلَّاسِیْ ۞ وَلَا تَنَفَّسْتُ مَحْزُوْنًا وَّلَا فَرِحًا ۞ اِلَّا وَذِکْرُکَ مَقْرُوْنٌ بِاَنْفَاسِیْ ۞ وَلَا هَمَمْتُ بِشُرْبِ الْمَآءِ مِنْ عَطَشٍ ۞ اِلَّا رَاَیْتُ خَیَالًا مِّنْکَ فِی الْکَاسِ ۞ ناگاه بیفتاد و بمرد ابوبکر شکیر رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی در نیشاپور بزرگ بوده خداوند وقت و دل صافی از خویشاوند خواجه سهل صعلوکی بود روزی خواجه سهل وی را دید گفت خویشاوندا چون هیچ بن نیائی گفت تو آیم مرا بر نخیزی و بمن ننگری یعنی که تکبر کنی که من درویشم بخواری در من نگری گفت بیا که برخیزم گفت وقتی که در سرای خواجه سهل شد برای وی برپای خاست چون بیرون آمد برنخاست ابوبکر باز گشت و این دو بیت برخواند شعر اِنِّیْ وَاِنْ کُنْتُ ذَا عِیَالٍ ۞ قَلِیْلُ مَالٍ کَثِیْرُ دَیْنٍ ۞ لَمُسْتَعِفٌّ بِرِزْقِ رَبِّیْ ۞ حَوَائِجِیْ بَیْنَهٗ وَبَیْنِیْ ۞ بیرون آمد و دیگر هرگز بوی نرفت

ابوبکر جوزقی رحمه الله تعالی قبر وی در نیشاپور است وی گفته که روزی در بادیه می شدم و دهانم از تشنگی خشک شده بود و طاقت بریده بود برنائی را دیدم که می آید سلام کردم جواب داد نیکو گفت اَیُّهَا الشَّیْخُ چه بوده است گفتم تشنه شده ام خیاری میخواهم که دهان ترکنم آن برنا گفت رو باز کن پیر گفت مرا بر سخن آن برنا ایمان بود باز نگریستم بوستانی دیدم پر از خیار و خربزه و بادرنگ در شدم و کناره باز کردم و بیرون آوردم شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید قدس الله روحه روزی بدر سرای ابوبکر جوزقی رسیدم او پیری باشکوه بود در شدم و سلام کردم و گفتم ای پیر مارا حدیثی املا کن جزوی باز کرد و گفت رسول الله صلی الله علیه وسلم گفته است که خداوند را سبحانه و تعالی دو لشکر ست یکی بآسمان و دیگر بزمین آنکه بآسمان اند فرشتگان اند و ایشان را علامتهای سبز بود و آنکه بزمین اند لشکر خراسان اند اکنون با آن لشکر این ظالمان نباشند آن لشکر صوفیان باشند که همه خراسان و همه جهان باز خواهند گرفت یعنی جماعتی از ایشان در راهی که میروند دور بنگری پنداری لشکری می آید این درست است آن خدای عزوجل می نماید بحقیقت این لشکر ایشان اند و ایشان اند مردان خداوند که

خداوند را می طلبند و وی را می جویند و از دنیا اعراض کرده اند و بخداوند خویش مشغول گشته اند و آن دیگران هر کسی بیرون خدای چیزی می طلبند و می جویند ایشان جز او هیچ چیز را نجویند و نخواهند ایشان امیران جهان اند و پادشاهان روی زمین اند و این پوشیده است بر بیشتر خلق

ابوبکر الرازی رحمه الله تعالی مردی متورع و مجتهد بوده گفته اند که از مشایخ کس از وی گریان تر نبود هر مرید و مبتدی که وی را بدیدی اسیر و گرفتار او شدی از کثرت عبادت و گریه و بی صبری و حرقت و اضطراب وی در سماع در ابتدای کار خود بسفر مکه رفت و مشایخ صوفیه را دریافت و یکسال مجاورت کرد وی گفته که در مکه وقت بر من تنگ شد بیمن رفتم مرا یک دینار فتوح رسید جامه من خلق شده بود خواستم که با آن پیرهنی بخرم چون بمکه باز گشتم و خواستم که بمکه در آیم آن دینار را جای میان دو سنگ دفن کردم و علامتی بران نهادم پس بمکه در آمدم چون از طواف فارغ شدم با بوعمرو زجاجی شدم و از وی مسئله پرسیدم گفت برو و آن دینار که دفن کرده در سر خود صرف کن رفتم و چنان کردم پس بوی آمدم آن مسئله را جواب داد

ابوبکر مفید رحمه الله تعالی نام وی محمد بن احمد بن ابراهیم ست ما بزرگ بوده از شهر جرجرا آباد است جنید را و یوسف بن الحسین را دیده بود و با ابوعثمان حیری صحبت داشته بود در سنه اربع و ستین و ثلثمائة برفته از دنیا عمر وی دراز بکشید نیکو ادیب بود و شریف همت و مستقیم الحال شیخ عمو وی را دیده بود و وی را کتابی ست در انجا آورده که ابوسعید خراز را بدر مرگ پرسیدند که چه آرزو داری گفت حسرت دارم بر غفلت و هم وی گفته که یوسف بن الحسین گوید که چنان شده ام که سخن من جز الله تعالی نمی شنود و شیخ الاسلام گفت که این سخن بآخر چنان شود که آن پیر گفت

ابوبکر قصری رحمه الله تعالی از قصر هبیره بود و لیکن بشیراز نشستی بزرگ بوده و محقق و اهل غیب را دیدی شیخ ابو عبدالله خفیف گوید که روزی شیخ ابوبکر قصری مرا گفت خیز تا بصحرا رویم می رفتیم قومی را دیدیم که بر بام بازار نرد می باختند شیخ ابوبکر رفت و با ایشان بنشست دو دست در بازی کرد و از خجالت آب از من می رفت که این چیست که او میکند که مردمان می بینند آخر فرود آمد و رفتیم دیدیم که تنی چند شطرنج می بازند بسوی ایشان رفت و نطع ایشان برگرفت و بدرید و مهرها بیفگند و تنی از ایشان کارد برکشیدند قصری گفت کارد مرا دهید تا بخورم

ایشان شکوه داشتند بر گذشتیم و من با وی در خصومت که آن فرخ روی آنجا و این احتساب زشت
اینجا چه بود وی بجای آورد و گفت آن وقت بنظر لدنی می نگریستم فرق ندیدم و اکنون بنظر علمی می نگریستم
حکم بدیدم **ابو بکر موازینی رحمه الله** وی بمصر بوده استاد شیخ سیروانی است وی گوید
که از ابن خباز شنیدم که گفت روز عید اضحی نزدیک جمره بودم درویشی دیدم ایستاده و بدست
وی کوزه یا رکوه میگفت یَا سَیِّدِی تَقَرَّبَ النَّاسُ اِلَیْکَ بِذَبَایِحِهِمْ وَ
قُرْبَانَاتِهِمْ وَلَسْتُ اَمْلِکُ اِلَّا نَفْسِی فَشَهِقَ شَهْقَةً وَمَاتَ **ابو بکر اشنانی رحمه الله**
شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که یکی از شاگردان من آمد که شیخ اشنانی از بام بیفتاد و پای
وی بشکست و برفت و آن چنان بود که نوجوانی آمده بود قوالی میکرد وی را پنهان از شیخ
ابو عبد الله گفته بودند تا چیزی بخواند ابو بکر اشنانی در سماع خوش شد از بام بیفتاد و برفت شیخ
ابو عبد الله گوید که آنجا رفتم گفتم چه میخواند گفت این دو بیت شعر وَنَفْسُ یَذُوْبُ بِدَائِهِ
اَلْمَوْتُ دُوْنَ بَلَائِهِ ٭ اِنْ عَاشَ عَاشَ مُنَغَّصًا ٭ اَوْ مَاتَ مَاتَ بِدَائِهِ
آن کودک را کسیل کرد و گفت دیگر گرد این قوم مگرد ابو عبد الله خفیف گوید چهار روز از خود
غائب شد و ابو بکر اشنانی را در گور بردند و شیخ ابو عبد الله بیخبر شیخ الاسلام گفت تشنه را آسایش
در چه مگر در آب رو گفت وفای دوستی در دوستی برفتن است **ابو مغازلی رحمه الله** استاد
سیروانی بوده بمصر وی گوید که می خواستم که ابو الحسن مزین را بیازمایم بدر سرای وی شدم و در بزدم و گفتم
یَا اَهْلَ اللّٰهِ اَدْرِکُوْنِی بِشَیْءٍ ای خداوندان سرای با من بچیزی مواسا کنید وی اهل خود را
گفت ای مومنه چیزی فرا وی ده که وی اگر الله را شناختی بمن نیامدی یعنی آزمودن را چون
آنرا شنیدم ایشان را بگذاشتم و برفتم **ابو بکر قطیعی رحمه الله** وی حافظ و امام بغداد بوده در
حدیث شاگرد عبد الله بن احمد حنبل است جنید را دیده بود وی گفته که از جنید شنیدم که میگفت
یَا مَنْ هُوَ کُلَّ یَوْمٍ فِیْ شَاْنٍ اِجْعَلْ لِیْ مِنْ بَعْضِ شَاْنِکَ ای آنکه هر روز در کار دیگر است
چه بود که روزی در کار من کنی مات القطیعی ببغداد فی ذی الحجه سنه ثمان و ستین و ثلثمایه **ابو بکر
همدانی رحمه الله** شیخ الاسلام گفت که حسین فقیر گفت که ابو بکر همدانی گفت که درویشی سه چیز
است تَرْکُ الطَّمْعِ وَالْمَنْعِ وَالْجَمْعِ طمع بچیز کسی نکنی و اگر چیزی بسر تو آید منع نکنی و چون البتانی

جمع نکنی **ابو بکر کفشیر رحمه الله** کفشیر دهی است بشام وی گفته که در تیه بنی اسرائیل میرفتم
مرا نان برزده آرزو کرد و با قلی در وقت آواز باقلی فروش شنیدم در تیه که پیش من آورد
شیخ الاسلام گفت که این نه کرامتست این در طریق تصوف بیغاره است درویشی در بادیه
تشنه شد وی را از آسمان قدحی فرو گذاشتند از زر پر آب سرد آن درویش گفت بعزت تو که
نخورم آب مگر از دست اعرابی که مرا سیلی زند و شربتی آب دهد و اگر نه مگر امانم آب نباید از بیم غرور
گفت قادری که آب در جوف من پدید آری یعنی کرامات ظاهر از مکر ایمن نبود شیخ الاسلام گفت که
حقیقت نه بکرامات درست شود که حقیقت خود کرامات است و کرامات ابدال عذرها را بود و از مکر
و غرور ایمن نباشد چون عطاها کرد چون بآن نگری ترا بآن باز گذارند از عطا معطی بیند بود از کرامات
بکرم و گفت که کرامات ناگاه مردان این کار بیرون آرد چون موی از خمیر صوفیان کرامات را
رد کنند آن خود نثار بود بر ایام ایشان **ابو بکر بن داود الدینوری رحمه الله تعالی**
بشام نشسته است با ابن جلا صحبت داشته وی گفته معده محل طعام است اگر در وی حلال افگنی
قوت طاعت یابی و اگر شبهت بود راه حق پوشیده کند و اگر حرام باشد معصیت زاید و گویند صد سال
بزیست و بدینور وفات یافت سنه خمسین و ثلثمایه **ابو علی الرودباری قدس الله سره**
وی از طبقه رابعه نام وی احمد بن محمد بن القاسم بن المنصور از ابناء رؤسا و وزراست نسب وی
بکسری میرسد روزی جنید در مسجد جامع سخن میگفت گذر وی بر مجلس جنید افتاد و جنید با مردی سخن میگفت
با آن مرد گفت اِسْمَعْ یَا هٰذَا ابو علی پنداشت که وی را می گوید بایستاد و گوش بوی داشت کلام
جنید در دل وی جای گرفت و اثر تمام کرد هر چه در آن بود ترک کرد و بر طریقت قوم اقبال نمود حافظ
حدیث بوده و عالم و فقیه و ادیب امام و سید قوم خال ابو عبد الله رودباری است شیخ ابو علی کاتب گوید
مَا رَاَیْتُ اَجْمَعَ لِعِلْمِ الشَّرِیْعَةِ وَالْحَقِیْقَةِ مِنْ اَبِیْ عَلِیِّ الرُّوْدْبَارِیْ رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَیْهِ هرگاه که ابو علی کاتب
ابو علی رودباری را نام بردی گفتی که سیدنا شاگردان وی را از آن رشک می آمد گفتند آن چیست که وی را
سید خود میگوئی گفت آری او از شریعت بطریقت شد ما از حقیقت بشریعت می آئیم شیخ الاسلام
گفت تا مرورا از پیشگاه با آستان بزنند اند که آنکه از آستان به پیشگاه می فرستند
کیست بس سر لود که از نانه به نیاز فرستند از نیاز بناز آئی و از طهارت بنماز شو ابو علی

رودباری در بغداد با جنید و نوری و ابوحمزه و مسوحی و با آنانکه در طبقه ایشان بودند از
مشایخ قدس الله اسرارهم صحبت داشته و در شام با ابوعبدالله الجلادی از بغداد است
اما بمصر مقیم گشته و شیخ مصریان و صوفیان ایشان بوده و از شعراء صوفیان ست وی
گفته در وقت نزع ؎ وَحَقِّكَ لَا نَظَرْتُ اِلٰی سِوَاكَا ۞ بِعَيْنِ مَوَدَّةٍ حَتّٰی
اَرَاكَا ۞ تُوُفِّيَ فِي سَنَةِ اَحَدٍ وَّعِشْرِيْنَ وَثَلٰثِمِائَةٍ و هم وی گفته ؎ مَنْ لَّمْ
يَكُنْ بِكَ فَانِيًا عَنْ حَظِّهٖ ۞ وَعَنِ الْهَوٰی وَالْاُنْسِ بِالْاَحْبَابِ ۞ اَوْ تَيَمَّمَتْهُ
صَبَابَةٌ جَمَعَتْ لَهٗ ۞ مَا كَانَ مُتَفَرِّقًا مِنَ الْاَسْبَابِ ۞ وَكَاَنَّهٗ بَيْنَ
الْمَرَاتِبِ قَائِمٌ ۞ لِمَنَازِلِ حَظِّهٖ اَوْ جَزِيْلِ ثَوَابٍ ۞ شیخ الاسلام گفت که مراد بدین شعر بروی
حسد ست که هیچکس را جای باز نگذاشته و همه بگفته و هم وی گفته ؎ وَلَّاهُمْ قَبْلَ
اَعْمَالِهِمْ ۞ وَاَعْدَاهُمْ قَبْلَ اَعْمَالِهِمْ ۞ ثُمَّ جَازَاهُمْ بِاَعْمَالِهِمْ شیخ الاسلام گفت
که كُلٌّ عَيْنٌ عِلْمٌ یعنی همه اینست و خلق غافل اند ازین خلق مشغول به پوست اند مغز باید
یعنی حقیقت و هم وی گفته اَضْيَقُ السُّجُوْنِ مُعَاشَرَةُ الْاَضْدَادِ و هم وی گفته
فَضْلُ الْمَقَالِ عَلَی الْفَعَالِ مَنْقَصَةٌ وَفَضْلُ الْفَعَالِ عَلَی الْمَقَالِ مَكْرُمَةٌ
و هم وی گفته عَلَامَةُ اِعْرَاضِ اللّٰهِ عَنِ الْعَبْدِ اَنْ يَشْغَلَهٗ بِمَا لَا يَنْفَعُهٗ
و هم وے گفته مَا لَمْ تَخْرُجْ مِنْ كُلِّيَّتِكَ لَمْ تَدْخُلْ فِيْ حَدِّ الْمَحَبَّةِ وقتی در گرمابه

برفت در جامه خانه چشمش بر مرقعی افتاد در فکر شد که تا از درویشان در گرمابه کیست چون در رفت
درویشی را دید بخدمت بر پای ایستاده بر سر جوانی امرد که پیش حجام نشسته بود ابوعلی هیچ
نگفت چون آن جوان اَمْرَد برخاست آن درویش آب بر سروے فرو گذاشت و خدمت
نیکو بجای آورد و چون غسل کرد ازار خشک آورد و آن جوان بیرون رفت آن درویش
نیز در خدمت وی بیرون رفت ابوعلی نیز بنظاره بیرون رفت آن درویش جامه بسر آن
جوان فرود افگند و گلاب بروی افشاند و عود بسوخت و مروحه برگرفت و او را باد می کرد و آئینه
پیش وی داشت و هر چه توانست از جهد و امکان بجاے آورد و آن جوان در وی می ننگریست
چون جوان برخاست تا بیرون رود درویش را صبر بسر رسید گفت ای پسر چه باید کرد تا تو بمن
نگری گفت بمیر تا برهی و من بتو نگرم درویش بیفتاد و بمرد و آن جوان برفت ابوعلی فرمود
که تا درویش را بخانقاه بردند و کفن ساختند و دفن کردند پس از آن بمدتی شیخ ابوعلی بحج میرفت
آن جوان را دید در بادیه مرقعی خشن پوشیده ابوعلی بوی می نگریست گفت تو آن هستی که آن
درویش را گفتی بمیر تا بتو نگرم گفت هستم ای شیخ و آن خطائی بود که بر من برفت شیخ گفت اینجا
چون افتادی گفت از آن روز باین کار در آمدم آن شب ویرا بخواب دیدم مرا گفت بمردم و
هم بمن ننگریستی اکنون باری بمن نگر از خواب در آمدم و توبه کردم و بسر خاک وی شدم و موی بریدم
و مرقع بگردن افگندم و با خدای عهد کردم که تا زنده باشم هر سال بمکه می شوم و بنام وی لبیک می زنم
و حج می کنم و بسر خاک وی می آیم و باوی می سپارم کفارت گفت و کرد خود را ابوعلی الثقفی
رحمة الله علیه از طبقهٔ رابعه ست نام وی محمد بن عبدالوهاب ست از اقران ابوحفص حداد ست
و حمدون قصار را دیده بود و در نیشاپور امام و مقدم بود در اکثر علوم شرعی عالم بوده همه را فرو گذاشت و بعلم
صوفیان مشغول گشت و ابوعثمان حیری ویرا نیکو گفتی وَكَانَ اَحْسَنَ الْمَشَايِخِ كَلَامًا فِيْ
عُيُوْبِ النَّفْسِ وَاٰفَاتِ الْاَعْمَالِ در سنه ثمان و عشرین و ثلثمایه برفته از دنیا وے
گفته اَلْعِلْمُ بِاللّٰهِ حَيٰوةُ الْقَلْبِ مِنَ الْجَهْلِ وَنُوْرُ الْعَيْنِ مِنَ الظُّلْمَةِ
و هم وے گفته هر که صحبت دارد با بزرگان را نه بطریق حرمت حرام شود بروی فائدهٔ ایشان
و برکات نظر ایشان و از نور ایشان هیچ چیز بروی پیدا نگردد و از وی پرسیدند که عیش

کر صعبتر و ناخوش‌تر گفت عیش آنکه بر نومیدی زید شیخ الاسلام گفت که نومیدی در بی کفر دارد
نومیدی از الله تعالی کفرست لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ
وَلَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ و روزی در محبت و احوال محبان سخن میگفت در ان
میانه این دو بیت را بر خواند ؎ إِلَى كَمْ يَكُونُ الصَّدُّ فِي كُلِّ سَاعَةٍ ۞ وَكَمْ
لَا تَمَلِّينَ الْقَطِيعَةَ وَالْهَجْرَا ۞ رُوَيْدَكِ إِنَّ الدَّهْرَ فِيهِ كِفَايَةٌ ۞ وَلِتَفْرِيقِ
ذَاتِ الْبَيْنِ فَانْتَظِرِ الدَّهْرَا ۞ و در اثنای مجلس خود بسیار گفتی ای همه را بهیچ بفروخته
و هیچ را بهمه خریده **ابو العلی الکاتب المصری رحمه الله** از طبقه رابعه است از کبار
مشایخ مصرست صحبت داشته با ابوبکر مصری و با ابو علی رودباری پیر ابو علی مشتولی
است صاحب کرامات ظاهر بود و ابو عثمان مغربی وی را بزرگ میداشت و وی را می گفتند
از رودباری از بزرگی و تمامی علم وی گوید که هرگاه که چیزی بر من مشکل شدی مصطفی را
صلی الله علیه و آله و سلم بخواب دیدمی و آنرا بپرسیدمی شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو علی
کاتب را در مصر یک مرید بود که چیزی بوی وا دادی وی بمرد شیخ بسر قبر وی شد گفت الهی
میان من و تو این واسطه بود و شرک وی برفت و توحید من درست کرد بحق آنکه توحید من
ترا درست شد برفتن وی که با وی نکوئی کن وی گفته که الله تعالی گفت که وَصَلَ إِلَيْنَا
مَنْ صَبَرَ عَلَيْنَا شیخ ابو القاسم نصرآبادی گوید که ابو علی کاتب را گفتند که بکدام یک
مایلتری ازین دو بفقر یا بغنا گفت بآنکه بلندترست درجه و مرتبهٔ آن پس این دو بیت
برخواند ؎ وَلَسْتُ بِنَظَّارٍ إِلَى جَانِبِ الْغِنَى ۞ إِذَا كَانَتِ الْعَلْيَاءُ فِي جَانِبِ
الْفَقْرِ ۞ وَإِنِّي لَصَبَّارٌ عَلَى مَا يَنُوبُنِي ۞ وَحَسْبُكَ أَنَّ اللّٰهَ أَثْنَى عَلَى
الصَّبْرِ **ابو العلی مشتولی رحمة الله علیه** نام وی حسن بن علی بن موسی ست

شاگرد ابو علی کاتب و ابو یعقوب سوسی ست مشتول دهی ست برده فرسنگی مصر وی آنجا
در سنه اربعین و ثلثمایه برفته از دنیا وی گفته که پیغمبر را صلی الله علیه و آله و سلم بخواب دیدم مرا
گفت یا ابا علی می بینم ترا که دوست میداری درویشان را و میل داری بصحبت ایشان گفتم
چنین ست یا رسول الله پس روی بمن کرد و گفت میخواهی که ترا بو کیلی درویشان کفایت مهمات
ایشان بپای کنم بترسیدم که بر دست من چیزی رود که نباید یا کاری پیش آید که بدست من
بر نیاید گفتم یا رسول الله بشرط عصمت و کفایت من خاموش شدم پس از ان وی را
کاری بر خاست و درویشان روی بوی نهادند بآرزوها و بایستها و
آن همه راست می شد چون خواسته بود که بکفایت راست شود پیش استاد خود ابو علی کاتب
آمد و آنرا باز گفت وی گفت چه کرده بودمی یعنی از جرم که ترا از میان درویشان بیرون کرد یعنی
درویشی و ناداشت به از کفایت و توان شیخ الاسلام گفت که او بخود می کرد آنرا بلکه بفرمودهٔ
مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم و مدد وی میکرد زنهار که غافل نباشی و از مکر و غرور ایمن
نشوی روزی یکی ازین طائفه بوی در آمد یک دینار پیش وی نهاد و گفت برای این تو نیامده ام
گفت بستان که این را من بنیدهم من واسطه ام حقوق شما را بشما می رسانم آن عزیز این قصه را
با شیخ ابو علی کاتب باز گفت شیخ گفت من گمان نمی بردم که اکنون در دنیا کسی باشد که مثل
این سخن بگوید قصه خواب وی را با شیخ بگفت گفت رَحِمَ اللّٰهُ أَبَا عَلِيٍّ مِثْلُهُ يَرَى
هٰذِهِ وَيُوَفَّقُ لِلْقِيَامِ بِحَقِّهَا شیخ الاسلام گفت که ابو علی مشتولی از مشتول ببصره
رفت بزیارت شیخ ابو یعقوب سوسی در بصره می گشت و از کس نمی پرسید که خانهٔ وی کجاست
تا روزی بکوی فرو شد دکان حلاجی دید شاگرد وی بران دکان نشسته نزدیک او رفت
و حجرهٔ او پرسید گفت وی را میخواهی گفت آری گفت چون بوی شوی ترا خواهد گفت برو
در گرو کردار گرو که هر که بوی شود این گوید آنکه برفت دوست بدر حجرهٔ وی باز نهاد
آواز آمد که در آی در شدم گفت بیا بنشین من ترا نگویم که برو گرو کردار گرو یعنی این کار
نه همه کردارست چیزی دیگر هست به از کردار **ابو علی رازی رحمة الله علیه**

شیخ الاسلام گفت که وی گفته اِذَا رَاَیْتَ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ یُوحِشُكَ مِنْ خَلْقِهٖ فَاعْلَمْ اَنَّهٗ یُرِیْدُ اَنْ یُّؤْنِسَكَ بِنَفْسِهٖ یعنی هرگاه بینی که حق تعالی ترا از خلق وحشت دهد از حاضر ناسائی وغائب را بجوئی بدانکه مراد او آنست که ترا باخود انس وآرام دهد **ابو علی خیرانؒ** رحمه الله نام وی حسن بن صالح بن خیرانست فقیه بوده شافعی جمع کرده بود میان فقه وورع ویرا تکلیف کردند که قاضی القضاة شود قبول نکرد گویند که علی بن عیسی وزیر مقتدر بالله بود صاحب البلد را گفت که شیخ ابو علی خیران را بیار تا قضا را بروی عرضه کنند وی بشنید وپنهان شد چند کس بر در خانه وی موکل ساختند که تا چون بآب محتاج شود بیرون آید ده روز زیاده بیرون نیامد خبر بوزیر رسید گفت ویرا بگذارید مقصود ما آن بود که مردم بدانند که در مملکت ما کسی هست که قضای شرق وغرب را بروی عرض کردند وی قبول نکرد وی گفته اِذَا اسْتَکْمَلَ الرَّجُلُ تَمَّ عَقْلُهٗ شیخ الاسلام گفت که چون دل بیدار بود مرد معلق بود **ابو علی سیرجانیؒ** رحمه الله آورده اند که ویرا مسافری رسید برای سوزنی هفتاد بار او را ببازار فرستاد که بهتر ازین می باید وشیخ ابو علی با بزرگی وپیری وضعف خویش می رفت ودیگری می آورد تا هفتاد بار بعد از هفتاد بار سوزنگری بیاورد تا چنانکه او را باید سوزنی اختیار کند آن مسافر گفت دریغا گرنیم خادم پیش نبودی که دلت بگرفت ومن از برای تجربه میکردم اگر سوزنگر را نیاوردی هفتصد بار ترا فرستادمی **عبد الله بن محمد المعروف بالمرتعشؒ** رحمه الله از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابو محمد نیشابوری است از محلهٔ حیره ببغداد بوده یگانهٔ مشایخ عراق است از ائمهٔ ایشان از اصحاب بوحفص حداد است وجنید را دیده بود گفته اند عجائب بغداد سه است زعقهٔ شبلی ونکتهٔ مرتعش وحکایات خلدی ومرتعش در بغداد بوده در مسجد شونیزیه وآنجا برفته در سنه ثمان وعشرین وثلثمائه ودر قولی ثلاث وعشرین ابو حفص ویرا بسیاحت فرموده بود هر سال هزار فرسنگ سفر می کرد پای برهنه وسر برهنه وبهیچ شهری بیش از دو روز نبودی وگاه بودی که سه روز بودی ابراهیم بن مولد گوید که مرتعش برقه آمد ابراهیم قصار بوی طبقی نان وانگور فرستاد مرتعش را پوستینی بود دو میزری بیرون از آن ساخت وپوستین را بفروخت وثمن آن نان وانگور خرید وبا براهیم قصار فرستاد وگفت نان وانگوری را نانم انگوری اگر ترا آبا الله تعالی حالی هست بیرون آئی ابراهیم

مولد گوید که ابراهیم قصار مارا گفت که مادام که اینجاست با وی سخن مگوئید وبا وی سلام مکنید وی مدتی دراز در رقه اقامت کرد روزی بوی رسیدم گفتم یا ابا محمد تو هنوز اینجائی با این همه خواری که از جهت ما بتو رسید گفت بجهت این من اینجا این قدر اقامت کردم واگرنه من شهرهای دیگر چند روز بیش نمی باشم مرتعش گفته که هرگز خویشتن را بباطن خاص ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت اَشْکَالٌ وَتَلْبِیْسٌ وَکِتْمَانٌ وهم از وی پرسیدند که اَیُّ الْاَعْمَالِ اَفْضَلُ گفت رُؤْیَةُ فَضْلِ اللّٰهِ پس این بیت بخواند ؎ اِنَّ الْمَقَادِیْرَ اِذَا سَاعَدَتْ ؛ اَلْحَقَتِ الْعَاجِزَ بِالْحَازِمِ وهم وی گفته اَفْضَلُ الْاَرْزَاقِ تَصْحِیْحُ الْعُبُوْدِیَّةِ وَمُلَازَمَةُ الْخِدْمَةِ عَلَی السُّنَّةِ وهم وی گفته که اول کار من آن بود که من دهقان پسری بودم در نیشاپور بر در خانه خود نشسته ناگاه جوانی آمد مرقع در بر وکلاه کهنه بر سر بسوی من اشارت کرد وبوجهی لطیف چیزی خواست باخود گفتم جوانیست تندرست ازین شرم نمیدارد که سوال می کند ویرا هیچ جواب ندادم بانگی بر من زد که از آن بسیار بترسیدم پس گفت اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِمَّا خَامَرَ سِرَّكَ وَاخْتَلَجَ بِهٖ صَدْرُكَ من بیخود شدم وبروی افتادم خادمی از خانه بیرون آمده بود وسر من در کنار خود نهاده ومردم بسیار گرد من در آمده چون بعد از مدتی باخود آمدم آن جوان رفته بود حسرت بسیار خوردم واز آنچه کرده بودم پشیمان شدم چون شب رسید بغایت غمگین در خواب شدم حضرت امیر المومنین علی را رضی الله عنه در خواب دیدم وآن جوان با وی وحضرت امیر بمن اشارت می کرد وسرزنش میکرد ومیگفت اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی لَا یُجِیْبُ مَانِعَ سَائِلِهٖ از خواب در آمدم وهرچه داشتم

تفرقه کردم و روی بسفر آوردم بعد از پانزده سال شنیدم که پدرم مرده است به نیشاپور باز گشتم
واز خدای تعالی خواستم که مرا خلاصی دهد از میراثی که بمن رسیده بود خدای تعالی عنایت کرد
ازان خلاص شدم و همیشه خشم آن جوان را بر خود می بینم و هرگز از شرمندگی وی خالی نشدم
ونخواهم شد تا بآن وقت که با خدای تعالی برسم **عبداللہ بن محمد بن منازل قدس اللہ**
سره از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابو محمد ست از بزرگان مشایخ نیشاپور بوده و یرا طریقی
است که بآن متفرد ست صحبت داشته با حمدون قصار و طریقت ازوی گرفته و عالم بوده
بعلوم ظاهر بزرگی گفته از مشایخ که من وی و نیم مردی را شناسم نیم مرد نصیر آبادی ست که مردمان را
بیدنام نبردو مرد تمام عبداللہ بن منازل که مردمان را خود نام نبردی وی گفته که هر که درین کار بزور
در آید فضیحت شود و هر که بضعف در آید قوی شود یعنی به نیاز و حرمت و ارادت در آید نه بدعوی
وقوت و هم وی گفته که هیچ چیز نیست در آن کس که ذل کسب سوال و ذل رد بخشیده باشد
و هم وی گفته که هر که لازم گرداند مر نفس خود را چیزی که بآن محتاج نباشد ضایع گرداند از احوال
خود مثل آن از چیزهای که بآن محتاج باشد و ازان چاره نداشته باشد و هم وی گفته که اگر
درست شود بنده را در همه عمر یک نفس از ریا و شرک پاک باشد هر آئینه برکات آن نفس در آخر
عمر در وی سرایت کند **عبداللہ بن حداد رازی رحمه اللہ** شیخ الاسلام گفته که وی گفته
هر که حق اللہ تعالی را در جوانی فروگزارد و یرا در پیری فروگزارند و یاری ندهند **عبداللہ بن
عصام المقدسی رحمه اللہ** شیخ الاسلام گفته که وی مصطفی را صلی اللہ علیه وسلم بخواب دید
گفت یا رسول اللہ حقیقت این کار که ما در آنیم چیست گفت شرم داشتن از حق تعالی که چون با خلق
باشی از وی خالی باشی یعنی می باید که چون بظاهر با خلق باشی و بباطن با حق باشی و شرم داری از وی که بباطن
نیز مشغول خلق باشی رسول صلی اللہ علیه وسلم این بگفت و برفت بر اثر وی برفتم گفتم یا رسول اللہ بیفزای
گفت بخشودن بر خلق وقتی که با حق باشی یعنی وقتیکه بباطن با حق باشی همچنانکه باید که بظاهر با خلق باشی
و بر ایشان بخشائی و حقوق ایشان را ضایع نگردانی **عبداللہ بنا فانی رحمه اللہ** شیخ الاسلام گفته که
وی گفت که مصطفی صلی اللہ علیه وسلم را بخواب دیدم گفتم یا رسول اللہ با کدام قوم نشینم گفت بآن قوم که
به مهمانی شوند یعنی درویشان نه بآن قوم که مهمانی کنند یعنی توانگران **ابو الخیر التیناتی الاقطع رحمه اللہ**

از طبقهٔ رابعه است نام وی حماد ست غلامی بوده به تینات که دهیست بده فرسنگی مصر و گویند که
تینات از مصیصه است از ولایت مغرب زنبیل بافتی کسی نداند که چون می بافت و یرا بدو دست
دیده اند چون کس نبودی و با شیر موانست داشت قِيلَ لَهُ بَلَغَنَا اَنَّ السِّبَاعَ تَأْنِسُ بِكَ
قَالَ نَعَمْ اَلْكِلَابُ يَأْنِسُ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ وی از نهار زمین بوده در وقت خود مشرف بر
احوال خلق در سنه ست و اربعین و ثلثمائة برفته از دنیا و یرا آیات و کرامات بسیار ظاهر بوده و صحبت
داشته با ابو عبداللہ جلا و جنید و غیر ایشان از مشایخ که در طریقهٔ توکل یگانه بوده وی گفته که
عمل خود ظاهر کند مرائی ست و هر که حال خود ظاهر کند مدعی ست وقتی یکی را دید که بر آب
می رفت وی بر کنار دریا بود گفت این چه بدعت ست با خشکی آی و میرود
وقتی دیگر دیگری را دید که در هوا میرفت گفت این چه بدعت ست فرود آی و میرو آخر بانگ بروی زد
که کجا میروی گفت بحج گفت اکنون برو شیخ الاسلام گفت که کرامات فروش تا و یرا قبول کنند مغرور
است و کرامات خر اگر چه بانگ سگ نکند سگ ست یعنی حقیقت نه کرامات ست ورای آن
چیزی ست آن زهاد و ابدال را خوش آید صوفی عارف از کرامات برهست وی کرامت کرامات ست
شیخ الاسلام گفت که عباس بن محمد الخلال گوید از مردی که ابو الخیر تیناتی مرا گفت که مرقع در گردن
افگنده کجا میشوی گفت بطرسوس و بیت المقدس گفت چرا بگنجی باز نه نشینی در روی با او بگفتی شیخ الاسلام
گفت که آن گنج کجا بود گفت جائی که تو نباشی شیخ الاسلام گفت که ابو صالح حد ثانی گفت که نام وی
هارون ست که در خانه ابو الخیر تیناتی شدم بزیارت مرا گفت اکنون کجا سفر سکینی گفتم بطرسوس گفت
اسال بکجا نیت داری گفتم نیت با وارم گفت اللہ تعالی شما را چیزی داد حق آن نداشتید
و آن را نیکو نداشتید شما را در بادیها و دریاها پراگنده ساخت ابو صالح گفت ای شیخ حج و غزا را
میگوئی گفت آری حج و غزا را میگویم چرا نه وقت خود را غنیمت گیرید و به آن باز نشینید
شیخ الاسلام گفت مریدی پیش ابو القاسم خلال مروزی شد از وی دستوری میخواست که بسفر
میشوم پیر گفت چرا می روی گفت آب که نرود تیره گردد پیر گفت چرا دریا نباشی که نرود و تیره نگردد
یکی از اصحاب ابو الخیر تیناتی گوید که روزی شیخ نشسته بود گفت وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ گفتم با فرشتگان
میگوئی گفت نه که یکی از فرزندان آدم در هوا می گذشت بر من سلام کرد و را جواب دادم ابو الحسین

فرافی گوید بزیارت ابوالخیر تنیاتی رفتم چون وداع وی میکردم تا در مسجد بیرون آمد و گفت
یا اباالحسین میدانم که با خود معلومی بر نمی داری لیکن این دو سیب را با خود بردار از وی بستیدم
و در جیب نهادم سه روز بر فتم هیچ فتوحی نرسید از ان دو سیب یکی را بیرون آوردم و بخوردم خواستم
که دیگری را بیرون آرم دیدم که هر دو سیب در جیب من ست پس از ان سیبها می خوردم و باز در
جیب من پیدا می شد تا بموصل رسیدم بخاطر من رسید که این سیبها معلوم من شدند و توکل را
بر من فاسد ساختند آنها را از جیب بیرون آوردم و بنگریستم که درویشی خود را در عبائی پیچیده
می گوید که مرا سیب آرزو میکند هر دو را بوی دادم چون از وی برگذشتم در دل من افتاد که شیخ
ابوالخیر آن سیبها را بوی فرستاده بود برگشتم و آن درویش را طلب کردم نیافتم یکی ازین طائفه می گوید
که پیش ابوالخیر تنیاتی بودم با من از بدایت حال خود بدایت آغاز کرد از وی پرسیدم که سبب
دست بریدن شما چه بود گفت دستی گناهی کرد ببریدندش مرا گمان آن شد که در جوانی از وی
کاری که سبب دست بریدن باشد واقع شده است دیگر هیچ نگفتم تا آنکه بعد از چند سال با جمعی از مشایخ
بوی رسیدم با یکدیگر از مواهب و کراماتی که از حق سبحانه و تعالی نسبت با ایشان واقع شده بود سخن
میگفتند تا سخن بطی ارض رسید و در انجا هر کسی سخنی میگفت ابوالخیر را از ان خاطر تنگ آمد گفت
چند میگوئید که فلان در یک شب بمکه میرود و فلان در یک روز من غلام حبشی می شناسم که روزی
در جامع طرابلس نشسته بود و سر در مرقع کشیده خوشی خرم بخاطر وی آمد در سر خود گفت کاش من اکنون
در حرم بودمی چون سر از جیب مرقع بیرون آورد خود را در حرم یافت آن جماعت یکدیگر نگریستند
و با یکدیگر باشارت گفتند که این غلام حبشی ولیست پس یکی از ان جماعت گستاخی کرد و گفت
اصحاب می پرسند که سبب بریدن دست شما چه بود گفت دستی گناهی کرد ببریدند گفتند مدتهاست
که این میگوئی میخواهم که سبب آنرا بگوئی گفت من مردی بودم از مغرب مرا هوای سفر
خاست باسکندریه آمدم دوازده سال آنجا بودم از انجا سفر کردم دوازده سال دیگر
درمیان[۱] شطا و دمیاط اقامت کردم گفتند اسکندریه شهریست معمور آنجامی توان بود اما
درمیان شطا و دمیاط هیچ نوع آبادانی نیست چون معاش میکردی و چرا باسکندریه
نمیرفتی گفت برکنار خلیج و دمیاط خانه گکی از نی ساخته بودم و دران زمان اهگذریان

[۱] درمیان شطا و دمیاط و شطا بفتح شین [illegible] و دمیاط [illegible] است در نواحی مصر بر کنار خلیج [illegible] ۱۲

بسیار بدمیاط فرود می آمدند چون شبانگاه چیزی میخوردند سفرهای خود را بیرون سور
می افشاندند نان ریزه که میریخت دران با سگان مزاحمت میکردم و نصیب خود می گرفتم
در تابستان قوت من این بود و چون زمستان می شد در نواحی خانهٔ من بردی بسیار بود
از زمین می کندم و بیخ آنرا که تازه و سفید بود می خوردم و آنچه از ان خشک و سبز بود می انداختم
این بود قوت من ناگاه روزی بسر من در دادند که ای ابوالخیر تو چنان گمان میبری که با خلق
در قوتهای ایشان شریک نیستی و دعوی توکل میکنی و حال آنکه در میان معلوم نشسته گفتم
الٰهی و سیدی و مولائی سوگند بعزت تو که هرگز دست با نچه آنرا از زمین رویاند دراز کنم و هیچ
نخورم جز آنچه تو بمن رسانی دوازده روز دیگر گذشت نماز فرض و سنت و نفل می گزاردم
بعد از ان از نفل عاجز شدم دوازده روز دیگر فرض و سنت می گزاردم بعد از ان از سنت هم عاجز
شدم دوازده روز دیگر فرض می گزاردم بعد از ان از قیام عاجز شدم دوازده روز دیگر نشسته
میگزاردم بعد از ان از نشستن نیز عاجز شدم دیدم که دیگر فرض از من فوت می شود پس پناه
بخدای تعالی بردم و در سر خود گفتم الٰهی و سیدی بر من خدمتی فرض کرده که از ان سوال
خواهی کرد و رزق مرا ضمان شده که بمن رسانی بآن رزقی که ضمان شده بر من تفضل کن
و بآن[۱] عهدی که بسته ام مرا مگیر ناگاه دیدم که در پیش من دو قرص پیدا شد و درمیان آن چیزی
و هیچ نگفت که آن چه چیز بود و از اصحاب هم کسی نپرسید پس دایم آن دو قرص را ازین شب تا شب
دیگری یافتم بعد از ان اشارت چنان شد که بجانب ثغر می باید شد بغزا بجانب ثغر روان شدم
تا بدهی رسیدم و اتفاقاً روز جمعه بود در صحن مسجد جامع شخصی قصهٔ زکریا علیه السلام و در آمدن وی
در درخت و دو نیمه کردن وی باره و صبر کردن وی بران می گفت در نفس خود گفتم الٰهی و سیدی
و مولائی زکریا علیه السلام مردی صبار بوده است اگر مرا نیز بهلائی گرفتار کنی صبر کنم پس از ان روان شدم
تا بانطاکیه رسیدم بعضی از دوستان من مرا دیدند و دانستند که عزیمت ثغر دارم برای من شمشیری
و سپری و حربه آوردند پس بثغر رفتم و از خدای تعالی شرم داشتم که از ترس عدو در پس سور
مقام گیرم روز در بیشه که بیرون سور بود مقامی گرفتم و شب بکنار دریا می آمدم و حربه را بر زمین
فرو می بردم و سپر را بآن بازمی نهادم و محراب می ساختم و شمشیر را حمایل میکردم و تا روز نماز میگذاردم چون نماز صبح

[۱] قوله و بآن [illegible] ۱۲

میگزاردم به بیشه باز می گشتم بعضی از روزها نظر کردم چشم من بر درختی افتاد که بعضی میوهای وی سرخ شده بود و بعضی سبز بود و شبنم بران نشسته بود و می درخشید مرا خوش آمد عهد مرا بر من فراموش گردانیدند دست بآن درخت دراز کردم از میوهٔ آن درخت چیزی گرفتم بعضی در دهن داشتم و بعضی در دست که عهد را فرا یاد من دادند آنچه در دست داشتم بر تختم و آنچه در دهان داشتم بینداختم و با خود گفتم که وقت محنت و ابتلا رسید و سپر و حربه را دور انداختم و بر جای بنشستم و دست در سر خود زدم هنوز نیک قرار نگرفته بودم که جمعی سواران و پیادگان گرد من در آمدند و گفتند برخیز مرا می بردند تا بساحل رسانیدند دیدم که امیر آن نواحی سوار ایستاده است و گروه سواران و پیادگان گرد بر گرد وی و جماعتی سیاهیان که روز بیشتر قطع طریق کرده بودند پیش روی وی باز داشته بودند چون پیش امیر رسیدم گفت چه کسی گفتم بنده از بندگان خدای تعالی پس از آن سیاهان پرسید که وی را می شناسید گفتند نی گفت وی مهتر شماست خود را فدای وی کنید پس حکم کرد که دستها و پایهای ایشان ببرید یک را پیش می آوردند و از هر کدام یکدست و پای می بریدند چون نوبت بمن رسید گفتند پیش آی و دست خود را دراز کن دست خود را دراز کردم ببریدند گفتند پای خود را دراز کن دراز کردم و روی خود بآسمان کردم و گفتم الهی و سیدی دست من گناه کرده بود پای را چه گناه است ناگاه سواری که در میان ایستاده بود خود را بر زمین انداخت و گفت چه میکنید می خواهید که آسمان بر زمین فرود آید این فلان مرد صالح است و نام مرا گفت آن امیر خود را از اسپ بینداخت و دست بریدهٔ مرا برداشت و ببوسید و در من آویخت و می گریست که مرا بحل کن گفتم من ترا اول ترا بحل کرده ام دستی بود گناهی کرده ببریدندش بعد از آن بگریستم و گفتم کدام مصیبت ازین عظیم تر که هم دست بریده و هم آن دو قرص از دست برفت شیخ الاسلام گفت پیرے بوده زهیر بن نعیم نام وے عالم بوده صاحب تصنیفات وے گوید که بروزگار وے مرا موالی در چشم نیامدی و ایشان را کسی ندانستمی مگر آنان را که باصل از عرب بودند شبی در خواب دیدم ازین طائفه حلقه حلقه و جوق جوق تا بدر آسمان مرا گفتند ای بسر بگیر این همه که دیدی همه موالی اند از عجم در میان ایشان ست یک تن از عرب شیخ الاسلام گفت من سیزده ابو الخیر شناسم ازین طائفه همه موالی تو نه

سیدان جهان و چندی را نام برد ابو الخیر تیناتی و ابو الخیر عسقلانی و ابو الخیر حمصی و ابو الخیر مالکی و ابو الخیر حبشی و ابو الخیر حبشی بهین ابو الخیر ست

ابو الخیر حبشی رحمه الله تعالی شیخ عمو و شیخ عباس بدیدار وی فخر میکردندی بمکه مجاور بوده وقتی شخصی در مسجد حرام آمد و گفت کجا نید آنانکه جوانمردان می گویند ایشان را پس اشارت بصوفیان کرد بر سبیل حقارت گفت جوانمردان اینانند ساعتی گذشت شیخ ابو الخیر حبشی می آمد با هیبت و خشم تمام زردی بر روی وی پدید آمده آن سخن را که آن شخص گفته بود دانسته بود پس گفت کیست آنکه می گوید کجا اند جوانمردان جوانمردی باید تا جوانمرد بیند و گویند که وی همانست که قبر وی در ابرقوه است و نام وی اقبال بود و لقب وی طاؤس الحرمین و کنیت وی ابو الخیر غلامی بوده حبشی مر بعضی خواجگان را و در آوان بندگی نیز به بندگی حضرت حق سبحانه اشتغال تمام داشت همواره خواجهٔ وی میگفت از من چیزی بخواه و وی هیچ نمیخواست روزی بر وی الحاح بسیار کرد و گفت اگر میخواهی مرا خالصة لوجه الله آزاد کن خواجه گفت من چندین سال ست که ترا آزاد کرده ام بحقیقت تو خواجه بودی و من بنده پس خواجه خود را وداع کرده روی ببغداد آورد بقصد زیارت یکی از مشایخ چون بآنجا رسید آن شیخ مشرف بر موت بود چون سلام کرد گفت وَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَبَا الْخَيْرِ مشتاق بودیم و ترا لقبی ست شریف که در حجاز بآن مشرف خواهی شد و وی را وصیت بمجاورت حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا کرد و گفت مقصود تو آنجا حاصل خواهد شد شصت سال مجاورت حرمین کرد که هرگز از هیچکس هیچ چیز طلب نکردی گفته که شصت سال در مکه و مدینه مجاورت کردم و سختیهای بسیار کشیدم هرگاه خواستم که از کسی سوال کنم هاتفی آواز داد که شرم نمیداری که روی که بآن سجده کما میکنی آنرا پیش غیر ما خوار گردانی گفته اند که هرگاه که بروضهٔ مقدسه مصطفویه عَلَى سَاكِنِهَا الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ در آمدی و گفتی اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ الثَّقَلَيْنِ جواب آمدی وَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَا طَاؤُسَ الْحَرَمَيْنِ وی گفته اَلْحُرُّ مَنْ يُوْجِبُ عَلٰى نَفْسِهِ خِدْمَةَ الْاَحْرَارِ وَالْفَتٰى مَنْ لَا يَرٰى لِنَفْسِهِ عَلٰى اَحَدٍ مِّنَّةً وَلَا يَرٰى لِنَفْسِهِ اِسْتِغْنَاءً عَنْ اَحَدٍ و هم وے گفته که تجارت احرار ست و تواضع سود ایشان در سنه ثلاث و ثمانین و ثلاثمائة برفته از دنیا رحمة الله

والمغفرة ابو الخیر عسقلانی رحمه الله بغداد آمد و چندگاه اقامت کرد و با مشایخ
صحبت داشت و از انجا یکے از دیہا برفت و متاہل شد و ہمانجا وفات کرد ابو الخیر
حمصی رحمه الله تعالیٰ بادیهٔ کعبه را بارہا بر قدم توکل قطع کرد توفی بعد العشر
وثلثمایه ابراهیم بن شیبان الکرمانشاهی قزوینی رحمه الله از طبقهٔ رابعه است
کنیت وی ابو اسحٰق ست شیخ جبل بود در وقت خویش ویرا مقامات بود در ورع و تقوی
که خلق از ان عاجز اند از اصحاب ابو عبد الله مغربی و ابراهیم خواص ست از عبد الله
منازل پرسیدند که در وی چه گوئی گفت ابراهیم حُجَّةُ اللهِ عَلَى الْفُقَرَاءِ وَاَهْلِ
الْاٰدَابِ وَالْمُعَامِلَاتِ در سنهٔ سبع وثلاثین وثلثمایه برفته از دنیا وے گفته هر که
حرمت مشایخ نگاه ندارد بدعویہاے دروغ و گزافهاے بیفروغ گرفتار شود و بآن
فضیحت گردد وهم وے گفته که چون درویش گوید که نعلین من باید که در وی نگاه نکنی
یعنے در صحبت باید که ترا ملک نباشد وهم وے گفته که پدرم را وصیت کرد علم بیاموز از براے
آداب ظاهر و ورع را پیشه گیر از براے آداب باطن و دور باش از انکه ترا
چیزے از خداے تعالیٰ مشغول گرداند که کم افتد که کسے از وی روے بگرداند باز
دولت آن یابد که روے بوے آورد ابو زید مرغزی خراسانی رحمه الله شیخ الاسلام
گفت قدس الله سره که خواجه ابو زید مرغزی فقیه خراسانی بحج می شد بکرمانشاهی رسید
ابراهیم شیبان را آنجا دریافت آن سال حج را بگذاشت صحبت ویرا لازم گرفت
و عمارت دل خود را و پس از ان سحج کرد چون خواجه ابو زید از دنیا برفت آن روز بارانی
عظیم بود بیرون نتوانستند برد در خانه دفن کردند بعاریت که باز بیرون برند چون خواستند
که بیرون برند در گور نبود شیخ الاسلام گفت که آن ولایت نه از فقه یافته بود که از ان
پیر و صحبت وے یافته بود ابراهیم بن احمد بن المولد الصوفی الرقی
رحمه الله از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابو اسحٰق ست از کبار مشایخ رقه است

وفتیان ایشان با ابو عبد الله جلاد ابراهیم قصار رقی صحبت داشته در سنهٔ اثنین و اربعین
وثلثمایه برفته برادر وے ابو الحسن علی بن احمد ویرا پس از وفات وی بخواب دید گفت مرا
وصیتی کن گفت عَلَيْكَ بِالْقِلَّةِ وَالذِّلَّةِ اِلٰى اَنْ تَلْقَاءَ رَبَّكَ وے گفته حَقِيْقَةُ الْفَقْرِ
اَنْ لَا يَسْتَغْنِىَ الْعَبْدُ بِشَيْءٍ سِوَى الْحَقِّ سُبْحَانَه تعالیٰ وهم وے گفته که عجب می آید مرا از
کسے که بشناخت که ویرا راهیست بخداوند تعالیٰ چون زندگانی کند با غیر او و حال آنکه خدای تعالیٰ
می گوید که وَاَنِيْبُوْا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوْا لَه وهم وی گوید که من در ابتداء امر خود قصد زیارت
مسلم مغربی کردم چون بمسجد وی در آمدم امامتی کرد و الحمد را چند جا خطا خواند با خود گفتم که رنج من
ضایع شد آن شب آنجا بودم روز دیگر بقصد طهارت خواستم تا بکنار فرات روم شیری در راه
خفته بود باز گشتم دیگری بر اثر من می آمد عاجز فرو ماندم بانگ برگرفتم مسلم از صومعه بیرون آمد
چون شیران ویرا بدیدند تواضع آغاز کردند گوش هر یک را بگرفت و بمالید و گفت ای سگان
خدای عزوجل نگفته ام شما را که با مهمانان من کار مگیرید انگاه مرا گفت یا ابا اسحٰق شما براست کردن
ظاهر مشغول شده اید تا از خلق می ترسید و ما براست کردن باطن تا خلق از ما بترسند ابراهیم الجیلی
رحمه الله تعالیٰ از زمین گیل بوده پیری بزرگ و با شکوه بود این طایفه را وقت صافی داشته
شیخ ابو الازهر اصطخری گوید که ابراهیم گیلی بعم زادهٔ خود مبتلا شد ویرا زنی گرفت بوی مشغوف شد
چنانکه از بیقراری در دوستی وی از نزدیک وی برنتوانست خاست وقتی با خود گفت این چیست
که من در انم اگر من باین حال بآخرت روم من که باشم پس شب برخاست و غسل کرد و نماز گزارد و
بزارید و گفت الٰهی تو آن اَوْلیٰ که بودی دل مرا آن حال اول باز ده در ساعت زن را تپ گرفت
در روز سیوم برفت ابراهیم ویرا دفن کرده و با سر وقت خود شد یدی برهنه و سر برهنه بیادیه در آمد
ابراهیم دهستانی رحمه الله تعالیٰ شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد قصاب بدامغان مرا گفت
آن وقت که درین دیار اهل کلام پدید آمدند من از ان رنجه می بودم برخاستم و بشیخ ابراهیم
دهستانی رفتم که از وی بپرسم یعنے از مذهب و سخن ایشان چون پیش وی رسیدم هنوز
باوے از ان چیزے بگفته بودم مرا گفت محمد باز گرد لَا يَعْرِفُهٗ اَحَدٌ غَيْرُهٗ
الله را جز الله کسے نه شناسد سخن ذو النون است ست که اَلْعِلْمُ فِىْ ذَاتِ الله

جَهْلُ شیخ الاسلام گفت که او را نتوان شناخت جز با دو سخن او چون او را بقرآن و سنت بشناسی او را باو بشناخته باشی یعنی شناخت تصدیقی تسلیمی بعقل مجرد او را نتوان شناخت عقل مخلوق ست بر بیچون خودی دلالت کند هر که در از وی با تو سخن گوید بپذیر که او خود گوید و عقل و قیاس خود مپذیر که ایمان سمعی ست نه عقلی ابراهیم مرغینانی رحمه الله شیخ الاسلام گفت که وی گفته که انچه گوش دریابد علم ست و انچه فهم دریابد حکمتست و انچه باو بشنوی و باو دریابی حیاتست ابراهیم ناروَیه رحمه الله کنیت وی ابو اسحق است از مشایخ نشاپورست ابو حفص را دیده بود و با ابو عثمان حیرے صحبت داشته و وی را در فتوت شانی ست عظیم نام وے ابراهیم بن محمد بن سعید است اما از صورت نیکوئی وی دخوش خواندن وی را ناز ویه لقب کردند مظفر کرمانشاهی قدس الله روحه وی از طبقهٔ رابعه است از کبار مشایخ جبل ست و از فقرای صادق با عبد الله خراز صحبت داشته بود و با بزرگتر از وی نیز در طریقه خود یگانه مشایخ بوده استاد عباس شاعرست شیخ الاسلام قدس سره گفت وے شب را بسه بخش کرده بود یکے نماز کردے و یکے قرآن خواندے و یکے مناجات کردے و بر خود میزاریدی و این بیت بگفتی شعر قَدْ لَسَعَتْ حَيَّةُ الْهَوٰى كَبِدِي ٭ فَلَا طَبِيْبَ لَهَا وَلَا رَاقِي ٭ غَيْرُ الْحَبِيْبِ الَّذِيْ شَغِفْتُ بِهٖ ٭ فَعِنْدَهٗ رُقْيَتِيْ وَتِرْيَاقِيْ وے گفته اَلْعَارِفُ مَنْ جَعَلَ قَلْبَهٗ لِمَوْلَاهُ وَجَسَدَهٗ لِخَلْقِهٖ و هم وے گفته مَنْ صَحِبَ الْاَحْدَاثَ عَلٰی شَرْطِ السَّلَامَةِ وَالنَّصِيْحَةِ اَدَّاهُ ذٰلِكَ اِلَى الْبَلَاۤءِ فَكَيْفَ بِمَنْ صَحِبَهُمْ عَلٰی شَرْطِ غَيْرِ السَّلَامَةِ و هم وے گفته باید که نظر تو در دنیا برای اعتبار باشد و سعی تو در وی بر حد اضطرار و ترک تو

مر آنرا بر سبیل اختیار از وی پرسیدند که فقیر کیست گفت فقیر آنکه با و حاجتش نباشد شیخ الاسلام گفت از ان با و حاجتش نباشد که حاجتش همه او باشد و بس ابو الحسین بن بنان رحمه الله از طبقهٔ رابعه است با ابو سعید خراز صحبت داشته و نسبت خود بوے درست کند در تیه برفته از دنیا ابو عثمان مغربی گوید که ابو علی کاتب گفت که وقتی ابو الحسین بنان در وجد و رقص بود و ابو سعید خراز برای وی دست میزد ابو الحسین بنان گوید که همه خلق در بادیهٔ تشنه باشند و من بر کنار نیل و هم وی گفته که بزرگ ندارد قدر دوستان الله تعالی را مگر بزرگ قدری نزدیک وی ابو الحسین بن هند الفارسی رحمه الله از طبقهٔ رابعه است نام وی علی بن هند القرشی ست از کبار مشایخ فارس ست و با علما ایشان صحبت داشته با جعفر حدا و بزرگتر از وی چون عمرو بن عثمان و جنید و طبقهٔ ایشان وے گفته هر که را خدای تعالی بر بساط قرب خود جاے دهد وی را راضی و خوشنود دارد بهر چه بر وی گذراند زیرا که بر بساط قرب بی رضائی و ناخوشنودی نباشد و هم وے گفته حسن خلق با الله تعالی ترک شکایت ست و با امرها و فرمانهای وی آنکه بنشاط و دل طیب نفس آن قیام نمائی و با خلق نیکوکاری و بردباری و هم وے گفته اِجْتَهِدْ اَنْ لَا تُفَارِقَ بَابَ سَيِّدِكَ بِحَالٍ فَاِنَّهٗ مَلْجَاءُ الْكُلِّ فَمَنْ فَارَقَ تِلْكَ السُّدَّةَ لَا يَرٰى بَعْدَهَا قَرَارًا وَلَا مَقَامًا وَقَالَ كُنْتُ مِنْ كُرْبَتِيْ اَفِرُّ اِلَيْهِمْ فَهُمْ كُرْبَتِيْ فَاَيْنَ الْمَفَرُّ شیخ ابو عبد الله خفیف گفته که شیخ ابو الحسین هند با جمعی در شیراز در دعوتی بودند و من در سفر بودم گفته بود که نصیب ابو عبد الله بگزارید جماعت عذری گفته بودند دیگر باره گفته بود البته نصیب وی بگزارید بگذاشتند اتفاقاً من رسیدم در آمدم و سلام کردم ابو الحسین هند برخاست و جامه در زیر بغل گرفت و می گشت و میگفت قُلُوْبُ الْمُؤْمِنِيْنَ لَا تَكْذِبُ بس من گفتم هیچ خوردنی دارید که من گرسنه ام انچه

گذاشته بودند آورده‌اند ابو الادیان رحمه الله کنیت وی ابو الحسن است و نام وی علی بن احمد

ازان ابو الادیان گفتند که در همه دینها مناظره کردی و مخالفان را بشکستی وی بصری است

در ایام جنید بوده و با ابو سعید خراز صحبت داشته عالم بوده و صاحب لسان و پیر اعلامی بود

احمد نام وی گفته که روزی میان ابو الادیان و میان مجوسی سخنی می گذشت ابو الادیان گفت

که آتش باذن الله تعالی کار می کند و مجوسی گفت نه چنین است که بطبع خود کار می کند و اگر چنان

بمن نمائی که آتش بفرمان خدای تعالی کار میکند بدین تو در آیم اتفاق کردند که آتش برافروزند و

ابو الادیان در میان آتش رود هیزم جمع کردند و آتشی عظیم برافروختند و مردم بسیار حاضر آمدند

چون هیزم تمام بسوخت اخگرها بروی زمین پهن کردند ابو الادیان سجاده انداخته بود و نماز

می کرد چون سلام نماز باز داد و برخاست و بر بالای اخگرها برفت چون بآخر رسید مر مجوسی را گفت

این کفایت است یا نوبتی دیگر در آیم چون این سخن بگفت وی در هم کشید مجوسی مسلمان شد

احمد گوید چون شب در آمد و پیرامی مالیدم در زیر انگشت پای وی آبله دیدم مقدار سیبی گفتم ای

شیخ این چیست گفت چون بر سر آتش می شدم غائب بودم چون بآخر آتش رسیدم حاضر گشتم و

آن سخن بگفتم و اگر این حضور در میانه آتش بودی بسوختمی شیخ الاسلام گفت که هر گاه که وی بحج رفتی

از خانه خود لبیک زدی و از آنجا احرام گرفتی و وقتی از حج باز آمد و زود لبیک زدن گرفت گفتند

بی روئی مکن اکنون باز آمدی باز لبیک میزنی گفت این بار نه لبیک حج میزنم که لبیک و رامی زنم

یکهفته بر نیامد که از دنیا برفت **ابو جعفر محمد بن علی النسوی المعروف بحمد علیان رحمه الله**

از طبقه رابعه است از کبار مشایخ نسا بوده از اجلهٔ اصحاب ابو عثمان حیری محفوظ گوید که وی امام

اهل معارف است وی از نسا قاصد با ابو عثمان آمدی بپرسیدن مسائل از وی و در راه آب و نان

نخوردی و خواب نکردی و بر طهارت رفتی و چون طهارت بشکستی نه رفتی تا طهارت نکردی

شیخ الاسلام گفت اگر با ابو عثمان میرفتی روا بودی طعام خوردن و بی طهارت رفتن اما او نه با ابو عثمان

می رفت مقصود وی چیزی دیگر بوده وی گفته هر که باختیار و خواست خود اظهار کرامت می کند وی

مدعی است و هر که بی خواست وی بروی کرامتی ظاهر می شود وی ولی است و هم وی گفته چون

دوست نداری کسی را هرگز از بر و احسان وی یک طرفة العین خالی نیستی و چون دعوی

محبت کسی کنی که یک طرفة العین در مقام موافقت وی نباشی و هم وی گفته که هر که با غیر الله تعالی

آرام گیرد الله تعالی وی را فروگزارد و هر که با الله تعالی آرام گیرد طریق آرام با دیگران

از وی ببرد **ابو سعید الاعرابی رحمه الله** از طبقه خامسه است نام وی احمد

بن محمد است بصری الاصل است بمکه ساکن شده بود عالم بوده و فقیه وی را برای

این طائفه تصنیفها بسیار است با جنید صحبت داشته و با عمرو بن عثمان و ابو الحسین نوری

و حسن مسوحی و ابو جعفر حفار و ابو الفتح حمال قریب است بطبقه چهارم در سنه اربعین

او احدی و اربعین و ثلثمایة برفته از دنیا در وقت خود شیخ حرم بود شیخ الاسلام گفت که

وی را جزویست در نکتهای توحید سخت نیکو در آنجا گفته لَا تَكُونُ قُرْبٌ اِلَّا وَ ثَمَّةَ

مَسَافَةٌ نزدیکی نگویند تا مسافت نبود شیخ الاسلام گفت در قرب دوگانگی است که یکی

بدیگری نزدیک بود و پس چون نیک بنگری قرب بعد باشد تصوف یگانگی است وی گفته

اَلتَّصَوُّفُ كُلُّهٗ تَرْكُ الْفُضُوْلِ وَالْمَعْرِفَةُ كُلُّهَا الْاِعْتِرَافُ بِالْجَهْلِ

و هم وی گفته لَا يَكُوْنُ الشَّوْقُ اِلَّا اِلٰى غَائِبٍ شیخ الاسلام گفت داود طائی را

گفتند که تو مشتاقی گفت من نه دورم غائب مشتاق بود دوست من حاضر است

و هم ابن الاعرابی گفته است که الله تعالی بعضی از اخلاق دوستان خود بدشمنان

داده تا بآن بر دوستان وی تعطف می کنند و بآن سبب دوستان وی می آسایند

ابو عمرو الزجاجی رحمه الله از طبقه خامسه است نام وی محمد بن ابراهیم

است و گفته اند که نام وی ابراهیم است نیشابوری الاصل است صحبت داشته

است با ابو عثمان حیری و جنید و رویم و خواص گویند که چهل سال بمکه مجاور بوده در حرم

بول نکرده و موی نه انداخته تعظیم حرم را و نزدیک شصت حج گزارده بود ابو عمرو بخندید گوید

که بمکه بودم و مشایخ وقت چون کتانی و ابو الحسین مزین کبیر و صغیر و غیر ایشان از

مشایخ حلقه می زدند و صدر همه ابو عمرو زجاجی بود و چون سخن رفتی وی حکم کردی و بوی

[Margin notes, page 210:]

ادیان بفتح همزه و سکون دال مهمله و یای مثناة تحتانیه ۱۲ ع

ه وقتی روی در هم کشید از جهت آنکه مقداری از پای وی سوخته می گشت بنابر غفلتی که طاری شده بسبب اشتغال بسخن چه عدم تاثر و خروج از احکام طبیعت بسبب ذهول تمام است از غیر حق سبحانه

و لهذا گفت چون غائب بسر آتش رفتم بسوی ... بوده ۱۲ ع

ه نسوی بفتح نون و سین مهمله منسوب به نسا ۱۲ ع

ه علیان بفتح عین مهمله و تشدید لام و سکون یای مثناة تحتانیه و الف و نون نسبت که وی ... باشد ۱۲ عف

[Margin notes, page 211:]

ه شخص را شوق باقی است آن شوق حصول نسبت بلکه شوق لقای حضور محبوب است در آینه و این معنی حالة الشوق معدوم است ۱۲

ه قوله التصوف کله ترک الفضول الخ یعنی تصوف همگی وی ترک زیادتی است و ما سوی زیادتی و معرفت همگی وی اعتراف است بنادانی یعنی باز یافتن آنکه وی را نمی توان شناخت ۱۲

ه زجاجی بضم زای معجمه و الف بیان دو جیم جیم اول مشدد ۱۲ ع

حوالت کردندی پیوسته گفتی که من سی سال خلاے جنید بدست خود پاک کرده ام و بآن فخر می کرد در سنه ثمان واربعین وثلثمایه برفته از دنیا و وے گفته لَانْ تَنْقُصَ مِنَ الْبَشَرِیَّةِ شَیْءٌ اَحَبُّ اِلَیَّ مِنْ اَنْ اَمْشِیَ عَلَی الْمَاءِ یعنی اگر وجود بشریت من چیزی کم شود دوست تر از ان دارم که بر آب بروم وهم وے گفته که مادر من بمرد واز وی پنجاه دینار بمن میراث رسید بقصد حج بیرون آمدم چون ببابل رسیدم مرا شخصی پیش آمد و گفت با خود چه داری با خود گفتم هیچ از راستی بهتر نیست گفتم پنجاه دینار گفت بمن ده همیان را بوی دادم آن را بشمرد همچنان یافت که گفته بودم گفت بستان که راستی تو مرا بگرفت پس از مرکب خود فرود آمد که سوار شو گفتم نمی خواهم گفت چاره نیست والحاح بسیار کرد سوار شدم گفت من هم بر اثر تو می رسم سال آینده بمن رسید در مکه و با من می بود تا از دنیا برفت گویند که در موسم حج عجمی پیش وے آمد که برات من بده که حج گزاردم و یاران تو مرا بتو نشان دادند که برات حج از تو بستانم شیخ سلامتی صدر و سادگی وی را دید دانست که یاران با وی مزاح کرده اند بملتزم اشارت کرد و گفت آنجا رو و بگوے یَا رَبِّ اَعْطِنِی الْبَرَاءَةَ ساعتی بر نیامد که آن عجمی باز گشت و بدست وی کاغذے و بخط سبز بران نوشته که بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ هٰذِهٖ بَرَاءَةُ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ مِّنَ النَّارِ ابراهیم بن یوسف بن محمد الزجاجی رحمه الله کنیت وی ابو اسحق ست و الد ابو عمرو زجاجی ست وبرادر تاریخ مشائخ آورده اند که از کبار اصحاب بو حفص ست و در طریق ملامت و خلاف نفس صاحب مذهب ست از وی حکایت کنند که گفته است فِی خِلَافِ النَّفْسِ عَلٰی دَوَامِ الْاَوْقَاتِ بَرَکَةٌ وَقَدْ سَاعَدَتْ نَفْسِی مَرَّةً فِی خُطْوَةٍ فَمَا اَمْسَکْتَنِی تَدَارُکُهَا اِلٰی سِنِیْنَ جعفر بن محمد بن نصیر الخلدی الخواص قدس الله سره از طبقهٔ خامسه است کنیت وی ابو محمد است بغدادی ست و خلد محلی

۱ قوله یا رب اعطنی البراءة یعنی ای پروردگار بده مرا براءت ۲ بسم الله الرحمن الرحیم این براءة فلان بن فلان من النار یعنی این براءت فلان پسر فلان است ۳ قوله و خلاصی وی از آتش ۴ قوله فی خلاف النفس الخ یعنی در مخالفت نفس

است از بغداد و وی حصیر باف بود شاگرد جنید و ابراهیم خواص است و با نوری و رویم و سمنون و جریری صحبت داشته بود و با غیر ایشان از مشایخ وقت و عالم بوده بعلوم این طائفه و صاحب جمع کتب و تواریخ و حکایات و سیر مشایخ بوده وی گفته که دویست دیوان دارم از آن مشایخ و دو هزار پیر شناسم ازین طایفه وے گفته که عجائب عراق سه چیز است شطح شبلی و نکتهٔ مرتعش و حکایت من وے پیر شیخ ابو العباس نهاوندیست ببغداد برفته در سنه ثمان واربعین وثلثمایه و قبر وی بشونیزیه است نزدیک قبر سری سقطی و جنید شیخ الاسلام گفت قدس سره که من یک تن دیده ام که وی را دیده بود و از وی حدیث داشت قاضی ابو منصور هروی وی را ببغداد دیده بود وی گفته که اَلْفُتُوَّةُ اِحْتِقَارُ النَّفْسِ وَتَعْظِیْمُ حُرْمَةِ الْمُسْلِمِیْنَ وهم وے گفته کُنْ شَرِیْفَ الْهِمَّةِ فَاِنَّ الْهِمَمَ تَبْلُغُ بِالرَّجُلِ لَا الْمُجَاهَدَاتِ وهم وے گفته که در بیت المقدس بودم دیدم که مردی همه روز خود را در عبائی پیچیده بود ناگاه بر خاست و روی خود را بآسمان کرد و گفت کدام را دوست میداری آنکه دو غبانه پالوده دهی یا آنکه این قندیلهای خانه ترا در هم شکنم پس بجای خود باز گشت و بخفت من با خود گفتم یا این مرد روستائیست یا از اولیاء الله است در میان آنکه من در فکر کار وی بودم دیدم که شخصے در آمد و با وی زنبیلی بزرگ و براست و چپ می نگریست تا وی را دیده آمد و بر بالاے سر وی بنشست و گفت بر خیز پس از زنبیل دو غبا و پالوده بیرون کرد آن فقیر بنشست و بخورد چندانکه خواست پس گفت این باقی را بفرزندان خود ببر آن شخص برخاست و برفت و من در عقب وی برفتم و گفتم بخدا بر تو که تو این مرد را می شناختی گفت نی من هرگز وی را ندیده بودم غیر از امروز چند روز بود که فرزندان من از من دو غبا و پالوده خواسته بودند و من مرد فقیرم و حالی می کنم گفتم که هرگاه که خدای تعالیٰ فتوحی رساند بکنم امروز یکدینار کسب کردم حوائج آنچه گفته بودم خریدم و بخانه آوردم خواب بر من غلبه کرد بخفتم هاتفی آواز داد که بر خیز آنچه پخته بمسجد بر و پیش آن مرد که خود را در عبائی پیچیده بنه که ما این را برای وی ساخته ایم آنچه از وی بماند بفرزندان خود آور از خواب در آمدم فرزندان آنرا پیش آوردند تا بخورند برداشتم و اینجا آوردم چنانکه دیدی شیخ الاسلام گفت که از جعفر خلدی پرسیدند که عارفان کیانند

گفت هُمْ مَاهُمْ وَلَوْ کَانُوا هُمْ لَمَا کَانُوا هُمْ ایشان نه ایشانند اگر ایشان ایشانند نه ایشانند شیخ الاسلام گفت که معتمر با من گفت که صوفی بنود اگر بود صوفی نبود و آن چنانست که وی گفت و آنچ بطاقت وی بود ندانم که وی از که شنیده بود شیخ الاسلام گفت که سبحان الله شگفت تر ازین که دید در جهان نیست در هست نهان شخص در پیرهن روان و می گویند که او نه آن کالبد و بر دل کم و دل در جان و جان دران زنده با آنست جاوادان

ابو الحسن الصوفی القوشنجی رحمه الله از طبقهٔ خامسه است نام وی علی بن احمد بن سهل از یگانگان و جوانمردان خراسان بود ابو عثمان حیری را دیده بود و در عراق با ابو العباس عطا و جریری صحبت داشته بود و در شام با طاهر مقدسی و ابو عمرو دمشقی صحبت داشته با شبلی در مسائل سخن گفته بود وَهُوَ مِنْ اَعْلَمِ مَشَایِخِ وَقْتِهٖ بِعُلُوْمِ التَّوْحِیْدِ وَعُلُوْمِ الْمُعَامَلَاتِ وَاَحْسَنِهِمْ طَرِیْقَةً فِی الْفُتُوَّةِ وَالتَّجْرِیْدِ وَکَانَ خُلُقًا دَیِّنًا مُتَعَهِّدًا لِلْفُقَرَآءِ مَاتَ سَنَةَ ثَمَانٍ وَاَرْبَعِیْنَ وَثَلٰثِمِائَةٍ از بوشنگ بوده و نیشابور نشسته و طریقت صوفیان نیکو دانسته و سفرهای نیکو کرده و یست که عهد کرده بود که هرگاه مرا احتلام افتد چیزے بدهم بدرویش که آن از خلل افتد در لقمه یا از اندیشه ناراست وقتی در بادیه بودم ویرا احتلام افتاد تنها بود ازار پاے بیرون کرد و بر مغیلان انداخت تا هر که برسد بردارد و وفا کردن عهد را ویرا پرسیدند که تصوف چیست گفت اِسْمٌ وَلَا حَقِیْقَةٌ وَقَدْ کَانَ قَبْلَ ذٰلِکَ حَقِیْقَةٌ وَلَا اِسْمَ ابو عثمان مغربی گوید که از وے پرسیدند که ظریف کیست گفت اَلْخَفِیْفُ فِیْ ذَاتِهٖ وَاَخْلَاقِهٖ وَاَفْعَالِهٖ وَشَمَائِلِهٖ مِنْ غَیْرِ تَکَلُّفٍ ابو بکر رازی گوید که شنیدم که ابو الحسن قوشنجی می گفت که

مردم سه گروه اند اولیا که باطن ایشان بهتر ست از ظاهر ایشان و علما که ظاهر و باطن ایشان برابر ست و جهال که ظاهر ایشان بهتر ست از باطن ایشان خود انصاف نمیدهند و از دیگران انصاف می طلبند و هم وی گفته لَیْسَ فِی الدُّنْیَا شَیْءٌ اَسْمَجُ مِنْ مُحِبٍّ یُحِبُّ لِغَرَضٍ

بندار بن الحسین بن محمد بن المهلب الشیرازی رحمه الله از طبقهٔ خامسه است کنیت وی ابو الحسن ست از اهل شیراز است بارجان بوده و تربتش آنجاست عالم بود باصول ویرا در علوم حقائق ربانی ست نیکو شاگرد شبلی است و با جعفر حذا صحبت داشته و شبلی قدر وے بزرگ میداشت استاد ابو عبد الله خفیف ست و میان ایشان مفاوضات بسیار است در مسائل بسیار در سنه ثلاث و خمسین و ثلثمایه برفته از دنیا در ان سال که شیخ ابو علی کاتب برفته از دنیا و شیخ ابو زرعه طبری ویرا غسل کرده وی گفته نه از ادب است که از یار خود پرسی که از کجا میرسی و در چه کاری از وے پرسیدند که تصوف چیست گفت وفا بعهد شیخ الاسلام گفت وفا بعهد آنست که هر چه بر دل گذشت که برای او بکنی آنرا بکنے وقتے عیارے با صوفی گفت که فرق میان ما و شما آنست که هر چه ما بگوئیم بکنیم و شما را هر چه بر دل گذرد بکنید شیخ الاسلام گفت که مشائخ گفته اند که پیشین خاطر که بر دل گذرد از حق بود شیخ ابو الحسین جهضم همدانی گوید که بندار را شنیدم گفت که الله تعالی از معرفت چیزے به بنده دهد از بندگان خود و آن بنده بموجب آن معاملت نکند الله تعالی آنرا از وے باز ستاند و بوے گزارد و حجت را تا فردا با وے بان حساب کند اما زیادتی باز گیرد و در زیادت در بندد شیخ الاسلام گفت که هر که نه در زیادت است در نقصان ست و این صعب است این قوم را و هم بندار گفته مَنْ لَمْ یَتْرُکِ الْکُلَّ رَسْمًا فِیْ جَنْبِ الْحَقِّ لَا یَحْصُلُ لَهُ الْکُلُّ حَقِیْقَةً وَهُوَ الْحَقُّ سُبْحَانَهٗ

ابو عمرو بن نجید قدس سره از طبقهٔ خامسه است نام وے اسمعیل بن نجید بن احمد السلمی ست جد ابو عبد الرحمن السلمی از جانب مادر وی از کبار اصحاب ابو عثمان حیری ست و آخرین کسے از ایشان که برفته از دنیا اوست توفی سنة ست و خمس و ستین و ثلثمایه جنید را دیده بود و از کبار مشایخ وقت خود بود ویرا طریقی خاص بود

از تلبیس حال ونگاه داشت وقت وحدیث فراوان داشت وثقه بود روزی ابوعثمان
از برای خرج بعضی از ثغور مسلمانان چیزی طلبید هیچکس چیزی نداد ابوعثمان تنگدل شد چنانکه
در مجلس بگریست چون شب در آمد ابوعمرو بعد از نماز خفتن کیسهٔ دو هزار درم در آنجا پیش
ابوعثمان آورد وگفت این وجه را در آنچه میخواستید صرف کنید ابوعثمان خرم شد وویرا دعای خیر
کرد چون بامداد شد ابوعثمان بمجلس نشست گفت ای مردمان ما بابوعمرو بسیار امیدوار
شدیم که دو خیبه دو هزار درم بجهت ثغر مسلمانان آورد جَزَاهُ اللّٰهُ خَیْرًا ابوعمرو از
میان مردم برخاست وبر سر جمع گفت آن از مال مادر من بود وی بآن راضی
نیست آنرا بمن باز دهید تا بوی باز دهم ابوعثمان بفرمود تا آن کیسه را آوردند وبوی
دادند چون شب در آمد باز آنرا پیش ابوعثمان برد وگفت چه شود که این وجه را چنان
صرف کنید که غیر ما کسی نداند ابوعثمان بگریست ووی را تحسین کرد وفرمود چنین کنم وی
گفته ذُلُّ سُکُوْتٍ اَبْلَغُ مِنْ کَلَامٍ وهم وی گفته مَنْ کَرُمَتْ عَلَیْهِ نَفْسُهٗ هَانَ
عَلَیْهِ دِیْنُهٗ وهم وی گفته تَرْبِیَةُ الْاِحْسَانِ خَیْرٌ مِّنَ الْاِحْسَانِ وازوی پرسیدند
که آن چیست که بنده را از آن چاره نیست گفت مُلَازَمَةُ الْعُبُوْدِیَّةِ عَلَی السُّنَّةِ وَدَوَامُ
الْمُرَاقَبَةِ وهم وی گفته لَا اُنْسَ بِغَیْرِ اللّٰهِ تَعَالٰی وَحْشَةٌ **عبد الله بن محمد بن عبد الرحمن
الرازی الشعرانی** رحمه الله از طبقهٔ خامسه است کنیت وی ابومحمد است باصل از ری
بوده ونشابور بزرگ شده با جنید وبا ابوعثمان ومحمد بن الفضل ورویم وسمنون وبوعلی جرجانی ومحمد حامد
وغیر ایشان از مشایخ قوم صحبت داشته واز کبار اصحاب ابوعثمان بود وابوعثمان ویرا
بزرگ میداشت ویرا ریاضات عجب است عالم بوده بعلوم این طائفه وحدیث داشته
وثقه بوده ودر سنهٔ ثلاث وخمسین وثلثمایه برفته از دنیا وی گفته که عارف نپرستد الله تعالی را
بر موافقت خلق که وی کار کننده بود بر موافقت خالق وامر وی وهم وی گفته که معرفت حجاب

را بدرد میان بنده والله تعالی وهم وی گفته که شکایت وتنگدلی از اندکی معرفت زاید
ابوالحسین السیروانی قدس الله تعالی سره نام وی علی بن محمد السیروانی ست
استاد ابوالحسین سیروانی صغیر ست از سیروان مغرب ده است بزرگ بوده وبدمیاط نشستی
شیخ ابوسعید مالینی آورده در اربعین مشایخ خود که ابوالحسین سیروانی کبیر گوید که سهل
عبدالله تستری گوید کُلُّ مَنْ لَمْ یَکُنْ لِحَرَکَتِهٖ وَسُکُوْنِهٖ اِمَامٌ یَقْتَدِیْ بِهٖ فِیْ ظَاهِرِهٖ
ثُمَّ یَرْجِعُ اِلٰی بَاطِنِهٖ قَطَعَ بِهٖ وهم وی گوید اَلرِّضَآءُ فَوْقَ الْمُوَافِقَةِ مَعَ مَا
یَبْدُوْ مِنَ الْغَیْبِ وهم وی گفته از خواص طلب وصیت کردم خواص گفت اَلْزِمِ
الْفُقَرَآءَ فَاِنَّ الْخَیْرَ فِیْهِمْ **ابوالحسین القرافی رحمه الله تعالی** نام وی
علی بن عثمان بن نصیر القرافی ست وقرافه دهی ست بمصر وگویند که وی بدمیاط بوده وشاگرد
ابوالخیر تیناتی وابوالحسن الصایغ الدینوری ست صد ودو سال عمر وی بوده ودر سنهٔ
ثمانین وثلثمایه برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت که قرافی یگانه دنیا وبی نظیر بود در وقت خویش
وبس حاد النظر وحاضر الوقت بود با عام سنی بود وبا خاص عارف ودر خود موحد بود ودر نشان
خود گم شیخ الاسلام ده تن بآخر عمر از مشایخ متاخرین اختیار کرده بود شیخ ابوالخیر
تیناتی وقرافی ومحضری وعلی بندار صیرفی ونصرآبادی وسیروانی صغیر ونهاوندی
وقصاب وخرقانی وطاقی ومی گفت اینها جدا اند وقتی قرافی در کشتی احتساب کرد دست
وپای او بستند ودر آب انداختند چون وقت نماز شد ویرا در صف اول دیدند جامهٔ وی
تر ناشده شیخ الاسلام گفت که زنده اورا کسی نکشد که وی بروح دیگر زنده است
شیخ الاسلام گفت که سید السادات قرافی گوید که چون ترا چیزی دهند بخلاف شریعت
واجب بود که پنهان داری **ابوسلیمان نیلی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام گفت که ابوسلیمان
نیلی بقرافی آمد وبوسه بر سر قرافی داد ابوسلیمان سخت خلق جامه بود قرافی بوی نگریست

وگفت یا ابا سلیمان ترا سخت خلق جامه می بینم اما در میان دو ابروی تو حکومت می بینم
دو خشت زیر سر می نهی اما حاکمی دران میان و بعد از ان ویرا پس از صوفی گری بمغرب حاکم کردند
ابوبکر وقتی بقرافی آمد ویرا گفت یا ابابکر اکنون می گویند که مجرد تر جهان توئی من ترا در میان
دو گهواره می بینم پس از ان چندان بر نیامد که زنی خواست ویرا دو فرزند آمد در میان دو گهواره
نشسته بود و سخن قرافی را یاد میکرد و قرافی را در فراست عجائب بسیار ست و کرامات
ایشان بزرگ ست **ابو سلیمان خواص مغربی رحمه الله** ازین طائفه ست از مشایخ
مغربی ست که وقتی در گزستانی می شد بر خری نشسته مگس خر را بگزید خر بجبت و پای
وی در درخت گز آمد و افگار شد چوبی بر سر خر زد خر روی باز پس کرد و بزبان فصیح گفت
ده که بر دماغ خود می زنی وَهُوَ مِنْ اَقْرَانِ اَبِی الْخَیْرِ مَاتَ بِدَمِشْقَ **ابو القاسم
نصر آبادی قدس الله سره** از طبقهٔ خامسه ست نام وی ابراهیم بن محمد بن محمویه است
مولد و مقام وی نشاپور بوده است شیخ اهل اشارت و حقایق و لسان تصوف بود در زمان
خود عالم بوده بانواع علوم از حفظ سنن و علم تواریخ مختص بعلوم حقائق شاگرد ابراهیم شیبانی
است شبلی و واسطی را دیده بود و با ابو علی رود باری و مرتعش و ابوبکر طاهر
ابهری و غیر ایشان صحبت داشته آخر عمر بمکه رفت ابو عثمان مغربی بذیرهٔ وی آمد
و بطیبت بادی گفت مکه چه جای تست وی گفت بلکه مکه چه جای تست جای
من ست بسی بر نیامد که سببی افتاد که ابو عثمان بنشاپور آمد و آنجا برفت و نصر آبادی
بمکه مجاور شده همانجا برفت در سنه اثنین و سبعین و ثلثمائة شیخ الاسلام گفت که اسمٰعیل
پسر نصر آبادی گفت مرا که وی گفت اِذَا بَدَا لَکَ شَیْءٌ مِنْ بَوَادِی الْحَقِّ فَلَا تَلْتَفِتْ
بِهَا اِلٰی جَنَّةٍ وَلَا اِلٰی نَارٍ وَلَا تُخْطِرْهُمَا بِبَالِكَ وَاِذَا رَجَعْتَ عَنْ ذٰلِكَ
الْحَالِ تَعَظَّمْ مَا عَظَّمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی و هم وی گفته اَلرَّاغِبُ فِی الْعَطَاءِ لَا مِقْدَارَ

لَهٗ وَالرَّاغِبُ فِی الْمُعْطِی عَزِیْزٌ **ابوبکر رازی بجلی رحمة الله علیه** نام وی محمد بن
عبد الله رازی ست به نشابور بوده از کبار مشایخ خراسان ست مرزوق بوده از لقای
مشایخ استاد ابو الرحمن سلمی ست و سلمی تاریخ خود بتاریخ وی کرده شاگرد ابوبکر بیکند نیست
شیخ الاسلام گفت که ویرا وقتی عظیم بود و قبول بسیار در نشابور در کودکی مبتلا شد ویرا بوی متهم
کردند و مهجور ساختند آخر معلوم کردند بخلاف آن بود بار دیگر ویرا قبول پدید آمد روزی در
جامع نشسته بود شیخ علی بندار صیرفی با وی گفت اَیُّهَا الشَّیْخُ این چه بود که واقع شد و آن از
کجا افتاد ترا گفت ای پیر اگر عزم ابراهیم و صدق و یقین موسیٰ و عصمت عیسیٰ و همت و صبر احمد عربی
صَلَوٰةُ اللّٰهِ عَلَیْهِمْ اَجْمَعِیْنَ کسی را بود و نگاهداشت وی نبود چون با و فتنه جهد همه را باد
برد و مرد در میان آن بود شیخ الاسلام گفته که کسی ابوبکر رازی را گفت که در سماع چه گوئی گفت
بس فتنه آمیز ست و طرب انگیز خویشتن را از فتنه گوشه میدار گفت نه مشایخ آن کرده اند گفت
دوست پدر آن وقت که وقت تو چون وقت ایشان شود تو همچنان کن **ابوبکر فالیزبان
رحمة الله علیه** از بخارا ست بزرگ بوده جنید را دیده بود و عمر وی دراز کشید شیخ الاسلام گفت
که شیخ عمو با من گفت که در سنه سبعین و ثلثمائة به بخارا شدم بزیارت ابوبکر فالیزبان ویرا طلب
کردم خانه بود یک در داشت وی درانجا بود بپیش وی درآمدم و سلام کردم مرا بنشاند و سفره آورد
نان بود و جوز و نمک من گرسنه از طعام بودم دست دراز کردم و می خوردم در میان خوردن بوی
نگاه کردم وی میگریست من دست باز کشیدم مرا گفت بخور که من از شادی می گریم که ابو القاسم جنید
مرا گفت زود نه بود که این سخنان چنان شود که در کوهی دو حجره بود در یکی از ان دو حجره این
سخنان بود دران دیگر نبود و آن کس را کرانکند که از ان حجره باین حجره آید و ازین سخنان شنود اکنون از
هرات کسی به بخارا می آید بطلب این کار هنوز این کار نیک ست **ابو الحسین الحصری رحمه الله** از طبقهٔ
خامسه ست نام وی علی محمد بن ابراهیم ست اصل وی از بصره بوده ببغداد نشسته شیخ عراق ست شیخ
سلمی گوید که کس ندیدم از مشایخ تمام حال تر از وی و نیکو زبان تر و بزرگ سخن تر از وی لسان الوقت بود
و یگانهٔ مشایخ بعلم توحید مخصوص بود و کس در توحید و تفرید چون وی نگفتی حنبلی مذهب بود و شیخ الاسلام
گفت که وی شاگرد شبلی ست و شبلی را جز وی شاگردی نبوده سخن شنوان بسیار بوده اند

ص
الو بکر
رازی بجلی بکسر باء
موحده و فتح جیم
معجمه و سر
لام و یای نسبت
تحتانیه ۱۲
ص
قوله خانه بود و
یک در داشت
یعنی ویرا تعدد
نبود و چیز انچه
از برای تکلف
کنند ۱۲
ص
حصری بضم
حای مهمله و
سکون صاد
مهمله و کسر راء
مهمله ۱۲
ص
قوله لسان
الوقت بود یعنی
دران وقت
معرفت از وی
ظاهر بود
۱۲

که سخن شنیده اند از وی اما این حدیث جداست یعنی میراث شبلی وی گرفته بود و حصری را
استاد جز شبلی نبوده و شبلی در کار وی دور فرا بوده وی را گفتی اَنْتَ دِیْوَانُهُ مِثْلِی بَیْنِی
وَبَیْنَكَ تَالِیفٌ اَزَلِیٌّ حصری و ابو عبد الله خفیف همتای یکدیگر بودند این خفیف بالت تر
بود و حصری بباطن تر شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو حصری را ندیده بود وی گفته که
من حصری را ندیده ام در سنه احدی و سبعین و ثلثمایه بمکه شدم گفتم چون باز گردم بزیارت
حصری و ابو عبد الله خفیف شدم همان سال خبر بمکه رسید که حصری ببغداد و ابو عبد الله
بشیراز برفت تُوُفِّیَ الْحُصْرِیُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ یَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ شَهْرِ ذِی الْحِجَّةِ سَنَةَ
اِحْدٰی وَسَبْعِیْنَ وَثَلٰثَمِائَةٍ وی گفته اَلصُّوْفِیُّ لَا یَنْزَعِجُ فِی اِنْزِعَاجِهٖ وَلَا یَقِرُّ
فِیْ اِقْرَارِهٖ وهم وی گفته اَلصُّوْفِیُّ الَّذِیْ لَا یُوْجَدُ بَعْدَ عَدَمِهٖ وَلَا
یُعْدَمُ بَعْدَ وُجُوْدِهٖ وهم وی گفته سحرگاهی مناجات کردم و گفتم الٰهی از من راضی
هستی که من از تو راضیم ندا آمد که ای کذاب اگر تو از ما راضی بودی رضای ما طلب
نکردی وی را گفتند ما را وصیتی کن گفت عَلَیْکُمْ فِیْ اَوَّلِ الْاَمْرِ الْاِنْفِرَادُ ثُمَّ تَزَوَّدُوْنَ
الْمَشَایِخَ فِی الْمَعَارِفِ ثُمَّ تَقِفُوْنَ عَلَی التَّفْرِیْدِ بِاِسْقَاطِ الْحَدَثَانِ
وی گفته وقتی که از اوقات و انفاس بر من تنگ شود از هیچ چیز طلب راحت و
خوشی نمی کنم مگر از فرا یاد آوردن انفاسی که پیش از این بر من گذشته است در وقت صفا
اُنس و مودت بی آمیزش کدورت و این بیت خوانده است ؎ اِنَّ دَهْرًا یَلُفُّ
شَمْلِیْ بِسَلْمٰی ٭ لَزَمَانٌ یَهُمُّ بِالْاِحْسَانِ ابو الحسین بن سمعون رحمة الله علیه

نام وی محمد بن احمد اسمٰعیل ابن سمعون ست وَکَانَ یُلَقَّبُ بِالنَّاطِقِ بِالْحِکْمَةِ از مشایخ
بغداد بوده و او زبانی ست نیکو درین علم مذکری کردی شیخ ابوبکر اصفهانی خادم شبلی گوید که روز جمعه
در مسجد جامع پیش شبلی نشسته بودم ابو الحسین بن سمعون کودک بود در آمد کلاهی در غایت تکلف
بر سر نهاده بر ما بگذشت و سلام نکرد شبلی از پس پشت وی نظر کرد و گفت یا ابابکر میدانی که
خدای تعالی را چه ذخیره هاست درین کودک یکی ازین طائفه گوید که در مجلس ابن سمعون بودم یکی
ازین طائفه در پای منبر وی نشسته بود ناگاه خوابش در ربود ابن سمعون از سخن باز ایستاد
چندانکه بیدار شد ابن سمعون با وی گفت که رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدی گفت آری
گفت من هم ازین سبب از سخن باز ایستادم تا خواب را بر تو نشورانم و آنچه از دران بودی بر ید نشوی
وی را گفتند که مردم را بزهد و ترک دنیا میخوانی و خود بهترین جامها می پوشی و خوشترین طعامها میخوری
چون است ابن سمعون گفت که وقتی که حال تو با الله تعالی چنان باشد که می باید نرمی جامه و خوشی طعام
زیان نمی دارد شیخ الاسلام گفت که من با ابو الحسین ابن سمعون نه نیکم که استاد من حصری او را نخواند
و هر که استاد ترا رنجه دارد و تو از وی رنجه نباشی سگ به از تو بود شیخ الاسلام گفت که ابن سمعون
صاحب کلام بوده و حصری صاحب درد ابن سمعون گفته هر سخنی که از ذکر خالی ست لغوست و هر خاموشی که
از فکرت خالی ست سهوست و هر نظر که از عبرت خالی ست لهوست تُوُفِّیَ ابْنُ سَمْعُوْنَ فِیْ سَنَةِ سِتٍّ
اَوْ سَبْعٍ وَثَمَانِیْنَ وَثَلٰثَمِائَةٍ وی را چون وفات کرد در سرای وی دفن کردند و بعد از سی و نه سال
خواستند که بگورستان نقل کنند کفن وی همچنان تازه و نو بود و اخر فرسودگی بران نبود ابو نصر خباز
و ابو الحسن سوهان آتشن رحمهما الله شیخ الاسلام گفت از مشایخ گازرگاه دو تن
قدیم تر تن ترندیکی شیخ ابو نصر خباز مردی بزرگ بود قومی از شاگردان وی بحج میرفتند بزیارت حصری
شدند حصری از ایشان خواست که چیزی خوانند اگر توانید یکی از ایشان آواز برآورد حصری
بیقرار گشت در سماع گفت امسال شما را بار نیست باز گردید و گفت نه شما شاگردان ابو نصر
خباز اید بدان کوه هری گفتند آری گفت بید ستوری از پیش وی بیرون آمده اید باز گردید
و نزدیک وی شوید هر که باز گشت بسلامت افتاد و هر که برفت بسموم بسوخت و بعرفات
نرسید و دیگری از مشایخ گازرگاه شیخ ابو الحسن سوهان آتشن بود که در مسجد جامع ما نشستی

لـه قوله و کان یلقب الخ یعنی تصبوی را ناطق بحکمت کرده بودند که حقایق را بسیار بیان کردی ۱۲
عـه صوفی الذی الخ یعنی ابن سمعون در سال سی صد و هشتاد و شش یا هفت
سـه سوهان آتشن یعنی خرید کننده آهن و تیغ سوهان ۱۲
عـه گفتند هم اینده ونگر یست بیابانی بغور کوه از آیست ۱۲

شیخ الاسلام گفت که شاگرد وے با من گفت که پیر ما پسین شب رمضان سجده کرد وے
و تا صبح میزارید وے میگفتی خداوندا آن روزه که داشتم برای تو و آن حج و نماز که
کردم و آن قرآن که خواندم از همه توبه می کنم مرا رایگان بیامرز و فرا پذیر شیخ احمد[۱]
حرّانی رحمة الله تعالی وی آنست که سه شبانه روز در مکه مجاور بود بر یک نهاری
و آن وقت که برخاست به نهار بود وے گفته که شیخ ابو الحسن معتمر میگوید که با حصری نشسته
بودم مردی وی را گفت مرا وصیتی کن گفت اَفْرِدْ هِمَّتَكَ[۲] جهم الرقی حاضر بود گفت یا شیخ
درانگندی وی را حصری گفت اُکِیلُ عَلَیْهِ کَمَا کَانُوْا عَلَیَّ چنانکه بر من همیو دند بر وے
همیو دیم جهم[۳] رقی رحمه الله تعالی وَهُوَ مِنْ مُتَاَخِّرِیْ الْفِتْیَانِ وَالْمَشَایِخِ
وَکَانَ مِنَ الْفُقَرَاءِ الصَّادِقِیْنَ مُشْتَهِرًا بِالسَّمَاعِ وَالْهَائِمِ فِیْهِ مَاتَ بَیْنَ
السَّجْدَتَیْنِ شیخ الاسلام گفت که جهم رقی در گرمابه بود بیرون آمد و مردمان را گفت
بیرون آئید همه بیرون آمدند در وقت فرود آمد وهم وے بود که روزے شخصے
پیش وے بتکلف رقص میکرد وے برخاست سر[۴] در میان دو پای آن شخص کرد
و وی را برداشت و از دیوار بدیوار دیگر باز میزد تا از هوش ببرد وے را ابو الحسن
الاُرْمَوِی[۵] رحمه الله بزرگی بوده ازین طائفه در ایام حصری و ابو عبد الله رودباری
و ابن خفیف همه مشایخ وقت بودند بارمی بوده و قبر وے آنجاست از وی پرسیدند که
وفا چیست گفت انچه از ان باز آمدی باز با آن نگردی گفت این خود عام ست آن خاص
چیست گفت آنکه[۶] بدانی که از هرچه آمدی ابو عبد الله[۷] بن خفیف الشیرازی رحمه الله
تعالی از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن خفیف بن اسفکشار الضبی است بشیراز بوده و ما در
وے از نشابور ست در وقت خود شیخ المشایخ بوده ویرا شیخ الاسلام میخواندند شاگرد شیخ
ابو طالب خزرج بغدادیست رویم را دیده بود و با کتانی و یوسف بن الحسین الرازی

۱ احمد حرانی بفتح حاء مهمله ... بلدة من الجزیرة وهی اول ... انساب السمعانی منه ۱۲ [illegible]
۲ قوله افرد ... [illegible] ۱۲
۳ ... [illegible]

و ابو الحسین المالکی و ابو الحسین المزین و ابو الحسین الدراج صحبت داشته و با طاهر مقدسی
و ابو عمر دمشقی و غیر ایشان نیز از دیدار مشایخ مرزوق بوده عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم
حقائق شیخ الاسلام گفت هیچکس را درین علم چندان تصنیف نیست که ویرا اعتقاد پاک
و سیرت نیکو داشته و شافعی مذهب بوده در سنه احدی و ثلاثین و ثلثمائة برفته
از دنیا شیخ الاسلام گفت که از وے دو سخن دارم که کرا کند که باز گویند یکے آنکه
از وے پرسیدند که تصوف چیست گفت وُجُوْدُ[۱] اللّٰهِ فِیْ حِیْنِ الْغَفْلَةِ و دیگر
آنکه از وے پرسیدند که عبد الرحیم اصطخری چرا با سگبانان بدشت می شود و قبا می بندد
گفت یَتَخَفَّفُ مِنْ ثِقْلِ مَا عَلَیْهِ گفت می شود تا از آنکه در الست وی می زند
تا از بار وجود سبک گردد شیخ الاسلام گفت که در وجود لذت نبود که در وجود فرو شکستن
و صدمت بود که دران حواس مرد برسد وَاَنْشَدَ نَا بِغَیْرِهٖ ؎ اُرِیْدُ[۲] لِاَنْسٰی
ذِکْرَهَا فَاِنَّمَا ؛ تَمَثَّلَ لِیْ لَیْلٰی بِکُلِّ مَکَانٍ ؛ شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است
که روزی رقی بمن آمد که در فلان جاے زنے دیگرست از روستاے نواحی شیراز
و از شیخ سوالی دارد و نمی تواند که خود بیاید شیخ گفته که من نزدیک وے رفتم گفت ما را
قصهٔ عجب واقع شده است که در حیرت آن مانده ایم در قبیله ما کودکی بود در روز افطار
نمی کرد و با کسی سخن نمی گفت و بگوسفند چرانیدن از میان ما بیرون می رفت و گوسفندان
را سر میداد و بیک جانب میرفت و نماز میکرد درین روزها بیمار شد از براے وے
بیرون قبیله سایه ترتیب کردیم و ورا انجا بخسپیدی ناگاه درمیان روزی که مردان قبیله
در حوائج خود پراگنده شدند دیدم که از روی زمین بلند شد و در هوا می گشت چنانکه آسیا

۱ قوله وجود الله فی حین ... [illegible] ... و شیخ الاسلام ...
۲ ... [illegible]

بگرود مادرش چون آنرا بدید بدوید تا ویرا بگیرد بوی نرسید وی بالا میرفت وما بوی می نگریستیم تا در هوا از نظر ما غائب شد مردان قبیله را خبر کردیم وپراگنده ساختیم گفتیم شاید در میان این کوهها و وادیها افتاده باشد هیچ جا از وی اثری نیافتند شیخ گفته است که من متامل شدم آن زن گفت شاید که این را از من باور ندارید جماعتی از زنان قبیله را آواز داد همه بران گواهی دادند شخصے دران مجلس که شیخ این حکایت می کرد گفت اَیُّهَا الشَّیخُ این می تواند بود شیخ گفت اے نادان اینجا کسی هست که منتظر این معنی باشد میتواند بود میباشد وهم شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که نوجوانی از خراسان همراه حاجیان بشیراز آمد وبیمار شد بیماری سخت وپیش ما مردی بود صالح وزنی داشت صالحه آن جوان را بخانه وی فرستادیم تا خدمت ورعایت وی کنند ناگاه روزی آن مرد آمد رنگ وی متغیر شده وگفت عَظَّمَ اللهُ اَجرَکُم که آن جوان درگذشت گفتم رنگ تو متغیر چراست گفت دوشینه آن جوان ما را گفت امشب حاضر من باشید که امشبی بیش ندارم عجوزه خود را گفتم اول شب تو واقف وی باش وبعد از ان مرا بیدار کن وتو در خواب شو چون آن عجوزه مرا بیدار کرد من تا سحر رعایت حال وی میکردم مرا خواب در ربود ناگاه کسی آواز داد که در خواب می شوی وخدای تعالیٰ در سرای تو نزول کرده است از خواب در آمدم وبر خود لرزان ودر سرا آواز حرکتی وروشنائی عظیم وآن جوان در نفس آخر چشم ویرا بپوشانیدم ودو دست وپای ویرا دراز کردم وجان بداد آن مرد را گفتم این سخن را بکس مگو وبتجهیز وتکفین وے مشغول شدیم **ابو الخیر مالکی رحمہ الله** نام وی بندار بن یعقوب المالکی ست از بزرگان مشایخ بوده وانواع علوم جمع کرده بود شیخ ابو عبد الله خفیف گفته که بجوانی روزه داشتمی ووصال میکردم شبے در مسجد جامع می بودم برای من یک قندیل می گذاشتند اتفاقا شبے باران آمده بود وچراغ مرده یکی در مسجد را کوفتن گرفت خادم جواب نداد دل من تنگ شد رفتم ودر باز کردم دیدم که ابو الخیر مالکی ست در آمد ونشست از هیبت وی پر شدم ازار باز کرد وطعام بران نهاد گفت بخور که من در خانهٔ خود بودم این را پیش من آوردند نتوانستم که بخورم که خاطر من بسوے تو بود از هیبت وی نتوانستم گفت که در وصالم با وی چیزی خوردم چون فارغ شدیم گفت اَیُّهَا الشَّیخُ سوالے دارم گفت بگو گفتم مَتیٰ یَصْفُو العَیشُ مَعَ اللهِ قَالَ

اِذَا رَفَعَتِ المُخَالَفَةَ من ازین سخن تعجب کردم چون بامداد شد آنرا با مشایخ گفتم تعجب کردند وگفتند میخواهیم که از وے بشنویم از وے پرسیدند گفت مَا یَجرِیْ بِاللَّیلِ لَا یُذکَرُ بِالنَّهَارِ وبآن اقرار نکرد **ابو بکر الشعرانی رحمة الله علیه** شیخ ابو علی خفیف گفته است مَا رَاَیتُ زَاهِدًا مُتَخَلِّیًا مِنَ الدُّنیَا اَصدَقَ ظَاهِرًا مِن اَبِی بَکرِ الشَّعرَانِی روزے قصد زیارت وے کردم در اصطخر وشب بروی در آمد گفت یا ابا عبد الله امشب به برکت صحبت تو طعامی چرب خواهیم خورد پس برخاست دیگی سفالین برداشت وبر باد نهاد و پارهٔ گوشت قدید خشک داشت در دیگ انداخت وآب در وی ریخت واندکی نمک در وی افگند ودیگ را بجوش آورد وباوی دران رباط دیگری می بود وی را گفت هیچ نان پاره داری گفت آری وچند پارهٔ نان آورد آنرا ثرید کرد واز شوربای آن دیگ بران ریخت وگوشت را بر روے آن نهاد وگفت بخور من از ان ثرید میخوردم ووی می گفت گوشت بخور پارهٔ از ان گوشت گرفت تا مر القمه دهد گفتم نمی خواهم گفت شاید تو فلان وفلان طعام خواهی آن فردا خواهد بود بشهر در آئیم وهمه آنها را برای تو بگیریم چون بامداد کردم بشهر در آمدم فقرا جمع شدند وطعامی حاضر کردند چیزے از ان طعام برگرفتم وبوی در آمدم گفت بگوی چه کار کردی گفتم هنوز چیزی نخورده ام تو التماس می کنم که با من طعام خوری باهم طعام خوردیم ومن بشیراز روان شدم **ابو محمد العتایدی رحمه الله تعالیٰ** وی یکی از استادان ابو عبد الله خفیف ست وی گفته که هرگز کسی که حقیقت کسب را رعایت کند چون محمد عتایدی ندیدم هر روز نیم دانگ کسب میکرد وقوت وے از ان بود دو حبه را نخاله میخرید واز ان دو نان می پخت یکی افطار می کرد ویکی را صدقه میداد وهم وے گفته که روزی بروی در آمدم پیش وی جزدی بود که موش پاره کرده بود گفتم این چیست گفت این را موش پاره کرده است ومن نیز از موشان تشویشم شبها بسر وروی من بر می دوند گفتم چرا چراغ روشن نمی کنی گفت چهل سال ست که چراغ روشن نکرده ام که از حساب آن می ترسم که آنرا چند بار باید بسر شود وهمه را حساب ست **جعفر الحذاء قدس الله روحه** کنیت وے ابو محمد ست صَحِبَ الجُنَیدَ وَمَن فِی طَبَقَتِهٖ وَکَانَ الشِّبلِیُّ یَذکُرُ مَنَاقِبَهٗ وَیَقُولُ بِفَضلِهٖ واز بندار بن الحسین آرند که گفته است مرے تمام حال تر از جعفر حذاء ندیده ام وو ے

نزدیک من برتر از شبلی ست و هم بندار گفته است که وی محتضر بود شخصی بوی در آمد در لباس
صوفیان وی گفت باطنهای این طائفه خراب شد ایشان ظاهرهای خود را بیاراستند
توفی سنة احدی واربعین وثلثمایه وقبر وی در شیراز ست شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است
که روزی مؤمل جصاص مرا گفت برو و به بین که جعفر حذاء را چه حالست بروی در آمدم دیدم
که بر بساطی نشسته و گرداگرد وی بالشها نهاده و جامهٔ شیرازی در بر و طاقیه بر سر و سرائی
در غایت خوبی سلام کردم و بنشستم وی مرا پرسید من وی را پرسیدم هنوز نشسته بودم که حمال
در آمد و ادوات طبخ در آورد و برخاستم که بدر آیم گفت بنشین که بهم چیزی خوریم گفتم نیت
روزه کرده ام بیرون آمدم چون پیش مؤمل رسیدم گفت چون دیدی جعفر را چنانکه دیده بودم
گفتم مؤمل دست برآورد و گفت خدایا ما را سلامت و عافیت ارزانی دار چون مدتی
از آن گذشت باز مؤمل مرا گفت برو و بر جعفر در آی و حال وی را به بین برفتم و بسرای وی را آن
در آمدم و جعفر را طلب کردم گفتند درین خانه است سه روزست که هیچ چیز نخورده است و
نیاشامیده بآن خانه در آمدم وی را دیدم روی بر خاک نهاده و در جامهای کهنه بروی سلام کردم
سر برداشت و همه اطراف روی وی از اشک تر گفتم حال چیست گفت یا اباعبد الله حال چه گویم
چون می بینی بادی رفق و تلطف کردم اندک تسکینی یافت اهل منزل گفتند سوگند بخدای بر تو که وی را
طعام بخوران که سه شبانه روزست که هیچ نخورده بسیار جهد کردم تا وی را اندک سویقی خورانیدم چون
پیش مؤمل آمدم گفت چون دیدی جعفر را آنچه دیده بودم گفتم مؤمل گفت اگر آن تنعم در توقف
داشتی بدین بلا مبتلا نشدی

هشام بن عبدان رحمة الله علیه کنیت وی ابو محمد است
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که چون هشام بن عبدان در نماز می ایستاد وی را وجد و حالت
می گرفت در محراب پس و پیش می رفت و قرآن میخواند گاه بودی که از حسن نماز وی یهودی و
نصاری و مجوسی جمع شدندی و نظارهٔ وی کردندی وی را یک گوسفند بود که شیر وی خوردی
وی را بر سید اشت و برای چرانیدن بصحرا می برد روزی هشام بخواب رفته بود چون بیدار شد دید که
در زراعت شخصی در آمده است وی چرد وی را پیش صاحب زراعت برد و گفت وی را بستان که زراعت تو
خورده است صاحب زراعت گفت که من ترا بحل کردم گفت مرا آن حاجت نیست هر چند جهد کرد قبول

نکرد بگذاشت و برفت شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که روزی با هشام در دعوتی بودم
صاحب دعوت یک جام حلوا آورد و پیش شیخ نهاد تا شیخ بخورد گفتیم نصیب ما هم بده گفت
مرا اذن نکرد که شما را بدهم هر چند گفتیم فائده نکرد و از پیش وی بر بودیم و بخوردیم هشام دمشقی
و حیرتی رسید که یکسال از نماز باز ایستاد و مردم وی را تکفیر می کردند و قصهٔ وی بمشائخ مسجد جامع رسید
روزی همه بروی در آمدند و ابن سعدان محدث با ایشان بود گفت مرا می شناسی گفت
آری تو ابن سعدانی گفت چرا نماز نمیگزاری هشام گفت مرا عارضی چند روی می نماید و مانع من
میشود از نماز گفت مثل چه خاموش گشت و هیچ جواب نداد از شیخ ابو عبد الله خفیف پرسیدند که
سبب چه بود که هشام نماز نمی گزارد گفت پیوسته مطالعهٔ غیب می کرد و امور غیبی بروی
غالب آمد در مقام حیرت افتاد و از اعمال ظاهری باز ماند روزی مشایخ مسجد جامع جمع شدند
و هشام را حاضر کردند که شنیده ایم که تو بمشاهده قایلی دهر که باین قایل وی را توبه می باید داد
یا ادب می باید کرد هشام گفت مرا تلقین توبه کنید توبه کرد روز دیگر بامداد آمد و در برابر مشایخ بایستاد
و گفت گواه باشید که من از توبه دیروزه توبه کردم مشایخ برخاستند و پای وی بگرفتند و می کشیدند
تا از مسجدش بیرون کردند

ابو محمد زر رحمه الله تعالی از نواحی شیراز ست و از اصحاب
ذو النون مصری ست شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو محمد زر گفته که از نسا بعزیمت شیراز بیرون
آمدم و با قاید سلطان و اتباع وی همراه شدم چون افعال و اقوال ایشان را مشاهده کردم در سر خود
با ایشان انکار کردم و ایشان را دشمن گرفتم و قصد کردم که از ایشان مفارقت کنم ناگاه آوازی
بر آمد که کمر قاید گم شده است قاید سوگند خورد که همه قافله را تفتیش کنند همه را تفتیش کردند همین من ماندم
گفتند همه قافله را تفتیش کردیم هیچکس باقی نمانده است مگر این شیخ و شل وی را کسی چون تهمت دارد قاید
گفت من سوگند خورده ام ازین چاره نیست مرقع مرا بالا داشتند آن کمر در میان من بود گفتم و الله مرا این
علم نیست قاید گفت این از دزدی وی عظیم ترست بعد از آن گفتند با وی چه باید کرد هر کسی چیزی گفت
قاید گفت وی را بر سر راه قافله بنشانید تا هر که در قافله است یک یک بر وی بگذرند و در روی وی
تف کنند و سرزنش کنند بعد از آن وی را بگذارید و با وی همراهی مکنید همچنان کردند و مرا بر جای
بگذاشتند و برفتند و قصهٔ خلا پاک کردن ابو حفص در سیدن پیش از این ابو مزاحم را که پیش گذشت

در مقامات شیخ ابو عبد الله خفیف نسبت بشیخ ابو محرز کرده است نه بشیخ ابو مزاحم والله اعلم بالصواب

عبد الرحیم اصطخری رحمه الله تعالی کنیت وی ابو عمرو است سفر حجاز و عراق و شام کرده بود و بار رویم صحبت داشته بود سهل بن عبد الله تستری را دیده بود طریق وی ستر و اظهار شطارت بود و جامهای شاطرانه می پوشید و سگان داشت که بشکاری برد و کبوتران نیز میداشت شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که چون بر دیم در آمدم مرا از حال عبد الرحیم اصطخری سوال کرد گفتم در زمین سالها از دنیا برفت گفت خدای بر وی رحمت کناد با بسی ازین قوم در کوه لگام و غیر آن صحبت داشتم از وی صابرتری ندیدم گویند که وقتی بصید بیرون رفت شخصی پنهان از وی در عقب وی برفت چون بمیان کوه سار رسید سگان را بگذاشت دور آعهٔ خود با خود داشت در پوشید و بر پا ایستاد و بذکر خدا تعالی مشغول شد آوازی در کوه برآمد که مرا تصور آن شد که هیچ حجر و شجر نیست و هیچ جاندار نیست مگر که بموافقت وی ذکر می گویند گویند که در خانهٔ وی یک پوست گاو بود که شاخهایش نیز بران جا گذاشته بودند چون تابستان در آمدی شاخها را بگرفتی و آن پوست را بصحن سرا کشیدی و چون زمستان شدی در خانه کشیدی جعفر حذا گفته است که باصطخر رفتم تا عبد الرحیم را زیارت کنم بدر سرای وی رسیدم دیدم که خراب شده بروی بر آمدم دیدم که در زاویهٔ خانه نشسته با کهنه خرقه بروی پلاسی بود حیران شدم و ترحم کردم مرا گفت ترا چه شد گفتم و یک حالی می بری از جای خود برخاست و بپایان سرا فرود آمد و سنگی عظیم بود برداشت و بر بام برد و گفت برخیز ای قوی و این را فرود آر من عجب بماندم گفت امروز هفده روز است که هیچ نخورده ام بیرون رو و هر چه توانی بیار شاید که مرا اشتها آید و با تو بخورم من بیرون رفتم و از هر چه در بازار یافتم چیزی آوردم و پیش وی نهادم در ان نگریست گفت بنشین و بخور شاید که مرا رغبت شود بنشستم و برغبت خوردن گرفتم در میان آنچه آورده بودم یک خربزه بود آنرا به بریدم گفت از ان پاره کی بمن ده بوی آدم و دندان ان از دو خائیدن نمی توانست که فرو برد بینداخت و گفت بردار که در بسته شده است وی را از پدر بیست هزار درم میراث رسید اما در ذمهٔ قومی بود ایشان را گفت ده هزار بمن دهید و ده دیگر شما را بحل کردم بوی دادند آن را در توبره کرد شب وی را وسوسه و تشویش داد گاهی می گفت که بآن تجارت کنم و گاهی باین وسوسه که آنرا بر فقرا نفقه کنم و گاهی می گفت در خانه نهم و هر روز آنرا نفقه کنم در میانهٔ شب

برخاست و توبره را بر بام برد و مشت مشت برمی گرفت و بهر جانب می انداخت تا توبره خالی شد چون بامداد شد همسایگان گفتند همانا دوش درم باریده است عبد الرحیم توبره را بیفشاند نیم درهم بیفتاد با اصحاب گفت که بشارت باد که نان و باقلی شد ایشان با هم گفتند این دیوانه را ببینید ده هزار درم پاشیده است و به نیم درم شادی می کند وقتی عبد الرحیم ببغداد آن رفت و بیست و یک روز آنجا اقامت کرد و هر چه شب بجهت افطار وی می آوردند بامداد همچنان بجای می بود و اهل بغداد ازان مشغوف وی شدند چون آنرا دید ازانجا قصد سهل تستری کرد بر وی در آمد گفت مهمان توام گفت چه می باید کرد گفت سکباج میباید پخت سهل گفت چون کنم که اصحاب من گوشت نمی خورند گفت چه دانم تو بضیافت من قیام نمائی سهل گفت سکباج بپختند گفت همچنان دیگ را بیارید چون آوردند سائلی بر در برای خدا چیزی طلبید گفت دیگ را بوی دهید دادند وی هیچ نخورد روز دوم سهل با وی گفت چه میخواهی گفت همانچه دی گفتم چون آنرا بپختند گفت همچنان دیگ را بمن آرید آوردند و غلام سهل بی آنکه وی داند بر در بایستاد تا اگر سائلی بیاید منع کند سهل را گفت غلام خود را بگوی تا منع سائل نکند سهل غلام را منع کرد ناگاه سائلی سوال کرد گفت دیگ را بوی دهید دادند روز سوم گفت چه میخواهی گفت همانا که پیشتر گفته بودم چون بپختند بیرون آمد و هیچ نخورد تا ماه تمام شد بعد ازان مردی را دید که چند نان پاره خشک دارد و بر لب آب نشسته تر می کند و میخورد وی را استدعا کرد و با وی بخورد

مؤمل الجصاص رحمه الله تعالی هُوَ مِنْ كِبَارِ مَشَايِخِ شِيرَازَ سَافَرَ الْحِجَازَ وَالْعِرَاقَ وَكَانَ حَسَنَ اللِّسَانِ فِي عِلْمِ التَّوْحِيدِ وَعُلُومِ الْمَعَارِفِ مَعَ أَنَّهُ أُمِّيٌّ لَا يَكْتُبُ وی جواب داد از مسائل که علی سهل اصفهانی بشیراز فرستاده بود چون نماز بامداد بگزاردی بدرس قرآن مشغول بودی تا آفتاب برآمدی نماز چاشت بگزاردی و بیرون آمدی یکی ازین طائفه گوید که یکبار از نماز بیرون آمد از عقب وی برفتم بدر خانه وی رسیدم نزدیک بسی صد تن بودند از ارباب حوائج که آنجا جمع آمده بودند حاجت همه را گوش کرد و یاران خود را در قضای حوائج ایشان پراگنده ساخت و غلامان را گفت که دست اثر از اطفال جای ببرید که من اشتها میبرسم این همه کار در یک ساعت کرد من متحیر شدم روی بمن کرد و گفت ای فرزند مرا بامداد در مسجد دیدی با این زمان

خدای را ذاکر ترم از انکه بامداد در مسجد بودم هرگاه که بکار مشغول بودی با هیچکس زیادت از جواب سلام سخن نگفتی و گفتی که من مزدورم اگر جواب سلام واجب نبودی جواب نگفتمی شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که چون مؤمل جصاص بمکه در آمد پیش ابو الحسن مزین رفت و سلام کرد و بنشست و گفت ایها الشیخ سوالی دارم و مردی عجمی ام با من رفق کن گفت سهل باشد بپرس مؤمل گفت هَلْ ۱ تَرْتَقِي الْفُهُومُ اِرْتِقَاءَ الْمَوَاجِيْدِ ابو الحسن بوی نگریست و گفت از کجائی تو گفت از شیراز گفته بچه مشهوری گفت بمؤمل گفت از انجا برخیز که جای تو نیست و ویرا پهلوی خود بنشاند و دایم بادی می گفت که اَنْتَ رَجُلٌ اَعْجَمِيٌّ اُمِّيٌّ و می خندید و بعد ازان هر که مسئله می پرسید اشارت بمؤمل میکرد و میگفت از شیخ بپرسید و بوی حواله میکرد و هم شیخ ابو عبد الله گفته است که عزیمت حج کردم و من هنوز خرد بودم مؤمل جصاص مرا وصیت کرد که وقتی که بموقف ۲ برسی قصد پس کوه عرفات کن و اولیا را آنجا طلب کن که جای ایشان آنجاست چون بموقف رسیدم زود بگذشتم و مردمان را بگذاشتم هیچکس را ندیدم تبرسیدم خواستم که بازگردم بازارادت بر من غلبه کرد و مقداری دیگر برفتم به نشیبی رسیدم دیدم که در روی ده کس ایستاده اند و سرها پیش افگنده و در میان ایشان شیخی ست بزرگ و شیخ من ابو محمد عتایدی با ایشان ست چون مرا دیدند شیخ من اشارت کرد پس پیش ایشان رفتم و سلام کردم جواب دادند شیخ مرا دید و بپهلوی خود خواند چون فارغ شدند همه بر همان هیات که بودند روان شدند و شیخ مرا گفتند که کودک را محافظت کن من میان آن شیخ و شیخ خود میرفتم و می شنیدم که از کلام وی حرف سین بگوش من می آمد مرا در خاطر چنان آمد که استغفار میکند چون بمزدلفه رسیدم شیخ من مرا گفت که اصحاب خود را آواز ده آواز دادم جواب دادند پیش ایشان رفتم و آن جماعت بجانب مشعر الحرام رفتند و بایستادند و نماز میگزاردند من هم قضای حاجت خود کردم و با ایشان بازگشتم تا بامداد نماز میگزاردند چون از نماز فارغ شدند غایب گشتند و دیگر ایشان را ندیدم

علی بن شلویه ۳ رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که میان علی بن شلویه و دیگری سخنی میگذشت علی بن شلویه گفت من مردی ۴ می شناسم که بر سر کوهی بود و وقت نماز بود و آب بر کوه دیگر بود و در برابر آن خواست که طهارت کند هر دو کوه را فراهم آوردند پای خود را ازین کوه بآن کوه نهاد و طهارت کرد و نماز گزارد و هم شیخ ابو عبد الله

۱ قوله هل ترتقی الفهوم یعنی آیا فهم بمرتبه وجدان می رسد ۱۲

۲ موقف جای طلب اولیاء الله ۱۲

۳ [illegible] شین معجمه و ضم لام [illegible] ۱۲

۴ من مردی می شناسم و آن مردی [illegible] بود ۱۲

خفیف گفته است که از بس علی بن شلویه در صحراها و کوهها می بود جماعتی از کردان بوی مشغوف شده بودند دو کس از روستائی ایشان پیش وی آمدند و گفتند هر کدام دختری داریم که هر یک را چهار هزار گوسفند ست میخواهیم که ایشان را بزنی خواهی و آن گوسفندان از برای دارد فقرا باشد دختران را نکاح کرد روزی مؤمل ویرا دید گفت این مال بر ما الفضل بکن تو هم شل ماشدی گفت من این را برای خدای تعالی کرده ام مؤمل گفت ما نیز از برای خدای تعالی کرده ایم علی بن شلویه گفت من ایشان را سه طلاق کردم شما هم اگر راست میگوئید طلاق گوئید مؤمل ویرا گفت یَا ۱ مَيْشُوْمُ نَسِيْتَ السُّنَّةَ فِي الطَّلَاقِ

ابو بکر الاسکاف رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو بکر اسکاف سی سال روزه داشت چون وقت نزع آمد پارهٔ پنبه بآب تر کردند و پیش دهان وی بردند آنرا بینداخت و بروزه برفت

ابو الضحاک رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که از ابو الضحاک شنیدم که گفت بر بام خانه نشسته بودم ابلیس را دیدم که در کوچه می گذشت گفتم ای ملعون چه میکنی اینجا پای از زمین برداشت و ببام بر آمد در هم افتادیم سیلی بوی زدم و ویرا بینداختم و ازان سالها گذشت وقتی مرا اتفاق حج افتاد چون بازگشتم بجوئی رسیدم که پل شکسته بود و آبی عظیم بود از گذشتن عاجز آمدم ناگاه پیری ضعیف دیدم که بآب در آمد با خود گفتم من ضعیف تر ازین پیر نیستم برخاستم و بر عقب وی در آمدم چون بمیان آب رسیدم آن پیر پای خود بر کنار جوی نهاد بیرون رفت من در میان آب بماندم آب بر من غلبه کرد غرق شدم و جامهای من تر شد و مرا آب میگردانید و می برد تا آن زمان که خدای تعالی مرا اعانت کرد و مرا آب بر کنار انداخت آن پیر استاده بود و نظاره می کرد چون خدای تعالی مرا نجات داد و بیرون آمدم آن پیر گفت چون دیدی یا ابا الضحاک توبه کردی که دیگر مرا سیلی نزنی

ابو محمد الخفاف رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو الحسین مزین بما نوشت که شمار ۲ آمر بیست

۱ قوله گفت یا میشوم نسیت الخ یعنی ای شوم فراموش کردی طلاق مسنون را و تفریق طلقات ثلثه است و ایقاع طلقات ثلثه بیکبار بدعت است ۱۲

۲ قوله شمار امر بیست یعنی در باب حقیقت مولا [illegible] ۱۲

[illegible]

درو ریا که اگر نجات یابد زود باشد که برای شما جواهر آرد و بآن محمد خفاف خواسته بود وهم وے گفته است که ابو محمد خفاف با مشائخ شیراز بجای نشسته بودند سخن در مشاهده می رفت هر کس بقدر حال خویش سخنی گفتند وابو محمد خاموش بود مؤمل جصاص ویرا گفت تو هم سخنی بگوی گفت هر سخن خوب که درین باب بود گفتند مؤمل گفت بهر حال تو هم سخنی بگوی گفت آنچه شما گفتید همه علم بود نه حقیقت مشاهده وحقیقت مشاهده آنست که حجاب منکشف شود و ویرا عیان به بینی ویرا گفتند تو این راز کجا میگوئی واین ترا چون معلوم شده است گفت در بادیه تبوک بودم وفاقه ومشقت بسیار بمن رسید در مناجات بودم که ناگاه حجاب منکشف شد ویرا دیدم بر عرش خود نشسته سجده کردم وگفتم مَوْلَائِي مَا هٰذَا مَكَانِي وَمَوْضِعِي مِنْكَ چون قوم این سخن شنیدند همه خاموش شدند مؤمل ویرا گفت برخیز تا بعضی مشائخ را زیارت کنیم برخاست مؤمل دست ویرا گرفت و بخانهٔ ابن سعدان محدث درآمدند وسلام گفتند ابن سعدان تعظیم وترحیب ایشان کرد مؤمل گفت اَيُّهَا الشَّيْخُ نُرِيدُ اَنْ تَرْوِيَ لَنَا الْحَدِيْثَ الْمَرْوِيَّ عَنِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَنَّهُ قَالَ لِلشَّيْطَانِ عَرْشًا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اِذَا اَرَادَ بِعَبْدٍ فِتْنَةً كُشِفَ لَهُ عَنْهُ ابن سعدان گفت حَدَّثَنِي فُلَانٌ عَنْ فُلَانٍ وَاَسْنَدَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ لِلشَّيْطَانِ عَرْشًا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اِذَا اَرَادَ بِعَبْدٍ فِتْنَةً كُشِفَ لَهُ عَنْهُ چون ابو محمد این حدیث را بشنید گفت یکبار دیگر اعاده کن اعاده کرد گریان شد و برخاست و بیرون رفت وچند روز وی ندیدیم بعد از ان آمد گفتم در ایام غیبت کجا بودی گفت نمازهایی را که از ان زمان گزارده بودم قضای کردم زیرا که شیطان را سجده بودم پس گفت چاره نیست از انکه بهمان موضع که ویرا دیده ام وسجده کرده ام باز گردم و ویرا لعنت کنم پس بیرون رفت و دیگر خبر وی نشنیدیم

حسن بن حمویه و صاحبه ابو جعفر الحراز الاصطخری رحمه الله

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو جعفر حراز صاحب حسن بن حمویه از اصطخر بنزدیک ما آمد ابن زیدان گفت آرزوی آن دارم که امشب ویرا نزدیک حاضر کنی ویرا بمجلس وے حاضر کردم در اثنای مجلس ابن زیدان حراز را گفت دوست میدارم که از حکایات خود چیزی بگوئی گفت مرا خود حکایتی نیست اما اگر میخواهی آنچه از مشائخ دیده ام با تو حکایت کنم ابن زیدان گفت من هم این میخواهم حراز گفت من و جمعی دیگر

۴ وی گذشت فلان از فلان تا به پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم رسانیدند ۱۲

پیش حسن حمویه نشسته بودیم و وی سر پیش افگنده بود ناگاه صیحهٔ زد و بآن صیحه از نظر ما غائب شد ما در یکدیگر نگریستیم و با یکدیگر گفتیم که این قصه را با هیچکس نگوئید که خواهند گفت با زنادره دیگر آوردند سه روز بودیم که ویرا ندیدیم واز وی خبری نه شنیدیم وهر که از وی خبر می پرسید می گفتیم مشغول است بعد از سه روز ناگاه دیدیم که از در مسجد در آمد متغیر اللون واز هیبتی که داشت کس را با وی امکان سخن نبود من با وی همیشه انبساط می کردم گفتم ایها الشیخ نزدیک من قدری پنیر تازه است اجازت میدهی که بیارم وهمیشه ویرا پنیر تازه خوش می آمد گفت بیار آوردم یک لقمه بخورد پس بدست اشارت کرد که بخورید شیخ ابو عبد الله خفیف گفت که ابن زیدان روی بمن کرد وگفت که هیچ شک نیست که این مرد یست صادق اما این حکایت را باور نمیدارم حیلهٔ سازکه مرا باور شود گفتم که از برای شیخ جامهٔ خواب بیند ازید تا خواب کند واز رنج راه بیاساید جامهٔ خواب انداختند و وی در خواب شد من با ابن زیدان نشستم وآن را بیان می کردم تا آن وقت که گفت باور داشتم شیخ ابو عبد الله خفیف را پرسیدند که آن حال چگونه بود گفت وی از مکان خود دور نشده بود اما ویرا لباسی پوشانیده بودند که بآن از ابصار غائب شد

عبد الله القصار رحمه الله

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که عبد الله قصار گفت که وقتی بعزیمت حج بیرون میرفتم مشائخ شیراز مرا گفتند چون بر سهل بن عبد الله تستری در آئی سلام ما برسان وبگوی که ما بفضل تو معترفیم وهر چه می گوئی باور میداریم از تو چنین رسیده است که روز عرفه از جای خود بیرون میروی وبموقف عرفات با سائر حجاج حاضر میشوی اگر این راست است ما را خبر ده که ما باین ایمان داریم عبد الله قصار میگوید که قصد وی کردم وبر وی در آمدم وسلام کردم وے نشسته بود ازارے بر خود پیچیده وتعلیقی از چوب پیش خود نهاده وچشم وے باز مانده بود چون والهی حیرانی هیبت بر من مستولی شد سخن نتوانستم کرد در میان آنکه نشسته بودم زنی آمد گفت ایها الشیخ مرا پسریست برجای مانده ویرا آورده ام تا دعا کنی سهل گفت لِمَ لَا تَحْمِلُهُ اِلٰى عِنْدِ رَبِّهٖ آن زن در جواب گفت اَنْتَ مِنْ عِنْدِ رَبِّهٖ پس سهل بسوی من بدست اشارت کرد بر خاستم ودست وی بگرفتم برخاست ونعلین پوشید وروان شد وآن زن نیز روان شد وویرا ببرد تا کنار شط آن صبی را دید در شمار یه سهل ویرا گفت دست خود را بمن ده آن زن گفت نمیتواند دست دادن سهل گفت آن زن را که دور شو آن صبی دست بوی داد گفت برخیز برخاست وبکنار آمد سهل

صاحب سماریه راگفت برو پس صبی راگفت وضو سازو دو رکعت نماز بگزار چنان کرد پس آن
زن راگفت دست وی بگیر بگرفت و بایکدیگر برفتند عبد الله گفت چون آنرا دیدم دهشت من
برفت انبساط کردم و رسالت مشایخ را رسانیدم سهل ساعتی سر پیش افگند بعد ازان گفت یا دوست
اَهٰؤُلَاءِ الْقَوْمُ یُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ یَفْعَلُ مَا یَشَاءُ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَمَا سُؤَالُهُمْ عَنْ
ذٰلِكَ **ابراهیم المتوکل رحمه الله تعالیٰ** شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که یکی
ازین طائفه با من گفت بصحرا بیرون رفتم دیدم که ابراهیم متوکل جامهای خود در اشسته و در آفتاب
انداخته وی را گفتم بیا تا برویم و باهم چیزی خوریم پیراهن خود را همچنان تر بپوشید و با من همراه شد
چون مقداری راه برفتیم دیدم که اندکی عِنَبُ الثَّعْلَب در راه بیفتاده بود آنرا برداشت و پاک
بشست و بخورد و بنشست و گفت تو برو که مرا همین کفایتست هر چند جهد کردم نیامد یکی ازین
مشایخ ابراهیم متوکل را گفت می خواهم که درین ماه نزدیک من افطار کنی قبول کرد یک شب وی گفت
برخیز تا سحور کنیم برخاست گفت آن سفره را فرود آر گفت من این نه کنم زیرا که این حرکت ست
در اسباب و من در اسباب حرکت نمی کنم یک شب وی را دید که سفره پیش نهاده و چیزی میخورد گفت
نه گفتی که من در اسباب حرکت نمی کنم پس این چیست گفت والله که من در اسباب حرکت نکردم
از جای خود برخاستم سر من بر سفره آمد در پیش افتاد این ست که می خورم **ابو طالب خزرج
بن علی رحمه الله** شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو طالب خزرج از اصحاب جنید بود
بشیراز آمد و علت شکم داشت مشایخ گفتند که خدمت او را که اختیار می کند گفتم من اختیار کردم هر شب
قریب بشانزده هفده بار برمیخواست یکی ازشبها نشسته بودم و خیلی از شب گذشته بود چشم
من گرم شد یکبار آواز داده بود نشنیده بودم دیگر بار آواز داد برخاستم و طشت پیش بردم
گفت ای فرزند وقتی که خدمت مخلوقی را هیچ خود نیکو نتوانی کرد خدمت خالق را چگونه
بجای توانی آورد و هم وی گفته است که وقتی غایب بودم آواز داد که شیرازی
من نشنودم دیگر باره آواز داد و گفت شیرازی هَیْن لَعَنَكَ اللّٰهُ من بشتافتم
و طشت بوی بردم علی دیلم از شیخ ابو عبد الله پرسید که تو آن لَعَنَكَ اللّٰهُ را از وی
چون شنیدی گفت چون رَحِمَكَ اللّٰهُ شیخ الاسلام گفت فلاح نباشد مریدی را که قول

۱ قوله گفت یا دوست الخ یعنی ای دوست آیا این گروه گرویده اند باینکه می کند خدای تعالیٰ آنچه می خواهد گفتم آری گفت پس چیست سوال ایشان ازان یعنی از رفتن ۱۲
۲ قوله گفت چون رحمك الله بنا بر آنکه مقصود دعای علیه نبوده مقصود وی تادیب بوده که خدمت نیکو بجا کرد ۱۲ ع

اُستاد و پیر نکشیده باشد و قفای وی نخورده باشد و لَعَنَكَ اللّٰهُ او نه شنیده و
یَرْحَمُكَ اللّٰهُ برنداشته بود و به درد و ناکامی زنده نگشته باشد وی خود رسته باشد
لَا یُفْلِحُ استاد و پیر و یا بد مرد بی پدر سَكْ دَهٗ وَلَا یُفْلِحُ نباشد که بی اُستاد و پیر غیبی آواز از طرف
پشت آمد شیخ ابو طالب گفته شیرازی آیْنَ چه آواز بود ابو عبد الله خفیف گفت که من در شبانروزی
یک باقلی خشک میخوردم و هر روز یا کم می آوردم تا اکنون با نوزده باقلی آوردم و رماهی شیخ
ابو طالب گفت شیرازی این را انباز وار که آنچه مرا افتاده ازان افتاد که با ابو الحسن مزین در
دعوتی حاضر شدم بره بریان بر مائده آوردند و من عهد داشتم که بریان نخورم دست خود ازان
کشیده داشتم ابو الحسن مزین گفت کُلْ بَلَاءٍ اَنْتَ یعنی بخور بی آنکه خود را در میان بینی من گمان
بردم که حال چنانست که می گوید یک لقمه بخوردم احساس کردم که ایمان از من بیرون رفت
و من ازان وقت هر روز باز پس تر میروم شیخ الاسلام گفت یعنی وی را بوششی و استتار افتاد که
ایمان وی معاینه بود ایمان تو شهادت ست و ایمان عارف مشاهده و شیخ ابو عبد الله خفیف
گفته است هیچ چیز نیست مریدان را زیان مند تر از مسامحهٔ نفس در رخصت جستن و قبول تاویلات
و هم شیخ ابو عبد الله خفیف گفت که اول مجلسی که ابو طالب در شیراز داشت پلاسی پوشیده بود و
عصائی در دست گرفته آمد و بر کرسی نشست و من پهلوی او بودم بمردم نگریست و گفت نمیدانم
چه گویم گناهکاری ام میان گناهکاران و بگریست و مردم را بگریانید و فریاد و گریه مردم از
مجلس برخاست وی را قبول عظیم پدید آمد که خاک قدمهای وی به نیت شفای بیماران میگرفتند
بعد ازان سببی واقع شد که هیچکس بوی التفات نکرد و از وی همه کس اعراض کردند از شیراز
بفارس رفت و آنجا هم کس بوی التفات نکرد و ازانجا باصفهان رفت من بعلی سهل چیزی
نوشتم و شرح محل و مقام وی کردم وی بر علی سهل در نیامد و در بارهٔ وی سخنان گفت علی سهل
از وی اعراض کرد ازانجا بکوهستان عراق رفت و بهمدان در آمد ابو علی وارجی عامل همدان بود پرسید
که حاجت تو چیست گفت ادای وامی که دارم ابو علی آنرا ادا کرد و پرسید که دیگر چه حاجت داری گفت
در فلان موضع از برای من رباطی بساز بساخت با آنجا در آمد و آنرا سیاه ساخت و پلاس سیاه پوشید
و در انجامی بود تا از دنیا برفت شیخ الاسلام گفت جوانمرد آنست که چون وی را مصیبتی رسد یا

۱ قوله احساس کردم الخ یعنی حقیقت ایمان که عبارت است از وجدان مطلوب حقیقی که ثمرهٔ مضمون کلمهٔ شهادت است چنانکه شیخ الاسلام بیان کرده ایمان تو شهادت است یعنی کلمهٔ شهادت و اعتقاد بمضمون آن ۱۲

از وی چیزی فوت شود مصیبت را فزا ساز و بحسرت و ندامت تدارک جوید نه آنکه اہل مصیبت چون فوت
شود و آن را نہان دارد و اظہار دعوی کند و بتمامی مغرور گردد شیخ الاسلام گفته است که شیخ
ابوطالب گفت که جوانی از خراسان بزیارت جنید آمد جنید عصا در کوه وی بخانه بود و در بست
و آن شب اصحاب را اجتماعی بود جنید گفت وی را بخانه ببرید و بامداد بپیش من آرید چون شب طعام
خوردند بطریق مزاح و طیبت انگشتری باختن آغاز کردند و اشارت بآن جوان کردند که موافقت کن
وی ابا نمود و ایشان را تغیر کرد شبلی بوی نگاه کرد و گفت خاموش باش و اگرنه برخیزم دست
از تن برکنم آن جوان خاموش گشت و هیچ نگفت و برفت روز دیگر این حکایت با جنید گفتند برفت
و بخانه رفت تا عصا در کوه باز جوید نیافت بیرون آمد و با اصحاب خود گفت چند نوبت شد که شما را
وصیت می کنم که چون غریبی آنجا آید وی را خوار مدارید سوگند بخدا که عصا در کوه از خانه برده است
بی آنکه من بوی و هم رفته است **ابو علی وارجی رحمة الله علیه** شیخ ابو عبد الله خفیف
گفته است که ابو علی وارجی بشیراز آمد بعمل و حکومت و از برای صادر و وارد فقرا مائده نهاد بعد از
هر نماز شام می آمد و با ما می نشست و با یکدیگر سخنان میگفتیم یکی از شبها ذکر ایام ارادت در میان
آمد پیراهن خود را بالا داشت بر گردن وی نشانی بود بمقدار طوقی گفتم این چیست گفت در کوه
لگام می بودم و پلاسی پوشیده بودم گردن مرا بخورد چون از آنجا باز گشتم گوشت بر آورد و این
نشان آنست که باقی مانده پس گفتم سبب در آمدن تو درین عمل چه بود گفت مادر من پیر و
ضعیف شد و بر من وام بسیار جمع آمد محتاج شدم باین که می بینید **ابو الفضل جعفری**
جعدی رحمه الله تعالی شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است بجعفر جعدی رسانیدند که
ابو عمرو اصطخری گفته است که غسل میکردم ازار من کشاده شد دیدم که دو دست از پس پشت
من پیدا شد و ازار مرا محکم بر میان بست جعفر جعدی برخاست و با صطخر رفت و بخانه ابو عمرو
در آمد و پای وی بگرفت اصحاب ابو عمرو بر جستند گفت بگزارید که غضب وی لله است و دوازده
فرسنگ راه پیاده آمده است پس ابو عمرو بمقام اعتذار در آمد و گفت چنان نگفته ام بلکه چنین و چنین
گفته ام بعد از آن اصحاب را فرمود که وی را خدمتگاریهای نیکو کردند **ابو القاسم قصری**
رحمه الله تعالی وی از کبار اصحاب جنید بوده شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که روزی

مرا گفت مرا بصحرا ببر بیرون بردم وی را بصحرا بیرون بردم بموضعی رسیدیم که مصطبه بود و جماعتی نرد
بازی می کردند با ایشان ببازی کردن بنشست من از آن متغیر شدم و خجل گشتم در وقت برگشتن بجای
دیگر رسیدیم جماعتی شطرنج می باختند از آن متغیر شد و پیش رفت و رقعه ایشان را بیفشاند آن
جماعت کاردها برکشیدند وی گفت کاردها بمن دهید تا بخورم من از زین دو حال وی عجب
بماندم از وی سوال کردم گفت وقتی که بچشم لدنی نگرم چنان باشد و وقتی که بچشم غیر لدنی نگرم
چنین این سخن بیشتر گذشت اما آنجا شیخ الاسلام از ابوبکر قصری گفته بود و در مقامات شیخ ابو عبد الله
ابو القاسم قصری ست و می شاید که وی را دو کنیت بوده باشد یا یکی بر سبیل سهو واقع شده باشد
والله تعالی اعلم و هم شیخ ابو عبد الله فرموده که ابو القاسم قصری کثیر الاطراق بوده یعنی بسیار سر
در پیش می انداخت از وی سبب آن از پرسیدم گفت پیش از این در قدیم الایام در هفت شبانروز
یکبار چیزی میخوردم مردی از جن می آمد و بر من سلام میکرد اما وی را نمی دیدم یکروز وی را گفتم
چه باشد که ظاهر شوی ناگاه دیدم که شخصی در خوبترین صورتی بر من ظاهر شد گفتم چه کسی تو گفت
من از مومنان جنیانم وقتی که امثال شما را می بینیم دوست میداریم که وی را زیارت کنیم و سلام گوئیم پس
گفتم بعد از این بر من در هر وقتی ظاهر شو مرا او دوست گرفت و با من انس تمام پیدا کرد و چیزها بمن می
آموخت روزی وی را گفتم بیا تا بمسجد در آئیم و ساعتی به نشینیم گفت وقتی که به نشینی و سخن گوئی
و مردم ترا بیعتقد و مرا نه بینند ترا بوسواس نسبت خواهند کرد گفتم بیا در آخرهای مسجد بنشینیم که هیچ کس
ما را نه بیند پس در آمدیم و بنشستیم گفت این مردمان را چون می بینی گفتم بعضی را نیم خواب و بعضی را
در خواب و بعضی آگاه گفت آنچه بر سرهای ایشان ست می بینی گفتم نه پس چشمهای مرا بمالید دیدم
که بر سر هر کسی غرابی نشسته است بعضی را بالها بچشم فرو گذاشته است و بعضی را بر سر نشسته
و بعضی را گاهی بوی فرود می آید و گاهی بالا میرود گفتم این چیست گفت مگر نخوانده قول الله تعالی
را که وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهٗ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهٗ قَرِيْنٌ اینها شیاطین اند
که بر سرهای ایشان نشسته اند و بر هر یک بقدر غفلت وی استیلا یافته اند و آن جنی
باین طریق بمن می آمد و بر من ظاهر می شد تا روزی سخت گرسنه شدم و پیش من از نان
صدقه بقیه بود و تا وقت افطار که عادت داشتم چهار روز مانده بود پاره از آن گرفتم

وبخوردم گرسنگی من ساکن شد ناگاه آن جنی آمد و بر من سلام کرد اما ظاهر نشد وگفت[۱] از بهر این ریاضات وصبر بران میخواهیم شما را اما چون ترا امتحان کردیم بران صبور نبودے این بگفت وبرفت ودیگر باز نیامد این سر پیش انداختن من از ان وقت ست **عبد العزیز بحرانی رحمه الله تعالی** شیخ ابو عبد الله گفته است که عبد العزیز بحرانی در زمستان سخت سرد بشیراز آمد وجامهاے کهنه داشت وهر فتوحی که ویرا میرسید صرف فقرا می کرد سه روز در شیراز بود و باوے درین باب سخن گفتند گفت نفس من سگیهز از جامهاے شما پس مرا گفت یا اباعبد الله مرا ازین شهر بیرون کن که در نیت من نیست که درین شهر جامهٔ نو پوشم گفتم بکجا میروی گفت بناحیهٔ بحر مشایعت وے کردم وبدروازهٔ که بدان جانب بود بیرون رفتیم ناگاه دیدیم که ابو الخیر مالکی بر استر خود نشسته و پای می جنباند ومارا آواز میدهد و با خود خوردنی همراه دارد بالیستادیم تا بما رسید گفت تفضل کنید تا بهم این طعام را بخوریم پس بنشستیم وبخوردیم بحرانی برخاست وسجاده بر دوش خود انداخت ابو الخیر گفت کاش ازین طعام چیزے با خود برداری گفت مطبخ من پیش رفته است ابو الخیر گفت ما باین طعامها چکنیم بحرانی گفت پیش سگان انداز وبرفت **ابو الحسین الحکیمی رحمه الله** وی گفته که از جنید شنیدم که گفت روزی در مجلس سری سقطی بودم وآنجا مردم بسیار بودند ومن خردتر ایشان بودم سری پرسید که چه چیزست که خواب را می برد هر کسے چیزی گفت یکی گفت گرسنگی یکی گفت کم خوردن آب چون نوبت بمن رسید گفتم عِلْمُ الْقُلُوْبِ بِاطِّلَاعِ اللهِ تَعَالٰی عَلٰی کُلِّ نَفْسٍ بِمَا کَسَبَتْ گفت اَحْسَنْتَ یَا بُنَیَّ ومرا نزدیک خود نشاند واز ان روز ما هر جا که هستم بر همه مقدمم وهم حکیمی گفته است که حال یکے از مشایخ از جنید پرسیدم که اقتدا را شاید گفت اگر در وی پرهیزگاری وطلب قوت حلال می یابی اقتدا را شاید واگر نه اورا بگذار **شیخ ابو علی حسین بن محمد الاکار رحمه الله** وی از اصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف ست وشیخ شیخ ابو اسحٰق گازرونی قدس الله ارواحهم گویند که شیخ حسین اکار بگازرون رسید مشایخ آنجا پیش وے جمع شدند وشیخ

[illegible]

مطلبت بہر ہیز داشتہ بانجہ کنند ۱۲ ۵ گفت احسنت الخ یعنی نیکو گفتی ۱۲ ۵ پسرک من ۱۲ ۵ اکار بفتح ہمزہ وتشدید کاف ۱۲ ع عف

ابو اسحٰق هنوز کودک بود وے نیز با ایشان بود ویرا گفتند که این کودک قرآن را نیک میخواند ویرا فرمود تا قرآن خواند ویرا خوش آمد وتواجد کرد چون فارغ شد ویرا از مشایخ طلبید وبشیراز برد واز مشایخ وقت واصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف سماع حدیث فرموده باوے بعراق وحجاز مسافرت کرد وببرکت صحبت وے رسید بانچه رسید وشیخ حسین بعد از ثلثمائة از دنیا برفت وقبر وے بر در روضهٔ شیخ ابو عبد الله خفیف است در شیراز **شیخ ابو اسحٰق ابراهیم بن شهریار گازرونی رحمه الله** وے فارسی الاصل ست ومولد ومنشاء وے نورد گازرون بوده وشهریار پدر شیخ مسلمان شده وولادت شیخ وسائر اولادش در زمان اسلام بوده وانتساب شیخ در تصوف بشیخ ابو علی حسین بن محمد الفیروزآبادی الاکار بوده وبصحبت بسیاری از اصحاب حدیث رسیده بود در گازرون وشیراز وبصره ومکه ومدینه واز همه روایت وحدیث وآثار داشت در مکه شیخ ابو الحسن علی بن عبد الله بن جهضم همدانی را دیده بود واز وی روایت کند وذو النون مصری گفت عَلَیْکَ[۱] بِالْقَصْدِ فَاِنَّ الرِّضَا بِقَلِیْلِ الرِّزْقِ یُزَکِّیْ یَسِیْرَ الْعَمَلِ یعنی بر تو باد که توسط احوال رعایت کنی یعنی بضرورت وقت قناعت کنی وطالب زیادت نباشی بدرستی[۲] که رضا برزق اندک عمل اندک را پاک گرداند وهر آئینه عمل پاک شایستهٔ قبول حضرت پاک باشد یکی از وزرا ارا با شیخ ارادت تمام بود هر چند جهد کرد شیخ از وے چیزے قبول نکرد پیغام بشیخ فرستاد که هر چند جهد کردم از من هیچ قبول نکردے از بهر تو چند بنده آزاد کردم وثواب آن ترا بخشیدم شیخ قدس الله روحه جواب فرستاد که رسالت تو بمن رسانیدند وشکر نیکوئی تو گفتم لیکن آزاد کردن بندگان مذهب من نیست بلکه مذهب من بنده گردانیدن آزادانست برفق واحسان شیخ قدس الله سره حضرت رسالت را صلی الله علیه وآله وسلم بخواب دید پرسید که یا[۳] رَسُوْلَ اللهِ مَا التَّصَوُّفُ رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم گفت اَلتَّصَوُّفُ تَرْکُ الدَّعَاوِیْ وَکِتْمَانُ الْمَعَانِیْ دیگر پرسید که مَا التَّوْحِیْدُ[۴] رسول

۱ قوله بر تو باد الخ ... رضا ... ۲ قوله ... ۱۲ ... ۳ قوله یا رسول الله ما التصوف ... ۴ قوله ... ۱۲

[۴] علیه وآله وسلم الخ یعنی پرسید که چیست توحید رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم در جواب گفت که هر چه در دل تو در آید یا بخیال تو بگذرد خداے تعالی غیر آنست بلکه آنچه در آمده در عقل وخیال محترم ایشان است توحید آنست که تنزیه کنی

ویرا از تشکیک وتشک باری در الوهیت وی چنانچه اول مرتبه ایمان است وچیزی را با وی شریک نسازی نه بشرک جلی ونه بشرک خفی وصفات ویرا معطل وبیکار نداری که فاعل همه بالذات وبس را او اسی ۱۲ ع

صلی الله علیه وسلم گفت کُلُّ مَا اَحَسَّ بِبَالِكَ اَوْخَطَرَ فِي خَيَالِكَ فَاللهُ سُبْحَانَهُ
بِخِلَافِ ذٰلِكَ التَّوْحِيْدُ اَنْ تَنَزَّهَهُ عَنِ الشَّكِّ وَالشِّرْكِ وَالتَّعْطِيْلِ
دیگری پرسید که مَا الْعَقْلُ رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت اَدْنَاهُ تَرْكُ
الدُّنْيَا وَاَعْلَاهُ تَرْكُ التَّفَكُّرِ فِي ذَاتِ اللهِ تعالی تُوُفِّيَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي
شَهْرِ ذِي الْقَعْدَةِ سَنَةَ سِتٍّ وَعِشْرِيْنَ وَاَرْبَعِمِائَةٍ **شیخ روزبهان
بقلی قدس سره** کنیت وی ابو محمد ابی نصر البقلی الفسوی ثم الشیرازی سلطان عرفا
بوده و برهان علماء و قدوهٔ عشاق در بدایت حال سفر عراق و حجاز و شام کرده است
با شیخ ابو النجیب سهروردی در سماع صحیح بخاری در ثغر اسکندریه شریک بوده است و خرقه
از شیخ سراج الدین محمود بن خلیفه بن عبد السلام بن احمد بن سالبه پوشیده است وَاشْتَغَلَ
بِالرِّيَاضَاتِ الشَّدِيْدَةِ فِي اَطْرَافِ الشِّيْرَازِ وَجِبَالِهَا كَانَ صَاحِبَ
ذَوْقٍ وَاسْتِغْرَاقٍ وَوَجْدٍ دَائِمٍ لَا يَسْكُنُ لَوْعَتُهُ وَلَا يَرْقَاءُ دَمْعَتُهُ
وَلَا يَطْمَئِنُّ فِي وَقْتٍ مِنَ الْاَوْقَاتِ وَلَا يَسْلُوْا سَاعَةً مِنَ الْحَنِيْنِ
وَالزَّفَرَاتِ يَتَاَوَّهُ كُلَّ لَيْلَةٍ بِالْبُكَاءِ وَالْعَوَابِلِ مر او را سخنان است
که در حال غلبهٔ وجد از وی صادر شده است که هر کسی بفهم آن نرسد و از سخنان ویست
ع آنچه ندیداست دو چشم زمان ٭ وانچه نه بشنید دو گوش زمین ٭ در گل ما رنگ نمود ست
آن ٭ خیز و بیا در گل ما آن ببین ٭ وی را تصنیفات بسیار ست چون تفسیر عرائس و شرح
شطحیات عربی و فارسی و کتاب الانوار فی کشف الاسرار و غیر آن که تعداد آن طولی دارد
در کتاب الانوار فی کشف الاسرار آورده است که قوال باید که خوب روی بود

که عارفان در مجمع سماع بجهت ترویح قلوب بسه چیز محتاجند روایح طیبه و وجه صبیح و صوت ملیح
بعضی گفته اند که ازین قوال اجتناب بهتر ست زیرا که این چنین کار عارفی را مسلم آید که طهارت
قالب و به کمال رسیده باشد و چشم او از دیدن غیر حق پوشیده باشد گویند که پنجاه سال در جامع
عتیق در شیراز تذکیر کرد و وعظ گفت اول که بشیراز در آمد و میرفت تا مجلس گوید شنید که زنی
دختر خود را نصیحت می کرد که ای دختر حسن خود را با کس اظهار مکن که خوار و بی اعتبار میگردد شیخ گفت
ای زن حسن به آن راضی نیست که تنها و منفرد باشد او همه آن میخواهد که با عشق قرین باشد حسن
و عشق در ازل عهدی بسته اند که هرگز از هم جدا نباشند بر اصحاب از استماع آن چندان وجد و حال
عارض شد که بعضی در آن برفتند از عالم شیخ ابو الحسن کُرد دیه گوید که در دعوت بعضی صوفیه با شیخ روزبهان
جمع شدم و هنوز وی را نمی شناختم در خاطرم آمد که من در علم و حال از وی زیاده ام بر سر من
مطلع شد و گفت ای ابو الحسن این خاطر را از خود نفی کن که امروز هیچکس با روزبهان مقابل نیست
و وی یگانهٔ زمانهٔ خود ست و باین معنی اشارت کرده درین شعر ع درین زمانه منم قائد صراط الله
ز حد خاور تا آستانهٔ اقصی ٭ روندگان معارف مرا کجا بینند ٭ که هست منزل و جایم بجاورای وری
وی صاحب سماع بوده و در آخر عمر از آن باز ایستاد با وی درین معنی سخن گفتند گفت اِنِّي اَسْمَعُ
الْاٰنَ مِنْ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فَاَسْتَعْرِضُ مِمَّا سَمِعْتُ مِنْ غَيْرِهِ و گویند که وی را در آخر عمر فلجی
دریافت بعضی از مریدان بی آنکه وی بگوید بمصر رفت و از خزائن سلاطین قدری روغن بلسان
خالص آورد برای مداوای وی چون پیش وی می آوردند گفت جَزَاكَ اللهُ عَنْ نِيَّتِكَ
از در خانقاه بیرون رو آنجا سگیست گرگین خسپیده آن روغن را بر وی بمال و بدانکه روزبهان
بهیچ روغن بهی نشود این بندیست از بندهای عشق که خدای تعالی بر پای وی نهاده است تا آن
زمانکه بسعادت لقای وی برسد شیخ ابو بکر بن طاهر که از اصحاب شیخ بوده گفته است که هر سحر
بنوبت با شیخ قرآن می خواندم یک عشر وی و یک عشر من چون وی فوت شد دنیا بر من تنگ شد
آخر شب برخاستم و نماز گزاردم پس بر سر تربت حضرت شیخ بنشستم و بنیاد قرآن خواندن کردم و
گریه بر من افتاد که از وی تنها مانده بودم چون عشر تمام کردم آواز شیخ شنیدم که از قبر می آمد
و عشر دیگر میخواند تا آن زمان که اصحاب جمع شدند آواز منقطع شد مدتی حال بدین گونه بود

روزے با یکے از اصحاب آنرا باز گفتم بعد از ان دیگر نه شنیدم صاحب فتوحات مکیه رضی الله عنه
می آرد که شیخ روزبهان در مکه مجاور بوده وَكَانَ كَثِيرَ الزَّعَقَاتِ فِي حَالِ وَجْدِهِ
فِي اللهِ بِحَيْثُ أَنَّهُ كَانَ يُشَوِّشُ عَلَى الطَّائِفِينَ بِالْبَيْتِ فَكَانَ يَطُوفُ
عَلَى سُطُوحِ الْحَرَمِ وَكَانَ صَادِقَ الْحَالِ ناگاه بمحبت زنی مغنیه مبتلا شد و هیچکس
نمیدانست و آن وجد و صیحهائی که بر وجد فی الله میزد همچنان باقی بود اما اول از برای خدای تعالی
بود و این زمان از برای مغنیه و دانست که مردم را چنان اعتقاد خواهد شد که وجد و صیحات وی این زمان نیز از برای
خدای تعالی است عز و جل به مجلس صوفیه حرم آمد و خرقه خود بیرون کرد و پیش ایشان انداخت و
قصه خود را با مردم بگفت و گفت نمیخواهم که در حال خود کاذب باشم پس خدمت مغنیه را لازم
گرفت حال عشق و محبت وے را با مغنیه گفتند و گفتند که وے از اکابر اولیاء الله است
مغنیه توبه کرد و خدمت وی را پیش گرفت محبت آن مغنیه از دل وے زائل شد بمجلس صوفیه آمد
و خرقه خود در پوشید توفی رحمه الله فی سنه ست و ستمایه بنصف محرم الحرام شیخ ابو الحسن
کردویه رحمه الله صاحب علم و تقوی بود شصت سال در خانه که در شیراز داشت منزوی شد
که جز باداء نماز جمعه و کفایت بعضے مهمات عَلَىٰ سَبِيلِ النُّدْرَةِ بیرون نیامد و خضر
علیه السلام احیاناً با وی ظاهر میشد و صحبت میداشتند گفته اند که سبب وفات وی آن بود
که شخصے بر وی در آمد و گفت اینجا روایت که میگوید که نفس من چون نفس عیسی ست علیه السلام
زیرا که وے مرده طبیعت را زنده میکرد و من مرده غفلت را زنده می کنم شیخ ابو الحسن آهی بر کشید
و گفت یارب مرا عمر دراز دادی تا زمانی را دریافتم که در وی مثل این سخنان می شنوم دیگر
زندگانی نخواهم شکم وی درد گرفت و بر همان برفت فی آخر محرم الحرام سنه ست و ستمایه چون
شیخ روزبهان بقلی بیمار شد شیخ ابو الحسن کردویه و شیخ علی سراج که مردی بزرگ و عارف بود
و او لاد شیخ روزبهان را خال می شد بعیادت وی آمدند شیخ روزبهان روی با ایشان کرد
و گفت بیائید که از قید این حیات جسمانی و زندگانی فانی بیرون آئیم و بحیات ابدی
روحانی متصف شویم ایشان قبول کردند شیخ گفت من پیش از شما میروم و تو ای ابو الحسن
بعد از پانزده روز بمن میرسی و تو ای علی بعد از یکماه شیخ در منتصف محرم برفت و شیخ حسن در آخر آن ماه

(۱) قوله وکان کثیر الزعقات الخ یعنی بانگ و فریاد بسیار می کرد در حالیکه وجد وے را بود الخ ... میان وی صادق تعالی ... چنانچه مشوش ... ساختی اهل طواف را و طواف ... بر بام حرم بود ... و حال وی صادق بود که ... تعمل و تکلف ... (۲) نبود ... کردویه بفتح کاف و سکون را ... مهمله ... و ضم و او ... و سکون واو ... و یا ... ۱۲ منه

شیخ علی در منتصف صفر رحمهم الله تعالی **ابو عبد الله بلیانی رحمه الله** لقب وی اوحد الدین ست از
فرزندان شیخ ابو علی دقاق ست و نسب وی با شیخ ابو علی بدین گونه هست عبد الله بن مسعود
بن محمد بن علی بن احمد بن عمر بن اسمعیل بن ابی علی الدقاق قدس الله سرهم و استاد ابو علی را
یک پسر بوده است اسمعیل و یک دختر فاطمه بانو منکوحه شیخ ابو القاسم قشیری رحمه الله و
سلسله خرقه وے چنین ست که وی خرقه از پدر خود دارد ضیاء الدین مسعود و امام الدین مسعود
نیز گویند و وی از شیخ اصیل الدین شیرازی و وی از شیخ رکن الدین سنجاسی و وے از شیخ
قطب الدین ابو الرشید ابهری و وی از شیخ جمال الدین عبد الصمد زنجانی و هر دو از شیخ ابو النجیب سهروردی
قدس الله تعالی اسرارهم وی گفته است که در اوائل از خلق انفراد جستم و یازده سال در کوه لکام
بسر بردم چون از کوه باز آمدم بصحبت زاهد ابو بکر همدانی رحمه الله تعالی پیوستم و وی مردے
صاحب کرامت بود و فراستی صادق داشت و در وی همه آن بود که هر شب بر خانقه و عصاے
آهنین داشت آنرا در زیر زنخدان گرفتی و تا روز بر پای ایستادی من نیز بموافقت وی
از عقب وی می ایستادم وی و قتها ر وی بمن باز پس کردے و غیرت آوردی و گفتی برو جائے
بخسپ من بر زمین می نشستم تا وے مشغول کار خود می شد دیگر بر میخاستم و موافقت وی می کردم
تا آنگاه که حال وی بمن فرود آمد آنگاه تنهائی گزیدم و زاهد ابو بکر رحمه الله از غایت انبساطے که
داشت با من مرا لولی می گفت شنیدم که روزی می گفت که لولی آمد و از من چیزی گرفت
و هر دو نمیدانم که بکجا رفت بعد از چندگاه پیش وے رفتم فرمود که کجا بودے و چه آوردی تواضع
نمودم و هیچ نگفتم چون ساعتے بنشستم زاهد رحمه الله از من سوالی کرد که جواب آن این بود که من
گفتم که من غیر خدا نیستم زاهد گفت سخن منصور آوردی من گفتم من بیک آه که بر آرم توانم که صد هزار
چون منصور پیدا کنم چون این گفتم زاهد عصا بر گرفت و بر من انداخت من از جای بجستم و آن عصا
از خود رد کردم زاهد مرا دشنام غلیظ داد و گفت منصور را بر دار کردند نگر بخیت و تو از یک عصائے
می گریزی جواب دادم که آن از ناتمامی منصور بود و گرنه بگریختی که نزد حق سبحانه و تعالی و تقدس
همه یکی ست چون این بگفتم زاهد گفت مگر گیاهی خورده گفتم آری گیاهی خورده ام اما از مرغزار حقیقت
زاهد فرمود که شاد خوردی و نیک خوردی بیا بر سجاده بنشین و آنرا نگاه دار بعد از ان زاهد گفت

(۱) بلیانی ... بفتح ... ابی ... موحده و سکون ... الراء ... و یا ... مثناة تحتانیه ... ۱۲ ع
(۲) قوله ... زد ... حق تعالی ... با همه یکیست ... بر ... گریختی ... و نا ... گریختی ۱۲

آنکه گفتی کہ از ناتمامی منصور بود کہ نگر بخت ڈور ابر دار کردند بچہ دلیل گفتی گفتم دلیل آنست کہ ہر سوار کہ دعوے سواری کند و اسپ بتازد چنانکہ عنان از دست وی نرود و اگر برود تواند کہ سر اسپ باز گیرد راست گفتہ است کہ وی سوار چالاک ست و اگر سر اسپ باز نتواند گرفت او در سواری ناتمام ست چون این بگفتم زاہد تصدیق فرمود کہ راست گفتی من از تو دیده در ترکی ندیده ام وہم وے گفتہ کہ مرا گفتند کہ یکی از اصحاب شیخ شہاب الدین سہروردی قدس اللہ روحہ کہ ویرا شیخ نجیب الدین برغش می گویند بشیراز آمده است بسیار خرم شدم ازانجہت کہ از مقامات و احوال صوفیان انچہ دانستہ بودم حاصل کرده بودم و طلب زیادتی میکردم و پدرم میگفت کہ من انچہ از خدا یتعالیٰ خواستہ بودم بعبد اللہ دادم و انچہ برمن بمقدار دریچہ کشادند بر وے بمقدار دروازه کشادند برخاستم و بشیراز رفتم و بخدمت شیخ نجیب الدین مشرف شدم و چیزے چند از احوال و مقامات و واقعات خود باوے بگفتم ہمہ را نیک استماع کرد و ہیچ جواب نگفت ساعتے بہ نشستم و از انجا بیرون آمدم بعد ازان مرا بجہت ضرورتی عزیمت مراجعت شد باخود گفتم بروم و شیخ نجیب الدین را بہ بنیم تا چہ مے گوید چون بدر خانۂ وی رسیدم گفتند وے در اندرونست برو و در ان خانۂ بیرون کہ شیخ آنجا می نشیند بنشین تا بیاید چو آنجا بہ نشستم در پیش سجادۂ وے جزوے دیدم کہ ہرچہ باوے گفتہ بودم ہمہ در انجا نوشتہ بود باخود گفتم شیخ بآن محتاج بوده است کہ نوشتہ است حال وی ابدالنستم کہ تا کجاست نہ نشستم و بیرون آمدم چون بگازرون رسیدم بانگی بر خود زدم و غیرتے بتازگی در خود پیدا کردم و در خلوت نشستم و ہرچہ از خدای میخواستم بہ پنج روز در ان خلوت بمن دادوے در شیراز بود روزے بخانقاه شیخ سعدی در آمد شیخ سعدی یکمشت فلوس بیاورد و در نظر وے بنہاد و گفت بفرماے تا درویشان این تبرک بسفره دہند وی گفت ای سعدی فلوس مے آورے برو و آن ظرف آقچہ بیار کہ شصت و دو آقچہ دران نہاده تا درویشان بسفره دہند و در حال شیخ سعدی برفت و آن ظرف بیاورد ہمچنانکہ وے فرموده بود و آنرا بفرستاد و از برائے درویشان سفره تمام آوردند شیخ را مریدے بود طباخ کہ در بازار آش پختی ہرگاه کہ شیخ بدر دکان وے رسیدے کاسۂ آش گرفتے و ہمچنان ایستاده بخوردے روزی کاسۂ آش در دست داشت کہ درویشی رسید

خرقہ سفید ہزار میخی بتکلف پوشیده سلام کرد و گفت میخواہم کہ مرا باللہ تعالیٰ دلالت کنی و بگوئی کہ فائده درچیست تا چنان کنم شیخ کاسۂ آش کہ در دست داشت بوی داد و گفت از بنیاد کار این لقمان بخور درویش آن را بستید و بخورد چون از طعام فارغ شد گفت این دست کہ بطعام آلوده ہم باین خرقہ پاک کن و ہرگاه کہ چیزے میخوری چنین میکن گفت ای شیخ این نتوانم کرد مرا بچیزی دیگر اشارت کن گفت چون اینقدر نتوانستی کرد ہر چیز دیگر کہ ترا بگویم ہم نتوانی کرد برو کہ تو مرد این کار نیستی یکی از مریدان شیخ در کوه عزلت گرفتہ بود ماری پیش وی رسید خواست کہ وی را بگیرد مار ویرا بگزید و اعضائے وے آماس کرد خبر بشیخ رسید جمعی را فرستاد تا ویرا آوردند گفت آن مار را چرا بگرفتی تا ترا زخم زد گفت شیخا تو گفتہ کہ غیر خدا نیست من آن مار را غیر خدا ندیدم ازین جہت دلیری کردم و ویرا بگرفتم شیخ فرمود کہ ہرگاه خدای تعالیٰ را بلباس قہر بہ بینی بگریز و بہ نزدیک وی مرو و اگر نہ چنین کند کہ این ساعت دران افتاده پس دست در زیر سر وی کرد و وی را باز نشاند و گفت من بعد گستاخی چنین مکن تا وقتیکہ ویرا نیک نشناسی آنگاه دعای کرد و باد بر وے دمید آماس باز نشست و شفا یافت وے گفتہ است درویشی نہ نماز و روزه است و نہ احیاء شب است این جملہ اسباب بندگی ست درویشی رنجیدن نیست اگر این حاصل کنی واصل گروی وہم گفتہ است خدای دان باشید و اگر خدای دان نباید خود دان نیز مباشید از برای آنکہ چون خود دان نباشید خدای دان باشید پس فرموده کہ ازین بہتر بگویم خدای باشید و اگر خدای نباشید خود مباشید کہ اگر خود نباشید خدای باشید روزی بزیارت شیخ روزبہان بقلی قدس سره رفتہ بود و شیخ صدر الدین روزبہان قدس سره بر سر تربت پدر نشستہ بود چون شیخ عبد اللہ در برابر قبر وے بایستاد شیخ صدر الدین بتعظیم وے برخاست و مدتی بایستاد و نشست و باز برخاست و مدتی دیگر بایستاد شیخ عبد اللہ بوی التفات نکرد چون از زیارت فارغ شد گفت شیخا دیر گاہست کہ برپای ایستاده ام و شما ہیچ التفات نفرمودید گفت کہ شیخ روزبہان انار ی بدست من داده بود بخوردن آن مشغول بودم و از جملۂ اشعار ویست

ما جملہ خدای پاک باکیم ❊ نی ز آتش و باد و آب و خاکیم ❊
از ہستی و نیستی ہمیشہ ❊ عریان شده ایم و جامہ چاکیم ❊

حقیقت جز خدا دیدن روا نیست ❊ کہ بیشک ہر دو عالم جز خدا نیست ❊
نمیگویم کہ عالم او شده نہ ❊ کہ این نسبت باو کردن روا نیست ❊
نہ او عالم شد و نہ عالم او شد ❊ ہمہ اوست و لیکن چنین دیدن خطا نیست

رباعی

تا حق بدو چشم سر نہ بینم ہر دم ❊

از پای طلب می ننشینم هر دم * گویند خدا بچشم سر نتوان دید * آن ایشانند من چنینم هر دم
وفات وی در روز عاشورا سنهٔ ست و ثمانین و ستمائه بوده قدس الله تعالی روحه شیخ
جمال الدین محمد باکلنجار رحمه الله کان شیخا وجیها بهی المنظر ذکی
المخبر ذا المجاهدات والخلوات والاوراد کثیرة من العبادات والطاعات
وله کلمات روحانیة واشارات رحمانیة شیخ ابو عبدالله بلیانی قدس سره
فرموده است که دران زمان که خرد سال بودم شیخ جمال الدین باکلنجار رحمه الله در صحبت پدرم خواجه
ضیاء الدین مسعود رحمه الله می بود و من پیوسته بذکر مشغول می شدم و آواز خوش داشتم و از برای
جمعیت خاطر خود وقتها در اثناء ذکر گفتن چیزی از اشعار بترنم می خواندم شیخ جمال الدین گوش بآواز
من میکرد و از آن وقت وی خوش می شد و من از حال وی خبر نداشتم که بمن گوش میدارد و از آنچه
میخواندم خاموش می شدم و دیگر بذکر مشغول می شدم در یکی از روزها شیخ جمال الدین نزدیک من آمد
و گفت ای شیخ عبدالله چرا چنین میکنی که در اثنای ذکر گفتن چیزی خوش میخوانی و ما گوش بتو می داریم
و تو خاموش می شوی و ما را نیم بسمل می گزاری دیگر چنین مکن و خاطرهای درویشان را
بخبر چون از تو آواز می خرند و پدرم نیز ضیاء الدین مسعود همچنان فرمود سخن ایشان را قبول
کردم وی گفته است که در تفسیر قول الله تعالی واعبد ربک حتی یاتیک الیقین یقین نیست
جز عیان عین قدیم نیت عیان عین قدیم بی صورت عمل عبادتست و نیتی که بهتر از عمل است نیت
و صورت عمل بی نیت عیان عین قدیم عبادت نبود بلکه رسم و عادت بود و طالب آنست که مطلوب
او جز عیان عین قدیم نیست هر چه جز عیان عین قدیم است پیش وی محال و باطل است و توفی
رحمه الله فی سنه ست و خمسین و سبعمائة و قبر وی در شیراز است **موسی بن عمران جیرفتی** رحمه الله
بزرگ بوده بجیرفت پیر شیخ ابو عبدالله اطاقی است و شیخ الاسلام گفت قدس سره که ابو عبدالله
خفیف را با شیخ موسی بن عمران نقاری افتاد بوی نامه با پیغام فرستاد که من در شیراز هزار مرید
دارم که اگر از هر یکی هزار دینار خواهم شب را ضمان نخواهند موسی بن عمران جواب باز داد که من در
جیرفت هزار دشمن دارم که هر گاه بر من دست یابند مرا تا شب درنگ ندهند و زنده نگزارند صوفی تو
باشی یا من **خواجه علی حسن بن حسن کرمانی قدس سره العزیز** خواجه حسن شیخ کرمان بوده

متاخرترین مشایخ آنجا بوده دار و خانهٔ دشت وکاری بنظام و مرید بسیار و معاملت نیکو دعوی
مریدی شیخ عمو کردی تا شیخ عمو از دنیا نرفت وی پشت باز نکرد یعنی بر مسند ارشاد ننشست
شیخ الاسلام گفت که در کرمان میان خواجه علی حسن و میان خلیل خازن که یکی از صوفیان بود نقاری
افتاد خلیل بخواجه علی حسن نامه فرستاد و دران نوشت که تو از بامداد تا چاشتگاه داری و شربت
و گوارش بخوری تا طعام خوش بتوانی خورد از سر تنعم و مرا از بامداد تا چاشتگاه گرد بر باید گشت
که چیزی یابم که بخورم صوفی تو ئی یا من مشایخ طعن میزدند و نمی پسندیدند قبول جستن و قبول آختن
خلق را از پس زهر غرور که دران ست ایشان مایه تو خورند و نفس را غنا را معجب کنند تا از حد خود
در گذرد اگر الله تعالی نگاه ندارد این عقبهٔ عظیم است این قوم را **میرهٔ نیشابوری** رحمة الله علیه
پیری بوده بزرگ از صوفیان و ملامتی براه بر نیشابور رفت بزیارت یا بکار دیگر یک خادم با وی
وی را آنجا قبول عظیم خاست و مریدان بسیار پدید آمدند وی از آن برنج می بود و شغل دل می
افزود چون باز گشت خلق بسیار با او بیرون آمدند و با وی در رفتن ایستادند از خادم پرسید
که اینان که اند گفت بخدمت تو می آیند صبر کرد و هیچ نه گفت تا بسر بالائی رسید و باد وی سخت
بجست بند شلوار بگشاد و بول آغاز کرد چنانکه جامهای خود و جامهای ایشان را پلید کرد و آن قوم گفتند
احسنت زهی شیخ و زهی معاملت نیکو همه از وی منکر باز گشتند و آن خادم که با وی بود بس وی
میرفت دل پر انکار که این چه بود که وی کرد جمعی مریدان با ارادتهای تازه و نظرهای نیکو با وی
می آیند به بین که وی چه کرد میره میرفت تا با آب رسید با مرقع و جامه به آب در آمد و جامها و تن خود
پاک بشست و بیرون آمد و در رفتن ایستاد و روی باز پس کرد و خادم را گفت که باید کانکار نکنی
که آفتی با آن عظیمی و فتنه و شغلی چنان بزرگ با این مقدار بول از خود باز توان کرد چرا مؤنت آن
باید کشید ایشان بچه کار آیند جز آنکه مردم را رعنا و معجب کنند و از مایه مردم خورند و شغل دل
افزایند و این قبول پیش از دیدن عیب باشد چون اندک عیبی پدید آید یا کاری نه بر مراد
ایشان برود همه منکر گردند شیخ الاسلام قدس سره گفت دانی که آن چرا کرد از جهت آنکه
طبع و نفس وی بآن خوش شده بود آن بر وی واجب بود **ابو عبدالله التروغبذی**
رحمه الله از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن محمد بن الحسین است از اجلهٔ مشایخ

طوس بود با ابو عثمان حیری صحبت داشته و با آن مشایخی که از طبقهٔ وی بودند و یگانه
مشایخ وقت خود بود در طریقت و کرامات ظاهر داشت مجرد بود و بلند حال و بزرگ همت پس از
سنه خمسین و ثلثمایه برفته از دنیا وی گفته طُوبیٰ لِمَنْ لَمْ یَکُنْ لَهٗ وَسِیْلَةٌ اِلَیْهِ غَیْرُهٗ
و هم وی گفته تَرْکُ الدُّنْیَا لِلدُّنْیَا مِنْ جَمِیْعِ الدُّنْیَا و هم وی گفته که الله تعالی بنده
خود را از معرفت خود چیزی بدهد و بآن مقدار که ویرا معرفت داده بود بلا بروی گمارد
تا بقوت آن معرفت آن بلا را بر میدارد و هم وی گفته که دور باش از تمیز در خدمت زیرا که
کسانیکه ایشانرا در خدمت ممتاز گردانی ظاهر نمانده اند پس همه را خدمت کن تا مراد حاصل
شود و مقصود فوت نشود **ابو عبدالله الرودباری رحمه الله تعالی** از طبقهٔ خامسه
است نام وی احمد بن عطاست شیخ شام ست بصور نشستی و صور بر کنار دریاست و
قبر وی بصور بود اکنون در دریاست خواهرزادهٔ ابو علی رودباری ست بزرگ بوده
و صوفی در صورت قرایان مادر وی فاطمه خواهر شیخ ابو علی رودباری ست پسر را گفتی
هٰذَا اَقْرَأُ خَالِهٖ کَانَ صُوْفِیًّا عالم بوده بعلم قرآن و علم شریعت و علم حقیقت و
حدیث داشت و ویرا اخلاق و شمائل نیکو بود و موصوف بود بتعظیم فقرای و دوستی درویشان
و رفق کردن با ایشان در ماه ذی الحجه سنه تسع و ستین و ثلثمایه برفته از دنیا و ویرا کتابیست
در آداب فقر شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله رودباری آنست که شتر ویرا در بادیه دست
بریگ فرو شد گفت جل الله شتر با وی بزبان فصیح گفت جل الله شیخ الاسلام گفت که من
دو تن دیده ام که ویرا دیده اند شیخ ابو عبدالله باکو و شیخ ابو القاسم ابو سلمه مادر وی
شیخ ابو عبدالله باکو گفت ابو عبدالله رودباری گفت که اَلتَّصَوُّفُ تَرْکُ التَّکَلُّفِ وَ
اِسْتِعْمَالُ التَّظَرُّفِ وَحَذْفُ التَّشَرُّفِ و شیخ ابو القاسم ابو سلمه باوردی گفت که

شیخ ابو عبدالله رودباری گفت حدیث نوشتن جهل از مرد ببرد و درویشی کبر از مرد ببرد
فَاِذَا اجْتَمَعَتَا فَنَاهِیْكَ بِهٖ نَبِیْلًا شیخ الاسلام گفت که ابو سعید مقری گفت که با شیخ
ابو عبدالله رودباری باقلی می خوردیم باقلی پسندیده نیامد با جای نهادم شیخ گفت با جای
منه چیزی که خود را نه پسندی در راه درویشی مهی که بخورد شیخ الاسلام گفت که محمد شگرف
گفت در کلوخ خلاهم انصاف ست **ابو عبدالله بن مانک رحمه الله** شیخ الاسلام
گفت که ابو عبدالله مانک بارغان فارس بوده نام وی احمد بن ابراهیم مانک ست شاگرد
بندار ارغانی ست شیخ شبلی را دیده بود عمر وی صد و اند سال بوده چون سخن گفتی دو کس بودند بر دو
دست وی که آب دهان وی پاک می کردند که دندان نداشت آب از دهان وی بیرون می افتاد
شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو نصر قبائی پیر منست ابو عبدالله مانک را دیده بود و حدیث داشت
و من بروی حدیث خوانده ام وی گفت مرا که شیخ ابو عبدالله مانک گفت که شبلی روزی بر منبر
گفت که حق جنید حاضر بود گفت که غیبت حرام ست شیخ الاسلام گفت که ابو سعید خراز بمصر آمد
ویرا گفتند ای سید قوم چرا سخن نه گوئی گفت ایشان از حق غائب اند ذکر حق با غائبان غیبت ست
ابو عبدالله دونی قدس سره وی از متاخران ست بدون می بوده و وی شوری
داشته است شیخ الاسلام گفت که خرقانی با من گفت که شاگرد ابو عبدالله دونی با من گفت که شیخ
ما مست بر نیست و مست بمرد شیخ الاسلام گفت راست گفت شاگرد وی خرقانی گفت که من گفتم
آن ابوبکر شبلی بود که مست بر نیست و مست بمرد که من شبلی را دیده ام بمیغ خویش که در هوا رقص میکرد
و مرا شکر میگفت شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله دونی را پرسیدند که فقر چیست گفت اِسْمٌ وَاقِعٌ
فَاِذَا تَمَّ فَهُوَ اللهُ و گفت نامیست افتاده چون تمام شود او ست شیخ الاسلام گفت که دونی قرآن فراوان
خواندی و سماع آن دوست داشتی چون بآیت ذکوة یا صدقه رسیدی خوش شدی و چیزی از خود
بیرون کردی یکی را گفتی بدر بیرون بر و بنه و باز گرد تا هر که برسد برگیرد **ابو عبدالله مولی قدس سره**
وی در هرات می بوده در ایام پیر ابو سعید دونی زاهد روزی در مسجد جامع هنوز پیر ابو سعید نیامده بود که وی
در سخن آمد لختی سخن بگفت پس گفت اگر توحید صرف می باید اینک بگفتم و اگر علم کفج و کدو می باید فردا
ابو سعید بیاید شما را بگوید شیخ الاسلام گفت که از اول این کار همه گو بندگان یک سخن میگویند

یکے باندام تر می گوید می رهد و یکے بے اندام ترے گوید می آویزد و آن چیست که ابو عبداللہ سوالی میگفت کو دکان از پس وے در می آمدند وے گفتند که ابو عبداللہ سوالی وی میگفت ای دوست ابو عبداللہ بگذار سوالی می گوئی شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو عبداللہ سوالی این کار را در یک سخن آورده و آن آنست که وقتی گرسنه بود و برا آرزوی آن شد که دو نان گرم بود و دو شاب که بخورد دران گرسنگی در مسجد جامع بخفت یکی از مریدان وی بآنجا رسید وی را خفته دید بر سجاده دوست در زیر سر کرده با خود گفت شاید وی گرسنه بود ببازار رفت و دو نان گرم بستد و پارهٔ دوشاب دران میان کرد و بیاورد و در زیر سجادهٔ وی نهاد بوی نان گرم بوی رسید بیدار شد آن را دید که آرزو کرده بود روی به آسمان کرد و گفت الٰہی کار کی که ترا باید بتوانی ساخت یعنے اگر عنایت بود کار دوستان خود بی سبب وجهد می سازی شیخ الاسلام گفت که از جهد ما و طلب ما هیچ چیز نیاید و به هیچ چیز نرسیم مگر آنکه او را عنایتی باشد بکسی

ابو عبداللہ مقرے قدس سرہ

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن احمد بن محمد المقری است صحبت داشته با یوسف بن الحسین و عبداللہ خراز رازی و مظفر کرمانشاهی و رویم و جریری و ابن عطا وے از جوانمردان مشایخ بود و سخی ترین ایشان پنجاه هزار دینار میراث بوے رسید ورای ضیاع و عقار از همه بیرون آمد و بر فقرا نفقه کرد و بر وحدت و تجرید احرام حج بست با آنکه هنوز در حداثت سن بود در سنه ست وستین و ثلثمایة از دنیا برفته وے گفته اَلْفَقِیْرُ الصَّادِقُ الَّذِیْ یَمْلِکُ کُلَّ شَیْءٍ وَلَا یَمْلِکُهٗ شَیْءٌ وهم وے گفته مَنْ تَعَذَّرَ عَنْ خِدْمَةِ اِخْوَانِهٖ اَوْرَثَهُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ ذُلًّا لَا انْفِکَاکَ مِنْهُ هر که او از خدمت یاران و برادران دریغ دارد او را ذلے دهند که هرگز ازان نرهد و هم وے گفته که مَا قَبِلَ مِنِّیْ اَحَدٌ شَیْئًا اِلَّا رَاَیْتُ لَهٗ مِنَّةً عَلَیَّ لَا یُمْکِنُنِی الْقِیَامُ بِوَاجِبِهَا اَبَدًا و هم وے گفته که فتوت نیک خوئیست با آنکه وی را دشمن داری و بذل مال برای آنکه دل تو

از وی کراهت دارد و حسن صحبت و معاشرت با آنکه طبع ترا از وی نفرت باشد و هم وے گفته که چون بصحبت عبداللہ خراز رسیدم گفتم ایها الشیخ مرا بچه میفرمائی گفت بسه چیز بحرص بر ادای فرائض تمامترین جهدی و طاقتی و حرمت داشتن جماعت مسلمانان و متهم داشتن خاطرهای خود مگر آنچه موافق حق باشد

ابو القاسم المقری قدس سرہ

از طبقهٔ خامسه است نام وی جعفر بن محمد المقری ست برادر ابو عبداللہ المقری از بزرگان مشایخ خراسان بود و یگانه در طریقت و وقت خود و عالی حال و شریف همت بود شیخ سلمی گوید لَمْ نَلْقَ اَحَدًا مِنَ الْمَشَایِخِ فِیْ سَمْتِهٖ وَوَقَارِهٖ وَجَلْسَتِهٖ صحبت داشته بود با ابن عطا و جریری و ابو بکر بن ابی سعدان و ابو بکر ممشاد و ابو علی رودباری در سنه ثمان وستین و ثلثمایة از دنیا برفته در نیشاپور وے گفته که عارف آنست که وی را معروف وی مشغول گرداند از آنکه بخلق نگرد و بحشمه و یا قبول و هم وے گفته اَوَائِلُ بَرَکَةِ الدُّخُوْلِ فِی التَّصَوُّفِ اَنْ تُصَدِّقَ الصَّالِحِیْنَ فِی الْاَخْبَارِ عَنْ اَنْفُسِهِمْ وَعَنْ مَشَایِخِهِمْ

ابو محمد الراسبی قدس سرہ

از طبقهٔ خامسه است نام وے عبداللہ بن محمد الراسبی البغدادی ست از کبار مشایخ بغداد ست صحبت داشته با ابن عطا و جریرے بشام رحلت کرد و باز ببغداد آمده و برفته آنجا از دنیا در سنه سبع وستین و ثلثمایة وے گفته اَعْظَمُ حِجَابٍ بَیْنَکَ وَبَیْنَ الْحَقِّ سُبْحَانَهٗ اِشْتِغَالُکَ بِتَدْبِیْرِ نَفْسِکَ وَاِعْتِمَادُکَ عَلٰی عَاجِزٍ مِثْلِکَ فِیْ اَسْبَابِکَ و هم وے گفته اَلْهُمُوْمُ عُقُوْبَاتُ الذُّنُوْبِ و هم وے گفته لَا یَکُوْنُ الصُّوْفِیُّ صُوْفِیًّا حَتّٰی لَا تُقِلَّهٗ اَرْضٌ وَلَا تُظِلَّهٗ سَمَاءٌ وَلَا یَکُوْنُ لَهٗ قُبُوْلٌ عِنْدَ الْخَلْقِ وَیَکُوْنُ مَرْجِعُهٗ فِیْ کُلِّ الْاَحْوَالِ اِلَی الْحَقِّ تَعَالٰی روزی نزدیک وی ذکر محبت میرفت گفت اَلْمَحَبَّةُ اِذَا ظَهَرَتْ اِفْتَضَحَ فِیْهَا الْمُحِبُّ وَاِذَا کَتَمَتْ

قُتِلَ المُحِبُّ كَمَدًا اوانشد ہ وَلَقَدْ أُفَارِقُهُ بِاظْهَارِ الهَوٰى ؛ عَمَدًا لِيَسْتُرَ سِرَّهٗ اِعْلَانُهٗ ؛ وَلَرُبَّمَا كَتَمَ الهَوٰى اِظْهَارُهٗ ؛ وَلَرُبَّمَا فَضَحَ الهَوٰى كِتْمَانُهٗ ؛ عَيَّ الحَبِيبُ لَدَى الحَبِيبِ بَلَاغَةٌ ؛ وَلَرُبَّمَا قَتَلَ البَلِيغَ لِسَانُهٗ ؛ كَمْ قَدْ رَاَيْنَا قَاهِرًا سُلْطَانُهٗ ؛ لِلنَّاسِ ذُلَّ لِحُبِّهٖ سُلْطَانُهٗ

ابو عبد اللہ الدینوری قدس سرہ از طبقۂ خامسہ است نام وی محمد بن عبد الخالق الدینوری ست وَهُوَ مِنْ اَجِلَّةِ المَشَايِخِ وَاَكْبَرِهِمْ حَالًا وَاَفْصَحِهِمْ فِي عُلُومِ هٰذِهِ الطَّائِفَةِ وبازگشت وی بصحبت فقرا و التزام آداب آن و محبت اہل آن بود سالہا در وادی القری اقامت کرد پس بدینور باز گشت و آنجا وفات کرد چنین ست در طبقات سلمی و شیخ الاسلام گفتہ است کہ وی آخر عمر در وادی القری بمسجدی در آمد و مردمان برفتند و ویرا مہمان نداشتند و چیزی خوردنی ندادند آن شب از گرسنگی بمرد مردم روز آمدند و ویرا کفن کردند و دفن کردند روز دیگر در مسجد آمدند کفن او دیدند در محراب نہادہ و کاغذی در میان کفن در آن نوشتہ کہ دوستی از دوستان ما بشما آمد ویرا مہمان نداشتید و طعام ندادید واز گرسنگی بکشتید کفن شما را نخواہیم شیخ الاسلام گفت کہ ابو عبد اللہ دینوری گفتہ کہ اللہ تعالی خود بر فقرا سلام میکند می گوید در قرآن فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ گویند کہ وی سالی در کشتی بماند کہ باوی جبۂ مرقع باز میکرد و میدوخت تا با کلاہی آمد گفت نفس خود را مشغول میکنم پیش از آنکہ مرا مشغول کند وی گفتہ کہ صحبت خردان با بزرگان از جملہ توفیق اللہ تعالی است مر خردان را و از زیرکی ایشان ست و رغبت بزرگان بصحبت خردان علامت خذلان بزرگان و حماقت و بیخردی ایشان ست و ہم وے گفتہ مر بعضے اصحاب خود را لَا يُعْجِبَنَّكَ مَا تَرٰى مِنْ هٰذِهِ اللُّبْسَةِ الظَّاهِرَةِ عَلَيْهِمْ فَمَا زَيَّنُوا الظَّوَاهِرَ اِلَّا بَعْدَ اَنْ خَرَّبُوا البَوَاطِنَ شیخ الاسلام گفت کہ وی گفت من اصحاب خود را عمارت

باطن آموختم نہ خردہ ظاہر و آرائش جامہ خدای خوشنود مباد از انکہ این کار کردند اما ہمین آرائش جامع و مرقع و میان بند و سجادہ و کتف و مانند آن کردند و معانی و صفای باطن نہ تا ہر کہ بدید پندارد کہ این کار ہمہ آنست و بس و آن کسانیکہ خداوندان معانی و باطن نیکو و زندگانی اند خود دل آن ندارند و طاقت آن نیارند کہ و برای او بچیزی دیگر مشغول باشند و ہم وی گفتہ کہ در بعضی از سفرہای خود لنگی دیدم کہ بیک پای خود بری می جست گفتم ترا سفر چہ ضرورت کہ آلت آن نداری گفت تو مسلمانی گفتم آری گفت آن آیت را بخوان وَحَمَلْنَاهُمْ فِي البَرِّ وَالبَحْرِ چون حامل و بردارندہ ویست می شاید کہ بی آلت بردارد کسی بروی در آمد و گفت كَيْفَ اَمْسَيْتَ این بیت بخواند شعر اِذَا اللَّيْلُ اَلْبَسَنِي ثَوْبَهٗ ؛ تَقَلَّبُ فِيهِ فَتًى مُوجَعُ

ابو الحسین السیروانی الصغیر قدس سرہ از طبقۂ سادسہ است نام وی علی بن جعفر بن داؤد است از سیروان مغرب بودہ شاگرد سیروانی کبیر ست صاحب خواص مصر بودہ و بمکہ مجاورت کردہ و آنجا برفتہ از دنیا شاگرد معاذ مصری است و ابو بکر سواذقی و جنید و شبلی و ابو الخیر تیناتی و کتانی و ابو علی کاتب و ابو بکر مصری و غیر ایشان را از مشایخ وقت دیدہ بود شیخ حرم بود در وقت خویش و یگانۂ مشایخ در روزگار خود شیخ سلمی و برا در تاریخ صوفیان ذکر کردہ و گفتہ عمر وے صد و بیست و چہار سال بکشید و در آخر عمر مقعد بود ہر گاہ کہ موذن قَدْ قَامَتْ کردی وی بر پای خواستی و چون نماز گزاردی باز مقعد شدی و در حال سماع نیز ہمچنان بود و شیخ عمو و شیخ عباس فخر می کردند بدیدار وے و چہ کردندی کہ فخر نکردندی کہ لاف ایشان فرض بود با آن پیراو وے پرسیدند کہ تصوف چیست گفت اَلْاِفْرَادُ وَالْاِنْفِرَادُ یگانہ داشتن ہمت و یگانہ زیستن از خلق وے گفتہ اَلصُّوفِيَّةُ مَعَ الوَارِدَاتِ لَا مَعَ الاَوْرَادِ شیخ الاسلام گفت کہ فتح حاجی گفت کہ وی گفت صوفی از مقامات و احوال

برگذشته است آن همه زیر قدم ویست وهمه در حال وے جمع شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو
گفت که شیخ سیروانی گفت آخِرُ مَا يَخْرُجُ مِنْ رُؤُسِ الصِّدِّيقِيْنَ حُبُّ الرِّيَاسَةِ
دعباس گفته که وے گفت شما را وصیت می کنم بکسانیکه شما را دوست میدارند عمو گفت
که وی گفت که اگر من پای دغتمی بخراسان آمدمی بزیارات کسی که شما را دوست میدارد
فتح حاجی گفت که سیروانی گفت که کسی بود که بزرگان در وی می نگرند و مقام وی می بینند
دادو خود نداند که هیچ چیز دارد شیخ سیروانی گفته مَنْ طَلَبَ عِزًّا بِبَاطِلٍ أَوْرَثَهُ اللّٰهُ تَعَالىٰ
ذُلًّا بِحَقٍّ وهم وے گفته اَلتَّصَوُّفُ تَرْكُ الْخَلْقِ وَاِفْرَاطُ الْهِمَّةِ ودر عقب آن
گفته الْخَلْقُ مِحْنَةٌ مَا دَخَلُوْا فِيْ شَيْءٍ اِلَّا اَفْسَدُوْهُ وهم وے گفته مَنْ
تَرَكَ تَدْبِيْرَهُ عَاشَ طَيِّبًا وهم وے گفته مَا آفَةُ النَّاسِ اِلَّا النَّاسُ
وهم وے گفته اَلْفُقَرَاءُ هُمْ مُلُوْكُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ اِسْتَعْجَلُوا الرَّاحَةَ
وهم وے گفته اَلْفَقِيْرُ اِبْنُ وَقْتِهٖ فَاِذَا تَطَلَّعَ اِلىٰ وَقْتٍ ثَانٍ فَقَدْ خَرَجَ
مِنَ الْفَقْرِ وهم وے گفته که از جنید رح شنیدم که گفت که هرکه بوے فاقه رسد و بروے
جامهٔ بود افزونی که از ان بسر شود آن از بخیلی بوے رسیده بود وهم وے گفته حَتُوْفُنَا
عَلَى الطَّلَبِ وَهُوَ لَا يَجِيْئُ بِالطَّلَبِ وهم وی گفته که مرتعش گفت لَوْ لَعِبَ الْفَقِيْرُ
عِشْرِيْنَ سَنَةً ثُمَّ صَدَقَ سَاعَةً لَنَجَا پس سیروانی گفت حَاشَاهُمْ مِنَ
اللَّعْبِ اِنَّمَا اَرَادَ بِهٖ قِلَّةَ الْيَقِيْنِ وهم سیروانی گفت که از ابو الخیر تیناتی شنیدم

... مراد از بازے اندکی یقین است ۱۲

که گفت مرا اشراف دادند بر دوزخ بیشتر اهل آن اصحاب رکوة و مرقع دیدم پس شیخ سیروانی
گفت که مستوجب آن شدند مگر از اندکی یقین **ابو الحسین بن جهضم الهمدانی**
قدس الله سره العزیز از طبقهٔ سادسه است نام وی علی بن عبد الله بن الحسن بن جهضم الهمدانی
است بزرگ بوده شاگرد کوکبی و جعفر خلدیست شیخ حرم بوده ویرا کتابیست معتبر مسمی
به بهجة الاسرار در ذکر حکایات و احوال و مقامات این طائفه و فی التاریخ الیافعی انه توفی
سنة اربع عشرة واربعمائة شیخ احمد کوفانی ویرا دیده بود شیخ الاسلام گفته که من کسی را
می شناسم که بزیارت ابو الحسین جهضم شد بمکه و حج نکرد که من بزیارت وے آمده ام
از بزرگی وے حج با آن نیامیخت و آن شیخ اسلام بود شیخ الاسلام گفت که زیارت
مشایخ و خدمت ایشان برین طائفه فرضست (یعنی فرض نبود ۱۲) شیخ الاسلام گفت که عقیل بستی از بست بحج
میرفت گفت بزیارت شیخ ابو العباس شوم از وے شلوارے خواهم که شلوار نداشت چون
بوے شد شیخ شلوار بوے داد و گفت در پوش و باز گرد نگذاشت که بنشیند در هر منزلی شلواری
می یافت نگذاشت که بحج شود شیخ ابو الحسن جهضم را پسرے بود نه بهنجار و پدر از وے رنجه می بود
روزی بمیان مسجد حرام میگذشت یکی از مشایخ با شیخ سیروانی گفت ای شیخ این پسر شیخ ابو الحسن ست
چه ملامت و رنج که بر ان پیر است از ین پسر شیخ سیروانی گفت رنج از پیر است بر پسر نه از پسر
بر پیر اگر نه بزرگی پدر روے بودے کرا یاد پسر آمدے او بزرگی پدر راوست که پسر در زبان خلق
افتاده است و انگشت نما گشته **ابو الحسین طرزی** قدس سره شیخ الاسلام گفت
طرز جای ست بفارس وی بزرگ بوده و بزرگ میداشت درویشان را و اصحاب وی با ادب
و صیانت بودند شیخ الاسلام گفت که ابو نصر حاجی مرا گفت که شیخ ابو الحسن طرزی را دیدم که پای تابهٔ
درویشی برگرفته بود و در سر و روی خود می مالید شیخ الاسلام گفت قومی بودند که بگو اشان با من می بودند
خداوندان دل روشن از من درخواست کردند که ما را بشیخ عبد الله طاقی بر از وی دستوری خواستم و
ایشان را بوی بردم و گفتم می خواهند که ایشان را وصیتی کنی گفت متاهلانند گفتم آری گفت مکتسبانند
گفتم آری گفت سخت نیکو باشد کار کنید و اهل خود را نیکو میدارید و شبانگاه هر کسی بهرهٔ خود
طعام می گیرید و با یکدیگر می آرید و با هم می خورید و ساعتے می باشید و آنگاه پراگنده می شوید

وایشان را دعا کرد و برخاستیم من آن حکایت بشیخ عمو گفتم شیخ عمو گفت که اصحاب ابو عبد الله دونی و ابو الحسین طرزی چنین میکردند تا بر جای بودند ابو الحسین سرکی قدس سرہ وی بمکه مجاور بوده با مشایخ بهم چون شیخ سیروانی و ابو العباس سهروردی و شیخ ابو اسامه و ابو الخیر حبشی و ابو سعید شیرازی و شیخ محمد ساخری همه یاران یکدیگر بودند و مشایخ وی را تعظیم تمام میداشتند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو الحسن سرکی در بادیه بود با یاران خویش شیخ ابو سعید شیرازی و شیخ ابو اسامه هرازی و شیخ محمد ساخری وجمعی دیگر که سموم برخاست ابو الحسین گفت مترسید که این کار مرا افتاده است من بردم و شما همه برسید و سیراب شوید چنان بود وی برفت و میغ آمد و باران در ایستاد و ایشان همه سیراب شدند و سیل آمد و وی را بگرفت و ببرد شیخ الاسلام گفت زنده وی را آب نداد و تشنه و گرسنه وی را فرا آب داد و باد و ستان خود چنین کنند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو الحسین قزوینی بافتی روزی در مسجد حرام میان صوفیان اندر درویشی سخن میرفت وی گفت چندین می گویید از درویشی اگر درویشی را بر دیوار نبویسید یکی از ما با آنجانه گذرد و هرکسی میگوید که درویشم تو م بشوریدند گفتند این چیست که وی میگوید اکنون مانه درویشانیم مجولاهی آمده ما را از درویشی بیرون میکند آنچه مشایخ بودند همه گفتند چنانست که وی میگوید جنگ و نقار برخاست و وقت عمره آمد ابو الحسین سرکی بعمره شد باز آمد و نماز بکرد و جماعت همه حاضر بودند وی برخاست و فرا سر هر یکی می شد و بوسه بر سر در روی میداد و عذر میخواست یکی از مشایخ وی را البراهه خوانده بود گفت سخنی حق گفتی و چنان مشایخ با تو یار بودند اکنون آمدی و ازان باز گشتی بقول غیبی چند گفت من ازان برگشتم اما من هرگاه بعمره شدمی در راه چند آیتی از قرآن بخواندمی و در دو بسیار گفتمی امروز در راه با خود میگفتم که او چنین گفت من چنین گویم آن دیگر چنین گفت من چنین گویم همه راه در خصومت بودم اکنون آمدم خود را و دل خود را باز رهانیدم ایشان خواه بر حق باشند خواه بر باطل من دل خود را وا کردم یعنی فارغ ساختم فراغت دل بخصومت بیهوده دور شود کسی اکه دل باشد

شیخ محمد ساخری قدس الله سره العزیز شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد ساخری آنست که بسر قبر محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم آمد و گفت که مهمان توام یا رسول الله یا آنست که مرا سیر می کنی با این قندیلها در هم شکنم یکی بوی آمد و وی را خواند و خرما و خوردنی ساخته بود وی را سیر کرد و گفت چه گفته بودی رسول خدا را صلی الله علیه و آله و سلم و می شنیدم و بگفت آنچه گفته بود گفت تو از کجا می گوئی

گفت خفته بودم مصطفی را صلی الله علیه و آله و سلم بخواب دیدم گفت مرا مهمانی ست بسن بدخوی وی را انجانه بر و سیر کن و وی را بگوی که جای را بدل کن که اینجا جای آرزو نیست شیخ احمد جوالگر قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که وی نیز از یاران ایشان ست در صحبت یکدیگر بوده اند از فرغانه بوده و در حرم مجاور شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت که وقتی بمکه تنگی افتاده بود از صوفیان قومی متاهل شدند زن خواستند و ولیمها میدادند تا حال فراخ تر گشت و بر معلوم افتادند شیخ جوالگر هم زن خواست چون شب گذشت روز دیگر بطیبت با صوفیان گفت نه بجل آید از جانب من که این کار چنان خوش نبود و چندین گاه با من نگفتید شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد جوالگر تنها نان بخوردی سبب آن از او پرسیدند گفت برای آنکه روزی با پیری همکاسه بودم پاره گوشت برداشتم پسندیدم باز جای خود نهادم وی بانگ بر من زد گفت چیزی که خود را نه پسندی چرا دیگری را پسندی در دهن نه ازان وقت باز تنها طعام میخورم تا با دب شوم شیخ عمو گفت که پس ازان وی را بخراسان دیدم هم تنها میخورد ابو الحسین حداد هروی قدس الله سره شیخ الاسلام گفت که وی بزرگ بوده درویش مجرد ظریف از ظرفای صوفیان وی هم بمکه مجاور بوده با مشایخ و از مکه با شیخ ابو العباس قصاب آمده وی پرسید که جوانمردی چیست وی جواب داد که بگویم آی ابو الحسین جوانمردی آن بود که هر پیسه بر یاران سر دنه کنی بر هوای دل و همانا که شیخ ابو الحسین بجهت اشتغال ببعضی کارهای خود یاران را انتظار داده بوده است و هر پیسه بر ایشان سر دکرده شیخ الاسلام گفت که در جبهٔ من از شیخ احمد کوفانی یک حکایت ست که چیزی ارزد گفت که ابو الحسین در آخر عمر در استرآباد می بود و یکی با وی گفت که آن شبی که ترا میزبانی نبود در خانهٔ من آیی گفت این خوز گاه گاهی می بود و آن مرا برای خود می باید و هم احمد گفته است که ابو الحسین با آخر عمر از بعض احوال صوفیان رسمی اظهار ملالت کرد و گفت مرا ترک آن نمی بود از انم ملال گرفت خداوندا مرا پیش خود بر پس ازان و عاسه روز نزیست روز چهارم بجوار حق پیوست ابو المظفر ترمذی رحمه الله از طبقهٔ سادسه است نام وی حبال بن احمد ست امام بوده و زاهد و حنبلی مذهب تبرمذ تذکری کردی شیخ وقت خویش ست و خضر علیه السلام در مجلس وی می بودی که وی سخن میگفتی شاگرد محمد حامد و اشکر و نیست شاگرد ابو بکر وراق و پیر پیر شیخ الاسلام و وی را سخن بسیارست و حکایات

نیکو در معاملت و زهد و ورع و تقوی شیخ الاسلام گفت که ابو المظفر ترمذی و استاد وی محمد بن حامد و استاد وی ابو بکر وراق ترمذی مگس از خود باز نمی کردند ابو بکر وراق گوید تا مسلمانی نشسته باشد مگس از خود باز مکن که از تو بر خیزد و بروی نشیند معلوم میشود که آن وقت مگس از خود باز نمیکردند که کسی بود که و گویند گاه با بکوشیدندی هیچ مگس ندیدندی بروی نشسته الله تعالی شغل ایشان کفایت کرده بود بآن نیت نیکو **امیرچه سفال فروش رحمه الله** شیخ الاسلام گفت که پدر من گفت که امیرچه سفال فروش کژدم از دکان برداشتی و ببادیه بردی و آنجا گذاشتی شیخ الاسلام گفت که پدر من همچنین هیچ جانور نکشتی این مذهب ابدال ست و ایشان از ابدال بودند و اهل کرامات مردی را وقت خوش گشت فرشته خود را دید و یرا گفت چه باید کرد تا مردم شمارا ببینند گفت هیچ جانور نباید آزرد آنمرد هیچ جانور نمی آزرد فرشته میدید روزی مورچه و یرا بگزید چیزی بروی زد مورچه بیفتاد پس از ان هرگز فرشته را ندید شیخ الاسلام گفت که وقتی که میرچه سفال فروش بر در دکان بود یکی پیش وے نشسته بود عجوزهٔ آمد و گفت هین ای رزاق فلان کس برفت بجنازه وی نمی آئی و برفت امیرچه سفال به پیشان دکان در رفت ساعتی گذشت بیرون نیامد آن مرد بدکان در رفت وی را ندید بعد از ان میرچه بیرون آمد آنمرد گفت کجا بودی گفت در پیشان دکان گفت من در آمدم ترا ندیدم گفت آن عجوزه را دیدی اینجا آمد و گفت فلان کس برفت بهمین کسی برفته بود برفتم و بروے نماز کردم و باز آمدم پاره جزع یمانی داشت گفت این در راه افتاده بود خواهی میرچه سفال فروش گفت که وقتی بر بلخ مے گذشتم در هوا قبه بسته بودند بر قبه خنیاگری چیزی میزد و این بیت میخواند

بیت — همچون علم شیری پر کرده ز باد + گوئی که عشقم و سیم توانی داد + من آنرا یاد گرفتم وقتی بکی

بوی رسید گفت این قرابها که می فروشی میدانی که چه میکنند وے گفت تو بس آن برزو به بین که چه میکنند شیخ الاسلام بسر وی را دیده بود **شریف حمزه عقیلی قدس الله سره** هروی بود و ببلخ مقیم گشته صاحب کرامات و مقامات و صحبت دار خضر بود علیه السلام و مستجاب الدعوة و پیر پیر شیخ الاسلام ست و یاران وی رخت همه بزرگان و خداوندان از و کرامات چون پیر فارسی و عبد الملک اسکاف و ابو القاسم حنانا و حسن طبری و عارف عیار و پدر شیخ الاسلام ابو المنصور محمد بن علی الانصاری
کفش دوز بود
شیخ الاسلام گفت که پدر من گفت که ابو المظفر ترمذی گفت هر که بجای تو نیکوئی کرد و ترا بسته خود کرده

و هر که با تو جفا کرد ترا رسته خود کرد رسته به از بسته شیخ الاسلام گفت که در آسمان و زمین از هر که رسته باشی سود کنی پیری حکایت کرد مرا از پیر دیگر که محمد بن عبد الله گازرونی را با بتدای ارادت بایست سفر خواست به نیشابور آمد روزی در مسجد بود پیری در آمد با شکوه گفت کجا میروی گفت بسفر گفت معلومی داری گفت نی گفت پس چگونه کنی گفت ضرورت شود بخواهم گفت گر ادوست داری آن را که ترا چیزی دهد یا آنرا که ندهد گفت آنرا که چیزی دهد گفت هنوز نارسیده آنرا دوست باید داشت که ترا چیزی ندهد آنکه ترا چیزی دهد ترا از و بخود میخواند یعنی دل تو بوے میگراید و آنکه ترا چیزی ندهد ترا با وی می فرستد پس این بی از ان و ستر می باید داشت که ترا از خود باو راه نماید گفت باز گردم تا خود را با این راست کنم پای افزار در پای کرد و آمد بهری و پس از ان ببود آنچه بود د هم آن پیر حکایت کرد که پیری گفت بنیشابور که پیر معتمر قهندزی اینجا آمد گفت گرد جهان بگشتم نه رسته دیدم و نه خود رستم **عارف عیار قدس الله سره** ببلخ بوده از اصحاب شریف حمزه عقیلی ست نام وی منصور ست وی روزی گفته که می گویند علی مرتضی رضی الله تعالی عنه در خیبر برکند اگر یاری الله تعالی بمن دهند و مشاهدهٔ مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم و ذو الفقار اگر من کوه قاف را بر نکنم بر من تاوان باشد شیخ الاسلام گفت که این نه نقص ست در علی مرتضی که این گواهی ست علی را بآن سه چیز **ابو الحسین سالبه بن ابراهیم رحمة الله علیه** وی را شیخ الشیوخ می خواندند بشیراز بوده بزرگ و یگانه روزگار خود پیر عباس هروی ست و مشایخ جهان بخانقاه وی آمدندی از اصحاب شیخ ابو مسلم نسویست در شیراز خانقاهی داشت سی سال بخدمت فقرا مشغول بود و الطعام صادر و وارد کرد جمعی کثیر از علما و صلحا مجاور خانقاه وی گشته بودند توفی سنة ثلث و سبعین واربعمایة وَدُفِنَ فِي خَانِقَاهِهِ چون شیخ محتضر شد خادم شیخ عبد الله بن عبد الرحمن را فرستاد تا ترتیب کفن وی کند وی ببازار رفت و دو کفن خرید و تجهیز دو بیت کرد چون باز آمد شیخ رفته بود شیخ را در بر گرفت و الله گفت و جان بداد وے را در پهلوی شیخ دفن کردند وی گفته است که مرید را در حکم گریه بودن هزار بار بهتر از انکه در حکم خود بودن زیرا که صحبت با غیر از برای خدا بود و صحبت با خود از برای پروردن هوا **شیخ عمران ثلثی قدس الله سره** و ثلث دهی ست نزدیک بمصر وی از انجا می بوده شیخ الاسلام گفت که طریق ابراهیم پیغمبر علیه السلام آن بود که بی مهمان چیزی نخوردی

درخانهٔ او را ابو الضیفان میخواندند و شیخ عمو گفت که نهاوندی دیگ نپختی تا مهمان نبودی و نخوردے
و شیخ عباس فقیرے هروے گفت که عمران ثلثی چیزی نخوردی هر روز بی مهمان چون مهمان نرسیدے بلے
نخوردے و چون نه رسیدی روزه داشتی روزی بیگاه کسی نرسیده بود بنیت روزه کرده بود روز نزدیک
نماز شام رسیده بود ناگاه مهمان در رسید وی را بحدیث میداشت تا روز تمام شود که شب نزدیک بود
آن شب حق تعالی را بخواب دید که وی را گفت که عمران تو با ما عادتی داشتی نیکو ما با تو سنتی داشتیم نیکو تو عادت
خود بدل کردی ما نیز سنت خود بدل کردیم بیدار شد رنجه و اندیشه مند وی را بیامد که والی مصر که بده
ثلث که ملک عمران بود عاملی فرستاد تا حساب وی کند و آن عامل ترسا بود بر وی زور کرد و وی را
از انجا ببایست گریخت شیخ الاسلام گفت که شیخ عباس فقیر گفت مرا که بشیراز بودم پیش شیخ ابو الحسین
سالبه در خانقاه که یکی در آمد ما نشناختیم که وی کیست شیخ ابو الحسین در وی نگریست و گفت عمران
تویی گفت بلی شیخ برخاست و وی را استقبال کرد و در بر گرفت و بجای برد و بنشاند خجنده دید که
در چشم وی میرفت شیخ گفت این چیست که در چشم تو میرود گفت وَفِي عَيْنِي شَيْءٌ در چشم من
چیزی ست و از ان بیخبر بود عباس گفت که شیخ مرا گفت که هر وے زد و وی را بگرمابه بر بگرمابه بردم
شیخ جامهٔ تن خود بیرون کرد و بگرمابه فرستاد چون بیرون آمد جامه شیخ در وی پوشانیدم و بخانقاه آمدیم
آن شب دعوتی ساختند بشکوه که شیخ ابو الحسین بخانهٔ وی بسیار بوده هر سال همه مشایخ یکبار
بخانهٔ وے آمدندے بمصر بآن ده ثلث و وی دعوت کردے شیخ گفت باری یکچند بنزدیک من
باشید تا بعضے از ان خدمتها که وے کرده بود قیام نمایم دیگر روز بامداد عمران پاے افزار خواست
شیخ گفت میروی گفت آری شیخ رنجه شد گفت روزی چند اینجا بنشین تا بر آسائی گفت
میروم که من مرد معاتبم مبادا که مرا در تنعم بینند و بپسندند بروم سر بمحنت خود باز نهم تا خود چه شود
شیخ عباس گفت که پس از ان وی را در مصر یافتند در ویرانهٔ مرده و سوسنی یک گو غرا و خورده

ابو الحسین مروالرودی رحمه الله وی شبلی را دیده بود و گفته که شبلی را پرسیدند که اکرم الاکرمین
که بود گفت آن بود که وقتی گناه کسے را آمرزیده بود هرگز کسے را بآن گناه عذاب نکند که این
آن گناه است که من فلان دوست و بنده را آمرزیده ام شیخ الاسلام گفت که فردا شادروان
کرم باز گسترد که گناه اولین و آخرین گم گردد **ابو حامد دوستان رحمه الله** وے

بمرو

بمرو بوده شیخ الاسلام گفت که من یک تن دیده ام که وی را دیده احمد چشتی وقتی دیگر گفت که احمد
چشتی گفت که ابو سعید مالینی گفت و این درست تر است که ابو سعید مالینی ابو حامد را دیده بود
از وی پرسیدند که مَتٰى تَسْقُطُ الْحِشْمَةُ قَالَ اِذَا قَدُمَتِ الصُّحْبَةُ سَقَطَتِ الْحِشْمَةُ
شیخ الاسلام گفت که حشمت چیزی ست میان هیبت و وحشت چون صحبت قدیم شود وحشت و حشمت
برخیزد و هیبت بماند و شیخ الاسلام ابو سعید مالینی را دیده بود اما نشناخته بود که طفل بود و کسے
تعریف نکرد همانا که آن یکتن را که دیده بود که ابو حامد را دیده بود وی را میگفت شیخ الاسلام گفت که احمد چشتی
گفت که ابو حامد دوستان در مرو بر در دکانی نشسته بود سقائی بوی آب داد ساعتی آب را
در دست نگاه داشت سقا گفت ای شیخ چرا نمی خوری گفت کسی آب میخورد و صبر میکنم تا وی آب
بخورد که دوستان وی بزحمت چیزے نخورند شیخ الاسلام گفت که بزحمت خوردن آن بود که
چیزے میخوری و بر دیگرے ایثار میکنی ایثار ظاهر تا وی تیره می بود و آنکه از وے بیشتر خوری
آن خود شره بود یا ایثار پنهان کن یا میانه خور و در شرح تعرف مذکور است که تعظیم حق سبحانه
بر ابو حامد دوستان چنان غالب شده بود که چون بنماز ایستادی و گفتی الله پیش از انکه اکبر
گفتی بیهوش شدی و بیفتادی سالها عمر وے برین گذشت و همبرین وفات کرد
و گویند که وے هرگز بخود جامه نه پوشیدی بلکه مریدان جامه بر وے پوشیدندے
و اگر کسے را بآن حاجت بودے فرصت نگاه داشتی چون پیش وی کسی نبودے جامه
از وے گرفتی و پوشاننده و کشنده را نگفتی که چرا چنین می کنی ابو حامد دوستان با رفیقی
میرفت در راهے آن رفیق گفت مرا اینجا کسی ست تو اینجا باش تا در شوم و صلهٔ رحم
بجای آورم وے در شد و ابو حامد بنشست آن مرد آن شب بیرون نیامد و برفی عظیم آمد دیگر
روز آن مرد بیرون آمد ابو حامد در میان برف می جنبید و برف از وی میبریخت آن مرد گفت
تو هنوز اینجائی گفت نگفته بودے که اینجا باش دوستان وفاے دوستان

۲ قوله تسقط الحشمة الخ [illegible]

بجا آرند **باب فرغانی قدس سرهٗ** نام وے عمر ست بفرغانه بود و درویشان آن دیار مشائخ بزرگ را باب خوانند مرد ے صاحب کرامات ظاهر بود و صاحب کتاب کشف المحجوب گفته است که وے از اوتاد الارض بود شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو ویرا دیده بود وے گوید که روزے پیش وے نشسته بودم یکے در آمد و گفت دعائی بکن که سر کب باز آید و سرکب امیرے بود که بجنگ آمدے و باب بر سر آتشدان نشسته بود و جورب در پاے و آفتابه آنجا نهاده بود پاے بر آفتابه زد و گفت انگندمش سرکب فی الحال بر در شهر نگون از اسپ بیفتاد و گردنش بشکست و هم شیخ عمو گوید که یکی در آمد و گفت ای باب دعا کن تا باران آید دعا کرد باران آمد دیگر روز بعد هفته همان مرد آمد و گفت دعا کن تا باز ایستد که همه خانمان فرود آمد دعا کرد باران باز ایستاد و صاحب کشف المحجوب گوید که باب را عجوزه بود فاطمه نام چون قصد زیارت باب کردم و نزدیک وی رسیدم گفت بچه آمدی گفتم تا شیخ را ببینم بصورت وی و وے بمن نظرے کند بشفقت گفت ای پسر من خود ترا از فلان روز مے بینم و تا از منت غائب نگردانند میخواهمت دید روز را حساب کردم آن روز ابتداء توبه من بود پس گفت اے پسر سپردن مسافت کار کودکان ست بعد ازین زیارت بهمت کن که شخص گرانے آن نکند که زیارت وی کنند و اندر حضور اشباح هیچ چیز نه بسته است پس گفت ای فاطمه هر چه داری بیار تا این درویش بخورد طبق انگور تازه بیاورد و وقت آن نبود و بر آن رطبے چند و بفرغانه رطب ممکن نبود **ابو منصور معمر بن احمد الاصفهانی قدس سرهٗ** شیخ الاسلام گفت که وی شیخ اصفهان بوده و بزرگ و امام و عالم بعلوم ظاهر و علوم حقائق یگانه مشائخ بود در وقت خود حنبلی مذهب بود شیخ احمد کوفانی ویرا دیده بود و ویرا گفتم که از وے هیچ سخن یاد داری گفت آری روزی در میان سخن مے گفت که الفقیر عزیز ویرا گفتم که از پیری یک سخن تمام بود **ابو نصر سراج قدس سرهٗ** ویرا طاؤس الفقراء گویند

١٢ قوله بفرغانه مراد و بفرغانه [illegible] فرغانه عراق عجم [illegible] نه فرغانه ترکستان [illegible] و فرغانه ترکستان بعید است [illegible] ١٢ [illegible] جمله [illegible] و سکون [illegible] ١٢ [illegible] حضور اشباح [illegible] زیارت [illegible] است و [illegible]

در فنون علم کامل بود و در ریاضات و معاملات شانی عظیم داشت صاحب کتاب لمعه است و ویرا تصانیف بسیار ست ورای آن در علم طریقت و حقیقت و مسکن وے طوس بوده است و قبر وے آنجاست و مرید ابو محمد مرتعش ست و سری سقطی و سهل تستری را دیده بود گویند که ماه رمضان ببغداد رسید در مسجد شونیزیه ویرا خلوتخانه دادند و امامت درویشان بوے تفویض نمودند تا عید امامت کرد و در تراویح پنج ختم کرد هر شب خادم قرصی بخانه مے آوردے چون روز عید شد برفت خادم نگاه کرد قرصها همه بجاے خود بود ابو نصر سراج قدس سره گوید اَلنَّاسُ فِي حِفْظِ الْآدَابِ عَلٰی ثَلٰثِ طَبَقَاتٍ اَلطَّبَقَةُ الْاُوْلٰی اَهْلُ الدُّنْيَا وَاٰدَابُهُمْ فِي الْبَلَاغَةِ وَالْفَصَاحَةِ وَحِفْظِ الْعُلُوْمِ وَاَسْمَاءِ الْمُلُوْكِ وَاَشْعَارِ الْعَرَبِ وَالثَّانِيَةُ اَهْلُ الدِّيْنِ وَاٰدَابُهُمْ فِي رِيَاضَةِ النُّفُوْسِ وَتَادِيْبِ الْجَوَارِحِ وَحِفْظِ الْحُدُوْدِ وَتَرْكِ الشَّهَوَاتِ وَالثَّالِثَةُ اَهْلُ الْخُصُوْصِيَّةِ وَاٰدَابُهُمْ فِي طَهَارَةِ الْقُلُوْبِ وَمُرَاعَاةِ الْاَسْرَارِ وَالْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ وَحِفْظِ الْاَوْقَاتِ وَقِلَّةِ الْاِلْتِفَاتِ بِالْخَوَاطِرِ وَاسْتِوَاءِ السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَحُسْنِ الْاَدَبِ فِي الْمَوَاقِفِ الطَّلَبِ وَاَوْقَاتِ الْحُضُوْرِ وَمَقَامَاتِ الْقُرْبِ وقتی شب زمستان بوده در آتشدان آتش می سوخت و در معارف سخنی می رفت شیخ را حالتے پدید آمد روی با آتشدان نهاد و در میان آتش خداے را سجده آورد و در وے ورا از آتش آسیبے نرسید شیخ را ازان سؤال کردند گفت کسی که بدرگاه او آبروے خود ریخته بود آتش روی ویرا نتواند سوخت از وے آرند که گفت هر جنازه که پیش خاک من بگذرانند مغفور بود و بحکم این بشارت اهل طوس جنازها را پیش خاک وے آوردندے و زمانے بداشتندی و آنگاه ببردندے **شیخ ابو الفضل بن حسن السرخسی قدس سرهٗ**

١٢ قوله الناس فی حفظ الآداب یعنی مردم در نگاه داشتن ادب و هنر سه طبقه اند اول اهل دنیا اند و هنر ایشان رعایت جانب الفاظ است و آنکه مقاصد را بالفاظ فصیح و بلیغ ادا کنند و علوم و اسمای ملوک و اشعار یاد گیرند [illegible] از جاه و مال و اعتقاد خالق و طبقه دوم اهل دین اند و هنر ایشان ریاضت نفس است و نگاه داشتن نفس است بکوشش و مخالفت نفس و نگاه داشتن جوارح و اعضا از آنچه نباید و نگاه داشتن شارع آنچه تعین کرده از اوامر و نواهی و ترک لذات نفسانیه کردن و [illegible]

نام وے محمد بن الحسن ست وی مرید ابو نصر سراج ست و پیر شیخ ابو سعید ابو الخیر هرگاه
شیخ ابو سعید را قبضے بودے قصد خاک پیر ابو الفضل کردی خواجه ابو طاهر فرزند شیخ ابو سعید
گوید که روزے شیخ ما را قبضی رسید در میان مجلس گریان شد و همه جمع نیز گریان شدند گفت
هرگاه که ما را قبضے بودے روی سوی خاک پیر ابو الفضل کردمی ببسط بدل شدی گفت ستور زین
کنید در وقت بر ستور نشست و جمله اصحاب بر فتند باوی چون بصحرا رسیدند شیخ کشاده گشت وقت را
صفت بدل گشت درویشان نعره و فریاد بر آوردند شیخ را از هر معنی سخن میرفت چون بسرخس
رسید از راه بسر خاک پیر شد و از قوال این بیت درخواست بیت معدنِ شادی ست
این یا معدن جود و کرم ؛ قبله ما روی یار و قبله هر کس حرم ؛ و شیخ را دست گرفته بودند و
گرد آن خاک طواف می کرد و نعره می زد و درویشان سر و پای برهنه در خاک می غلطیدند چون
آرامی پدید آمد شیخ گفت این روز را تاریخی سازید که بهتر ازین روز نه بینید بعد ازان هر مرید را
که اندیشه حج بودے شیخ وی را بسر خاک پیر ابو الفضل فرستادے و گفتی آن خاک را زیارت کن
و هفت بار گرد آن خاک طواف کن تا مقصود حاصل شود صاحب کشف المحجوب بزرگی را نام
می برد و میگوید که بسرخس از وی شنیدم که گفت کودک بودم و بمحلتی رفته بودم بطلب برگ توت
از برای کرم فیله و بر درختی شده بودم گرمگاہے و شاخهای آن درخت میزدم شیخ ابو الفضل
بران کوے گذشت و مرا ندید هیچ شک نکردم که از خود غائب بود بحکم انبساط سر بر آورد
و گفت بار خدایا یکسال بیش ست که مرا دانگی نداده که موے خود بتراشم با دوستان خود چنین کنند
گفت در حال همه اوراق و اغصان و اصول درختان را از رین دیدم انگاه گفت عجب کارے که
کشایش دل را با تو سخنے نتوان گفت و هم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی لقمان بنزدیک
ابو الفضل حسن آمد و ویرا دید جزوے اندر دست گفت یا ابا الفضل اندرین جزو چه میخواهی
گفت همانکه تو اندر ترک آنی گفت پس این خلاف چراست گفت خلاف تو می بینی که از من میپرسی
که چه میخواهی از مستی هشیار شو و از هشیاری بیدار گرد تا خلاف برخیزد و بدانے که من و
تو چه می طلبم شیخ ابو الفضل بن حسن سرخسی وقتی از هوا در آمده بر درخی نشست یکی آنرا
بدید شیخ ابو الفضل گفت که چه می نگری این تمامی باید گفت می باید گفت ازان نمی یابی که می باید یعنی

که من طلب نکرده ام شیخ ابو سعید گوید قدس سره که پیر ابو الفضل در می گذشت گفتم ایها الشیخ
ترا کجا دفن کنیم جواب نداد گفتند بفلان فلان گورستان همیت گفت الله الله مرا آنجا نه برید گفتند
چرا گفت برائے آنکه آنجا خواجگان دا اما مانند و بزرگانند ما بارے کیستیم گفتند پس کجا
دفن کنیم گفت بسر تل مرا در گور کنید که آن با مقامر انند و گناهگاران‌اند و خراباتیانند
و دوال بازانند مرا آنجا در خور ما ایشانند و طاقت آن دیگران نداریم ما باین گناهگاران
میزییم که ایشان برحمت او نزدیکتر باشند و هم شیخ ابو سعید فرموده سَمِعْتُ الشَّيْخَ
اَبَا الْفَضْلِ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَسَنِ شَيْخَ وَقْتِهِ بِسَرَخْسَ يَقُولُ الْمَاضِيْ
لَا يُذْكَرُ وَالْمُسْتَقْبَلُ لَا يُنْتَظَرُ مَا فِى الْوَقْتِ يُعْتَبَرُ وَ هٰذَا صِفَةُ الْعُبُوْدِيَّةِ
ثُمَّ قَالَ حَقِيْقَةُ الْعُبُوْدِيَّةِ شَيْئَانِ الْاِفْتِقَارُ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى وَ هٰذَا مِنْ
اَجَلِّ الْعُبُوْدِيَّةِ وَحُسْنُ الْقُدْوَةِ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَهُوَ الَّذِيْ لَيْسَ فِى النَّفْسِ فِيْهِ نَصِيْبٌ وَّلَا رَاحَةٌ چون شیخ ابو الفضل
از دنیا برفت یاران وے مرقع بیگانه در وے پوشیدند دیگر روز در مسجد نشسته
بودند کسی در مسجد باز کرد و مرقع را در مسجد انداخت و گفت این مرقع بیگانه شمار انخواهم
و برفت

خالوی نیشابوری قدس سره

نام وے احمد ست بسرخس
بوده و بسرخس برفته از دنیا بزرگ بوده و با ولایات ظاهر و کرامات بسیار و ویرا مریدی بود
محمد بن حسن نام همه دنیاے خود بروے پاشیده بود شیخ الاسلام گفت پیر را یک مرید
تمام بود سخن را یک گوش تمام بود تا همه جهان روشن شود یک صبح تمام بود خالوی نیشاپوری
فراوان با محمد حسن گفتی انچه فرا من میدهند تازه فرا تو میدهم تازه شیخ الاسلام گفت محقق
آن بود که سخن تازه فرا وے میدهند و وے تازه فرا مریدان میدهد وقتی که خالوے
از دنیا میرفت کارسازے کفن وے میکردند گفت من کفن شما را نخواهم که وے مرا در کنار
عنایت خود گرفت و جان بداد

شیخ ابو العباس القصاب الآملی رحمه الله

نام وے احمد بن محمد بن عبدالکریم ست شیخ آمل و طبرستان بود مرید محمد بن عبدالله الطبری ست
و وی مرید ابو محمد جریری ست صاحب کرامات عظیم و فراست تیز بود و قبله و غوث زمان خویش بود
تا زنده بود همه را رحلت بوے بود و وی گفته بود این بازارک ما آخر با خرقانی افتد پس
از وی بخرقانی افتاد ویرا گفتند که شیخ سلمی طبقات کرده مشایخ را گفت نام من بدان میان
نیاورده گفتند نه گفت هیچ نکرده وے اُمّی بوده اما کلام و نکتهاے عالی داشته یکے از
ائمه طبرستان گفته که از افضال خدای تعالی یکی آنست که کسی را بے تعلیم و تعلم چنان گرداند که چون
ما را در اصول دین و دقائق توحید چیزی مشکل شود از وی بپرسیم و آن ابوالعباس قصاب ست
شیخ الاسلام گفته که وی در ایام من بوده است همواره با شیخ عمو میگفتم که من میخواهم که سه پیر را
زیارت کنم شیخ ابوالعباس را بآمل و شیخ احمد نصر را به نیشاپور و شیخ ابو علی سیاه را بمرو وی گفت
که من بهار بخواهم رفت ترا هم با خود ببرم و او خود ببرد و روزے بنود لیکن پیوسته کسے می آمدی از
نزدیک وی بخانقاه شیخ عمو و من احوال وی و سخن وی می پرسیدم هیچکس را احوال و سخن وی چنان
معلوم نیست که مرا وی گفته که وقت کیمیاست شیخ احمد کوفانی گفت که وی همه شب فریاد
میکردی و سخن می گفتی با آخرے گفتی مَا بَکَی شَیْءٌ مَا بَکِی شَیْءٌ لَیْسَ کَمِثْلِهٖ شَیْءٌ یعنی مَا بَقِی شَیْءٌ
شیخ الاسلام گفت که من و دو تن دیده ام که از وی سخن تمام باز نتوانستندی گفت یکے شیخ
ابو علی گازر حکایت آن جوان و سگ که دید که گفتند که کار نماینده است نه بیننده وی گفته از وی
دیگر شیخ محمد قصاب آملی شاگرد وے شیخ الاسلام گفت که ابوالفارس کرمانشاهی کس فرستاد
بشیخ ابوالعباس که اینجا قحط افتاده است دعا کن شیخ سیبی آنجا فرستاد باران آمد و قحط برخاست
شیخ ابوالعباس نماز بسیار کردی وقتی نماز میکرد یکی از درویشان درزی میکرد و جامه میدوخت

درزی گری ۱۲

همانا بتکلف میدوخت هر زمانیکه شیخ الاسلام نماز باز دادی او را دیدے بر درزی که راست
نیامده بودے باز می کردے شیخ گفت آن تی صنمے و آن قی صنمے یعنی آن بت تست بت
تست که آنرا می پرستی شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید قدس الله تعالیٰ سره که شخصے بنزدیک شیخ ابوالعباس
در آمد و از وی طلب کرامات کرد شیخ ابوالعباس گفت نمی بینی که چیست که آن نه از کرامات ست
پسر قصابی بود از پدر قصابی آموخته چیزی بادی نمودند و او را بر بودند و ببغداد تاختند پیش شبلے

و از بغداد بمکه تاخت و از مکه بمدینه تاخت و از مدینه به بیت المقدس تاخت حضرت
خضر را علیه السلام با دنمودند و در دل خضر افگندند تا ویرا قبول کرد و صحبت افتاد و اینجا باز آورد
و عالمی را روی بوی نهاد تا از خراباتها می آیند و از ظلمتها بیزار می شوند و توبه می کنند و نعمتها فدا
می کنند و از اطراف عالم سوختگان می آیند و از ما او را می جویند کرامات بیش ازین بود آن مرد گفت
ای شیخ کراماتے باید که ببینیم شیخ گفت نیک ببین نه کرم اوست که پسر بزکشی در صدر بزرگان نشیند
و بزمین فرو نشود و این دیوار بروی نیفتد و این خانه بسر وے فرو نیاید بی مُلک و ملک و ولایت وی دارد
بے آلت و کسب روزی خورد و خلق را خوراند این نه کرامات ست و هم شیخ ابوسعید گفت که ما در
آمل بودیم که مردے از مصر بیامد که حدیث شیخ ابوالعباس شنیده بود و وے خدا ناداننی بود از
مصر بآمل آمده بود تا صوفی گری کند و شیخ را از جائی ببرد چون در آمد سلام نگفت و پای از را
بیرون نکرد و در طهارت جاے شد و کوزها بود که بآن دست و روی شستندی بر می گرفت
و می شکست تا هیچ نماند گفت شیخ خود را بگوئید تا کلاه آورد و ایشان کوزه را کلاه گویند با شیخ گفتند
شیخ گفت که دیگر کلاه برید گفتند هر چه اینجا بود همه بشکست گفت از بازار بیارید دیری می آوردند
آن غافل از طهارت جای بیرون آمد و گفت چرا کلاه نیاوردید اگر کلاه ندارید شیخ را بگوئید تا بیاید و
ریش خود را فرا من دهد تا بدان استنجا کنم شیخ چون این سخن بشنید از جای بجست و محاسنی دراز داشت
و سفید در دست خود نهاد و می رفت و میگفت کار قصاب پسرے بدانجا رسید که ریش او استنجا را
شاید آن غافل بشکست و در پای شیخ افتاد و گفت ای شیخ از تو مسلمان می شوم روزی اگر دکی اشتر را زمام
گرفته بود با بارگران در بازار آمل میکشید گل بود پای اشتر از جای بشد و بیفتاد و خورد بشکست
مردمان قصد آن کردند که آن بار را از وی فرو گیرند شیخ از انجا می گذشت گفت اینجا چه بوده است
حال را باز گفتند زمام شتر را بگرفت و روی بسوی آسمان کرد و گفت پاے این شتر را
درست کن و اگر درست نخواهی کرد چرا دل قصابے را بگریستن این کودک بسوختی در حال
اشتر برخاست و در رفتن آمد وے گفته اگر همه عالم خواهند یا نه با خداوند خود خوے
باید کرد و الّا در رنج باشند زیرا که چون خوے با وی کنی در بلا میلی بینی بلا بر تو نیاید
و رنجه دل نگردی که خداوند تعالیٰ بر رضا و سخط ما تقدیر خود را تغیر نکند پس رضا بحکم موجب

راحت هر که با وی خوی کند دلش براحت شود و هر که از وی اعراض کند بورود قضا رنجه دل گردد

شیخ احمد نصر قدس سره وی از کبار مشایخ بوده معاصر شیخ ابو العباس قصاب ست وحصری را دیده در ان وقت که شیخ ابو سعید ابو الخیر از میهنه عزیمت زیارت وصحبت شیخ ابو العباس کرده بود شیخ احمد نصر در شهر نسا بود در خانقاهی که بر بالای شهرست بر کنار گورستان که خاک مشایخ وتربت بزرگان آنجاست واوستاد ابو علی دقاق انجا خانقاهی بنا کرده است باشارت مصطفی صلی الله علیه وسلم چون شیخ ابو سعید نزدیک شهر نسا رسید بشهر نسا در نیامد وبزیر شهر بر دیها بگذشت وروی به بسمه که دهی ست که قبر محمد علیان آنجاست نهاد شیخ احمد نصر از صومعه که دران خانقاه داشت سر بیرون کرد وبا جمعی صوفیان که آنجا بودند گفت هر کرا می باید که شاهباز طریقت ابینند اینک میگذرد به بسمه باید شد تا ویرا آنجا دریابد احمد نصر بیست حج گذارده بود وهشتاد احرام از خراسان بسته بود یکروز در حرم از اسرار وحقائق این طایفه چیزی در عبارت اصحاب طامات باز گفت دویست وهشتاد تن از پیران حرم بودند گفتند تو چرا این سخن گفتی ویرا از حرم بیرون کردند در همان ساعت حصری از خانهٔ خود در بغداد بیرون آمد وخادم را گفت آن جوان خراسانی که هر سال می آید چون بیاید راهش ندهی چون احمد ببغداد آمد بدر خانهٔ حصری شد خادم گفت شیخ در فلان وقت بیرون آمد وگفت ویرا بار ندهی احمد چون این شنید بیهوش بیفتاد وآن چند شبان روز بر دشت آخر روزی حصری بیرون آمد گفت آن ترک ادب که بر تو گذشته غرامت آنرا باید که بروم شوی ویک سال روز

خوکبانی کنی وشب در انجای در طرطوس که کافران از مسلمانان گرفته اند وویران کرده اند تا بروز نماز کنی وزنهار که یک ساعت نخسپی شاید که دلهای پیران ترا قبول کند احمد چون صادق بود فی الحال بانچه شیخ فرمود قیام نمود بعد ازان بدر خانه شیخ آمد خادم گفت زود بیا که امروز هفت بار شیخ بطلب تو بیرون آمده است ناگاه شیخ بیرون آمد وگفت یا احمد ویا ولدی وقرة عینی وی از شادی لبیک زد وروی بحرم نهاد وپیران حرم ویرا استقبال کردند وگفتند یا ولداه ویا قرة عیناه

شیخ ابو علی سیاه قدس سره وی از اکابر مشایخ مرو بوده وبا ابو العباس قصاب واحمد نصر وغیرهما ازین طائفه معاصر بوده وبا استاد ابو علی دقاق صحبت داشته بود ودر ابتدا دهقانی کردی گویند که سی سال روزه داشت که کس ندانست هر روز بامداد چون از خانه بیرون آمدی دو نان برداشتی وگفتی با شریک خود بصحرا بخوریم ودر راه بدرویشان دادی واگر در صحرا شریکان گفتندی چیزی خوردی گفتی بخانه خود خورده ام وگفته در صحرا هر بیلی که در زمین فرو بردی دیگران از خاک وگل برمی آمدی ومرا همه نور دل بر آمدی شیخ الاسلام گفت که مردی ویرا گفت که هیچکس بود که عیب خلق داند گفت بود گفت پس الله ستار العیوب نبود شیخ ابو علی گفت خویشتن را از من بپوش فی الحال آن مرد نیا ماسید وجامه بر تن وی پاره شد ووی برهنه گشت پیش شیخ تضرع وزاری کردند تا دعا کرد وآن مرد بحال خود باز آمد وقتی شخصی را دید از ده خویش کاغذی در دست گفت آن چیست گفت فتوی ست که امام ابو علی که مفتی آن وقت بود جواب کرده است گفت آن را پیش امام باز بر که درجواب خطا کرده است آن شخص فتوی را پیش امام ابو علی برد چون امام تامل کرد دانست که خطا کرده است ازان شخص پرسید که این فتوی را شیخ داده بود وی آنرا نخواند گفت شیخ خط نمی تواند خواند امام بو علی برخاست وپیش وی آمد گفت اگر آن بو علی نبودی این بو علی باتش دوزخ رسیده بودی وفات وی بمرو بوده در شعبان سنه اربع وعشرین واربعمایه

شیخ ابو علی دقاق قدس سره نام وی حسن بن محمد الدقاق ست ویگانه وقت خود بود در نیشابور وامام فن خود ودر زمان خود بی نظیر بیانی صریح ولسانی فصیح داشت مشایخ بسیار دیده بود ومرید نصرآبادی بود ومذکری کردی در نیشابور برفته از دنیا در ماه ذو القعده سنه خمس واربعمایه شیخ الاسلام گفت وی

هر سال جائے رفتی و بشهر دیگر مقام کردی و آخر باز آمدی استاد ابو القاسم قشیری داماد
وے بود و شاگرد وی و مجالس وی جمع کرده بود دقاق شوری داشت و گرم بود وی می گفتی
می باید که بخیابان هری کوک کنم یعنی بانگ زنم که وی در کار هری لوگان دور قرار رفته بود گفتند
بهری شوی ترا بنعره بکشند زیرا که هر کس در مجلس وی نعره زدی در برابران نعره زدے
شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که شیخ عمو گفت که در مجلس دقاق بودم کسی از نزول
حق سبحانه پرسید باین دو بیت جواب داد شعر خَلِيلَيَّ هَلْ اَبْصَرْتُمَا اَوْ سَمِعْتُمَا + بِاَكْرَمِ
مِنْ رَبٍّ يَمْشِي اِلٰى عَبْدِهٖ + اَتٰى زَائِرًا مِنْ غَيْرِ وَعْدٍ وَقَالَ لِي + اَصُوْنُكَ
مِنْ تَعْلِيْقِ قَلْبِكَ بِالْوَعْدِ وهم وی گفته که چون مدعی به بینید دامن وی محکم گیرید که
معنی داران و محققان بر فتند صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که از پیری شنیدم که گفت روزے
بمجلس وے در آمدم به نیت آنکه از توکل پرسم وے دستارے طبری نیکو بر سر داشت دلم
بآن میل کرد و گفتم اَيُّهَا الْاُسْتَاذُ توکل چه باشد گفت آنکه طمع از دستار مردم کوتاه کنی این
بگفت و دستار را بمن انداخت بو علی دقاق گفت اگر هر کرا آزاد کنند برود و باز نیاید
میدان خالی ماند شیخ الاسلام گفت نه رونا زست باز آے که قصه دراز ست هم بو علی
دقاق گفته درخت خودروے که کسی آنرا نه پرورده باشد برگ بر آرد و لے بار نیارد و اگر
آرد بے مزه آرد پس گفت من این طریق از نصر آبادی گرفتم و او از شبلی و او از جنید هرگز
نزد نصر آبادی نرفتم تا غسل نه کردم روزے پیرے رسید یکی وی را بشناخت گفت آن
استاد ابو علی دقاق ست بزرگان آمدند و استدعاے درس کردند قبول نکرد الحاح بسیار
کردند و منبر نهادند تا وعظ گوید بمنبر بالا رفت و اشارت براست کرد و گفت اَللّٰهُ اَكْبَرُ

[illegible]

و روے بقبله کرد و گفت وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ و بجانب چپ اشارت کرد و گفت
فَاللّٰهُ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى خلق بیکبار بهم بر آمدند و غریو بر خاست و چند کس بر جای بمردند و استاد
در میان آن شور از منبر فرود آمد و برفت بعد از ان وے را طلب کردند نیافتند مریدے
داشت بازرگان بیمار شد شیخ بعیادت وی آمد و پرسید که ترا چه شد گفت شب برخاستم
که وضو سازم و تهجد گذارم تابی بر پشت من افتاد و دردی سخت پدید آمد و تب در پیوست استاد
گفت ترا باین فضولی چه کار که نماز شب کنی ترا مردار دنیا از خویشتن دور مے باید کرد
کسی را که سر درد کند طلا بر پا نهد هرگز به نشود چون دست نجس کرد و آستین شوید هرگز پاک
نگردد و هم استاد ابو علی گفته در مناجات خویش خداوندا مرا رسوا مکن که بسے از تو لافها زده ام
بر سر منبر و اگر رسوا خواهی کرد در پیش مجلسیانم رسوا مگردان مرا همچنین در مرقع
صوفیان رها کن در کوه بیکدستم ده و عصا بدیگر دست که من شیوهٔ صوفیان دوست دارم
آنگاه مرا با رکوه و عصا در مرقع سر وادی از وادیهاے دوزخ در ده تا من ابد الآبدین خونابهٔ
فراق می خورم و در ان وادی نوحه می کنم و بر نگونساری خویش می گریم و ماتم بازماندگی
خویش میدارم تا بارے اگر قرب توام نبود نوحه توام بود و هم وے گفته خداوندا ما دیوان خود
سیاه بگناه کردیم و تو موے ما را بروزگار سفید کردے اے خالق سیاه و سفید
فضلی بکن و سیاه کردهٔ ما را هر کار سفید کردهٔ خویش کن استاد ابو القاسم قشیری پس از وفات
وی را بخواب دید که بسیار بیقراری میکرد و می گریست گفت ای استاد چه بوده است مگر
بازگشتن بدنیا می بایدت گفت آرے و لے نه برای مصلحت دنیا و نه برای آنکه مجلس
گویم اما از بهر آنکه میان در بندم و عصا بر گیرم و همه روز بیکدر مے شوم و حلقه و عصا بر در
میزنم و مے گویم مکنید که نمی دانید از که باز می مانید گویند در آخر عمر چندان درد بر استاد
پدید آمده بود که هر آخر روزے بر بام بر آمدے و روے بآفتاب کردے و گفتی ای

[illegible]

سرگردان مملکت امروز چون بودے وچون گذرانیدے ہیچ جاے براند وگمین این حدیث
تا فتی وہیچ جاے از زیر وزبر شد گان این کار وواقعہ خبرے یافتی ہم ازین جنس می گفتی
تا آفتاب فروشدے وگویند کہ سخن وے در آخر حیات چنان شد کہ کس فہم نمی کرد وطاقت
نمیداشت مردم اندک ہفدہ یا ہژدہ کس بمجلس وے در آمدی شیخ الاسلام گفتہ است کہ چون
بوعلی دقاق را سخن عالی شد مجلس او از خلق خالی شد **ابو علی الشبوی المروزی**
رحمہ اللہ تعالیٰ نام وے محمد بن محمد بن عمر بن شبویہ ست کَانَ لِسَانُ الْوَقْتِ بِنَاحِيَتِهٖ
وَعَدِيْمُ النَّظِيْرِ بِهَا از اصحاب ابو العباس بن سیاریست وَفِيْ تَارِيْخِ الصُّوْفِيَةِ الْقَاسِمِ
بْنِ الْقَاسِمِ اَبُو الْعَبَّاسِ بْنِ بِنْتِ الْاِمَامِ اَحْمَدُ بْنِ سَيَّارِ الْمَرْوَزِيْ لَهٗ لِسَانٌ فِيْ عُلُوْمِ
الْحَقَائِقِ وَاحِدٌ مَنْ بَقِيَ مِنْ اَجِلَّةِ مَنْ صُحْبَةِ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ شَبُّوْيَة
وَفِيْ اَنْسَابِ السَّمْعَانِيْ اَبُوْ عَلِي الشَّبُّوْئِيْ يَرْوِيْ عَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدِ
بْنِ يُوْسُفَ الْعَزِيْزِيْ شیخ ابو سعید ابو الخیر گوید قدس اللہ سرہ کہ استاد ابو علی دقاق
بنزدیک پیر شبوئی آمد وما بمرو بودیم وپیر شبوئی صحیح بخاری یاد داشت وما صحیح بخاری
از وے سماع داریم وپیر را ازین معنی آگاہی تمام بودہ است واستاد ابو علی دقاق را با این
سخن وے آورد پیر شبوئی استاد ابو علی را گفت کہ ما را ازین معنی نفسی زن استاد ابو علی
گفت این سخن بر ما بستہ است کشادہ نیست گفت روا بود کہ ما نیاز خویش حاضر کنیم تا ترا
بر نیاز ما سخن بکشاید آن معنی آتش ست ونیاز سوختہ استاد ابو علی اجابت کرد مجلس
نہاد ووی را بر سر منبر سخن نمی کشاد کہ مردم اہل آن نبودند پیر شبوئی از در مسجد در آمد استاد
را چشم بروے افتاد وسخنش بکشاد چون مجلس بآخر رسید پیر شبوئی گفت توانی کہ بودے
این ما بودیم نیاز باید ہیچ راہے بخدا وند از نیاز نزدیکتر نیست اگر بر سنگ خارہ افتد چشمۂ
آب بکشاید روزے در تابستان در گرمگاہ روزے کہ خاک وگرد بود ابو علی شبوئی
را دیدند کہ می رفت گفتند کہ یا ایہا الشیخ کجا می روی گفت بفلان خانقاہ مے روم کہ آنجا

ابو علی شبوئی ... [illegible] ... لسان الوقت ... [illegible] ... تاریخ مشایخ الصوفیہ [illegible]

مذکور ست کہ قاسم پسر قاسم یعنی ابو العباس دخترزادۂ امام احمد سیارہ مروزی ست وی را زبانی بودہ در علم حقیقت وی یکی است از جملہ آنانی کہ باقی ماندہ اند از بزرگانی کہ صحبت داشتہ با ایشان محمد پسر عمر شبویہ در انساب سمعانی

مذکور است کہ ابو علی شبوئی روایت حدیث می کند از ابی عبد اللہ محمد پسر یوسف عزیزی ... [illegible] صاحب بخارے است ۱۲

درویشانند ومن نشستہ ام کہ در روزی صد وبیست رحمت از آسمان بدرویشان بارد وتخصیص در وقت
قیلولہ اکنون می روم کہ آنجا قیلولہ کنم باشد کہ از ان رحمت نیز بر من بارد وبزرگان گفتہ اند خویشتن
را در میان ایشان در خوران وخویشتن را از ایشان واز دوستان ایشان فرا نمائی اگرچہ دانی کہ چگونہ
رسوائی **مصرع** عاشق نمائی خویشتن ار چہ چنین نہ تا فردا کہ گویند تو کیستی گوئی من از دوستان
ایشانم وچون سخن ایشان شنوی واگرچہ معنی ندانے سری جنبانی تا فردا گوئی کہ از سر جنبانان
ایشانم گویند کہ بیا ترا حقی ہست مگر بدان سبب برہی **بیت** با عاشقان نشین وہمہ عاشقے گزین
با ہر کہ نیست عاشق با او مشو قرین **شیخ ابو القاسم بشر یاسین رحمہ اللہ** از جملۂ
مشاہیر علماء عصر وکبار مشایخ دہر بودہ است ونشست وی در مہنہ بودہ است وآنجا از دنیا
برفتہ در سنۃ ثمان ثلثمائۃ شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس اللہ تعالیٰ روحہ گفتہ است کہ در کودکی دران وقت
کہ قرآن می خواندم پدرم با بو الخیر مرا بہ نماز آدینہ می برد در راہ پیر ابو القاسم بشر یاسین پیش آمد گفت
ای ابو الخیر این کودک آن کیست پدرم گفت آن ماست پیر ابو القاسم نزدیک ما آمد وبر سر پای نشست وروی
بر روی ما باز نہاد وچشمہای وی پر آب گشت گفت یا ابی الخیر ما نتوانستیم رفت ازین جہان کہ جای
خالی میدیدیم ودرویشان ضائع می ماندند اکنون کہ فرزند ترا دیدیم ایمن گشتیم کہ ولایتہا را ازین کودک
نصیب خواہد بود پس پدرم را گفت چون از نماز بیرون آئی اورا بنزدیک من آر چون از نماز فارغ
شدیم پدرم مارا نزدیک پیر شیخ ابو القاسم برد چون در صومعہ وے شدیم ودر پیش وی نشستیم طاقی
بود نیک بلند دران صومعہ پیر ابو القاسم پدرم را گفت ابو سعید را بر دوش گیر تا قرصے بران طاق
است فرو گیرد پدرم مرا بر دوش گرفت دست دراز کردم وآن قرص را از طاق فرو گرفتم قرصے
بود جوین وگرم کہ چنانکہ دست مرا از گرمی آن خبر می بود شیخ ابو القاسم آن قرص را از من بستد
وچشم پر آب کرد وآن قرص را بدو نیمہ ساخت یک نیمہ بمن داد وگفت بخور ویک نیمہ خود خورد و
پدرم را ہیچ نصیب نداد پدرم گفت ای شیخ چہ سبب بود کہ مرا ازین تبرک نصیبی نکردے شیخ ابو القاسم
گفت ای ابو الخیر سی سال ست تا این قرص را بدین طاق نہادہ ایم ومارا وعدہ کردہ اند کہ این قرص
در دست آنکس کہ گرم شود جہانی بوی زندہ خواہد گشت وختم این حدیث بر وی خواہد بود اکنون
این بشارت ترا تمام باشد کہ آنکس این پسر تو خواہد بود شیخ ابو سعید قدس سرہ گفتہ است کہ روزے پیش

عہ من ... بقول ... پس ... از ان قوم است ۱۲

ابوالقاسم بشر یاسین بودیم مارا گفت ای پسر خواهی که باخدای سخن گوئی گفتیم خواهیم چرا
نخواهیم گفت هر وقت که در خلوت باشی این بگوی و بیش ازین مگوی ؎ رباعی
جانان قرار نتوانم کرد + احسان ترا شمار نتوانم کرد + گر بر تن من زبان شود هر موئی + یک شکر تو
از هزاره نتوانم کرد ؎ **شیخ لقمان سرخسی قدس سره** وی در ابتداء مجاهده بسیار داشته است
و معامله و احتیاط ناگاه کشفی افتادش که عقلش برفت گفتند لقمان آن چه بود و این چیست
گفت هر چند بندگی بیش کردم بیش می بایست درماندم گفتم الٰهی پادشاهان را چون بندهٔ پیر
شود آزادش کنند تو پادشاه عزیزی در بندگی تو پیر گشتم آزادم کن گفت ندائی شنیدم که
ای لقمان آزادت کردیم نشان آزادی آن بود که عقل از وی برگرفتند پس او از عقلاء مجانین
بوده است و شیخ ابوسعید ابوالخیر بسیار گفته است که لقمان آزاد کردهٔ خدایست سبحانه و تعالیٰ
از امر و نهی و هم شیخ ابوسعید ابوالخیر گفته که شبی جماعتی در خانقاه خفته بودند و در خانقاه بسته بودند
و ما با پیر ابوالفضل بر سر صفه نشسته بودیم و سخن میرفت در معارف مسئله مشکل شد لقمان را دیدیم
که از بام خانقاه در پرید و در پیش ما نشست و آن مسئله را جواب بگفت چنانکه اشکال برخاست
باز بپرید و ببام بیرون شد پیر ابوالفضل گفت ای بوسعید مرتبه این مرد می بینی گفتم می بینم گفت
اقتدا را نشاید گفتم چرا گفت از انکه علم ندارد و از شیخ ابوسعید پرسیدند که در سرخس ظریف کیست
گفت در شهر شما لقمان گفت سبحان الله در شهر ما خود هیچکس از وی شوریده تر و شوخگین تر نیست شیخ
گفت شمارا غلط افتاده است ظریف پاکیزه بود و پاکیزه آن باشد که با هیچ چیزش پیوند نباشد
هیچکس را از وی بی پیوندتر و بی علاقه تر و پاکیزه تر نمی بینم که او در همه عالم با هیچ چیز پیوند ندارد و نه با دنیا
و نه با آخرت و نه با نفس و هم شیخ ابوسعید گفته است که ما در سرخس بودیم پیش پیر ابوالفضل حسن یکی درآمد و گفت
لقمان مجنون را بیماری پدید آمده است و فرو مانده و گفته که مارا بفلان رباط برید سه روز ست
تا آنجاست و هیچ سخن نگفته است امروز گفت که پیر ابوالفضل را بگوئید که لقمان میرود پیر
ابوالفضل چون این سخن بشنید گفت ای ابوسعید برخیز تا آنجا رویم و با جماعت آنجا شدند چون
لقمان او را بدید تبسمی کرد پیر ابوالفضل بر بالین او نشست وی در پیر می نگریست و نفسی گرم میزد
و هیچ لب نمی جنبانید یکی از جمع گفت لا إله إلا الله لقمان تبسمی کرد و گفت ای جوانمرد ما خراج

داده ایم و برات ستده و باقی بر توحید داریم آن درویش گفت آخر خویشتن را بیاد می باید داد لقمان
گفت ما را عربده می فرمائی بدرگاه حق پیر ابوالفضل را خوش آمد گفت همچنین ست ساعتی بود که نفس او
منقطع شد و همچنان در پیر می نگریست و هیچ تغیر در نظرش پدید نیامد بعضی گفتند تمام شد و بعضی گفتند
نشده هنوز نظرش راست و درست پیر ابوالفضل گفت تمام شده است ولیکن تا ما نشسته ایم
وی چشم فراز نکند چون پیر ابوالفضل برخاست لقمان چشم برهم نهاد ؎ **شیخ محمد قصاب آملی**
قدس سره وی بدامغان می بوده است شیخ الاسلام گفته است که شیخ محمد قصاب شاگرد ابوالعباس
قصاب ست مذکری کرد وی شیخ ابوالعباس وی را از مجلس داشتن باز داشته بود که عام را سخن نگوید که
سخن وی بلند شده بود و وی بزرگ بود همه دامغان جیفه بود و وی روح آن و هم شیخ الاسلام
گفت اگر خرقانی و محمد قصاب بجای بودندی من شمارا بوی فرستادمی نه بخرقانی که وی شمارا
سودمندتر بودی از خرقانی یعنی خرقانی منتهی بود مرید از وی بهره کم یافتی شیخ الاسلام گفت که
محمد قصاب با من گفت که هر یوگان صفاتی باشند یعنی برحمت و عفو و کرم گرایند بیش از صفات
نه بینند و معامله صوفیان با ذات است یا معطی ست نه با عطا و هرچه جز ذات اوست حجاب ست ازو ؎
شیخ ابوالحسن خرقانی قدس سره نام وی علی بن جعفر ست یگانه و غوث روزگار خود
بود و قبلهٔ وقت که در روزگار وی رحلت بوی بودی شیخ ابوالعباس قصاب گفته بود که این بازار که
ما با خرقانی افتد یعنی رحلت و زیارت پس از وفات وی بخرقانی گشت چنانکه گفته بود و انتساب
شیخ ابوالحسن در تصوف بسلطان العارفین شیخ ابویزید بسطامی ست قدس الله تعالیٰ روحه و تربیت
ایشان در سلوک از روحانیت شیخ ابویزید ست و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ
ابویزید بمدتی ست و شیخ ابوالحسن شب سه شنبه عاشوراء سنه خمس و عشرین و اربعمائة از دنیا برفته
روزی با اصحاب خود گفت که چه چیز بهتر بود گفتند شیخا هم تو بگوی گفت دلی که در وی همه یاد کرد
ری بود از وی پرسیدند که صوفی کیست گفت صوفی بمرقع و سجاده نبود و صوفی برسم و عادات
صوفی نبود صوفی آن بود که نبود و هم وی گفته که صوفی روزی بود که بآفتابش حاجت نبود
و شبی که بماه و ستاره اش حاجت نبود و نیستی است که بهستیش حاجت نیست از وی
پرسیدند که مرد بچه داند که وی بیدار ست گفت بآنکه چون حق را یاد کند از فرق تا قدمش از یاد کرد حق

خبر داشته باشد و از وی پرسیدند که صدق چیست گفت صدق آنست که دل سخن گوید یعنی آن گوید که در دلش باشد و از وی پرسیدند که اخلاص چیست گفت هرچه برای حق کنی اخلاص ست و هرچه برای خلق کنی ریاست و از وی پرسیدند که کرا رسد در فنا و بقا سخن گفتن گفت کسی را که بیکتار ابریشم از آسمان در آویخته باشند بس باوی بیاید که درختها و بناها بیفگنند و همه کوهها برکند و همه دریاها انباشته کند و ویرا از جایگاه نتواند جنبانید و هم وی گفته که هرگز باکسی صحبت مدارید که شما گوئید که خدا و او گوید چیزی دیگر و هم وی گفته که اندوه طلب کن تا آب چشمت پدید آید که حق تعالی گریهٔ بندگان را دوست میدارد و هم وے گفته اگر سر دوے بگوید و بان حق را خواهد بهتر ازان بود که قرآن خواند و بدان حق را نخواهد و هم وی گفته که وارث رسول صلعم آنکس بود که بفعل رسول اقتدا کند نه آن بود که روے کاغذ سیاه کند شبلی گفته است آن خواهم که نخواهم و وے گفته است که این هم خواستی ست و هم وی گفته که امروز چهل سال ست که تا یک وقتم و حق بدلم می نگرد بجز خود را نمی بیند مَا بَقِيَ فِي لِغَيْرِ اللّٰهِ شَيْئٌ وَلَا فِي صَدْرِي لِغَيْرِهٖ قَرَارٌ و هم وی گفته که چهل سال ست که نفسم یک شربت آب سرد میخواهد یا شربت دوغ ترش میخواهد و هنوز ویرا نداده ام و هم وی گفته علما و عباد در جهان بسیار اند ترا ازان باید بودن که روز بشب آری چنانکه حق پسندد و شب بروز آوری چنانکه حق پسندد و هم وی گفته که روشن ترین دلها آن بود که دران خلق نبود و بهترین کارها آن بود که دران اندیشهٔ مخلوق نبود و حلال ترین نعمتها آن بود که بجهد تو بود و بهترین رفیقان آن بود که زندگانیش باحق بود **شیخ ابو عبد اللہ الداستانی** رح نام وی محمد بن علی الداستانی ست و لقب وی شیخ المشایخ عالم بوده بانواع علوم و از محتشمان درگاه حق بوده و ویرا کلامی مهذب ست و اشاراتی لطیف از اقران شیخ ابو الحسن بود و نسبت ارادت وی بسه واسطه بشیخ عمی بسطامی که برادر زادهٔ سلطان العارفین ست و مرید وی بیت می رسد در ماه رجب سنة سبع عشر و اربعمائة برفته از دنیا و عمر وی پنجاه و نه ساله بوده صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که من از شیخ سهلکی که از اصحاب وی بود شنیدم که گفت وقتی اندر بسطام ملخ آمد و همه کشتها و درختها از بسیاری آن سیاه شد و مردم دست بخروش بردند شیخ مرا گفت که این چه مشغله است گفتم ملخ آمده است و مردمان بدان رنجه دل می باشند شیخ برخاست

و بام برآمد و روی بآسمان کرد در حال همه ملخها برخاستند نماز دیگر را یکی نمانده بود و هیچکس را یک شاخ بزیان نرسیده **شیخ ابو سعید بن ابو الخیر قدس سره العزیز** نام وی فضل اللہ بن ابی الخیر ست سلطان وقت بود و جمال اهل طریقت و مشرف القلوب و در وقت وی همه مشایخ ویرا مسخر بودند پیروی در طریقت شیخ ابو الفضل بن حسن سرخسی ست شیخ ابو سعید گفته که یکروز می آمدم بر در شارستان سرخس تل خاکستر بود و لقمان مجنون بر سر آن نشسته قصد وی کردم و بران بالا شدم وی پاره بر پوستین میدوخت و با بوے می نگریستم و حضرت شیخ چنان ایستاده بوده است که سایهٔ وی بر پوستین لقمان افتاده بود چون آن پاره بر پوستین دوخت گفت یا ابا سعید ما ترا باین پاره برین پوستین دوختیم پس برخاست و دست ما بگرفت و میبرد تا بخانقاه پیر ابو الفضل ویرا آواز داد وی بیرون آمد و گفت یا ابو الفضل این را نگاه دار که از شماست پیر دست ما بگرفت و در خانقاه برد و در صفه بنشست و جزوی برگرفت و در انجا نظرے کرد ما را چنانچه عادت دانشمندان بود طلبی در سینه پدید آمد که دران جزو چیست پیر بدانست گفت یا ابا سعید صد و بیست و چهار هزار پیغمبر را که بخلق فرستادند گفتند با خلق بگوئید که اللہ ایشان آمدند کسانیکه این کلمه گفتند درین کلمه مستغرق شدند شیخ گفت این سخن آن شب ما را در خواب نگذاشت بامداد پیش از برآمدن آفتاب ز پیر دستوری خواستیم و بدرس تفسیر پیش بو علی فقیه آمدیم چون بنشستیم خواجه ابو علی را اول درس این آیه بود قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ و دران ساعت دری در سینهٔ ما کشادند بسماع این کلمه و ما را از ما فرا ستدند خواجه بو علی آن تغیر در ما بدید گفت دوش کجا بودهٔ گفتم بنزدیک پیر ابو الفضل گفت برخیز و باز آنجا شو که حرام بود ترا ازان جا و ازان معنی باین آمدن ما بنزد پیر ابو الفضل شدیم واله و متحیر همه این کلمه گشته چون پیر ابو الفضل ما را بدید گفت یا ابا سعید **هیت** مستک شدهٔ همی ندانی پس و پیش + هان گم نه کنی تو این سر رشتهٔ خویش + گفتم که ای شیخ چه میفرمائی گفت در او بنشین و این کلمه را باش که این کلمه با تو کارها دارد چون پیر ابو الفضل برحمت حق پیوست و ما را در مدت حیات پیر هر اشکال که بودے بوی رجوع افتادے چهل اشکال ما را هیچکس متعین نبود الا شیخ ابو العباس با آمل رفتیم بنزدیک شیخ ابو العباس و یکسال پیش وے بودیم گویند که شیخ ابو العباس اندر جماعت خانهٔ

صوفیان موضعی بود که چهل و یکسال در انجا نشسته بود در میان جمع اگر شب در ویشی نماز
افزونی کردے گفتے اے پسر تو عجب که این پیر هرچه میکند برای شما میکند که ویرا باین هیچ کار
نیست و بدین حاجتے ندارد و هرگز دران یکسال شیخ ابوسعید را نگفت که تو عجب یا نماز مکن
چنانکه دیگران را و ویرا در برابر خود خانگکے داده بودند یک شب شیخ ابو العباس از صومعه بیرون آمد
مگر فصد کرده بود در گش کشاده شده بود و شیخ ابوسعید از ان حال خبر داشت برخاست و زود
از زاویهٔ خود بیرون آمد و پیش شیخ آمد و دست وی ببست و بست و جامه از وی باز کرد
و جامهٔ خویش پیش وے داشت شیخ ببستد و در پوشید پس جامهٔ شیخ را بشست و نمازی کرد و بر ریسمان
افگند و هم در شب خشک شد بمالیده در نوردید و پیش شیخ آورد شیخ اشارت کرد که ترا در باید
پوشید شیخ ابوسعید در پوشید و بزاویهٔ خود در رفت چون بامداد شد جماعت برخاستند و حاضر آمدند
در شیخ ابو العباس نگریستند جامهٔ شیخ ابوسعید دیدند و در شیخ ابوسعید جامهٔ شیخ ابو العباس در تعجب
ماندند شیخ ابو العباس گفت آری دوش نثارها رفت همه نصیب این جوان خنگی آمد مبارکش باد
شیخ ابوسعید گفته است روزی دو کس پیش شیخ ابو العباس در آمدند و بنشستند و گفتند
مارا بایکدیگر سخنے رفته است یکی می گوید اندوه ازل و ابد تمام تر و یکی می گوید شادی ازل و ابد
تمامتر شیخ چه می گوید شیخ دست بروے فرود آورد و گفت الحمد لله که منزلگاه پسر قصاب نه اندوه
است و نه شادی لَيْسَ عِنْدَ رَبِّكَ صَبَاحٌ وَلَا مَسَاءٌ اندوه و شادی صفت تست و هرچه
صفت تست محدث ست و محدث را به قدیم راه نیست پس گفت پسر قصاب بندهٔ خدایست
در امر و در نهی مصطفی صلعم در متابعت سنت اگر کسی دعوی راه از جوانمردان میکند گواهش اینست
چون آن دو کس بیرون شدند پرسیدیم که آن دو کس که بودند گفتند یکی ابو الحسن خرقانی ست
و یکی عبد الله واستانی و هم شیخ ابوسعید گفته است که چون یکسال نزدیک شیخ ابو العباس
مقام کردم گفت باز گرد با مهنه شو تا روزی چند این علم بر در سرای تو زنند ما بحکم اشارت
او باز آمدیم با هزار خلعت و فتوح پیری بوده است بمرو از مشایخ ماوراء النهر نام وے
محمد ابو نصر حبیبی و هرگز شیخ را ندیده بود و قتے خواجهٔ ابوبکر خطیب که از ائمه مرو بود و درس
قفال شیخ را دیده بود بجهت شغلے قصد نیشاپور کرد محمد حبیبی نزدیک وے آمد

و گفت شنیدم که عزم نیشاپور داری مرا سوالی ست میخواهم که از شیخ ابوسعید بپرسی و جواب باز آری
ولیکن باید که او نداند که این سوال من کرده ام گفت آن سوال چیست گفت از وی بپرس که
آثار را محو بود گفت این من یاد نتوانم داشت بر کاغذے بنویس بنوشت و بوی داد خواجهٔ
ابوبکر خطیب گفت چون بنیشاپور آمدم و در کاروانسراے فرود آمدم دو صوفی در آمدند و آواز
دادند که خواجهٔ ابوبکر خطیب نام در کاروان مرد کدام ست آواز دادم که منم گفتند که شیخ ابوسعید
سلام می رساند و می گوید که ما آسوده نه ایم تو در کاروانسراے فرود آمدے باید که بنزد ما آئی
گفتم بگرمابه شوم و غسل کنم انگاه بیایم و از ان سلام و کلام حالی عظیم بر من آمد بیقین دانستم
که کسی ویرا خبر نداده است بگرمابه شدم و غسل کردم چون بر آمدم آن دو درویش را دیدم
ایستاده اند با عود و گلاب گفتند شیخ ما را بخدمت تو فرستاده است چون پیش شیخ آمدم
و شیخ مرا دید گفت شعر أَهْلًا لِسَعْدِ الرَّسُولِ وَحَبَّذَا ٭ وَجْهُ الرَّسُولِ
لِحُبِّ وَجْهِ الْمُرْسِلِ ٭ سلام کردم جواب داد و گفت اگر تو رسالت آن پیر را خوار
میداری سخن او بنزدیک ما عزیز ست تا از مرو بیرون آمدهٔ ما منزل به منزل می شماریم
بیا تا چه داری و آن پیر چه گفته است از هیبت شیخ سوال از خاطرم رفته بود کاغذ را
بیرون آوردم و بدست شیخ دادم شیخ گفت اکنون اگر جواب گوییم بر تو لازم شود که باز گردی
شغلی که داری بگذار دچون خواهی بروی جواب گوییم تا در نیشاپور بودم هر شب پیش
شیخ می بودم وقت باز گشتن جواب سوال پیر طلبیدم گفت آن پیر را بگوی لَا تُبْقِي وَلَا
تَذَرُ یعنی عین نمی ماند اثر کجا ماند سر در پیش افگندم و گفتم مفهوم نشد گفت این بیان
دانشمندے نباید این بیتها یاد گیر و باوے بگوے رباعی جسم همه اشک گشت و چشمم
بگریست ٭ در عشق تو بے جسم همی باید زیست ٭ از من اثری نماند و این عشق از چیست ٭
چون من همه معشوق شدم عاشق کیست ٭ گفتم شیخ بفرماید تا بر جائے ثبت کنند حسن
مودب را فرمود تا بنوشت چون بمرو آمدم در وقت پیر محمد حبیبی آمد قصه را جمله با وے
بگفتم و آن بیتها بر خواندم چون بشنید نعره بزد و بیفتاد و از انجا دو کس ویرا بیرون بردند

وهفتم روز در خاک بود شیخ قدس سره گفته است **مصراع** بر رسته دگر باشد و بر بسته دگر
آنچه از علوم تعلق تقریر زبان دارد و متمسک آن طائفه اِنَّا وَجَدْنَا اٰبَاءَنَا
عَلٰی اُمَّةٍ است بر بسته است تا حیات عاریتی زبان را تحریک مددمی کند و ریا بان
غرورش سرابے می نماید چون ناصیهٔ ملک الموت پدید آید پیرایهٔ عاریت از سر زبان
بردارند و رسوائی مرد ظاهر شود و آنچه تعلق بدل دارد بر رسته است و از وی توقع ثمرات
بسیار در دین و دنیا روزی قوالی در پیش شیخ این بیت میخواند **بیت** اندر غزل خویش
نهان خواهم گشت + تا بر لب تو بوسه دهم چونش بخوانی + شیخ گفت این بیت که گفته است
گفتند عماره گفت خیزید تا بزیارت وی شویم شیخ با جمعے بزیارت وی شدند این رباعی
بر زبان حضرت شیخ گذشته است **رباعی** در راه یگانگی نه کفرست و نه دین + یک گام
ز خود برون نه و راه به بین + ای جان جهان تو راه اسلام گزین + با مار سیه نشین و با خود منشین +
وهم حضرت شیخ گفته اند که این ابیات را در پیش جنازهٔ ما بر خوانید **ع** خوبتر اندر جهان
ازین چه بود کار + دوست بر دوست رفت و یار بیار + آن همه اندوه بود و این همه شادی +
وان همه گفتار بود و این همه کردار + شیخ را پرسیدند از معنی این خبر که تَفَکُّرُ سَاعَةٍ
خَیْرٌ مِّنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ شیخ گفت اندیشه یک ساعت در نیستی خود بهترست از عبادت
یکساله در اندیشه هستی خود بعد از ان گفت **رباعی** تا روی ترا بدیدم اے شمع طراز +
نه کار کنم نه روزه دارم نه نماز + چون با تو بوم مجاز من جمله نماز + چون بی تو بوم نماز من
جمله مجاز + استاد ابو صالح که مقری شیخ بود بیمار شد حضرت شیخ مر ابوبکر مؤدب را که
ادیب فرزندان ایشان بود بخواند و بفرمود که دوات و قلم و پارهٔ کاغذ بیار تا برای
ابو صالح چیزے بنویسیم دوات و قلم و پارهٔ کاغذ آورد شیخ گفت بنویس **رباعی**
حوران بنظارهٔ نگارم صف زد + رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد + آن خال سیه
بران رخان مطرف زد + ابدال ز بیم چنگ بر مصحف زد + خواجه ابوبکر مؤدب آن را
بنوشت و بنزدیک ابو صالح بردند و بروی بستند در حال صحت یافت و همان روز

بیرون آمد روزی شیخ ابو سعید بیرون آمد و در زیر درختی نشست که برگ آن زرد شده بود و این بیت
خواند **بیت** تو از مهر زرد و من ز مهر زرد + تو از مهر ماه و من از مهر ماه + شیخ را گفتند فلان کس
بر روی آب میرود گفت سهل ست بزغی و صعوهٔ نیز بر روی آب میرود گفتند فلان کس در هوا می پرد
گفت زغنی و مگسی نیز بر هوا می پرد گفتند فلان کس در یک لحظه از شهری بشهری میرود گفت
شیطان نیز در یک نفس از مشرق بمغرب میرود و اینچنین چیزها را بس قیمتی نیست مرد آن بود که
میان خلق نشیند و داد و ستد کند و زن خواهد و با خلق در آمیزد و یک لحظه از خدای خود
غافل نباشد شیخ را پرسیدند که تصوف چیست گفت آنچه در سر داری بنهی و آنچه در کف داری
بدهی و از آنچه بر تو آید نجهی و هم شیخ گفته اَللّٰهُ بَسٌ وَمَاسِوَاهُ هَوَسٌ وَانْقَطَعَ النَّفَسُ
وهم شیخ گفته حجاب میان بنده و خدا زمین و آسمان نیست عرش و کرسی نیست پنداشت
و منی تو حجاب ست چون از میان برگیری بخداوند رسیدی شیخ فرموده اند که در سفر بودیم بدیهی
رسیدیم گفتیم اینجا از پیران هیچکس بوده است گفتند پیرے بوده است که وی را ادمی گفتند
گفتیم هیچکس هست که وی را دیده باشد گفتند اینجا پیری ست دیرینه که وی را دیده است فرستادیم
تا آن پیر بیامد مردے بشکوه بود پرسیدیم که داور را دیده گفت کودک بودم که وی را دیدم گفتیم
که از وی چه شنیدے گفت مرا قوت آن نبود که سخن او را بدانستمی لیکن یک سخن یاد دارم از وی
روزی مرقع داری از راه رسید و بنزدیک وی در آمد و سلام کرد و گفت پاے افزار بیرون کنم
ایها الشیخ که بتو بیاسایم که گرد همه عالم بگشتم خود بیاسودم و آسوده نیز ندیدم پیر گفت چرا از
خویش دست نداشتی تا تو خود بیاسودے و خلق هم بتو بیاسودندی ما گفتیم این سخن تمام
است که آن پیر گفته برتر ازین سخن نباشد و هم شیخ فرموده که اصل این حدیث آن باشد که مردرا
باو باز نگزارند و رسول صلی الله علیه وآله وسلم میگفت اَللّٰهُمَّ لَا تَکِلْنِیْ اِلٰی نَفْسِیْ طَرْفَةَ عَیْنٍ
وَلَا اَقَلَّ مِنْ ذٰلِکَ مرا یک چشم زدن بخود باز نگزار و کم از ان و هم شیخ گفته که بلبرد بودیم پیرے
حراف را بدیدیم گفت ای شیخ در همه عالم هیچکس انگزار و تا شربت آب بمن دهد یا بر من سلام
کند و همه خلق میخواهند تا ساعتے از خود برهند و من میخواهم که بدانم که یک ساعت کجا
ایستاده ام در آخر عمر آتشے در وے افتاد و بسوخت و هم شیخ فرموده اند وَلَذِکْرُ اللّٰهِ اَکْبَرُ

ذکر خداوند بزرگترست نه چنانکه تو اورا یاد کنی چنانکه او ترا یاد کند ذکر خداوند بزرگتر بود وذکر تو
پید ابود که تا کجا بود ترا باید جست این حدیث را و بجد فرا پیش باید گرفت آن مرد گفت
با آن پیرزن که خدارا کجا جویم گفت دوست مادر کجاش جستی که نیافتی هر کجاش جوئی یابی
مَنْ طَلَبَ وَجَدَ وَجَدَ هر که جست یافت وهر که جوید یابد وهم شیخ فرموده اند که جوانی
بنزدیک پیرے در شد وگفت ای پیر مرا سخنے بگوی پیر ساعتے سر فروبرد وتفکر کرد پس سر
بر آورد وگفت ای جوان انتظار جواب می بری گفت آری پیر گفت هر چه دون حق ست
جل جلاله گر اید سخن نکند وهر چه سخن حق ست عز وعلا بعبارت در نیاید اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی
اَجَلُّ مِنْ اَنْ یُوْصَفَ بِوَصْفٍ اَوْیُذْکَرَ بِذِکْرٍ یکی ازین طائفه گفته است که
مدتی پیش شیخ ابوسعید بودم خواستم که ببغداد روم مرا گفت چون ببغداد روی وترا پرسند که
چه دیدی وچه فائده گرفتی چه خواهی گفت گوئی که درویشے دیدم گفت تا شیخ
چه می فرماید شیخ گفت هر که تازی داند بروی این بیتها خوان شعر قَالُوْا خُرَاسَانُ
اَخْرَجَتْ شَیْئًا ❊ لَیْسَ لَهٗ فِیْ جَمَالِهٖ ثَانٍ ❊ فَقُلْتُ لَا تُنْکِرُوْا مَحَاسِنَهٗ
فَمَطْلَعُ الشَّمْسِ مِنْ خُرَاسَانٍ وهر که تازی نداند این رباعی را بروی بخوان ٭ آنی که
بخلد یادگار از تو برند ٭ سبزی بهشت ونوبهار از تو برند ٭ در چین وخطا نقش ونگار از تو برند ٭
ایران همه فال روزگار از تو برند ٭ خدمت شیخ از استاد ابوعلی دقاق پرسید که این حدیث بر
دوام بود استاد گفت نه شیخ سر در پیش افگند ساعتے دیگر سر بر آورد وگفت اے
استاد این حدیث بر دوام بود گفت اگر بود نادر بود شیخ دست برهم زد وگفت این از آن
نادر هاست خدمت شیخ شب جمعه وقت نماز خفتن چهارم شعبان سنه
اربعین واربعمایه از دنیا برفته وعمر او هزار ماه بوده است **شیخ ابوالقاسم**
گرگانی قدس سره نام وے علی ست در وقت خود بی نظیر بود ودر زمان
خود بی عدیل نسبت وے بسه واسطه که شیخ ابوعثمان مغربی وشیخ ابوعلی
کاتب وشیخ ابوعلی رودباری اند بسید الطائفه جنید میرسد وی را حالتی قوی بوده است چنانکه همه را
روی بدرگاه وی بوده است در کشف واقعه مریدان آیتی بوده است ظاهرا صاحب کشف المحجوب گوید

که وقتی مرا واقعه افتاد وطریق حل آن بر من دشوار شد قصد شیخ ابوالقاسم گرگانی کردم وی را در مسجد
یافتم که بر در سراے وے بود تنها بود واقعه مرا بعینها با ستونی میگفت من ناپرسیده جواب خود یافتم
گفتم ایها الشیخ این واقعه نیست گفت ای پسر این ستون را خدای تعالی درین ساعت با من ناطق
گردانید تا از من این سوال کرد روزی شیخ ابوسعید وشیخ ابوالقاسم قدس الله روحهما در طوس با هم نشسته
بودند بر یک تخت وجمعی درویشان در پیش ایشان ایستاده بر دل درویشی گذشت که آیا منزلت
این دو بزرگ چیست شیخ ابوسعید روی بدان درویش کرد وگفت هر که خواهد که دو پادشاه بهم بیند
در یک وقت ویکجای بر یک تخت گو درنگر ان درویش چون این بشنید در ان هر دو بزرگ نگریست
حق تعالی حجاب از پیش چشم وے برداشت تا صدق سخن شیخ بر دل وی کشف گشت وبزرگواری
ایشان بدید پس بدلش بگذشت که آیا خداوند تبارک وتعالی را امروز در روی زمین هیچ بنده هست
بزرگوار تر ازین هر دو شخص شیخ ابوسعید روی بدان درویش کرد وگفت مختصر ملکے بود که هر روزی در آن
ملک چون ابوسعید وابوالقاسم هفتاد هزار فراتر شده وهفتاد هزار فرود **خواجه مظفر بن**
احمد بن حمدان قدس سره کنیت وی ابواحمدست خداوند تعالی در چار بالش ریاست
در این قصه را بروی بگشاد وتاج کرامت بر سر وی نهاد ووی را بیانی بود نیکو وعبارتی عالی در فنا
وبقا شیخ ابوسعید ابوالخیر فرموده اند که مارا باین درگاه از راه بندگی آوردند وخواجه مظفر را از
راه خداوندی یعنی ما بمجاهدت مشاهدت یافتیم وے از مشاهدت بمجاهدت آمد صاحب کشف المحجوب
گوید که من از وی شنیدم که گفت انچه بندگان را بقطع بوادے ومفاوز وقیافی روی نمود من بچار بالش
وصدر یافتم واصحاب رعونت این قول را از ان پیر بدعوی بردارند وآن از نقص ایشان بود هیچ
حال عبارت از صدق حال دعوی نباشد خاصه که با اهل آن روزی خواجه مظفر در نوقان
می گفت که کار ما با شیخ ابوسعید همچنان ست که در پیمانه ارزن یکدانه از شیخ ابوسعیدست وباقی من یکی از
مریدان شیخ ابوسعید آنجا حاضر بود واز سر گرمی برخاست پای افزار در پای کرد وپیش شیخ ابوسعید آمد وانچه آنجا
از خواجه مظفر شنیده بود بگفت شیخ گفت برو وخواجه مظفر را بگوے که آن یکی هم تو ئی ما هیچ نیستیم
معشوق طوسی قدس سره نام وے محمدست از عقلای مجانین بوده است وسخت بزرگوار
وصاحب حالتی بکمال در شهر طوس می بوده است وقبر وے آنجاست در آن وقت که شیخ ابوسعید

۱ قوله ان الله تعالی الخ یعنی بتحقیق خدای تعالی بزرگتر از انست که وی را وصف کنند بوصفی یا وی را ذکر کنند بذکرے ۱۲
۲ قوله خراسان الخ شیخ قدس سره از حال خود خبر میدهد ارشاد طالبان را یعنی گفتند که خراسان چیزی را بیرون آورد که نیست مر اورا در جمال ثانی وبرابر گفت من گفتم منکر نشوید خوبیهای آن را ... این سخن را ... حقیقت ... طلوع آفتاب از خراسان است ۱۲
۳ ... ۱۲

۱ ... ۱۲
۲ نوقان ... شهر خراسان ۱۲

ابوالخیر از مهنه عزیمت نیشابور کرده بود یکی از مهمهای که در نواحی طوس بود رسید درویشی را دید گفت که شهر طوس باید رفت نزدیک خواجه محمد معشوق و باوی گفت که دستوری است که بشهر و ولایت تو در آییم چون آن درویش برفت شیخ فرمود تا اسب زین کردند و بر اثر وی سوار شدند و همه صوفیان در خدمت شیخ چون بیک فرسنگی شهر رسید بموضعی که از آنجا شهر را بتوان دید اسب شیخ بایستاد و همه جمع بایستادند چون آن درویش پیش معشوق رسید و پیغام شیخ بگزارد معشوق تبسم کرد و گفت برو بگوی تا در آید چون معشوق این سخن بگفت شیخ از آنجا اسب براند و جمع روان شدند و در راه آن درویش بشیخ رسید و سخن معشوق باز گفت شیخ هم از راه پیش معشوق آمد و وی شیخ را استقبال کرد و در بر گرفت و گفت فارغ باش که این نوبت که انجا زنند روزی چند را بر درگاه تو خواهند زد و عین القضاة همدانی در بعضی از رسائل خود نوشته است که محمد معشوق نماز نکردی از خواجه محمد حمویه و از خواجه امام احمد غزالی رحمهما الله شنودم که روز قیامت همه صدیقان را این تمنا بود که کاشکی خاکی بودندی که روزی محمد معشوق قدم بران خاک نهاده بودی این محمد معشوق ترکی قبا بسته بودی روزی در مسجد جامع طوس آمد شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس الله روحه مجلس میداشت این محمد بندی بر قبا زده شیخ ابوسعید را خاموش کرد و زبان وی بسته چون ساعتی برآمد شیخ ابوسعید گفت که ای سلطان عصر و ای سرور بود بند قبا را بگشا که بند بر هفت طبقه آسمان و زمین نهادی امیر علی عبو قدس سره عین القضات در بعضی مکتوبات خود در بیان آنکه هیچگونه حضور و غیبت یکسان نبود بلکه دل با وجود قرب القلوب تقاضای قرب الابدان هم میکند میگوید که امیر علی عبو مریدی داشت او را احمد شهرآبادی نام بود یک روز آن مرید را بفرستاد تا از بازار چیزی آرد این مرید رفت و هانا چیزی حاضر نبود در وقت خود را بفروخت و آن چیز که پیر خواسته بود بخرید و بوی فرستاد چون چندروزی برین واقعه برآمد آن کس که آن مرید را خریده بود مگر واقف شد بر حقیقت کار او را تکمیل کرد تا پیش پیر آمد چون در آمد امیر علی او را گفت ای جوانمرد چندین هزار سال جان ما در غیب در عشق آفرینش تو می سوخت این بس نبود که در فراق ظاهر نیز در می بایست یکهفته قرب ظاهر هم بباید و هم وی گوید در بیان حال جماعتی که بی راهبری راه نا سلوک رفتند و بعضی از ایشان را مغلوبی در پناه خود نگاه داشت و ستی سایبان سر ایشان شد و هر که با تمیز بود سرش بر داشتند و از جمله مغلوبان آن دو ترکمان بودند که حسین قصاب لنز

ایشان

ایشان حکایت کرد که با کاروانی عظیم در راهی می رفتم ناگاه آن دو ترکمان از میان آن کاروان بیرون شدند و راه نامسلوک را پیش گرفتند با خود گفتم که این دو ترکمان مگر راهی می دانند نزدیک تر ازین راه معهود در پی ایشان نهادم و می رفتم و کاروان را همچنان بگذاشتم شب در آمد چون پاره راه برفتم ناگاه روی ماه پوشیده شد با بری سیاه من راه گم کردم و لیکن چاره نمیدانستم جز رفتن چون نیم شبی شد دگر پاره ماه از ابر بیرون آمد و اثر تو در مرم آن دو جوانمرد باز یافتم و می رفتم چون صبح رسید کوهی پدید آمد آن دو ترکمان مردار پای بران کوه نهادند و بیک ساعت بران کوه بالا شدند من نیز جانی می کندم ساعتی بیفتادمی و ساعتی برفتمی آخر بر سر آن کوه شدم آفتاب طلوع می کرد لشکرگاهی عظیم دیدم خیمهای بی نهایت زده و در ان میان خیمه دیدم عظیم پرسیدم که آن خیمه از آن کیست گفتند از آن سلطان ست پای راست از رکاب بیرون آورده آوازی شنیدم که سلطان در خیمه نیست بر اسب نشسته و بشکار شده مرا عقل زائل شد پای چپ در رکاب بماند و پای راست باز آورده هنوز در انتظار آنم که سلطان باز گردد عین القضات گوید که آن دو ترکمان یکی محمد معشوق بوده است و یکی امیر علی عبو قدس الله سرهما شیخ ابوعلی عبدالرحمن السلمی النیشابوری نام وی محمد بن حسین بن موسی السلمی ست صاحب تفسیر حقایق و طبقات مشایخ ست و غیر آن مصنفات بسیار دارد و مرید شیخ ابوالقاسم نصرآبادی ست و خرقه از دست وی دارد و نصرآبادی مرید شبلی ست و شیخ ابوسعید ابوالخیر بعد از وفات پیر ابوالفضل بصحبت وی رسیده و از دست وی

ایستاده و حیرت و هیمان مانع عمل و خدمت نگشته چنانچه مانع مقتدای وی همین که محمد معشوق است پای راست باز آورده یعنی از رکاب

خرقه پوشیده شیخ ابو سعید گفته که نزدیک شیخ ابو عبد الرحمن سلمی در شدم اول کرت که او را دیدم
مرا گفت ترا تذکره نویسم بخط خویش گفتم بنویس بنوشت بخط خود سَمِعْتُ جَدِّيْ اَبَا
عَمْرٍو بْنِ نُجَيْدِ السَّلَمِيْ يَقُوْلُ سَمِعْتُ اَبَا الْقَاسِمِ الْجُنَيْدَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيْ
يَقُوْلُ التَّصَوُّفُ هُوَ الْخُلُقُ مَنْ زَادَ عَلَيْكَ بِالْخُلُقِ زَادَ عَلَيْكَ بِالتَّصَوُّفِ
وَاَحْسَنُ مَا قِيْلَ فِيْ تَفْسِيْرِ الْخُلُقِ مَا قَالَ الشَّيْخُ الْاِمَامُ اَبُوْ سَهْلِ الصُّعْلُوْكِيُّ
اَلْخُلُقُ هُوَ الْاِعْرَاضُ عَنِ الْاِعْتِرَاضِ صاحب کتاب فتوحات مکیه
قدس الله سره فِي الْبَابِ الْحَادِيْ وَالسِّتِّيْنَ وَمِائَةٍ فِي الْمَقَامِ الَّذِيْ بَيْنَ
الصِّدِّيْقِيَّةِ وَالنُّبُوَّةِ می گوید که در محرم سنه سبع و تسعین و خمسمایه باین مقام در آمدم و من
در سفر بودم در بلاد مغرب حیرت بر من غالب شد و جهت تنهائی و انفراد وحشتی عظیم روی
نمود و نمی دانستم که نام آن مقام چیست با وجود آنکه مرا حاصل بود پس با آن حیرت و وحشت
از آن منزلے که بودم رحلت کردم و بعد از نماز دیگر بخانه شخصے که میان من و وی موالفت تمام بود
فرود آمدم و با زان حیرت و وحشت با وی سخن می گفتم ناگاه دیدم که سایه شخصی ظاهر شد از جای خود
بر جستم گفتم شاید که کسی باشد که نزدیک وی مرا فرجی حاصل آید مرا معانقه کرد چون تامل کردم دیدم که شیخ
ابو عبد الرحمن سلمی ست که روح وی در صورت جسدانی متمثل شده است و حق سبحانه بجهت رحمت
بر من وی را بمن فرستاده است با وی گفتم که ترا درین مقام می بینم گفت که درین مقام قبض روح من کرده اند
و درین مقام از دنیا بعقبی رفته ام و همیشه درین مقامم پس ذکر وحشت و عدم موانست خود
دران مقام کردم گفت اَلْغَرِيْبُ مُسْتَوْحِشٌ پس گفت بَعْدَ اَنْ سَبَقَتْ لَكَ
الْعِنَايَةُ الْاِلٰهِيَّةُ بِالْحُصُوْلِ فِيْ هٰذَا الْمَقَامِ فَاحْمَدِ اللّٰهَ يَا اَخِيْ و راضی باش
با آنکه با خضر علیه السلام درین مقام مشارک باشی وی را گفتم یا ابا عبد الرحمن این مقام را هیچ نامے
نمیدانم که بآن نامش خوانم گفت هٰذَا الْمُسَمّٰى مَقَامُ الْقُرْبَةِ فتحقق به شیخ ابو عبد الرحمن

[illegible]

گفته ست اَلَّذِيْ لَا بُدَّ لِلصُّوْفِيِّ مِنْهُ شَيْئَانِ الصِّدْقُ فِي الْاَحْوَالِ
وَالْاَدَبُ فِي الْمُعَامَلَاتِ وَفِيْ تَارِيْخِ الْيَافِعِيِّ اَنَّهُ تُوُفِّيَ السُّلَمِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ
سَنَةَ اثْنَتَيْ عَشَرَةَ وَاَرْبَعِمِائَةٍ حسین بن محمد بن موسی السلمی قدس الله
سره العزیز وی پدر شیخ ابو عبد الرحمن سلمی ست از کبار مشائخ است با عبد الله منازل و ابو علی
ثقفی صحبت داشته است و شبلی را دیده بود و مجاهده دایم داشت و در علوم معامله کامل بود
چون شیخ ابو عبد الرحمن متولد شد هر ملکے که داشت بفروخت و بصدقه داد او را گفتند ترا
پسری بر آمد هیچ برای وے باز نگرفتی گفت اگر صالح بود هُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِيْنَ اگر مفسد
بود من آلت فساد نداده باشم تُوُفِّيَ رَحِمَهُ اللّٰهُ سَنَةَ نَيِّفٍ وَاَرْبَعِيْنَ وَ
ثَلٰثَمِائَةٍ ابو سهل الصعلوکی قدس الله سره نام وے محمد بن سلیمان الصعلوکی
الفقیر ست كَانَ اِمَامَ وَقْتِهِ فِيْ عُلُوْمِ الشَّرِيْعَةِ وَوَاحِدَ زَمَانِهِ وَالْمُتَّفَقُ
عَلٰى تَقَدُّمِهِ عَلٰى لِسَانِ الْوَلِيِّ وَالْعَدُوِّ وَصَحِبَ الشِّبْلِيَّ وَالْمُرْتَعِشَ وَاَبَا
عَلِيٍّ الثَّقَفِيَّ وَرَافَقَ اَبَا الْحَسَنِ الْفُوْشَنْجِيَّ وَاَبَا نَصْرٍ الصَّفَّارَ النَّيْسَابُوْرِيَّ
وَكَانَ حَسَنَ السَّمَاعِ طَيِّبَ الْوَقْتِ شیخ ابو عبد الرحمن السلمی گوید که ابو سهل صعلوکی
را از سماع پرسیدند گفت يُسْتَحَبُّ لِاَهْلِ الْحَقَائِقِ وَيُبَاحُ لِاَهْلِ الْعِلْمِ وَيُكْرَهُ
لِاَهْلِ الْفِسْقِ وَالْفُجُوْرِ وے گفته که هرگز دست در جیب نکرده ام و گره بر چیزے
نزده ام و مرا قفلے و کلیدی نبوده است و هم وے گفته قَدْ تَعَدّٰى مَنْ تَمَنّٰى اَنْ يَكُوْنَ
كَمَنْ تَعَنّٰى شیخ ابو عبد الله ثقفی گفته که خواجه مشغول گشت بسخن سجع چرا چنین نگفت که این به است

[illegible]

قَدْ تَحَنّیٰ مَنْ تَمَنّٰی اَنْ یَکُوْنَ کَمَنْ تَغَنّٰی شیخ الاسلام گفت این بیت بجکیین جنان نگفته که من گفته ام که ادرالطلب نیلِ اما طالب باید و توفی ابوسهل الصعلوکی بنیشابور فی ذیقعدة سنة تسع وستین وثلثمائة وتوفی ابنه ابوالطیب سهل ابن محمد بن سلیمان الصعلوکی الامام فی رجب سنة اربع واربعمائة شیخ الاسلام گفت که سهل صعلوکی گفت مَنْ تَصَدَّقَ وَقَبِلَ اَدَائِهِ فَقَدْ تَصَدَّیٰ لِهَوِیٰ آنه روزی سهل صعلوکی در درس گفت که تحقیق یعنی اهل وی گفته که در همه قرآن مرا این شگفت تر می آید که الله تعالی با موسی میگوید که وَاصْطَنَعْتُکَ لِنَفْسِی شیخ الاسلام گفت که مرا حسد می آید برین سخن که وی گفته شیخ ابوالقاسم قشیری قدس سره نام وے عبدالکریم بن هوازن القشیری ست صاحب رساله و تفسیر لطائف الاشارات است وغیر آن و برادر هر فنے لطایف بسیارست و تصانیف لطیف مرید ابوعلی دقاق ست و استاد ابوعلی فارمدی توفی فی شهر ربیع الآخر سنة خمس وستین واربعمائة صاحب کشف المحجوب گوید که امام قشیری را از ابتدای حالش پرسیدم گفت وقتی مرا سنگی می بایست از بهر روزن خانه هر سنگے که می گرفتم گوهری می شد می انداختم و این از آن می بود که هر دو نزدیک وے یکسان بود بلکه هنوز جوهر خوارتر بود که ویرا ارادت آن نبود و ارادت سنگ داشت و هم صاحب کشف المحجوب گوید که از وی شنیدم که گفت مَثَلُ الصُّوْفِی کَمَثَلِ الْبِرْسَامِ اَوَّلُهٗ هَذَیَانٌ وَاٰخِرُهٗ سُکُوْنٌ فَاِذَا تَمَکَّنْتَ خَرِسْتَ و هم قشیری گفته است اَلتَّوْحِیْدُ سُقُوْطُ الرَّسْمِ عِنْدَ ظُهُوْرِ الْاِسْمِ وَفَنَاءُ الْاَغْیَارِ عِنْدَ طُلُوْعِ الْاَنْوَارِ وَتَلَاشِی الْخَلَائِقِ عِنْدَ ظُهُوْرِ الْحَقَائِقِ وَفَقْدُ رُؤْیَةِ الْاَغْیَارِ

عِنْدَ وَجْدِ قُرْبَةِ الْجَبَّارِ جَلَّ ذِکْرُهٗ وَمِمَّا اَنْشَدَهٗ لِنَفْسِهٖ شعر سَقَی اللّٰهُ وَقْتًا کُنْتُ اَخْلُوْ بِوَجْهِکُمْ ٭ وَثَغْرُ الْهَوٰی فِیْ رَوْضَةِ الْاُنْسِ ضَاحِکٌ ٭ اَقَمْنَا زَمَانًا وَالْعُیُوْنُ قَرِیْرَةٌ ٭ وَاَصْبَحْتُ یَوْمًا وَالْجُفُوْنُ سَوَافِکُ

شیخ ابوالعباس شقانی قدس سره نام وی احمد بن محمد ست در فنون علم چه اصول و چه فروع امام بود و مشایخ بسیار دریافته بود و از کبار اهل تصوف بود صاحب کشف المحجوب گوید مرا با وے انسی عظیم بود و ویرا بر من شفقتے صادق و در بعضی علوم استاد من بود و هرگز از هیچ صنف کسی ندیدم که شرع را نزدیک وی تعظیم بیشتر بود از انکه نزدیک وی بود و پیوسته از دنیا و عقبی نفور بودے و میگفتی اَشْتَهِیْ عَدَمًا لَا وُجُوْدَ لَهٗ بپارسی گفتے هر آدمی را بایست محالی باشد و مرا نیز بایست محالیست که بیقین نخواهد بود و آن آنست که میباید که خداوند تعالی مرا بعدمی برد که هرگز آن عدم را وجود نباشد زیرا که هر چه هست از مقامات و کرامات جمله حجاب و بلاآند و آدمی عاشق حجاب خود شده نیستی در دیدار بهتر از آرام با حجاب و چون حق تعالی هستی ست که عدم بر وی روا نباشد چه زیان دارد در ملک وی که من نیستی کردم که هرگز مر آن نیستی را هستی نباشد و هم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی پیش ابوالعباس در آمدم و ویرا دیدم که میخواند ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوْکًا لَّا یَقْدِرُ عَلٰی شَیْءٍ و می گریست و نعره می زد پنداشتم که از دنیا بخواهد رفت گفتم ایها الشیخ این چه حالست گفت یازده سالست که تا وردم اینجا رسیده است و از اینجا در نمی توانم گذشت روزی شیخ ابوسعید ابوالخیر در نیشاپور در خانقاه خود نشسته بود که سید اجل که از اکابر سادات نیشاپور بود بسلام شیخ آمده بود و در پهلوے شیخ نشسته بود شیخ ابوالعباس شقانی در آمد شیخ او را بالاے سید اجل بنشاند سید اجل از آن رنجه شد و داوری ها اندرون وے پدید آمد شیخ روے بسید اجل کرد و گفت شما را که دوست می دارند برای مصطفی صلی الله علیه وسلم دوست دارند و اینها را که دوست دارند از برای

خدای تعالی دوست دارند شیخ ابو العباس شقانی گوید که روزی بخانه آمدم سگی زرد دیدم بجای خفته پنداشتم که از محله در آمده است قصد راندن وی کردم بزیر دامن من در آمد وناپدید شد

ابو الفضل محمد بن الحسن الختلی قدس سره پیر شیخ ابو الفضل بن حسن بن سرخسی است که وی در بیت الجن وفات کرده است که دهیست بر سر عقبه نزدیک بدمشق صاحب کشف المحجوب گوید که اقتدای من در طریقت با دست عالم بوده بعلم تفسیر و روایات مرید حصری بود و صاحب سر وی از اقران ابو عمر و قزوینی ست و ابو الحسن سالی نه و شصت سال بحکم عزلت بگوشها میگریخت ونام خود اندر میان خلق گم کرده بود وبیشتر بجبل لکام بودی عمری نیکو یافت وآیات وکرامات وی بسیارست اما لباس ورسوم متصوفه نداشتی وبا اهل رسم شدید بود ومن هرگز از وی مهیب تر مردی ندیده ام از وی شنیدم که گفت اَلدُّنْیَا یَوْمٌ وَلَنَا فِیْهَا صَوْمٌ دنیا یکروزست و ما را در آن وظیفهٔ روزه است وقتی من بر دست وی آب میریختم بر خاطر من گذشت که چون کارها بتقدیر وقسمت است چرا آزادان بندگی پیران کنند امید کرامتی را گفت ای پسر دانستم آنچه اندیشیدی هر حکمی را سببی ست چون حق تعالی خواهد که عوان بچه را تاج مملکت دهد بخت ویرا توبه دهد و بخدمت دوستی مشغول کند تا این خدمت کرامت ویرا سبب گردد وقتی دیگر از بیت الجن قصد دمشق داشت باران آمده بود و ما در گل بدشواری میرفتیم نگاه کردم نعلین شیخ خشک بود باوی گفتم گفت آری تا من پای تهمت از راه توکل برداشته ام وباطن خود را از راه وحشت نگاه داشته خداوند تعالی قدم ما را از وحل نگاه داشته است وهم وی گفته که شیخ من ابو الفضل بن حسن رحمة الله علیه پنجاه وشش سال یکجامه داشت که بارهای بی تکلف بر آن میگذاشت وهم صاحب کشف المحجوب گوید که وی گفت که وقتی اولیاء خدای را اجتماعی بود در بادیه پیر من حصری مرا با خود ببرد گروهی را دیدم که هر یکی بر تختی می آمد حصری بایشان التفات نکرد تا جوانی دیدم می آمد با نعلین گسسته وبا عصای شکسته وپای از کار شده سر برهنه اندام سوخته نحیف و نزار گشته حصری بر جست پیش وی باز رفت و ویرا بدرجه بلند بنشاند من متعجب شدم بعد از آن از شیخ پرسیدم گفت آن کیست گفت وی یکی ست از اولیاء خدای تعالی که متابع ولایت نیست بلکه ولایت متابع وی ست و بکرامات التفات ننماید

علی بن عثمان بن ابی علی الجلابی الغزنوی

قدس سره العزیز کنیت وی ابو الحسن ست عالم وعارف بوده مرید شیخ ابو الفضل بن حسن ختلی ست وبصحبت بسیاری از مشایخ دیگر رسیده است صاحب کتاب کشف المحجوب ست که از کتب معتبره مشهوره درین فن ست ولطائف وحقائق بسیار در آن کتاب جمع کرده است وی گفته که از شیخ المشایخ شیخ ابو القاسم گرگانی رحمة الله علیه پرسیدم که درویش را کمترین چیز چه باید تا اسم فقر را سزاوار گردد گفت سه چیز باید وکم از سه چیز نشاید یکی باید که پاره راست بداند دوخت و دیگر سخن راست بداند گفت وشنید و دیگر پای راست بر زمین تواند زد گروهی از درویشان با من حاضر بودند که این سخن بگفت چون بمنزل خود باز آمدیم گفتیم باید تا هر کسی درین سخن چیزی بگوئیم هر یک چیزی گفتند چون نوبت بمن آمد گفتم پاره راست دوختن آن بود که بفقر دوزند نه بزینت چون رقعه بفقر دوزی اگر ناراست دوزی راست باشد وسخن راست آن باشد که بحال گوید وشنود نه بمنیت و بجق وجد در آن تصرف کنند نه بهزل و بزندگانی مر آنرا فهم کنند نه بعقل وپای راست بر زمین زدن آن باشد که بوجد بر زمین زنند نه بلهو این سخن را بعینه پیش آن بزرگ نقل کردند گفت اصاب علی جبره الله تعالی وهم وی گفته که وقتی بمنبر بر سر قبر ابو سعید نشسته بودم تنها کبوتری دیدم سفید که بیامد و در زیر فوطه شد که بر گور فگنده بودند چون برخاستم ونگاه کردم در زیر فوطه هیچ نبود وروز دوم همان بدیدم وروز سوم نیز در تعجب آن فرو ماندم تا شبی ویرا بخواب دیدم واز وی آن واقعه پرسیدم گفت آن کبوتر صفای معاملهٔ من ست که هر روز بمنادمت در گور من می آید **خواجه احمد حماد سرخسی قدس سره** صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که وی مبارز العباد وقت بود مدتی رفیق من بود واز روزگار وی بس عجائبها دیدم روزی از وی پرسیدم که ابتدای تو چگونه بود گفت وقتی از سرخس برفتم وبه بیابان در آمدم بر سر اشتران وقتی آنجا بودم وپیوسته دوست داشتمی که گرسنه بودمی ونصیب خویش بدیگران دادمی

وقول خدای تعالی در پیش دل من تازه همی بودے وَيُؤْثِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ الآیۃ
وبدین طائفه اعتقادی داشتم روزے شیری از بیابان برآمد وشتری را از آن من بکشت
وبر سر بالائی بشد وبانگ کرد هرچه اندران بیشه بودند از انواع سباع چون بانگ وے
بشنیدند بروی جمع شدند وی بیامد اشتر را ازهم بدرید وهیچ نخورد وباز بر سر بالاے شد
سباع بجمله از گرگ وشغال وروباه وامثال ایشان درافتادند وسیر بخوردند ووے
مے بود تا همه بازگشتند آنگاه بیامد وقصد کرد که لختے ازان بخورد روباهے از دور پدید آمد
شیر برگشت وبر بالا شد تا آن روباه نیز چندان که بایست بخورد وبرفت بعد ازان شیر
فرود آمد ولختی بخورد ومن از دور نظاره میکردم بوقت رفتن بزبان فصیح مرا گفت یا احمد ایثار
بر لقمه کار سگان بود ونثار مردان دین جان باشد چون من این برهان ازوے دیدم
دست از همه شغلها بازداشتم وابتداء توبه من این بود ادیب کمندی قدس سرہ
وے از معاصران صاحب کتاب کشف المحجوب ست گویند که بیست سال بر پاے
ایستاده بود جز تشهد نماز ننشستی ازوی پرسیدند که چرا نمی نشینی گفت مرا هنوز
درجه آن نیست که اندر مشاهده حق بنشینم ابو الحسن بن مثنی قدس الله سرہ
نام وے علی بن مثنی ست شیخ ابو سعید ابو الخیر گوید که من جوان بودم باستراباد بنزدیک
ابو الحسن مثنی در آمدم وا دپیرے با فضل وشکوه بود با شبلی صحبت کرده بود ومیان ایشان
نقارها رفته بود ودر بر من نشسته بود در پیشی مرا گفت از پیر ابو الحسن بپرس تا از شبلی مارا
حدیثی بگوید من گفتم ایها الشیخ با ما از شبلے حدیثے بگوے گفت چرا اول از رسول صلی الله
علیه وآله وسلم نگوے اگر بگوے من گفتم که از هردو بگوی او گفت رسول صلی الله علیه وآله وسلم
گفته است که اگر براءت من هیچ سورۃ فرو نیامدے مگر سورۃ الکهف خود تمام بودی وهم
شیخ ابو سعید گوید که من از شیخ ابو الحسن مثنی شنیدم که گفت در جامع بغداد برکنار مجلس شبلی
بایستادم شخصے آنجا رسید در کسوت این قوم پرسید که اَیُّهَا الشَّیْخُ مَا الْوَصْلُ شبلی روے

[illegible]

بوے کرد وگفت اَیُّهَا السَّائِلُ عَنِ الْوَصْلِ اَسْقِطِ الْعَطْفَتَیْنِ وَقَدْ وَصَلْتَ
سائل گفت یَا اَبَا بَکْرٍ مَا الْعَطْفَتَانِ شبلی گفت قَامَ ذِرْوَةٌ بَیْنَ یَدَیْکُمْ
فَحَجَبَتْکُمْ عَنِ اللّٰهِ پس سائل گفت یَا اَبَا بَکْرٍ مَا تِلْکَ الذِّرْوَةُ گفت الدُّنْیَا وَالْعُقْبٰی
کَذَا قَالَ رَبُّنَا مِنْکُمْ مَنْ یُرِیْدُ الدُّنْیَا وَمِنْکُمْ مَنْ یُرِیْدُ الْآخِرَةَ فَاَیْنَ مَنْ
یُرِیْدُ اللّٰهَ بعد ازان شبلی گفت اِذَا قُلْتَ اللّٰهُ فَهُوَ اللّٰهُ وَاِذَا سَکَتَّ فَهُوَ اللّٰهُ
یَا اَللّٰهُ یَا اَللّٰهُ یَا مَنْ هُوَ هُوَ وَلَا یَعْلَمُ اَحَدٌ مَا هُوَ اِلَّا هُوَ سُبْحَانَهٗ سُبْحَانَهٗ
وَحْدَهٗ لَا شَرِیْکَ لَهٗ بعد ازان غشی کرد وبے خود افتاد وے را برداشته بخانه وے
بردند شیخ احمد نجار استرآبادی قدس سره شیخ الاسلام گفت که وی شیخ
خراسان ست وبا شبلی ومرتعش صحبت داشته شبلی وقتی شارب وی باز کرده بود وے گفته که
هرگز پس ازان باز ننبایست کرد شیخ ابو زرعه رازی قدس سره نام وی احمد بن محمد
است شیخ الاسلام گفت که من سیزده تن دیده ام که ویرا دیده اند شاگرد شبلی است وبرا گفتند
همه روز طیبت می کنی گفت من هیچ مایه ندارم بغیر ازینکه درویشان از سخن من میخندند
شیخ الاسلام گفت که پس از مرگ ویرا بخواب دیدند گفتند حال تو چون شد گفت مرا پیش خود خواند
وگفت توئی که زره پوشیدی در دین من با خلق من گفتم آری گفت هَلَّا وَکَلْتَ خَلْقِیْ
اِلَیَّ وَاَقْبَلْتَ بِقَلْبِکَ عَلَیَّ چرا خلق مرا با من نگذاشتی ودروی دل بسوی من نداشتی

[illegible]

شیخ ابوزرعه اردبیلی قدس سره نام وی عبدالوهاب بن محمد بن ایوب اردبیلی ست عالم بوده و زاهد سفر بسیار کرده بود و عمر بسیار یافته با شیخ ابوعبدالله خفیف در راه حجاز تا به مدینه همراه بوده گویند که شیخ ابوعبدالله خفیف عزیمت سفر کرده بود پیش ابوزرعه آمد ابوزرعه مقداری گوشت پخته بوی گرفته آورد شیخ نخورد چون بسفر بیرون رفت در بیابان راه گم کردند و چهار روز گرسنه ماندند که هیچ نخوردند شیخ اصحاب را گفته طلب کنید شاید که صیدی بیابید ناگاه سگی دیدند حیله بسیار کردند تا وی را بگرفتند و بکشتند به مذهب امام مالک و قسمت کردند سر وی نصیب شیخ افتاد و هر کسی نصیب خود بخورد و شیخ در خوردن آن تفکر می کرد تا شب بگذشت چون وقت سحر شد سر آن سگ بسخن آمد و گفت این سزای آن کسی که گوشت بو گرفته از سفره ابوزرعه اردبیلی نخورد شیخ برخاست و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیایید که پیش ابوزرعه رویم و از وی استحلال کنیم پس بشیراز باز گشتند و از وی عذر خواستند و آنگاه بسفر بیرون رفتند و گویند ابوزرعه در آخر عمر بر صوفیه بیرون آمد و در ایشان افتاد و شاید که این نسبت ببعضی بوده باشد که مستحق آن بوده باشند توفی سنة خمس عشرة و اربعمائة

ابوعبدالله المشتهر بباباکوهی قدس سره قبر وی از مزارات مشهوره شیراز ست گفته اند که وی بود که گفت أَمْسَیْتُ کُرْدِیًّا وَأَصْبَحْتُ عَرَبِیًّا و قصه وی آن بود که وی یکی از کردان بود در روزی ببعضی از مدارس شیراز در آمد دید که طلبه علم بدرس و مباحثه مشغول اند از ایشان سوالی کرد همه بخندیدند گفت من میخواهم که از علوم شما چیزی بیاموزم گفتند اگر میخواهی که دانشمند شوی امشب ریسمانی از سقف خانه خود بیاویز و پای خود را در آنجا محکم ببند و چندانکه توانی بگوی کُزْ بُرَهْ عُصْفُرَه که ابواب علم بر تو گشاده خواهد شد و او ندانست که با وی بسخریه و استهزا می کنند برفت و همچنان کرد بحسن نیت و صدق یقین آنچه تلقین کرده بودند همه شب تکرار کرد در وقت سحر حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل وی ابواب علوم لدنی بگشاد و سینه وی بانوار قدس منشرح شد و ولی شد عالم که از هر مسئله غامضه جواب گفتی و بر هر معاند و معارض غلبه کردی

شیخ ابوعبدالله باکو قدس سره نام وی علی بن محمد بن عبدالله است المعروف بابن باکو متبحر بوده است در علوم در جوانی شیخ ابوعبدالله خفیف را دیده شیخ بوده است بعد از آن از شیراز سفر کرده بود در نیشاپور با استاد امام قشیری و شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس الله تعالی اسرارهم ملاقات کرده و

با شیخ ابوالعباس نهاوندی مدتی مصاحب بود و میان ایشان در طریقت سخنان بسیار گذشته بود و شیخ ابوالعباس بفضل و سبق وی اعتراف نموده و بعد از آن بشیراز مراجعت کرد و در مغاره کوهی که نزدیک است بشیراز منزوی شد و همه مشایخ صوفیه علما و فقرا ملازمت صحبت وی میکردند توفی سنة اثنین و اربعین و اربعمائة در آن وقت که شیخ ابوسعید ابوالخیر در نیشاپور بوده اند استاد امام ابوالقاسم قشیری از ایشان استدعا نموده بود که در هر هفته یکروز در خانقاه ایشان مجلس گویند منبر نهاده بودند و جامه بر آن پوشیده و مردم می آمدند و می نشستند شیخ ابوعبدالله باکو پرسید از استاد امام آمده بود چون بنشستند و یکدیگر را پرسیدند شیخ ابوعبدالله گفت این چیست استاد امام گفت شیخ ابوسعید مجلس خواهد گفت بنشین تا بشنوی ابوعبدالله گفت سل درا مَنْکُمْ یعنی نامعتقدم استاد ابوعبدالله بنشست استاد امام گفت گوش دار که این مرد مشرف ست بر خواطر تا هیچ حرکت نکنی و هیچ نیندیشی که او حالی باز نماید پس شیخ ابوسعید در آمد و بر منبر شد مقریان قرآن برخواندند و شیخ دعا بگفت چون بسخن آمد ابوعبدالله باکو بیچ پر باد کرد پنهان و آهسته با خود گفت پس باد که در وزد باد ست هنوز این سخن تمام نیندیشیده بود که شیخ ابوسعید روی بسوی وی کرد و گفت آری وَزِ باد و معدن باد است این کلمه بگفت و باز بسر سخن برفت چون شیخ در سخن گرم شد شیخ ابوعبدالله آن حالت بدید و آن سلطنت و اشراف وی بر خواطر مشاهده نمود اندیشه کرد که چندین موقف تجرید بایستادم و چندین مشایخ را دیدم که از کودکی باز خدمت ایشان کردم سبب چیست که این همه برین مرد ظاهر میشود و بر ما هیچ ظاهر نمی شود شیخ ابوسعید در حال روی بوی کرد و گفت ای خواجه جبت تو چنانی که ترا انجمت چنانست و چنان ٭ من چنینم که مرا انجمت چنین ست و چنین ٭ وَصَلَّی اللهُ عَلَی مُحَمَّدٍ وَآلِهِ اَجْمَعِیْنَ دوست بروی فرود آورد و از منبر فرود آمد و پیش استاد امام و ابوعبدالله باکو شد چون بنشستند شیخ ابوسعید استاد امام را گفت که این خواجه را بگوی که دل با من خوش کند ابوعبدالله باکو گفت دل آن وقت خوش کنم که هر پنجشنبه که بسلام من می آئی بعد از این نیائی شیخ ابوسعید گفت بسیار مشایخ و بزرگان را چشم بر تو افتاده است ما بدان نظرها می آییم نه برای تو چون شیخ ابوسعید این بگفت گریستن و خروش از جمع برآمد و شیخ ابوعبدالله نیز بسیار بگریست و آن انکار او وی را از درون وی برخاست و صافی شد و جمله جمع خوشدل برخاستند و چون شیخ ابوعبدالله را آن انکار نماند بسلام شیخ ابوسعید می رفت اما هنوز بر رقص و سماع ایشان انکار عظیم داشت و گاه گاه اظهار آن میکرد

شبی در خواب دید که هاتفی ویرا گفت که قُومُوا وَارْقُصُوا لِلّٰهِ بیدار شد و گفت لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ این خواب شیطانی ست دیگر بار بخفت همچنین بخواب دید که هاتفی می گوید قُومُوا وَارْقُصُوا لِلّٰهِ باز بیدار شد و لا حول گفت و ذکری بگفت و سورهٔ چند از قرآن بخواند و سوم بار بخفت همان خواب دید دانست که آن خواب شیطانی نیست و بسبب آن انکاریست که بر شیخ ابوسعید دارد بامداد بخانقاه شیخ ابوسعید آمد چون بدر خانقاه رسید شیخ ابوسعید در اندرون خانه می گفت قُومُوا وَارْقُصُوا لِلّٰهِ شیخ ابو عبد الله را دل خوش شد و انکار وی تمام برخاست

شیخ مومن شیرازی قدس سره

شیخ الاسلام گفت که ابو اسمعیل وباس گفت که بنیت حج کردم بشیراز رسیدم بمسجدی در آمدم شیخ مومن را دیدم نشسته درزی گری میکرد سلام کردم و بنشستم مرا گفت چه نیت داری گفتم نیت حج دارم گفت مادر داری گفتم دارم گفت بازگرد و بپیش مادر شو مرا خوش نمی آید گفت چه می تیحی و من پنجاه حج کرده ام سر و پای برهنه بی زاد و همراه همه ترا دادم تو شادی دل مادر خود بمن ده

شیخ ابو اسحق شامی قدس سره بسیار بزرگ بوده است و قبر وی در عکه است از بلاد شام از اصحاب شیخ علو دینوری ست و وی از اصحاب شیخ هبیرهٔ بصری و وی از اصحاب حذیفهٔ مرعشی و وی از اصحاب ابراهیم ادهم قدس الله اسرارهم و این شیخ ابو اسحق شامی بقصبهٔ چشت رسیده و خواجه ابو احمد ابدال که مقدم مشایخ چشت است صحبت ویرا دریافته است و از وی تربیت یافته

خواجه ابو احمد ابدال چشتی قدس سره

وی پسر سلطان فرسنافه است که از شرفای چشت ست و امیر آن ولایت بوده ویرا خواهری بوده بغایت صالحه شیخ ابو اسحق شامی بخانهٔ وی آمدی و طعام وی خوردی روزی ویرا گفت که برادر ترا فرزندی خواهد بود که ویرا شانی عظیم باشد می باید که محافظت حرم برادر خود بکنی تا در ایام حمل چیزی که در ان حرمتی یا شبهه باشد نخورد آن ضعیفهٔ صالحه بموجب فرمودهٔ شیخ ابو اسحق بدست خود ریسمان ریستی و بفروختی و مایحتاج حرم برادر خود مهیا داشتی تا در تاریخ سنه ستین و مائتین که زمان خلافت معتصم بالله بود خواجه ابو احمد متولد شد

و همان صالحه او را در خانهٔ خود ش از وجه حلال پرورش میداد و گاه گاه که شیخ ابو اسحاق بخانهٔ وی آمدی و در آوان صبی خواجه ابو احمد را بدیدی گفتی که ازین کودک بوی آن می آید که از وی خاندان بزرگ ظاهر گردد و احوال عجیبه و آثار غریبه مشاهده افتد وقتی که خواجه ابو احمد بسن بیست سالگی رسیده بود همراه پدر خود سلطان فرسنافه بقصد شکار بجانب کوه رفت و در اثنای شکار از پدر و اتباع وی جدا افتاد بمیان کوهی رسید دید که چهل تن از رجال الله بر سر سنگی استاده اند و شیخ ابو اسحاق شامی در میان ایشان ست حال بر وی بگشت از اسپ فرود آمد و در پای شیخ افتاد اسپ و سلاح هر چه داشت بگذاشت و پشمینه در پوشید و با ایشان روان شد هر چند پدر و اتباع وی او را طلب کردند نیافتند بعد از چند روز خبر آمد که وی با شیخ ابو اسحاق در فلان موضع از ان کوه ها بوده است پدرش جمعی را فرستاد تا ویرا آوردند هر چند پند دادند و بند نهادند ویرا از آنچه دران بود باز نتوانستند آورد گویند که پدرش را خمخانه بود روزی فرصت یافت بآنجا در آمد و در آنرا محکم به بست و خمها را شکستن گرفت پدرش را آگاه کردند ببام بر آمد و از غایت غضب سنگی بزرگ برداشت که از روزنهٔ بالای بام بر وی زند آن روزنه فراهم آمد و سنگ را بگرفت باز سنگ در هوا معلق ایستاد و ویرا هیچ نوعی آفتی نرسید چون پدرش آن حال مشاهده کرد بر دست وی توبه کرد و از وی امثال این کرامات و خوارق عادات نه چندان ظاهر شده است که بتفصیل ادای آن توان کرد توفی قدس سره سنه خمس و خمسین و ثلثمائة

خواجه محمد بن ابی احمد الچشتی رحمة الله تعالی علیه وی بعد از وفات پدر قائم مقام وی بود بموجب فرمودهٔ پدر با آنکه بیست و چهار ساله بیش نبود تحصیل امور دینی و معارف یقینی کرده بود زهد و ورع تمام داشت و از دنیا و اهل آن بغایت مجتنب بوده همواره بزهد و ترک تحریض می نمود وی گفت چون اول و آخر ما ترک دنیا خواهد بود خود را از غرور و فریب وی نگاه می باید داشت وقتی که محمود سبکتگین بغزو سومنات رفته بود خواجه را در واقعه نمودند که بمددگاری وی می باید رفت در سن هفتاد سالگی با درویشی چند متوجه شده چون آنجا رسید بنفس مبارک خود با مشرکان و عبدهٔ اصنام جهاد کرد روزی مشرکان غلبه کردند لشکر اسلام پناه به بیشه آوردند نزدیک بود

که شکست بر ایشان افتد خواجه را در چشت مریدی بود آسیابان محمد کاکو نام خواجه آواز داد که کاکو دریاب در حال کاکو را دیدند که اضطراب میکرد و محاربه می نمود تا لشکر اسلام نصرت یافت و کافران هزیمت کردند و در همان وقت محمد کاکو را در چشت دیده بودند که بکلکه آسیا را مرد اشته و بر در و دیوار آسیا می زد از وی سبب پرسیده بودند همین قصه را گفته بود

استاد مردان رحمة الله تعالی علیه از قصبه سنجان خواف است از مریدان خواجه است و سالها کلوخ استنجا و آب وضوی ویرا مهیا میداشت روزی که او را مراجعت بوطن امر کردند بگریست و گفت من طاقت مفارقت شما کجا دارم خواجه کرم نمود و گفت هر وقت که ترا آرزوی دیدار ما باشد حجابهای جسمانی و مسافتهای مکانی مرتفع گردد و ما را از همانجا به بینی و همچنان بود و ایما استاد می گفتی که من از سنجان چشت را می بینم توفی رحمه الله سنة احدی عشر واربعمایة

خواجه یوسف بن محمد بن سمعان رحمه الله تعالی علیه وی خواهر زاده خواجه محمد بن ابی احمد است و مرید و تربیت یافته وی خواجه محمد تا چهل و پنج سال متاهل نشده بود همشیره داشت که خدمت وی کردی و خوردن و پوشیدن وی از دست رشته وی بودی و سن وی بچهل رسیده بود و بسبب خدمت برادر و اشتغال بطاعت خدای تعالی میل تزوج نداشت شبی خواجه محمد پدر بزرگوار خود خواجه ابو احمد را در خواب دید که گفت در ولایت شما فلان مرد یست محمد بن سمعان نام تحصیل علوم کرده و روزگار بصلاح گزرانیده خواهر خود را بوی عقد کن خواجه ویرا طلب داشت و همشیره خود را با وی عقد کرد و وی هم در چشت متوطن شد خواجه یوسف از ایشان متولد گشت خواجه محمد بعد از شصت و پنج سالگی متاهل شده بود اما ویرا هیچ پسر به بزرگی نرسیده بود خواجه یوسف را بمنزله فرزند میداشت و تربیت می کرد و بتحصیل علوم و سلوک راه خدای تعالی دلالت میکرد و بعد از وفات وی قائم مقام وی شد خواجه یوسف را بعد از پنجاه سالگی میل انزوا و انقطاع شد خواست که نزدیک مزار خواجه حاجی مکی که بسیار بزرگ بوده و شیخ ابو اسحق زیارت ایشان بسیار میکرد چله خانه در زمین بکند باشارت هاتف غیبی آن موضع را که حالا چله خانه وی است اختیار کرد و چون بیل و کلند آوردند زمین بغایت محکم بود چنانکه هیچکس آنرا نتوانست کند خواجه کلند برداشت و بدست مبارک خود از چاشتگاه تا نماز پیشین آنرا باتمام رسانید و مدت دوازده سال در انجا بسر می برد و چندان سکر و دهشت و وله و حیرت بروی غالب شده بود

۵ قوله استاد مردان بالاضافة ۱۲ ع

۶ بکسر سین مهمله و سکون میم و عین مهمله ۱۲ ع

که گاه بودی که چون خادم آب وضو بر دست وی بریختی در اثنای وضو از خود غائب شدی و یک ساعت کما بیش در آن غیبت بماندی و باز حاضر شدی و وضو را باتمام رسانیدی و در آن وقت که شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبد الله الانصاری الهروی قدس الله تعالی سره بمزار چشت رسیده بود با وی ملاقات کرده است و بعد از معاودت بهرات در مجالس و محافل استحسان وی میکرد توفی رحمه الله تعالی سنة تسع وخمسین واربعمایة و عمر وی هشتاد و چهار سال بود و در وقت رفتن پسر مهین خود خواجه قطب الدین مودود را بتحصیل علوم وصیت کرد و قائم مقام خود گردانید

خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس الله سره العزیز در سن هفت سالگی تمام قرآن را یاد گرفت و آنرا حفظ کرده بود و بتحصیل علوم اشتغال میداشت چون بسن بیست و شش سالگی رسید والد بزرگوار وی خواجه یوسف از دنیا برفت و ویرا بجای خود بنشاند و وی بخصال حمیده موصوف بود و بافعال پسندیده معروف و مردم آن ولایت همه در مقام اعتقاد و محبت و انقیاد و ارادت وی بودند و توفیق شرف صحبت و دولت تربیت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله تعالی روحه نیز دریافته بود در آن وقت که حضرت شیخ الاسلام احمد از ولایت جام بهرات تشریف آورده بود و خواص و عوام مشاهده کرامات و خوارق عادات که از ایشان ظاهر می شد نمودند و همه مرید و معتقد وی شدند و این قصه در اکناف و اطراف آن ولایت انتشار یافت و از نواحی هرات متوجه مزار متبرکه چشت شد و خبر آمد که خواجه مودود چشتی مریدان بسیار جمع کرده است می آید تا شیخ الاسلام را از ولایت بیرون کند اصحاب شیخ الاسلام آنرا پوشیده میداشتند و وی خود از همه بهتر میدانست چون روزی بامداد سفره در آوردند گفت که ساعتی صبر کنید که جماعتی رسولان در راه اند چون ساعتی بر آمد خادم در آمد که آن جماعت رسیدند ایشانرا در آوردند و سلام گفتند و جواب شنیدند و طعام خوردند و سفره برداشتند شیخ الاسلام گفت که شما میگوئید یا ما بگوئیم که شما بچه کار آمده اید ایشان گفتند که حضرت شیخ بفرمایند فرمود که خواجه زاده مودود شما را فرستاده است که احمد را بگوئید که تو بولایت ما بچه کار آمده بسلامت باز گرد و گرنه چنان که باز باید گردانید ترا باز گردانیم رسولان تصدیق کردند پس بفرمود که اگر مراد از ولایت این دیهاست این ملک مردمانست نه از آن وست و نه از آن من و اگر مراد از ولایت این مردمانند ایشان خود رعایای سنجرند پس شیخ الشیوخ سنجر باشد و اگر مراد از ولایت آنست که من میدانم و اولیای خدای عز و جل میدانند فردا با ایشان نمائیم که کار ولایت چیست و چونست

۷ قوله باوضح حرف با ظاهر بمعنی آنکه ترجمه است ۱۲

چون این سخن بگفت ابر عظیم بر آمد و شبانروزی ببارید و هیچ منقطع نشد روز دیگر بامداد شیخ الاسلام
فرمود که ستوران ساخته کنید تا برویم اصحاب گفتند امکان ندارد که درین دو سه روز بعد از انکه دگر
نبارد هیچ ملاحی از آب تواند گذشت شیخ فرمود که سهل باشد که امروز ما ملاحی کنیم پس روان شدند
چون بصحرا بیرون آمدند شیخ الاسلام نگاه کرد دید که جمعی انبوه سلاحها بسته همراه ایشانند پرسید
که اینان کیانند گفتند مریدان و محبان شما اند شنیده اند که جماعتی بعداوت شما می آیند فرمود
که اینها را باز گردانید که تیغ و تیر کار سنجر است و سلاح این گروه سلاح دیگرست شیخ الاسلام با تنی چند
روی براه نهادند چون بکنار آب رسیدند آب بسیار بود شیخ الاسلام فرمود که امروز قرار آنست که
ما ملاحی کنیم سخنی از معارف آغاز کردند چندان ذوق بدلها رسید که همه واله و حیران شدند پس فرمود که همه
چشمها برهم نهید و بگوئید بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ تا سه بار تکرار کرد هر کس که چشم زود باز کرد
پای افزار تر کرد و هر کسی که دیر بکشاد خود را بآن طرف آب یافت پای افزار ایشان خشک چو رسولان آن
مشاهده کردند بتعجیل پیش خواجه مودود رفتند و این حال باز گفتند کسی باور نداشت خوجه
مودود با ده هزار مرید سلاح بسته متوجه شدند و در راه بشیخ رسیدند چون نظر شیخ بروی افتاد از
اسپ پیاده شد و بوسه بر پای شیخ داد شیخ دست بر پشت وی میزد و میگفت کار ولایت چون میخی
ندانسته که ولایت مردان حشم و سلاح نباشد بر دو سوار شوکه کودکی و نمیدانی که چه میکنی چون بدیه در آمد
شیخ الاسلام با اصحاب خود در محله فرود آمدند و خواجهٔ مودود با مریدان در محلهٔ دیگر روز دیگر مریدان
خواجهٔ مودود را گفتند که ما آمده بودیم تا شیخ احمد را از ولایت بیرون کنیم امروز با ما دیگر نسبت
درین معنی بهتر ازین اندیشه باید کرد خواجهٔ مودود گفت ما را صواب چنان می نماید که بامداد برخیزیم
و بخدمت وی برویم و اجازت خواهیم و باز گردیم که کار وی نه بقوت بازوی ماست مریدان گفتند
که ما با هم مشورت کرده ایم صواب آنست که جاسوسی بر کار کنیم که چون وقت قیلوله خلوت شیخ شود و پیش
وی کسی نباشد تنی چند در خدمت تو برویم و سماعی بنیاد کنیم و حالتی بر آریم و دران میان چیزی
بروی زنیم خواجهٔ مودود گفت این صواب نیست که وی صاحب ولایت و کرامت ست اما فائده
نداشت چون وقت قیلوله شد اصحاب شیخ متفرق شدند خادم خواست که جامهٔ خواب بگسترد تا شیخ
قیلوله کند فرمود که یک ساعت توقف کن که کاری در پیش است ناگاه کسی در بکوفت خادم چون

در بکشاد خواجهٔ مودود را دید که با جمعی انبوه در آمدند و سلام گفتند و آغاز سماعی نهادند و نعره
زدن گرفتند شیخ الاسلام سر بر آورد و گفت هِيَ هِيَ سَهْلًا کجائی و این سهلا مریدی بود
سرخسی از عقلاء مجانین و صاحب کرامت او پیوسته در خدمت شیخ الاسلام بودی هم در لحظه حاضر شد
و بانگ بر ایشان زد ایشان کفش و دستار میگذاشتند و میگریختند همین خواجه مودود ماند عظیم
خجل بر پای خاست و باستغفار سر برهنه کرد و گفت بر شما روشن است که این نوبت من باین رضا
نداشتم شیخ الاسلام گفت راست میگوئی اما چرا با ایشان در آمدن موافقت کردی خواجه
مودود گفت بد کردم عفو فرمایند شیخ الاسلام گفت عفو کردم برو و این قوم را باز گردان و دو
خدمتگار نگاه دار و سه روز توقف کن چنان کرد پس پیش شیخ الاسلام آمد و گفت چنانکه گفته بودی
کردم دیگر چه می فرمائید تا چنان کنم شیخ الاسلام گفت اول مصلی بر طاق نه و برو علم آموز که زاهد
بی علم مسخرهٔ شیطان ست گفت قبول کردم دیگر چه میفرمائید فرمود که چون از تحصیل فارغ شوی
احیای خاندان خود کن که آبا و اجداد تو بزرگ بوده اند و صاحب کرامت خواجهٔ مودود گفت
چون مرا احیای خاندان می فرمائید هم شما بر وجه تبرک و تیمن مرا اجلاس فرمائید شیخ الاسلام گفت
که پیشتر آی پیشتر آمد دست وی بگرفت و بر کنار چهار بالش خود بنشاند و سه بار گفت که بشرط
علم پس سه روز در خدمت شیخ الاسلام بود و فوائد گرفت و نوازشها یافت و باز گشت و بعد ازان
باندک فرصتی بجهت تحصیل علوم و تکمیل معارف بجانب بلخ و بخارا تشریف برد و مدت چهار سال
بقدر وسع و امکان دران باب اجتهاد نمود و دران دیار هر جا از وی آیات غریبه و کرامات
عجیبه که تفصیل آن بتطویل می انجامد ظاهر شد و بعد ازان بچشت مراجعت کرد و بتربیت مریدان
و مستفیدان مشغول شد و از اطراف طالبان روی بارادت صحبت و خدمت وی آوردند
شاه سنجان که لقب و نام وی رکن الدین محمد ست و از دیه سنجان خوافست شرف صحبت
خواجه را دریافته بوده است و چند وقت در چشت اقامت نموده و می گویند که در مدت اقامت
هرگز در چشت نقض طهارت نکرده چون خواستی که طهارت کند سوار شدی و از چشت
بیرون آمدی و دور رفتی و طهارت ساختی و مراجعت نمودی و می گفتی که مزار چشت منزل مبارک
و مقام متبرک ست روا نباشد که آنجا بی ادبی کنند و گویند که پیشتر وی را خواجهٔ سنجان

می گفتند خواجه مودود ویرا شاه سنجان لقب نهاد و وی همیشه بآن می نازیدی و مفاخرت
می کردی وفات خواجه در سنه سبع وعشرین وخمسمائه بوده است و وفات شاه سنجان در سنه
سبع وتسعین وخمسمائه

خواجه احمد بن مودود بن یوسف الچشتی قدس سره

وی بسیار بزرگ بوده و بعد از پدر بمقام وی نشسته ومقبول همه طوائف بوده و بر کافه انام
شفقتی عام ومروتی تمام داشته است وگویند که شبی حضرت رسالت را صلی الله علیه وآله وسلم
در واقعه دید فرمود که ای احمد اگر تو مشتاق ما نیستی ما مشتاق توایم چون بامداد شد سه یار موافق
اختیار کرد و مجهول وار چنانکه کسی او را نشناسد بزیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی تشریفاً
وتکریماً متوجه شد چون اقامت ارکان وشرائط حج بجای آورد بحرم محترم مدینه وروضه شریفه
مصطفویه علی ساکنها التحیة توجه نمود ومدت شش ماه مجاورت کرد وگویند که مداومت ومواظبت
وی بر مجاورت آن حرم خادمان را گران آمد خواستند که ویرا برنجانند از روضه شریفه آواز آمد
چنانچه همه حاضران شنیدند که ویرا مرنجانید که از جمله مشتاقان ما است و بعد از مراجعت از
مدینه ببغداد رسید و در خانقاه شیخ شهاب الدین سهروردی فرود آمد شیخ ویرا تعظیم واحترام
بسیار کرد وخلیفه بغداد بنا بر خوابی که دیده بود ویرا طلب کرده وظائف اکرام واحترام بجای
آورد و وی خلیفه را نصائح جایگیر ومواعظ دلپذیر گفت و همه در محل قبول افتاد فتوحی
آوردند بجهت استمالت خاطر خلیفه محقری برداشت و چون بیرون آمد بر فقرا قسمت کرد و بخراسان
توجه نمود ولادت وی در سنه سبع وخمسمائه بوده و وفات وی در سنه سبع وسبعین وخمسمائه

ابو الولید احمد بن ابی الرجا قدس الله تعالی روحه

وی از قریه آزادان است
که متصل ست بهرات عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی از شاگردان امام احمد حنبل ست رضی الله تعالی عنه
و امام محمد بخاری در صحیح خود از وی حدیث روایت کرده است در اوائل مال بسیار داشته همه را در
طلب حدیث وحج وغزا صرف کرده است از هرات سفر میکرد و هر گاه که مال وی باخر رسیدی بهرات مراجعت
کردی و بعضی از املاک خود بفروختی و باز بسفر رفتی تا جمله مال خود بدین طریق نفقه کرد گویند
یکی از دوستان وی بچهار هزار درم محتاج شد پیش وی اظهار آن کرد چون بخانه خود رفت
ابو الولید چهار هزار درم در صره کرده و بوی باز فرستاد چون آن دوست هم خود را کفایت کرد

۵ رجا
بفتح
رای
مهمله
وجیم
معجمه
۱۲ ع

ومدتی برآمد آن مبلغ را نقد ساخته در صره کرده و بوی باز فرستاد ابو الولید قبول نکرد آن دوست
بنزدیک وی آمد وسلام کرد ابو الولید گفت اگر نه رد سلام واجب بودی جواب تو باز ندادمی آخر
چهار هزار درم را چه قدر باشد که آن را باز فرستی توفی رحمه الله تعالی سنة اثنتین وثلثین ومائتین
وقبر وی در قریه آزادانست یزار ویتبرک به

ابو اسمعیل عبد الله بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی قدس سره

لقب وی شیخ الاسلام ست ومراد بشیخ الاسلام
هر جا که درین کتاب مطلق واقع شده است وی ست چنانچه در صدر کتاب بآن اشارت
رفته است وی از فرزندان ابو المنصور مت الانصاری ست ومت الانصاری پسر
ابو ایوب انصاری ست که صاحب رحل رسول صلی الله علیه وآله وسلم ست در آن وقت که بمدینه هجرت کردند
وابو ایوب انصاری در زمان خلافت امیر المؤمنین عثمان رضی الله عنه با احنف بن قیس
بخراسان آمده بود و در هرات ساکن شده شیخ الاسلام گفته است که پدر من ابو منصور در بلخ
با شریف حمزه عقیلی می بوده است وقتی زنی با شریف گفته است که ابو منصور را بگوی که مرا بزنی
کند پدر من گفته است که من هرگز زن نمی خواهم وآن را رد کرده است شریف گفته است که
آخر زن خواهی وترا پسری آید وچه پسری چون بهرات آمده است و زن خواسته و من بزادن
آمده ام شریف در بلخ گفته است که ابو منصور ما را بهری پسری آمده است چنان چنین که جامع
مقامات شیخ الاسلام می گوید که این کلمه آفرین ست که همه نیکیها در ضمن آن ست یعنی چنانچه صفت
نتوان کرد از غایت نیکوئی وهم شیخ الاسلام گفته است که من بقهندز زاده ام و آنجا بزرگ شده ام
وولادت من روز جمعه بوده است در وقت غروب آفتاب الثانی من شعبان سنة ست وتسعین
وثلثمائة وهم وی گفته که من ربیعی ام در وقت بهار زاده ام وبهار را سخت دوست دارم آفتاب بقدم
درجه ثور بوده است که من زاده ام هر گاه که آفتاب بدانجا رسد سال من تمام گردد وآن میانه بهار
بود وقت گل وریاحین وهم وی گفته که ابو عاصم پیر خویشاوند من ست من در کودکی بوی
شدمی وقتی بوی شدم نان واسکره آبگامه پیش من نهاد ومرا قوالی کرد وچیزی برخواند
خاتون وی که عجوزه بود سخت محتشم وخداوند ولایت گفت پیر من یعنی خضر علیه السلام عبد الله را دید
گفت وی کیست گفتم فلان کس ست گفت از مشرق تا مغرب همه جهان از وی پر شود یعنی از

۱
قوله یزار ویتبرک
یعنی قبر ویرا زیارت
کنند وبه آن تبرک
جویند ۱۲
۲
قوله مت الانصاری
بفتح میم وتا
مثناة فوقانیه
مضاف بالانصاریة
که صاحب رحل
رسول الله است
صلی الله علیه وسلم
که حضرت رسول
در وقت هجرت از
مکه بمدینه بار خود را
در منزل وی فرود
آورده ۱۲
۳
قوله بقهندز زاده ام
قهندز معرب کهندز
است یعنی کهنه
حصار ۱۲
۴
قوله اسکره بضم همزه
وسکون سین مهمله
وضم کاف ورای
مهمله پیاله را گویند
۱۲

آوازهٔ وی شیخ الاسلام گفت که این پرسیدن فن ویست خود دانند اما پرسید بانو عالیه زنی بوده باشکوه به پوشنگ چون شیخ الاسلام بزمین آمد خضر علیه السلام ویرا گفت آن کودک را دیدی دوهری که از مشرق تا به مغرب از وی پر شود و هم بانو عالیه گفته که پیر من یعنی خضر علیه السلام گفت که در شهر شما بازاری زاده است هفده ساله نه پدر داند که او کیست و نه مادر وی چنان شود که در همه روی زمین کس از وی مه نبود باز گفت از مشرق تا مغرب از وی پر شود و احوال این بانو عالیه آن بود که دختری داشت یک و نیم ساله او را خواست یعنی حق را سبحانه دختر را بگذاشت و بحج شد شیخ ابو اسامه که شیخ حرم بود پذیره وی آمد که عم وی بود این بانو عالیه مجرهٔ داشت فرا پیران می شد که مرا چیزی از وی یعنی از حق تعالی برین کاغذ نویسید شیخ الاسلام گفت که اول مرا در دبیرستان زنی کردند گفتند زیان دارد و چون چهار ساله شدم مرا در دبیرستان مالینی کردند و چون نه ساله شدم املائی نوشتم از قاضی ابا منصور و از جارودی و چهارده ساله بودم که مرا مجلس بنشاندند و من در دبیرستان ادب خرد بودم که شعر می گفتم چنانکه دیگران را بر من حسد می آمد و هم وی گفته که پسری از خویشان خواجه یحیی عمار با من در دبیرستان بود من بدیهه شعرهای تازی می گفتم و هر چیز که کودکان از من خواستندی که در فلان معنی شعری بگوی بگفتمی زیاده از آنکه آنکس خواسته بودی وقتی آن پسر پدر خود را گفته بود که وی در هر معنی که خواهد شعر گوید پدر وی فاضل بود گفت چون به دبیرستان شوی از وی خواه که این بیت را تازی کند بیت روزی که بشادی گذرد روز همانست ✽ و آن روز دگر روز بد اندیشان است ✽ من در وقت گفتم وَيَوْمُ الْفَتَى مَا عَاشَهُ فِي مَسَرَّةٍ ✽ وَسَائِرُهُ يَوْمُ الشَّقَاءِ عَصِيبُ ✽ نِعْمَ الْوَصْلُ مَا دُمْتَ السَّعَادَةَ فَالدُّجَى بِتَنْغِيصِ عَيْشٍ لَا كِرَامَ مِنَ الرَّقِيبِ ✽ و این مصراع را از وی خواستند که تازی کن مصراع آب آید باز در جوی که روزی رفته بود گفت عَهِدْنَا الْمَاءَ فِي نَهْرٍ وَنَرْجُوا ✽ كَمَا زَعَمُوا رُجُوعَ الْمَاءِ فِيهِ و هم وی گفته که کودکی بود در دبیرستان

قوله بانو عالیه یعنی معظمه از نورت بسیار شد ۱۲ ۲ قوله یعنی طلب حق در وی املای اوراق نوشتم چنانکه در عبارت معنی ندانستن بوده که حدیث را زیارت کرده اند ۱۵ و پیر معان نوشته اند ۱۲ ۳ قوله یعنی خبر و ضمیر رای معلوم نموده ال مجمع نام شخصی بوده ۱۲ عف بیکبورد رب

۴ یعنی روز جوانی که از ایام حیات توان شمرد آن روزی است که زندگانی شخص در آن روز می بود و باقی ایام وی روز رنج و دشواری است و از ایام حیات نیست ۱۲ عف ۵ قوله نعم الوصل الخ یعنی قصد کن وصل را مادام که سعادت را خواهی از برای آنکه ظلمت فراق منتظر و مترقب است به منغص ساختن عیش آنانکه ۶ ترا اند ۱۲ عف قوله عهدنا الماء فی نهر و نرجوا الخ یعنی در ایام سابق آب در جوی یافته بودیم آب را و جوی را بیس اکنون امیدی داریم به بازگشتن آب باز در جوی چنانکه در زعم مشهور است و هم زعم شد به جوی آب رفته بجوی باز ۱۲

نیکو روی ابو حامد نام بکی گفت برای وی چیزی بگوی من این بگفتم شعر لِأَبِي أَحْمَدَ وَجْهٌ قَمَرُ اللَّيْلِ غُلَامُهُ ✽ وَلَهُ لَحْظُ غَزَالٍ رَشَقَ الْقَلْبَ سِهَامُهُ ✽ و هم وی گفته که از شش هزار شعر تازی بیش ست که بر وزن راست در دست مردمان و بر پشت اجزای من ست و هم وی گفته است که وقتی قیاس کردم که چند بیت یاد دارم از اشعار عرب هفتاد هزار بیش یاد داشتم و در وقتی دیگر گفته است که من صد هزار بیت بتازی از شعرای عرب چه متقدمان و چه متاخران تبعاریق یاد دارم و هم وی گفته که بامدادپگاه به مقری شدمی بقرآن خواندن چون باز آمدمی بدرس مشغول شدمی شش روی ورق بنوشتمی و از بر کردمی چون از درس فارغ گشتمی چاشتگاه بادیب شدمی و همه روز بنوشتمی روزگار خود را بخش کرده بودم چنانکه مرا هیچ فراغت نبودی و از روزگار من هیچ بسر نیامدی بلکه هنوز در بایستی و بیشتر روز بودی که تا پس نماز خفتن بر نهار بودمی و هم وی گفته که بشب در چراغ حدیث می نوشتمی فراغت نان خوردن نبودی مادر من نان پاره لقمه کرده بودی و در دهان من می نهادی در میان نوشتن و هم وی گفته است که حق سبحانه و تعالی مرا حفظی داده بود که هر چه زیر قلم من گذشتی مرا حفظ شدی و هم وی گفته که من سه صد هزار حدیث یاد دارم با هزار هزار اسناد و هم وی گفته که آنچه من کشیده ام در طلب حدیث مصطفی صلی الله علیه وسلم هرگز کس نکشیده باشد یکمنزل از نیشاپور بود تا زیاد که باران می آمد من در رکوع می رفتم و جزوهای حدیث بشکم باز نهاده بودم تا تر نشود و هم وی گفته که مرا آن نیت بس که مرا با دل علم آموختن بوده از وی یعنی نه طلب دنیا را بود که الله تعالی را بود و نصرت سنت مصطفی را بود صلی الله علیه و آله وسلم و هم وی گفته که بروزگار من هیچکس آن نکرده که من اگر من دست بر اندام خود نهادمی گفتندی که این چیست آنرا حدیث داشتمی و هم وی گفته که من از سی صد تن حدیث نوشته ام که همه سنی بوده اند و صاحب حدیث نه مبتدع و صاحب رای و هیچکس را این میسر نشده و هم وی گفته که بسی اسنادهای عالی که بگذاشته ام و ننوشته ام که مرد صاحب رای بود یا از اهل کلام که محمد بن سیرین گفته اِنَّ هٰذَا الْعِلْمَ دِيْنٌ فَانْظُرُوْا عَمَّنْ تَأْخُذُوْنَهُ و بنیشاپور قاضی ابوبکر حیری را دریافتم و از وی حدیث ننوشتم که متکلم بود و اشعری مذهب اگرچه اسنادهای عالی داشت و هم وی گفته که من در تذکیر و تفسیر قرآن شاگرد

۱ قوله لابی احمد وجه الی آخره یعنی ابی احمد را روئی است که ماه شب غلام او است آن روی است و او را نگه یعنی آهو است که بشکافت دل را تیرهای نگه شکن ۱۲ ۲ قوله اگر من دست الخ یعنی هر حرکت که از من صادر شدی متمسک من حدیث بودی ۱۲ ۳ قوله ابن سیرین گفت الخ یعنی تحقیق که علم حدیث علم دین است پس ملاحظه کنید که از کی می گیرید در علوم نقلی نظر بقائل باید انداخت و در علوم عقلی بمعقول بزرگی می گفت که در علوم عقلی نظر بقائل باید کرد چه بیشتر عقول از حکم وهم بیرون نیامده اند ۱۲ ع

خواجه امام یحیی عمارم اگر من وی را ندیدمی هان باز نتوانستمی کرد یعنی در تذکیر و تفسیر من چهار ده ساله بودم که خواجه یحیی قهند زبان را گفت که عبدالله را بنازد وارید که ازوی بوی امامی می آید

خواجه یحیی بن عمار الشیبانی قدس سره

وی شیخ ابو عبدالله خفیف را دیده بود بشیراز و وی را مجلس نهاده بود شیخ الاسلام گفت که رسوم علم بهرات خواجه یحیی آورد مجلس داشتن و دین محمد با سنت موافق کردن بسبب وی تازه گشت قاضی ابو عمرو بسطامی بهرات آمده بمجلس خواجه یحیی آمد چون مجلس تمام گشت فرود آمد و پیش وی رفت وی برخاست و گفت از شرق تا غرب در بر و بحر بگشتم دین تر و تازه در هرات یافتم و در نیشاپور نیز با بزرگان گفته بود طُفْتُ الدُّنْيَا شَرْقًا وَغَرْبًا فَوَجَدْتُ الدِّيْنَ غَضًّا بِهَرَاةَ قاضی ابو عمرو بزرگ بود و امام و یگانهٔ جهان وَفِي تَارِيْخِ الْاِمَامِ الْيَافِعِي رَحِمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى اِنَّ فِي سَنَةِ ثَمَانٍ وَاَرْبَعِمِائَةٍ تُوُفِّيَ اَبُوْ عُمَرَ وَالْبُسْطَامِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الشَّافِعِي قَاضِيْ نَيْسَابُوْرَ وَشَيْخُ الشَّافِعِيَّةِ بِهَا رَحَلَ وَسَمِعَ الْكَثِيْرَ وَدَرَسَ الْمَذْهَبَ وَاَمْلٰى عَلَى الطَّبْرَانِيْ وَطَبَقَتِهٖ وهم شیخ الاسلام گفته که وقتی خواجه یحیی عمار بیمار شده بود چون بهتر گشت مجلس کرد بر کرسی خود و غلام دست وی گرفته بودند بر منبر بردند گفت یحیی عمار همه عمر خود را ازین سر چوب یافته یعنی منبر و کرسی ولیکن اکنون نمی توانم پس گفت شنیدم که گفته اند یحیی عمار را پای در کشید ند مصطفی را صلی الله علیه وآله وسلم پای در کشیدند ابو بکر بجای وی بنشست و ابو بکر را پای در کشیدند عمر بجای وی بنشست و عمر را پای در کشیدند عثمان بجای وی بنشست و عثمان را پای در کشیدند علی بجای وی بنشست رِضْوَانُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ مرا پای در کشند عبدالله باید بجای من بنشیند بر اینجا و بر دماغ ملحدان و مبتدعان میزند شیخ الاسلام گفت که من آنروز بپای کرسی نشسته بودم

خواجه اشارت بمن کردند که آن عبدالله کودکست پس از ان شیخ عمو مرا گفت که آن عبدالله تو بودی ولعمری که چنان بود وَفِي تَارِيْخِ الْاِمَامِ الْيَافِعِي رَحِمَهُ اللّٰهُ اِنَّ فِي سَنَةِ اثْنَتَيْنِ وَاَرْبَعِمِائَةٍ تُوُفِّيَ الْاِمَامُ الْوَاعِظُ يَحْيَى بْنُ عَمَّارِ الشَّيْبَانِي السِّجِسْتَانِي نَزِيْلُ هِرَاةَ شیخ الاسلام گفت که دیدار مشایخ حینه نسبتی ست این طائفه را پیشین مرتبه که این قوم را گویند آنست که گویند فلان پیر را دیده و با فلان شیخ صحبت داشته و گفت قدس سره دیدار مشایخ را غنیمت باید گرفت که دیدار پیران اگر از دست بشود آن را در نتوان یافت آن همیشه نبود عرفان همیشه بود دیدار ایشان نبود و فایت آنرا تدارک نبود و در نتوان یافت شیخ الاسلام گفت قدس سره که مشایخ من در حدیث و علم شرع بسیار اند اما پیر من در دین کار یعنی در تصوف و حقیقت شیخ ابو الحسن خرقانی است رحمه الله تعالی اگر من خرقانی را ندیدمی حقیقت ندانستمی همواره این با آن در می آمیختمی یعنی نفس را با حقیقت و گفت قدس سره که وی پیر من ست بیک سخن که گفت این که میخوردمی خسپد چیزی دیگر ست مرا بوی پس ازین هیچ چیز نماند که علم حقیقت مرا دیده و دانسته شد و گفت قدس سره که عزیمت حد اسلام کردم تا از وی بر فتم و قافله را در ان سال بار نبود و در باز گشتن بصحبت خرقانی رسیدم مرا بدید گفت در آی اِيْ مَنْ مَا شَوْقُكَ تو یعنی معشوقه تو گفت از دریا آمدی از دریا آمدی صاحب مقامات شیخ الاسلام قدس سره گفته یعنی از دریای تفرقه بکشتی جمع آمدی جَزَاهُ اللّٰهُ تَعَالٰى ندانند که آن چه بود که وی گفت از غیب و گفت قدس سره که مرا از کرامات وی آن تمام بود که مرا گفت از دریا آمدی و از علم وی آنکه گفت این که می خورد و می خسپد چیز دیگر ست و گفت قدس سره که چون این سخن بشنیدم خرقانی من بودم وی مرا تعظیم می داشت در میان سخن می گفت با من مناظره می کن که تو عالمی و من جاهلم من هیچکس ندیده ام و نشنیده ام ازین روز تن به خرقانی بخرقان و طاقی بهرات و هیچ کس نشنیده ام ندیده ام که

این دو تن وی را چنان تعظیم داشتند که مرا مریدان خرقانی مرا می گفتند که سی سال ست که تا بوی صحبت
میداریم هرگز ندیده ایم که کسی را چنان تعظیم کرد که ترا و چنان نیکو داشت که ترا شیخ الاسلام
گفت زیرا که مرا بوی فرستاده بودند و گفت قدس سره که با وی گفتم ای شیخ سوالی دارم گفت
بپرس آنی مَنْ مَاشُوگه تو از وی پنج سوال کردم سه بزبان و دو بدل وهمه را جواب
گفت و دو دست من در ران خود گرفته بود و ازان بخبر نعره می زد و آب چون جوی
از چشم وی میرفت و با من سخن می گفت **شیخ ابو عبد اللہ الطاقی قدس سرہ**
نام وی محمد بن الفضل بن محمد الطاقی السجستانی الهروی ست مرید موسی بن عمران جیرفتی ست
عالم بوده بعلوم ظاهر و باطن شیخ الاسلام گفت که وی پیر منست و استاد من در اعتقاد حنبلیان
که اگر من وی را ندیدمی اعتقاد حنبلیان ندانستمی و هرگز هیچکس حضرت ندیده ام و با هیبت از طاقی و من
وی را نابینا دیده ام و مشایخ وی را تعظیم می داشتند و وی خداوند کرامات و ولایات بوده و فراست
تیز داشت و ندیده ام که وی در کار هیچکس چنان در فرانه بوده باشد که در کار من از تعظیم و نیکو داشت
من و مرا گفته بود که عبد اللہ با منصورست سبحان اللہ آنچه نورست که اللہ تعالی در دل تو نهاده
شیخ الاسلام گفت چهل سال بر بایست آمد تا من بدانستم که آن نور چیست که وی می گفت تُوُفِّی
الشَّیْخُ اَبُوْعَبْدُ اللّٰهِ الطَّاقِیْ قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰی رُوْحَهٗ فِیْ عَشْرَةِ صَفَرٍ سَنَةَ سِتَّ عَشَرَ
وَاَرْبَعَمِائَةٍ شیخ الاسلام گفت که مرا بچشم و دل محمد قصاب بزرگ نموده اند اما خرقانی مرا به شناخت
و محمد قصاب مرا تعظیم تمام داشت و با من ببازار آمد که یار من برای پدر خود دستار چه می خرید با من موافقت
کرد و گفت سی سال ست که تا اینجایم درین بازار نرسیده ام شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو عبد اللہ بن
باکویة الشیرازی سفرهای نیکو کرده بود و مشایخ جهان همه را دیده بود و حکایات بسیار داشت
از ایشان من خود از وی بانتخاب سی هزار حکایت نوشته ام و سی هزار حدیث شیخ الاسلام گفت
که وی ملک بوده بهانه تصوف و از همه علوم بانصیب و وی مرا تعظیم می داشت که کس را نمی داشت
هرگه من پیش وی در آمدی بر پای خاستی و مشایخ نیشاپور را چون ابن ابو الخیر و جز او بر پای
نمی خاست و فراست عظیم داشت شیخ الاسلام گفت که چون از وی باز گشتم بخانقاه شیخ
ابو عبد اللہ باکو در آمدم سه دوست بود مرا در خانقاه وی یکی شیرازی و یکی ابو الفرج و دیگر

ابو نصر ترشیزی شیخ آواز داد که ابو الفرج وی از خانقاه بیرون دوید و گفت لبیک شیخ گفت
چون دانشمند ازین خانقاه بیرون شد من چه گفتم ترا گفت گفتید وی بسفر می شود و وی
نه سفر راست و نه سفر بابت ولیت وی آنز است که حلقه گرد وی در نشینند و وی از وی میگوید
من گفتم کاش باری این سخن آن وقت بگفتی تا این همه رنج و سفر سود آمدی لیکن خرقانی را
می بایست دید یعنی سفر من برای آن بود **شیخ ابو الحسن بشری سنجری قدس سرہ**
شیخ الاسلام گفت وی از پیران من ست ازین مشایخ که من دیده ام سه تن سه بودند خرقانی
و طاقی هر دو جاسوس القلوب بودند و ابو الحسن بشری و وی ثقه بود در روایات و صوفی بود
و مشایخ بسیار دیده بود چنانکه می بایست دید و سخن و سماع از ایشان باز دانست گفت
مشایخ حرم دیده بود چون شیخ سیروانی و سرکی و ابو الحسن جهضم و ابو بکر طرسوسی و ابو عمرو نجید و
دیگر مشایخ وقت و شاگرد شیخ ابو عبد اللہ خفیف بود و حصری و نوری و ابو زرعه طبری را دیده بود
کا کا ابو القصر کبشتی قدس سرہ شیخ الاسلام گفت که وی مرد بزرگ بوده در ایام
من بوده اما نه بابت پدر من بوده و مرا بوی نبرده و من خرد بوده ام روز آدینه پدر من مرا پیش
پیران بردی تا دست بسر من فرود آوردندی و پیش ابو القصر بردی و وی هم در مسجد بودی
زیرا که وی مرد ملامتی بوده و پدر من قرّا اما شیخ ابو الحسن تیشه ساز در برادر وی شیخ ابو محمد
خادمان و مریدان کا کا ابو القصر بودند و پیران روشن و بالغرهای عظیم بودند وهمه مریدان
ابو القصر چنان بودند که ایشان را لغرهای عظیم بود و هر دو حکایت از وی کردند **کا کا احمد
سنبل و برادر وی محمد خورجه رحمهما اللہ** شیخ الاسلام گفت که کا کا احمد سنبل مه از
برادر خود بود محمد خورجه و باطن نیکوتر داشت و برادر وی پاک تر بود در ظاهر و با نام تر و وی
درویش بود بغایت و خداوند کرامات و ولایات و در کار من عور فرا بود **ابو منصور
محمد الانصاری قدس سرہ** وی پدر شیخ الاسلام ست و مرید شریف حمزه عقیلی و خدمت
ابو المظفر ترمذی کرده بود شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد کوفانی مرا گفت که این همه بکردی گرد عالم
بگشتی چون پدر خود ندیدی شیخ الاسلام گفت که من هفتاد و اند سال علم آموختم و نوشتم
و رنج بردم در اعتقاد اول آن همه از پدر خود آموختم لیکن قرا بود صادق و متقی و با ورع

کہ کسی آنچنان نتوانستی بود و نتوانستی درزید کہ وی وہم شیخ الاسلام گفت کہ پدر من پس من سری داشت عظیم مرا گفتہ بود عبداللہ چند چون گوئی کہ فضیل عیاض و ابراہیم ادہم از تو فضیل آید ابراہیم ادہم وی مرا خوابی دیدہ بود با من نمی گفت اما میگفت ہر روز تعبیری کنم راست می آید شیخ الاسلام گفت پدر من در مجردی وقتی صافی داشتہ بود و فراغت دل و در زن و فرزند افتادہ بود و آن از دست وی بشدہ ہموارہ اظہار ملالت میکرد و تنگدلی می نمود و با ما وقتی دران تنگدلی گفت میان من و شما دریای آتش بادا اما چہ گناہ کردہ بودیم وی زن خواست و فرزند آمد روزی دران تنگدلی از دکان برخاست و سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ بگفت و دست از دکان بداشت و ببلخ رفت پیش پیر خود شریف حمزہ عقیلی و در تاریخ شعبان سنۃ ثلثین واربعمائۃ از دنیا برفتہ و در بلخ دفن کردہ اند بنزدیک شریف حمزہ عقیلی **ابو منصور سوختہ رحمہ اللہ** شیخ الاسلام گفت کہ بامنصور سوختہ پیری بود در قہندز وقتی خویشتن را فرا سوختن داد از بہر او می سوخت و او را سوختہ نام کردند مردی صادق بود با صلابت و متقی **شیخ احمد چشتی و برادر وے خواجہ اسمٰعیل چشتی قدس سرہما** شیخ احمد چشتی غیر ابو احمد ابدال ست زیرا کہ وی متقدم است و شیخ الاسلام وی را ندیدہ بود و غیر خواجہ احمد بن سودود است زیرا کہ وی متاخر است و شیخ الاسلام را ندیدہ شیخ الاسلام گفت من ہیچکس ندیدہ ام قوی تر در طریق ملامت و تمامتر از احمد چشتی و چشتیان ہمہ چنان بودند از خلق بیباک در باطن سادات جہان سیار بسیر بادیہ فتہ بود و باز گشتہ کہ از خود در اخلاص تمام تر ندیدہ بود ہمہ احوال ایشان با اخلاص و ترک ریا بود ہیچگونہ سستی روا نداشتندی در شرع تا تنہا دن چہ رسد و شیخ احمد نجار را دیدہ بود و غیر او را شیخ الاسلام گفت کہ احمد چشتی بزرگ بودہ و مرا تعظیم داشتی و حرمت داری کہ ہیچکس را داشتی و نہادی و پیشین کسی کہ مرا سفید خود را در پای من نہادی وی بود و در ولایت شیخ بو نصر طاقانی شدہ بود و این بیت از وی شنیدہ **بیت** دریغا کہ ندانستم ہمی پنداشتم دانم + ازین پندار گوناگون ازین دانش پشیمانم + **البیت** شیخ الاسلام گفت کہ من ہیچکس ندیدہ ام بدیدار و فراست چون برادر احمد چشتی وی خدمت من کردی و مرا تعظیم تمام داشتی من در قہندز مجلس می کردم و از مجلسیان من کسی بود کہ با وی صحبت داشتی و سخنان من وی را باز می گفتی وی میگفت کہ این دانشمند شما از کوی ماست خدای داند کہ از ان سخن وی در دل من چہ سرزنش بیفتاد

یعنی از طمع آن سخن می مرا ماییست پس از ان مرا دعوت کرد ہمہ دنیای خود بر من باشد و پس از ان وی سر را و برت بنباذ آن شدیم وی مرا ابر بود و در سر کار ما از انجا بود و بو نصر سوہانگر از یاران چشتی است و وی صاحب فراست عظیم بود و آن وقت کہ بنباذان رفتیم زمستان بود شصت و دو تن از مشایخ نواحی ہمہ آنجا جمع آمدہ بودند چہل واند روز من سخن می گفتم ایشان را و بسط و افشاء علم حقیقت دل از انجا بود و ہیچکس از ایشان با من برابر نرفت و ہمہ خداوندان ولایت و کرامت و فراست بودند و تا ایشان زندہ بودند ہیچ ترکمان بخراسان نیامد چون ابو حفص بغادروان کہ چشم و گوش فرا سخن من میداشتہ بود وی خداوند کرامات ظاہر بود دیگر شیخ الاسلام گفت کہ اگر ابو حفص بغادروان زندہ بودی شما جامۂ خود را از وی در کشیدی و در وی ننگریستی و من وی را سید و بزرگ میدیدم با کرامت ظاہر و فراست عظیم دوستی از دوستان او بود دوستان او پوشیدہ باشند از غیرت او تا دوستی نبود از دوستان او دوستان او را نشناسند و چون بشر بکواشان کہ کبوترخان بسخن وے فرود آمد چون احمد مرجانہ و احمد کاہ دوستانی کہ بر شاخ توت رقص میکرد چہل واند روز آنجا بودیم ہر روز مہمان کسی و ہزار و دویست جامہ فتوح رسیدہ بود از ان جز کہنہ سجادہ بخانہ نیاوردم روزی دران ایام سماع میکردم و دران شوری کردم و جامہ پارہ می کردم چون از سماع بیرون آمدم بمسجد جامع شدم در خمار سماع بودم کہ یکی از ایشان فراز آمد مرا گفت آن جوان کہ بود کہ با تو در سماع میگشت گفتم چہ گونہ گفت نوجوانی شاخ نرگس در از در دست با تو می گشت در سماع ہر گاہ کہ آن نرگس را بغر یعنی تو می داشتی تو در شوریدی و بی طاقت تر شدی در سماع گفتم کس را مگوی دیگر پس از ان ہنوز ہرگز با ہم نرسیدیم مگر با حفص کہ بوداع من و دوستان آمدہ بود کہ بخواست رفت از دنیا و دران ہفتہ برفت و بو بشر کواشانی در مجلس املاء اسحٰق حافظ مرا گفت دانشمند از انجا اینجا آمدی بنشین کہ من اینجا نیز با توام و در سخن بر من بستہ شد حرفی گفتہ نیامد با خود می گفتم کہ آن چہ بود ہرگز دیگر چنان باشد تا در من باین آیہ رسید کہ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ أَنْدَادًا و سخن بگشاد و پیوستہ گشت **شیخ احمد حاجی قدس سرہ** شیخ الاسلام گفت کہ شیخ احمد حاجی از پیران نخست شیخ حصری را دیدہ بود و ابو الحسن طرزی و غیر ایشان را از مشائخ و از ایشان حکایت میکرد وی را گفتم کہ از حصری ہیچ چیز یاد داری گفت با یکی از مشائخ بر حصری

در آیدیم چیزی نبود از خوردنی شیخ می گفت نحن دوابک یا سیدی اعلف دوابک یا سیدی
و دست بر هم میزد شیخ الاسلام گفت دران منگر که بعلف حاجت داشت دران نگر که بجز از وی هیچ حاجت
نداشت **شیخ ابو سلمه[۱] باوردی قدس سره** شیخ الاسلام گفت که شیخ بوسلمه باوردی
خطیب صوفی سیلح از پیران شست پیری مسن بود و مشایخ بسیار دیده بود چون ابو عبد الله رودباری
و عباس شاعر و بو عمرو نجید و بابا یعقوب نهرجوری رحمهم الله **شیخ ابو علی کیال قدس سره** شیخ الاسلام
گفت که من بو علی کیال را دیده ام اما خرد بودم وی را نشناخته ام بزرگ بود شیخ سیستان ست طریق ملامت
داشته وی را کرامات ستایش نتوان کرد که خود همه از کرامات بود وی و شیخ احمد نصر و شیخ بوسعید مالینی هر سه
در صفه سرای صوفیان بوده اند و من آنجا حاضر **ابو علی زرگر رحمة الله علیه** شیخ الاسلام گفت
بو علی زرگر از پیران شست و از پیران همین صوفی بود شاگرد ابو العباس قصاب آملی
و از وی حکایت کردی **شیخ ابو علی بوته گر قدس الله سره** شیخ الاسلام گفت که
وی نیز از پیران شست مرد جواد بود و شیخ حصری را دیده بود و از وی حکایت کردی **شیخ ابو نصر
قبانی[۲] قدس سره** شیخ الاسلام گفت که وی سفرهای نیکو کرده بود و مشایخ بسیار دیده بود و شیخ ابو عمرو
اکاف[۳] را دیده بود و خدمت کرده با زون و ابو عمرو نجید را دیده بود و شیخ ابو نصر و ابو عبد الله مانک را
نیز دیده بود و با رغان[۴] فارس شاگرد شبلی ست و حکایات کرده مرا از ایشان **شیخ ابو اسمعیل
نصر آبادی قدس سره** شیخ الاسلام گفت که وی پسر همین شیخ ابو القاسم نصر آبادی ست از وی
حدیث دارم و حکایت از پدر وی **شیخ ابو منصور گازر رحمة الله علیه** شیخ الاسلام گفت که وی
درویشی با شکوه بود و مشایخ بسیار دیده بود و مرا از عمو بود شیخ احمد نجار استرآبادی را دیده بود و ابو نصر
سراج صاحب لمع را نیز دیده بود **شیخ اسمعیل تباش[۵] حیرفتی قدس سره** شیخ الاسلام گفت که اسمعیل د باش
از پیران شست پیر روشن بود و محدث شیخ مومن شیرازی را دیده بود و از وی حکایات میکرد **شیخ ابو سعید معلم
قدس سره** شیخ الاسلام گفت که بوسعید معلم پیر روشن بود نیکو دل و صادق در وقع سید بوشیدی شیخ
ابراهیم کیال را دیده بود **شیخ محمد ابو حفص کورتی[۶] رحمة الله علیه** شیخ الاسلام گفت که شیخ
محمد ابو حفص کورتی بزرگ بوده است خداوند وقت عظیم و از پیران شست و فهم وی را بیماری افتاد
قوم بنزدیک وی شدند سخنی میرفت کسی دعوی کرد پیش وی طاقت آن نداشت و غیرت بروی در آمد بر جست و

۱ سلمه بفتح سین مهمله و لام ۱۲ ع
۲ قبانی بفتح قاف و تشدید بای موحده و نون ۱۲ ع
۳ اکاف بکسر همزه و تشدید کاف ۱۲
۴ ارغان بفتح همزه و سکون رای مهمله و غین معجمه ۱۲ ع
۵ تباش بفتح تای ... وال مهمله و سین مهمله
۶ کورتی بضم کاف و سکون واو و رای مهمله و کسر تای مثناة فوقانیه ۱۲ ع ف

گفت حق حق حق چون ساعتی گذشت با خود آمد گفت أستغفر الله أستغفر الله أستغفر الله
ضعیف شده ام و عذر خواست **شیخ عمو قدس سره** کنیت وی ابو اسمعیل ست و نام وی
احمد بن محمد بن حمزة الصوفی شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو خادم خراسان بود وی پیر فرشاد من
است یعنی آداب و رسوم صوفیان از وی آموخته ام و عمو[۱] مرید من بود با مرید من پیر او من همکاسه وی
بودمی و چون وی نبودی من بر جای وی بودمی و چون بسفر بودی نامها هم بمن فرستادی مشایخ
جهان دیده بود و شیخ ابو العباس نهاوندی وی را عمو لقب نهاده بود چنانکه گذشت شیخ ابو بکر فرار را
دیده بود به نیشابور و سفر اول در حج اسلام با شیخ احمد نصر طالقانی کرده بود و شیخ ابو بکر فالیزبان را
دیده بود بنجار او وی جنید را و شیخ ابو بکر مفید را دیده بود و وی با جنید و با شیخ شیروانی صحبت
داشته بود و با همه مشایخ حرم چون ابو الحسن جهضم همدانی و شیخ ابو الخیر حبشی و محمد ساخری و شیخ جوال گردد
شیخ بو اسامة و ابو الحسن سرگی و ابو العباس نسائین و ابو العباس قصاب و غیر ایشان مشایخ وقت را
دیده بود و وی را نواخته بودند و وی خدمتهای نیکو کرده بود ایشان را و او را احتهار ساشیده و شیخ
ابو الفرج طرسوسی را دیده بود در رجب سنة احدی و اربعین و اربعمائة برفته از دنیا و عمر وی نود و
نه سال بود رحمه الله **شیخ احمد کوفانی قدس سره** شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد کوفانی خادم
عمو بود وی پیران بسیار دیده بود و سفرهای نیکو کرده وی مرا گفت که با از تو بدانستیم که ما کرا دیده ام
یعنی تو ایشان را شناخته به حقیقت تمام **ابو الحسن نجار قدس سره** شیخ الاسلام گفت که
وی در دو دگری بود در اهتزار مرد با شکوه بود و بزرگ کسی وی را نمی شناخت وقتی در مکه دیده اند وی را
پنجاه رکوه داری با وی از مریدان وی مرا حکایت کرده از هلال خادم حصری آنکه حصری گفت
لا تطلع[۲] الشمس الا باذنی شیخ الاسلام گفت که قاضی ابراهیم باخرزی مرا گفت که الله تعالی را
بخواب دیدم گفتم خداوندا بنده بتو کی رسد گفت آنگاه که او را هیچ مانع نماند که او را از من باز دارد
و شیخ الاسلام گفت که مرا دیدار شیخ ابو علی سیاه روزی نبود اما چون از خرقانی باز گشتم قضا را شیخ عمو را دیدم
که از وی باز گشته بود مرا حکایت میکرد از وی و من از خرقانی و ابو علی سیاه مردی بزرگ بود و صاحب سخن
و کرامات و ولایت عظیم بوده بمرو شیخ الاسلام گفت که پیر محمد کشور[۳] تائب بود و صادق وی را ریاضتها ست
و وصالها[۴] کردی وقتی در وصال بود و من با وی بودم تا چهل روز مرا گفتند که وی آنرا آشتاد

۱ قوله و عمو مرید من بود الخ یعنی در حقایق اگرچه من شاگرد وی بودم و وی در آداب شاگرد من بود ۱۲
۲ قوله لا تطلع الشمس الا باذنی یعنی آفتاب سعی نتابد مگر باذن من یعنی آنکه قطب بوده که فیض بعالم از مروی رسد ۱۲
۳ قوله پیر محمد کشور بکسر شین معجمه و فتح کاف و سکون رای مهمله ۱۲
۴ قوله و وصالها کردی یعنی روزه داشتی چند روز بی طعام و شراب و بعض مشایخ چنین کنند بنا بران است که زرنج ایشان وفا کند بدین ریاضت و ایشان را ازین مقام ابتد عذری نصیبی است ۱۲

روز تمام کرد و گفتند که صدر وز والله اعلم مرا گفته بود که اگر بدین بپائی در شرق و غرب چون تو نبود
شیخ الاسلام گفت که محمد شگرف پیری باشکوه بود و با دعوی و قوت و ولایت مرا حکایت کرده
شیخ الاسلام گفت که من دو بار بوسعید ابوالخیر بوده ام روی دستار خود از سر فرو گرفته و گلیم
مصری خود بمن داده و شلغم جوشیده در دهان من نهاده چون بنزدیک وی شدم برای من
برپای خاست تمام و وی مرا تعظیم داشت که اندک کسی را داشتی لیکن مرا با وی نقاری از بهر اعتقاد
است و دیگر بد طریقت نه طریق مشایخ در زیدی بعضی از مشایخ وقت با وی نه نیک بودند شیخ الاسلام
گفت احمد حضرویه روزی پیش بایزید گفت یا رب امید ما از خویشتن بریده مکن بایزید گفت یا رب
امیدهای ما از خویشتن بریده کن شیخ الاسلام گفت که آنچه احمد گفت عام راست و آنچه بایزید گفت
خاص راست که امید علت ست امید بر نا موجود بود بر یافت امید کی بود ابو بکر وراق گفت
اَلْعَافِیَةُ وَالتَّصَوُّفُ لَا یَکُوْنُ شیخ الاسلام گفت اگر صوفی احوال خویش را متهم کن که دعویست
و افعال خویش را متهم کن که ریاست و اقوال خویش را متهم کن که بی معنی ست جوانمردی
در بادیه مضطرب شد گفت اگر مرا بسلامت بیرون آری هرگز ترا یاد نکنم چون از بادیه بیرون آمد
کسی وی را بخانه برد و طعام داد سیر بخورد و بمرد شیخ الاسلام گفت که اگر دمی بزیستی و یاد نکردی شریعت
تباه شدی و اگر یاد کردی عهد تباه شدی صادق بود شغل وی را کفایت کرد و وی نه از استهزاء و
خواری گفت که یاد نکنم از ننگ یاد خود او را چنان گفت ابو علی سیاه قدس سره بمرو گفت که از
هر چیزی که چیزی بشود چیزی بماند مگر شریعت که چون از ان چیزی بشود هیچ چیز نماند شیخ
اسلام گفت که سخت نیکو گفته است و آن چنان ست شریعت همگی خواهد و زیادت در شریعت
نقصان ست شریعت چون آب ست آب بمقدار باید اگر بیفزاید ویرانی کند و اگر بکاهد سیراب
نکند مرتعش گوید که هرگز خود را بباطن خاص ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم شیخ الاسلام
گفت معنی آنست که حقیقت من درست نیامد تا شریعت من صافی نشد عادت شیخ الاسلام
چنان بود که هر چه شنیده بودی از خصال حمیده و افعال پسندیده چه در حدیث و چه در حکایات
مشایخ العقه خواستی که آنرا بکار برد وی گفته که چون سنتی بشمار رسد از پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم

مطلوب ۲ است ۱۲
۳ قوله العافیة والتصوف یعنی عدم ابتلاء و تصوف باهم نمی باشند ۱۲ ع
قوله از ننگ یاد خود که یاد خود را شایسته جناب الٰهی نمی دانسته وی را نشان پیدا نکردی یعنی ظاهر ساختی و آن بعینه محقق است بدان
[illegible] فرو و نیامده و حاکم است بران مرتبه تحقیق [illegible] طلب کند و علم حصر در امر پیشینه بخلاف مقام که بدان مقام مقید گشته و محکوم وی شده و خود را از ان خلاص نتواند ساخت ۱۲ ع

اگر نتوانید که آنرا ورد کنید دوایم بورزید باری بیکبار بکنید تا نام شما را از زمره ایشان کنند و همچنین
از معاملت نیکو و احوال و اخلاق مشایخ که ما را آن فرموده اند که بر پی ایشان بروید و سیرت
ایشان گیرید اگر همه نتوانید چیزی بکنید وقتی در راهی می رفتم درویشی سوگند بر من داد
که مرا شلواری می باید مرا حکایت آن امام یاد آمد که سوار می آمد درویشی بروی سوگند میداد
بخدای که مرا شلوار دهی آن امام از اسپ فرود آمد و شلوار بوی داد مردمان گفتند این چرا
کردی که این گدایان همه دروغ گوی و زراق اند گفت من دانم اما مرا روا نبود که وی سوگند بخدای
بر من دهد و من از وی درگذرم و مراد وی ندهم شیخ الاسلام گفت که من آن کار نیز کردم
شلوار با آن درویش دادم و بی شلوار مجلس داشتم شیخ الاسلام گفت که من بسیار بجامه عاریتی
مجلس کرده ام و بسیار بگیاه خوردن بسر برده ام و بسیار خشت زیر سر نهاده ام و آن وقت
یاران داشتم و دوستان و شاگردان همه سیم داران و توانگران بودند هر چه من خواستمی بدادندی
اما من نخواستمی و بر ایشان پیدا نکردمی و من گفتمی چرا ایشان خود ندانند که من هیچ ندارم و از
هیچ کسی چیزی نخواهم من خرد بودم هنوز که پدر من دست از دنیا بداشت و دنیا همه بپاشید و ما را
در رنج افگند و ابتدای درویشی و محنت ما از ان وقت بود شیخ الاسلام گفت که من به زمستان جبه نداشتم
و سرمای عظیم بود و در همه خانه من بوریایی بود چندانکه بروی خفتمی و نمد پاره که بر خود پوشیدمی
اگر پای را بپوشیدمی سر برهنه شدی و اگر سر را بپوشیدمی پای برهنه شدی و خشتی که زیر سر نهادمی
و میخی که جامه مجلس بر آن کردمی و بیاویختمی روزی عزیزی در آمد مرا چنان دید انگشت در دندان گرفت و
در گریه ایستاد ساعتی بود دستار از سر فرو گرفت و بنهاد و برفت شیخ الاسلام گفت مرا دسترس
آن نبود که قاریان مجلس را چیزی دادمی و از کسی نمی خواستم و بر دل من از آن باری بود شخصی
دانیال پیغمبر را علیه السلام بخواب دید که گفت فلان دکان را بعبدالله گزار تا سیم آن بقاریان
دهد دانیال آن شغل را کفایت کرد و آن مرد سیم آن دکان را بقاریان می داد شیخ الاسلام
گفت که شش من نان بطشونی بود و من سفاناخ می خوردم شیخ الاسلام گفت که هرگز
در همه عمر خود الله تعالی مرا نیم روز در طلب دنیا ندیده و اکنون بر من می گشایند اما مرا آن
آنچه اگر بپذیرم کافر باشم و اگر آنرا بر دل من هیچ قدر و خطر باشد کافر باشم تا آن همت که

ازان نرستم و بایست آن از من نبرو ند آنرا بمن نکشاوند و اگر ملک سلیمان باشد مرا از انچه
هر چیز که من دیده بودم و مرا خوش آمده بود و بایسته و بروزگار بچشم و دل من گذشته بود آن را
نقد می کنند که می گویم که این آنست که من فلان وقت در روز دیده بودم و بر دل من گذشته بود آن وقت که
مرا می بایست آن بود نداد و اکنون می دهد ترکی بود که ملازمت مجلس شیخ الاسلام میکرد و بر پس سر
شیخ الاسلام مقدار سپری نور می دید روزی با شیخ احمد کوفانی گفت تو آن سپر نور می بینی بر سر
خواجه گفت می بینم شیخ الاسلام گفت که نمی دید اما بر تافت آن را که آن ترک چیزی بیند و گوید
که من نمی بینم آن ترک بحج رفت و باز آمد پس ازان آن نور ندید شیخ الاسلام گفت که آن ترک
گفت اکنون آن نور نمی بینم سبب چیست گفتم اکنون تو خود را بیامرزیده و خود را بزرگ در چشم
می آری که حج کردم و حاجی ام آن وقت خداوند نیاز و تشنه ما بودی شیخ الاسلام گفت
که هر کس را تبی ست یعنی معشوقهٔ وقت بهار تب من ست که من بهار را دوست می دارم
وقتی هوا گرم شده بود و گلها همه بر سیده مرا می بایست که گل بینم تا چشم من بر آساید لگانز گاه
می رفتم در باغچه لاله دیدم مقدار مشکرهٔ سخت نیکو که ممکن نبود که بیش ازان لاله بود شیخ الاسلام گفت
که وقتی تنگدل بودم صعب تر در تر دید امر ای خود نشسته بودم اندیشناک بسبب امری بادی سخت بجست
و کاغذی که هشت سوار زیر در فروافتاد بخط سرخ بران نوشته که فرج فرج شیخ الاسلام گفت
که شیخ ابوالخیر تیناتی هشت سال بمکه مجاور بود و هیچ سوال نکرد و این صعب تر بود که کسی که چیزی
ندارد در مکه سوال نکند وقتی هشت شبان روز چیزی نخورده بود بیماری با گرسنگی پیوست
سست شد بحیله خود را بمقام ابراهیم علیه السلام افگند که دو رکعت نماز بگزارد از سستی در خواب شد
الله تعالی را خواب دید که با وی گفت چه خواهی گفت اشراف بر مملکت گفت بدادم گفت دیگر
چه خواهی گفت حکمت گفت بدادم بیدار شد شیخ الاسلام گفت که از اشراف وی بر مملکت یکی
آن بود که گفتی بر سرها می بینم بخط سپید که سعید و بر سرها می بینم که شقی و دیگر گفتی که هر که از اقلیمی روی
بحج نهد و برا می بینم شیخ الاسلام گفت که مرا آن نباید که بدانم که شقی کیست که دران چه کرامت باشد که
غم هر کسی بباید خورد و من در بدکم بجای آرم اما در خیر نه و بجای آرم و بینم و مقام مردی گویم که مقام
وی بنزدیک حق تعالی تا کجاست بیک نگریستن با شقاوت ندانم و نخواهم که بدانم یعنی اگر خواهم

بدانم

بدانم شیخ الاسلام گفت که مرا بنگزارند که جدا کنم اهل ولایات را از دیگران وقتی گفتم که جدا کنم مرا بنگذاشتند
شیخ الاسلام گفت کسی بود که بگوید بفراست و داند که چه می گوید یعنی اگر خواهد بداند و انچه میگوید می بیند و این
دیدار بفراست وی را دایم باشد و کس باشد که وی را این دیدار وقتی باشد و وقتی نباشد و در وقت غلبه و صولت
بگوید و بود که آن سخن بر زبان وی برود آن حقیقت باشد و فراست راست و وی ازان آگاه نی
بنزدیک شما کدام مه است پس گفت آن پیشینه که آن فراست وی را دایم ست اهل ولایت ست و آن
بیشتر ابدال و ابرار و زهاد را بود و آن پسینه محقق ست که وقت باشد که بروی پوشیده بود و گاه بود که
آشکارا باشد و اگر بهزل[1] گوید آن حقیقت باشد و اگر در غفلت گوید چون آنرا پاس دارند همچنان باشد
که وی گوید جامع مقامات شیخ الاسلام گوید که شیخ الاسلام چنین بود شیخ الاسلام گفت که ابوالحسن دراج بآرزوی
یوسف بن حسین بری آمد از هر که حال وی پرسید گفت با آن زندیق چه کارداری چون بعد از ماهی
بروی در آمد وی را گفت هیچ بیت یاد داری گفت دارم بیتی تازی یاد داشت بخواند یوسف
بن الحسین در سماع بشورید و طوفان از چشم وی روان شد گفت ای ابوالحسین عجب مدار که
ما هیست که در ری می گردی و حال من می پرسی می گویند با آن زندیق چه کار داری از وقت صبح
تا این دم قرآن می خواندم شکی از چشم من بیامد بدین یک بیت که تو خواندی به بین که چه حال ظاهر شد
شیخ الاسلام گفت ندانم که از اول وی را شناخته رنگریزی می کرد یعنی تلبیس و نگفت تا آنگاه که
در غلبه حال بگفت با خود دران حال غلبه بجای آورد و این مه است ازان پیشین تفصیل حکمتها و نکتهای
که بر زبان شیخ الاسلام گذرانیده اند متعسر بلکه متعذر ست ببسیاری آنها گذشته است و شاید که بعضی
دیگر بیاید انشاء الله تعالی و اینجا برین مقدار اقتصار افتاد و وفات وی روز آدینه بود در بیست
و دوم ماه ذی الحجه سنه احدی و ثمانین واربعمائه و عمر وی هشتاد و چهار سال بود شیخ ابوالليث
فوشنجی[2] رحمه الله شیخ الاسلام گفت که لیث فوشنجه بزرگ بوده و عارف و پای برهنه رفتی وی گفته
که از پوشنگ بهرات آمدم با آن سبب آنجا بماندم که بخیابان می گذشتم بگورستان زنی بگوری باز نشسته
بود می گفت جان مادر و یگانهٔ مادر ازان مرا حالی پیدا شد شیخ الاسلام گفت که ابو وایل شقیق
بن سلمة الکوفی از بزرگان تابعین ست نوحه شنیدی و بگریستی یکی ازین طائفه گفته است
شعر
اَلتَّلَذُّذُ بِالْبُکَاءِ ثَمَنُ الْبُکَاءِ[3] شیخ الاسلام گفت که باز مانده از صحبت تو از اشک حسرت

قوله اگر بهزل گوید
چون ازان یعنی اگر
هزل کند یا سخنی
بے اختیار
بر زبان وی جاری
شود چنان شود
که وی گفته و این
سر است از تحسین
چنانکه گذشت
که این حال محقق
است و آن حال
ابرار و زهاد ۱۲

۲ بضم فا
و سکون واو و فتح
شین معجمه و سکون
نون و کسر جیم ۱۲ ع

۳ قوله
التلذذ یعنی
بگریه مزه یافتن
قیمت و بهای گریه
است و نفعی است
مقابل آن
غفرله ۱۲

لذت می یابد یا بندهٔ تو چه یابد قبر لیث فوشنجه بخیابان ست چون وے برفت او را یاران بودند بر سر قبر وے خانگکی ساختند و بر بام خانه چهار طاقکی و دران می بودند تا یک یک می رفتند و بپهلوے وے دفن می گردند رحمهم الله تعالیٰ شیخ عمو می گفت که این قبر فلان تار فروش ست و این آن فلان و بمن می نمودی قبر وی را و یاران ویرا شیخ الاسلام را خوش می آمد و می پسندید موافقت و استقامت ایشان را و گفت که محمد عبدالله گاذر گفت که همه نیکوئی که خود را می بینم سبب آن دانم که لیث فوشنجه با من رازی کرد مزه آن در حلق من فرو شده لیث فوشنجه وقتی در رود هرات غرق شده می طپید گفت الٰهی اکنون مرا گرفتی برگ آمدن ندارم اگر مرا بسلامت بیرون آری سه بار ترا قُلْ هُوَ اللهُ بخوانم گفت ازان برستم نه سالست تا در آنم که بخوانم نمی توانم که گویم احد مولی گوید نه آنم که تو می گوئی دانی که احد کیست مرا باز بسر برد

محمد بن عبدالله گاذر هروی قدس الله سره العزیز بزرگ بوده است ازین قوم در هرات و صاحب کرامات ویرا در تاریخ آورده اند وَهُوَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقَصَّارُ الْهَرَوِيُّ مِنْ قُدَمَاءِ مَشَايِخِ هَرَاةٍ مِنْ أُفْتِي الْمَشَايِخِ فِي وَقْتِهٖ وَأَحْسَنِهِمْ هَدْيًا وَخُلُقًا وَطَرِيْقَةً و خواجه ابو عبدالله بوذهل بوی ارادتی داشت عظیم و برای وے کارها کرده بود وقتی ویرا گفت خواجه این همه می کنی آخر تو مرا بدر شهر بیرون خواهی کرد گفت من گفت تو روزگارے برآمد وی رئیس هری بود محمد عبدالله گاذر سخن نیکو می گفت در معاملت و ترک دنیا و در دلها اثری کرد و مردمان دست از دنیا بداشتند و از املاک خود بیرون آمدند خواجه ابو عبدالله ویرا از شهر گسیل کرد و گفت بباید رفت از شهر بحوالی شهر هر جائی که می خواهی میرد که سخن تو مردمان را زیان می دارد یعنی چون مرد دست از دنیا بدارد سیم سلطان بریده گردد و خواجه ابو عبدالله بوذهل چهار سال خدمت شبلی کرده بود بی سوال و مال عظیم بروی نفقه کرده بود شبلی ویرا جاد خراسان گفتی و خود وی حافظ بود و ثقه و مکثر

عمو بن عبدالله المغوری قدس الله سره العزیز شیخ الاسلام گفت که وے پیری بوده درویش بزرگ و خداوند ولایت و فراست هم بگاذرگاه ما در قبرست روزی خواجه ابو عبدالله بوذهل بوی رسید

گفت پسر بوذهل کی بود که ترا فرو نشانند و مرا بر نشانند خواجه هشیار بود و دانست که مرد بزرگ است گفت ای شیخ نتواند بود که ترا بر نشانند و مرا فرو نشانند گفت ای پسر بوذهل مرنج چه مزه داشته باشد که مرا بر نشانند و ترا فرو نشانند یکهفته برآمد که امیر خراسان ویرا بگرفت و بقلعه قلات برد و در طاقی کرده در بر آورد تا آنجا برفت

خواجه خیرچه قدس سره العزیز شیخ الاسلام گفت که خیرچه غلامی بوده بگاذرگاه در قبرست خواجه وے از وے چیزها می دید و کرامات عظیم از وے مشاهده می کرد وی را آزاد کرد بگاذرگاه آمد و آنجا خانگکی ساخت و مقام کرد شیخ الاسلام گفت که من پسر خواجه ویرا دیده ام و مرا از وی حکایت کرده وی گفت که وقتی مردمان باران طلبیدند دعا کرد و باران بارید سیل آمده بود و وی بر سر تل سنگی شده بود وی گفت خداوندا هر کرا سیم باید سیم ده و هر کرا زر باید زر ده و هر کرا غلام باید و زمین و هر چه باید بده خیرچه را همی تو بس شیخ الاسلام گفت که حال آن کرامحل غیر تست ما اختیار حق سبحانه بندگان را نه بسبب علت ست بلال را بین آنکه غلامی بوده حبشی بخواند و بوجهل و عتبه و شیبه را که سادات مکه بودند براند وی چه کرد و اینان چه کردند هیچ همه بعنایت و قسمت او باز بسته است و کس را دران سخن نرسد شیخ الاسلام گفت که چون کسی بیمار بودی یا درد وی داشتی بخیرچه شدی تا وی الحمد برخواندی و بدمیدی در حال راحت پدید آمدی وقتی دانشمندی را درد دندان گرفت بوی شد الحمد لله خواند و بدمید به شد آن دانشمند گفت خیرچه الحمد نه راست می خوانی آن را بر تو راست کنم گفت نه تو دل خود را راست کن فی الحال درد بروی مستولی شد پس تضرع نمود باز الحمد خواند درد ساکن شد و شفا یافت شیخ الاسلام گفت که من از خرقانی اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ شنیدم که دے لے بود اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نمی توانست گفت و وی سید و غوث روزگار بوده است

ابو عبدالله احمد بن ابی عبدالرحمن بن نصر المالینی رحمه الله وے از مهینان مشایخ هرات ست از اقران شیخ عمو و با وے حج اسلام کرده بود و مشایخ حرم را دیده و صحبت داشته عالم بوده بعلوم ظاهر و باطن و در زهد و توکل و ورع یگانهٔ روزگار در تجرید و ترک دنیا سخن کردے و سخن ویرا در دلها اثر تمام بودی صاحب کرامت و ولایت بوده یکی از اصحاب وی عبدالله بن محمد بن عبدالرحیم بوده است وے گفته است شیخ من ابو عبدالله احمد روزی مرا گفت برو بمکه و فلان کس را بگوی که چنین و چنین کن من گامے چند برداشتم خود را در مکه یافتم آن پیغام بگزاردم بدان کسی که گفته بود

وپیش از نماز دیگر نزدیک شیخ در آمدم آنوقت که آنجا رسیدم خواستم که حج گزارم آن کس که پیش وے رفته بودم گفت بر سخن شیخ را خلاف مکن واگرنه باز نتوانی گشت وسه ماه در راه بماند وقبر وی در مالین هرات ست شیخ الاسلام قدس سره در اوائل حال بسیار بزیارت وے رفتے

ابو نصر بن ابی جعفر بن ابی اسحق الهردی الخانجه بادی وقیل ابو نصر محمد بن احمد بن ابی جعفر عالم بوده بعلوم ظاهر وباطن وفقیه روزگار واصل از کرمان بوده وسبب توبهٔ وی آن بود که روزی شخصے فتوی آورد که چه می فرمایند ائمهٔ دین درین مسئله که شخصے در جوانی چوبی چند از روی غضب بر دراز گوشی زده آن دراز گوش روی باز پس کرد وگفت ای خواجه این خشم تیز بر من مظلوم رانده گیر اما فردا از عهدهٔ این خشم راندن چون بیرون خواهی آمد اکنون بیست سال ست که آن شخص می گرید وحالا آب چشم وی بخون بدل شده است حکم طهارت ونماز وی چه باشد چون ابو نصر این فتوی بخواند از هیبت آن سخن بیهوش شد چون بهوش آمد احرام صحبت آن شخص بست چون بمنزل وی رسید وی در ان گریه واندوه از دنیا رفته بود پیرے دید با روی نورانی وموی وریش سفید وخون از دو دیده وی دو دیده بر روی خشک شده اما می خندید ابو نصر را از خندهٔ وی عجب آمد تکفین وتجهیز وی کردند ونماز گزاردند چون ابو نصر از انجا باز گشت گریان پیرے بوی رسید گفت ای جوان چرا می گرئی مگر آیتی از کتاب الله بتو رسیده است که با آن کار نکرده اما این گریستن تو بگریستن دامن سوختگان می ماند دل سوختگان آن پیر بگفت وبگذشت ابو نصر را درد بر درد وسوز بر سوز بیفزود از هر چه دران بود بیرون آمد وسفر وسیاحت پیش گرفت وگویند که سی صد پیر را خدمت کرد وصحبت خضر علیه السلام دریافت ودر حرم مکه ومدینه وبیت المقدس وغیر آنها ریاضات کشید وعبادات کرد در آخر بهرات مراجعت کرد وعمر وی بصد وبست وچهار سال رسید ودر سنه خمسمائه از دنیا برفت وقبر وی در خانجه باد ست بهرات یُزَارُ وَیُتَبَرَّکُ بِه

سلطان مجد الدین طالبه قدس سره العزیز گویند که وی از اهل عسکر بوده در ترک وتجرید وتوکل یگانه بوده درویش محمد جرگر که یکی از ابدال بوده در جامع هرات بسر بردی روزی در مسجد خفته بود که کوزهٔ آبی بریخته بود خادم مسجد آنجا رسید پنداشت که وی بول کرده است وی را چندان بزد که اعضای وی مجروح گشت جرگر آهی بزد وبیرون رفت مسجد از چوب بود وآتشی

پیدا شد ومسجد بسوخت واز انجا ببازاری که آنرا بازار جمله فروشان گفتندی در آمد سلطان مجد الدین طالبه را ازان خبر کردند در عقب جرگر روان شد چون بوی رسید گفت جرگر شهر مسلمانان را چرا می سوزی جرگر باز گشت وآب چشم خود بر آتش افگند آتش فرو مرد وناپدید شد واین رباعی بگفت **رباعی** آن آتش دوشین که بر افروخته بود + او سوختن از دل من آموخته بود

گر آب دو چشم من ندادی یاری + چه جمله فروشان که هری سوخته بود گویند وقتی سیل آمد نزدیک شد که هرات را ببرد خبر بسلطان مجد الدین طالبه بردند گفت خرقهٔ مرا پیش سیل نهید چنان کردند فی الحال سیل باز گشت امام فخر الدین رازی رح در وقت وی بوده است وبصحبت وی تبرک وتقرب جستی چون وی را وفات رسید در اندرون شهر هرات میان درب خشک وفیروز آباد دفن کردند وشیخ محمود اشنوی رحمه الله تعالی که صاحب رسالهٔ غایة الامکان فی معرفة الزمان والمکان است در گنبد مقبرهٔ وی مدفون ست واین شیخ محمود از اصحاب وتلامذهٔ مولانا شمس الدین محمد بن عبد الملک دیلمی است رحمه الله که از اکابر مشائخ ومحققان ست وسخن در حقیقت زمان وتحقیق آن چنانکه در مصنفات وی مذکور ست در مصنفات دیگران کم یافته میشود

ابو عبد الله مختار بن محمود بن احمد الهروی قدس سره العزیز وی از بزرگان مشایخ هرات ست جامع بوده میان علم ظاهر وباطن صاحب کرامات وولایت بوده است گویند که در لوح قبر وی چنین یافته اند که در سنه سبع وسبعین ومائتین برفته از دنیا وی گفته است که طعام چنان خور که تو او را خورده باشی نه او ترا که اگر تو او را خوری همه نور شود واگر او ترا خورد همه دود گردد وجامه چنان پوش که رعونت وفخر وخیلا را در نهاد تو بسوزد نه آنکه آتش آن علتها را بر افروزد وهم وی گفته که در هر کار که باشی چنان باش که اگر عزرائیل ترا دریابد آن کار ترا بکار دیگر نباید شد ودران کار همه حالات تو با تو باشد اگر چه طعام خوردن بود یا عملی مباح وباید که در باطن خالصاً لله بود ونیت تو دران فعل رضای حق بود سبحانه وتعالی ونگاهداشت شرع وهم وے گفته که اصل عبودیت آنست که چنان باشی بظاهر که از تو همه شرع ظاهر بود وچنان باشی بباطن که در تو یاد غیر را گنجائی نبود ووی را اصحاب بسیار بوده اند همه صاحب ولایت وکرامت چون ابو علی بن مختار العلوی الحسینی رضی الله عنه واز وی کرامات بسیار وخوارق عادات بیشمار منقول ست ووی

بسید امام مشهور بوده و قبر وی در پایان پای ابو عبدالله مختار ست و چون فقیه ابو عثمان
مرغزی رحمه الله که از غایت شوق و سوختگی ویرا شوق سوخته می گفته اند و ویرا وقایع
غریب و عجیب بوده است گویند که آنروز که سید امام را در هرات وفات رسید وی در هرات
نبود و در مرد الرود بود و ویرا آنجا در باطن مصیبتی عظیم افتاد چنانکه بیطاقت شد و بهرات آمد
گفتند که در همان وقت سید امام وفات یافته بوده است و هم اضطرابیکه در باطن وی پیدا شده بوده است بسبب آن بوده است
چون شوق سوخته وفات یافت ویرا در گورستان خانچه بادوه پایان پای عبدالواحد بن
مسلم در قبر کردند شیخ ابوذر بوزجانی قدس سره شیخ الاسلام گفت که من یکتن ندیدم
که بوذر بوزجانی را دیده بود صیادی گورگیر گفت که در بوزجان مرا رنجی عظیم رسید و طلب بسیار
کردم تا ویرا یافتم و دیدم که بوذر خداوند کرامات ظاهر بوده گویند که در بوزجان مدرسه بود که شیخ
ابوذر ساکنان آنرا اولیا می خواند یک روز بر در آن مدرسه خسپیده بود خادم مدرسه بیرون آمد
گفت اولیا در چه کارند خادم گفت امروز خوردنی نیافته اند و در ان مدرسه درخت توت بود خادم را
گفت برو و آن درخت را بیفشان خادم آن درخت را بیفشاند هر برگ که بیفتاد زر خالص بود
پیش شیخ آورد گفت برو و برای ایشان طعام بخر روزی سبکتگین پدر سلطان محمود که وفات وی
در سن سبع و ثمانین و ثلثمائة بوده است بدیدن وی آمده بود وی را نصیحتهای درشت کرد سلطان
محمود هنوز کودک بود ویرا پیش شیخ آوردند بسیار لطف نمود و ویرا بر کنار خود نشاند و از اشعار وی است
شعر لغیره فَمَا مَنْ كَانَ مِنْ جِنْسِنَا ❊ وَسَائِرُ النَّاسِ لَنَا مُنْكِرُونَ ❊ وهم از اشعار وی است
تو بعلم ازل مرا دیدی ❊ دیدی آنگه بعیب بخریدی ❊ تو بعلم آن و من بعیب همان ❊ رد مکن آنچه خود پسندیدی ❊
وفات وی در سنه سبع و ثمانین و ثلثمائة بوده است شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس سره العزیز کنیت وی ابونصر احمد بن
ابی الحسن است و وی از فرزندان جریر بن عبدالله البجلی است رضی الله عنه که در سال وفات رسول الله
صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورده است قَالَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَا حَجَبَنِي رَسُولُ اللهِ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ أَسْلَمْتُ وَلَا رَآنِي إِلَّا تَبَسَّمَ فِي وَجْهِي بسیار بلند قامت
و با جمال بوده است و امیر المؤمنین عمر رض ویرا یوسف این امت نام نهاده است حضرت شیخ را
حق سبحانه و تعالی چهل و دو فرزند داده بوده است سی و نه پسر و سه دختر و بعد از وفات وی

چهارده پسر و سه دختر باقی مانده بود و این چهارده پسر همه عالم و عامل و کامل و صاحب تصنیفات
و صاحب کرامات و صاحب ولایت و مقتدا و پیشوای خلق بوده اند و وی امی بوده است و
در سن بیست و دو سالگی توفیق توبه یافته و بکوه رفته و بعد از هجده سال ریاضت در چهل سالگی
ویرا در میان خلق فرستاده اند و ابواب علم لدنی بروی گشاده و زیاده از سی صد تای کاغذ در علم
توحید و معرفت و علم سر و حکمت و روشن طریقت و اسرار حقیقت تصنیف کرده است که هیچ
عالم و حکیم بران اعتراض نکرده است و نتوانسته و این تصنیفات همه با آیات قرآن و اخبار
رسول صلی الله علیه و آله و سلم مقید و مؤید است حضرت شیخ قدس سره در کتاب سراج السائرین
آورده است که بیست و دو ساله بودم که حق عز شانه بلطف و کرم خود مرا توبه کرامت کرد و چهل ساله
بودم که مرا بمیان خلق فرستاد و اکنون شصت و دو ساله ام که این کتاب را بفرمان جمع می کنم
و تا این غایت صد و هشتاد هزار مرد دست که بر دست ما توبه یافته اند و بعد از ان بسیار سال دیگر زیسته
شیخ ظهیرالدین عیسی که یکی از فرزندان ایشانست در کتاب رموز الحقایق آورده است که تا آخر
عمر بر دست پدرم شیخ الاسلام احمد قدس الله تعالی سره ششصد هزار کس توبه کرده اند و از راه
معصیت بطریق طاعت باز آمده اند شیخ ابوسعید ابوالخیر را قدس الله تعالی روحه خرقه بود که دران طاعت
کردی و چنین گویند که آن خرقه از ابوبکر صدیق رضی الله عنه میراث مانده بود مشایخ را تا نوبت
بشیخ ابوسعید رسید ویرا نمودند که آن خرقه را با احمد تسلیم کن فرزند خود شیخ ابوطاهر را وصیت کرد که بعد از
وفات من بچند سال جوانی نوخط بلند بالا چشم ازرق بنام احمد از در خانقاه تو در آید و تو در میان یاران
نشسته باشی بجای من زنهار که این خرقه را بوی تسلیم کنی چون کار شیخ باخر رسید شیخ ابوطاهر را
آرزوی آن بود که ولایتی که حضرت شیخ را بود بوی سپارد شیخ چشم باز کرد و گفت ولایتی که شما طمع
می دارید بدیگری سپردند و علم شیخی ما هم در خرابا تی زدند و کاری که ما را بود بوی تسلیم کردند کس نداند که
حال چیست تا آنکه بعد از چند سال از وفات شیخ شبی شیخ ابوطاهر در خواب دید که شیخ ابوسعید با جمعی از
یاران بتعجیل می رفت ابوطاهر پرسید که یا شیخ چه تعجیل است شیخ گفت تو نیز برو که قطب الاولیا می رسد
شیخ ابوطاهر خواست که برود بیدار شد دیگر روز شیخ ابوطاهر در خانقاه نشسته بود جوانی باآن صفت
که شیخ گفته بود در آمد شیخ ابوطاهر در حال بدانست و ویرا اعزاز بسیار کرد اما چنانچه مقتضای

بشریت ست اندیشناک شد که خرقه پدر را چون از دست دهم آن جوان گفت ای خواجه در امانت خیانت روا نباشد خواجه ابوطاهر را وقت خوش شد برخاست و آن خرقه را که شیخ ابوسعید بدست خویش بر میخی نهاده بود و تا آن روز آنجا بود بیاورد و بر سر آن جوان فرو انداخت و گویند آن خرقه را بیست و دو تن از مشایخ پوشیده بودند و در آخر بشیخ الاسلام احمد حواله شد و بعد از ان هیچکس ندانست که آن خرقه کجا شد بزرگان گفته اند که چهل مرد ولی شدند که ارادت ایشان بشیخ بود قدس الله تعالی سره از انجمله یکی شیخ الاسلام احمد بود و یکی خواجه ابوعلی و همانا که مراد ابوعلی فارمدیست در هر دو معروف و مشهور اند در عالم و یکی ازین طائفه گفته که خواجه ابوعلی را بر خاطرها واقف کردند و باظهار آن ماذون نبود و شیخ الاسلام احمد را هم بر خاطرها واقف کردند و هم بر ظاهرها حاکم و باظهار آن ماذون بود از حضرت شیخ الاسلام احمد پرسیدند که ما مقامات مشایخ شنیده ایم و کتب ایشان دیده از هیچکس مثل این حالات که از شما ظاهر می شود ظاهر نشده است فرمود که ما در وقت ریاضت هر ریاضت که دانستیم که اولیاے خدای تعالی کرده بودند بجای آوردیم و بران مزیدی نیز کردیم حق سبحانه و تعالی بفضل و کرم خود هر چه پراگنده بایشان داده بود بیکبار باحمد داد در هر چهار صد سال چون احمد شخصے پدید آید که آثار عنایت ایزد تعالی در باب وی این باشد که همه خلق بینند هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي جامع مقامات حضرت شیخ الاسلام گوید که از بدایت حال ایشان سوال کردم فرمودند که من بیست و دو ساله بودم که حضرت حق سبحانه و تعالے مرا توبه کرامت فرمود و سبب توبه من آن بود که چون نوبت دور اهل فسق و فساد بمن رسید شحنه ناحق غائب بود و حریفان دور طلب داشتند من گفتم شحنه غائب ست چون باز آید دور بدهم حریفان گفتند ما توقف نمی کنیم شاید که او دیرتر آید گفتم سهل ست چون باز آید اگر مضائقه کند دوری دیگر بدهم چون شحنه باز آمد مضائقه کرد که دوری دیگر طلب داشت چون بوثاق من آمدند و طعامی بکار بردند کس بخمخانه رفت تا خمر آرد تمام خمها تهی یافت و دران خمخانه چهل خم بود تعجبها کردم تا این چه تواند بود و آن حال از حریفان پنهان داشتم و از جای دیگر خمر آوردم و در پیش ایشان نهادم و من بتعجیل تمام دراز گوشی در پیش کردم و بجانب رز روان شدم که آنجا خمر داشتم تا زودتر بیارم برفتم و دراز گوش را بار کردم و دراز گوش در رفتن کندی می کرد و من وی را سخت می رنجانیدم تا زودتر باز آیم که دل بحریفان معلق داشتم ناگاه آوازے سخت بگوش من رسید که احمد این حیوان را چرا رنجه می داری ما او را فرمان نمی دهیم تا برود

از شحنه عذر می خواهی قبول نمی کند از ما چرا عذر نمی خواهی تا از تو قبول کنیم روی بر زمین نهادم و گفتم الهی توبه کردم که بعد ازین هرگز خمر نخورم فرمان ده این دراز گوش را تا من ببردم تا در روی آن قوم خجل نگردم در حال دراز گوش روان شد چون خمر پیش ایشان بردم قدحی پیش من داشتند گفتم من توبه کرده ام ایشان گفتند احمد بر ما می خندی یا بر خود الحاح میکردند ناگاه آوازی بگوش من رسید که یا احمد بستان و بچش و همه را ازین قدح بچشان بستدم و بچشیدم شهد شده بود بامر حق سبحانه تعالی و همه حاضران را بچشانیدم در حال توبه کردند و از هم پراگندیدند هر کسی روی بچیزی نهاد و من واله وار روی بکوه آوردم و بعبادت و ریاضت و مجاهده مشغول شدم چون یکچندی در کوه بودم در خاطر من دادند که احمد راه حق چنین روند که تو می روی قومی صاحب فرزندان را رها کرده که حق ایشان در ذمه تو واجب است و ایشان را ضائع گذاشته بعد از ان خاطری دیگر در آمد که در خانه تو بیرون از چیزهای دیگر چهل خم ست که دران خمر بوده است هر چه دارند گو بر خود خرج کنید چون دانستی که چیزے دیگر نماند آنگاه بغمخوارگی ایشان مشغول شو چون ساعتی بر آمد بخاطر من فرود آوردند که یا احمد نیکو رونده باشی در راه حق سبحانه که توکل بر خم خمر می کنی راه غلط کرده چرا توکل بر کرم حق سبحانه و تعالی نکنی تا او صاحب فرزندان ترا از خزانه فضل خود روزی رساند که رزاق بر حقیقت اوست تو تکیه بر خم خمر کنی نیکو باشد صفرای عظیم بر سر من زد و بیخود از کوه در آمدم و در خانه رفتم و عصای در گردانیدم و خمها را شکستن گرفتم شحنه ده را خبر کردند که احمد از کوه در آمده است و جنون بروی غالب شده خمها را می شکند و می ریزد شحنه کس فرستاد و مرا از خانه بیرون آوردند و در پایگاه اسپان باز داشت من بر سر آخور اسپان بنشستم و دست بر هم می زدم و این بیت می گفتم **بیت** اشتر بخراس می بگردد سرگرد + تو نیز ز بهر دوست گردی برگرد + آسپان سر از علف برداشتند و سر بر دیوار زدن گرفتند و آب از چشمهای ایشان روان شد ستوربان بدید برفت و شحنه را گفت دیوانه را آورده اید و در پایگاه اسپان باز داشته اید تا اسپان جمله دیوانه شدند و دهان از علف برداشتند و سر بر دیوار می زنند شحنه آمد و مرا بیرون آورد و از من عذرها خواست من بجانب کوه باز گشتم و چند سال بیرون نیامدم و حق سبحانه و تعالی از خزانه فضل خویش هر بامداد هر یک از صاحب فرزندان مرا یکمن گندم بدادے که در زیر بالین ایشان پدید آمدی چنانکه همه را کفایت کردی و اگر مهمانان نیز برسیدندی همه را

فرارسیدی بلکه چیزی لبسر آمدی خواجه ابوالقاسم گرد مردے بزرگ بوده و مالدار و باخیر وی گفت که
مرا حادثه افتاد که هرچه داشتم بیکلے از دست من رفت حال با ضطرار رسید عیال بسیار داشتم
و هیچ کسبی نمی دانستم پیوسته بخدمت علما و مشایخ و مزارها می رفتم و استمداد همت می کردم
که طاقت احتیاج بخلق نداشتم روزی در مسجد نشسته بودم عظیم دلتنگ پیرے از در آمد و
دو رکعت نماز بگزارد پس بنزدیک من آمد و بر من سلام کرد هیبت عظیم از وے بر من
مستولی شد که بس نورانی و مهیب بود پس پرسید که چرا تنگدلی قصه خود با وے بگفتم گفت احمد
بن ابی الحسن را که درین کوه است می شناسی گفتم مرا دوست دیرینه است گفت برخیز و بنزدیک وی
رو که مرد صاحب کرامات ست باشد که درد خود را از وی درمان یابی روز دیگر برخاستم و پیش وی
رفتم سلام کردم جواب داد و پرسید که حال تو چیست گفتم مپرس و قصه خود با وے بگفتم فرمود که چند
روز ست که خاطر ما بتو می کشید دانستم که ترا کاری افتاده است برو و خاطر مشغول مدار که حق تعالے
سهل گرداند قبول کردم که امشب در وقت مناجات بر حضرت حق تعالی عرضه دارم تا چه جواب آید
روز دیگر بامداد بخدمت او رفتم چون چشم مبارک او بر من افتاد گفت پیشتر آمی که حق سبحانه تعالے
کار تو راست آورد و پس فرمود که هر روز کفاف ترا چند باید گفتم چهار دانگ فرمود که هر روز چهار دانگ ترا بآن سنگ
حواله کردند می آی و می بر بعضی از افاضل در آن ماه گفته است بیت بوالقاسم گرد چو یک
سر مضطر بگشاد و بر وکرامت احمد در کردند حواله کفافش بحجر هر روز چهار دانگ می آی و ببر
پیش آن سنگ رفتم پاره زر دیدم از سنگ بیرون آمده برداشتم و بخدمت شیخ رفتم و گفتم من پیر شده ام
و اطفال خرد دارم چون من نمانم حال ایشان چگونه بود فرمود که تا خیانت نه کنند از فرزندان
تو هر که بیاید ببردارد بعد از وی مدتی فرزندان می بردند چون یکی از فرزندان او خیانت کرد دیگر نیافتند
وقتی حضرت شیخ را عزیمت هرات شد چون بده شکیبان رسیدند جمعی از بزرگان که همراه بودند
پرسیدند که حضرت شیخ بهرات درخواهد آمد شیخ فرمود که اگر بزندنی که مشایخ ماضی شهر هرات را با نچه
انصاریان گفته اند این خبر بجابر بن عبدالله رسید گفت که ما برویم و شیخ الاسلام احمد را بردوش
گیریم و بشهر آوریم پس فرمود تا محفه پدری شیخ الاسلام عبدالله انصاری قدس الله سره بیرون آوردند
و در شهر منادی کردند که همه اکابر باستقبال شیخ الاسلام احمد بیرون آیند چون بده شکیبان رسیدند

و بخدمت حضرت شیخ در آمدند و نظر مبارک وی بر ایشان افتاد بر جای خود نماندند و حالتهای عظیم
پیدا آمد روز دیگر محفه در آوردند و استدعا کردند که قرار بر آنست که شما را بر دوش بشهر بریم
کرم فرمایید و در محفه نشینید حضرت شیخ اجابت کرد و در محفه نشست و دو بازوی پیش محفه را
شیخ جابر بن عبدالله و قاضی ابوالفضل یحیی برگرفتند و دو بازوی پس امام ظهیر الدین زیاد
و امام فخر الدین علی هیضم برگرفتند و روان شدند و هیچکس دیگر نمی داد و حضرت شیخ خاموش
می بود تا ساعتے برفتند پس بفرمود که محفه را بنهید تا سخنے بگوییم چون محفه را بنهادند فرمود که
شما می دانید که ارادت چیست گفتند بفرمایید گفت ارادت فرمان برداریست همه گفتند بلی فرمود
که چون چنین ست شما سوار شوید تا دیگران محفه بردارند تا هر کسی را نصیبی باشد اکابر سوار شدند
و دیگران محفه برگرفتند چندان خلق از شهر و روستا آمده بودند که بسیار کس بود که نوبت محفه برداشتن بوی
نرسید چون بشهر رسیدند در خانقاه شیخ الاسلام عبدالله الانصاری نزول فرمودند در
شهر هرات مردی بود نام او شیخ عبدالله زاهد مدت سی سال روزه وصال داشته بود مشهور
و معروف بود و صاحب قبول و یکی از خواجگان فرزند خود را از راه ارادت بحکم وی کرده بود
و دوازده سال در خانه وی بکر مانده بود چون شیخ الاسلام احمد بهرات رسید آن زاهد ضعیفه
خود را گفت که جامه من بیار تا بنزدیک شیخ احمد روم که می گویند مرد بزرگ ست تا بنگرم که حال
او چیست ضعیفه گفت زنهار اگر از راه امتحان خواهی رفت مرو که او نه آن مردست که تصور کرده
و اگر در دل داری که آنچه او فرماید فرمان بری و بجای آری برو و اگر نه گرد او مگرد که زیان کنی
زاهد گفت برو و جامه بیار که تو ندانی جامه در پوشید و بخدمت حضرت شیخ آمد و سلام کرد حضرت جواب
سلام داد و فرمود که چون عزم سلام ما کردی می دانی که آن عورت با تو چه گفت فرمان خواهی برد
زاهد گفت چون راست می گویی چون فرمان نبرم فرمود که باز گرد و گذر بر کوی سنگین کن و بر دکان
محمد قصاب مروزی گرد رانی گوشت بریخته است بستان و قدری دوشاب و روغن از بقال
بستان و در دست گیر و بخانه بر که مَنْ حَمَلَ سِلْعَةً فَقَدْ بَرِئَ مِنَ الْكِبْرِ بگو تا از آن گرفت
قلیه سازند و نان روغن و دوشاب و شیرینی سازند و با آن عورت افطار کن و آنچه درین دوازده سال
بر تو واجب بوده است و بجا نیاورده بجای آور و بجای فرود و غسلی بر آر در ساعت هرچه درین چند سال

ع ۱ یعنی هر که بردارد مایحتاج اهل خود را و بخانه برد و برهد از کبر ۱۲ ع

طالب آن بوده و نیافته اگر ترا حاصل نیاید بیا و دامن احمد بگیر تا از عهدهٔ آن بیرون آید چون شیخ
این سخن بگفت زاهد با خود گفت که مرا کاری می فرماید که در وسع من نیست و من درین سی سال هیچ
قوت در خود نیافته ام با زن بکر بچه قوت دخول کنم حضرت شیخ دانست که زاهد چه می اندیشید
فرمود که برو سهل باشد مترس اگر حاجت افتد از احمد مدد خواه زاهد برخاست و آنچه شیخ فرموده بود
بجای آورد و قلیه و حلوای ساختند و باهم افطار کردند در میان طعام خوردن حرکتی در زاهد
پیدا آمد و خواست که بمباشرت مشغول شود زن گفت چندان توقف کن که از طعام بپردازیم
چون از طعام فارغ شدند زاهد خواست که بمباشرت پردازد در خود قوت آن نیافت از حضرت
شیخ استمداد کرد شیخ در میان جمع نشسته بود تبسم فرمود و گفت یا زاهد کار را باش و مترس کو
راست آید زاهد را مقصود بحصول پیوست چون روی بحمام نهاد و غسل تمام کرد در ساعت
هر چه درون چاردیوار شهر بود تمامی بر وی کشف شد چون بخدمت شیخ آمد شیخ فرمود که احمد را
چه جرم چون همت تو بیش ازین چهار دیوار نبود اگر عوض چهار دیوار شهر چهار دیوار دنیا بودی کشف
شدی روزی حضرت شیخ را از خانقاه شیخ الاسلام عبدالله الانصاری رحمة الله بدعوتی
می بردند چون خادم کفش شیخ را راست بنهاد شیخ فرمود که ساعتی توقف کن که کاری در پیش است
بعد از ساعتی ترکمانی با خاتون خود در آمد و پسر دوازده ساله در غایت جمال اما بدو چشم نابینا
در آوردند و گفتند ای شیخ حضرت حق سبحانه و تعالی ما را مال و نعمت بسیار داده است
و فرزند بیش ازین نداریم و حق تعالی از وی هیچ دریغ نداشته است مگر روشنائی چشم ویرا در
اطراف عالم گردانیدیم هر جا بزرگی و مزاری و طبیبی شنیدیم آنجا بردیم هیچ فائده نداشت ما را
چنان معلوم شده است که هر چه از خدا تعالی در میخواهی راست میشود اگر نظری در کار فرزند
ما کنی چشم وی روشن شود هر چه داریم فدای تو کنیم و بنده و مولای تو گردیم و اگر مقصود ما حاصل نشود
خود را درین خانقاه بر زمین می زنیم تا هلاک شویم شیخ فرمود که عجب کاریست مرده زنده کردن
و نابینا بینا کردن و اکمه و ابرص را علاج کردن معجزهٔ عیسی است علیه السلام احمد که این حدیث شنید
پس بر پای خاست و روان شد مرد و زن خود را در میان سرای بر زمین زدن گرفتند چون میان
والان خانقاه رسید حالتی عظیم بر وی ظاهر شد و بر زبان وی گذشت که (ما کنیم ما) چنانچه چند

کس از ائمه که حاضر بودند آنرا شنیدند پس حضرت شیخ باز گشت و بخانقاه در آمد و بر کنار صفه بنشست
و فرمود که آن کودک را پیش من آرید آوردند و هر دو ابهام را بر دو چشم کودک بنهاد و بکشید و گفت
اُنظُر بِاِذنِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ کودک در حال هر دو چشم بینا گشت بعد از آن جمعی از ائمه سوال کردند
که اول بر زبان مبارک شما رفت که اِحیاءِ مَوتیٰ وَاِبرَاءِ اَکمَه وَاَبرَص معجزهٔ عیسی است
علیه السلام و بار دوم بر زبان شما گذشت که ما کنیم ما این دو سخن چون بهم راست آید شیخ فرمود که
آنچه اول گفته شد سخن احمد بود و جز آن نتواند بود اما چون بدالان رسیدیم بسر ما فرو دادند که
احمد باش مرده را زنده عیسی می کرد و اِبرَاءِ اَکمَه وَاَبرَص عیسی می کرد آن ما کنیم ما بانگ
بر من زدند و گفتند باز گرد که ما روشنائی چشم آن کودک در نفس تو نهادیم این حدیث
بر دل من چندان زور کرد که بر زبان بیرون آمد پس آن قول و فعل همه از حق بود اما بر دست
و نفس احمد ظاهر شد روزی اکابر هرات بر حضرت شیخ در آمدند و میان ایشان در توحید و معرفت
سخنی می رفت شیخ فرمود که شما بتقلید این سخن می گوئید ایشان ازین سخن عظیم متغیر شدند و گفتند ما
هر یک را بر اثبات هستی صانع جل شانه هزار دلیل حفظ باشد ما را مقلد می خوانی شیخ فرمود که اگر هر کدام هزار
دلیل حفظ دارید که جز مقلد نیستید ایشان گفتند ما را برین سخن برهانی باید شیخ خادم را گفت
سه دانه مروارید و طشتی حاضر کن حاضر کردند شیخ با ایشان گفت اصل این مروارید چه بوده است گفتند
قطرات باران نیسانی که صدف گرفته است و در حوصلهٔ وی بقدرت کاملهٔ حق سبحانه و تعالی مروارید
شده شیخ الاسلام آن مرواریدها را در طشت افگند و فرمود هر که از سر تحقیق روی فرا این طشت کند و بگوید که
بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِیمِ این هر سه مروارید آب گردد و در یکدیگر دود او محقق باشد ائمه گفتند این عجب
باشد شما بگوئید شیخ فرمود نخست شما بگوئید چون نوبت بمن رسد من نیز بگویم ایشان نوبت
گفتند مرواریدها همچنان برقرار بود چون نوبت بشیخ رسید حالتی بر وی ظاهر شد روی فرا طشت
کرد و گفت بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِیمِ هر سه مروارید آب گشت و در یکدیگر دوید و در طشت
می گشت حضرت شیخ گفت اُسکُنی بِاِذنِ اللهِ تعالی فی الحال یکدانه مروارید ناسفته منعقد شد
همه متحیر شدند و بآنچه حضرت شیخ فرموده بود اعتراف نمودند ولادت حضرت شیخ در سنه احدی و اربعین
و اربعمائه بوده است و وفات وی در سنه ست و ثلثین و خمسمائه خواجه ابو طاهر کرد

رحمه الله وی صحبت دار خضر بوده است علیه السلام و شیخ الاسلام احمد را با وی مؤانست
تمام بوده و بوی می رفته است شیخ الاسلام احمد گفته است که روزی نفس از من زرد آلو خواست با وی
گفتم که یکسال تمام روزه داری ترا زرد آلو دهم قبول کرد چون سال تمام شد نفس گفت من آن خود بجای آوردم
تو نیز بوعدهٔ خود وفا کن آمدم بر رزی که از پدر میراث بود رفتم دیدم که شغال زرد آلو خورده بود و هیچان درست
افگنده بر داشتم و پاک می کردم نفس فریاد بر آورد که احمد پاک می کنی چه خواهی کرد گفتم ترا خواهم داد تا بخوری من با تو
زرد آلو قرار داده ام این هم زرد آلو است بیش ازین نیست که برودهٔ جانوری گزر کرده است
نفس گفت با تو عهد کردم که بعد ازین بار تو هیچ آرزو نخواهم این بمن ده گفتم راست آمد اکنون زرد آلوی
چند از درخت باز کردم و تائی چند بخوردم و تائی چند در آستین نهادم و بخدمت شیخ ابو طاهر کرد که
پیر صحبت من بود رفتم و در پیش وی نهادم وی ساعتی درو نگریست پس گفت احمد ما را زرد آلوی
وقف آورده گفتم ای شیخ وقف نیست از درخت ملک خود بدست خود باز کردم گفت ای احسنت
زرد آلوی وقف می آری و بملک بر ما می بندی ما را نابینا می بینی من از سر ادب گوش داشتم و خاموش
ایستادم و بباطن با حق سبحانه مناجات می کردم که خداوندا تو می دانی که از درخت ملک خود بدست
خود باز کردم و آن درخت از پدر خود میراث دارم اینحال بر وی کشف گردان ساعتی بود پسر را بخواند
فرمود که برو دو گوسفندی از رمه بیار و بکش و بگو تا شوربائی سازند که احمد را صفرای گرسنگی بر سر و
دماغ زده است نمیداند که چه می کند و چه می گوید من خاموش می بودم چون طعام آوردند بدل من در
دادند که گوشت و شوربا مخور که از وجه حلال نیست من گوشت نمی خوردم و نان می خوردم شیخ ابو طاهر گفت چرا گوشت
نمی خوری گفتم این بسنده است الحاح کرد که راست بگو آنچه بدل من در داده بودند گفتم پسر را طلبید و احوال
گوشت را پرسید پسر گفت رمه دور رفته بود از فلان قصاب گرفتم قصاب را طلب کردند گفت آن
گوشت از گوسفندی بود که شحنه بظلم گرفته بود بمن آوردند که بکش یک نیمه شحنه برد و یک نیمه مانده بود
شیخ زاده آمد و برداشت شیخ ابو طاهر سر در پیش انداخت من برخاستم و در ان نزدیکی صومعه بود بآنجا
در آمدم و گریستن بر من زور کرد و مناجات کردم که خداوندا مرا با هیچکس انس نگذاشتی پیری داشتم که ساعتی
با او صحبت می داشتم چنان کردی که از شرم دیگر بخدمت وی نمیتوانم رفت ساعتی بود که شیخ ابو طاهر
در آمد و بنشست من بدل مناجات کردم که خداوندا همچنانکه حال گوشت بروی کشف کردی حال

زرد آلو

زرد آلو نیز بروی منکشف گردان درین مناجات بودم که خضر علیه السلام در آمد و فرمود که یا ابو طاهر ملک احمد را
وقف نام کردی و گوشت شبهه را حلال این از که آموختی ترا بر احمد هیچ باز خواست نرسد که وی
بر پایهٔ زیرین می رود **شیخ ابو علی فارمدی رحمة الله علیه** نام وی فضل بن محمد است
شیخ الشیوخ خراسان بوده در وقت خود متفرد بوده بطریقت خاصهٔ خود در تذکیر و موعظت
شاگرد امام استاذ ابو القاسم قشیریست و انتساب وی در تصوف بدو طرف ست یکی بشیخ بزرگوار ابو القاسم
گرگانی طوسی و دیگر بشیخ بزرگوار ابو الحسن خرقانی که پیشوای مشایخ و قطب زمان خود بوده است شیخ ابو علی
فارمدی گفته است که در ابتدای جوانی در نشاپور بطلب علم مشغول بودم شنیدم که شیخ ابو سعید ابو الخیر
از میهنه آمده است و مجلس می گوید من برفتم تا وی را ببینم چون چشمم بر جمال وی افتاد عاشق وی گشتم و محبت
این طائفه در دل من بیشتر شد یک روز در مدرسه در خانهٔ خود نشسته بودم آرزوی دیدار شیخ در دل من پدید آمد
وقت آن نبود که شیخ بیرون آید خواستم که صبر کنم نتوانستم برخاستم و بیرون آمدم چون بسر چهارسو رسیدم
شیخ را دیدم با جمعی انبوه می رفت من هم بر اثر ایشان برفتم بی خویشتن شیخ بجایی در رفت و جمع
در رفتند من نیز در رفتم و در گوشهٔ شدم چنانکه شیخ مرا نمی دید چون بسماع مشغول شدند شیخ را وقت
خوش گشت و وجدی بر وی ظاهر شد و جامه شق کرد چون فارغ شدند از سماع شیخ جامه بیرون کرد و
پیش وی پاره می کردند شیخ یک آستین با تیریز بهم جدا کرد و بنهاد و آواز داد که ای ابو علی طوسی کجائی من
جواب باز ندادم گفتم مرا نمی بیند و نمی داند مگر از مریدان شیخ کسی ابو علی طوسی نام دارد شیخ دیگر باره
آواز داد جواب ندادم سوم بار آواز داد جمع گفتند شیخ مگر ترا می خواند برخاستم و پیش شیخ رفتم شیخ
آن تیریز و آستین بمن داد و گفت تو مرا چون این آستین و تیریزی آن جامه بستدم و خدمت کردم و بجای
عزیز بنهادم و پیوسته بخدمت شیخ می آمدم و مرا از خدمت شیخ بسیار فائده و روشنائیها پدید آمدی
حالها روی نمود چون شیخ از نشاپور برفت من پیش استاد امام ابو القاسم قشیری در آمدم و حالی که پیدا
می آمد با وی می گفتم و او می گفت برو ای پسر بعلم آموختن مشغول باش و هر روز آن روشنائی
زیادت می بود و سه سال دیگر بتحصیل مشغول می بودم تا یک روز قلم از محبره بر کشیدم سفید بر آمد
برخاستم و پیش استاد امام رفتم و حال باوی بگفتم استاد امام بگفت چون علم دست از تو بداشت
تو نیز دست از وی بدار و کار را باش و بمعامله مشغول گرد برفتم و رختها از مدرسه بخانقاه آوردم

وبخدمت استاد امام مشغول شدم روزی استاد امام در گرمابه رفته بود تنها من برفتم و دلوی چند آب در گرمابه بروی ریختم چون استاد برآمد و نماز بگزارد گفت این که بود که آب در گرمابه ریخت من با خود گفتم بی‌خردی کرده‌ام خاموش بودم و دگرباره بگفت هم جواب ندادم چون سه باره بگفت گفتم من بودم استاد گفت ای ابوعلی هرچه ابوالقاسم در هفتاد سال بیافت تو بیک دلو آب بیافتی پس مدتی بمجاهده پیش استاد امام نشستم یک روز حالتی بمن درآمد که دران حالت گم شدم و آن واقعه با استاد امام بگفتم گفت ای ابوعلی روش من زینجا فراتر نیست هرچه ازین فراتر بود راه فراآن ندانم من با خود اندیشه کردم که مرا پیری بایستی که مرا ازین مقام فراتر بردی و آن حالت زیاده می‌شد و من نام شیخ ابوالقاسم گرگانی شنیده بودم روی بطوس نهادم جایگاه وی نمی‌دانستم چون بشهر رسیدم جائی او پرسیدم نشان دادند رفتم با جماعتی از مریدان خویش در مسجد نشسته بود من دو رکعت تحیت مسجد بگزاردم و پیش وی درآمدم وی سر در پیش داشت سر برآورد و گفت بیا ای ابوعلی تا چه داری من سلام گفتم و بنشستم و واقعهای خویش بگفتم شیخ ابوالقاسم گفت آری ابتدا ارت مبارکباد هنوز بدرجه نرسیده اما اگر تربیت یابی بدرجه بزرگ رسی من با خود گفتم پیر من اینست پیش او مقام کردم و بعد ازان که مرا مدتی بانواع ریاضت و مجاهده فرموده بود بر من اقبال کرد و عقد مجلس فرمود و فرزند خویش را بحکم من کرد و هم خواجه ابوعلی فارمدی گوید که پیش ازانکه شیخ ابوالقاسم عقد مجلس فرماید شیخ ابوسعید از مهنه بطوس آمده بود بخدمت وی رفتم گفت ای ابوعلی زود باشد که چون طوطیکت در سخن آرند بسی برنیامد که شیخ ابوالقاسم مرا عقد مجلس فرمود و سخن بر من کشاده گشت **شیخ ابوبکر بن عبدالله الطوسی النساج رحمة الله علیه** وی نیز از اصحاب شیخ ابوالقاسم گرگانی ست و با ابوبکر دینوری نیز صحبت داشته از وی پرسیدند که دیدار مطلوب ا بچه توان دید گفت بدیدهٔ صدق در آینه طلب و هم وی فرموده که تصور آب تشنگی نه نشاند و فکرت آتش گرمی نه بخشد و دعوی طلب بمطلوب نرساند و هم وی گفته تا هستی موهوم سوخته نشود و دیدهٔ دل بسوزن غیرت از غیر او دوخته نشود خلوتخانهٔ جان بشمع تجلیات جانان افروخته نگردد زیرا که تخم زمین کاشته نکارند و نقش بر کاغذ نگاشته نه نگارند و گویند که در بدایت طلب مجاهده بسیار کشیده و مجاهدهٔ وی بمشاهده نه انجامید بدرگاه خداوند تعالی بنالید بسرش ندا کردند که نساج باور طلب قناعت

کن ترا بایافت چه کار و هم وی گفته توکل آنست که منع و عطا جز از خدای تعالی نه بینی عین القضاة همدانی در مصنفات خود آورده است که شیخ احمد غزالی گفت که شیخ وی ابوبکر نساج در مناجات گفت الهی مَا الحِکمَةُ فِي خَلقِي خداوندا در آفریدن من چه حکمت است جواب آمد الحِکمَةُ فِي خَلقِكَ رُؤيَتِي فِي مِرآةِ رُوحِكَ وَمَحَبَّتِي فِي قَلبِكَ گفت حکمت آنست که جمال خود را در آینه روح تو بینم و محبت خود را در دل تو افگنم **حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی قدس سره** کنیت وی ابوحامد است و لقب وی زین الدین ست انتساب وی در تصوف به شیخ ابوعلی فارمدیست و وی گفته لَقَد سَمِعتُ الشَّیخَ الاِمَامَ اَبَا عَلِيٍّ الفَارمَدِيَّ قَدَّسَ اللهُ تَعَالٰی رُوحَهُ یَروِي عَن شَیخِهِ اَبِي القَاسِمِ الکُرگَانِيِّ قَدَّسَ اللهُ تَعَالٰی رُوحَهُ اَنَّهُ قَالَ اِنَّ الاَسمَاءَ التِّسعَةَ وَالتِّسعِینَ تَصِیرُ اَوصَافاً لِلعَبدِ السَّالِكِ وَهُوَ بَعدُ فِي السُّلُوكِ غَیرُ وَاصِلٍ و وی در اوائل حال در طوس و نیشاپور بتحصیل علوم و تکمیل آن اشتغال نمود بعد ازان با نظام الملک ملاقات کرد و قبول تمام یافت و با جماعتی از افاضل که در صحبت نظام الملک بودند در مجالس متعدده مناظره و مجادله کرد و بر ایشان غالب شد تدریس نظامیه بغداد او وی تفویض کردند در سنه اربع و ثمانین و اربعمائة ببغداد رفت همه اهل عراق شیفته و فریفتهٔ وی شدند قدری بلند و منزلتی ارجمند یافت بعد ازان همه را باختیار ترک کرد و طریق زهد و انقطاع پیش گرفت و قصد حج کرد در سنه ثمان و ثمانین و اربعمائة حج گزارد و بشام مراجعت نمود و مدتی آنجا بود و ازانجا به بیت المقدس رفت و ازانجا بمصر و مدتی در اسکندریه بود بعد ازان بشام مراجعت کرد و آنقدر که خواست آنجا بود بعد ازان بوطن بازگشت و بحال خود مشغول شد و از خلق خلوت گزید و کتب مفیده تصنیف کرد چون کتاب احیاء العلوم و جواهر القرآن و تفسیر یاقوت التاویل چهل مجلد و مشکوة الانوار و غیر آن از کتب مشهوره و بعد ازین همه به نیشاپور عود کرد و در نظامیه نیشاپور درس گفت و بعد از چندگاه ترک کرد و بوطن بازگشت و از برای صوفیه بنای خانقاهی کرد و از برای طلبه علم بنای مدرسه نهاد و اوقات خود را بر وظائف خیر توزیع کرد از ختم قرآن و صحبت ارباب قلوب و تدریس علوم تا آن زمانکه بجوار رحمت حق پیوست در رابع عشر جمادی الآخر سنه خمس و خمسمائة یکی از اکابر علمای گفته است

غزالی منسوب است بغزاله بتشدید زاء معجمه که دهی است از دهات طوس که اکنون اثر آن باقی نیست ۱۲
قوله لقد سمعت الخ یعنی گفته که شنیده‌ام از شیخ ابا علی فارمدی سره وی خبر داده از شیخ خود ابوالقاسم گرگانی طوسی که گفت نامهای نود و نه گانه حق بجل و علا صفت بنده سالک میگردد و سالک حظ خود ازان میگیرد و حال آنکه هنوز بنده در سلوک بنهایت نرسیده که بقا [illegible] گردد و سیر فی الله را نهایت نباشد ۱۲

که روزی میان نماز پیشین و نماز دیگر بمسجد حرام در آمدم و چیزی از وجد و احوال فقرا مرا فرو
گرفته بود نمی توانستم که بایستم و بنشینم جائی می طلبیدم که ساعتی استراحتی کنم بجماعت خانه بعضی
از رباطها که در حرم داشت در آمدم و بر پهلوی راست در برابر خانه بیفتادم و دست خود را
زیر روی ستون ساختم تا مرا خواب نگیرد و طهارت من منتقض نشود ناگاه یکی از اهل بدعت
که بآن مشهور بود در آمد و مصلی بر در آن جماعت خانه بینداخت و از جیب خود لوحی بیرون آورد
گمان می بردم که از سنگ بود و بر آنجا چیزها نوشته بودند آنرا بوسید و پیش روی خود نهاد
و نماز دراز گزارد و روی خود را از هر دو جانب بر آنجا مالید و تضرع بسیار کرد بعد از ان سر خود را
بالا کرد و آن را بوسید و بر چشمهای خود مالید و باز بوسید و در جیب خود نهاد چون من
آن را بدیدم مرا از ان کراهت بسیار شد با خود گفتم چه بودی که رسول صلی الله علیه و آله
وسلم زنده بودی تا این مبتدعان را خبر دادی از شناعت آنچه می کنند و با این تفکر
خواب را از خود دور می کردم تا طهارت من فاسد نشود ناگاه از حس غائب شدم
در میان خواب و بیداری دیدم که عرصه ایست بسیار کشاده و مردم بسیار ایستاده اند و
در دست هر یک کتابیست مجلد و همه پیش شخصی ایستاده در آمدم از حال ایشان سوال
کردم گفتند حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم اینجا نشسته است و اینها همه اصحاب
مذاهب اند می خواهند که عقائد و مذاهب را از کتب خود بر رسول صلی الله علیه و آله وسلم خوانند
و تصحیح مذاهب و عقائد خود کنند شخصی در آمد گفتند شافعی ست رضی الله عنه و در دست وی
کتابی بمیان حلقه در آمد و بر رسول صلی الله علیه و آله وسلم سلام کرد رسول صلی الله علیه و آله
وسلم جواب داد و مرحبا گفت شافعی پیش وی بنشست و از کتابی که داخت مذهب و ملت
اعتقاد خود خواند و بعد از وی شخصی دیگر آمد گفتند ابو حنیفه است رضی الله عنه و بدست وی
کتابی و بپهلوی شافعی بنشست و از ان کتاب مذهب و ملت اعتقاد خود خواند و همچنین یک یک از اصحاب
مذاهب می آمدند تا باقی نماند مگر اندکی و هر که عرض مذهب خود می کرد وی را بپهلوی دیگر
می نشاندند چون همه فارغ شدند ناگاه یکی از روافض آمد و در دست وی جزوی
چند جلد ناکرده و در آنجا ذکر عقائد باطله ایشان و قصد کرد که بمیان آن حلقه در آید و آن را

بر رسول صلی الله علیه و آله وسلم خواند یکی از آنان که پیش رسول صلی الله علیه و آله وسلم
بودند بیرون آمد و ویرا از جر و منع کرد و جزوها را از دست وی گرفت و بینداخت و ویرا براند و
اهانت کرد من چون دیدم که قوم فارغ شدند و کسی نماند که چیزی خواند پیش آمدم و در دست
من کتابی بود مجلد آواز دادم و گفتم یا رسول الله این کتاب معتقد من و معتقد اهل اسلام است
اگر اذن فرمائی بخوانم رسول صلی الله علیه و آله وسلم گفت چه کتابیست گفتم کتاب قواعد العقائد
است که غزالی تصنیف کرده است مرا بقرائت آن اذن داد و بنشستم و از اول کتاب خواندن
گرفتم تا بآنجا رسیدم که غزالی می گوید وَاللّٰهُ تَعَالٰى بَعَثَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الْقُرَشِيَّ مُحَمَّدًا
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلٰى كَافَّةِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَالْجِنِّ وَالْإِنْسِ چون بانجا رسیدم اثر
بشاشت و تبسم در روی مبارک وی صلی الله علیه و آله وسلم ظاهر شد چون بنعت و صفت وی
رسیدم بمن التفات کرد و گفت این الغزالی غزالی آنجا ایستاده بود گفت غزالی منم یا رسول الله
و پیش آمد و سلام گفت و رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم جواب داد و دست مبارک خود
بوی داد غزالی دست مبارک ویرا صلی الله علیه و آله وسلم ببوسید و روی خود بآنجا مالید
بعد از ان بنشست رسول الله صلی الله علیه و علی آله وسلم بقرائت هیچکس چندان استبشار ننمود
که بقرائت من قواعد العقائد را چون از خواب در آمدم بر چشم من اثر گریه بود از ان کرامات و احوال
که مشاهده کرده بودم شیخ ابو الحسن شاذلی قدس الله تعالی روحه که قطب زمان خود بود از واقعه
که دیده چنین خبر داده است که حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم با موسی و عیسی
علیهما السلام مفاخرت و مباهات کرده است بغزالی رحمه الله و حضرت رسالت صلی الله
علیه و آله وسلم بتعزیر بعضی منکران غزالی امر فرموده و اثر سوط تا وقت مردن بر تن وی
ظاهر بود و مِنْ كَلَامِهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي مَكْتُوبٍ كَتَبَهُ إِلٰى بَعْضِ أَصْدِقَائِهِ
روح هست نیست نمائی ست که کس را بدو راه نبود و سلطان و قاهر و متصرف وی بود
و قالب اسیر و بیچاره وی ست هر چه بینند از قالب بینند و قالب از ان بیخبر کل عالم را با قیوم
عالم همین مثال ست که قیوم عالم هست نیست نمائی هست که هیچ ذره از ذرات عالم قوام
و وجود نیست بخود بل بقیومی وی ست و قیوم هر چیزی بضرورت با وی بهم باشد و حقیقت

قوله و اثر سوط یعنی اثر تازیانه تا وقت مردن بر وی ظاهر بود و بعضی گویند که اثر تازیانه بود از تن فرزندان آن شخص بوده ۱۲ ع
و من کلامه رضی الله عنه یعنی از سخنان ویست در مکتوبی که بعضی دوستان نوشته روح هست نیست نماست ۱۲ ع

وجود وی را باود و وجود مقوم از وی بر سبیل عاریت بود و هُوَ مَعَكُمْ اَیْنَمَا كُنْتُمْ
این بود و لیکن کسی که معیت نداند الا معیت جسم باجسم یا معیت عرض باعرض یا معیت عرض
باجسم و آن هرسه در حق قیوم عالم محال باشد این معیت فهم نتواند کرد و معیت قیومیت قسم
رابع است بلکه معیت بحقیقت اینست و این نیز هست نیست نمای هست کسانیکه این
معیت را نشناسند قیوم را می جویند و باز نمی یابند و ایضا منه گرد بادی که در هوای صافی از
زمین برخیزد و بر صورت مناره مستطیل بر خویشتن می پیچد کسی در نگرد پندارد که خاک خود را
می پیچاند و می جنباند و نه چنانست که آن ذره از آن هواست که محرک وی است لیکن هوا را نتوان دید
و خاک را بتوان دید پس خاک در محرکی نیست هست نمائی ست و هوا هست نیست نمائی
خاک را در حرکت جز مسخری و بیچارگی نیست در دست هوا و سلطنت همه هوا راست و سلطنت
هوا ناپید **شیخ احمد غزالی قدس سره العزیز** وی از اصحاب شیخ ابوبکر نساج است
تصنیفات و تالیفات معتبر و رسائل بی نظیر دارد و یکی از آنها رساله سوانح است که لمعات
شیخ فخر الدین عراقی بر سنن آن واقع است چنانکه در دیباچه لمعات می گوید اما بعد این کلمه چند
در بیان مراتب عشق بر سنن سوانح بزبان وقت املا کرده و یکی از فصول سوانح اینست
که معشوق بهمه حال خود معشوق ست پس استغنا صفت اوست و عاشق بهمه حال خود
عاشق ست پس افتقار صفت اوست عاشق را همیشه معشوق در باید پس افتقار همیشه
صفت اوست و معشوق را هیچ چیز در نمی باید که خود را دارد لاجرم صفت استغنا باشد
بیت همواره تو دل ربوده معذوری ٭ غم هیچ نیازموده معذوری ٭ من بی تو هزار شب
بخون در بودم ٭ تو بی تو شبی نبوده معذوری ٭ روزی در مجلس وعظ وی قاری این آیه برخواند

که یَا عِبَادِيَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا الْآیَةِ وی گفت شرفهم بیاء الاضافة الی نفسه
بقوله یا عبادی ثم انشد **شعر** وَهَانَ عَلَى اللُّوَّمِ فِي جَنْبِ حُبِّهَا ٭
وَقَوْلُ الْاَعَادِيْ اِنَّهٗ لَخَلِيْعُ ٭ اَصَمُّ اِذَا نُوْدِيْتُ بِاسْمِيْ وَاِنَّنِيْ
اِذَا قِيْلَ لِيْ يَا عَبْدَهَا لَسَمِيْعُ ٭ روزی شخصی از وی حال برادرش حجة الاسلام پرسید
که وی کجاست گفت وی در خون ست سائل وی را طلب کرد در مسجد یافت از قول شیخ احمد
تعجب نمود و قصه را با حجة الاسلام بگفت گفت راست گفته من در مسئله از مسائل مستحاضه فکر
می کردم یکی از صوفیان از قزوین بطوس رسید بر حجة الاسلام در آمد وی را از حال برادر خود شیخ
احمد پرسید آنچه می دانست گفت گفت با تو از کلام وی هیچ هست گفت آری جزوی داشت پیش
آورد و در آن تامل کرد و گفت سبحان الله آنچه ما طلب کردیم احمد یافت گویند وی وقتی که محتضر بود چهار پایان
وی کشاده شدند و رم کردند پیش وی گفتند یا بفراست دانست گفت ما چون فرود آمدیم هرکه
خواهد گو سوار شو در سنه سبع و عشر و خمسمایة از دنیا برفته و قبر وی در قزوین ست **خواجه یوسف
همدانی قدس سره** کنیت وی ابو یعقوب ست اِمَامٌ عَالِمٌ عَارِفٌ رَبَّانِيٌّ
صَاحِبُ الْاَحْوَالِ وَالْمَوَاهِبِ الْجَزِيْلَةِ وَالْكَرَامَاتِ وَالْمَقَامَاتِ الْجَلِيْلَةِ
در ابتدا به بغداد رفت و ملازمت مجلس شیخ ابو اسحق شیرازی کرد و کار وی بالا گرفت و بر اقران خود
در علم فقه و غیر آن خصوصا در علم نظر فائق آمد و شیخ ابو اسحق وی را با صغر سن بر بسیاری از اصحاب
خود تقدیم می کرد و از جمعی کثیر در بغداد و اصفهان و سمرقند حدیث سماع کرد بعد از ان ترک همه کرد
و طریق عبادت و ریاضت و مجاهده پیش گرفت و مشهور آن ست که انتساب وی در تصوف
بشیخ ابو علی فارمدی ست و گفته اند با شیخ ابو عبد الله جوینی و شیخ حسن سمنانی نیز صحبت داشته
است در مرو ساکن شد و از انجا بهرات آمد و چندگاه اقامت کرد بعد از ان اهل مرو از وی
التماس مراجعت بمرو کردند بمرو آمد باز بهرات رفت بعد از ان عزیمت مراجعت بمرو کرد و در راه فوت
یافت در شهور سنه خمس و ثلثین و خمسمایة هم انجا که فوت شد دفن کردند و بعد از چندگاه بمرو نقل

کرده شد و مزار وی در مرد ظاهر و مشهور است شیخ محی الدین بن العربی رح در بعضی از مصنفات خود
می گوید که در سنه اثنین و ستمایه شیخ اوحد الدین حامد کرمانی در شهر قونیه در منزل من بود وی گفت
در بلاد ما خواجه یوسف همدانی که زیاده از شصت سال بر سجادهٔ شیخی و ارشاد نشسته بود در روز
در زاویهٔ خود بود که خاطر بیرون رفتن در دل وی خطور کرد و عادت وی آن نبود که در غیر جمعه
بیرون آید و آن بر وی گران آمد و نمی دانست که کجا باید رفت و بر مرکبی سوار شد و سر وی را
بگذاشت تا هر کجا که خدای تعالی خواهد وی را ببرد آن مرکب وی را از شهر بیرون برد و بیابانی در
آمد تا وی را بمسجدی ویران رسانید و بایستاد شیخ فرود آمد و بمسجد در آمد دید که شخصی سر در کشیده است
بعد از ساعتی سر بالا کرد جوانی بود با هیبت گفت یا یوسف مرا مسئله مشکل شده است و ذکر
کرد شیخ آن را بیان فرمود بعد از آن گفت ای فرزند هرگاه که ترا مشکلی شود بشهر در آی
و از من بپرس و مرا در رنج میفگن شیخ گفته است که آن جوان بمن نظر کرد و گفت هرگاه مرا
مشکلی شود هر سنگی مرا یوسفی ست مثل تو شیخ ابن العربی می گوید که من از این دانستم که مرید صادق
بصدق خود تحریک شیخ خود بجانب خود می تواند کرد شیخ نجیب الدین بزغش شیرازی قدس سره
فرموده که وقتی جزوی چند از سخنان مشایخ بدست من افتاده مطالعه کردم مرا بغایت خوش آمد طالب آن
می بودم که تا بدانم که آن تصنیف کیست از کلام وی چیزی دیگر بدست آورم شبی بخواب دیدم
که پیری با شکوه و وقار با محاسنی سفید و بغایت نورانی باندرون خانقاه در آمد و بمتوضا رفت
تا وضو سازد و جامهٔ سفید نیکو پوشیده بود و بر آن جامه بخطی درشت باب زر آیة الکرسی نوشته
چنانکه سر تا پای جامه را گرفته بود من در عقب وی برفتم جامه را بیرون کرد و بمن داد و در
زیر آن جامه جامهٔ سبز پوشیده بود از آن نیکوتر و بهمان طریق آیة الکرسی بر آن نوشته آن را نیز بمن
داد و گفت نگاه دار تا وضو سازم چون وضو ساخت گفت ازین جامه یکی را بتو می دهم کدام را
می خواهی من اختیاری نکردم گفتم هر چه تو خواهی نیک آید جامهٔ سبز را در من پوشانید و سفید را
خود بپوشید پس گفت مرا می شناسی منم مصنف آن جزوها که طالب وی بودی ابو یوسف
همدانی ام و آن را زبدة الحیوة نام ست و مرا دیگر مصنفات ست از آن خوبتر مثل منازل
السائرین و منازل السالکین چون از خواب بیدار شدم عظیم خرم شدم چنین گویند

که وقتی در نظامیهٔ بغداد وعظ می گفت فقیهی معروف با بن السقا در مجلس برخاست و
مسئله پرسید گفت بنشین که در کلام تو رایحهٔ کفر می یابم و شاید که مرگ تو نه بر دین اسلام باشد
بعد از آن بمدتی نصرانی برسم رسالت از پادشاه روم بجانب خلیفه آمد ابن سقا بجانب
وی رفت و از وی التماس مصاحبت کرد و گفت می خواهم که دین اسلام را بگذارم و در دین
شما در آیم نصرانی آنرا از وی قبول کرد و با وی بقسطنطنیه رفت و بپادشاه روم بپیوست و نصرانی شد
و بر نصرانیت بمرد گویند ابن سقا قرآن حفظ داشت در مرض موت از وی پرسیدند که هیچ از
قرآن بر خاطر تو مانده است گفت هیچ باقی نمانده است الا این آیه که رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِيْنَ
كَفَرُوْا لَوْ كَانُوْا مُسْلِمِيْنَ و بعضی قصه ابن سقا را بر غیر این وجه حکایت کرده اند چنانکه در ذکر
شیخ محی الدین عبد القادر گیلانی قدس سره بیاید انشاء الله تعالی خلفای خواجه یوسف
همدانی قدس الله تعالی سره چهار اند خواجه عبد الله برقی و خواجه حسن اندقی و خواجه احمد
یسوی و خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس الله تعالی اسرارهم و بعد از خواجه یوسف هر یک
ازین چهار کس در مقام دعوت بوده اند و خلفای دیگر بطریق ادب در خدمت وی بوده اند و چون
خواجه احمد یسوی بطرف ترکستان عزیمت کرد جمیع یاران را بمتابعت خواجه عبد الخالق دلالت
کرد همچنین ست در رسالهٔ بعضی از متاخران مشایخ این خاندان رحمهم الله

خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس سره العزیز

روش ایشان در طریقت حجة است و
مقبول همه فرق اند علی الدوام در راه صدق و صفا متابعت شرع و سنت مصطفی صلی الله علیه و آله
وسلم و مجانبت و مخالفت اهل بدعت و هوا کوشیده اند و روش پاک خود را از نظر اغیار پوشیده اند ایشان را
سبق ذکر دل در جوانی از حضرت خواجه خضر بوده علیه السلام و بر آن سبق مواظبت نموده اند و خواجه
خضر ایشان را بفرزندی قبول کرده اند و فرموده اند که در حوض آب در آی و غوطه خور و بدل بگو لا اله
الا الله محمد رسول الله چنان کردند و این سبق را گرفتند و بکار مشغول شدند و گشادها یافتند
و از اول حال تا آخر حال روزگار ایشان بنزدیک همه خلق مقبول و محمود بوده بعد از آن
شیخ الشیوخ عالم عارف ربانی خواجه امام ابو یعقوب یوسف همدانی قدس الله تعالی سره بخارا
آمدند و خواجه عبد الخالق صحبت ایشان را دریافتند و معلوم کردند که ایشان را هم ذکر دل بوده

در صحبت ایشان می بودند تا مدتی که در بخارا بودند گفته اند که خواجه خضر پیر سبق ایشانند و
خواجه یوسف پیر صحبت و خرقه و بعد از خواجه یوسف خواجه عبدالخالق بریاضت مشغول شدند و
احوال خود را پوشیده می داشتند ولایت ایشان چنان شد که در یک وقت نماز بکعبه می رفتند
و می آمدند و در شام ایشان را مرید بسیار پدید آمد و خانقاه و آستانه پیدا شد در ایام عاشورا
جمعی انبوه در خدمت خواجه نشسته بودند و ایشان در معرفت سخن می گفتند ناگاه جوانی در آمد
بر صورتی زاهدان خرقه در بر و سجاده بر کتف و در گوشه بنشست خواجه بوی نظر کردند بعد از ساعتی
آن جوان برخاست و گفت حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است اِتَّقُوا فِرَاسَةَ
الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُوْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ سر این حدیث چیست خواجه رحمه الله تعالی فرمودند که
سر این حدیث آنست که زنار ببری و ایمان آری آن جوان گفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد
خواجه بخادم اشارت فرمودند خادم برخاست و خرقه از سر آن جوان برکشید در زیر خرقه زنارے
پیدا شد آن جوان فی الحال زنار برید و ایمان آورد حضرت خواجه فرمودند ای یاران بیایید
تا ما نیز در موافقت این نوعهد زنارها قطع کنیم و ایمان آریم چنانکه وی زنار ظاهر را برید ما نیز زنار
باطن را که عبادت از عجب و ریاست ببریم تا چنانکه وے آمرزیده شده ما نیز آمرزیده شویم حالتی عجب بر یاران
ظاهر شد در قدمهای خواجه می افتادند و تجدید توبه می کردند روزی درویشی پیش خواجه می گفت
اگر خدای تعالی مرا مخیر گرداند میان بهشت و دوزخ من دوزخ را اختیار کنم چه من در همه عمر بر مراد
نفس نرفته ام و در آن حالت بهشت مراد نفس من بود و دوزخ مراد حق تعالی خواجه این سخن را رد
کردند فرمودند که بنده را با اختیار چه کار هر کجا گوید رو رویم و هر کجا گوید باش باشیم بندگی این است
نه آنکه تو می گوئی آن درویش گفت شیطان را بر روندگان راه هیچ دست باشد خواجه فرمودند که
رونده که بسر حد فنای نفس نرسیده باشد چون در خشم شود شیطان بروی دست یابد اما آن رونده
که بفنای نفس رسیده باشد وی را خشم نبود غیرت بود و هر کجا غیرت بود شیطان بگریزد و اینچنین
صفت آن کس را مسلم شود که روی براه حق دارد و کتاب خدای را عز و جل بدست راست گیرد و
سنت رسول را بدست چپ گیرد و در میان این دو روشنائی راه را سلوک کند روزی مسافری
از راه دور بحضرت خواجه آمده بود ناگاه جوانی خوبصورت بحضرت خواجه آمد و طلب دعای کرد

خواجه دعائی فرمودند آن جوان ناپیدا شد آن مسافر پرسید که این جوان چه کس بود خواجه فرمودند
که فرشته بود که مقام وی در آسمان چهارم بود و بسبب تقصیری از مقام خود دور افتاده بود و باسمان
دنیا آمده بود با فرشتگان دیگر گفت چه کنم که حق تعالی مرا باز بآن مقام رساند فرشتگان وی را
بجانب ما نشان دادند آمد و دعا درخواست کرد دعا کردیم به اجابت مقرون شد و باز بمقام خود رسید
آن مسافر گفت خواجه مرا بدعای ایمان مدد کنند باشد که از زین و امگاه شیطان ایمان بسلامت
بریم خواجه فرمودند وعده آنست که بعد از ادای فرایض هر کس دعا کند مستجاب شود تو بر کار باش
و ما را بدعای خیر یاد کن بعد ادای فرائض و ما تیز انیز یاد کنیم باشد که درین میان اثر اجابت ظاهر
شود هم در حق تو و هم در حق ما **خواجه عارف ریوگروی** خواجه عبدالخالق راسه خلیفه بوده است
خواجه احمد صدیق و خواجه عارف ریوگروی و خواجه اولیای کلان و سلسله نسبت ارادت حضرت خواجه
بهاء الحق والدین نقشبند رحمه الله تعالی ازین جماعت بخواجه عارف می رسد **خواجه محمود انجیر**
فغنوی قدس سره وی از خلفای خواجه عارف ست **خواجه علی رامیتنی رحمة الله علیه**
وی از خلفای خواجه محمود ست و لقب ایشان درین سلسله حضرت عزیزان ست و ایشان را مقامات
عالیه و کرامات ظاهره بسیار بوده و بصنعت بافندگی مشغول می بوده اند و این فقیر از بعضی اکابر
چنین استماع دارد که اشارت بایشان ست آنچه مولانا جلال الدین رومی قدس سره در غزلیات خود
فرموده است **بیت** گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی ٭ بنده اعیان بخارا خواجه نساج را ٭
و قبر ایشان در خوارزم مشهور ست یُزَارُ وَ يُتَبَرَّكُ بِهِ از ایشان پرسیدند که ایمان چیست فرمودند که کندن
و پیوستن و نیز از ایشان پرسیدند که مسبوق بقضای مسبوقانه کی برخیزد فرمودند که پیش از صبح و از
ایشان منقول ست که فرموده اند که اگر بر روی زمین یکی از فرزندان خواجه عبدالخالق غجدوانی
قدس سره بودی منصور هرگز بر سر دار نرفتی **خواجه محمد بابا سماسی قدس سره** وی
خلیفه حضرت عزیزان ست و خدمت خواجه بهاء الدین را نظر قبول بفرزندی از ایشان بوده است
و ایشان اند که بارها که بر قصر هندوان می گذشته اند و می فرموده اند که ازین خاک بوی مردے می آید
و زود باشد که قصر هندوان قصر عارفان شود تا روزی از منزل امیر سید کلال که از خلفای ایشانند
بطرف قصر عارفان متوجه شدند و فرمودند که آن بوی زیادت شده است همانا که آن مرد

متولد شده است چون نزول فرمودند از ولادت حضرت خواجه سه روز گذشته بود که جد ایشان بعامل
بر سینهٔ ایشان گذاشت و بنیاز تمام بخدمت خواجه محمد بابا بردند فرمودند که وی فرزند ماست و ما
او را قبول کردیم و توجه باصحاب کردند و گفتند این آن مردست که ما بوی وی شمیده بودیم مقتدای
روزگار شود و امیر سید کلال را فرمودند که در حق فرزندم بهاؤالدین تربیت و شفقت دریغ
نداری و ترا بحل نه کنم اگر تقصیری کنی امیر فرمودند کمرد نباشم اگر در وصیت خواجه تقصیر کنم حضرت
خواجه بهاؤالدین می فرمودند که چون خواستم که متاهل شوم جد من مرا بحضرت خواجه محمد بابا فرستاد
بسماسی که برکت قدم ایشان باین منازل برسد چون بلقاء ایشان مشرف شدم اول کرامتی
که مشاهده کردم آن بود که دران شب در من نیازی و تضرعی پیدا شده بود برخاستم و در مسجد
ایشان در آمدم و دو رکعت نماز گزاردم و سر بسجده نهادم و تضرع و نیاز تمام نمودم دران میان
بر زبان من گذشت که الهی قوت کشیدن بار بلای خود و تحمل محنت محبت خود مرا کرامت فرمای
چون بامداد بحضرت خواجه رسیدم فرمودند ای فرزند در دعا چنین باید گفت که الهی انچه رضای حضرت
تو در انست که این بنده ضعیف را بران دار بفضل و کرم خود اگر خداوند تعالی بحکمت خود بدوستی
بلا فرستد بعنایت خود آن دوست را قوت آن بار دهد و حکمت آن را بروی ظاهر گرداند باختیار
طلب بلا دشوارست گستاخی نباید کرد بعد از ان طعام حاضر شد چون بخوردیم قرصی بمن دادند
و در خاطر من گذشت که اینجا سیر خوردیم و همین ساعت بمنزل خواهیم رسید این نان مارا چه کار آید
چون روان شدند من در رکاب ایشان به نیاز تمام می رفتم و اگر تفرقه در باطن من پیدا می شد
می فرمودند خاطر را می باید نگاهداشت در راه بمنزل یکی از محبان رسیدند ببشاشت و نیاز تمام پیش آمد
چون نزول فرمودند دران فقیر اثر اضطرابی مشاهده نمودند گفتند حقیقت حال چیست براستی باز نمای
گفت سر شیر حاضرست ولی نان نیست خواجه توجه بمن کردند فرمودند که آن قرص را بیار که عاقبت
بکار آید و مرا از مشاهدهٔ آن احوال یقین بحضرت ایشان زیاده شد **سید امیر کلال قدس سرهٔ**
وی خلیفهٔ خواجه محمد باباست مذکورست و خدمت خواجهٔ بهاءالدین نسبت صحبت و تعلیم آداب طریقت
و تلقین ذکر از ایشان است روزی مجمعی عظیم بود خدمت امیر خواجه را طلبیدند و روی بایشان کردند
و گفتند فرزند بهاءالدین نفس خواجهٔ محمد بابا سماسی را قدس سره در حق شما بتمامی بجا آوردیم که

گفته بودند که انچه از تربیت در حق تو بجای آوردم در حق فرزندم بهاؤالدین بجای آری و دریغ
نداری چنان کردم و اشارت بسینهٔ خود کردند و گفتند پستان را برای شما خشک کردم تا مرغ روحانیت
شما از بیضهٔ بشریت بیرون آمد اما مرغ همت شما بلند پرواز افتاده است اکنون اجازتست هر جا که
بوی بمشام شما می رسد از ترک و تاجیک طلبید و در طلبگاری بموجب همت خود تقصیر مکنید و چنین
آورده اند از حضرت خواجه که فرمودند چون این نقش از خدمت امیر رحمه الله ظاهر شد آن واسطهٔ ابتلا شد که
اگر بر همان صورت متابعت امیر می بودیم از ابتلا دورتر و بسلامت نزدیک تر می بودیم روزی
خدمت امیر حضرت خواجه را گفتند چون استاد شاگرد را تربیت کند هر آئینه خواهد که اثر تربیت
خود را در شاگرد مطالعه کند تا وی را اعتماد شود بر آنکه تربیت وی جاگیر افتاده است و اگر خللی
در کار شاگرد بیند آن خلل را اصلاح نماید آنگاه فرمودند فرزند من امیر برهان حاضرست و
هیچکس دست تصرف بروی نه نهاده است و تربیت معنوی نکرده است در نظر من بتربیت وی
مشغول شوید تا اثر آن را مطالعه نمایم و مرا بر صفت شما اعتماد شود حضرت خواجه مراقب نشسته
بودند و متوجه خدمت امیر شده و از غایت رعایت ادب در امتثال آن امر متوقف گشته خدمت امیر
سید کلال فرمودند توقف نمی باید کرد حضرت خواجهٔ امتثال امر ایشان کردند و متوجه باطن به امیر
برهان شدند و بتصرف در باطن وی مشغول شدند در حال آثار آن تصرف در باطن و ظاهر امیر
برهان پیدا گشت و حالی بزرگ در وی پدید آمد و آثر سکر حقیقی ظاهر شد **قثم شیخ قدس سرهٔ**
وی از مشایخ ترک ست از خاندان خواجهٔ احمد نسوی خدمت خواجهٔ بهاءالدین بر موجب آن
نفس که خدمت امیر کلال با ایشان گفتند که اکنون اجازتست هر جا که بوی بمشام شما می رسد از
ترک و تاجیک طلبید و در طلبگاری تقصیر مکنید نزدیک قثم شیخ رفتند در اول ملاقات خربزه
می خورد و پوست خربزه را سوی ایشان انداخت ایشان از غایت حرارت طلب پوست ها همچنان
بر سبیل تبرک تمامی خوردند سه بار دران مجلس همچنین واقع شد در همان مجلس خادم شیخ در آمد گفت شتر
شتر و چهار اسپ غائب کرده ام شیخ اشارت بحضرت خواجه کردند و بترکی گفتند آنی بخشی تو تو گنیر
چهار کس از مریدان شیخ چنان هیبت در ایشان افتادند که گوئی خوفی در میان است حضرت خواجهٔ قدس سرهٔ
فرمودند هر کرا شناخت صفت مشایخ ترک نباشد هر آئینه از ان طریقهای ایشان بکلی از ایشان

نومید شود و متعرض شود خواجه در مراقبه بدو زانوی ادب در آمدند و متوجه گشتند بعد از ادای نماز شام خادم در آمد و گفت اسپان و شتران خود آمدند خدمت خواجه دو سه ماه کما ینبغی در متابعت و ملازمت قثم شیخ رحمه الله بودند آخر الامر ایشان را تشریف داد و گفت مرا نه پسرانند و هم توئی و تو برهمه مقدم و سالها چون از نواحی نخشب به بخارا آمدی خواجه رعایت او کردندی و او گفتی این صفت طلبگاری که در تو می بینم در هیچکس از طالبان و صادقان مطالعه نه کرده ام و این قثم شیخ از غایت انقطاع و کمال بی تعلقی که داشت در آخر حیات یکی از یتیمهای بخارا در آمد و انواع سودا پیدا کرده بیرون آمد و آثار صحت در وی ظاهر بود و بهر و کانچه نشست و آنانکه با وی بودند از فرزندان و متابعان همه را بخواند و گفت زمان نقل ما رسیده است کلمهٔ توحید را بر موافقت بگوئیم او بگفت و دیگران بگفتند و در حال جان بحق تسلیم کرد **خلیل آتا قدس سره** خدمت خواجه بهاؤ الدین فرموده اند که شبی در اوائل این کار در خواب دیدم خلیل آتا رحمه الله که از کبار مشایخ ترک اند مرا بدرویشی سپارش می نمایند چون بیدار شدم صورت آن درویش در خاطر من بود و مرا جدهٔ بوده صالحه والده پدر من آن خواب را با ایشان گفتم فرمودند که ای فرزند ترا از مشایخ ترک نصیبی خواهد بود و من دایم طالب آن درویش می بودم تا روزی در بازار بخارا با او ملاقات افتاد او را شناختم پرسیدم نام او خلیل بود و در آن وقت با او مجالسته و مکالمه میسر نشد چون بمنزل رفتم شب رسید قاصدی بیامد که درویش خلیل ترا می طلبد و ایام تیر ماه بود پاره میوه برگرفتم و نزدیک او رفتم چون او را دیدم خواستم که آن خواب را با او بگویم بزبان ترکی گفت آنچه در خاطر تست پیش ما عیان است حاجت بیان نیست حالت من دیگر شد و میل خاطر بصحبت او بسیار شد و در صحبت او احوال شگرف و چیزهای غریب و عجیب مشاهده میشد از وی بعد از مدتی او را پادشاهی مملکت ماوراء النهر میسر شد و مرا ملازمت و خدمت وی می بایست نمودن و در اوقات ملازمت نیز چیزهاے بزرگ مشاهده می افتاد و با من شفقت بسیار می کرد گاهی بلطف و گاهی بعنف مرا آداب خدمت در می آموخت و از آن جهت فوائد بسیار بمن می رسید و در مقام سیر و سلوک در این راه قوی بکار آمد و مدت شش سال بدین طریق در خدمت او بودم که در ملا رعایت آداب سلطنت او می نمودم و در خلا محرم صحبت خاص او بودم و پیش از ملک شش سال دیگر با او مصاحبت افتاده و

و بسیار وقت در حضور خواص بارگاه خود می گفت هر که از جهت رضای حق تعالی مرا خدمت کند در میان خلق بزرگ شود و مرا معلوم می شد که مقصود او کیست بعد از این مدت چون مملکت مجازی او را زوال شد در لحظه آن ملک و خدم و حشم هباءً منثوراً شد و تمامی کار دنیا بر دل من سرد شد به بخارا آمدم و در ریورتون که از دیهای بخارا است ساکن شدم **خواجه بهاء الحق والدین النقشبند** رحمه الله نام ایشان محمد بن محمد البخاری است ایشان را نظر قبول بفرزندی از خواجه محمد بابا سماسی است و تعلم آداب طریقت بحسب صورت از سید امیر کلال چنانکه گذشت اما بحسب حقیقت ایشان اویسی بوده اند و تربیت از روحانیت خواجه عبد الخالق غجدوانی یافته اند چنانکه می فرموده اند که شبی در مبادی احوال و غلبات جذبات بسه مزار متبرک از مزارات بخارا رسیدم بهر مزاری چراغی دیدم افروخته و در چراغدان روغن تمام و فتیله اما فتیله را اندک حرکت می بایست داد تا از روغن بیرون آید و بتازگی برافروزد و در مزار آخرین متوجه قبله نشستم و در آن توجه غیبتی افتاد مشاهده کردم که دیوار قبله شق شده و تختی بزرگ پیدا آمد پردهٔ سبز در پیش وی کشیده و گرداگرد آن تخت جماعتی خواجه محمد بابا سماسی را در میان ایشان شناختم و دانستم که ایشان از گذشتگانند از آن جماعت یکی مرا گفت بر تخت خواجه عبد الخالق اند و آن جماعت خلفای ایشان و بهر یک اشارت کرد خواجه احمد صدیق و خواجه اولیاے کلان و خواجه عارف ریوگری و خواجه محمود انجیر فغنوی و خواجه علی رامیتنی قدس الله تعالی ارواحهم و چون بخواجه محمد بابا سماسی رسید گفت ایشان را خود در حال حیوة خود دریافته شیخ تو اند و ترا کلاهی داده اند و ترا آن کرامت کرده اند که بلای نازل شده از برکت تو دفع شود آنگاه آن جماعت گفتند گوش دار و نیک شنو که حضرت خواجه بزرگ سخنان خواهند فرمود که در سلوک راه حق سبحانه ترا از آن چاره نباشد از آن جماعت درخواستم که بحضرت خواجه سلام کنم و بر جمال مبارک ایشان مشرف شوم پرده از پیش برگرفتند پیرے دیدم نورانی سلام کردم جواب دادند آنگاه سخنانی که بمبداء سلوک و وسط و نهایت تعلق دارد با من در میان آوردند و گفتند آن چراغها که بآن کیفیت با تو نمودند اشارت و بشارت است ترا باستعداد و قابلیت این راه اما فتیله استعداد را در حرکت می باید آورد تا روشن شود و اسرار ظهور کند و دیگر فرمودند و مبالغه نمودند که در همه احوال قدم بر جادهٔ امر و نهی و عمل بعزیمت و سنت بجای آرے و از رخصتها

وبدعتها دور باشی و در ایما احادیث مصطفیٰ را صلی الله علیه وآله وسلم پیشوای خود سازی و تفحص و تجسس اخبار و آثار رسول صلی الله علیه وآله وسلم وصحابهٔ کرام او رضی الله عنهم باشی بعد ازین سخنان آن جماعت مرا گفتند شاهد صدق حال تو آنست که فردا علی الصباح فلان جای بر دی فلان کار بکنی و تفصیل آن در مقامات ایشان مذکور است وگفتند بعد از آن متوجه نسف شو بخدمت امیر سید کلال چون بموجب فرمودهٔ ایشان به نسف رفتم و بخدمت امیر کلال قدس سره رسیدم خدمت امیر الطاف نمودند والتفاتها فرمودند و مرا تلقین ذکر کردند و بطریق نفی واثبات بطریق خفیه مشغول ساختند و چون در واقعه مامور بودم بعمل بعزیمت بذکر علانیه عمل نکردم کسی از ایشان سوال کرد که درویشی شما موروث ست یا مکتسب ایشان فرمودند بحکم جَذْبَةٌ مِّنْ جَذَبَاتِ الْحَقِّ تُوَازِيْ عَمَلَ الثَّقَلَيْنِ باین سعادت مشرف گشتم و باز از ایشان پرسیدند که در طریقهٔ شما ذکر جهر و خلوت و سماع می باشد فرمودند که نمی باشد پس گفت که بناء طریقهٔ شما بر چیست فرمودند خلوت در انجمن بظاهر با خلق هستند و بباطن با حق سبحانه وتعالیٰ **بیت**

از درون شو آشنا و ز برون بیگانه وش ٭ اینچنین زیبا روش کم می بود اندر جهان ٭

آنچه حق سبحانه وتعالیٰ می فرماید که رِجَالٌ لَّا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ اشارت باین مقام ست گویند که حضرت خواجه را هرگز کنیزک و غلام نبوده است ایشان را ازین معنی سوال کردند فرمودند بندگی با خواجگی راست نیاید کسی از ایشان پرسید که سلسلهٔ شریف حضرت شما بکجا می رسد فرمودند که از سلسله کسی بجائی نمی رسد و می فرمودند نفسهای خود را به بدی تهمت نهید که هر که بعنایت حق سبحانه نفس خود را به بدی شناخته باشد و مکر و کید او را دانسته نزد او این عمل سهل ست از روزگان این راه بسیار بوده اند که گناه دیگری را بر خود نهاده اند و بار آن کشیده و می فرمودند قوله تعالیٰ يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ اشارت بآنست که

در هر طرفة العینی نفی این وجود طبیعی می باید کرد و اثبات معبود حقیقی می باید نمود و شیخ جنید قدس سره می فرموده اند شصت سال ست که در ایمان آوردن او می فرموده اند که نفی وجود نزدیک ما اقرب طرق ست ولیکن جز بترک اختیار و دید قصور اعمال حاصل نمی شود و می فرموده اند تعلق بما سوی روندهٔ این راه را قید و حجابی بزرگ ست **بیت**

تعلق حجابست و بی حاصلی ٭ چو پیوندها بگسلی واصلی ٭

اهل حقیقت ایمان را چنین تعریف کرده اند که اَلْاِيْمَانُ عَقْدُ الْقَلْبِ بِنَفْيِ جَمِيْعِ مَا تَوَلَّهَتِ الْقُلُوْبُ اِلَيْهِ مِنَ الْمَنَافِعِ وَالْمَضَارِّ سِوَى اللّٰهِ تَعَالٰى و می فرموده اند طریقهٔ ما صحبت ست و در خلوت شهرت است و در شهرت آفت خیریت در جمعیت ست و جمعیت در صحبت بشرط نفی بودن در یک دیگر و آنچه آن بزرگ فرموده است تَعَالَ نُؤْمِنْ سَاعَةً اشارت بر آنست که اگر جمعی از طالبان این راه با یکدیگر صحبت دارند در آن خیر و برکت بسیار ست امید ست که ملازمت و مداومت بر آن منتهی بایمان حقیقی شود و می فرموده اند که طریقهٔ ما عروة وثقی است چنگ در ذیل متابعت حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم زدن ست و اقتدا بآثار صحابهٔ کرام رضی الله تعالیٰ عنهم کردن ست و درین طریقهٔ ما باندک عمل فتوح بسیار ست اما رعایت متابعت سنت کاری بزرگ ست هر که از ین طریقهٔ ما روی بگرداند خطر دین دارد و می فرموده اند طالب می باید که در زمانیکه با دوستی از دوستان حق تعالیٰ صحبت می دارد واقف حال خود باشد و زمان صحبت را با زمان گذشته موازنه کند اگر تفاوت یابد بحکم

اَصْحَبْتَ لِلّٰهِ فَالْزَمْ صحبت آن عزیز را غنیمت داند و می فرمودہ اند کہ لَا اِلٰہَ نفی آلہہ طبیعت ست
اِلَّا اللّٰہُ اثبات معبود بحق جل جلالہ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ خود را در مقام فَاتَّبِعُوْنِیْ
در آوردن ست مقصود از ذکر آنست کہ بحقیقت کلمۂ توحید برسد و حقیقت کلمہ آنست کہ
از گفتن کلمہ ما سوی اللہ بکلی نفی شود بسیار گفتن شرط نیست و می فرمودہ اند کہ حضرت عزیزان
علیہ الرحمۃ والغفران می گفتہ اند کہ زمین در نظر این طائفہ چون سفرہ ایست و ما می گوئیم چون
روی ناخنی ست ہیچ چیز از نظر ایشان غائب نیست و می فرمودہ اند بسر توحید میتوان رسید
اما بسر معرفت رسیدن دشوار ست وقتی کہ حضرت خواجہ بسفر مبارک حج می رفتہ اند یکے از
بزرگ زادگان خراسان را تعلیم ذکر کردہ بودہ اند در وقت مراجعت با ایشان گفتند کہ
فلان کس تکرار سبق ذکر کہ تعلیم گرفتہ بود کم مشغولی کرد فرمودند کہ باکی نیست پس از وی
پرسیدند کہ ما را ہیچ خواب دیدی گفت آری فرمودند کہ ہمین بس ست ازین سخن معلوم میشود
کہ ہر کہ را اندک رابطہ باین عزیزان می باشد امید ست کہ آخر الامر ملحق باینان گردد و آن سبب
نجات و رفع درجات وی شود شخصے در حضرت ایشان گفت فلان کس رنجور ست توجہ
خاطر شریف در یوزہ می دارد فرمودند اول بازگشت خاطر خستہ می باید انگاہ توجہ خاطر شکستہ
از خدمت ایشان طلب کرامات کردند فرمودند کہ کرامات ما ظاہر ست باوجود چندین بار
گناہ بر روی زمین می توانیم رفت و می فرمودہ اند کہ از شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سرہ پرسیدند کہ
در پیش جنازۂ شما کدام آیت برخوانیم فرمودند کہ آیت خواندن کار بزرگ ست این بیت خوانید
بیت چیست ازین خوبتر در ہمہ آفاق کار ؛ دوست رسد نزد دوست یار بنزدیک یار
پس حضرت ایشان فرمودہ اند در پیش جنازۂ ما این بیت خوانند بیت مفلسانیم آمدہ در کوے تو ؛
شیئاً للہ از جمال روے تو ؛ از خدمت مولانا جلال الدین خالدی رحمہ اللہ تعالی پرسیدند

کہ نسبت سلوک طریقت خواجہ بہاء الدین از متاخران مشایخ بطریقت کہ مناسبت دارد فرمودند
سخن از متقدمان گوئید دویست سال زیادہ است تا این نوع ظہور آثار ولایت کہ بر حضرت
خواجہ بہاء الدین بعنایت الٰہی شدہ ہست ہیچکس از مشایخ طریقت از متاخران نشدہ است شیخ قطب الدین نام
پیری از اصحاب خواجہ بخراسان تشریف آوردہ بود وی گفت کہ من خُرد سال بودم حضرت
خواجہ مرا فرمودند کہ بفلان کبوتر خانہ رو و کبوتر بچہ چند بیاور چون کبوتر بچگان می آوردم مرا
خاطر بآن میل کرد کہ یک کبوتر بچہ زندہ نگاہ داشتم و بحضور خواجہ نیاوردم چون کبوتر
بچگان را پختند و بر حاضران قسمت کردند و مرا ندادند گفتند فلان کس نصیب خود زندہ
گرفتہ است وفات ایشان در شب دوشنبہ سیوم ماہ ربیع الاول سنہ احدی و تسعین و سبعمایہ
بودہ است قدس اللہ تعالی روحہ **خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ العزیز**
نام وی محمد بن محمد النجاری ست از کبار اصحاب خواجہ بہاء الدین بودہ است و حضرت خواجہ
در ایام حیات خود حوالہ تربیت بسیاری از طالبان با یشان می کردہ اند و می فرمودہ اند
کہ علاء الدین خیلے بار بر ما سبک کردہ است لاجرم انوار ولایت و آثار آن علی الوجہ الاتم
و الاکمل از ایشان بظہور پیوستہ است و بہمین صحبت و حسن تربیت ایشان بسیارے از
طالبان از پایگاہ بعد و نقصان بہ پیشگاہ قرب و کمال رسیدند و مرتبہ تکمیل و
اکمال یافتند این فقیر از بعضے عزیزان شنیدہ است کہ قُدْوَۃُ الْعُلَمَاۗءِ الْمُحَقِّقِیْنَ
وَاُسْوَۃُ الْکُبَرَاۗءِ الْمُدَقِّقِیْنَ صَاحِبِ التَّصَانِیْفِ الْفَائِقَۃِ وَالتَّحْقِیْقَاتِ
الرَّائِقَۃِ اَلسَّیِّدِ الشَّرِیْفُ الْجُرْجَانِیْ رَحِمَہُ اللّٰہُ تَعَالٰی کہ توفیق انخراط در سلک
اصحاب ایشان یافتہ بودہ است و نیاز و اخلاص تمام بخادمان و ملازمان ایشان
داشتہ بارہا می گفتہ کہ تا من بشرف صحبت شیخ زین الدین علی و کلا رحمہ اللہ تعالی نرسیدم
از رفض نرستم و تا بصحبت خواجہ عطار قدس سرہ نپیوستم خدائے را نشناختم بعضے از
کلمات قدسیۂ ایشان را کہ در مجالس صحبت مے فرمودہ اند خدمت خواجہ محمد پارسا قدس سرہ
در قید کتابت می آوردہ بودہ اند و چندے از آن بہ نیت تبرک و استرشاد مذکور مے گرد
و سابقۂ عنایت ازلی را مے باید دید و از امید واری بآن عنایت بی علت و طلب

آن عنایت لحظهٔ غافل نمی باید بود و از استغنا خود را نگاه می باید داشت و اندک حق سبحانه و تعالیٰ را بزرگ می باید شمرد و ترسان و لرزان باید بود آن ظهور استغنار حقیقی خاموشی از سه صفت باید که خالی نبود یا نگاهداشت خطرات یا مطالعهٔ ذکر دل که گویا گشته باشد یا مشاهدهٔ احوال که بر دل گذرد و خطرات مانع نبود احتراز از ان دشوار باشد اختیار طبیعی که مدت بیست سال در نفی آن بودیم ناگاه به نسبت خطره گذشت اما قرار نیافت خطرات را منع کردن کار قویست و بعضی بر انند که خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت تا متمکن گردد که تمکن آن سده در مجاری فیض پدید آید بنا برین دایما متفحص احوال باطن باید بود و خود را نفس زدن تهی کردن ظاهرا با مرشد در حضور با غیبت برای نفی خطرات ست که تمکن یافته است در باطن و سبب آن اینست که هر معنی در لباس صورتی بود بهر وقت خود را نفس زدن از خطرات موانعی که تمکن یافته است

م گردد و لهذا این معنی نه ترقی است در صفت بهتر است از تمثیل روح بصورت مثالی چنانکه گفت و مشاهده و صور مثالیه ۱۲ ح

تهی میباید کردن در خود رفتن ست و از خود رفتن و اصل معتبر درین راه اینست و علامت در خود رفتن از خود رفتن است غیبت از خود و حضور با حق سبحانه بقدر عشق ست و نتیجه عشق محبت مفرطه است عشق هر که بیشتر غیبت او از خود و حضور با معشوق بیشتر چون ملک و ملکوت بر طالب پوشیده شود و فراموش گردد فنا بود و چون هستی سالک هم بر سالک پوشیده شود فناء فنا بود و بعد از هر نمازی از پنج بار و بعد از مذاکرهٔ علم بیست بار کلمهٔ استغفار گفتن مدد ات در سعی و توجه که ذکر کرده شده صیقل به روی آئینه باید نه بر دستهٔ آئینه یا بر پهلو یا بر پشت فائده ندهد درین زمان بذکر خفیه که مشغول اند بعده می گویند نه بدل مقصود بسیار گفتن نیست در یک نفس سه کرت گوید لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ از طرف راست آغاز کند و بر دل فرود آرد مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ از جانب چپ بیرون آرد بی مجاهده نمی شود پیش از صبح و بعد از نماز شام در خلوت و فراغت از خلق شیخ عطار رحمه الله می گوید **بیت** صد هزاران قطره خون از دل چکید ؛ تا نشان قطرهٔ زان یافتم ؛ یا در یک نفس نه کرت گوید یا بیست و یک کرت اگر نتیجه ندهد از سر گیرد و از مزارات مشایخ کبار رَوَّحَ اللّٰهُ اَرْوَاحَهُمْ زیارت کننده بهمان مقدار فیض می تواند گرفتن که صفت آن بزرگ را شناخته است و بهمان صفت توجه نموده و دران صنعت در آمده اگرچه قرب صوری را در زیارت مشاهده مقدسه آثار بسیار است اما در حقیقت توجه بارواح مقدسه بعد صوری مانع نیست در حدیث نبوی که صَلُّوْا عَلَیَّ حَیْثُمَا کُنْتُمْ بیان و برهان این سخن ست و مشاهده صور مثالیه اهل قبور کم اعتبار دارند در جنب شناختن صفت ایشان صان توجه و دران زیارت و با این همه خواجهٔ بزرگ قدس الله تعالیٰ روحه می فرمودند مجاور حق سبحانه بودن احق و اولی است از مجاورت خلق بحق عز و جل و این بیت بر زبان مبارک ایشان بسیار گذشتی **بیت** تو تا کی گور مردان را پرستی ؛ بگرد کار مردان گرد رستی ؛ مقصود از زیارت مشاهد اکابر دین رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ اَجْمَعِیْنَ می باید که توجه بحق سبحانه بود در روح آن

برگزیدهٔ حق را وسیلهٔ کمال توجه بحق گردانیدن چنانکه درحال تواضع با خلق باید که هرچند تواضع ظاهرا با خلق بود بحقیقت با حق سبحانه باشد زیراکه تواضع با خلق آنگاه پسندیده افتد که خاص مرخدای را باشد عزوجل باآن معنی که ایشان را مظاهر آثار قدرت وحکمت بیند والا آن صنعت بود نه تواضع طریقهٔ مراقبه از طریقهٔ نفی واثبات اعلی ست واقرب ست بجذبه از طریق مراقبه بمرتبهٔ وزارت وتصرف در ملک وملکوت می توان رسید واشراف بر خواطر وبنظر موهبت نظر کردن وباطنی را منور گردانیدن از دوام مراقبه است زیرا که مراقبه دوام جمعیت خاطر ودوام قبول ولهذا حاصل ست واین معنی را جمع وقبول می نامند عزیزان را رحمه الله تعالی سوال کرده اند از ذکر علانیه فرموده اند باجماع علماء در نفس اخیر بلند گفتن وتلقین کردن جائزست ودرویش را هر نفسی نفس اخیرست وفات حضرت خواجه علاء الدین قدس الله تعالی سره بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه بیستم رجب سنة اثنین وثمانمایة بوده است وروضهٔ مطهرهٔ ایشان در ده نوجغانیان ست **خواجه محمد پارسا قدس سره العزیز** نام ایشان محمد بن محمد بن محمود الحافظ البخاری ست قدس الله سره ایشان نیز از اکابر اصحاب خواجهٔ بزرگ اند قدس الله تعالی روحه وحضرت خواجهٔ بزرگ قدس الله تعالی روحه در حق ایشان فرموده اند وبحضور اصحاب خود با ایشان خطاب کرده اند که حقی وامانتی که از خلفاء خاندان خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم باین فقیر رسیده است وانچه درین راه کسب کرده است آن امانت را بشما سپرده ایم چنانکه برادر دینی مولانا عارف بما سپرد وقبول می باید کرد وآن امانت را بخلق حق سبحانه می باید رسانید ایشان تواضع نمودند وقبول کردند ودر مرض اخیر ودر غیبت ایشان در حضور اصحاب واحباب در حق ایشان فرموده اند مقصود از ظهور ما وجود اوست اورا بهردو طریق جذبه وسلوک تربیت کرده ام اگر مشغول می شود جهانی ازو منور می گردد ودر محلی دیگر صنعت بمرخ بنظر موهبت طور اکرامت کردند وقصهٔ بمرخ رضی الله عنه در کتاب قوة القلوب مذکورست ودر محلی دیگر بنظر موهبت وبرا النفس بخشیدند تا هرچه گوید آن شود ودر محلی دیگر فرموده اند هرچه اوی گوید الله تعالی آن می کند بحکم حدیث صحیح اِنَّ مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ مَنْ لَوْ اَقْسَمَ عَلَی اللّٰهِ سُبْحَانَهُ لَاَبَرَّهُ می گویم مگوی او نمی گوید ودر محلی دیگر اورا تلقین ذکر خفیه فرمودند

واورا اجازت دادند بعمل بر موجب آنچه دانند از دقایق وحقایق آداب طریقت وتعلیم آن اِلٰی غَیْرِ ذٰلِكَ مِنَ التَّشْرِیْفَاتِ الَّتِیْ لَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصٰی وچون در محرم سنة ثمنین عشرین وثمانمایة به نیت طواف بیت الله الحرام وبزیارت نبیه علیه الصلوة والسلام از بخارا بیرون آمدند واز راه نسف بصغانیان وبلخ وترمذ وهرات بقصد دریافت مزارات متبرکه روان شدند همه جا سادات ومشایخ وعلما مقدم شریف ایشان را مغتنم شمردند وباکرام واعزاز تمام تلقی نمودند بخاطر می آید که چون از ولایت جام می گذشتند وبقیاس چنان می نماید که در اواخر جمادی الاولی یا اوائل جمادی الآخر بوده باشد از سال مذکور پدر این فقیر با جمعی کثیر از نیازمندان ومخلصان بقصد زیارت ایشان بیرون آمده بودند وهنوز عمر من پنج سال تمام نشده بود پدر من یکی از متعلقان را گفت که مرا بر دوش گرفته پیش محفهٔ محفوف بانوار ایشان داشت ایشان التفات نمودند ویکیسر نبات کرمانی عنایت فرمودند وامروز از ان شصت سال ست که هنوز صفائی طلعت منور ایشان در چشم من ست ولذت دیدار مبارک ایشان در دل من وهمانا که رابطهٔ اخلاص واعتقاد وارادت ومحبتی که این فقیر را نسبت به خاندان خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم واقع است ببرکت نظر مبارک ایشان بوده باشد وامید می دارم که بهمین همین رابطه در زمرهٔ محبان ومخلصان ایشان محشور گردم بمنه وجوده وچون به نیشاپور رسیده اند بواسطه حرارت هوا وخوف راه میان اصحاب سخنی می گذشته است وفی الجمله فتوری بعزیمتهای همراهان راه یافته بوده است دیوان مولانا جلال الدین قدس سره را بتفاول کشاده اند این ابیات برآمده **بیت** رویدای عاشقان حق باقبال ابد ملحق * روان باشید همچون مه بسوی برج مسعودی * مبارک باد تان این ره بتوفیق وامان الله * بهر شهری وهر جائی بهر دشتی که بیمودی * واز انجا این مکتوب را به بخارا فرستاده بودند یا شیمه سُبْحَانَهُ نوشته شد این مکتوب در روزی که بیرون آمده شده بود از نیشابور حُمِیَتْ وَسَایِرَ بِلَادِ الْمُسْلِمِیْنَ عَنِ الْاٰفَاتِ وَالْمَخَافَاتِ وآن روز یازدهم بود از جمادی الآخر سنة اثنین وعشرین وثمانمایة در حال صحت وسلامت ورفاهیت ووثوق تمام بفضل واکرام الهی جل ذکره وقوت قلب وقوت یقین بفیض فضل نامتناهی بحکم

اشارات وبشارات كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَفَاءَلُ وَلَا يَتَطَيَّرُ وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَبْقَ بَعْدِيْ مِنَ النُّبُوَّةِ اِلَّا الْمُبَشِّرَاتُ يَرَاهَا الْمُؤْمِنُ اَوْ يُرٰى لَهٗ وَهٰذَا الْحَدِيْثُ مُتَّفَقٌ عَلٰى صِحَّتِهٖ شعر يَا بَنِيْ الْهُدٰى حَدِيْثُكَ غَوْثِيْ ۞ وَاعْتِصَامِيْ بِبَابِكُمْ وَالْتِجَائِيْ ۞ وچون در کنف صحت وعافیت وسلامت ورفاهیت بمکهٔ محترمه رسیده اند وارکان حج تمام گزارده اند ایشان را مرضی عارض شده است چنانکه طواف وداع در عماری کرده اند واز انجا متوجه مدینه شده اند در راه اصحاب را طلبیده اند واملا فرموده اند که بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ جَاءَ نِيْ سَيِّدُ الطَّائِفَةِ الْجُنَيْدُ قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰى سِرَّهٗ فِيْ ضَحْوَةِ يَوْمِ السَّبْتِ التَّاسِعِ عَشَرَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ سَنَةَ اثْنَتَيْنِ وَعِشْرِيْنَ وَثَمَانِمِائَةٍ عِنْدَ انْصِرَافِنَا مِنْ مَكَّةَ الْمُبَارَكَةِ زَادَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى تَكْرِيْمًا وَبَرَكَاتًا وَنَحْنُ نَسِيْرُ مَعَ الرَّكْبِ وَاَنَا بَيْنَ النَّوْمِ وَالْيَقْظَةِ فَقَالَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ فِيْ زِيَارَتِهٖ وَبِشَارَتِهٖ اَلْقَصْدُ مَقْبُوْلٌ فَحَفِظْتُ هٰذِهِ الْكَلِمَةَ وَسُرِرْتُ بِهَا ثُمَّ اسْتَيْقَظْتُ مِنَ الْحَالَةِ الْوَاقِعَةِ بَيْنَ النَّوْمِ وَالْيَقْظَةِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى ذٰلِكَ وبعد از ان کلمات دیگر هم بعبارت عربی املا فرموده اند

که ترجمهٔ آن این می شود که این کلمهٔ واحده که از سید الطائفه قدس سره واقع شد کلمهٔ ایست جامعهٔ تامه وبشارتیست شاملهٔ عامهٔ ما را واولاد ما را واصحاب واحباب وحاضر وغائب ما را زیرا که قصد ما درین مشاعر عظام وادعیه که کرده شد بهر موقف ومقام مصالح دینی ودنیوی همه بود وآن قصد بمقتضای این بشارت مقرون بقبول گشت فَالْحَمْدُ لِلّٰهِ سُبْحَانَهٗ حَمْدًا طَيِّبًا مُبَارَكًا يُوَافِيْ نِعَمَهٗ وَيُكَافِيْ مَزِيْدَهٗ در روز چهار شنبه بیست وسوم ذی الحجه بمدینه رسیده اند واز حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم بشارتها یافته اند وآن مسودهٔ املا را طلبیده اند تا بران زیادت کنند چون مطالعه کرده اند فرموده اند که همینها است وزیاده نه نوشته اند در روز پنجشنبه بجوار رحمت حق پیوسته اند مولانا شمس الدین فناری رومی واهل مدینه وقافله بر ایشان نماز گزارده اند وشب جمعه دران منزل مبارک نزول فرموده اند در جوار قبهٔ شریفهٔ امیر المومنین عباس رضی الله تعالی عنه ایشان را دفن کرده اند وخدمت شیخ زین الدین الخوافی رحمه الله تعالی از مصر سنگی سفید تراشیده آورده است ولوح قبر ایشان ساخته وبآن از سائر قبور ممتاز است یکی از ثقات که از مخصوصان ولد بزرگوار ایشان خواجه برهان الدین ابونصر رحمه الله بوده است چنین گفته است که خدمت خواجه برهان الدین ابونصر چنین فرموده اند که دران وقت که خدمت والدین فوت می شدند بر بالین ایشان حاضر نبودم چون حاضر شدم روی مبارک ایشان را کشادم تا نظری کنم چشم بگشادند وتبسم نمودند قلق واضطراب من زیادت شد به پایان پای ایشان آمدم وروی خود بر کف پای ایشان نهادم پای خود بالا کشیدند وچون خبر ایشان که در مدینه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نقل کردند ببعضی اکابر عجم رسیده این عبارت فرمود که هم آنجا بازید که از انجا تا زید یکی از مریدان ومعتقدان خواجه گوید که چون حضرت خواجه عزیمت حجاز کردند در وقت وداع گفتم خواجه شما رفتید فرمودند رفتیم رفتیم واز انفاس متبرکهٔ ایشان ست که یکی از اصحاب خود نوشته بودند خاطر این فقیر دایما نگران احوال ظاهری وباطنی شما می باشد وعلی الدوام به نسبت آن برادر منتظر نظرات بی علت الهی می بود سید الطائفه جنید قدس الله تعالی روحه فرموده است اِنْ بَدَتْ عَيْنٌ مِنَ الْمَكَرَمِ اَلْحَقَتِ اللَّاحِقِيْنَ بِالسَّابِقِيْنَ وبا اینهمه اصل معتبر ست نزد کبار دین قدس الله تعالی ارواحهم اجمعین آنکه کوشش را مگذار وبخشش را چشم می دار

وحضرت خواجه ما را قدس الله روحه سوال کردند که طریقت بچه توان یافت فرمودند بشرع و دیگر
بَعْدَهُ الْمُحَافَظَةِ عَلَى الْأَمْرِ الْوَسَطِ فِي الطَّعَامِ لَا فَوْقَ الشِّبَعِ وَلَا الْجُوعِ الْمُفْرِطِ
و در تقلیل منام علی طریق اعتدال المزاج کوشیدن علی الخصوص احیاء بَيْنَ
الْعِشَائَيْنِ وَقَبْلَ الصُّبْحِ بِحَيْثُ لَا يَطَّلِعُ عَلَيْهِ أَحَدٌ بتوجه درخود رفتن ونفی خواطر
علی الخصوص خاطر تمنی به نسبت حال وماضی واستقبال نیک موثرست فِي رَفْعِ الْحُجُبِ
عَنِ الْقَلْبِ و دیگر إِذَا سَكَتَ اللِّسَانُ عَنْ فُضُولِ الْكَلَامِ نَطَقَ الْقَلْبُ مَعَ اللهِ سُبْحَانَهُ
وَإِذَا نَطَقَ اللِّسَانُ سَكَتَ الْقَلْبُ وَالصَّمْتُ عَلَى قِسْمَيْنِ صَمْتٌ بِاللِّسَانِ وَصَمْتٌ
بِالْقَلْبِ عَنْ خَوَاطِرِ الْأَكْوَانِ فَمَنْ صَمَتَ لِسَانُهُ وَلَمْ يَصْمُتْ قَلْبُهُ خَفَّ وِزْرُهُ
وَمَنْ صَمَتَ لِسَانُهُ وَقَلْبُهُ ظَهَرَ لَهُ سِرُّهُ وَتَجَلَّى لَهُ رَبُّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ لَمْ يَصْمُتْ
بِلِسَانِهِ وَلَا بِقَلْبِهِ كَانَ مَمْلَكَةً لِلشَّيْطَانِ وَسُخْرَةً لَهُ أَعَاذَنَا اللهُ مِنْ ذٰلِكَ
وَمَنْ صَمَتَ قَلْبُهُ وَلَمْ يَصْمُتْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ نَاطِقٌ بِلِسَانِ الْحِكْمَةِ سَاكِتٌ عَنْ
فُضُولِ الْكَلَامِ رَزَقَنَا اللهُ تَعَالَى ذٰلِكَ بِفَضْلِهِ وَكَرَمِهِ خواجه ابونصر پارسا

رحمه الله تعالی بعد از وی بجای ثمرهٔ شجرهٔ طیبهٔ وی بود خواجه حافظ الدین ابو نصر محمد بن
محمد الحافظی البخاری رحمه الله تعالی که پایهٔ علوم شریعت و رسوم طریقت را بوالد بزرگوار خود
رسانیده بودند و در نفی وجود و بذل موجود کار را از وی درگذرانیده و در ستر حال و تلبیس بشانه بودند
که هرگز از ایشان ظاهر نشدی که درین راه قدمی نهاده اند و از علوم این طائفه بلکه از سائر
علوم چیزی دانسته اگر از ایشان سوال کردندی فرمودی که بکتاب رجوع کنیم چون کتاب بگشادی
یا همان محل برآمدی که آن مسئله بودی یا یک دو ورق پس و پیش کم ازین تخلف نکردی روزی
در مجلس شریف ایشان ذکر شیخ محی الدین ابن العربی قدس الله تعالی سره و مصنفات وی
می رفت از والد خود نقل کردند که ایشان می فرموده اند که فصوص جانست و فتوحات دل و نیز
می فرمودند که هر که فصوص الحکمت را نیک می داند وی را داعیهٔ متابعت حضرت صلی الله علیه
و آله وسلم قوی می گردد تُوُفِّيَ رَحِمَهُ اللهُ فِي شُهُورِ سَنَةِ خَمْسٍ وَسِتِّينَ وَثَمَانِمِائَةٍ
و قبر ایشان در بلخ ست خواجه حسن عطار رحمه الله تعالی ایشان فرزند خدمت خواجه
علاء الدین عطار اند و ثمرهٔ شجرهٔ ولایت ایشان جذبهٔ قوی داشته اند و بصفت جذبه هرگاه و هر که
می خواسته اند تصرف می کرده اند و وی را از مقام حضور و شعور باین عالم بکیفیت بیخودی
و بی شعوری می رسانیده اند و ذوق و غیبت و فنا که بعضی از ارباب سلوک را علی سبیل الندرة
بعد از مشاهدهٔ بسیار میسر می شود می چشانیده اند و در همه ماوراء النهر و خراسان کیفیت تصرف ایشان
در طالبان و زائران اشتهار تمام دارد و هر که بدست بوس شریف ایشان مشرف شدی از پای بیفتادی
و دولت غیبت و بیخودی دست دادی چنین استماع افتاده است که یک روز بامداد از خانه بیرون آمدند
و کیفیتی غالب داشتند هر که نظر بر ایشان افتاد همه را کیفیت بیخودی روی نمود و بیخود بیفتادند
یکی از درویشان بعزیمت سفر مبارک بهرات رسید آثار جذبه و غیبت و بیخودی و حیرت از وی
ظاهر بود گاهی که در بازارها می گذشت چنان می نمود که وی را امری باطنی فرو گرفته است و با مدد خلق
و گفت و گوی ایشان چندان شعوری ندارد عزیزی ازین سلسله که این فقیر بخدمت ایشان می رسیدم
می فرمودند که کار آن درویش بیش ازین نیست که علی الدوام صورت خواجه حسن را مراقب می باشد
و نگاه می دارد به برکت این نگاه که داشت صفت جذبهٔ ایشان بوی سرایت کرده و خدمت خواجه حسن

چنانچه طریقهٔ سلسلهٔ خواجگان ست گاهی بزیر بار بیماران در می آمده اند و بیماری ایشان را برمی داشته در وقتی که بعزیمت سفر مبارک بشیراز رسیده اند یکی از اکابر آنجا را که نسبت با یشان ارادت و اخلاص تمام واقع شده بوده است مرضی طاری گشته بوده و خدمت خواجه بزیر بار وی در آمده بوده اند آن عزیز صحت یافته و خواجهٔ مریض شده اند و دران مرض نقل کرده اند و نقل ایشان در شب دو شنبه عید قربان سنه ست و عشرین و ثمانمایة بوده است و نعش مبارک ایشان را از شیراز بولایت صغانیان که مدفن والد بزرگوار ایشان ست نقل کرده اند مولانا یعقوب چرخی رحمه الله در اصل از چرخ بوده اند که یکی از دیهای غزنین ست و از اصحاب حضرت خواجهٔ علاء الدین عطار اند بلکه از اصحاب خواجهٔ بزرگ قدس سره بوده اند و بعد از وفات خواجهٔ بزرگ بصحبت خواجهٔ علاء الدین قدس سره رسیده اند و از وی آرند که می فرمود اول بار که بصحبت خواجهٔ بزرگ قدس سره رسیدم التماس کردم که مرا قبول کنید فرمودند که ما بخود کاری نمی کنیم امشب به بینیم اگر ترا قبول می کنند ما نیز قبول کنیم خدمت مولانا می فرموده اند که هرگز شبی از ان سخت تر بر من نگذشته بود که در فکر آن بودم که این در بر من بقبول بکشایند یا رد کنند چون بامداد پیش ایشان رفتم فرمودند که قبول کردند اما تو در صحبت خواجهٔ علاء الدین خواهی بود بعد از ان من بولایت بدخشان افتادم و خدمت خواجهٔ علاء الدین بعد از وفات خواجهٔ بزرگ بصغانیان آمدند و آنجا متوطن شدند پس کسی بپیش من فرستادند که حضرت خواجهٔ فرموده بودند که تو در صحبت ما خواهی بود پیش ایشان رفتم و مادام حیات ایشان در صحبت ایشان می بودم و جناب مخدومی ارشاد مآبی خواجهٔ ناصر الدین عبید الله ادام الله تعالی ظلال ارشاده علی مفارق الطالبین بصحبت ایشان رسیده اند فرمودند که در هرات بودم مرا داعیهٔ خدمت مولانا یعقوب پیدا شد متوجهٔ ولایت صغانیان شدم و بمحنت و مشقت بسیار آنجا رسیدم و از سخنان ایشان چنان معلوم می شد که آن راه را تمام یا اکثر پیاده رفته بودند فرمودند که چون بصحبت ایشان مشرف شدم بر روی مبارک ایشان اندک بیاضی که موجب نفرت طبیعت می باشد بود و با من در لباس سیاست و درشت گوئی ظاهر شدند و چندان سیاست نمودند و درشت گفتند که نزدیک بود که باطن من از ایشان منقطع شود و مرا یاس تمام حاصل گردد بسیار محزون و مغموم شدم و بار دیگر که بمجلس شریف ایشان رسیدم

بر من بصفت محبوبی چنان ظاهر شدند که هرگز هیچکس را چنان محبوب ندیده بودم با من لطف بسیار نمودند و درین وقت که خدمت خواجه این سخن می فرمودند در نظر این فقیر بصورت عزیزی بر آمدند که مرا رابطهٔ ارادت و محبت تمام بنسبت وی بود و چندگاه بود که از دنیا رفته بود و فی الحال خلع آن صورت کردند که مرا تصور آن شد که شاید آن صورت همین در خیال من بوده باشد بعد از ان از بعضی همراهان شنیدم که وی هم آن را مشاهده کرده بود و عقیدهٔ این فقیر آنست که آن خلع و لبس صورت بشعور و اختیار ایشان بود و اثبات این معنی را که از خدمت مولانا یعقوب نقل کردند چنین استماع افتاده است که خدمت مولانا یعقوب می فرموده اند که طالبی که بصحبت عزیزی می آید چون خواجه عبید الله می باید آمد چراغ مهیا ساخته و روغن و فتیله آماده کرده همین گوگردی به آن می باید داشت خدمت خواجهٔ عبید الله فرمودند که خدمت مولانا یعقوب با شیخ زین الدین خوافی رحمهم الله هم سبق بوده اند پیش مولانا شهاب الدین سیرافی روزی از من پرسیدند که میگویند شیخ زین الدین بحلی وقایع و تعبیر منامات مشغولی می نمایند و دران باب اهتمام تمام دارند گفتم آری چنانست ساعتی از خود غائب شدند و طریقهٔ ایشان چنان بود که ساعت فساعت از خود غائب می شدند چون حاضر شدند این بیت را خواندند بیت چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم *

خواجه علاء الدین غجدوانی رحمه الله تعالی

حضرت خواجهٔ عبید الله فرمودند که خواجهٔ علاء الدین غجدوانی از اصحاب خواجهٔ بزرگ بوده و خدمت خواجهٔ وی را بصحبت خواجهٔ محمد پارسا فرموده بودند وی استغراق تمام داشت و بغایت شیرین سخن بود و گاهی بودی که در میان سخن از خود غائب شدی و وقتیکه خدمت خواجهٔ محمد پارسا بسفر مبارک می رفته اند وی را نیز می برده اند یکی از اکابر سمرقند گفته است که از خدمت خواجه درخواست کردم که خواجهٔ علاء الدین بسیار پیر و ضعیف شده است از وی کاری نمی آید اگر وی را ازین سفر معذور دارند دور نمی نماید خواجه فرمودند که با وی هیچکاری نداریم جز آنکه چون وی را می بینیم از نسبت عزیزان یاد می آید

مولانا نظام الدین خاموش رحمه الله تعالی

وی از اصحاب خواجهٔ علاء الدین عطار ست و خواجه بزرگ را در اوان تحصیل در صحبت یکی از علماء در نواحی بخارا دیده بوده است و بعد از ان بصحبت خواجهٔ علاء الدین رسیده و پیش از رسیدن

بصحبت ایشان بانواع ریاضات و مجاهدات مشغول می بوده است و در تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ دل جهدی بلیغ
مینموده می گفته اند که اول بار که عزیمت صحبت خواجهٔ علاء الدین کردم یکی از اصحاب خواجهٔ بزرگ
بیرون منزل ایشان نشسته بود چون مرا دید گفت مولانا نظام الدین وقت شد که از زهرها
و باکیزگیهای خود بگذری آن بر خاطر من گران آمد چون نزدیک خواجه در آمدم ایشان نیز بهمین
عبارت فرمودند اما بر خاطر من گران نیامد خدمت مولوی مخدومی مولانا سعد الدین کاشغری
می گفتند که پیوسته پیش جامهٔ ایشان چرب می بود مرا مشکل می بود که سبب آن چیست آخر چنان
معلوم شد که در اثنای طعام خوردن بجهت غلبهٔ حالی که داشتند چیزی از دست مبارک ایشان
می افتاد و شوربائی که میخوردند بر جامهٔ ایشان می ریخت و چرب می شد و هم ایشان می گفتند که چون در
صحبت خواجهٔ علاء الدین آثار جذبه و غلبهٔ حال بر ایشان ظاهر شده بوده است خدمت خواجه
خواسته اند که ایشان را از آن باز آرند فرموده اند تا بغرا پزند و خدمت خواجه فوطه بسته
بوده اند و خود بآن مشغولی می نموده اند چون وقت بغرا انداختن رسیده مولانا نظام الدین را
طلبیده اند و شوشه بدست وی داده اند که بغرا انداز و چون یک بغرا انداخته اند مغلوب
شده اند و شوشه از دست ایشان افتاده خواجه فرموده اند که مولانا نظام الدین برخیز که کسی را
که حق سبحانه و تعالی بخود مشغول گردانیده است ما نمی توانیم که وی را از آن باز آریم و هم ایشان
گفتند که مولانا نظام الدین فرمودند که روزی خدمت خواجه را عزیمت زیارت خواجه محمد علی حکیم
ترمذی قدس سره شد من همراه نرفتم و هم آنجا که بودم متوجه شدم روحانیت ایشان حاضر شد
چون حضرت خواجه بمزار ایشان رسیده بودند خالی یافته بودند همانا که جهت آن دانسته بودند
چون باز آمدند خواستند که بمن مشغول شوند و نوعی تصرفی کنند من نیز متوجه شدم خود را بمثابهٔ کبوتری
یافتم و خدمت خواجه را چون شاهبازی که در عقب من پرواز می کرد و بهر جا که می گریختم در دنبال
من بودند آخر مضطر گشتم پناه بروحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم بردم و در
انوار بی نهایت آن حضرت محو شدم خدمت خواجه را مجال تصرف نماند از آن غیرت بیمار
شدند و هیچکس سبب بیماری را نمی دانست و هم ایشان می گفتند که یکی از معتقدان و مخلصان
ایشان را مرضی قوی عارض شد گفتند بعیادت وی می رویم در راه که می رفتند گفتند که فلان

کس مارا بسی خدمتهائی شایسته کرده است می باید که چون عیادت وی کنیم بزیر بار وی در آییم و
مرض وی را برابر داریم خاطر من از آن سخن بسیار ترسان شد چون بر بالین وی نشستند وی بر روی بستر افتاده
بود و مجال سخن و حرکت نداشت خدمت مولانا ساعتی متوجه شدند آن شخص باز نشست و آغاز سخن گفتن
کرد ایشان سر بر آوردند و گفتند این بار هم حواله بتست که بسیار سخن می گوئی چون بیرون آمدند گفتند دیدیم
که وی رفتنی است و باروی برداشتنی نیست باز آن را بوی حواله کردیم و آن شخص هم از آن مرض برفت
و هم ایشان می گفتند که یک شب یکی از منکران نسبت با ایشان سخنی می گفت و من در مقابله نیز سخنی می گفتم
چنانکه سخن دراز کشید و از آنجا که ما بودیم تا بمنزل ایشان مسافت بعید بود که امکان نبود که آواز برسد چون بامداد
پیش ایشان رفتم گفتند دوش آواز تو مارا تشویش می داد باید که هر کس هرچه گوید خاطر خود بآن مشغول
نداری و در کار خود باشی جناب مخدومی خواجه عبید الله ادام الله تعالی بقائهم فرمودند که یک روز
احرام ملازمت ایشان بسته بودم یکی از آشنایان مرا در راه پیش آمد وی خمر خورده بود و آثار آن
بر وی ظاهر بود مرا بسخن نگاه داشت چون بصحبت ایشان رسیدم گفتند مگر تو خمر خورده گفتم نی گفتند
پس ترا چه حالت ست گفتم در راه بمستی رسیدم و با هم سخنی چند گفتیم گفت پس این حالت اوست
که بتو سرایت کرده است و هم ایشان فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین گفتند که یکی از اکابر
سمرقند که نسبت بما اخلاص و محبت و ارادت بسیار داشت بیمار شد و مشرف بموت گشت
فرزندان و متعلقان وی نیازمندی بسیار کردند مشغولی کردم دیدم که وی را امکان بقا و حیات
نیست مگر در ضمن وی را در ضمن گرفتم و صحت یافت بعد از چندگاه نسبت بما تهمتی واقع شد که
مفضی با اهانت و اذلال ما گشت و آن شخص می توانست که در آن باب سعی نماید و آن را دفع کند اما
خویشتن داری کرد و خود را بآن نیاورد خاطر ما از وی گرفته شد وی را از ضمن اخراج کردیم
بیفتاد و بمرد و هم ایشان فرمودند که روزی خبر بمن آوردند که خدمت مولانا بیمار شده اند
چون پیش ایشان رسیدم ایشان را تب لرزی عظیم گرفته بود چنانکه آتش گرم کرده بودند و
جامه های بسیار بر ایشان پوشیده و آن هیچ تسکین نیافته بود ساعتی بنشستم یکی از اصحاب
ایشان که گندم بآسیا برده بود در آمد با جامه های تر و سرمای بسیار خورده که در راه آسیا
در آب افتاده بود چون خدمت مولانا وی را دیدند گفتند وی را گرم سازید که این سرمای

ولیست کہ بمن سرایت کردہ است چون چنان کردند تمرج ایشان تسکین یافت و بحال خود باز آمدند خواجہ
عبید اللہ امامی اصفہانی رحمہ اللہ تعالیٰ وی نیز از اصحاب خدمت خواجہ علاء الدین است
قدس اللہ تعالیٰ روحہ وی گفتہ است کہ اول بار کہ بصحبت خواجہ رسیدم این بیت خواندند بیت تو ز خود
گم شو کمال اینست وبس + تو ممان اصلا وصال اینست وبس + وی در بعض رسائل خود ذکر کردہ است
کہ طریقہ توجہ طائفہ علائیہ در پرورش نسبت باطنی ایشان چنانست کہ ہرگاہ کہ خواہند کہ بدان اشتغال نمایند
اولاً صورت آن شخص کہ این نسبت از و یافتہ اند در خیال آورند تا آن زمانیکہ اثر حرارت وکیفیت معہودہ
ایشان پیدا شود و بعد از ان آن خیال را نفی نکنند بلکہ آن را نگاہدارند و بچشم و گوش و ہمہ قوی بآن خیال
متوجہ بقلب شوند کہ عبارتست از حقیقت جامعۂ انسانی کہ مجموع کائنات از علوی و سفلی مفصل اینست
اگرچہ آن از حلول در اجسام منزہ است اما چون نسبتی میان او و میان این قطعۂ لحم صنوبری واقع
است پس توجہ باین لحم صنوبری باید نمود و چشم و فکر و خیال و ہمہ قوی را بران باید گماشتن و حاضر آن بودن و بر در دل نشستن
و ماشک نداریم کہ درین حالت کیفیت غیبت و بیخودی رخ نمودن آغاز می کند آن کیفیت را راہ بے
فرض می باید کردن و از پی آن رفتن و ہر فکری کہ در آید متوجہ بحقیقت قلب خود گشتہ نفی آن
فکر کردن و بہ آن چیز مشغول نہ شدن و بدان مجمل بکلی در گریختن و تا آن نفی شود التجا بہ صورت
آن شخص باید کردن و آن الحظہ نگاہداشتن تا باز آن نسبت پیدا شود آن زمان خود آن صورت
نفی می شود اما باید کہ شخص متوجہ آن صورت را نفی نہ کند و ہم وی گفتہ است در معنی کلمۂ طیبہ نفی عبارت
است از ادراج گردانیدن کثرت و صور اشیا بہ آن عین واحد کہ مقصود و مطلوب ہمہ سالکان است
و اثبات عبارت است از مشاہدہ کردن آن عین واحد در ہمہ صور و اینہا را عین آن واحد دیدن
پس لَا اِلٰہَ یعنی این صور متوہمہ غیریتش منفی است و راجع بآن یک اصل است و اِلَّا اللہُ
یعنی این معنی واحد ست کہ باین صور می نماید مولانا سعد الدین کاشغری رحمہ اللہ تعالیٰ
در اوائل حال بتحصیل علوم اشتغال داشتہ اند و کتب متداولہ مطالعہ کردند بودند
و جمعیت صوری نیز داشتہ اند چون داعیۂ این طریق پیدا کردہ اند ترک و تجرید تمام کردہ بہ
صحبت مولانا نظام الدین پیوستہ اند می گفتند کہ بعد از چند سال کہ بصحبت ایشان مشرف
شدم مرا داعیہ زیارت حرمین شریفین زادہما اللہ تعالیٰ تشریفاً و تکریماً قوی شد از ایشان

اجازت خواستم فرمودند کہ ہر چند کہ می نگرم ترا امسال در میان قافلہ حاجیان نمی بینم
و پیش از ان واقعہا دیدہ بودم کہ از ان متوہم می بودم و ایشان گفتہ بودند کہ بیرون مترس گفتند چون
می روی آن واقعہا را بخدمت مولانا زین الدین عرض کن کہ مردی متشرع است و بر جادۂ سنت
ثابت و مراد ایشان شیخ زین الدین خوافی بود رحمہ اللہ تعالیٰ کہ آن روز در خراسان در مقام ارشاد و
شیخوخیت متعین بودند چون بخراسان رسیدم رفتن بحج چنانچہ مولانا نظام الدین گفتہ بودند در توقف
افتاد و بعد از ان بسالہای بسیار میسر شد و چون بخدمت شیخ زین الدین رحمہ اللہ رسیدم و آن
واقعہا را عرض کردم ایشان فرمودند کہ با ما بیعت کن و در قید ارادت ما در آی گفتم عزیزی کہ این طریق از
ایشان گرفتہ ام ہنوز در قید حیات اند شما امینید اگر میدانید کہ در طریق این طائفہ این جائز ست چنان
کنم ایشان فرمودند کہ استخارہ کن گفتم مرا بر استخارۂ خود اعتماد نیست شما استخارہ کنید گفتند تو استخارہ کن
کہ ما ہم استخارہ کنیم چون شب رسید استخارہ کردم دیدم کہ طبقۂ خواجگان بزیارت گاہی کہ خدمت
شیخ مولانا زین الدین آن وقت آنجا بودند در آمدند و در ختہا را می کندند و دیوارہا می افگندند و آثار قہر و
غضب بر ایشان ظاہر بود دانستم کہ آن اشارت بمنع ست از انکہ بر طریقۂ دیگر در آیم خاطرم فارغ شد
پای در از کردم و بآسودگی در خواب شدم چون بامداد بمجلس شیخ در آمدم بی آنکہ من واقعۂ خود با ایشان
بگویم گفتند طریق یکی ست و ہمہ یکی باز می گردد ہمان طریق خود مشغول باش و اگر واقعۂ یا مشکلے پیش آید
با ما بگو آن قدر کہ توانیم مدد کنیم بر خدمت مولوی غلبہ و استیلا دعین کہ بآن مشغولی می کردند ظاہر بود باندک
توجہی آثار غیبت و کیفیت بیخودی روی می نمود کسی را کہ بآن معنی وقوف نبود توہم آن می کرد کہ مگر
ایشان را خواب می آید در اوائل کہ بصحبت ایشان رسیدم در مسجد جامع پیش ایشان نشستہ بودم
ایشان چنانکہ عادت ایشان بود از خود غائب شدند مرا گمان آن شد کہ مگر ایشان را خواب
می آید گفتم اگر ساعتے بہ استراحتے اشتغال بنمایند دور نمی نماید ایشان تبسم نمودند و گفتند
کہ مگر اعتقاد نداری کہ ما ورای خواب امر دیگرے می باشد روزے می گفتند کہ بعضی
از درویشان فرق میان خواب و بیداری خبر بہ آن نمی توانند کرد کہ در خود خفتی کہ بعد از خواب
می باشد می یابند و الا کیفیت مشغولی ایشان در خواب و بیداری بیک طریقہ است بلکہ در
حالت خواب کہ بعضی موانع مرتفع می شود صافی تر و قوی تر می باشد و مرا گمان چنان ست کہ

انچه می گفتند اشارت بحال خود میکردند وَاللهُ تَعَالٰی اَعْلَمُ یکی از درویشان که بصحبت ایشان میرسید
چنین حکایت کرد که مرا در مجلس وعظ که معارف درویشان می گذشت تغیر بسیار می شد و نعره
و زیاد بسیار میزدم و از ان محجوب می بودم یکروز آنرا با ایشان گفتم گفتند هر وقت که ترا تغیری افتد
مرا در خاطر در می آور دران وقت که ایشان بسفر حجاز رفته بودند مرا در یکی از مدرسها که آنجا
عزیزی وعظ میگفت آغاز تغیر شدن گرفت با ایشان توجه کردم دیدم که از در مدرسه در آمدند و پیش
من رسیدند و دو دست خود را بر دوشهای من نهادند من از خود بیرون رفتم و بیهوش افتادم آن
زمان را که بحال خود آمدم مجلس وعظ بر شکسته بودند و اهل مجلس رفته و آفتاب بمن رسیده بود و آن روز
آخرین پنجشنبه بود از ماه رمضان که بعد از ان تا عید دیگر پنجشنبه نبود آنرا در خاطر خود گرفتم که
چون از مکه بیایند با ایشان بگویم چون ایشان از مکه تشریف آوردند و بخدمت ایشان مشرف شدم
جمعی پیش ایشان بودند که نتوانستم که آنرا با ایشان بگویم روی بمن کردند و گفتند پنجشنبی بود که
بعد از ان تا عید دیگر پنجشنبه نبود تُوُفِّیَ رَحِمَهُ اللهُ فِیْ اَثْنَآءِ صَلٰوةِ الظُّهْرِ مِنْ یَوْمِ
الْاَرْبَعَاءِ السَّابِعِ مِنْ شَهْرِ جَمَادِی الْاُخْرٰی سَنَةَ سِتِّیْنَ وَثَمَانِمِائَةٍ خواجه
عبید الله ادام الله برکات وجوده علی مفارق الطالبین امروز مظهر
آیات و مجمع کرامات و ولایات طبقهٔ خواجگان و رابطهٔ انتظام و واسطهٔ انتظام سلسلهٔ شریفهٔ ایشان
قدس الله تعالی اسرارهم حضرت خواجه و مخلصان و نیازمندان ایشانند امیدواری چنانست که ببرکت
وجود شریف ایشان انتظام و انتظام این سلسله الی یوم القیام امتداد یابد و هر چند که ازین فقیر
امثال این سخنان صورت گستاخی دارد اما چندانکه با خود اندیشه کرد از خود در نیافت که خاطر
ما بران قرار تواند داد که این مجموعه که مقصود از جمع آن ذکر معارف و نشر مناقب این طائفه است از
ذکر ایشان خالی باشد لاجرم شرح مناقب و احوال این سلسلهٔ شریفه ببعضی از کلمات قدسیه که رقمزدهٔ خامه
معارف نگار ایشان شده است مِسْکِیَّةُ الْخِتَامِ گردانید بریدن و تهی شدن دل از غیر حق سبحانه
و تعالی دلیلست بر مظهریت دل مر تجلی حق سبحانه را بوصف احدیت که نیل معارف بحقائق اسما و
صفات بی این معنی متعذرست چه قابلیت قبول عکوس انوار تجلیات ذاتی بی تهی شدن از التفات بهر جهت
حدوث یافته است میسر نیست تهی شدن دل موقوف افتاده است بر تجلی ذات بوصف احدیت و حصول

این معنی

این معنی را بعد از تحقیق بِاِیْمَانِ بِاللهِ وَبِرَسُوْلِ اللهِ وَبِمَا جَآءَ مِنْ عِنْدِ اللهِ وَمِنْ عِنْدِ رَسُوْلِ اللهِ
عَلٰی مُرَادِ اللهِ وَعَلٰی مُرَادِ رَسُوْلِ اللهِ اسباب ست از انجا ذریاضات که شریعت از اخذ آن
منع نکرده است و دوام ذکر بشرط و جدان مذکور بوصف انکسار و خضوع بکمال بر متابعت
مر رسول را صلی الله علیه و آله وسلم لیکن هیچ سببی در تحصیل این نسبت قوی تر از ان نیست که بعد ق
و نیاز تمام مجالست بجماعتی لازم وقت خود گردانند که باطن ایشان مظهر این تجلی گشته باشد و
بسطوت این تجلی چسبان وجود غیر از پیش بصیرت ایشان برداشته شده و از شهود غیر بتمامی
آزاد گشته و بفنای حقیقی از مزاحمت شعور بخود و غیر خود خلاص گشته بعد از تحقق بفنا رحق سبحانه
و تعالی ایشان را از نزد خود بوجود موهوب حقانی مشرف گردانیده از بیخودی و سکر حال
افاقت یافته دیگران را واسطه حصول سعادت حقیقه که عبارت از بقا و فناست شده و درین
مقام هیچ چیز از ممکنات ایشان را از شهود حق سبحانه محجوب نتواند گردانید پس واجب است ذکیا
آنکه در تخلیص از گرفتاری دل بوجود اکوان که بحقیقت حجاب عبارت ازین گرفتاری است
باشیای که سبب خلاصی دل می شود متمسک نموده خود را پیش از مردن خلاص گردانند اگر مناسب
استعداد خود اشتغال بذکر دانند تقصیر و اهمال را در خود مجال ندهند و اگر در خود استعداد آن نبینند و
دانند که بصحبت ارباب شهود دل از گرفتاری زود تر خلاص می شود خود را بصحبت این
برگزیدگان بنگاه داشت آداب صحبت التزام کنند زمان خلاص دل از گرفتاری بغیر حق
بحقیقت زمان وصول و شهود است چون دل از مزاحمت شعور بوجود غیر نجات یافت غیر
گرفتاری بشهود حق سبحانه هیچ نیست **مصراع** بلا و محنت شیرین که جز بآن نیاسائی + بعد از انکه
سطوت نفی ما دون حق دل از غبار التفات بغیر حق آزاد گشت غیر اثبات حق هیچ نماند **بیت**
تیغ لا در قتل غیر حق براند + در نگر زان پس که غیر لا چه ماند + ماند الا الله باقی جمله رفت + شاد باش
ای عشق شرکت سوز گشت + زبان غیبت از ما دون حق سبحانه بحقیقت زمان وصول و شهود و
وجود ست زیادت از ان نیست که بحکم اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِخَوَاتِیْمِهَا ارباب کشف و وجود پیش از تمکین
درین معنی ارباب ذوق را از بالغان به این مقام عالی نشمرده اند ظهور این معنی مقدمه فناست و مبشر
است بظهور بتاثیر صحیح سعادت وصول از مطلع احدیت که استغراق و استهلاک ست در شهود ذات بی مزاحمت

شعور بوجود غیری بلکه درین مقام اگر ترقی واقع شود شعورش ز ذوق تجلیات اسمائیه منقطع شود
اشارت آن بزرگ به این فرموده است که سالک می تواند بود که متصف شود باوصاف حق سبحانه
فهو بعد غیر واصل این معنی خواجه بود چه از وصل مقصود شهود ذاتی است بی مزاحمت شعور بوجود
کثرتی مرتبهٔ اتصاف باوصاف که مرتبهٔ تجلیات صفات ست بی کثرت از وجهی متعذر است
اگر خواهی که در مقام حضور باشی با حق سبحانه از مکر و وسوسهٔ شیطان آزاد باشی بلکه ملک را اطلاع
بر حضور تو نشود بلکه نفس ترا وقوفی بر حضور تو نشود بر تو باد که همنشینی با مردی کنی که دل و جان
ایشان در ذکر ذات مستغرق شده باشد و از خود رهائی یافته تعبیر ازین معنی بعضی بشهود و بعضی
بوجود کرده اند و بعضی بتجلی ذات و بعضی بیاد داشت کرده اند اگر این سعادت دست ندهد باید
که طریقه ذکر یا طریقه توجه و جذبهٔ خواجگان را قبول کرده همگی خود را در ورزش این طریقه
برسانی تا بدین دولت عظمی و سعادت کبری که فوق آن متصور نیست برسی لَیْسَ[۱] وَرَاءَ اللهِ الْمُنْتَهٰی
اِنَّ اِلٰی رَبِّکَ الْمُنْتَهٰی لَیْسَ وَرَاءَ عَبَّادَانَ قَرْیَةٌ[۲] نظم عاشقان را شادمانی و غم اوست ٭
مزده کار و اجرهٔ خدمت هم اوست ٭ غیر معشوق ار تماشائی بود ٭ عشق نبود هرزه
سودائی بود ٭ عشق آن شعله است کو چون برفروخت ٭ هر چه جز معشوق باقی جمله
سوخت ٭ باید که شغل در نگاهداشت آگاهی باین وصف بود که در خروج و دخول نفس
واقف باشد که در نسبت حضور مع الله فتوری واقع نشود تا برسد بآنجا که بی تکلف
نگاهداشت او همیشه این نسبت حاضر دل او بود بتکلف نتواند که این صفت از
دل دور کند گاه باشد که او را از خود تمام بستانند نه از خودش خبر بود نه از وقوف قلبی
بمقصود باید که چون او را بخود دهند بر طریقهٔ مقرره در نگاهداشت نسبت
آگاهی کمال سعی بجا آرد تا فتوری بواسطهٔ عوارض نفسانیه باو راه نیابد و
دوام التجا و افتقار بصفت انکسار بجناب حق سبحانه قوی ترین سببی ست در دوام
این نسبت باید که همیشه از حق سبحانه بوصف نیاز بقای این صفت جوید اگر بعم

[۱] لیس وراء الله المنتهی یعنی نیست ورای خدا منتهای و نهایت نزد رب تو است که نهایت سلسله موجودات است یعنی ...
[۲] عبادان دیهی است از دیهای عرب ... در انتهای ... نیست ۱۲ ع

بری

ابدی در نگاهداشت این نسبت سعی کند هنوز حق وی گزارده نشود غَرِیْمٌ[۱] لَا یُقْضٰی دَیْنُهٗ گویا در شان
این نسبت است معنی مشاهده نه آنست که حق را سبحانه بجاسهٔ بصر توان دید چون لمعهٔ[۲] از انوار بی نهایت بر ارواح
و اشباح تاختن آرد جمله گان کَاَنْ لَمْ یَکُنْ چنان نیست گردند که از ایشان نه نام ماند و نه نشان بلکه این بآن معنی
است که چون حضور دل بحقیقت ذکر که منزه است از حرف و صوت بواسطهٔ مواظبت بر ذکر بدرجهٔ ترقی کند
که دیگری را در حقیقت دل گنجائی نماند و درین حال دل را مشاهده گویند و حق را مشاهد و کمال فوق ازین
مشاهده وقتی دست دهد که آگاهی او از وصف حضور بشود و حضوری باشد بی مزاحمت شعور بحضور چه بمقدار
شعور بحضور نقصانی در حضور بحق سبحانه واقع شود و ذات مقدس او از آن برتر است که در دیدهٔ بصیرت
دل آید فکیف که در نظر حس آید از ینجاست که عطش متعطشان زلال وصال بمشاهده سری هرگز
تسکین نیابد بلکه تشنگی بر ایشان زیادت گردد والله اعلم بحقایق الامور شبی سخن در محبت ذاتیه می رفت
که عبارت از ارتباط و تعشقی است بحضرت حق سبحانه و تعالی بی آنکه او را سببی دانند یا موجبی
شناسند بلکه میل و انجذابی ست که بر دفع آن قدرت نباشد فرمودند که از دو پسرک در
نواحی تاشکند این نسبت را دریافتیم یکی دایم بگرد حلقهٔ اصحاب ما می گشت و از دور نشستی
و گردن کج می کرد یک روز بجهت طهارت برخاستم بجانب ابریق طهارت مسارعت نمود
چون فارغ شدم از وی پرسیدم که سبب آمدن تو اینجا چیست و چند گرد این صحبت میگردی گفت
من هم نمی دانم اینقدر میدانم که هرگه که اینجا می آیم در باطن خود کششی بحضرت حق سبحانه و تعالی
باز می یابم و خود را از همه بایستها خالی می بینم و از آن لذتی عظیم بمن میرسد چون بیرون می روم از آن
نسبت تهی می شوم و آن پسرک دیگر صوتی بغایت خوب داشت و با اصحاب مختلط بود و در ان نواحی

[۱] غریم لا یقضی دینه یعنی قرض خواهی است که دین وی ادا نشود ...
[۲] چون لمعه از انوار بی نهایت بر ارواح و اشباح تاختن آرد یعنی چون پرتوی از انوار ... ۱۲
[۳] ... مشاهده ... ۱۲

مردم بسیار تعلق خاطر بوی داشتند و صحاب ما را نیز با آن مطعون می داشتند گفتم او را عذر خواهید بر خند مبالغه کردند سود نداشت آخر در گریه شد و اضطراب بسیار کرد و گفت آخر شمارا درین چه فائده است که من اینجا نیایم و در بیرون مرا مردم مشوش می دارند و باطن من در کشاکش با ایستها افتد و ازین نسبت جمعیت که اینجا از خود باز می یابم دور افتم یاران او را معذور داشتند کار او بجائی رسید که مغلوب این نسبت شد بمثابه که بارها راه خانه خود گم می کرد و هر گاه که مرا با او مهمی بودی چون از منزل بیرون می آمدم یا بر در خانه بودی یا در راه بودی و چون خواستمی که او را کاری فرمایم آن کار را کرده بودی یا می کردی رهانیدن مرغ لاهوتی که محبوس قفس ناسوتی ست بی تاثیر جذبه که لازم ست مقام محبوبی را باز بسته بمتابعت مصطفویست میسر نگردد فعلیک باتباعه صلی الله علیه وسلم إِنْ كُنْتَ مُتَوَجِّهًا إِلَى حَقِيقَةِ الْحَقَائِقِ الَّتِي لَهَا وَجْهٌ فِي كُلِّ مَوْجُودٍ بِهِ تَحَقَّقَتِ الْمَوْجُودَاتُ گوئیا اشارت وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ باین حقیقت ست اینجا بدانی وَهُوَ مَعَكُمْ از کجاست بیت

او بما از ما بسی نزدیکتر + واندآن کس کو ز خود دارد خبر + بر خود داری از حیات کسی رسد که بوش از دنیا سرد باشد و بذکر حق سبحانه گرم حرارت قلبش نگذارد که محبت دنیا گرد حریم دل او گردد تا چنان گردد که اندیشه اش جز حق سبحانه هیچ نباشد فیض نخستین را مظاهر کثیره است هر چه موجود ست او را از تجلی ذاتی نصیب ست که آن را اوجه خاص می گویند این وجه را انجذاب بحق سبحانه واقع است بحسب دوام توجه اگر تماشیر اسْمُ الْهَادِي از تصرف اسْمُ الْمُضِلِّ نجات یابد بدوام انجذابش بذات مقدسه از خود بکلی نیست شده بمهیمن ملحق شده غیر از حق سبحانه نه بیند و نداند والعیاذ بالله اگر تماشیر اسم المضل طریقه مستقیمه انجذاب بذات گم کند گرفتار خود گشته جز خود نه بیند و جز خود نداند همه آن کند که ظلمتش بر ظلمت افزاید همیشه محجوب و ممنوع از شهود وحدت گردد نه او را ذوق در طاعت باشد بلکه طاعت نیز نباشد همه عذابهای دنیوی و اخروی و صوری و معنوی را مستعد و مهیا گردد خلاصی ازین بلیه الاسباب ست بتوبه نصوح

صا وانتظار نتیجه است انتظار نتیجه بعد از قطع مسافت وجود گیر و ازین جهت که انتظار نهایت سیر است گویند که نهایت و مقامات بدایت این طایفه خواجگان است قدس الله اسرارهم یعنی آنچه در انتها باید ایشان در ابتدا بدان امر می فرمایند ۱۲ ع

و مباشرت اعمال صالحه بهترین آنکه از سر صدق بخدمت طائفه که بمحبت ذاتی از خود رهائی یافته اند قیام نماید تا بتمامی خود را در ایشان گم کند رَزَقَنَا اللّٰهُ وَإِيَّاكُمْ دانی که پیر کیست پیر آن کس ست که آنچه مرضی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نیست از وی نیست شده باشد و آنچه نه از دست صلی الله علیه وآله وسلم نمانده بلکه او دبایست او از و تمام گم شده باشد و آئینه شده باشد که جز اخلاق و اوصاف نبوی در وی هیچ نباشد درین مقام بواسطه اتصاف بصفات نبویه مظهر تصرف حق سبحانه گشته و بتصرف الٰهی در بواطن مستعدان تصرف کرده و تمام از خود خالی شده و برای حق سبحانه ایستاده بیت از بس که در کنار همی گیرد آن نگار + بگرفت بوی یار و رها کرد بوی طین + مرید آنکه تا بشرر آتش محبت و ارادت بایست او سوخته باشد و از مرادات او هیچ نمانده و به بصیرت دل در آئینه پیر جمال مراد دیده روی از مجموع قبلها گردانیده و قبله او جمال پیر گشته و در بندگی پیر از آزادی فارغ آمده و سر نیاز جز بر آستانه پیر ننهاده و اعراض از مجموع کرده سعادت خود را در قبول او دانسته و شقاوت خود را در رد او بلکه رقم نیستی بر ناصیه وجود کشیده و از تفرقه شعور بوجود غیر پیر خلاص گشته بیت آن را که در سرای نگاریست فارغست + از باغ و بوستان و تماشای لاله زار + اگر پرسند که توحید چیست بگوی تخلیص دل و تجرید او از آگاهی بغیر حق سبحانه اگر پرسند که وحدت چیست بگو خلاصی دل از علوم و شعور بوجود غیر حق سبحانه اگر پرسند که اتحاد چیست بگو استغراق در هستی حق سبحانه اگر پرسند سعادت چیست بگو خلاصی از خود بدید حق سبحانه اگر پرسند شقاوت چیست بگو بخود در ماندن و از حق باز ماندن اگر پرسند وصل چیست بگو نسیان خود بشهود نور وجود حق سبحانه اگر پرسند فصل چیست بگو جدا کردن سر از غیر حق سبحانه اگر پرسند شکر چیست بگو ظاهر شدن حالی بر دل که خواهی که پوشیده داری چیزی را که پوشیدن آن چیز بیش ازین حال واجب ست خدمت خواجه عبید الله فرمودند که مولانا حسام الدین شاشی از اصحاب امیر حمزه فرزند امیر سید کلال بود رحمهم الله تعالی و استغراق تمام داشت وی را القضای بخارا تکلیف کرده بودند در محکمه وی حاضر می شدم و در مقابل وی پنجره بود که من وی را میدیدم و وی مرا نمی دید انجا می نشستم و نظاره وی می کردم و هرگز از وی ذهولی و فتوری فهم نکردم و هم ایشان فرمودند که خدمت مولانا حسام الدین رحمه الله می گفت که این کار را هیچ لباسی از اشتغال بافاده و استفاده صورت اهل علم بهتر نیست و هم ایشان

فرمودند که خواجهٔ بزرگوار را قدس سره در خواب دیدم که در من تصرف کردند و من بیخود بیفتادم
چون باخود آمدم خواجه از من گذشته بودند خواستم که در عقب بروم پایهای من درهم می پیچید بمحنت
بسیار بخواجه رسیدم فرمودند که مبارکباد و هم ایشان فرمودند که یکبار دیگر خواجه محمد پارسا قدس سره را
در خواب دیدم خواستند که در من تصرف کنند امامیسر نشد همانا که جهت آن بوده باشد که خواجهٔ
بزرگ تصرف کرده بودند این فقیر در زمانی که به بخارا رسیدم و بشرف خدمت مولانا حسام الدین
و مولانا حمید الدین شاشی مشرف شدم درین فقیر اضطرابی و اضطراری بود ایشان فرمودند مراقبه
بحقیقت انتظارست و حقیقت مراقبه عبارت ازین انتظارست نهایت سیر عبارت از حصول این
انتظارست بعد از تحقق باین چنین انتظار که ظهورش غلبهٔ محبت ست راهبر جز این انتظار نیست
بیت گر ندارم از شکر جز نام بهر • این بسی بهتر که اندر کام زهر • آسمان نسبت بعرش آمد فرود •
ورنه بس عالی ست پیش خاک تود • چون امثال ما فقیران را بطریق ذوق دریافت این معانی میسر
نیست گرفتاری باین چنین لغت و گوی شیرین ترمی نماید از اشتغال بغیر این گفتگو رزقنا الله
و ایاکم انتظاره بعیننا عنا بحرمة محمد صلی الله علیه وسلم از ذکر بعضے احوال و اقوال خانوادهٔ خواجگان و
بیان روش طریقهٔ ایشان تخصیص صحبت خواجه بهاء الدین اصحاب ایشان قدس الله اسرارهم معلوم شد که
طریقهٔ ایشان اعتقاد اهل سنت و جماعت ست و اطاعت احکام شریعت و اتباع سنن سید المرسلین
صلی الله علیه و آله وسلم و دوام عبودیت که عبادت است از دوام آگاهی بحق سبحانه بی مزاحمت شعور
بوجود غیری پس گروهی که نفی این عزیزان کنند بواسطهٔ آن تواند بود که ظلمت هوا و بدعت ظاهر
و باطن ایشان را فرو گرفته است و غبار مرحسد و عصبیت دیدهٔ بصیرت ایشان را کور ساخته
لاجرم انوار هدایت و آثار ولایت ایشان را نه بینند و این نابینائی خود را بجود و انکار آن انوار و
آثار که از مشرق تا مغرب گرفته است اظهار کنند هیهات هیهات قطعه نقشبندیه عجب قافله سالارانند
که برند از ره پنهان بحرم قافله را • از دل سالک ره جاذبهٔ صحبت شان • می برد وسوسهٔ خلوت و فکر
چله را • قاصری گر کند این طائفه را طعن قصور • حاش لله که برآرم بزبان این گله را • همه شیران جهان
بستهٔ این سلسله اند • روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را • شیخ ابو الحسن البستی رحمة الله تعالی وے
چون خواجه یوسف همدانی از اصحاب شیخ ابو علی فارمدی ست و این باعی مشکل شهور چنانکه از رسائل

عین القضاة

عین القضاة همدانی معلوم می شود از ان وی ست • دیدم نهان گیتی و اصل دو جهان • وز علت
و عار برگذشتیم آسان • آن نور سیه زلا نقط برتردان • زان نیز گذشتیم نه این ماند و نه آن •
شیخ حسن سکاک سمنانی رحمه الله تعالی وی از اصحاب شیخ ابو الحسن بستی ست
و خانقاه سکاکیه که در سمنان ست و شیخ رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی در اوائل در انجا
می بوده و اربعینات برآورده و بعضی املاک بر آنجا وقف کرده منسوب بوی ست محمد بن حمویه
الجوینی رحمه الله تعالی کنیت وی ابو عبد الله است و از اصحاب شیخ ابو الحسن بستی است
و بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است عین القضاة در یکی از مکتوبات خود می گوید که کم کسے
ازین طائفه علوم ظاهری داند خواجه امام ابو حامد غزالی و برادرش شیخ احمد غزالی ازین جمله اند
و خواجه امام محمد حمویه بکویان نیز ازین جمله است چه دانم که علم داند و از بزرگان ست در سلوک وی را
کتابیست در تصوف وی را سلوة الطالبین نام و در انجا بسے حقایق و دقایق این
طریق درج کرده است عین القضاة همدانی قدس الله تعالی کنیت و نام وے
ابو الفضائل عبد الله بن محمد المیانجی ست و عین القضاة لقب ویست با شیخ محمد بن حمویه صحبت
داشته است و با شیخ امام احمد غزالی نیز و فضائل و کمالات صوری و معنوی وی از مصنفات وی
ظاهر ست چه عربی و چه فارسی آن قدر کشف حقایق و شرح دقائق که وی کرده است کم کسی کرده است
واز وی خوارق عادات چون احیا و اماتت بظهور آمده میان وی و شیخ احمد مکاتبات و مراسلات بسیار
است و از انجمله رساله عینیه است که شیخ احمد بوی نوشته که در فصاحت و بلاغت و روانی و سلاست
توان گفت که آن را نظیری نیست عین القضاة در کتاب زبدة الحقایق می گوید که بعد از انکه از گفت و گوی
علوم رسمی ملول شدم بمطالعهٔ مصنفات حجة الاسلام اشتغال نمودم و مدت چهار سال در ان بودم چون
مقصود خود از ان حاصل کردم پنداشتم که بمقصود خود رسیدم و واصل شدم با خود گفتم بیت
أَنْزِلُ بِمَنْزِلِ زَيْنَبٍ وَرَبَابِ • وَارْبَعُ فَهٰذَا مَرْبَعُ الْاَحْبَابِ • و نزدیک بود که از
طلب باز ایستم و بر انچه حاصل کرده بودم از علوم اقتصار نمایم و مدت یکسال درین بماندم
تا ناگاه سیدی و مولائی الشیخ الامام سلطان الطریقه احمد بن محمد الغزالی رحمه الله تعالی بهمدان که
موطن من بود تشریف آوردند و در صحبت وی در بیست روز بر من چیزی ظاهر شد که از من و طلب

من غیر خود هیچ باقی نگذاشت الا ماشاء الله و مرا اکنون شغلی نیست جز طلب فنا و ران چیز و
اگر چنانچه عمر نوح یابم و درین طلب فانی سازم هیچ نکرده باشم و آن چیز همه عالم را فرو گرفته
چشم من بر هیچ چیز نیفتد که روی وی را دران نه بینم و هر نفسی که نه استغراق من دران بیفزاید
بر من مبارک مباد و هم وی گفته که پدرم و من جماعتی از ائمهٔ شهر ما حاضر بودند در خانهٔ مقدم
صوفی بس ما رقص می کردیم و بوسعید ترمذی چیزکی می گفت پدرم بنگریست و گفت خواجه احمد
غزالی را قدس الله روحه دیدم که با ما رقص میکرد و لباس وی چنین و چنین بود و نشان می داد بطریق مکاشفه
ابوسعید گفت مرگم آرزوست من گفتم بمیر در حال بیهوش شد و بمرد مفتی وقت حاضر بود
گفت چون زنده را مرده می کنی مرده را نیز زنده توانی کرد گفتم مرده کیست گفت فقیه محمود
گفتم خداوندا فقیه محمود را زنده گردان در ساعت زنده شد و هم وی گفت که ای عزیز
کارے که با غیر منسوب بینی بجز از خداے تعالی آن مجازی میدان نه حقیقی فاعل مطلق
حقیقی خدا را دان آنجا که گفت قُلْ یَتَوَفّٰکُمْ مَلَکُ الْمَوْتِ الَّذِیْ مجازی می دان
حقیقتش آن باشد که اَللّٰهُ یَتَوَفَّی الْاَنْفُسَ حِیْنَ مَوْتِهَا راه نمودن محمد صلی الله
علیه و آله وسلم مجازی میدان و گمراه کردن ابلیس مجازی میدان یُضِلُّ مَنْ یَّشَآءُ
وَیَهْدِیْ مَنْ یَّشَآءُ حقیقت میدان گیرم که خلق ضلال ابلیس مے کند ابلیس را بدین
صفت که آفرید مگر موسی علیه السلام از بهر این مے گفت اِنْ هِیَ اِلَّا فِتْنَتُکَ ؎
همه جور من از بلغاریان ست * که مادام همی باید شیدن * گنه بلغاریان را نیز هم نیست *
بگویم گر تو بتوانی شنیدن * خدایا این بلا و فتنه از تست * ولیکن کس نمی یارد چخیدن * همی آرند ترکان
را ز بلغار * ز بهر پرده مردم دریدن * لب و دندان آن خوبان چون ماه * بدین خوبی نبایست آفریدن *
که از بهر لب و دندان ایشان * بدندان لب همی باید گزیدن * شیخ برکه همدانی رحمه الله
تعالی عین القضاة همدانی رحمه الله تعالی در مصنفات خود از وی حکایت کند یکجا می گوید

برکه جز فاتحه و سورهٔ چند از قرآن یاد نداشت و آن نیز بشرط بر نتوانستی خواند و قال یقول نداند که چه بود
و گر راست پرسی حدیث موزون هم بزبان همدانی هم نداند کردن ولیکن می دانم که قرآن او داند
درست و من نمی دانم الا بعضی از ان و آن بعض هم نه از راه تفسیر و غیر آن دانسته ام از راه
خدمت وی دانسته ام و جای دیگر گفته است که از خواجه احمد غزالی شنیده ام که گفت هرگز
شیخ ابوالقاسم گرگانی نگفته است که ابلیس چون نام او بردی گفتی که خواجهٔ خواجگان
و سر مهجوران چون این حکایت با برکه گفتم گفت سر مهجوران به است که خواجهٔ خواجگان جای
دیگر گفته است که برکه رضی الله عنه حکایت کرد که مردے بود فرزند خود را گفت هرگز ریش گاو بوده
گفت ریش گاو که بود و چه بود گفت آنکه بامداد از خانهٔ خود بدر آید گوید امروز گنجی یابم پسر گفت
ای پدر تا من بوده ام ریش گاو بوده ام شیخ فتحه رحمه الله تعالی عین القضاة در
مصنفات خود از وے حکایت کند و یکجا مے گوید که از ثقتی شنیدم که فتحه گفت از خدای تعالی
شر بخلق نه رسد و جاے دیگر می گوید که از برکه قدس سره شنیدم که فتحه گفتی که ابلیس گفت در عالم
از من سیاه گلیم تر فتحه بود و بس و ازین سخن بگریستی و جای دیگر گفته که پیران چون کامل
باشند دانند که هر مریدی بکدام مقام رسد بعاقبت کار چنانکه از فتحه بسیار شنیده بودند که
فلان را قدم فلان خواهد بود و فلان را قدم فلان **شیخ ضیاء الدین ابو نجیب
عبد القاهر السهروردی قدس سره** در علوم ظاهر و باطن بکمال بوده است
مصنفات و مؤلفات بسیار دارد نسب وی بدوازده واسطه با ابوبکر صدیق میرسد رضی الله عنه
و نسبت وی در طریقت بشیخ احمد غزالی ست و وی در کتاب آداب المریدین گفته است
وَاَجْمَعُوْا عَلٰی اَنَّ الْفَقْرَ اَفْضَلُ مِنَ الْغِنٰی اِذَا کَانَ مَقْرُوْنًا بِالرِّضَا فَاِنِ احْتَجَّ
مُحْتَجٌّ بِقَوْلِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَلْیَدُ الْعُلْیَا خَیْرٌ مِّنَ الْیَدِ السُّفْلٰی قِیْلَ

من غیر خود هیچ باقی نگذاشت اِلّا ماشَاءَ اللهُ و مرا اکنون شغلی نیست جز طلب فنا در ان چیز و اگر چنانچه عمر نوح یابم در دین طلب فانی سازم هیچ نکرده باشم و آن چیز همه عالم را فرو گرفته چشم من بر هیچ چیز نیفتد که روی وی را در ان نه بینم و هر نفسی که نه استغراق من در ان بیفزاید بر من مبارک مباد و هم وی گفته که پدرم و من جماعتی از ائمهٔ شهر ما حاضر بودند در خانهٔ مقدم صوفی بسی بار رقص می کردیم و بو سعید ترمذی جنگی می گفت پدرم بنگریست و گفت خواجه احمد غزالی را قدس الله روحه دیدم که با ما رقص میکرد و لباس و چنین و چنین بود و نشان می داد بطریق مکاشفه ابو سعید گفت مرگم آرزوست من گفتم بمیر در حال بیهوش شد و بمرد مفتی وقت حاضر بود گفت چون زنده را مرده می کنی مرده را نیز زنده توانی کرد گفتم مرده کیست گفت فقیه محمود گفتم خداوندا فقیه محمود را زنده گردان در ساعت زنده شد و هم وی گفت که ای عزیز کاری که با غیر منسوب بینی بجز از خدای تعالی آن مجازی میدان نه حقیقی فاعل مطلق حقیقی خدا را دان آنجا که گفت قُلْ یَتَوَفّٰکُمْ مَلَکُ الْمَوْتِ الَّذِیْ مجازی می دان حقیقتش آن باشد که اَللهُ یَتَوَفَّی الْاَنْفُسَ حِیْنَ مَوْتِهَا راه نمودن محمد صلی الله علیه و آله وسلم مجازی میدان و گمراه کردن ابلیس مجازی میدان یُضِلُّ مَنْ یَّشَاءُ وَیَهْدِیْ مَنْ یَّشَاءُ حقیقت میدان گیرم که خلق را اضلال ابلیس می کند ابلیس را بدین صفت که آفرید مگر موسی علیه السلام از بهر این می گفت اِنْ هِیَ اِلَّا فِتْنَتُکَ

همه جور من از بلغاریان ست ⁜ که مادام همی باید کشیدن ⁜ گنه بلغاریان را نیز هم نیست
بگویم گر تو بتوانی شنیدن ⁜ خدایا این بلا و فتنه از تست ⁜ ولیکن کس نمی یارد چخیدن ⁜ همی آرند ترکان
را ز بلغار ⁜ ز بهر پردهٔ مردم دریدن ⁜ لب و دندان آن خوبان چون ماه ⁜ بدین خوبی نبایست آفریدن
که از بهر لب و دندان ایشان ⁜ بدندان لب همی باید گزیدن ⁜ شیخ برکهٔ همدانی رحمه الله

تعالی عین القضاة همدانی رحمه الله تعالی در مصنفات خود از وی حکایت کند یکجا می گوید

برکه جز فاتحه و سورهٔ چند از قرآن یاد ندارد و آن نیز بشرط بر نتواند خواند و قال یقول نداند که چه بود و گر راست پرسی حدیث موزون هم زبان همدانی هم نداند کردن و لیکن می دانم که قرآن را وی داند درست و من نمی دانم الا بعضی از ان و آن بعض هم نه از راه تفسیر و غیر آن دانسته ام از راه خدمت وی دانسته ام و جای دیگر گفته است که از خواجه احمد غزالی شنیده ام که گفت هرگز شیخ ابو القاسم گرگانی نگفته است که ابلیس چون نام او بردی گفتی که خواجهٔ خواجگان و سر مهجوران چون این حکایت با برکه گفتم گفت سر مهجوران به است که خواجهٔ خواجگان جای دیگر گفته ست که برکه رضی الله عنه حکایت کرد که مرشدی بود فرزند خود را گفت هرگز ریش گاو بوده گفت ریش گاو که بود و چه بود گفت آنکه با مداد از خانهٔ خود بدر آید گوید امروز کنجی یابم پسر گفت ای پدر تا من بوده ام ریش گاو بوده ام شیخ فتحه رحمه الله تعالی عین القضاة در مصنفات خود از وی حکایت کند و یکجا می گوید که از ثقتی شنیدم که فتحه گفت از خدای تعالی شر بخلق نه رسد و جای دیگر می گوید که از برکه قدس سره شنیدم که فتحه گفتی که ابلیس گفت در عالم از من سیاه گلیم تر فتحه بود و بس و از ین سخن بگریستی و جای دیگر گفته که پیران چون کامل باشند دانند که هر مریدی بکدام مقام رسد بعاقبت کار چنانکه از فتحه بسیار شنیده بودند که فلان را قدم فلان خواهد بود و فلان را قدم فلان شیخ ضیاء الدین ابو النجیب عبد القاهر السهروردی قدس سره در علوم ظاهر و باطن بکمال بوده است مصنفات و مؤلفات بسیار دارد نسب وی بدوازده واسطه با ابو بکر صدیق میرسد رضی الله عنه و نسبت وی در طریقت بشیخ احمد غزالی ست و وی در کتاب آداب المریدین گفته است وَاَجْمَعُوْا عَلٰی اَنَّ الْفَقْرَ اَفْضَلُ مِنَ الْغِنَا اِذَا کَانَ مَقْرُوْنًا بِالرِّضَا فَاِنِ احْتَجَّ مُحْتَجٌّ بِقَوْلِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَلْیَدُ الْعُلْیَا خَیْرٌ مِّنَ الْیَدِ السُّفْلٰی قِیْلَ

لَهُ الْيَدُ الْعُلْيَا تَنَالُ الْفَضِيلَةَ بِإِخْرَاجِ مَا فِيهَا وَالْيَدُ السُّفْلَى تَحْمِلُ الْمَنَقَّصَةَ بِحُصُولِ الشَّيْءِ فِيهَا فَفِي تَفْضِيلِ السَّخَاءِ وَالْعَطَاءِ دَلِيلٌ عَلَى فَضْلِ الْفَقْرِ فَمَنْ فَضَّلَ الْغِنَى لِلْإِنْفَاقِ وَالْعَطَاءِ عَلَى الْفَقْرِ كَانَ كَمَنْ فَضَّلَ الْمَعْصِيَةَ عَلَى الطَّاعَةِ لِفَضْلِ التَّوْبَةِ در تاریخ امام یافعی می گوید که یکی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی رحمه الله گفت که روزی با شیخ در بازار بغداد می گذشتیم بدکان قصابی رسیدیم گوسفندی آویخته بود شیخ بایستاد و گفت این گوسفند می گوید که من مرده ام نه کشته قصاب بیخود بیفتاد چون بخود باز آمد بصحت قول شیخ اقرار کرد و تائب شد تُوُفِّيَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي شُهُورِ سَنَةِ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَخَمْسِمِائَةٍ

شیخ عمار یاسر قدس الله تعالی روحه

وی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی ست در تکمیل ناقصان و تربیت مریدان کشف و قائع ایشان کمال تمام داشته است شیخ نجم الدین کبری در کتاب فواتح الجمال آورده است که چون بخدمت شیخ عمار رسیدم و باذن وی بخلوت در آمدم بخاطر گذشت که چون اکتساب علوم ظاهری کرده ام چون فتوحات غیبی دست دهد آن را بر سرهای منبر بر طالبان حق بر سانم چون به این نیت بخلوت در آمدم اتمام خلوت میسر نشد بیرون آمدم شیخ فرمود اول تصحیح نیت کن بعد از ان بخلوت در آی پرتو نور باطن او بر دل من تافت کتابها را وقف کردم و جامها را بفقرا بخشیدم بغیر یک جبه که پوشیده بودم و گفتم این خلوت خانه قبر ست و این جبه کفن مرا دیگر امکان بیرون آمدن نیست و عزم کردم که اگر داعیه بیرون آمدن غالب شود آن جبه را پاره سازم تا عورت راستر نماند و استحیا مانع خروج شود شیخ در من نظر کرد و گفت در رای که نیت درست ساختی چون در آمدم اتمام خلوت دست داد بهمین همت شیخ ابواب فتوحات بر من بگشادم

شیخ روزبهان کبیر مصری قدس الله تعالی روحه

وی گازرونی الاصل ست اما در مصری بوده از مریدان شیخ ابو نجیب سهروردیست و اکثر اوقات در مقام استغراق می بوده و شیخ نجم الدین کبری بصحبت وی رسیده بود و آنجا بریاضت اشتغال نموده و خلوتها نشسته و شیخ روزبهان وی را ابدا مادی قبول کرده است و وی را از دختر شیخ دو پسر آمده وَفِي كِتَابِ تُحْفَةِ الْبَرَرَةِ سَمِعْتُ شَيْخَنَا أَبَا الْجَنَابِ يَقُولُ سَمِعْتُ رُوزْبِهَانَ بِمِصْرَ يَقُولُ قِيلَ لِي مَرَاتًا

أَتْرُكِ الصَّلٰوةَ فَإِنَّكَ لَا تَحْتَاجُ إِلَيْهَا فَقُلْتُ يَا رَبِّ إِنِّي لَا أُطِيقُ ذٰلِكَ كَلِّفْنِي شَيْئًا آخَرَ

شیخ اسمعیل قصری قدس الله سره

وی نیز از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردیست و شیخ نجم الدین کبری بصحبت وی رسیده است و خرقه اصل از دست وی پوشیده است و وی از محمد بن مالکیل و وی از محمد بن داود المعروف بخادم الفقرا و وی از ابو العباس ادریس و وی از ابو القاسم بن رمضان و وی از ابو یعقوب طبری و وی از ابو عبد الله بن عثمان و وی از ابو یعقوب نهرجوری و وی از ابو یعقوب سوسی و وی از عبد الواحد بن زید و وی از کمیل بن زیاد قدس الله تعالی ارواحهم و وی از امیر المومنین علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه و وی از حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم كَذَا ذَكَرَهُ الشَّيْخُ رُكْنُ الدِّينِ عَلَاءُ الدَّوْلَةِ السِّمْنَانِي قَدَّسَ اللهُ تَعَالَى سِرَّهُ فِي بَعْضِ مُصَنَّفَاتِهِ

شیخ نجم الدین الکبری قدس الله تعالی روحه

کنیت وی ابو الجناب است و نام وی احمد بن عمر الخیوقی و لقب وی کبری و گفته اند که وی را کبری از ان لقب کردند که در آوان جوانی که بتحصیل علم مشغول بود با هر که مناظره و مباحثه کردی بر وی غالب آمدی فَلَقَّبُوهُ بِهٰذَا السَّبَبِ الطَّامَّةَ الْكُبْرٰى ثُمَّ غَلَبَ عَلَيْهِ ذٰلِكَ اللَّقَبُ فَحَذَفُوا الطَّامَّةَ وَلَقَّبُوهُ بِالْكُبْرٰى هٰذَا وَجْهٌ صَحِيحٌ نَقَلَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ مِمَّنْ يُوثَقُ بِهِمْ وَقَالَ بَعْضُهُمْ هُوَ مُمَدٌّ وَ كُذِبَ بِفَتْحِ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ أَيْ هُوَ نَجْمُ الْكُبَرَاءِ جَمْعُ تَكْسِيرِ الْكَبِيرِ وَالصَّحِيحُ الْأَوْلَى كَذَا فِي تَارِيخِ الْإِمَامِ الْيَافِعِي رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى و وی را شیخ ولی تراش نیز گفته اند بسبب آنکه در غلبات وجد نظر مبارکش بر هر که افتادی بمرتبه

ولایت رسیدی روزی بازرگانی برسبیل تفرج بخانقاه شیخ در آمد شیخ حالتی قوی داشت نظرش بران بازرگان افتاد او در حال بمرتبهٔ ولایت رسید شیخ پرسید که از کدام مملکتی گفت از فلان مملکت ویرا اجازت ارشاد نوشت تا در مملکت خود خلق را بحق ارشاد کند روزی شیخ با اصحاب نشسته بودند بازی در هوا صعوه را دنبال کرده بود ناگاه نظر شیخ بران صعوه افتاد صعوه برگشت و باز را گرفته پیش شیخ فرود آورد روزی تحقیق و تقریر اصحاب کهف می رفت شیخ سعد الدین حموی را رحمه الله تعالی که یکی از مریدان شیخ بود بخاطر گذشت که آیا درین امت کسی باشد که صحبت وی در سگ اثر کند شیخ بنور فراست بدانست برخاست و بدر خانقاه رفت و بایستاد ناگاه سگی آنجا رسید و بایستاد و دنبال می جنبانید شیخ را نظر بروی افتاد در حال بخشش یافت و متحیر و بیخود شد و روی از شهر بگردانید و بگورستان رفت و سر بر زمین می مالید تا آورده اند که هر کجا که می آمد و می رفت قریب پنجاه و شصت سگ گرد او حلقه می کردندی و دست پیش دست نهادندی و آواز نکردندی و هیچ نخوردندی و بحرمت بایستادندی عاقبت بدان نزدیکی بمرد شیخ فرمود تا ویرا دفن کردند و بر سر قبر وی عمارت ساختند و شیخ در تبریز بر یکی از شاگردان محیی السنه که سند عالی داشت کتاب شرح السنه را می خواند چون بآخر رسید روزی در حضور استاد و جمعی از ائمه نشسته بودند و شرح السنه میخواندند درویشی در آمد که وی را نمی شناخت اما از مشاهدهٔ وی تغیر تمام بشیخ راه یافت چنانکه مجال قرائت نماند پرسیدند که این چه کس است گفتند این بابا فرج تبریزیست که از جملهٔ مجذوبان و محبوبان حق است سبحانه شیخ آن شب بیقرار بود چون بامداد بخدمت استاد آمد و التماس کرد که برخیزید که بزیارت بابا فرج رویم استاد با اصحاب موافقت کردند بر در خانقاه بابا فرج خادمی بود بابا شادان نام چون آن جماعت را دید اندرون خانقاه رفت و اجازت خواست بابا فرج گفت اگر چنانچه بدرگاه خدای تعالی میروند می توانند آمد گو در آیند شیخ گفت چون از نظر بابا بهره مند شده بودم معنی سخنش دانستم هر چه پوشیده بودم بیرون آوردم و دست بر سینه نهادم استاد و اصحاب موافقت کردند پس پیش بابا فرج در آمده بنشستیم بعد از لحظه حال بر بابا متغیر شد و عظمتی در صورت وی پدید آمد و چون قرص آفتاب درخشان گشت و جامه که پوشیده بود بر وی می شگافته شد چون بعد از ساعتی بحال خود باز آمد برخاست و آن جامه را

در من پوشید و گفت ترا وقت دفتر خواندن نیست وقت است که سر دفتر جهان شوی حال بر من متغیر شد و باطن من از هر چه غیر حق بود منقطع گشت چون از آنجا بیرون آمدیم استاد گفت که از شرح السنه اندکی مانده است بده سه روز آنرا بخوان و دیگر تو دانی چون بامر درس رفتم بابا فرج را دیدم که در آمد و گفت دیروز هزار منزل از علم الیقین بگذشتی امروز باز بسر علم می روی من ترک درس کردم و بریاضت خلوت مشغول گشتم علوم لدنی و واردات غیبی روی نمودن گرفت گفتم حیف باشد که آن فوت شود آنرا می نوشتم بابا فرج را دیدم که از در در آمد و گفت شیطان ترا تشویش می دهد این سخنان را منویس دوات قلم را بینداختم و خاطر را از همه بپرداختم امیر اقبال سیستانی در کتابی که در انجا همه سخنان شیخ خود شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله تعالی سره جمع کرده است از شیخ نقل می کند که شیخ نجم الدین کبری بهمدان رفت و اجازت حدیث حاصل کرد و شنید که در اسکندریه محدثی بزرگ ست باسناد عالی هم از انجا باسکندریه رفت و از وی نیز اجازت حاصل کرد و در بازگشتن شبی رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم در خواب دید و از آن حضرت درخواست کرد که مرا کنیتی بخش رسول صلی الله علیه و آله وسلم فرمود که ابو الجناب پرسید که ابو الجناب مخففه فرمود لا مشدده چون از واقعه باز آمد در نیمعنی ویرا این روی نمود که از دنیا اجتناب می باید کرد در حال تجرید کرد و در طلب مرشد مسافر گشت و هر کس که می رسید ارادت درست نمی کرد بسبب آنکه دانشمند بود و سر بهیچکس فرود نمی آورد و چون بملک خوزستان رسید در دزفول در آمد و آنجا رنجور شد و هیچکس او را مقامی نمیداد که آنجا نزول کند عاجز گشت از کسی پرسید که درین شهر هیچ مسلمانی نباشد که مردم رنجور و غریب را جای دهد تا من روزی چند آنجا بر آسایم آن کس گفت اینجا خانقاهی هست و شیخی اگر آنجا روی ترا خدمت کنند گفتم نام او چیست گفت شیخ اسمعیل قصری شیخ نجم الدین آنجا رفت او را جای دادند در صفهٔ مقابل صفه درویشان و آنجا ساکن شد و رنجوری وی دراز کشید و می گفت با این همه از رنجوری چندان رنج بمن نمیرسید که از آواز سماع ایشان که من سماع را بغایت منکر بودم و قوت نقل مقام کردن نداشتم شبی سماع می کردند شیخ اسمعیل از گرمی سماع ببالین من آمد و گفت می خواهی که برخیزی گفتم بلی دست من بگرفت و مرا بکنار کشید و بمیان سماع برد و زمانی نیک مرا بگردانید و بر روی دیوارم تکیه داد من گفتم که در حال خواهم افتاد چون با خود آمدم خود را تندرست

دیدم چنانکه هیچ بیماری در خود نمی دیدم و مرا ارادت حاصل شد روز دیگر خدمت وی رفتم و دست ارادت
گرفتم و بسلوک مشغول شدم و مدتی آنجا بودم چون مرا از احوال باطن خبر شد علم وافر داشتم
مرا شبی بخاطر آمد که از علم باطن باخبر شدی و علم ظاهر تو از علم شیخ زیاد تست بامداد شیخ مرا طلب کرد
و گفت برخیز سفر کن که ترا بر عمار یاسر می باید رفت من دانستم که شیخ بران خاطر من واقف شد اما هیچ
نگفتم و برفتم بخدمت شیخ عمار و آنجا نیز مدتی سلوک کردم و آنجا شبی مرا نیز همین. بخاطر آمد بامداد شیخ عمار
فرمود که نجم الدین برخیز و بمصر رو بخدمت روزبهان که این هستی را وی بسیلی از سر تو بیرون برد برخاستم
و بمصر رفتم چون بخانقاه وی در رفتم شیخ آنجا نبود و مریدان او در همه مراقبه بودند هیچکس بمن نپرداخت
آنجا کسی دیگر بود از وی پرسیدم که شیخ کجا است گفت شیخ در بیرون است و وضوء می سازد من بیرون
رفتم شیخ روزبهان را دیدم که در آب اندک وضوء می ساخت مرا در خاطر آمد که شیخ نمی داند که درین قدر آب
وضو جائز نیست چگونه شیخی باشد او وضو تمام ساخت و دست بر روی من افشاند چون آب بروی من
رسید در من بیخودی پیدا شد شیخ بخانقاه در آمد من نیز در آمدم و شیخ بشکر وضو مشغول شد من برپای
بودم منتظر آنکه شیخ سلام باز دهد او را سلام گفتم همچنان برپای ایستاده غائب شدم دیدم که قیامت
قائم شده است و دوزخ ظاهر گشته و مردمان را می گیرند و بآتش می اندازند و برین ره گذر آتش پشته است
و شخصی بر سر آن پشته نشسته است و هر که می گوید که من تعلق بوی دارم او را رها می کنند و دیگران را
در آتش می اندازند ناگاه مرا بگرفتند و بکشیدند چون آنجا رسیدم گفتم من تعلق بوی دارم مرا رها
کردند من بر پشته بالا رفتم دیدم که شیخ روزبهان ست پیش او رفتم و در پای او افتادم او سیلی سخت
بر قفای من زد چنانکه از قوت آن بر زمین در افتادم و گفت بیش ازین اهل حق را انکار مکن چون
بیفتادم از غیبت باز آمدم شیخ سلام نماز داده بود پیش رفتم و در پای او افتادم شیخ در شهادت
نیز همچنان سیلی بر قفای من زد و همان لفظ بگفت آن رنجوری باطل از من برفت بعد از ان
امر کرد مرا که باز گرد و بخدمت شیخ عمار رو و چون باز گشتم مکتوبی بشیخ عمار نبشت که هرچند مس داری
می فرست تا زر خالص گردانم و باز بتو فرستم از انجا بخدمت شیخ عمار آمدم و مدتی آنجا بودم چون
سلوک تمام کردم فرمود مرا که بخوارزم رو من گفتم آنجا مردمان عجب اند و این طریق را و مشاهده را و قیامت
نیز منکراند گفت برو و باک مدار بخوارزم آمد و این طریق را منتشر گردانید و مریدان بسیار بروی جمع آمدند

و بارشاد مشغول شد چون کفار تتار بخوارزم رسیدند شیخ اصحاب خود را جمع کرد و زیادت بر شصت بودند
و سلطان محمد خوارزمشاه گریخته بود و کفار تتار پنداشتند که وی در خوارزم است و بخوارزم در آمدند
شیخ بعضی اصحاب را چون شیخ سعد الدین حموی و شیخ رضی الدین علی لالا و غیر ایشان طلب داشت
و گفت زود برخیزید و ببلاد خود روید که آتشی از جانب مشرق برافروخت که تا نزدیک بمغرب خواهد
سوخت این فتنه ایست عظیم که درین امت مثل این واقع نشده است بعضی از اصحاب گفتند چه شود که
حضرت شیخ دعای کند شاید که این از بلاد مسلمانان مندفع شود شیخ فرمود که این قضائی ست مبرم
دعا دفع آن نتواند کرد پس اصحاب التماس کردند که چارپایان آماده است اگر چنانچه حضرت شیخ نیز با
اصحاب موافقت کنند تا در ملازمت ایشان بخراسان متوجه شویم دور نمی نماید شیخ فرمودند که من
اینجا شهید خواهم شد و مرا اذن نیست که بیرون روم پس اصحاب متوجه خراسان شدند چون کفار
بشهر در آمدند شیخ اصحاب باقیمانده را بخواند و گفت قُومُوا علٰی اِسْمِ اللّٰهِ نُقَاتِلُ فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ
و بخانه در آمد و خرقهٔ خود را پوشید و میان محکم به بست و آن خرقه پیش کشاده بود بغل خود را از
هر دو جانب پر سنگ کرد و نیزه بدست گرفت و بیرون آمد چون با کفار مقابله شد در روی ایشان
سنگ می انداخت تا آن غایت که هیچ سنگ نماند کفار وی را تیرباران کردند یک تیر بر سینهٔ مبارک
وی آمد بیرون کشید و بینداخت و بران برفت گویند که در وقت شهادت پرچم کافری را گرفته بود از شهادت
ده کس نتوانستند که وی را از دست شیخ خلاص دهند عاقبت پرچم او را ببریدند بعضی گفته اند که حضرت مولانا
جلال الدین رومی قدس سره در غزلیات خود اشارت برین قصه و انتساب خود بحضرت شیخ کرده آنجا که
گفته است رباعی ما ازان محتشمانیم که ساغر گیرند + نه ازان مفلسگان کان بز لاغر گیرند + بیکی دست
می خالص ایمان نوشند + بیکی دست دگر پرچم کافر گیرند + وَ کَانَتْ شَهَادَتُهٗ قَدَّسَ اللّٰهُ رُوْحَهٗ
شُهُوْرَ سَنَةَ ثَمَانٍ وَعَشَرَةَ وَسِتِّمِائَةٍ حضرت شیخ را مریدان بسیار بوده اند اما چندے از
ایشان یگانهٔ جهان و مقتدای زمان بودند چون شیخ مجد الدین بغدادی و شیخ سعد الدین حموی
و بابا کمال جندی و شیخ رضی الدین علی لالا و شیخ سیف الدین باخرزی و شیخ نجم الدین
رازی و شیخ جمال الدین گیلی و بعضی گفته اند که مولانا بهاء الدین ولد والد مولانا جلال الدین رومی
نیز از ایشان بوده است قدس الله ارواحهم

شیخ مجد الدین بغدادی

قدس الله تعالی روحه کنیت وی ابوسعیدست ونام وی مجدالدین شرف بن المؤید بن
ابی الفتح البغدادی رحمة الله تعالی وی باصل از بغدادست خوارزم شاه از خلیفه بغداد التماس
طبیبی کرد پدر ویرا فرستاد وبعضی گفته اند از بغدادکست که یکی از دیه های خوارزم ست وی از مقربان
سلطان بود شیخ رکن الدین علاء الدوله فرموده است که آنکه می گویند که وی امرد بوده است که
بصحبت شیخ رسیده خلاف واقع است مردی تمام بود اما صورت لطیف داشت ویرا شیخ اول بخدمت
متوضا مشغول ساخت والدهٔ او بشنید واو طبیبه بود وشیخ نیز طبیب بود والدهٔ وی کسی پیش شیخ
فرستاد که فرزند مجدالدین مرد نازکست واین کار بس عجب ست اگر شیخ بفرمایند من ده غلام ترک
بفرستم تا خدمت متوضا کنند وویرا بخدمت دیگر مشغول کنند شیخ فرموده که ورا بگویند که این سخن از تو
عجبست که علم طب میدانی اگر پسر ترا تپ صفراوی زحمت دهد من دارد بغلام ترک دهم پسر تو صحت
نیابد شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که روزی یکی از مریدان سلطان بایزید که مردی در حساب بود و
کار کرده بامن گفت که چون ست تو باین خاندان ارادت آوردی وسلوک جز بمتابعت بایزید کردی گفتم من این
نمی دانم اما یک نوبت وضوی ساختم در اثنای آن دیدم که دیوار قبله کشاد واز آن سو فضای پیدا شد وآسمان
وستارهٔ مشتری می نمود پرسیدم که این چیست یکی گفت این نور سلطان بایزیدست ساعتی شد آسمان دیگر
دیدم تمام نورانی همچو خورشید گفتم این چیست یکی گفت این نور مجدالدین بغدادی ست آن درویش متعجب شد
بعد از آن گفتم که این سخن نه بآن می گویم که در مراتب ایشان بیانی می کنم یا ترجیحی می نهم شیخ مجدالدین را
بر سلطان بایزید اما هر کس را حق تعالی حواله کرده است بمشربی چون او توجه بآن مشرب کرد ومتابع آن
طریق شد حق تعالی جهت ثبات قدم او را در آن طریق شیخ او را اعلی مراتب بر وی جلوه کرد واگر نه علی التحقیق
مراتب در قیامت پیدا شود ونشان علو مرتبه درین عالم جز بمتابعت حبیب مطلق صلی الله علیه وآله وسلم
نیست هر کس را که متابعت وی بیشتر مرتبهٔ وی عالی تر روزی شیخ مجدالدین با جمعی از درویشان
نشسته بود سکری بوی غالب شد گفت ما بیضهٔ بط بودیم بر کنار دریا وشیخ نجم الدین مرغی بود
بال تربیت بر سر ما فرو د آورد تا از بیضه بیرون آمدیم ما چون بچهٔ بط بودیم در دریا رفتیم
وشیخ بر کنار بماند شیخ نجم الدین بنور کرامت آن را دانست بر زبان ایشان گذشت که
در دریا میراد وشیخ مجدالدین او را شنید بترسید پیش شیخ سعدالدین حموی آمد وتضرع

بسیار کرد که روزی که حضرت شیخ را وقت خوش بود مرا خبر کن تا بحضرت آیم وعذری بخواهم وقتی شیخ
را در سماع حال خوش شد شیخ سعدالدین شیخ مجدالدین را خبر کرد شیخ مجدالدین پای برهنه کرده بیامد
وطشتی پر آتش کرد وبر سر نهاد وبجای کفشگاه بایستاد شیخ بوی نظر کرد فرمود که چون بطریق درویشان
عذر سخن پریشان می خواهی ایمان ودین بسلامت بردی اما سرت برود ودر دریا میری وما نیز در
سر تو شویم وسرهای سروران وملک خوارزم در سر تو شود وعالم خراب گردد شیخ مجدالدین در قدم
شیخ افتاد وباندک فرصتی سخن شیخ بظهور آمد شیخ مجدالدین در خوارزم وعظ می گفت ومادر سلطان
محمد عورتی بود بغایت جمیله بوعظ شیخ مجدالدین می آمد وگاه گاه بزیارت او میرفت مدعیان فرصت
جستند تا شبی که سلطان محمد بغایت مست بود عرضه داشتند که مادر تو بمذهب امام ابوحنیفه به نکاح
شیخ مجدالدین در آمده است سلطان رنجه شد فرمود که شیخ را در دجله اندازند انداختند خبر به شیخ
نجم الدین رسید متغیر گشت وگفت اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ فرزند مجدالدین را در آب انداختند
ومرد پس سر بسجده نهاد وزمانی نیک در سجده بود پس سر از سجده بر آورد وگفت از حضرت عزت
درخواستم تا بخونبهای فرزندم ملک از سلطان محمد باز ستاند اجابت فرمود سلطان از آن
خبر دادند بغایت پشیمان شد پیاده بحضرت شیخ آمد وطشتی پر زر بیاورد وشمشیر وکفن بر سر آن نهاده
وسر برهنه کرده در صف نعال بایستاد وگفت اگر دیت می باید اینک زر واگر قصاص می کنید اینک
شمشیر شیخ در جواب فرمود کان ذٰلِكَ فِی الْکِتَابِ مَسْطُوْرًا دیت او از جملهٔ ملک تست وسر تو
برود وسر بسی خلق وما نیز در سر شما شویم سلطان محمد نومید باز گشت وعنقریب چنگیز خان
خروج کرد ورفت آنچه رفت روزی قوال در مجلس شیخ مجدالدین این بیت را خواند بیت
خوش یافته اند در ازل جامهٔ عشق ؛ گر یک خط سبز بر کنارش بودے ؛ شیخ محاسن خود را
بگرفت وتیغ دست بر گلو نهاد وگفت گر یک خط سرخ بر کنارش بودی ؛ وهمانا که باین
اشارت بشهادت خود کرده باشد وبعد از آن این رباعی بگفت رباعی در بحر محیط غوطه
خواهم خوردن ؛ یا غرق شدن یا گهری آوردن ؛ کار تو مخاطرست خواهم کردن ؛
یا سرخ کنم روی ز تو یا گردن ؛ در خدمت شیخ نجم الدین قدس سره درویشی بود از قریه
بسکر آباد دیه از نگی بسکروی می گفتند وبمقام عالی رسیده بود تا غایتی که تا وی از

خلوت بیرون نیامدی سماع برنخواستی روزی در اثنای سماع وقت او خوش شد از زمین برخاست وطاقی بلند بود آنجا بران طاق بلند نشست در وقت فرود آمدن از بالا بگردن شیخ مجدالدین بغدادی جست وپایها فرود آویخت وشیخ مجدالدین همچنان چرخ میزد واین زنگی مروی بلند وگران بود وشیخ مجدالدین بس نازک ولطیف چون از سماع فارغ شد گفت ندانستم که زنگی ست برگردن من یا گنجشکی وچون از گردن او فرود آمد خساره او را بدندان گرفت چنانکه نشان بماند بارها شیخ مجدالدین گفتی که مرا در قیامت همین مفاخرت تمام ست که اثر دندان زنگی برروی من باشد شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره گفته است که شیخ مجدالدین بغدادی فرموده که در واقعه از حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم پرسیدم که مَا تَقُوْلُ فِيْ حَقِّ اِبْنِ سِيْنَا قَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ رَجُلٌ اَرَادَ اَنْ يَصِلَ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى بِلَا وَاسِطَتِيْ فَحَجَبْتُهُ بِيَدِيْ هٰكَذَا فَسَقَطَ فِي النَّارِ من این حکایت را پیش استاد مولانا جمال الدین جلیلی می گفتم او گفت عجب وبعد ازان فرموده که از بغداد وبشام می رفتم تا از انجا بروم روم چون بموصل رسیدم شب در مسجد جمعه بودم چون در خواب شدم ویدم که کسی می گوید که آنجا نمی روی که فائده گیری من نظر کردم جمعی دیدم که حلقه زده بودند وشخصی درمیان ایشان نشسته ونوری از سروی باسمان پیوسته وی سخن می گفت وایشان می شنیدند گفتم این کیست گفتند مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم من پیش رفتم وسلام گفتم جواب گفتند ومرا در حلقه جای دادند چون بنشستم پرسیدم که یا رسول الله مَا تَقُوْلُ فِيْ حَقِّ ابن سینا فرمود كه رَجُلٌ اَضَلَّهُ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى عِلْمٍ دیگر گفتم مَا تَقُوْلُ فِيْ حَقِّ شِهَابِ الدِّيْنِ الْمَقْتُوْلِ گفت هُوَ مِنْ مُتَّبِعِيْهِ بعد ازان گفتم از علمای اسلام نیز بپرسم که مَا تَقُوْلُ فِيْ

حَقِّ فَخْرِ الدِّيْنِ الرَّازِيْ گفت هُوَ رَجُلٌ مُعَاتَبٌ گفتم مَا تَقُوْلُ فِيْ حَقِّ حُجَّةِ الْاِسْلَامِ مُحَمَّدِ الْغَزَالِيْ گفت هُوَ رَجُلٌ وَصَلَ اِلٰى مَقْصُوْدِهٖ گفتم مَا تَقُوْلُ فِيْ حَقِّ اِمَامِ الْحَرَمَيْنِ گفت هُوَ مِمَّنْ نَصَرَ دِيْنِيْ گفتم مَا تَقُوْلُ فِيْ حَقِّ اَبِي الْحَسَنِ الْاَشْعَرِيْ گفت اَنَا قُلْتُ وَقَوْلِيْ صِدْقٌ اَلْاِيْمَانُ يَمَانٍ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ وبعد ازان کسی که نزدیک من بود مرا گفت ازین سوالها چه میکنی دعائی درخواست کن که ترا فائده کند بعد ازان گفتم یا رسول الله مرا دعائی بیاموز فرمود که قُلِ اللّٰهُمَّ تُبْ عَلَيَّ حَتّٰى اَتُوْبَ وَاعْصِمْنِيْ حَتّٰى لَا اَعُوْدَ وَحَبِّبْ اِلَيَّ الطَّاعَاتِ وَكَرِّهْ اِلَيَّ الْخَطِيَّاتِ بعد ازان از من پرسید که بکجا می روی گفتم بروم فرمود که اَلرُّوْمُ مَا دَخَلَهُ الْمَعْصُوْمُ ومن از واقعه باز آمدم در انجا غرفه بود ومولانا موفق الدین کواشی آنجا بود ودر آخر عمر ضریر گشته بود بزیارت وی رفتم پرسید که تو کیستی گفتم جمال الدین گفت ازکجا می آئی گفتم از بغداد گفت بکجا می روی گفتم بروم گفت بروم میروی گفتم بلی گفت اَلرُّوْمُ مَا دَخَلَهُ الْمَعْصُوْمُ من متعجب شدم ودست در دامن او زدم گفتم مگر شما در مجلس دوشین حاضر بودید گفت دَعْنِيْ دَعْنِيْ دست ازوی باز داشتم وباز گشتم شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره گوید که مولانا جمال الدین مردی عزیز بود واورا تصانیف مشهوره در علوم بسیارست ومیان او وامام غزالی دو واسطه بیش نبوده است واین حکایت وی دلیل ست بر صحت واقعه شیخ مجدالدین را چون شیخ مجدالدین را در سنه سبع وستمایة وقیل سنة ست عشر وستمایة شهید کردند خاتون از نیشاپور بود وی را بنیشاپور نقل کردو در سنه ثلاث وثلاثین وثمان مایة وی را باسفراین نقل کرده اند

شیخ سعد الدین حموی قدس الله تعالی روحه

نام وی محمد بن المؤید بن

ابی بکر بن ابی الحسن بن محمد بن حمویه است از اصحاب شیخ نجم الدین کبری ست قدس الله تعالی روحه
وَفِي تَارِيخِ الْإِمَامِ الْيَافِعِي كَانَ صَاحِبَ أَحْوَالٍ وَرِيَاضَاتٍ وَلَهُ أَصْحَابٌ وَ
مُرِيدُونَ وَكَلَامٌ سَكَنَ سَفْحَ قَاسِيُونَ مُدَّةً ثُمَّ رَجَعَ إِلَى خُرَاسَانَ
فَتُوُفِّيَ هُنَاكَ در علوم ظاهری و باطنی یگانه است مصنفات بسیار دارد چون کتاب محبوب
وَسَجَنْجَلُ الْأَرْوَاحِ وغیر آن و در مصنفات وی سخنان مرموز و کلمات مشکل و ارقام و اشکال و دوایر
که نظر عقل و فکر از کشف و حل آن عاجز ست بسیار ست و بهانا که تا دیدهٔ بصیرت بنور کشف
منفتح نشود ادراک آن متعذر ست و وی گفته است بَشَّرَنِي اللهُ سُبْحَانَهُ وَقَالَ مَنْ
أَصْغَى كَلَامَكَ بِحُسْنِ الْقَبُولِ وَالْاعْتِقَادِ فِي ذِكْرِي وَتَعْرِيفِي فَقَدْ
انْدَرَجَتْ فِيهِ نُطْفَةُ الْعِلْمِ وَالْمَعْرِفَةِ وَإِنِ الْتَبَسَ عَلَيْهِ فِي الْحَالِ
فَقَدْ ثَبَتَ لَهُ النَّصِيبُ فِي طَوْرٍ مِنْ أَطْوَارِهِ شیخ صدر الدین قونیوی قدس الله
تعالی سره بصحبت وی رسیده است گوید که از وی شنیدم که می گفت مواثیق هفت ست
و در میثاق أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ منحصر نیست آنرا با شیخ خود شیخ محی الدین قدس الله سره باز گفتم گفت
کلیات را می گوید و اگر نه جزئیات آنان بیش ست شیخ موید الدین الجندی در شرح
فصوص الحکم می گوید که شیخ صدر الدین روزی در مجلس سماع با شیخ سعد الدین حاضر بود
شیخ سعد الدین در اثنای سماع روی بصفه کرد که دران منزل بود با دب تمام مدتی بر پای
بایستاد و بعد از ان چشم خود را بپوشید و آواز داد که أَيْنَ صَدْرُ الدِّينِ چون شیخ
صدر الدین پیش آمد چشم بر روی او بگشاد و گفت حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم دران
صفه حاضر بود نخواستم که چشمی که بمشاهدهٔ جمال آنحضرت مشرف شده است دل بر کسی تو بگشایم

[illegible]

وی گفته است که وقتی روح مرا عروجی واقع شده و از قالب منسلخ گشت سیزده روز چنان بماند آنگاه
بقالب آمد و قالب درین سیزده روز چون مرده افتاده بود و هیچ حرکتی نکرد و چون روح بقالب
آمد قالب برخاست خبر نداشت که چند روز افتاده است دیگران که حاضر بودند گفتند که سیزده
روز ست تا قالب تو چنین افتاده است و از اشعار ویست که در کتاب محبوب درج کرده است
این رباعی عربی شعر يَا رَاحَةَ مُهْجَتِي وَنُورَ الْبَصَرِ ❊ اِسْتَيْقَظَ قَلْبِي بِكَ وَقْتَ السَّحَرِ
نَاجَيْتُ ضَمِيرَ خَاطِرِي يَا قَمَرِي ❊ إِنِّي أَنَا فِيكَ وَأَنْتَ لِي فِي نَظَرِي ❊ و این
رباعیات فارسی نیز از ان قبیل ست رباعیات کافر شوی ار زلف نگارم بینی ❊ مومن شوی
ار عارض یارم بینی ❊ در کفر میامیز و در ایمان منگر ❊ تا عزت یار و افتقارم بینی ❊
بی تو نظری نیست مرا در کاری ❊ بی روی تو خوش نیایدم گلزاری ❊ در باغ رضای چون
تو زیبا یاری ❊ پیدا و نهان روی تو بینم باری ❊ بی تو نه بهشت بایدم نی رضوان ❊
نی کوثر و زنجبیل و بحر حیوان ❊ با قهر تو دوزخ ست دار رضوان ❊ با لطف تو دوزخ همه روح و ریحان
و این شعر نیز از ان قبیل ست شعر أَنْتَ فِي قَلْبِي وَأَنْتَ فِيهِ حَبِيبٌ ❊ وَلِسُقْمِ
الْقُلُوبِ أَنْتَ طَبِيبٌ ❊ لَيْسَ فِي قَلْبِ مَنْ يُحِبُّكَ صِدْقًا ❊ غَيْرَ ذِكْرَاكَ
حَالَةٌ يَسْتَطِيبُ ❊ أَنْتَ سُقْمِي وَصِحَّتِي وَشِفَائِي ❊ وَبِكَ الْمَوْتُ وَالْحَيٰوةُ يَطِيبُ
وَإِذَا مَا نَظَرْتَ فِي تَلَطُّفٍ عَنْ فُؤَادِي وَأَعْيُنِي لَا تَغِيبُ ❊ لَكَ سِرِّي وَمُهْجَتِي
وَضَمِيرِي ❊ سَاجِدٌ شَاهِدٌ وَمَا لِي نَصِيبٌ ❊ عمر وی شصت و سه سال بوده است
و در روز عید اضحی سنهٔ خمسین و ستمائه از دنیا رفته است و قبر وی در بحر آباد است
رحمة الله تعالی

شیخ سیف الدین باخرزی قدس الله تعالی سره

[illegible]

وے از خلفاء شیخ نجم الدین کبری ست بعد از تحصیل و تکمیل علوم بخدمت شیخ آمد و تربیت یافت شیخ در اوائل که ویرا بخلوت می نشاند در اربعین دوم بدر خلوت وی آمد و انگشت مبارک بر در خلوت وی زد و آواز داد که ای سیف الدین بیت منم عاشق مرا غم سازوارست ÷ تو معشوقی ترا با غم چه کارست ÷ برخیز و بیرون آی آنگاه دست ویرا بگرفت و از خلوت بیرون آورد و بطرف بخارا روانه گردانید وقتی از برای شیخ نجم الدین از طرف خطا کنیزکے آورده بودند شب زفاف باصحاب گفته است که امشب بلذتی مشروعه اشتغال خواهیم کرد شما نیز در موافقت ما ترک ریاضت کنید و بفراغت و آسودگی بسر برید چون حضرت شیخ این بگفت شیخ سیف الدین آن شب بریقی بزرگ پُر آب کرد و بر در خلوت شیخ بایستاد چون وقت صبح شیخ بیرون آمد ویرا دید گفت نه ما گفته بودیم که امشب بلذت و حضور خود مشغول باشید چرا خود را باین ریاضت در رنج انداختی گفت شما فرمودید که هر کس بلذت و حضور خود مشغول شود مرا هیچ لذتی ورای آن نیست که بر آستانه حضرت شیخ بخدمت بایستم شیخ فرمود که بشارت باد ترا که سلطانان در رکاب تو بدوند روزی یکی از سلاطین بزیارت شیخ سیف الدین آمد و در وقت بازگشتن از شیخ درخواست که اسپی نذر شیخ کرده ام التماس می نمایم کہ شیخ قدم رنجه فرمایند تا بدست خود سوار کنم شیخ التماس وی را مبذول داشت بدر خانقاه آمد بادشاه رکابش برگرفت تا سوار شد اسپ سرکشی کرد و عنان در ربود قریب به پنجاه گام در رکاب شیخ بدوید شیخ با بادشاه گفت حکمت در سرکشی این اسپ آن بود که ما شبی در خدمت شیخ الاسلام شیخ نجم الدین بودیم ما را بشارت داد که بادشاه در رکاب تو بدوند اکنون این مصداق سخن شیخ شد وَمِنْ کَلِمَاتِہِ الْقُدُّسِیَّۃ رباعی هر شب بمثال پاسبان کویت ÷ می گردم گرد آستان کویت ÷ باشد که بر آید ای صنم روز حساب ÷ نامم ز جریدهٔ سگان کویت ÷ ؎ هر چندگهی ز عشق بیگانه شوم ÷ با عافیتِ آشنا و همخانه شوم ÷ ناگاه پری رخی بمن بر گذرد ÷ برگردم ازان حدیث و دیوانه شوم ÷ روزی بجنازهٔ درویشی حاضر شد گفتند شیخا تلقین فرمائید پیش روی میت آمد و این رباعی فرمود. رباعی گر من گنه جمله جهان کردستم ÷ لطف تو امیدست که گیرد دستم ÷ گفتی که بوقت عجز دستت گیرم ÷ عاجز تر ازین مخواه کاکنون هستم ÷ توفی قدس الله تعالی سره

فی سنة ثمان وخمسین وستمایة قبر وی در بخارا است مشهور **شیخ العالم عین الزمان جمال الدین گیلی رحمه الله تعالی** وی نیز از خلفای شیخ نجم الدین ست بسیار دانشمند و فاضل بوده است در اوائل که عزیمت صحبت حضرت شیخ کرد و بکتب خانه در آمد و از لطائف علوم عقلی و نقلی مجموعه انتخاب کرد که در سفر مونس وی باشد چون نزدیک خوارزم رسید شبی در خواب دید که شیخ با وی گفت که ای گیلک پشته بینداز و بیا چون بیدار شد اندیشه کرد که پشته چیست من از دنیا هیچ ندارم و اندیشه جمع آن نیز نه دارم شب دوم همین خواب دید شب سوم نیز از شیخ پرسید که شیخا پشته چیست گفت آن مجموعهٔ که جمع کردهٔ چون بیدار شد آنرا در جیحون انداخت چون بحضرت شیخ رسید گفت اگر آن مجموعه را نمی انداختی ترا هیچ فائده نمی بود پس ویرا در بر خرقه پوشانید در اربعین نشاند و بعد از اتمام اربعین عین الزمان لقب نهاد شیخ جمال الدین در قزوین می بوده است یکی از سادات قزوین را عزیمت شیراز شد از شیخ التماس سپارشی ببادشاه کرد که بشیخ ارادت تمام داشت کرد شیخ پارهٔ کاغذ طلبید و بر آنجا نوشت که عَسَلٌ وَدَوَاءٌ یَابِسٌ و بوی داد چون آن سید بشیراز رسید قصد ملاقات بادشاه کرد گفتند که وے درد شکم دارد و در حمام ست بدر حمام رفت دید که بادشاه ابر سر حمام نشسته است و از درد شکم تشویش عظیم دارد پیش رفت و سلام کرد و گفت از کجا می آئی گفت از قزوین از وی احوال شیخ پرسید کاغذ را بوی داد بکشاد دید که در وی نبشته که عَسَلٌ وَدَوَاءٌ یَابِسٌ گفت شیخ بنور فراست و کرامت علاج ما نوشته فرمود تا آنرا حاضر کردند بخورد فی الحال شفا یافت و آن سید را رعایت بسیار کرد **بابا کمال جندی رحمه الله تعالی** چون خدمت بابا کمال جندی در صحبت شیخ نجم الدین مرتبه تکمیل و اکمال یافت حضرت شیخ خرقه بوی داد و گفت در دیار ترکستان مولانا شمس الدین مفتی را فرزندیست که ویرا احمد مولانا می گویند خرقه ما را بوی برسان و تربیت از وی دریغ مدار چون بابا کمال بجند رسید جمعی کودکان بازی می کردند و احمد مولانا چون هنوز کودک بود در میان ایشان بود اما بازی نمی کرد جامهای ایشان نگاه می داشت چون بابا کمال را دید برخاست و استقبال وی کرد و سلام گفت بعد ازان گفت چند ما جامهٔ دیگران نگاه می داریم و شما جامه ما را نگاه دارید خدمت بابا ویرا در کنار گرفت و بخانهٔ مفتی آمدند مفتی گفت این فرزند مجذوبست شاید که خدمت

شایستہ نتواند کرد برادر خورد تر وی دانشمند مولانا بغایت زیرک ست و مؤدب با گفت وی نیز بانصیب گردد اما با حوالۂ شیخ بخدمت وی آمده ایم احمد مولانا در اندک فرصتی تربیت تمام یافت و صیت کمالات وی منتشر شد و بسی از طالبان در صحبت وی تربیت یافتند و بمرتبۂ کمال رسیدند و یکی از آنها شیخ بهاء الدین کبری ست که تربیت برادر خود دانشمند مولانا را که محمد نام داشته حواله بوی کرده بود و شیخ بهاء الدین تربیت فرزند خود ابوالفتوح را حواله بدانشمند مولانا کرده است و همانا که خدمت خواجه ابوالوفاء خوارزمی را انتساب بابوالفتوح است چنانکه در بیان سلسلۂ مشایخ خود گفته است **نظم** رسید فیض علی را از احمد مختار * پس از علی حسن آمد خزانۂ اسرار * حبیب و طائی و معروف پس سری و جنید * دو بو علی ست دگر مغربی سر اخیار * عقیب این همه بوالقاسم و پس از نساج * امام احمد و پس سهروردی و عمار * پس از اکابر مذکور شیخ نجم الدین * که بود قدوۂ اخیار و سرور ابرار * کمال و احمد و آنگه بهاء ملت و دین * دگر محمد و پس بوالفتوح فخر کبار *

خواجه ابوالوفا خوارزمی رحمه الله تعالی

خدمت خواجه ابوالوفا را از مشارب صافیه ارباب توحید و اصحاب اذواق و مواجید شربی تمام بوده است چنانکه از رسائل و اشعار ایشان بتخصیص از رباعیات این معنی ظاهر ست و اثبات این دعوی را رباعی چند آورده می شود **رباعیات** ای آنکه توئی حیات جان و جانم * در وصف تو گرچه عاجز و حیرانم * بینائی چشم من توئی می بینم * دانائی عقل من توئی می دانم * من از تو جدا نبوده ام تا بودم * اینست دلیل طالع مسعودم * در ذات تو ناپدیدم ار معدومم * در نور تو ظاهرم اگر موجودم * چون بعض ظهورات حق آمد باطل * پس منکر باطل نشود جز جاهل * در کل وجود هر که جز حق بیند * باشد ز حقیقة الحقایق غافل * او هست نهان و آشکار ست جهان * بل عکس بود بنزد اهل عرفان * بل اوست همه چه آشکارا چه نهان * گر اهل حقی غیر یکی هیچ مدان * یکیست ولی نه آن یکی کش دانی * یکی که نباشد آن یکی را ثانی * خود را ز قیود خود اگر برهانی * وانیش نه از دلایل برهانی * بد کردم و اعتذار بدتر ز گناه * چون هست درین عذر سه دعوی تباه * دعوی وجود و دعوی قدرت و فعل * لاحول و لا قوة الا بالله * وله درد دل خود مگو به بیگانه و خویش * هر خر بلبت که زین آید پیش * جز صبر مدان چارۂ کار دل خویش * تسلیم و رضا سپر شناس ای درویش * وفات خواجه ابوالوفا

در شهور سنه خمس و ثلاثین و ثمان مایه بوده است رحمه الله تعالی

شیخ نجم الدین رازی المعروف بدایه رحمه الله تعالی

وی نیز از اصحاب شیخ نجم الدین کبری ست که تربیت وی را حوالۂ شیخ مجد الدین کرده بوده است صاحب مرصاد العباد و تفسیر بحر الحقایق ست وی را در کشف حقایق و شرح دقایق قوت و قدرت تمام بوده است در واقعۂ چنگیز خان از خوارزم بیرون آمد و بروم رفت و وی را با شیخ صدر الدین قونیوی و مولانا جلال الدین رومی اتفاق ملاقات افتاد گویند که وقتی در یک مجلس جمع بودند نماز شام قایم شد از وی التماس امامت کردند در هر دو رکعت قُلْ یَا أَیُّهَا الْکَافِرُونَ خواند چون نماز تمام کردند مولانا جلال الدین رومی با شیخ صدر الدین بر وجه طیبت گفت که ظاهر ا یکبار برای شما خوانده و یکبار برای ما وفات وی در سنه اربع و خمسین و ستمایه بوده است و در شونیزیه بغداد بیرون مقبره شیخ سری سقطی و شیخ جنید قبری بود می گفتند که قبر وی ست والله اعلم و از مقولات وی ست این رباعی **رباعی** شمع ار چه چو من داغ جدائی دارد * با گریه و سوز آشنائی دارد * سر رشتۂ شمع به که سر رشتۂ من * کان رشته سری بروشنائی دارد *

شیخ رضی الدین علی لالاء الغزنوی قدس الله تعالی سره

وَهُوَ عَلِیُّ بْنُ سَعِیْدِ بْنِ عَبْدُ الْجَلِیْلِ اللَّالَاءِ الْغَزْنَوِیُّ و این شیخ سعید که پدر شیخ علی لالا است پسر عم حکیم سنائی ست بعزم حج بخراسان آمده و بصحبت شیخ ابو یعقوب یوسف الهمدانی رحمه الله رسیده در ان وقت که شیخ نجم الدین کبری بهمدان می رفت بطلب حدیث در یک فرسنگی دیهی که شیخ علی لالا آنجا می بوده فرود آمده بود اتفاقا همه شب شیخ علی لالا در واقعه دید که نردبانی نهاده بود تا آسمان شخصی بر سر نردبان ایستاده بود و مردمان یک یک پیش او می آمدند و او دست ایشان می گرفت و می برد تا در آسمان و آنجا شخصی ایستاده بود که دست ایشانرا بدست وی می داد و ایشان را در آسمان می برد شیخ علی لالا نیز برفت و او را بر نردبان بالا بردند و دستش بدست او دادند و او را بآسمان در بردند چون آن واقعه را پیش پدر بگفت پدرش گفت آن شخص را می شناسی گفت می شناسم و نام او میدانم گفت طلب او می باید کرد که کلید تو در

دست اوست پس شیخ علی لالا بطلب او مسافر شد و چندین سال گرد عالم سفر کرد و از وے نام و نشان نمی یافت تا آن زمان که شیخ نجم الدین بخوارزم آمد و این طریق را منتشر گردانیده دران وقت شیخ علی لالا در ترکستان بود در خانقاه شیخ احمد یسوی روزی شخصی از خوارزم آمده بود شیخ علی لالا در خلوت بود می شنید که شیخ احمد از وی می پرسید که در خوارزم هیچ درویشی هست و مردمان بچه مشغولند آن شخص گفت این زمان جوانی آمده است و بارشاد خلق مشغول شده و خلقی بروی جمع شده اند پرسید که چه نام دارد گفت نجم الدین کبری چون شیخ علی لالا این نام شنید از خلوت بیرون جست و میان بسفر دربست شیخ احمد یسوی فرمود که چه بوده است گفت سفر می کنم فرمود که صبر کن تا زمستان بگذرد گفت نتوانم بخدمت شیخ نجم الدین آمد و بسلوک مشغول شد بعد ازان بچندگاه شیخ مجد الدین بیامد و مرید شد و شیخ نجم الدین بسی و پنج سالگی نزدیک بوده است که بسلوک مشغول شده و شیخ مجد الدین بسه چهار سال از شیخ علی لالا زیاده بوده است اما شیخ علی لالا بصحبت بسیاری از مشایخ رسیده بود و در اول جوانی مشغول شده بوده و ایشان آن وقت هنوز بسلوک مشغول نشده بودند و تحصیل علوم می کردند و گویند که از صد و بیست و چهار شیخ کامل مکمل خرقه داشته است و بعد از وفات وے ازان جمله صد و سیزده خرقه باقی بوده و سفر هندوستان کرده بود و صحبت ابو رضا رتن رضی الله عنه دریافته و امانت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم از وی گرفته چنانچه شیخ رکن الدین علاء الدوله آنرا تصحیح فرموده و گفته که صحب یعنی الشیخ رضی الدین علی لالا صاحِبَ رَسُولِ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَبَا الرِّضَا رَتَن بِالْهِند رَضِیَ اللہُ عَنْهُ فَاَعْطَاهُ مُشْطًا مِنْ اَمْشَاطِ رَسُوْلِ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ و شیخ رکن الدین علاء الدوله آن شانه را در خرقه پیچیده و آن خرقه را در کاغذی نهاده و بخط مبارک خود بران کاغذ نوشته هٰذَا الْمُشْطُ مِنْ اَمْشَاطِ رَسُوْلِ اللہِ

صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَصَلَ اِلٰی هٰذَا الضَّعِیْفِ مِنْ صَاحِبِ رَسُوْلِ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَهٰذِهِ الْخِرْقَةِ وَصَلَتْ مِنْ اَبِی الرِّضَاءِ رَتَن اِلٰی هٰذَا الضَّعِیْفِ وهم شیخ رکن الدین بخط مبارک خود نوشته است که چنین گویند که آن امانت برای شیخ رضی الدین علی لالا بوده است از رسول صلی الله علیه وسلم وَهٰذِهِ الرُّبَاعِیَّةُ مِنْ اَنْفَاسِهِ الْقُدُسِیَّةِ الْمُتَبَرَّكَةِ مَنْقُوْلَةٌ مِنْ خَطِّهِ بِیَدِهِ

رباعی

هم جان بهزار دل گرفتار تو است
هم دل بهزار جان خریدار تو است
اندر طلبت نه خواب دارد نه قرار
هر کس که در آرزوی دیدار تو است

تُوُفِّیَ قَدَّسَ سِرَّهُ فِی الثَّالِثِ مِنْ رَبِیْعِ الْاَوَّلِ سَنَةَ اِثْنَیْنِ وَ اَرْبَعِیْنَ وَسِتِّمِائَةٍ

شیخ جمال الدین احمد جورفانی رحمه الله تعالیٰ

وی از اصحاب شیخ رضی الدین علی لالا است شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که شیخ احمد عجب مردی ذاکر بوده است مرتبهٔ عالی دارد من در غیب مرتبه سلوک او را مناسب یافتم با شیخ ابو الحسن خرقانی و آن ازان شیخ رضی الدین علی لالا را با سلطان بایزید بسطامی قدس الله تعالیٰ ارواحهم شیخ رضی الدین علی لالا گفته است که با خاموشی احمد با در سازد آنچه از جنید و شبلی یافته اند از وی بیابد روزے شیخ سعد الدین حموی بجورفان رسید کسی فرستاد و شیخ احمد را طلب داشت شیخ احمد نیت عزلت کرده بود نیامد باز کس فرستاد که می باید آمد که مرا اشارتی رسیده است که چون از صحبت تو شیخ علی اجازت نامه نوشته من نیز بنویسم شیخ احمد جواب فرستاد که من خدای تعالیٰ را باجازت نامه نخواهم پرستید شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته که این سخن مرا از وی بسیار خوش آمده است وقتی شیخ جمال الدین احمد یکی از مریدان را دید که مراقبه کرده بود کفش بیرون کرد و چند کفش محکم در پس گردن او بزد مرید گفت مراقبه کرده ام شیخ چرا زحمت می نمایند فرمود مراقبه کسی را بود که هفته طعام نخورده باشد چون آواز پای بشنود در خاطرش نیاید که این کس برای من طعام می آورد وی در سلخ ربیع الآخر سنه تسع و ستین و ستمائه از دنیا رفته

شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی کسرقی رحمه الله تعالیٰ

وی از اصحاب شیخ احمد جورفانی است در تسلیک طالبان و تربیت مریدان و کشف و قایع ایشان شانی عظیم داشته است شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که پدر من از من پرسید که درین زمانه از اولیای کدام مانده اند گفتم

ابن عجیلؒ ست در یمن و شمس الدین ساوجی ست در شستر و خواجه حاجی ست در ابهر رحمهم الله تعالی
و چند کس از مشایخ که بر صراط مستقیم بودند بر شمردم گفت چون است که این همه هستند و تو ارادت
بشیخ نور الدین عبد الرحمن آوردی و با اینها التفات نکردی گفتم مرا مقصودی بود که جز بارشاد
او راست نمی آمد من می خواستم که سلوک کنم و این طریقه بشناسم و در ان وقت در همه عالم استادی
نبود غیر او و مرا بآن کاری نبود که ببینم که بزرگان که اند تا هر کرا بزرگتر نشان دهند بخدمت آوردم
چه اگر کسی را آهنگری کاری باشد و بدکان زرگری رود عقل بروی خندد و هم شیخ رکن الدین
علاء الدوله قدس سره گفته که در آخر الزمان اگر نه وجود شیخ نور الدین عبد الرحمن قدس الله تعالی
روحه بودی سلوک بکلی محو شدی و نشان نماندی اما چون حق تعالی این طریق را تا قیامت
باقی خواهد داشت بوی مجدد گردد و هم وی گفته که روزی در جماعتخانه غائب شدم امام غزالی را دیدم
که نشسته بود و سر بر زانو نهاده و قلم میان دو انگشت گرفته متحیر از وی پرسیدم که چه میشود و امام
در چه فکرست گفت چگونه متفکر نباشم که من در دینار سیمرغ راسی صفت نبشته ام و این ساعت می بینم
همه غلط بوده و این واقعه را بخدمت شیخ نور الدین عبد الرحمن گفتم فرمود که عجب من نیز در دهقان بودم
و آن وقت مرا در معرفت سخن گفتن شهره تمام بود در غیبت می بینم که حق تعالی مرا می گوید که تو نمی دانی
که از هر حسرتی که هست امام غزالی را هیچ حسرت بآن نرسید که سلوک تمام ناکرده بحضرت ما آمد بعد از انکه
از غیبت باز آمدم بر زبان خود عقده یافتم و خاموشی پیشه کردم و بکار خود مشغول شدم ولادت وی
در شوال سنه تسع و ثلاثین و ستمایه بوده است و در بغداد از دنیا برفته ابو المکارم رکن الدین

علاء الدوله احمد بن محمد البیابانکی السمنانی قدس الله تعالی سره وی

در اصل از ملوک سمنان ست بعد از پانزده سالگی بخدمت سلطان وقت شغل گرفت در یکی از
حروب که سلطان را با اعدا بوده وی را جذبه رسید بعد از ان در شهور سنه سبع و ثمانین و ستمایه در بغداد
بصحبت شیخ نور الدین عبد الرحمن کسفرقی رسید در وقت مراجعت از حجاز و در سنه تسع و ثمانین
و ستمایه اذن ارشاد یافت و بعد از سنه عشرین و سبع مایه در خانقاه سکاکیه در مدت شانزده
سال صد و چهل اربعین بر آورده و گویند که در سائر اوقات صد و سی اربعین دیگر بر آورده
است و چون عمروی بهفتاد و هفت سال رسید شب جمعه بیست و دوم رجب سنه ست و ثلاثین

و سبعمائة در برج احرار صوفی آباد بجوار رحمت حق پیوست و در حظیرهٔ قطب زمان عماد الدین عبد الوهاب
مدفون گشت روزی بادشاه چوپان پیش شیخ آهوئی فرستاد و سلام رسانید و نیازمندی نمود که
این گوشت صید ست بخورید و حلال باشد شیخ گوید که مرا درین حال حکایت امیر نوروز یاد آمد که
آن وقت که در خراسان بود و من بزیارت مشهد طوس رفته بودم داو بشنید و با پنجاه سوار از عقب
من بیامد و گفت می خواهم که مادام که در خراسان باشی با تو باشم چند روزی با وی مصاحبت افتاد
یک روز آمد و دو خرگوش آورد و گفت من خود زده ام بخور گفتم گوشت خرگوش ست هر کس که زده
است من نخواهم خورد گفت چرا گفتم بقول امام جعفر صادق رضی الله عنه حرام ست و چون یکی از
بزرگان او را حرام داشته است ناخوردن آن بهترست برفت و روزی دیگر بیامد و آهوی
بیاورد و گفت این آهوی را من زده ام به تیری که خود تراشیده ام و بر اسپی نشسته بودم که از
پدران مادر قدیم پیش از غارت تخم بر تخم بما رسیده است گفتم این همان حکایت مولانا جمال الدین گزینی
است که یکی از امرای مغول که در حوالی همدان می نشست و با وی دعوی ارادت می کرد روزی به پیش
وی در آمد و دو مرغابی آورد و پیش او نهاد و گفت این را باز من گرفته است و حلال باشد مولانا
تناول فرمایند مولانا گفت سخن در مرغابی نیست سخن در آنست که باز تو دوش تا مرغ کدام پیرزن خورده
است که امروز او را قوت گرفتن این مرغابی حاصل آمده است بر دار و ببر که لائق شماست سپهی تو دوش
جو کدام مظلوم خورده است که امروز او را قوت و بدان حاصل آمده است تا تو در پشت او آهو میتوانی زد مرا
خوردن آن روا نباشد القصه هر چند گفت گوشت او نخوردم اما درویشان را گفتم بخورید شاید که چون
به نیاز آورده کاری بر آید ببرکت نیازمندی او درویشی از شیخ سوال کرد که چون این بدن را
در خاک ادراک نیست و بدن مکتسب با روح از وی مفارق شده اند و در عالم ارواح حجاب نیست
چه احتیاج است بسر خاک رفتن و فائده چیست چه در هر مقامی که توجه کنند بروح بزرگی همان باشد
که بسر خاک رفته شیخ فرمود فائده بسیار دارد یکی آنکه چون بزیارت کسی می رود چندانکه می رود
توجه او زیادت می شود و چون بسر خاک رسد و بحس مشاهده کند خاک و را حس او نیز مشغول و شود
و بکلی متوجه گردد و فائده بیشتر باشد و دیگر آنکه هر چند ارواح را حجاب نیست و همه جهان او را
یکی ست اما در بدنی که هفتاد سال با او صحبت داشته باشد و بدان محشور را که بعد از حشر ابد الآباد

خواهد بود آنجا باشد بآن موضع گذر او و نظر او و تعلق او بیشتر بود که بمواضع دیگر پس حکایت کرد که یک نوبت در خلوت جنید قدس سره بودم و در خلوت وی ذوق تمام می رسید بسبب جنید قدس سره که دران خلوت می بوده بیرون آمدم و بسر خاک او رفتم آنجا آن ذوق نیافتم این معنی را با خدمت شیخ قدس سره بگفتم فرمود که آن ذوق بسبب جنید یافتی یا نه گفتم بلی گفت در موضعی که در عمر خود پیداست که چند نوبت آنجا بوده باشد وقتی که ذوق حاصل میشود در بدنی که چندین سال دایم با او صحبت داشته بود اولی باشد که ذوق بیشتر حاصل شود اما شاید که بسبب مشغولی حس بر سر خاک در توجه تقصیری افتاده باشد آخر در خرقه که اهل ولی پوشیده باشد ذوق آن مشاهده میتوان کرد و بدن از خرقه نزدیک ترست و فوائد زیارت بسیارست کسیکه اینجا توجه کند بروحانیت مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم فائده یابد اما اگر بمدینه رود روحانیت مصطفی صلے الله علیه و آله وسلم از رفتن او و رنج راه او باخبر باشد و چون آنجا رسد بحسن بیند روضهٔ پاک آنحضرت صلعم را و بکلی متوجه شود فائدهٔ آن را با فائده این چه نسبت و اهل مشاهده را این معنی تحقیق باشد و وی فرموده که جملهٔ انبیا برای آن آمده اند تا چشم خلق را بگشایند بعیب خود و کمال حق و بعجز خود و بقدرت حق و بظلم خود و بعدل حق و بجهل خود و علم حق و بذلت خود و عزت حق و به بندگی خود و خداوندی حق و بفقر خود و غنائی حق و بتقصیر خود و نعمتهای حق و بفنای خود و بقای حق و هم برین قیاس نیز شیخ برای آنست که چشم مریدان را باین معنی بگشاید پس هر چند مرید باثبات خود و کمال خود بیش کوشد یا عملی کند تا کمال او ظاهر شود شیخ بیشتر از وی رنجد چه شیخ این همه رنج از برای آن می کشد تا چشم کمال بین نفس او را بدوزد و چشمے که کمال حق بیند بگشاید و او هر لحظه در کمال خود چشم دیگر می گشاید پس در ضیعت رنج شیخ می کوشد در حق خویش درویش می باید که در کمین نفس خویش باشد تا هر چشمے که بکمال خود می گشاید حالی آنرا می بندد و گرنه چنین کند تا او را خبر شود نفس از هر سر موئے چشم بدیدن کمال خود بگشاید و از دیدن کمال حق کور گرداند که خاصیت نفس اینست و هم وے فرمود که این مردمان عجب اعتقاد با دارند البته می گویند که درویش می باید که گدا و محتاج باشد نمیدانند که حق تعالی هرگز هیچ مرشد را محتاج نداشته است بخلق و چرا باید که بندگان خدائے تعالی

جز بخدای تعالی محتاج باشند آخر این دنیا را با این همه نعمت ببرکت ایشان بپای میدارد بلکه مقصود از آفرینش ایشانند نه آخر شیخ مجدالدین بغدادی را قدس الله روحه هر سال خرج سفرهٔ خانقاه دویست هزار دینار زر سرخ بوده است و من حساب می کنم به پانصد هزار دینار املاک خرید کرده و وقف کرده ام بر صوفیه که بر طریقهٔ ما باشند و هم وی فرموده که حق تعالی این زمین و مزارع را بحکمت آفریده و میخواهد که معمور باشد و فائده بخلق رسد و اگر خلق بدانند که از عمارت دنیا که برای فائده و دخل بکنند نه بوجه اسرف چه ثواب ست هرگز ترک عمارت نه کنند و اگر بدانند که از ترک عمارت و گذاشتن زمین معطل چه گناه حاصل میشود هرگز نگذارند که اسباب و خراب شود هر کس که زمینی دارد که از ان زمین هر سال هزار من غله حاصل میتواند کرد اگر بتقصیر و اهمال نهصد من حاصل کند و بسبب او آن صد من از حلق خلق دور افتد بقدر آن از وی باز خواست خواهند کرد و اگر کسی را حالی هست که بدنیا و عمارت آن نمی پردازد خوش وقت او و اگر چنانچه از کاهلی ترک عمارت زمین کند و آن را ترک دنیا و زهد نام نهد جز متابعت شیطان چیزی دیگر نیست و هیچکس کمتر از آدمی بیکار نیست أُخْرَوِيًّا وَدُنْيَوِيًّا و هم وے فرموده که ممکن نیست که کسی بمرتبهٔ ولایت برسد الا که حق تعالی پرده بر سر او بپوشد و او را از چشم خلق نهان دارد و معنی أَوْلِيَائِي تَحْتَ قِبَائِي اینست و این قباب صفات بشریت ست نه پرده ایست از کرباس و غیره و صفات آنست که در وعیبی ظاهر کند یا هنری را از و در چشم مردم بعیب فرا نماید و معنی لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي آنست که تا بنور ارادت باطن کسی را منور نکند آن ولی را نشناسد پس آن نور او را شناخته باشد نه آن کس و هم وی فرموده که درویشانی که بکارے مشغول کنند باید که بطال را در میان ایشان راه نباشد که یک مرد بے کار صد مرد در کار را از کار باز دارد عَدْوَى الْبَلِيدِ إِلَى الْجَلِيدِ سَرِيعَةٌ ؛ وَالْجَمْرُ يُوضَعُ فِي الرَّمَادِ فَيَخْمُدُ ؛ و هم وے فرموده که می باید که درویشان جهد نمایند تا در وقت لقمه خوردن نیک حاضر باشند که تخم اعمال در زمین قالب انسانی لقمه است چون بغفلت تخم انداز ند ممکن نیست که هرگز جمعیت خاطر حاصل شود و اگرچه لقمه حلال باشد و هم وے فرموده که ترمذی و جماعتے از مغاربه گفته اند که بِدَايَةُ الْأَوْلِيَاءِ نِهَايَةُ الْأَنْبِيَاءِ روزے در بغداد در خدمت شیخ بودیم قدس الله سره فرموده آن جماعتے که گفته اند

بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء آنرا عذرے هست وایشان ازان سخن این خواسته اند که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء فی الشریعة ونهایة الاولیاء بدایة الانبیاء فی الطریقة زیرا که چون کمال شریعت در آخر کار نبی تمام شد که الیوم اکملت لکم دینکم وولی تا شریعت را بکمال فرا نه گیرد قدم در ولایت نتواند نهاد پس انچه نبی را در شرایع بانتهاء کار باشد ولی را بابتدا باشد زیرا که اگر کسی بدان احکام که در مکه نازل شد سلوک کند وباحکامے که در آخر عمر در مدینه نازل شد التفات نه نماید هرگز بولایت نرسد بلکه اگر انکار کند کافر گردد پس ابتداء ولایت آنست که همه شرایع را بکمال قبول کند ومتابعت نماید اما در طریقت آنست که هر چند ولی سعی کند ومرتبه او عالی شود روح او را آن نوع معراج که جسم نبی را بوده باشد حاصل نشود ومحال بود که شود پس چون در انتهاء ولایت روح ولی مشابهت می یابد بجسم نبی در طریقت نهایة الاولیاء بدایة الانبیاء باشد هم وے فرموده انبیاء علیهم السلام از انشاء گناه عامداً معصوم اند واولیا از خوار داشت گناه محفوظ واز مصطفی صلی الله علیه وسلم مرویست ان تغفر اللهم فاغفر جما وای عبد لک لا الما ونزدیک این بیچاره هیچ گناهے بدتر ازان نیست که بنده خود را مجرم ومقصر نداند اخی علی مصری رحمه الله تعالی وی شیخ بوده ست در ملک شام وروم ومریدان بسیار بروی جمع آمده بودند اما چون مرد وے منصف بود جمعے از مریدان خود را که مستعد بودند بایشان گفت اگر شما طالب حق اید من نیز طالبم ومرشدی نیافته ام که پیش او سلوک کردمی اکنون در واقعه دیده ام ودر شهادت نیز می شنوم که در خراسان مرشدیست کمل برخیزید تا برویم او را دریابیم ودر خدمت مرشدی روزی چند سلوک کنیم وازانچه خلق بگمان می برند چیزے حاصل کنیم القصه بنابرین قضیه آمده بود ودر حلقه مریدان شیخ داخل شده با جمعی از اصحاب خود شیخ فرمود که ارادت ایشان بتو بعد ازین ارادت نیست وساطت تو در میان ایشان را سود کند چه بنزدیک من میان شیخ ومصطفی صلی الله علیه وسلم هر چند که خرقه بیشتر راه روشن تر وسلوک آسان ترست بخلاف اسناد حدیث که آنجا هر چند واسطه کمتر است حدیث صحیح تر است چه آنجا که خبر ست هر چند که واسطه بیشتر بود احتمال تغیر بیشتر بود اما اینجا که خرقه است هر چند که نور مشایخ بیشتر بود در راه روشن تر بود ومدد ایشان بیشتر بود در روزی

له یعنی اگر فتح باب مغفرت بیکنی خدایا همه را بیامرز کدام بنده تو است که بوی گناهی نرسیده ۱۲ منه

قوله در حلقه مریدان شیخ داخل شد اخ یعنی شیخ رکن الدین علاء الدوله ۱۲

حکایت منصور حلاج در افتاد اخی علی مصری از حال وے استفسار کرد حضرت شیخ بعد ازان که در باب وی سخنان بسیار فرمودند گفتند دران وقت که مرا حال گرم بود بزیارت وی رفتم چون مراقبه کردم روح ویرا در علیین یافتم در مقامی عالی مناجات کردم وگفتم خداوندا این چه حالتست که فرعون انا ربکم الاعلی گفت وحسین منصور انا الحق گفت وهر دو دعوی خدائی کردند اکنون روح حسین منصور در علیین وروح فرعون در سجین درین چه حکمت ست در سر من ندا کردند که فرعون در خود بینی در افتاد وهمه خود را دید وما را گم کرد وحسین منصور همه ما را دید وخود را گم کرد بنگر چه فرق باشد شیخ نجم الدین محمد بن محمد الاوکانی رحمه الله تعالی وے نیز مرید شیخ رکن الدین علاء الدوله است قدس الله تعالی سره عمر وے بهشتاد رسیده بود در شهور سنة ثمان وسبعین وسبعمایة از دنیا برفته ودر حصارے از اعمال اسفراین مدفون گشته وی گفته در قول رسول صلی الله علیه وسلم علیکم بالسواد الاعظم ای بالقرآن اخی محمد دهقانی رحمه الله تعالی شیخ فرموده است که در اربعین شب پنجشنبه سی ونهم اربعین در غیب دیدم که جماعتی مسافران برسیدند ودر میان ایشان جوانی بود که حق تعالی را با او نظرے از عنایت ست واو را بمن حوالت چون بشهادت آمدم خادم را گفتم زنهار که هیچ مسافر را اجازت مده تا بیرون آمدن من که برود قضا را همان ساعت جماعتی مسافران رسیدند گفتم فردا روز جمعه چون اربعین تمام شده باشد در مسجد جمعه آنجا که من می نشینم ایشان را بیاور تا ایشانرا به بینم چون روز جمعه بمسجد رفتم درویشان مسافر بیامدند وسلام کردند چندانکه نظر کردم آنرا که من دیده بودم در میان ایشان نبود گفتم مگر قومی دیگر خواهند آمد نماز بگزاردیم وبخانقاه آمدیم خادم آمد گفت ازین درویشان یک تن که بخدمت ایشان مشغولست مگر بیش از تنهای ایشان بوده وبمسجد نیامده درخواست میکند که شما را به بیند گفتم نیک باشد چون در آمد او را بدیدم دانستم که اوست بیامد وسلام کرد وساعتی بنشست وبیرون رفت من خادم را طلب کردم وگفتم برو واین جوان را که برفت بگوی که می باید که اینجا روزی چند با ما باشی وازین جماعت باز گردے

له قوله انا ربکم الاعلی الخ یعنی من پروردگار برتر شما هستم ۱۲ صراح

له قوله حسین منصور انا الحق یعنی من حق هستم ۱۲

له قوله السواد الاعظم الخ یعنی سواد اعظم که در حدیث آمده است تفسیر آن قرآن کرده باید

قرآن مجید حقائق را وسع ... حدیث چنین شود لازم ... قرآن را ... زینهار ... پیش ازین طایفه آن است که سواد اعظم ... فن است ... خود را بمقام ... رسانید ۱۲

کر مارا بتو کارست چون خادم بیرون رفت اورا دید که بازگشته بود وایستاده خادم از وی پرسید که حال چیست گفت می خواهم که با خدمت شیخ بگوئی تا مرا قبول کند وهم اینجا بخدمت درویشان مشغول شوم خادم گفت شیخ مرا از پی تو باین مهم فرستاده واورا درآورد ومسافران برفتند و اورا بخدمت مشغول گردانیدم خدمتی که از آدمی بهتر ازان ممکن نباشد بکرد وبعد از سه سال که ذکر بگفت وخلوتی چند بنشست وحالهای نیکو اورا روی نمود روزی در سفر می بودیم واو در صفه نشسته بود ومن آنجا که بودم نظر برحال وی افتاد دیدم که واردی عالی بروی نازل می شد وحالی بس شگرف بروی کشف می گشت حالی برخاستم وآنجا رفتم که او بود ومغلوب شده بود وست آن حال گشته بانگ بروی زدم وگفتم در چه حالی وچه دیدی بگو گفت نمی توانم گفت گفتم شاقی مخای بگوی بزجر بگفت الحق مقامی بس عالی بود اما چون دیدم که در وعجبی از ین پیدا میشود گفتم این چیزی نیست وآن را نفی کردم بار دیگر آن مقام در خود چیزی پیدا بکرد ومدتی مدید از دماغ ادنی رفت تا بعد ازان بچندگاه دیگر بتجلی صمدیت متجلی شد وآن مقامی ست که در آنجا احتیاج بالکل از سالک بر می خیزد چون دران حال خود را بدید غروری در وی پیدا شد وباخود گفت ناخوردن صفت حق ست واین صفت مرا حاصل ست ودر باطن وی دعوی مرخدائی سربرزدن گرفت وترک خوردن گرفت چندانکه چولبش میزدم وچوب در دهان او میکردم وشربت در دهان او میریختم باز هدر می ریخت وبحلق وی فرو نمی رفت بگذاشتم تا مگر بخوشی خود بخورد هیچ نخورد وتا شش سال برین آمد وبخدمت قیام می نمود ویک سعادت آن بود که خور ساهر گواز من [illegible] واگرنه این بودی همدران ورطه هلاک شدی ومن مدت سی وهفت سال ست تا باشارت شیخ بارشاد مشغولم وچندین طالبان را دیدم همچنین مردی که این محمد ست که اورا بلذات دنیا ونفس خود هیچ میلی نباشد ندیدم ومدت بیست وپنج سال ست که در میان درویشان ست وبرادر او خادم است ودیگر خادمان که پیش از ین بوده اند هیچکس از لفظ او نشنیده باشد که مرا چیزی می باید نه از طعام نه از جامه هرگز چیزی که بحظ نفس تعلق داشته باشد کسی از زبان او نشنیده وباآنکه رنجوریها کشیده هرگز کسے اورا خفته ندیده وباکسی نگفته واز هیچ آفریده روانه طلبیده القصه دران مقام ناخوردن بماند تا شش سال بعد ازان بکعبه می رفتم اورا باخود ببردم وقصد من آن بود

تجلی صمدیت صورت استغنا [illegible] احتیاج است و قرب بنده از ین صفت استغنا است از کل و شرح ظهور این تجلی [illegible] حق است بوصف صمدیت

که میدیدم که جماعتی این حال را عجب می داشتند ودر قدرت خدا تعالی بشک می بودند وایشان را زبان می داشت تا در راه به بینند وبیگمان بدانند که چیزی نمی خورد وآن شبهه رفع گردد برفتیم وآن جماعت را اشک برخاست وچون بمدینه رسیدیم اورا گفتم اگر است رسولی صلی الله علیه وسلم ورید منی آن می باید کرد که رسول صلی الله علیه وآله وسلم کرده است ومن می کنیم واگرنه برخیز وبرو که پیش ازین رصحبت ما نتوانی بود وعلی دوستی حاضر بود لقمه در دهان او نهاد سه لقمه تعین کردم که در روزی بخورد تا بمکه بعد ازان در مکه گفتم که همچنانکه درویشان می خورند بخور رنجور دو ازان ورطه خلاصی یافت

ابو البرکات تقی الدین علی الدوستی السمنانی رحمه الله تعالی وی نیز از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است روزی حضرت شیخ می فرمودند که مادام که سالک در وقت تجلی صوری ادراک می کند آن تجلی صوری باشد وحق تعالی را ازان صورت منزه باید داشت آنرا تجلی حق باید دانست چنانکه موسی علیه الصلوة والسلام از درخت شنید که انی انا الله هر که گوید که درخت خدا بود کافر شود وهر که گوید این سخن خدا نگفت کافر شود پس تجلی صوری را بدین نوع اعتقاد باید کرد ودران روز اخی علی دوستی حاضر بود شیخ فرمودند که مرا امسال واقعه علی دوستی بغایت خوش آمد وبجهت ثبات اعتقاد درویشان بگویم حق تعالی امسال بروی یک نوبت در صورت کل موجودات تجلی کرد وبعد ازان وی تسبیح حق وتنزیه او از صور بلفظی که حق تعالی بر زبان وی میراند می گفت حق تعالی بخودی خود از وی پرسید که مرا دیدی گفت نه خداوند تعالی فرمود که پس انها که دیدی چه بود گفت آثار وافعال وصور صفات تو وتو از همه صور منزهی حق تعالی وی را درین سخن ثنا گفت واین معنی را از وی پسندیده داشت

امیر سید علی بن شهاب بن محمد الهمدانی قدس الله سره جمع بوده است میان علوم ظاهری وباطنی وی را در علوم اهل باطن تصنیفات مشهوره است چون کتاب اسرار النقطه وشرح اسماء الله وشرح فصوص الحکم وشرح قصیده خمریه فارضیه وذخیرة الملوک وغیر آن وی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی بود اما کسب طریقت پیش صاحب السر بین الاقطاب تقی الدین علی دوستی کرد وچون شیخ تقی الدین علی از دنیا برفت باز رجوع بشیخ شرف الدین محمود کرد وگفت فرمان چیست وی توجه کرد وگفت فرمان آنست که در اقصاء بلاد عالم بگردی سه نوبت ربع مسکون را سیر کرد وصحبت هزار وچهار صد

ولی را دریافت وچهار صدر را دریک مجلس دریافت بسادس ذی الحجه سنه ست وثمانین وسبع مایه نزدیک بولایت کبر وسواد فوت شد وازانجا بجتلانش نقل کردند **شیخ عبدالله غرجستانی رحمه الله تعالی** وی از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است وازیکی دیهای غرجستان است خرد بوده است که پدر وی فوت شده ومادر وی شخص دیگر را شوهر کرده روزی از وی امری واقع شده بود وازان شخص متوهم گشته گریزان شده از دیه بیرون آمده دران نواحی درختی بوده بزرگ ودرپای آن درخت چشمهٔ آبی بر آن درخت برآمده ودرمیان شاخ وبرگ آن پنهان شده اتفاقاً جماعتی از درویشان مولهٔ آنجا نزول کرده اند در چشمهٔ آب عکس وی را دیده اند وی را از درخت فرود آورده اند وهمراه خود برده گذر ایشان بجانب سمنان افتاده بصحبت شیخ رفته اند وی را همراه خود برده چون نظر شیخ بروی می افتاده بنور فراست کمال قابلیت وی را درین طریق دریافته بعد ازان که درویشان سفر کرده اند کسان فرستاده ووی را باز گردانیده درویشان اضطراب بسیار کرده اند وبحاکم وسلطان وقت رجوع نموده اند چون حقانیت حضرت شیخ برهمه ظاهر بوده هیچ سود نداشته پس حضرت شیخ تربیت او مشغول شده وبحسن التفات شیخ بمقامات عالیه رسید وآن قدر التفات واهتمام که شیخ را نسبت بوی بوده است معلوم نیست نسبت بکسی دیگر بوده باشد چنانچه از رباعیاتی که در مخاطبهٔ وی گفته اند معلوم میشود وچون بمرتبهٔ تکمیل وارشاد طالبان رسید حوالهٔ وی ولایت طوس شده است آنجا آمده وبارشاد طالبان مشغول گشته پادشاه وقت از وی استدعا نموده که باوی در بعضی محاربات که با اعدا داشته همراه باشند همراه شده ودران محاربه مرتبهٔ شهادت یافته وجسد مبارک وی را بطوس نقل کرده اند وقبر وی آنجاست **بابا محمود طوسی رحمه الله تعالی** وی از مریدان شیخ عبدالله بوده است وقتی شیخ عبدالله جمعی درویشان را در اربعین نشانده بود دیک شب خادم خانقاه را گفت که امشب دو درویش را واردی قوی خواهد رسید واقف باش که بیخودی نه کنند واز دریچهٔ خلوت بیرون نه روند خادم حاضر می بود ناگاه بابا محمود نعره زنان وفریاد کنان از خلوت بیرون جست ویک درویش دیگر که نام وی هندو الیاس بود نیز در عقب بابا محمود بیرون جست خادم در عقب ایشان بدوید بهندو الیاس رسید وی را بگرفت وبابا محمود روی بکوه وصحرا نهاد

هندو الیاس بحسن تربیت وسیاست شیخ فی الجمله بحال خود باز آمد وبابا محمود همچنان مجذوب ومغلوب بماند وازوی کرامات وخوارق عادات بسیار ظاهر می شده است چنانچه مشهورست **اخی علی قتلغ شاه رحمه الله تعالی** وی نیز از مریدان شیخ عبدالله است وبحسن تربیت وی بمرتبهٔ کمال بلکه بمرتبهٔ تکمیل رسیده بود دران وقت که شیخ عبدالله را بلشکر استدعا کرده بودند اخی علی در سفره بوده است شیخ فرموده است که ما درین لشکر بسعادت شهادت خواهیم رسید بعد از ما بجای ما اخی علی را بنشانید **شیخ حافظ بهاء الدین عمر ابردهی رحمه الله تعالی** وی از مریدان اخی علی ست گویند که وی خرد بود که والد وی فوت شد چون بسن تمیز رسید خویشان وی را بدکان درزی فرستادند تا درزی گری بیاموزد دران فرصت مولانا رضی الدین علی لالای رحمه الله تعالی که از مریدان شیخ عبدالله غرجستانی بوده وصحبت دار خضر علیه السلام با برده رسیده وپرسیده که فرزند عمر کجاست گفته اند که وی پیش درزیان ست مولانا گفته است هرکه پیش درزیان باشد درزیان باشد اورا بطلبید طلبیده آمد مولانا اورا بطوس برده است وبحافظی صالح سپرده است تا قرآن یاد گیرد وخدمت مولانا بعد از چند گاه باز بر آنجا گذشته است شیخ حافظ را دیده است که متغیر شده استاد وی را گفته که همانا فرزند عمر را از همان طعامی می دهی که خود میخوری می گفته است چه کنم چیز دیگر ندارم مولانا فرموده است که باوی با برده رو وآنجا می باش چندانکه وی قرآن حفظ کند چنان کرده است شیخ حافظ گفته است که در اوایل که مرا داعیهٔ سلوک راه خدای تعالی پیدا شد در نشابور مولانا شمس الدین خلیفه بارشاد مشغول بود ودر ده وی رانی شیخ اخی علی ودر هر ولایتی که نام عزیزی می شنیدم متردد می بودم که کجا روم شبی در واقعه دیدم که منزلی ست بس رفیع وعمارتی عالی ودر آنجا جماعت خانهٔ در غایت روح وپاکی ودر پیشان آن رواقی بود ودر پیشان رواق پردهٔ آویخته ودران جماعت خانهٔ خلق بسیار ودر رواق نیز جمعی از اکابر نشسته اند ومولانا شمس الدین خلیفه بر کنار رواق نشسته ودرمیان آن جماعت خانه تاجی آویخته بودند ومولانا می گفت که این تاج برسر هرکس که راست آید معنی ما حواله بوی ست هرکس می آید وامتحان می کرد برسر هیچکس راست نمی آمد ومن در گوشه ایستاده بودم ونظاره می کردم ناگاه خدمت مولانا بمن نظر کرد وگفت فرزند تو نیز پیش آئی من خواستم که پیش آیم ناگاه دیدم که آن پرده که در پیشان رواق بود

ودر حرکت آمد و از پس آن پرده شخصی با هیبت بیرون آمد و مرا برگرفت و در کنار اخی علی نهاد و فرمود
که بگیر این طفل را و شیر ده از هیبت آن از خواب در آمدم با خود گفتم که حواله بخدمت اخی علی شد احرام
ملازمت وی بستم چون نظر وی بر من افتاد گفت حافظ وی را با شیر آمدی دست بیعت بوی دادم
و توبه کردم و تلقین گرفتم و هم وی گفته است که چون در سفر حجاز ببغداد رسیدم در خانقاه شیخ
نور الدین عبد الرحمن اسفراینی رحمه الله تعالی نزول کردم و دران وقت نبیرهٔ وی شیخ نور الدین
عبد الرحمن شیخ الاسلام بغداد بود و خلیفه جد بزرگوار خود بود در وقت وداع وصیت کرد که چون
شرف زیارت روضهٔ شریفهٔ حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم دریابی نیازمندی ما با آنحضرت
رسالت صلی الله علیه وآله وسلم برسانی و باین عبارت بگوی که پیری عاصی از عاصیان امت تو
عبد الرحمن بغدادی دعا رسانید چون بشرف زیارت رسیدم و شرایط آن بجای آوردم وصیت
شیخ بخاطرم آمد بهمان عبارت که وصیت کرده بود گفتم حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم
ابروی مبارک درهم کشیدند و مرا گفتند که تو چنین مگوی که وی از غایت تواضع چنین گفته است
وی از اکابر است غفت بعد از مراجعت آن را بشیخ گفتم خوشدلی بسیار نمود و مرا دعای خیر
کرد و هم وی گفته است که وقتی درین ولایت وبائی عظیم افتاد چنانکه اکثر خلق از حیات خود مأیوس
گشتند روزی خدمت مولانا رضی الدین علی مایانی از ده مایان ما را بر ده تشریف آورد و در بیرون ده نزول
فرمود و مرا طلبید و گفت اخی این است که همراه من بیائی و در سر قبر شیخ محمد خالد رحمه الله تعالی در قریه
اسجیل قرآن ختم کنی شاید که خدای تعالی این بلیت را دفع کند امتثال نمودم اما بواسطهٔ آنکه دران
فرصت خواجه عبد الرحمن گهواره گر قدس الله تعالی سره که از محبوبان و مجذوبان حق بود جل ذکره
در قریهٔ اسجیل بر سر سنگی که بر در تربت شیخ محمد خالد است می نشست و سخنان بلند می گفت و
خدمت مولانا رضی الدین علی در غایت تشرع بود من متفکر شدم که مبادا که امری واقع شود که مردم
بلیت و بار را باز طلبند چون بنزدیک اسجیل رسیدم شخصی بیرون آمد و برا از احوال خواجه پرسیدم
گفت حالی بر سر سنگ نشسته بود ناگاه گفت که فوجی می آید که من حریف کله وی نیستم
از انجا برخاست و دران نزدیکی خراسی بود بانجا در آمد و در مغاکی پنهان شد چون بده رسیدیم
و در سر زیارت فرود آمدیم و مردم ده جمع شدند خبر رسید که امیر علی بیگ که حاکم ولایت وی بود بزیارت

خواجه می آید مردم ده با مولانا گفتند که خواجه بسبب شما باین خراس در آمده است اگر علی بیگ بیاید
و خواجه را نه بیند جای آن دارد که بر ما غضب کند خدمت مولانا متوجه خراس شدند چون بخراس
در آمد فرمود که مهمان را چنین دارند چون خواجه آواز مولانا را شنید از ان مغاکی بیرون آمد و یک
دیگر را در کنار گرفتند و خواجه چیزی در گوش مولانا گفت مولانا در گریه شد مدتی همچنان ایستاده بودند
شخصی مرا گفت که امیر علی بیگ بر در ایستاده و انتظار می کشد من مولانا را تنبیه کردم مولانا فرمود که
امیر علی بیگ منتظر شماست خواجه بیرون رفت و امیر علی بیگ خواجه را دریافت خواجه گفت
مغولک برو که مهمان عزیز دارم علی بیگ روان شد و خواجه از عقب وی نعره میزد که هی مغولک
برو و وی میدوید تا از نظر خواجه غائب شد بعد ازان خواجه و مولانا بزیارت در آمدند و من از بیم
آنکه مبادا خواجه سخنی بلند بگوید با مولانا گفتم که من قرآن بیک شبانروز ختم می توانم کرد مولانا فرمود
کار مرتبه شبانروز است من ختم آغاز کردم و در اثنای تلاوت خواجه آغاز سخنان بلند کرد و مولانا بانگ
بر وی زد که دیگر تا آخر صحبت خواجه ازان سخنان هیچ نگفت چون ختم تمام شد و از دعا فارغ شدیم یکدیگر را
وداع کردند حق سبحانه و تعالی آن بلیه را بمحض رافت و رحمت خود دفع کرد مولانا فخر الدین
نورستانی رحمه الله تعالی وی تحصیل علوم ظاهری کرده بوده است همیشه در خاطر میداشته است
که بعد از تحصیل علوم بسلوک راه خدای تعالی اشتغال نماید وقتی در یکی از مدارس مصر خانه داشته و
درانجا بمطالعه مشغول بوده و ویرا از مطالعه کلالی حاصل شد از برای تشحیذ خاطر از خانهٔ خود بیرون آمده
داعیهٔ سلوک بر دلش تازه گشته با خود گفته است آخر روزی از انچه در آنم بیرون می باید آمد امروز
آن روز است دیگر بخانهٔ خود باز نه رفته است و همچنان خانه را با کتابها و متاعهای دیگر در باز گذاشته
است و پیش شیخ قنی رحمة الله تعالی علیه که دران وقت در مصر بارشاد متعین بوده رفته و بسلوک
مشغول گشته و تا وی زنده بوده در صحبت وی بوده و چون از دنیا رفته است در طلب کاملی مکمل سفر
اختیار کرده دران وقت شیخ محی الدین طوسی که از اولاد امام غزالی است رحمه الله تعالی شهرتی
تمام داشته است و در شهر طوس میبوده بصحبت وی آمده انچه میخواسته است آنجا نیافته از انجا بده
ویرانی پیش فرزندان اخی علی قتلق شاه رفته است آنجا نیز انچه می خواسته نیافته چون از انجا سفر
می کرده فرزندان اخی علی وی را گفته اند که یکی از درویشان پدر ما در قریهٔ ابرده بمبالغه اگر وی را

به بینی دور نمی نماید با خود گفته است شیخ خراسان آن و شیخزادگان این درویش دیگر چه خواهد بود
اما احتیاط را با بر ده رفته چون بانجا رسیده شیخ حافظ بجهت مهمی بده دیگر رفته بوده آنجا نبود بولایت
از آمدن وی خبر یافته با اصحاب گفته که مارا مهمان عزیز رسیده مهمات ناساخته بلبرده بازگشته چون
چشمش بر مولانا افتاده این مصراع مشهور را خوانده که مصراع یار در خانه و ما گرد جهان میگردیم +
و میان ایشان صحبت درگرفت و تا شیخ حافظ زنده بوده است در صحبت وی بوده است و با وی
اربعینها نشسته و تربیتها یافته و بعد از وفات وی بولایت جام تشریف آورده و در جوار تربت
مقدسه حضرت شیخ الاسلام احمد قدس سره اربعین نشسته و مشایخ جام را هیچکس از مشایخ وقت آنقدر
اخلاص و اعتقاد نبوده که نسبت بوی و می گفته است که حضرت شیخ الاسلام احمد را قدس الله تعالی
روحه بهمه اولاد خود التفات بسیار ست تا غایتی که بخواجه محمد خلوتی که ظاهری بس پریشان داشته است
التفات بسیار دارد و یکی از علماء هرات که بزهد و ورع مشهور بوده و در سلوک راه خدای تعالی جد
تمام داشته بصحبت وی آمده بود و اظهار طلب کرده وی را گفته است که بهرات رجوع می باید کرد و
با اهل بیت می باید بود هر چند الحاح کرده فائده نداشته چون بموجب امر وی باز گشته و بهرات
رسیده عنقریب بیمار شده و بجوار رحمت حق پیوسته بخاطر می آید که در حجره جام در سرای که تعلق
بوالدین فقیر می داشت نزول فرموده بود و من چنان خرد بودم که مرا پیش زانوی خود نشانده بود
و بانگشت مبارک خود نامهای مشهور چون عمر و علی بر روی هوا می نوشت و من آن را می خواندم
تبسم می نمود و تعجب می فرمود و از آن شفقت و لطف وی در دل من تخم محبت و ارادت این طائفه شد
و از آن وقت باز هر روز نشو و نمای دیگر می یابم امید میدارم که بر محبت ایشان زیم و در محبت ایشان
میرم و در زمرهٔ محبان ایشان برانگیخته شوم اَللّٰهُمَّ اَحْیِنِیْ مِسْکِیْنًا وَّاَمِتْنِیْ مِسْکِیْنًا وَ
احْشُرْنِیْ فِیْ زُمْرَةِ الْمَسَاکِیْنِ بعد از سنه عشرین و ثمانمایة از خراسان عزیمت زیارت
حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا کرد و از آنجا بمصر رفت و آنجا بجوار رحمت حق پیوست و قبر وی
در قرافه است نزدیک بقبر امام شافعی رضی الله تعالی عنه و آنجا بسیدی فخر الدین مشهور است

شاه علی فراهی رحمه الله تعالی وی از مریدان شیخ رکن الدین علاء الدوله است پیشتر حاکم
فره بوده و معمر گشته بود خواست که از حکومت استعفا کند و در آخر حیات منزوی شود و بطاعت و عبادت

اشتغال

اشتغال نماید پسر خود شاه علی را بجانب اردوی پادشاه وقت فرستاد تا منشور حکومت بنام خود بستاند
و پدر وی را معذور دارند گذر وی بر نواحی سمنان بود و برادران نواحی با قطاع الطریق محاربه افتاد
چنانچه همه متعلقان وی کشته شدند و وی نیز زخمها خورده در میان کشتگان افتاد شیخ رکن الدین
علاء الدوله را در غیب نمودند که در فلان موضع جمعی کشته شدند و در میان ایشان یکی زنده مانده است
و قابلیتی تمام دارد وی را دریاب شیخ بآن موضع رفت هیچکس را زنده نیافت بار دیگر بهمان مامور شد
دیگر بار بهمان موضع رفت هیچکس را زنده نیافت بار سوم بهمان مامور شد تفحص بسیار کرد در یکی
از انها فی الجمله اثر حیات تفرس کرده وی را برداشته همراه خود ببرد و تعهد وی کرد چندانکه بحال خود باز آمد
و جراحتهای وی نکو شد در وی برآورد شیخ وی را گفت اکنون که صحت یافتی بجهت کفایت مهم خود
خواهی به پیش پادشاه رو خواهی بجانب پدر شو وی گفت مرا خاطر نمی خواهد که از خدمت شیخ
مفارقت نمایم می خواهم که دست ارادت در دامن حضرت شیخ زنم آخر پیش پدر رفت و از وی
اجازت خواست و بصحبت شیخ مراجعت نمود و بحسن تربیت شیخ رسید بانچه رسید **شیخ محمد شاه
فراهی رحمه الله تعالی** بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است و بیک واسطه مرید شاه علی
فراهی ست و در آخر حیات عزم حج کرد و از راه هرمز چون بمنوجان رسید بیمار شد و همانجا وفات
یافت و قبر وی آنجاست صاحب کشف و کرامات و الهام بوده است گویند که در سفر حج بشهری
رسید که آنجا خراباتی بود مراقب نشسته بود ناگاه صیحه زد یکی از علما که همراه بود سبب آن پرسید
گفت خرابات این شهر بمن کشف شد زنی دیدم بغایت جمیله گفتم خداوندا او را بمن بخش بسر من
در دادند که چرا نگوئی که ترا بوی بخشیم آن زن در همان وقت توفیق توبه یافت **شیخ بهاء الدین
عمر قدس الله تعالی روحه** وی خواهرزادهٔ شیخ محمد شاه است و مرید وی و از بعضی اکابر
استماع دارم که می گفت معلوم نیست که در سلسلهٔ اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله چون او ئی بوده باشد
از صغر سن مجذوب بوده است و آثار جذبه بروی ظاهر بود در اوقات اداء صلوة کسی را می نشاند
که بر کمیت اعداد رکعات وی را تنبیه می کرد که بخود نگاه داشت آن نمیتوانست کرد وقتی در اوائل حال
از غایت تعطشی که این طائفه را می باشد با خال خود شیخ محمد شاه از نا یافت مقصود سخنی میگفته
است خال وی این بیت خوانده بوده است بیت اگر نالد کسی نالد که یاری در سفر دارد

تو باری از چه می نالی که یاری در بغل داری * عادت وی چنان بود که چون در مسجد جامع حاضر
شدی با حکام و خواص ایشان در باب کفایت مهمات مسلمان سخنی گفتی و اکثر احوال وی بدان
گذشتی عزیزی از محرمان وی از وی سوال کرده بود که سبب آنکه در مسجد این همه سخن گفته میشود
چیست گفته بود اگر خاموش می نشینم و خود را باین گفت و گوی مشغول نمی سازم مغلوب و مستهلک
می گردم حواس من از کار می افتد نه گوش می شنود و نه چشم می بیند روزی درویشی در وقت طلوع
آفتاب پیش وی در آمده بود او سر بزانوی مراقبه نشسته بوده سر برداشته و فرموده که هیچ میتواند بود
که از وقت نماز بامداد تا این ساعت کسی حضرت حق را سبحانه و تعالی پنجاه هزار سال طاعت و عبادت
کند ازین سخن چنان معلوم میشود که دران وقت زمان انبساط بوی بسطی واقع شده بود و پنجاه هزار
سال نموده و آنرا صرف طاعت کرده وی صایم الدهر بود خدمت مخدومی مولانا سعد الدین کاشغری
رحمه الله حکایت میکرد که ویرا در بیابان مکه مرضی عارض شد هرچند اصحاب مبالغه کردند افطار نکرد
یک روز دیدم که جماعتی از اهل غیب بجانب محفهٔ وی می رفتند چون بدر محفهٔ وی رسیدند در نیامدند
و بگذشتند من آن قصه را باوی گفتم گفت آری قطب بود و اصحاب وی آن وقت که بدر محفه رسیدند
من پای خود دراز کرده بودم دانستند برگذشتند من پای خود گرد آوردم بازگشتند و پیش من آمدند
و فاتحه خواندند خدمت مولانا می فرمود که همان روز آثار صحت بر وی ظاهر شد و احتیاج بآن نشد
که افطار کند این فقیر را این بیت از وی بر خاطر است که در وقتی که بعضی فقیران را بدوام توجه و
اقبال به مطلوب حقیقی که ترغیب می کرد میخواند بیت دلارامی که داری دل درو بند +
دگر چشم از همه عالم فرو بند + توفی قدس الله تعالی سره یَوْمَ الثُّلَثَاء سَلْخَ رَبِیْعِ الْاَوَّلِ
سَنَةَ سَبْعٍ وَخَمْسِیْنَ وَثَمَانَمِائَةٍ عَلَیْهِ الرَّحْمَةُ وَالْمَغْفِرَةُ و چون وفات یافت
فرزند بزرگوار او و سایر اصحاب وی در قریه خاره در همان منزل که وی آنجا می نشست بحفر قبر وی
اشتغال نمودند سلطان وقت استدعا نمود که قبر وی در نزدیک شهر باشد قبول کردند و چون
سلطان به نماز وی حاضر شد جنازهٔ وی را مقدار راه بدوش خود گرفته ببرد و بجانب شمال
عیدگاه هرات دفن کردند و عمارت عالیه فرمود و حالا معروف و مشهور است یُزَارُ و یُتَبَرَّکُ بِهِ
مولانا شمس الدین محمد اسد رحمه الله تعالی در علوم ظاهر بجودت طبع و حدت فهم شهرتی

تمام داشت می فرمود که در آوان تحصیل مرا داعیهٔ سلوک راه خدا تعالی قوی شد دران وقت خدمت
زین الدین خوافی رحمه الله تعالی بارشاد طالبان و تربیت مریدان مشغول بود روزی بمجلس وی
رسیدم با جمعی بیعت می کرد و ایشان را توبه میداد و تلقین ذکر می کرد و قاعدهٔ درویشان می باشد
که وقتی که شیخ دست درویشی را در وقت بیعت می گیرد بعضی دامن آن درویش را می گیرند و بعضی
دامن آن دوم را تا بآنجا که برسد من نیز دامن بعضی از آنها را گرفتم چون ازان مجلس بیرون آمدم
در مدرسه در همان خانه که تحصیل می کردم بذکر مشغول می بودم و در خود روز بروز تاثیر ذکر را زیادت
می دیدم تا آنکه باطن من بالکلیه بآن جانب منجذب شد و ترک تحصیل کردم وی با خدمت شیخ
بهاء الدین عمر صحبت بسیار داشته بود و از معینات نشسته چنانکه مردم را اعتقاد آن بود که
مرید وی ست اما وی بآن اعتراف نداشت و بصحبت مولانا فخر الدین لورستانی نیز رسیده بود و خدمت
مولانا جامه خود در وی پوشانیده بود و آنرا گاهی بر سبیل تبرک می پوشید و در آخر با خدمت مولانا
سعد الدین کاشغری بهم بسیار صحبت می داشتند و خدمت مولانا سعد الدین تعظیم و تقدیم وی
میکرد و یکبار در راهی باوی می رفتم بتقریب سخن وی بآنجا رسید که گفت مرا درین چند روز امری
واقع شد که هرگز مرا بخود گمان آن نمی بود و توقع آن نمی داشتم و بر سبیل اجمال اشارتی بآن کرد
بوجهی که من ازان تحقق وی بمقام جمع فهم کردم والله تعالی اعلم قَالَ بَعْضُ الْعَارِفِیْنَ اِذَا
تَجَلَّی اللهُ سُبْحَانَهُ بِذَاتِهِ لِاَحَدٍ یَرٰی کُلَّ الذَّوَاتِ وَالصِّفَاتِ وَالْاَفْعَالِ مُتَلَاشِیَةً
فِیْ اَشِعَّةِ ذَاتِهِ وَصِفَاتِهِ وَاَفْعَالِهِ وَیَجِدُ نَفْسَهُ مَعَ جَمِیْعِ الْمَخْلُوْقَاتِ کَاَنَّهَا مُدَبِّرَةٌ لَهَا وَهِیَ
اَعْضَاؤُهَا لَا یُلِمُّ بِوَاحِدٍ مِنْهَا شَیْءٌ اِلَّا وَیَرَاهُ مُلِمًّا بِهِ وَیَرٰی ذَاتَهُ الذَّاتَ الْوَاحِدَةَ
وَصِفَتَهُ صِفَتَهَا وَفِعْلَهُ فِعْلَهَا لِاسْتِهْلَاکِهِ بِالْکُلِّیَّةِ فِیْ عَیْنِ التَّوْحِیْدِ وَلَیْسَ لِلْاِنْسَانِ
وَرَاءَ هٰذِهِ الْمَرْتَبَةِ مَقَامٌ فِی التَّوْحِیْدِ وَلَمَّا انْجَذَبَ بَصِیْرَةُ الرُّوْحِ اِلٰی مُشَاهَدَةِ

ه قوله بعض العارفین
یعنی گفته اند بعضی عارفان که چون
خدای تعالی بذات خود بکسی تجلی کند این کس جمیع ذوات
موجودات و صفات و افعال ایشان را متلاشی یابد در اشعهٔ
ذات و صفات و افعال سبحانه و نسبت نفس خود بهمه
چنان یابد که گویا وی مدبران موجودات است و این
موجودات نسبت باوی اعضای وی اند و فرود نمی آید
چیزی بهیچ یکی ازین موجودات و مخلوقات الا آنکه خود را
می بیند که بآن فرود آمده و می بیند ذات خود را ذات
واحد و صفت خود را صفت وی و فعل خود را
فعل وی بنا بر آنکه بالکلیه
مستهلک شده

جمال الذات استتر نور العقل الفارق بین الاشیاء فی غلبة نور الذات القدیمة وارتفع
التمیز بین القدم والحدوث لزهوق الباطل عند مجیء الحق وتسمى هذه الحالة جمعا
روزی پیش وی خربزه بریدند بسیار لطیف وشیرین بود چون چشید دست از آن باز کشید سبب
آن باز پرسیدند گفت لتذاذ بآن مرا از انچه در آنم باز می آرد وی را حالی تمام و وجدی عظیم بود چون
در مجلس سماع حال بر وی متغیر شدی صیحات و زعقات زدی که اثر بمجلسیان سرایت کردی
وهمه را حال و وقت خوش گشتی توفی رحمه الله لیلة الجمعة غره رمضان سنة اربع وستین وثمانمایه وقبر وی
در گازرگاه است در پایان قبر شیخ الاسلام قدس الله تعالی سره **شیخ بهاء الدین ولد**
رحمه الله تعالی بعضی گفته اند که وی بصحبت شیخ نجم الدین کبری رسیده است و از خلفاء
وی ست نام وی محمد بن الحسین بن احمد الخطیب البکری ست از فرزندان امیر المومنین ابابکر ست
رضی الله تعالی عنه و مادر وی دختر بادشاه خراسان علاء الدین محمد بن خوارزمشاه بود حضرت
رسالت صلی الله علیه وآله وسلم وی را در خواب بشارت فرمود که دختر خود را به حسین خطیبی نکاح کن و بعد از
نهم ماه بهاء الدین ولد متولد شد و چون دو ساله شد والد وی نقل کرد و چون بسن تمیز رسید
بتحصیل علوم دینی و معارف یقینی مشغول شد تا کمال وی بجائی رسید که حضرت رسالت صلی الله
علیه وآله وسلم وی را در واقعه سلطان العلماء لقب نهاد و چون وی را ظهوری تمام حاصل شد و مرجع
خواص و عوام گشت جمعی از علما چون امام فخر الدین رازی وغیره را بر وی عرق حسد بجنبید
وی را بخروج بسلطان وقت متهم داشتند وی را از شهر بلخ عذر خواستند و در آن وقت مولانا جلال الدین
خردسال بود از راه بغداد بمکه توجه نمودند چون ببغداد رسیدند جمعی پرسیدند که اینان چه طائفه اند
و از کجا می آیند و بکجا می روند مولانا بهاء الدین فرمود که من الله والی الله ولا حول
ولا قوة الا بالله این سخن را بخدمت شیخ شهاب الدین سهروردی رسانیدند فرمود
ما هذا الا بهاء الدین البلخی وخدمت شیخ استقبال کرد چون برابر مولانا رسید
از استر فرود آمد و زانوی مولانا را بوسید و بجانب خانقاه استدعا کرد مولانا گفت موالی را
مدرسه مناسب ترست در مستنصریه نزول کرد و خدمت شیخ بدست خود موزه وی را کشید
روز سوم عزیمت مکه مبارکه نمودند و بعد از مراجعت بجانب روم متوجه شدند چهار سال در

آذربایجان بودند وهفت سال در لارنده و در لارنده خدمت مولانا جلال الدین را در سن
هژده سالگی کدخدا ساختند و در ثلاث وعشرین وستمایه سلطان ولد متولد شد و چون سلطان ولد
بزرگ شد هر کس ایشان را نشناختی و با مولانا جلال الدین مانند بودی هر که ببدیدی برادران پنداشتی بعد از آن
سلطان ایشان را از لارنده بقونیه استدعا کرد و مولانا بهاء الدین ولد آنجا بجوار رحمت حق پیوست
سید برهان الدین محقق رحمه الله تعالی وی سید ست حسینی از ترمذ ست از مریدان و
تربیت یافتگان مولانا بهاء الدین ولد بسبب اشراف او بر خواطر در خراسان و ترمذ بسید سر دان
مشهور بود همان روز که مولانا بهاء الدین ولد وفات شد وی در ترمذ با جمعی نشسته بود گفت دریغا
که حضرت استاد و شیخم ازین عالم رحلت فرمود و بعد از چند روز بجهت تربیت مولانا جلال الدین
بقونیه متوجه شد و خدمت مولانا مدت نه سال تمام در خدمت و ملازمت وی نیازمندی نمود و
تربیتها یافت گفته اند که چون خدمت شیخ شهاب الدین سهروردی بروم آمده بود بدیدن سید
برهان الدین آمد سید بر خاکستر نشسته بود از جای نجنبید شیخ از دور تعظیم کرد و بنشست و سخنی
واقع نشد مریدان پرسیدند که موجب سکوت چه بود شیخ فرمود که پیش اهل حال زبان حال می باید
نه زبان قال پرسیدند که وی را چگونه یافتند گفت که دریائیست مواج پر از درر معانی و حقایق محمدی
بغایت آشکارا و بغایت پنهان و خدمت شیخ صلاح الدین رحمه الله تعالی از جمله مریدان سید
بوده سید می فرموده که حالم را بشیخ صلاح الدین بخشیدم و قالم را بمولانا و مزار متبرک سید در دار الفتح
قیصریه است سلام الله تعالی وتحیاته علیهم وعلی جمیع عباد الله الصالحین
مولانا جلال الدین محمد البلخی الرومی قدس الله تعالی سره ولادت خدمت مولانا
در بلخ بوده است در ششم ربیع الاول سنة اربع وستمایه می گویند که خدمت مولانا از پنج سالگی
باز صور روحانی و اشکال غیبی یعنی سفره ملائکه و بررة جن و خواص انس که مستوران قباب عزت اند
ظاهر می شده اند و متمثل می گشته بخط مولانا بهاء الدین ولد نوشته یافته اند که جلال الدین محمد در شهر
بلخ شش ساله بوده که روز آدینه با چند کودک دیگر بر بامهای خانههای ما سیر میکردند یکی از آن کودکان
با دیگری گفته باشد که بیا تا ازین بام بر آن بام جهیم جلال الدین محمد گفته است این نوع حرکت از سگ و گربه
و جانوران دیگر می آید حیف باشد که آدمی باینها مشغول شود اگر در جان شما قوتی هست بیائید تا سوی

آسمان پریدیم و در آن حالت ساعتی از نظر کودکان غائب شد فریاد برآوردند بعد از لحظه رنگ وی
دیگرگون شده و چشمش متغیر شده باز آمد و گفت آن ساعت که با شما سخن می گفتم دیدم که جماعتی
سبز قبایان مرا از میان شما برگرفتند و بگرد آسمان ها گردانیدند و عجائب ملکوت را بمن نمودند و چون
آواز فریاد و فغان شما بر آمد بازم باین جایگاه فرود آوردند و گویند که در آن سن هر سه چهار روز یکبار
افطار می کرده و گویند که در آن وقت که بحجه رفته اند در نیشاپور بصحبت شیخ فریدالدین عطار رسیده بود و
شیخ کتاب اسرارنامه بوی داده بود و آن را پیوسته با خود می داشت خدمت مولوی می فرموده است
که من این جسم نیستم که در نظر عاشقان منظورم بلکه من آن ذوقم و آن خوشی ام که در باطن مریدان
از کلام من سر می زند الله الله چون آن دم را یابی و آن ذوق را بچشی غنیمت میدار و شکرها
می گذار که من آنم در خدمت مولوی گفتند فلان می گوید که دل و جان من بخدمت ست فرمود که
خموش در میان مردم این نوع دروغ مانده ست که می گویند او آن چنان دل و جان را از کجا یافت که
در خدمت مردان باشد بعد از آن روی بسوی چلبی حسام الدین کرد و گفت که انشاء الله با اولیاء حق زانو بر زانو
باید نشستن که آن قرب را اثرهاست عظیم رباعی یکی لحظه از او دوری نشاید + که از دوری
خرابیها فزاید + بهر حالی که باشی پیش او باش + که از نزدیک بودن مهر زاید + و فرموده است
که مرغی از زمین بالا پرد اگرچه بآسمان نرسد اما اینقدر باشد که از دام دورتر باشد و برهد و همچنین
اگر کسی درویش شود و بکمال درویشی نرسد اما اینقدر باشد که از زمره خلق و اهل بازار ممتاز
باشد و از زحمتهای دنیا برهد و سبکبار گردد که نَجَا الْمُخِفُّونَ وَهَلَكَ الْمُثْقِلُونَ یکی از
ابنای دنیا پیش خدمت مولوی عذر خواهی میکرد که در خدمت مقصرم فرمود که حاجت باعتذار
نیست آن قدر که دیگران از آمدن تو منت دارند ما از ناآمدن منت داریم یکی از اصحاب را
غمناک دید فرمود همه دلتنگی از دل نهادگی برین عالم ست مردی آنست که آزاد باشی ازین
جهان و خود را غریب دانی در هر رنگی که بنگری و هر مزه که بچشی دانی که با آن نمانی و جای دیگر
روی هیچ دلتنگ نباشی و فرموده است که آزاد مرد آن ست که از رنجانیدن کس نرنجد و
جوانمرد آن باشد که مستحق رنجانیدن را نرنجاند مولانا سراج الدین قونیوی صاحب صدر و بزرگ وقت
بوده اما با خدمت مولوی خوش نبوده پیش وی تقریر کردند که مولانا گفته است که من با هفتاد و سه

مذهب یکی ام چون صاحب غرض بود خواست که مولانا را برنجاند و بی حرمتی کند یکی از نزدیکان خود که
دانشمند بزرگ بود فرستاد که بر سر جمعی از مولانا بپرس که تو چنین گفته اگر اقرار کند او را دشنام بسیار بده و
برنجان آن کس بیامد و بر ملا سوال کرد که شما چنین گفته اید که من با هفتاد و سه مذهب یکی ام گفت
گفته ام آن کس زبان بگشاد و دشنام و سفاهت آغاز کرد مولانا بخندید و گفت با این نیز که تو می گویی
هم یکی ام آن کس خجل شده بازگشت شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که مرا این سخن وی بغایت خوش آمده است
خدمت مولوی همواره از خادم سوال کردی که در خانه ما امروز چیزی هست اگر گفتی خیر ست هیچ
چیزی نیست منبسط گشتی و شکرها کردی که الحمدلله که خانه ما امروز بخانه پیغمبر می ماند صلی الله علیه و آله
وسلم و اگر گفتی ما لابد مطبخ مهیاست منفعل گشتی و گفتی ازین خانه بوی فرعون می آید و گویند که در مجلس
وی شمع هرگز نگذاشتندی الا بنادر بغیر از روغن و چراغ گفتی هٰذَا لِلْمُلُوكِ وَهٰذَا لِلصَّعَالِيكِ
روزی در مجلس وی حکایت شیخ اوحدالدین کرمانی رحمه الله تعالی می کردند که وی مردی شاهدباز بود
اما پاکباز بوده و کاری ناشایست نمیکرده فرمود کاشکی کردی و گذشتی بیت ای برادر بی نهایت
درگهی ست + بر هر آنچه می رسی بر وی مایست + روزی می فرمود که آواز رباب صریر باب
بهشت ست که ما می شنویم منکری گفت ما نیز همان آواز می شنویم چونست که چنان گرم نمی شنویم
که مولانا خدمت مولوی فرمود کلا و حاشا که آنچه ما می شنویم آواز باز شدن آن در ست
و آنچه وی می شنود آواز فراز شدن و فرموده است که کسی بخلوت درویشی در آمد گفت چرا تنها
نشسته گفت این دم تنها شدم که تو آمدی و مرا از حق مانع آمدی جماعتی از خدمت مولوی التماس
امامت کردند و خدمت شیخ صدرالدین قونیوی نیز در آن جماعت بود گفت ما مردم ابدالیم هر جائی
که می رسیم می نشینیم و می خیزیم امامت را ارباب تصوف و تمکین لایقند بخدمت شیخ صدرالدین قونیوی
اشارت کرد تا امام شد فرمود مَنْ صَلَّى خَلْفَ إِمَامٍ تَقِيٍّ فَكَأَنَّمَا صَلَّى خَلْفَ نَبِيٍّ روزی خدمت
مولانا در سماع بود درویشی را در خاطر گذشت که سوال کند که فقر چیست مولانا در اثنای سماع
این رباعی خواند رباعی اَلْجَوْهَرُ فَقْرٌ وَسِوَى الْفَقْرِ عَرَضٌ + اَلْفَقْرُ شِفَاءٌ وَسِوَى
الْفَقْرِ مَرَضٌ + اَلْعَالَمُ كُلُّهُ خِدَاعٌ وَغُرُورٌ + وَالْفَقْرُ مِنَ الْعَالَمِ سِرٌّ وَغَرَضٌ + از وی پرسیدند
که درویش کی گناه کند گفت مگر طعام بی اشتها خورد که طعام بی اشتها خوردن درویش را

گناهی عظیم ست و فرموده است که صحبت عزیزست لا تُصاحِبُوا غَيْرَ اَبْنَاءِ الْجِنْسِ و گفته که
درین معنی حضرت خداوندم شمس الدین تبریزی قدس سره فرموده که علامت مرید قبول یافته
آنست که اصلاً با مردم بیگانه صحبت نتواند داشتن و اگر ناگاه در صحبت بیگانه افتد چنان نشیند
که منافق در مسجد و کودک در مکتب و اسیر در زندان و در مرض اخیر با اصحاب گفته است که از رفتن
من غمناک مشوید که نور منصور رحمه الله تعالی بعد از صد و پنجاه سال بر روح شیخ فریدالدین
عطار رحمه الله تجلی کرد و مرشد او شد و گفت در هر حالتی که باشید با من باشید و مرا یاد کنید تا من شما را
مدد و معاون باشم در هر لباسی که باشم دیگر فرمود که در عالم ما را دو تعلق ست یکی به بدن یکی
بشما و چون بعنایت حق سبحانه فرد و مجرد شوم و عالم تجرید و تفرید روی نماید آن تعلق نیز از آن
شما خواهد بود خدمت شیخ صدرالدین قدس سره بعیادت وی آمد فرمود که شَفَاكَ اللهُ شِفَاءً
عاجِلاً رفع درجات باشد امیدست که صحت باشد خدمت مولانا جان عالمیان است فرمود
که بعد ازین شَفَاكَ اللهُ شما را باد همانا که در میان عاشق و معشوق پیراهنی از شعر بیش
نمانده است نمی خواهید که نور بنور پیوندد بیت من شدم عریان ز تن او از خیال می خرامم
در نهایات الوصال + شیخ با اصحاب گریان شدند حضرت مولانا این غزل فرمود ع
چه می دانی که در باطن چه شاه همنشین دارم + و خدمت مولانا در وصیت اصحاب چنین فرموده است
اُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَبِقِلَّةِ الطَّعَامِ وَقِلَّةِ الْمَنَامِ وَقِلَّةِ
الْكَلَامِ وَهِجْرَانِ الْمَعَاصِي وَالْآثَامِ وَمُوَاظَبَةِ الصِّيَامِ وَدَوَامِ الْقِيَامِ وَ
تَرْكِ الشَّهَوَاتِ عَلَى الدَّوَامِ وَاحْتِمَالِ الْجَفَاءِ مِنْ جَمِيعِ الْاَنَامِ وَتَرْكِ
مُجَالَسَةِ السُّفَهَاءِ وَالْعَوَامِ وَمُصَاحَبَةِ الصَّالِحِينَ وَالْكِرَامِ وَاِنَّ خَيْرَ
النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ وَخَيْرُ الْكَلَامِ مَا قَلَّ وَدَلَّ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ

سوال کردند که بخلافت مولوی مناسب کیست فرمود که چلپی حسام الدین تا سه بار این سوال و
جواب مکرر شد چهارم بار گفتند که نسبت به سلطان ولد چه می فرمایند فرمود که وی پهلوان ست
حاجت بوصیت نیست چلپی حسام الدین پرسید که نماز شما را که گذارد فرمود که شیخ صدرالدین و فرمود
که یاران ما الذین سوی می کشند و مولانا شمس الدین از آن جانب می خواند یَا قَوْمَنَا اَجِيبُوا
دَاعِيَ اللهِ ناچار رفتنی ست توفی قدس الله تعالی روحه وقت غروب الشمس خامس جمادی الآخر
سنة اثنتين وسبعين وستمائة از شیخ مؤیدالدین جندی سوال کردند که خدمت شیخ
صدرالدین در شان خدمت مولوی چه می گفت گفت والله روزی با خواص یاران مثل
شمس الدین ایکی و فخرالدین عراقی و شرف الدین موصلی و شیخ سعید فرغانی و غیرهم نشسته بودند
سخن از سیرت و سریرت مولانا بیرون آمد حضرت شیخ فرمود اگر بایزید و جنید درین عهد
بودندی غاشیهٔ این مرد مردانه را برگرفتندی و منت بر جان خود نهادندی خوان سالار
فقر محمدی اوست ما بطفیل وی ذوق می کنیم همه اصحاب انصاف دادند و آفرین کردند
بعد از آن خدمت شیخ مؤید گفت من نیز از جمله نیازمندان آن سلطانم و این بیت را بخواند
شعر لَوْ كَانَ فِينَا لِلْاُلُوهِيَّةِ صُورَةٌ ﴿ هِيَ اَنْتَ لَا اَكْنِي وَلَا اَتَرَدَّدُ مولانا
شمس الدین محمد بن علی بن ملک داود التبریزی رحمه الله تعالی خدمت
مولوی در القاب وی چنین نوشته است الْمَوْلَى الْاَعَزُّ الدَّاعِي اِلَى الْخَيْرِ خُلَاصَةُ
الْاَرْوَاحِ سِرُّ الْمِشْكٰوةِ وَالزُّجَاجَةِ وَالْمِصْبَاحِ شَمْسُ الْحَقِّ وَالدِّينِ نُورُ اللهِ
فِي الْاَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ وی گفته است هنوز در مکتب بودم و مراهق نشده بودم اگر
چهل روز برین گذشتی از عشق سیرت محمدی مرا آرزوی طعام نبودی و اگر سخن طعام گفتندی
بدست و سر منع آن می کردمی وی مرید شیخ ابوبکر سله باف تبریزی بوده است و بعضی گفته اند مرید
شیخ رکن الدین سنجاسی بوده است که شیخ اوحدالدین کرمانی نیز مرید وی ست و بعضی گویند که
مرید بابا کمال جندی بوده است و می شاید که بصحبت همه رسیده باشد و از همه تربیت یافته بود
و در آخر حال پیوسته سفر کردی و نمد سیاه پوشیدی و هر جا که رفتی در کاروان سرای

فرود آمدے گویند که چون بخطهٔ بغداد رسید شیخ اوحد الدین کرمانی را دریافت پرسید که
در چه کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم مولانا شمس الدین فرمود اگر بر گردن دمل نداری
چرا بر آسمانش نمی بینی و گویند دران وقت که مولانا شمس الدین در صحبت بابا کمال جندی بوده
شیخ فخر الدین عراقی نیز بموجب فرمودهٔ شیخ بهاء الدین زکریا آنجا بوده است و در هر فتحی و کشفی
که شیخ فخر الدین عراقی را روی می نمود آن را در لباس نظم و نثر اظهار می کرده به نظر بابا کمال
جندی می رسانید و شیخ شمس الدین ازان هیچ چیز اظهار نمی کرد روزی بابا کمال وی را گفت فرزند
شمس الدین ازان اسرار و حقایق که فرزند فخر الدین عراقی ظاهر می کند بر تو هیچ لایح نمی شود گفت
بیش ازان مشاهده می افتد اما بواسطهٔ آنکه وی بعضی از علوم مصطلحات ورزیده میتواند که آنها را
در لباس نیکو جلوه دهد مرا آن قوت نیست بابا کمال فرمود که حق سبحانه و تعالے
ترا مصاحبی روزی کند که معارف و حقائق اولین و آخرین را بنام تو اظهار کند و ینابیع حکم از دل او
بر زبانش جاری شود و بلباس حرف و صوت در آید طراز آن لباس نام تو باشد گویند که مولانا
شمس الدین در تاریخ سنهٔ اثنتین و اربعین و ستمایة از اثنای مسافرت بقونیه رسیده در خانه
شکر ریزان فرود آمد و خدمت مولانا دران زمان بتدریس علوم مشغول بود روزی با جماعتی
فضلا از مدرسه بیرون آمد و از پیش خان شکر ریزان می گذشت خدمت مولانا شمس الدین
پیش آمد و عنان مرکب مولانا را بگرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بزرگتر است
یا مصطفے صلی الله علیه و آله و سلم مولانا گفت از هیبت آن سوال گوئیا که هفت
آسمان از یکدیگر جدا شد و بر زمین ریخت و آتشی عظیم از باطن من بر دماغ من زد و
ازانجا دیدم که دودے تا ساق عرش بر آمد بعد ازان جواب دادم که مصطفے صلے الله
علیه و آله و سلم بزرگترین همه عالمیان ست چه جای بایزید ست گفت پس چه معنی دارد
که مصطفے صلے الله علیه و آله و سلم می فرماید که مَا عَرَفْنَاکَ حَقَّ مَعْرِفَتِکَ

و ابو یزید می گوید سُبْحَانِی مَا اَعْظَمَ شَانِی وَ اَنَا سُلْطَانُ السَّلَاطِیْنَ نیز گفته است گفتم که
ابو یزید را تشنگی از جرعه ساکن شد و دم از سیرابی زد کوزهٔ ادراک وی ازان پر شد و آن نور بقدر روزن
خانهٔ او بود اما مصطفے را صلی الله علیه و آله و سلم استسقاء عظیم و تشنگی در تشنگی بود و سینهٔ مبارکش
بشرح اَلَمْ نَشْرَحْ لَکَ صَدْرَکَ اَرْضُ اللهِ وَاسِعَةٌ گشته بود لاجرم دم از تشنگی زد و هر روز در
استدعاء زیادتی قربت بود مولانا شمس الدین نعره بزد و بیفتاد مولانا از استر فرود آمد و شاگردان را
فرمود تا او را برگرفتند و بمدرسه بردند تا بخود باز آمد سر مبارک او بر زانو نهاده بود بعد ازان دست
او را بگرفت و روانه شد و مدت سه ماه در خلوت لیلاً و نهاراً بصوم وصال نشستند که اصلاً بیرون
نیامدند و کسی را زهره نبود که در خلوت ایشان در آید روزی خدمت مولانا شمس الدین از
مولانا شاهدی التماس کرد مولانا حرم خود را دست گرفته در میان آورد و فرمود که او خواهر جانی
منست گفت نازنین پسری می خواهم فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش آورد فرمود که وی فرزند
منست حالیا اگر قدری شراب دست میداد ذوقی میکردم مولانا بیرون آمد و سبوئی از محله
جهودان پر کرده بر گردن خود بیاورد مولانا شمس الدین فرمود که من قوت مطاوعت و سعت مشرب مولانا را
امتحان میکردم و از هر چه گویند زیادت ست و فرموده است ازین مشائخ می پرسم که لِیْ مَعَ اللهِ
وَقْتٌ این وقت مستمر باشد گویند که نی مستمر نباشد و فرموده که شخصی درویشی را از امت حضرت
محمد صلی الله علیه و سلم دعا کرد و گفت خدایتعالی ترا جمعیت دهاد گفت هی هی این چه دعا مکن بلکه دعا کن
که یا رب جمعیت ازو بردار خدایا تفرقه اش ده که من عاجز شده ام در جمعیت و فرموده است
که یکی گفت در سقایه نام حق نباید گفت و قرآن نشاید خواند مگر آهسته گفتم آنرا چه کنم
که او را از خود جدا نمی توانم کرد شاه از اسپ فرود نمی آید اسپ بیچاره چه کند و بعضے
گفته اند که چون خدمت مولانا شمس الدین بقونیه رسید و بمجلس مولانا در آمد خدمت مولانا
در کنار حوضی نشسته بود و کتابی چند پیش خود نهاده پرسید که این چه کتابهاست مولانا گفت که
این را قیل و قال می گویند ترا بااین چه کار خدمت مولانا شمس الدین دست دراز کرده همه کتابها
را در آب انداخت خدمت مولانا بتاسف تمام گفت هی درویش چه کردی بعضی ازانها فوائد
والد من بود که دیگر یافته نمیشود شیخ شمس الدین دست در آب کرد و یگان یگان کتابها را

بحسب متابعت و تبعیت نبی صلی الله علیه و آله و سلم و دوام این معنی در او لیا امت نادر می باشد از جمله تو او راست حال شیخ شمس الدین

بیرون آورد و آب در هیچ یک اثر نکرده بود خدمت مولانا گفت این چه سرست شیخ شمس الدین
گفت این ذوق و حالست ترا ازین چه خبر بعد ازان با یکدیگر بنیاد صحبت کردند چنانکه
گذشت شبی خدمت شیخ شمس الدین رح با خدمت مولانا در خلوت نشسته بودند
شخصی از بیرون در شیخ را اشارت کرد تا بیرون آید فی الحال برخاست و با مولانا
گفت بکشتنم می خوانند بعد از توقف بسیار خدمت مولانا فرمود اَلَا لَهُ الْخَلْقُ
وَالْاَمْرُ تَبَارَکَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِیْنَ هفت کس دست یکی کرده بودند
و در کمینگاه ایستاده کاردی براندند شیخ نعره زد چنانکه آن جماعت بیهوش
شدند و بیفتادند و یکی از انها علاء الدین محمد بود فرزند مولانا که بداغ اِنَّهٗ لَیْسَ مِنْ
اَهْلِکَ اتسام یافته و چون آن جماعت بهوش باز آمدند غیر از چند قطرهٔ خون هیچ ندیدند
ازان روز تا این غایت نشانی ازان سلطان معنی پیدا نیست وَکَانَ ذٰلِکَ فِیْ
شُهُوْرِ سَنَةِ خَمْسٍ وَّاَرْبَعِیْنَ وَسِتِّمِائَةٍ و آن ناکسان در اندک زمانی هر یک
ببلائی مبتلا شدند و هلاک گشتند و علاء الدین محمد را علتی عجب پیدا شد و هم دران ایام وفات
یافت و خدمت مولانا بجنازهٔ وی حاضر نشد و بعضی گفته اند شیخ شمس الدین در جنب
مولانا بهاء الدین ولد مدفونست و بعضی گفته اند آن ناکسان بدن مبارکش را در چاهی
انداخته بودند شبی سلطان ولد در خواب دید که شیخ شمس الدین اشارت کرد که در فلان چاه
خفته ام نیم شب یاران محرم را جمع کرد و در مدرسهٔ مولانا بپهلوی بانی مدرسه امیر بدر الدین
دفن کردند والله اعلم

شیخ صلاح الدین فریدون القونیوی المعروف بزرکوب

رحمه الله تعالی وی در بدایت حال مرید سید برهان الدین محقق ترمذی بود روزی خدمت
مولانا از حوالی زرکوبان می گذشت از آواز ضرب ایشان حالی در وی ظاهر شد و بچرخ در آمد
شیخ صلاح الدین به الهام از دکان بیرون جست و سر در قدم مولانا نهاد و خدمت مولانا
وی را در بر گرفت و نوازش بسیار کرد و از وقت نماز پیشین تا نماز دیگر خدمت مولانا در
سماع بود و این غزل میفرمود بیت یکی گنجی پدید آمد درین دکان زرکوبی * زهی صورت زهی معنی زهی

۵۲ قوله انه لیس من اهلک یعنی بدرستیکه او نیست از اهل تو ۱۲
۵۳ قوله وکان ذلک یعنی بود شهادت شیخ شمس الدین در ماههای سال ششصد و چهل و پنج ۱۲
۵۴ القونیوی بضم قاف و سکون واو و فتح نون و سکون نون و کسر یای ...

زهی خوبی زهی خوبی * شیخ صلاح الدین فرمود تا دکان را یغما کردند و از دو کون آزاد شد و در
صحبت مولانا روانه شد خدمت مولانا همان عشقبازی که با شیخ شمس الدین داشت با وی پیش گرفت
و مدت ده سال با وی موانست و مصاحبت داشت روزی از خدمت مولانا سوال کردند که عارف
کیست گفت آنکه از سر تو سخن گوید و تو خاموش باشی و آن چنان مرد صلاح الدین ست و چون
سلطان ولد بدرجهٔ بلوغ رسید خدمت مولانا دختر شیخ صلاح الدین را بجهت وی خطبه کرد و چلپی
عارف ازان دختر بود و خدمت شیخ صلاح الدین در قونیه مدفونست در جوار مولانا بهاء الدین
ولد قدس الله تعالی سرهما

شیخ حسام الدین حسن بن محمد بن الحسن بن اخی ترک رحمه الله

تعالی و چون شیخ صلاح الدین بجوار رحمت حق پیوست عنایت خدمت مولانا و خلافت
وی بچلپی حسام الدین منتقل شد و عشقبازی با وی بنیاد نهاد و سبب نظم مثنوی آن بود که
چون چلپی حسام الدین میل اصحاب به الهی نامهٔ حکیم سنائی و منطق طیر شیخ فرید الدین عطار و
مصیبت نامهٔ وی دریافت از خدمت مولانا درخواست کرد که اسرار غزلیات بسیار شد اگر
چنانچه بطرز الهی نامهٔ سنائی یا منطق الطیر کتابی منظوم گردد تا دوستان را یادگاری بود غایت
عنایت باشد خدمت مولانا فی الحال از سر دستار خود کاغذی بدست چلپی حسام الدین داد و در انجا
هژده بیت از اول مثنوی نوشته از انجا که * بشنو از نی چون حکایت میکند * از جدائیها شکایت
می کند * تا آنجا که * پس سخن کوتاه باید والسلام * بعد ازان خدمت مولانا فرمود که پیش ازانکه
از ضمیر شما این داعیه سر بزند از عالم غیب در دلم این القا کرده بود که این نوع کتابی نظم کرده شود
و باهتمام تمام در نظم مثنوی شروع نمود گاه گاه چنان بودی که از اول شب تا مطلع فجر خدمت مولانا املا
می کرد و چلپی حسام الدین می نوشت و مجموع آن نوشته را بآواز بلند بر خدمت مولانا می خواند و
چون مجلد اول باتمام رسید حرم چلپی حسام الدین وفات یافت در میانه فترتی واقع شد بعد از
دو سال چلپی حسام الدین بخدمت مولانا نیازمندی تمام بتقدیم رسانید و بقیهٔ مثنوی را استدعا
نمود چنانکه در مفتتح مجلد ثانی بآن اشارت رفته است بیت مدتی این مثنوی تاخیر شد *
مهلتی بایست تا خون شیر شد * بعد ازان تا آخر کتاب خدمت مولانا املا می فرمود و چلپی حسام الدین
می نوشت روزی چلپی حسام الدین گفت که وقتی که از اصحاب مثنوی مخدومی را می خوانند و اهل حضور

در نور آن مستغرق میشوند می بینم که جماعت غیبیان بکف دور باشها و شمشیرها گرفته حاضر میشوند
و هر که از سر اخلاص آن را صفائی کند بیخ ایمان او را و شاخهای دین او را می برند و کشان کشان
بمستقر سقر می برند خدمت مولانا فرمود که چنانست که دیدی ع دشمن این حرف اندیم در نظر
شد مثل سرنگون اندر سقر ای حسام الدین تو دیدی حال او حق نمودت پاسخ افعال او سلطان
ولد قدس الله تعالی روحه وی سید برهان الدین محقق و شیخ شمس الدین تبریزی را
خدمتهای شایسته کرده بود و با شیخ صلاح الدین که پدر خاتون وی بود ارادت تمام داشت
و پانزده سال چلپی حسام الدین را قایم مقام و خلیفهٔ پدر خود می داشت و لسالهای بسیار کلام
والد خود را بلسان فصیح و بیان فصیح تقریر می کرد و ویرا مثنوی ست بر وزن حدیقهٔ حکیم سنائی
بسی از معارف و اسرار در انجا درج کرده است بارها خدمت مولانا ویرا خطاب کردی که اَنْتَ
اَشْبَهُ النَّاسِ بِي خَلْقًا وَخُلُقًا و عظیم دوستش داشتی گویند که بقلم سطبر بر دیوار مدرسه خود
نوشته بود که بهاء الدین ما نیک بخت است و خوش زیست و خوش می رود والله اعلم و گویند که
روزی ویرا نوازش می فرمود و میگفت بهاء الدین آمدن من باین عالم جهت ظهور تو بود
این همان سخنان قول منست و تو فعل منی روزی خدمت مولانا ویرا گفت بدمشق رو و بطلب مولانا
شمس الدین و چندین سیم و زر با خود ببر و در کفش آن سلطان ریز و کفش مبارکش را طرف روم
بگردان چون بدمشق رسی در صالحیه جائیست مشهور یکسره بآنجا رو که ویرا آنجا یابی که با فرنگی
پسری صاحب جمال شطرنج می بازد چون وی می برد زر می ستاند و چون آن پسر می برد سیلی
می خورد زنهار که انکار نیاری که آن پسر هم ازین طائفه است اما خود را نمی داند می خواهد که ویرا
بوی شناسا گرداند چون سلطان ولد بجانب دمشق رفت مولانا شمس الدین را هم آنجا که نشان
داده بود یافت که با آن پسر شطرنج می باخت با جماعت همراهان پیش وی سر نهادند و رقتها کردند
آن فرنگی پسر چون آن را بدید بزرگی ویرا دانست از بی ادبیها خود خجل شد سر برهنه کرد و ایمان آورد
و بانصاف بایستاده خواست که هر چه دارد بیغما دهد مولانا شمس الدین نگذاشت فرمود که بفرنگستان
باز گرد و عزیزان آن دیار را مشرف گردان قطب آن جماعت باش بعد از آن سلطان ولد زر و سیمی که
آورده بود در کفش مولانا شمس الدین بریخت و کفش ویرا بطرف روم گردانید و از زبان خدمت مولانا و سائر مخلصان بوم

استدعای کرد وی قبول فرمود اسپی که داشت پیش کشید مولانا شمس الدین سوار شد و سلطان
ولد پیاده در رکاب وی روان گشت مولانا شمس الدین فرمود که بهاء الدین سوار شو سر بر زمین
نهاد و گفت شاه سوار و بنده سوار این هرگز روا نباشد از دمشق تا قونیه در رکاب وی پیاده غاشیه
بر دوش رفت چون بقونیه رسید مولانا شمس الدین خدمتهای سلطان ولد را با مولانا تقریر میکرد
و میگفت که من ویرا چنین گفتم و وی جوابم چنین می داد و بشاشت بسیار می نمود پس گفت مرا از
موهبت حق تعالی دو چیز است سر و سر سر را در راه مولانا با خلاص فدا کردم و سر را بهاء الدین
ولد بخشیدم اگر بهاء الدین را عمر نوح بودے و همه را درین راه صرف کردی آنش میسر نه شدے
که درین سفر از من بوی رسید امید ست که از شما نیز نصیبها باید چون خدمت مولانا بجوار حق
پیوستند بعد از روز هفتم چلپی حسام الدین برخاست و با جمع اصحاب پیش سلطان ولد آمد و
گفت می خواهم که بعد الیوم بر جای پدر بنشینی و مخلصان و مریدان را ارشاد کنی و شیخ ما راستین
ما باشی و من در رکاب تو غاشیه بر دوش نهاده بندگی کنم و این بیت بخواند **بیت** بر خانهٔ دل
ای جان آن کیست که ایستاده * بر تخت شه که باشد جز شاه و شاهزاده * سلطان ولد سر نهاد و
بسیار گریست و فرمود که اَلصُّوْفِيُّ اَوْلٰى بِخِرْقَتِهٖ وَالْيَتِيْمُ اَحْرٰى بِخِرْقَتِهٖ همچنانکه در زمان
والدم خلیفه و بزرگوار بودی همچنین درین زمان خلیفه و بزرگوار مائی وی گفته که روزی والدم گفت
که بهاء الدین اگر خواهی که دایم در بهشت برین باشی با همه کس دوست شو و کین کسی را در دل
مدار و این رباعی را بخواند **رباعی** خوشی طلبی ز هیچکس پیش مباش * چون مرهم و موم باش
چون نیش مباش * خواهی که ز هیچکس تو بد نرسد * بدگوی و بدآموز و بداندیش مباش * تمامی انبیا
علیهم السلام این کرده اند و این سیرت را بصورت آورده لاجرم کافهٔ انام و عالمیان مغلوب
خلق ایشان گشته اند و مجذوب لطف ایشان شده چون دوستان را یاد می کنی بوستان
درونت از خوشی می شگفد و از گل و ریحان پر می شود و چون ذکر دشمنان می کنی باغ درونت
از خار و مار پر می شود و پژمرده خاطر می گردی گویند که در شب وفات خود این بیت میخوانده است
بیت امشب شب آنست که بینم شادی * دریابم از خدای خودم آزادی * تُوُفِّيَ قُدِّسَ سِرُّهٗ
لَيْلَةَ يَوْمِ السَّبْتِ الْعَاشِرِ مِنْ شَهْرِ رَجَبَ سَنَةَ اِثْنَیْ عَشَرَ وَسَبْعِمِائَةٍ

شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی روحه آمام یافعی القاب وی چنین نوشته است که استاد زمانه فرید آوانه مَطلَعُ الاَنوارِ وَمَنبَعُ الاَسرارِ دَلیلُ الطَّرِیقَةِ وَتَرجُمانُ الحَقِیقَةِ اُستَاذُ الشُّیُوخِ الاَکَابِرِ الجَامِعُ بَینَ عِلمَی البَاطِنِ وَالظَّاهِرِ قُدوَةُ العَارِفِینَ وَعُمدَةُ السَّالِکِینَ العَالِمُ الرَّبَّانِیُّ شِهَابُ الدِّینِ اَبُو حَفصٍ عُمَرُ بنُ مُحَمَّدٍ البَکرِیُّ الشُّهرَوَردِیُّ قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ از اولاد ابوبکر صدیق است رضی الله عنه وانتساب وی در تصوف بعم وی ابو النجیب سهروردیست وبصحبت شیخ عبد القادر گیلانی رسیده وغیر ایشان از مشایخ وقت بسیاری را دریافته است وگفته اند که مدتی با بعضی از ابدال در جزیرهٔ عبادان بوده وخضر را علیه السلام دریافته شیخ عبد القادر وی را گفته است کانت آخِرُ المَشهُورِینَ بِالعِرَاقِ وی را تصانیف بسیارست چون عوارف ورشف النصائح واعلام الهدی فی عقیدة ارباب التقی وغیرها عوارف را در مکه مبارک تصنیف کرده است هرگاه که بروی امری مشکل شدی بخدای تعالی بازگشتی وطواف خانه کردی وطلب توفیق کردی در رفع اشکال آن وتعیین جهت حق بروی حل شدی ودر وقت خود شیخ الشیوخ بغداد بود وارباب طریقت از بلاد دور ونزدیک استفتاء مسائل از وی کردندی کَتَبَ اِلَیهِ بَعضُهُم یَا سَیِّدِی اِن تَرَکتُ العَمَلَ اَخلَدتُ اِلَی البَطَالَةِ وَاِن عَمِلتُ دَخَلَنِی العُجبُ فَکَتَبَ الشَّیخُ جَوَابَهُ اِعمَل وَاستَغفِرِ اللهَ مِنَ العُجبِ ودر رسالهٔ اقبالیه مذکورست که شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که از شیخ سعد الدین حموی پرسیدند که شیخ محی الدین عربی را چون یافتی گفت بَحرٌ مَوَّاجٌ لَا نِهَایَةَ لَهُ گفتند شیخ شهاب الدین سهروردی را چگونه یافتی گفت نُورُ مُتَابَعَةِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَسَلَّمَ فِی جَبِینِ السُّهرَوَردِیِّ شَیٌٔ آخَرُ وولادت وی در رجب سنهٔ تسع وثلاثین وخمسمائة بوده است ووفات وی در سنهٔ اثنین و

ثلاثین وستمائة شیخ نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی قدس الله تعالی روحه وی عالم بوده وعارف سرچشمهٔ علوم ومعارف وپدر وی از امنای تجار واغنیاء کبار بوده از شام بشیراز آمده بود وآنجا متاهل ومتوطن شده بود شبی وی در خواب دید که امیر المؤمنین علی رضی الله عنه پیش وی طعامی آورد وبا وی بخورد ووی را بشارت داد که حق سبحانه وتعالی ترا فرزندی نجیب وصالح خواهد داد چون آن فرزند بزاد وی را علی نام نهاد بنام حضرت امیر رضی الله عنه ولقب نجیب الدین کرد ووی از بدایت حال محبت فقرا می ورزید وبا ایشان می نشست هرچند پدر وی را لباسهای فاخر می ساخت وطعامهای لذیذ می داد بآن التفات نمی کرد ومیگفت من جامهٔ زنان نمی پوشم وطعام نازکان نمی خورم وجامهای پشمین می پوشید وطعامهای بی تکلف می خورد تا آن زمان که بزرگ شد وداعیهٔ طلب در وی قوت یافت ودر خانهٔ تنها بسر می برد یک شب در خواب دید که از روضهٔ شیخ کبیر پیری بیرون آمد ودر عقب وی شش دیگر پیر بیکراه می رفتند واست یکی در عقب دیگری آن پیر اول در روی وی تبسم کرد ودست وی بگرفت وبدست پیر آخرین داد وگفت این ودیعتی ست که خدای تعالی نزد تو فرستاد چون بیدار شد خواب را با پدر گفت پدرش گفت این خواب را تعبیر نمی توانم کرد مگر شیخ ابراهیم ووی در آن زمان از مجانین عقلا بود کسی پیش وی فرستاد که از تعبیر آن خواب سوال کند چون شیخ ابراهیم آن را بشنید گفت این نیست مگر خواب علی بزغش پیر اول شیخ کبیر است وپیران دیگر آنانکه این طریقه از وی گرفته اند ومی باید که آن پیر آخرین زنده باشد که حوالهٔ تربیت وی باو کرده است می باید که آن شیخ را طلب کند تا بمقصود برسد بعده از پدر اجازت خواست که آن شیخ را طلب کند وبجانب حجاز روان شد چون بشیخ شهاب الدین سهروردی رسید وی را بشناخت که همان کس است که در خواب دیده بود وشیخ نیز بر حال وی اطلاع داشت مضمون خواب وی را با وی بگفت وپیش شیخ ملازم شد وسالها بسر برد وخرقه پوشید ومصنفات شیخ وغیره آن را از شیخ شنید وباذن شیخ بشیراز مراجعت کرد ومتاهل شد وخانقاهی بنا کرد وبارشاد طالبان مشغول گشت وحالات وکرامات وی میان خلق اشتهار یافت ووی را سخنان لطیف ورسالهای شریف ست که از آن بوی انفاس حضرت شیخ شهاب الدین می آید روزی وی را گفتند که سر توحید را

بمثالی روشن بیان کن گفت دو آئینه و سیبی یکی از فضلا حاضر بود این معنی را بنظم آورد و گفت ع
شیخی کامل نجیب دین پیر کهن * این حرف نو آورده بصحرای سخن * گفته که ز وحدت ار مثالی
خواهی * سیبی دو و آئینه تصور می کن * روزی دیگر فرمود که پیوسته وصف خال معشوق
می کنم و این عجب که او را خود خالی نیست پس فرمود که می خواهم که کسی این معنی را بنظم آورد
همان فاضل حاضر بود گفت رباعی ای آنکه ترا بحسن تمثالی نیست * چون حال من از
خال رخت خالی نیست * وصافی من همه ز خال رخ تست * وین طرفه که بر رخ تو خود خالی نیست *
توفی فی شعبان سنة ثمان و سبعین و ستمائة **ظهیر الدین عبد الرحمن بن علی بن**
برغش رحمه الله تعالی وی خلف الصدق و خلیفهٔ بحق بود مر پدر خود را چون مادر وی بوی
حامله شد شیخ شهاب الدین برای وی پارهٔ از خرقهٔ مبارک خود فرستاد چون متولد شد آنرا در وی
پوشانیدند اول خرقه که در دنیا پوشیده آن بود و چون بزرگ شد بخدمت پدر مشغول شد
و تربیت یافت و در ایام حیات پدر خود بحج رفت شب عرفه در خواب دید که بروضهٔ شریفهٔ رسول
صلی الله علیه و آله و سلم آمد و سلام گفت از حجرهٔ شریفه آواز آمد وَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَا
أَبَا النَّجَاشِي پدر وی بران حال مطلع شد و اهل خود را ازان خواب خبر داد و بشارت داد
ایشان را که مراد حاصل شد بعد ازان درس گفت و حدیث نوشت و روایت کرد و تصنیف کرد و
از تصانیف وی یکی آنست که عوارف را ترجمه کرده است و در انجا تحقیقات صادر انه
کشف و الهام بسیار است و بمقامات بلند رسید و بکرامات ارجمند مشهور شد و این
دو بیت را از اشعار شیخ شهاب الدین سهروردی بسیار می خوانده است **شعر** وَقَدْ كُنْتُ
لَا أَرْضَى مِنَ الْوَصْلِ بِالرِّضَى * وَآخُذُ نَا مِنْ فَوْقِ الرِّضَى مُتَبَرِّمًا * فَلَمَّا
تَفَرَّقْنَا وَشَطَّ مَالُنَا * قَنَعْتُ بِطَيْفٍ مِنْكَ يَأْتِي مُسَلِّمًا * تُوُفِّيَ فِي رَمَضَانَ
سَنَةَ سِتَّ عَشَرَ وَسَبْعَمِائَةٍ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى **شیخ محمد یمنی رحمه الله تعالی**
شیخ نجیب الدین برغش قدس سره فرموده که روزی با جمعی از اصحاب در خدمت شیخ
شهاب الدین قدس سره بودم شیخ فرمود که یکی از اصحاب از خانقاه بیرون رو و هر مردی

[illegible]

غریب که آنجا یابد درون آر که بوی آشنائی بمشام من می رسد یکی از اصحاب بیرون رفت
کسی نیافت باز آمد که کسی نیافتم شیخ بهیبت فرمود که دیگر بار برو که بیابی دیگر بار برفت سیاهی
دید اثر غربت و سفر بروی وی را درون آورد قصد آن کرد که در صف نعال بنشیند شیخ گفت
ای شیخ محمد نزدیک آی که از تو بوی آشنائی می آید بگذشت و بپهلوی شیخ بنشست شیخ
و وی با یکدیگر در سر سخنها گفتند پس آن سیاه بوسه بر ران شیخ داد شیخ فرمود تا سفره حاضر کردند
و چیزی می خوردند و من روزه دار بودم شیخ فرمود هر که روزه دار است بحال خود باشد در ان سفره
انار بود شیخ انار می خورد و دانه آن از دهن بیرون می آورد و پیش خود می نهاد و در خاطر من
در گذشت که من دانها را برگیرم که برکت آب دهان شیخ بآن رسیده است و بآن افطار کنم چون
این بر خاطر من گذشت آن سیاه پوست دست فراز کرد و آنرا برگرفت و بخورد و بمن نگریست و تبسم
کرد من دانستم که خاطر مرا دانست چون سفره برداشتند شیخ گفت شیخ محمد حافظ قرآنست ولی
چند وقت است که تنها خوانده است کسی می خواهد که هر روز چیزی بروی خواند هر که از اصحاب شیخ
قرآن حفظ داشت چون عنایت شیخ را باوی دانستند و استدعاء آن کردند و مرا نیز در خاطر گذشت
اما بزبان نیاوردم و حواله باختیار شیخ کردم شیخ وی را حواله بمن کرد و گفت شیخ محمد هر روز پیش
علی شیرازی رو جزوی بروی می خوان چون شب در آمد شیخ عیسی که خادم شیخ بود
بیامد و اناری بیاورد و بعضی ازان خورده و بمن داد و گفت شیخ بعضی ازین خورده است و باقی ترا
فرستاده تا بدان افطار کنی و گفته که بوی بگوی که این عوض آن ثفل انارست که شیخ محمد بخورد پس من
بدان افطار کردم چون نماز صبح بگزاردم و من بخانه رفتم آن سیاه در آمد و سلام کرد من جواب گفتم
بنشست و هیچ نگفت و من نیز هیچ نگفتم که وی هیبتی داشت یک جزو از اول قرآن بخواند و روان
برخاست و بخانه خود رفت و روز دوم همچنین کرد و روز سوم چون وظیفه خود بخواند بایستاد و گفت
میان من و تو حق استادی و شاگردی قدیمی از یمنم و شیراز ندیده ام مرا وصف مشایخ شیراز بگوی من
آغاز کردم و نام هر کس از مشایخ که دران عصر بود در شیراز می گفتم چون نام همه بگفتم گفت نام زهاد
و گوشه نشینان نیز بگوی نام ایشان نیز بگفتم چون تمام شد وی از هوش برفت چنانکه من ترسیدم که مگر بمرد که
نفسش منقطع گشته بود زمانی دراز دران بود و بعد ازان بهوش آمد و گفت رفتم و همه را دیدم اکنون تو نام

ایشان یک یک بازمی گوئی تا من صفت ایشان بگویم من نام ایشان را یک یک می گفتم و وی چنان وصف
ایشان می کرد که سلوک ایشان و حال ایشان و لباس ایشان چگونه است که گوئی که در برابر وی نشسته
بودند و وی ایشان را می دید من تعجب کردم پس در آخر گفت یکی از نها که یاد کردیم که وی را حسین فلان
گویند از مرتبهٔ ولایت افتاد و نام وی از جریدهٔ اولیای محو کردم گفتم سبب چه بود گفت بادشاه شیراز
اتابک ابو بکر را بوی ارادتی پدید آمد و پیش وی رفت و وی را مال و نعمت داد و بسبب آن از نظر
حق بیفتاد پس من این سخن وی را یاد داشتم چون بشیراز آمدم همچنان بود که وی گفته بود پس گفت
دیگری از این زهاد که یاد کردی یکی ترا نشان داده است و باقیست ظاهر کن تا چه بینم هر چند اندیشه
کردم بخاطر من نیامد نظر در کفش من کرد و گفت آن چیست مرا یاد آمد که زاهدی بود در شیراز کفش
دوختی چون بسفر بیرون می آمدم مرا دو جفت کفش تبرک داد و گفت تا نشان باشد که مرا بدعا یاد
داری چه را حتها در وجها که از صحبت وی بمن رسید آنگاه از خدمت شیخ خرقه پوشید و شیخ او را
اجازت الباس خرقه داد و بولایت خود باز گشت و آنجا مشهور شد و خلق بسیار مرید وی شدند

شیخ ابراهیم مجذوب رحمه الله تعالیٰ وی همانست که ذکر وی در بیان احوال شیخ
نجیب الدین علی بزغش گذشت شیخ نجیب الدین گفته است که دیوانهٔ عجب بود و خلق می گفتند
که وقت باشد که چندروز هیچ نخورد و وقت باشد که بیک دفعه صد من بخورد و وی را احوال و
کرامات عجیب می گفتند مرا آرزوی صحبت وی بود وی را گفتم بیا تا یک روز هم صحبت باشیم
اجابت نمی کرد یکبار آخر روزی وی را در بازار دیدم میان زمستان بود گفت این ساعت
وقت آنست که هم صحبت باشیم لیکن بشرط آنکه امشب در مسجد بازار باشیم با وے در مسجد
رفتم گفتم طعامی بیاورم گفت من سیرم پس برف و باران آمدن گرفت و نا دوا نهار وان
گشت چون نماز شام و خفتن بگزاردیم و خلق از مسجد بیرون رفتند و من با وے تنها
بماندم گفت من گرسنه ام چیزی بیار تا بخورم شب تاریک بود و برف باران عظیم
می آمد چند دینار زر داشتم وی را دادم و گفتم معذور دار که عذر واضح است این زر را فردا
قوت ساز زر را بستد و ساعتی صبر کرد و باز گفت من گرسنه ام برخیز و چیزے بیار تا بخوریم
خانهٔ من از آن مسجد دور بود اما نزدیک آن مسجد مرا خویشی بود منعم بخانهٔ وی رفتم و چون

شنیده بودم که وی چیزی بسیار می خورد گفتم مرا جماعتی مهمانان رسیده اند و این بآن معنی گفتم
که هر یک تن در حقیقت جمعی ست از بس لطائف که در وی ست از نفس و قلب و روح و غیرها
ایشان گفتند دیرگاه است و طعامی پخته نمانده است خدمتگاران داشتند هر یک را طبقی بر سر
نهادند بعضی پر از برنج خام و بعضی پر از باقلاے خام و بعضے پنیر و بعضی نخود و گندم و یک دنبه
و یک قدید با من بمسجد آوردند و گفتند خود به پز یدمن اینها را پیش وی نهادم و با خود تخمین کردم آن همه
پنجاه من بود گفتم صبر کن تا اینها را بپزم گفت من همچنین میخورم و همه را همچنان خام بخورد و ساعتے
صبر کرد آواز سائلے از راه گذر برآمد که دریوزه میکرد از مسجد بیرون دوید و هر چه جمع کرده بود
از وی بستد مقدار ده من نان پارها و طعامها بمسجد درون آورد و همه را بخورد و چون
از شب نیمه گذشت مرا گفت برخیز و در گوشهٔ مسجد رو و بخسپ که بسیار زحمت از من کشیدی اما
اگر حرکتی کنی یا بجنبی ترا هلاک کنم من بگوشهٔ مسجد برفتم و بخسپیدم و زهرهٔ آن نداشتم که حرکتی کنم
چنانکه اگر عضوی از من خارش میکرد زهرهٔ خاریدن نداشتم و در آن مسجد سنگی بزرگ نهاده بود
هر ساعت برخاستی و آن سنگ را برگرفتی و ببالین من آوردی و با خود گفتی این سنگ را بروی
فرو کوبم و وی را هلاک کنم باز هم خود گفتی که روا نباشد که پدرش مردی پیر است فردا جزع کند آن
سنگ را باز بجای خود بنهادی چند نوبت چنین کرد و مرا از ترس خواب نمی آمد اما خود را چنان فرا می نمودم
که در خوابم پس مرا گفت میدانم که در خواب نه ترا زحمت بسیار دادم اکنون ترا بخدای بخشیدم بر بام
مسجد مے روم تا تو ایمن گردی و خواب کنی پس بر بام رفت و بر سر نردبان مسجد یک خانه بود و کتاب
بسیار در آنجا که امام مسجد نهاده بود بآن خانه رفت من از ترس برفتم و در خانه را از بیرون ببستم و خفتم
آواز چیزے خوردن وی از آنخانه می آمد و من در تعجب بودم که وی چه می خورد که می دانستم که در آن خانه هیچ خوردنی
نیست چون بامداد بیرون آمد و برفت در آن خانه رفتم دیدم که جلدهاے همه کتابها را خورده بود

شیخ جمال الدین لور رحمه الله تعالیٰ شیخ نجیب الدین گفته است که وقتی مرا کسے
گفت که لوری غریب بدین شهر آمده است نام وے جمال الدین و جذبهٔ قوی دارد و در مسجد جامع
می باشد بمسجد جامع رفتم دیدم که جذبهٔ عظیم دارد و استغراق تمام و دو چشمش از اثر آن چون دو کاسهٔ
پر خون پیش وی رفتم و سلام کردم جواب داد پس گفت مرا با سفید و سیاه کنان کاری نیست یعنی مرا با فقها

و دانشمندان و نویسندگان کاری نیست کسی حاضر بود گفت این شخص از صوفیان ست پیش او نشستم و از احوال سوال کردم گفت من مردی ام لومی و امّی و چیزی نمی دانم مرا با ستوران داشتن خوش بود و پیوسته ستوران داشتمی یک روز در پایگاه برابر ستوران نشسته بودم ناگاه حالی بر من مکشوف گشت و تجدد به ظاهر شد و حجاب منی از پیش من برداشتند بیهوش شدم و بیفتادم و در دست و پای ستوران می غلطیدم چون بهوش باز آمدم مراسر توحید مکشوف شده بود و هم شیخ نجیب الدین گفته است که وی پیوسته شطحیات گفتی چنانکه جمعی از علماء و صلحاء بانکار وی برخاستند و او را بکفر منسوب کردند و بتکفیر وی فتوی نوشتند و پیش اتابک ابوبکر که پادشاه شیراز بود بردند و عرضه کردند و اجازت قتل او خواستند اتابک گفت که اگر دو شخص دیگر که در شیراز اند فتوی دهند بتکفیر وی اجازت دهم بقتل وی یکی شیخ نجیب الدین بزغش و یکی شیخ معین الدین که بزرگی دیگر بوده است دران وقت فتوی پیش من آوردند من بر آن نوشتم که او مجذوب است و مغلوب و کشتن وی جائز نیست و شیخ معین الدین نیز همین نوشت اتابک بقتل وی اجازت نداد و هم وی گفته است که یک روز وضوی ساختم و جمال الدین در من نگریست چون آب بروی می رسانیدم گفتم اَرْفَعُ الْحَدَثَ جمال الدین گفت هیچ حدثی مانده است که می گوئی اَرْفَعُ الْحَدَثَ بگو اَرْفَعُ الْمُحْدَثَ

شیخ شمس الدین صفی رحمه الله تعالی

وی از مشایخ کبار بوده است و صاحب حالات عظیم و کرامات بزرگ در وقتی که شیخ نجیب الدین به نیت خدمت شیخ شهاب الدین قدس سره عزیمت بغداد کرده است شیخ شمس الدین رفیق وی بوده است وی بر شیخ نجیب الدین قرآن خوانده بود و شیخ نجیب الدین بر وی چیزی از فقه در خدمت شیخ با یکدیگر صحبت می داشتند شیخ نجیب الدین گفته است که چون بشیراز مراجعت می کردم خدمت شیخ برای من اجازت الباس خرقه نوشت و برای شیخ شمس الدین نیز نوشت و چهل عدد کلاه بما داد بیست بمن و بیست به شیخ شمس الدین و بر هر یکی نام یکی از بزرگان شیراز نوشته و فرمود که چون بشیراز برسید اول به نیابت ما اینها را با آنان در پوشانید که نامهای ایشان بر آنجا نوشته است آنگاه الباس خرقه دیگران کنید

شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی رحمه الله تعالی

وی

مرید شیخ نجیب الدین علی بن بزغش ست عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی شیخ عز الدین محمود کاشی و شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی رحمهما الله تعالی هر دو مرید وی اند شیخ کمال الدین عبد الرزاق در تفسیر تاویلات می گوید وَقَدْ سَمِعْتُ شَيْخَنَا الْمَوْلٰى نُوْرَ الدِّيْنِ عَبْدَ الصَّمَدِ قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰى رُوْحَهُ الْعَزِيْزَ عَنْ اَبِيْهِ اَنَّهُ كَانَ بَعْضُ الْفُقَرَاءِ فِيْ خِدْمَةِ الشَّيْخِ الْكَبِيْرِ شِهَابِ الدِّيْنِ قَدَّسَ اللّٰهُ تَعَالٰى رُوْحَهُ فِيْ شُهُوْدِ الْوَحْدَةِ وَمَقَامِ الْفَنَاءِ وَلَهُ ذَوْقٌ عَظِيْمٌ فَاِذَا هُوَ فِيْ بَعْضِ الْاَيَّامِ يَبْكِيْ وَيَتَاَسَّفُ فَسَاَلَهُ الشَّيْخُ عَنْ حَالِهِ فَقَالَ اِنِّيْ حُجِبْتُ عَنِ الْوَحْدَةِ بِالْكَثْرَةِ وَرُدِدْتُ فَلَا اَجِدُ حَالِيْ فَنَبَّهَهُ الشَّيْخُ عَلٰى اَنَّهُ بِدَايَةُ مَقَامِ الْبَقَاءِ وَاِنَّ حَالَهُ هٰذِهٖ اَعْلٰى وَاَرْفَعُ مِنَ الْحَالِ الْاُوْلٰى وَاٰمَنَهُ

شیخ عز الدین محمود الکاشی رحمه الله تعالی

وی صاحب ترجمه عوارف است و شارح قصیده تائیه فارضیه و بسی حقایق بلند و معارف ارجمند درین دو کتاب درج کرده است و قصیده را شرح مختصر مفید نوشته است و کشف معضلات و حل مشکلات آن کرده است بمقتضای علم عرفان و ذوق و وجدان خود بی آنکه مراجعت کند بشرح دیگر چنانکه در دیباچه آن می گوید وَلَمْ اَرْجِعْ فِيْ اِمْلَائِهٖ اِلٰى مُطَالَعَةِ شَرْحٍ كَيْلَا يَرْتَسِمَ مِنْهُ فِيْ قَلْبِيْ رُسُوْمٌ وَاٰثَارٌ تُسَدُّ بَابَ الْفُتُوْحِ وَنَتَشَبَّثُ بِاَذْيَالِ الرُّوْحِ فَمَا تَلَوْتُ حِيْنَئِذٍ تِلْوَ الْغَيْرِ وَاَخَذْتُ وَحْدَهٗ فِي السَّيْرِ وَدَاَبِيْ فِي التَّحْرِيْرِ

تَفْرِيْغُ الْقَلْبِ مِنْ مَظَانِ الرَّيْبِ وَتَوْجِيْهِ وَجْهِهِ تِلْقَاءَ مَدْيَنِ الْغَيْبِ اِسْتِنْزَالًا لِلْفَيْضِ الْجَدِيْدِ وَاِسْتِفْتَاحًا لِاَبْوَابِ الْمَزِيْدِ وى در اجازت نامه بعضی از تلامذهٔ خود نوشته است وَاَنَا اَرْوِي الْكِتَابَ يَعْنِي كِتَابَ عَوَارِفِ الْمَعَارِفِ عَنْ شَيْخِي وَمَوْلَائِي نُوْرِ الدِّيْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ الشَّيْخِ عَلِيِّ الْاَصْفَهَانِي وَمِنَ الشَّيْخِ الْعَالِمِ ظَهِيْرِ الدِّيْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ بُزْغُشِ وَهُمَا عَنْ شَيْخِهِمَا الْاِمَامِ الْعَالِمِ الْعَارِفِ نَجِيْبِ الدِّيْنِ عَلِيِّ بْنِ بُزْغُشِ الشِّيْرَازِي وَهُوَ عَنْ شَيْخِهِ قُطْبِ الْاَوْلِيَاءِ سَيِّدِ الْعَارِفِيْنَ مُصَنِّفِ الْكِتَابِ رَحِمَهُ اللّٰهُ وَعَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ وَلِي فِي كَشْفِ حَقَائِقِهِ وَبَيَانِ مُعْضَلَاتِهِ طَرِيْقٌ خَاصٌّ فِي الرِّوَايَةِ عَنْ مُصَنِّفِهِ بِلَا وَاسِطَةٍ وَهُوَ اَنِّي رَاَيْتُهُ فِي مُبَشِّرَةٍ قَرَأْتُ عَلَيْهِ كِتَابَهُ الْمَذْكُوْرَ فَنَبَّهَنِي عَلٰى حَقَائِقِهِ وَدَقَائِقِهِ وَاللّٰهُ الْمُوَفِّقُ لِمَنْ يَشَاءُ لِمَا يَشَاءُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ واز معارف وی ست این چند رباعی که مسطور میگردد

رباعی دل گفت مرا علم لدنی هوس ست + تعلیم کن اگرت بدین دست رس ست + گفتم که الف گفت دگر گفتم هیچ + در خانه اگر کس ست یک حرف بس ست + **رباعی** ای عکس رخ تو داده نور بصرم + تا در رخ تو بنور تو می نگرم + گفتی منگر بغیر ما آخر کو + غیر از تو کسے که آید اندر نظرم **ے** ای دوست میان ما جدائی تا کی + چون من توام این توئی و مائی تا کی + با غیرت تو مجال غیری چو نماند + پس در نظر این غیر نمائی تا کی + واین دو قطعه نیز از معارف وی است **ے** کثرت چو نیک درنگری عین وحدت ست + ما را شکی نماند درین گر ترا شکی ست + در هر عدد ز روی حقیقت چو بنگری + گر صورتش به بینی ور ماده یکی ست + **ے** تا توئی در میانه خالی نیست + چهرهٔ وحدت از نقاب شکی + گر حجاب خودی بر اندازی + عشق و معشوق و عاشق ست یکی +

شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی رحمه الله تعالیٰ

وی مرید شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی ست جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی وی را مصنفات بسیار ست چون تفسیر تاویلات و کتاب اصطلاحات صوفیه و شرح فصوص الحکم و شرح منازل السائرین وغیر آن از رسائل با شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله سره معاصر بوده است و میان ایشان در قول بوحدت وجود مخالفات و مباحثات واقع است و دران معنی بیکدیگر مکتوبات نوشته اند امیر اقبال سیستانی در راه سلطانیه با شیخ کمال الدین عبد الرزاق همراه شده بود از وی استفسار آن معنی کرده وی را دران معنی غلو تمام یافته پس از امیر اقبال سیستانی پرسیده که شیخ تو در شان شیخ محی الدین عربی و سخن او چه اعتقاد دارد در جواب گفته است که او را مردی عظیم الشان میداند در معارف اما می فرماید که درین سخن که حق را وجود مطلق گفته غلط کرده واین سخن را انمی پسندد وی گفته اصل همه معارف او خود این سخن ست و ازین بهتر سخنی نیست عجب که شیخ تو این را انکار می کند و جمله انبیاء و اولیاء و ائمه برین مذهب بوده اند امیر اقبال این سخن را بر شیخ خود عرضه داشت کرده بوده است شیخ در جواب نوشته است که در جمیع ملل و نحل بدین رسوائی سخن کس نگفته و چون نیک باز نگری فی مذهب طبیعیه و دهریه بهتر به بسیاری ازین عقیده اند و در نفی و ابطال این سخنان بسیار نوشته و چون این خبر بشیخ کمال الدین عبد الرزاق رسید بشیخ رکن الدین علاء الدوله مکتوبی نوشته است و شیخ آنرا جواب نوشته و هر دو مکتوب بعبارت ایشان نقل کرده میشود

مکتوبات شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی رحمه الله تعالیٰ

امداد تائید و توفیق و انوار توحید و تحقیق از حضرت احدیت بظاهر اظهر و باطن انور مولانا الاعظم شیخ الاسلام حافظ اوضاع الشرع قدوة ارباب الطریقه مقیم سرادقات الجلال مقوم استار الجمال علاء الحق والدین غوث الاسلام والمسلمین متوالی باد و درجات ترقی در معارج تَخَلَّقُوْا بِاَخْلَاقِ اللّٰهِ متعالے باد و بعد از تقدیم مراسم دعا و اخلاص مینماید که این درویش هرگز نام خدمتش بی تعظیم تمام نبرده باشد لیکن چون کتاب محرره مطالعه کردم چند بحث در انجا مطابق معتقد خویش نیافتم بعد از ان در راه امیر اقبال می گفت که خدمت شیخ علاء الدوله طریقه محی الدین العربی را در توحید نمی پسندد دعا گو گفت از مشایخ هر کرا

دیدم وشنیدم بر همین معنی بوده اند وآنچه در عروه یافتم نه برین طریقه ست مبالغه نمودند که چیزے بنویس درین باب گفتم شاید که موافق خدمتش نیفتد و رنجش نمایند اکنون نمودند که بمجرد نقل این سخن رنجش قوی می نماید و تشنیع و تخطیه بتکفیر می رسانند از روے درویشی غریب یافت مرا هرگز صحبتے با ایشان نیفتاده و بمجرد خبرے تکفیر کردن لایق نیست یقین دانند که آنچه نوشتم از تحقیق ست نه از شر نفس و رنجش وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ پوشیده نیست که هرچه نه بر قانون کتاب و سنت نبی بود نزد این طائفه اعتباری ندارد چه ایشان طریق متابعت می سپرند و بناے این معنی برین دو آیت ست سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ و مردم در سه مرتبه اند اول مرتبه نفس و این طائفه اهل دنیا و اتباع حواس اند و اصحاب حجاب منکر حق اند چون حق و صفات او را نه شناسند قرآن را سخن محمد می گویند و ایشان را خدا تعالے فرمود قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ و اگر کسی از ایشان ایمان آرد رستگاه شود و از دوزخ خلاص یابد دوم مرتبه قلب است و اهل این مقام از ان مرتبه ترقی کرده باشند و عقول ایشان صافی گشته و بدان رسیده که بآیات حق استدلال کنند و تفکر در آیات که افعال و تصرفات الٰهی اند در مظاهر آفاق و انفس بمعرفت صفات و اسماء حق رسند چه افعال آثار صفات اند و صفات اسماء مصادر افعال پس علم و قدرت و حکمت حق بچشم عقل مصفا از شوب هوا به بینند و سمع و بصر و کلام حق در عین انفس انسانی و آفاق این جهانی باز یابند و بقرآن و حقیقت آن معترف شوند حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ و این طائفه اهل برهان باشند و در استدلال ایشان غلط محال بود و چون بنور قدس و اتصال بحضرت احدیت که محل تکثر اسماء است عقول ایشان چنان منور شود که بصیرت گردد و تجلیات اسماء و صفات الٰهی بینا شود و صفات ایشان در صفات حق محو گردد انچه طائفه اولی دانند این طائفه به بینند این هر دو قسم را نفس ناطقه بنور قلب مزکی شود لیکن طائفه ذو العقول متخلق باخلاق الٰهی باشند و ذو البصیرت متحقق بآن پس بدخلقی از ایشان محال باشد و همه را در مراتب خود معذور باید داشت وَنَحْنُ مُجَوَّا أَنْ نَكُونَ مِنْهُمْ سوم مرتبه روح بود و اهل این مقام از مرتبه تجلی صفات گذشته بمرتبه مشاهده رسیده باشند و شهود جمع احدیت یافته و از خفے نیز درگذشته و از حجب تجلیات اسماء و صفات و کثرت تعینات رسته و در حضرت احدیت حال ایشان أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ و این طائفه خلق را آئینه حق بینند یا حق را آئینه خلق و بالاتر ازین استهلاک ست در عین احدیت ذات و محجوبان مطلق را فرمود أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ و ماندگان در مقام تجلیات اسماء و صفات هرچند بسبب یقین از شک خلاص یافته اند اما از بقاے علی الدوام بمعنے كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ قاصرند و محتاج به تنبیه أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ و بشهود این حقیقت و بمعنی كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ جز طائفه اخیر ظفر نیافته اند و درین حضرت هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ عیان ست و در کل متعینات وجه حق مشهود و در وجوه اسماے و تعینات آن تنزه فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ محقق شان شده

گر ز خورشید بوم بے نبر دست
از پے ضعف خود نه از پے اوست

اکنون ازین احاطه معلوم گردد که حق تعالی از جمیع تعینات منزه است و تعین و لا تعین
ذات خویش واحدیت او نه احدیت عددی تا او را ثانی باشد چنانکه سنائی رحمه الله تعالی
گفته است رباعی احدست و شمار ازو معزول + صمدست و نیاز ازو مخذول + آن احدی
که عقل واند و فهم + وان صمدی که حس شناسد و وهم + چه حس و عقل و فهم و وهم همه متعینان اند و هرگز
متعینی بغیر متعین محیط نشود وَاللّٰهُ اَکْبَرُ اَنْ یُّقَیَّدَ اَوْ یَجِیْءَ بِتَعَیُّنٍ فَیَکُوْنَ
اَوَّلُ اٰخِرُهُوَ وَاحِدٌ لَا غَیْرُ ثَانِیَةٍ وَلَا مَوْجُوْدٌ ثَمَّہٗ فَهُوَ غَیْرُ مُکَاثِرٍ هُوَ اَوَّلُ
هُوَ اٰخِرٌ هُوَ ظَاهِرٌ هُوَ بَاطِنٌ کُلٌّ وَلَمْ یَتَکَاثَرْ پس هر کرا این مرتبه باشد حق تعالی
او را از مراتب تعینات مجرد گردانند و از قید عقول برهانند و بکشف و شهود بآن احاطت رسد
و الا در حجب جلال بماند و در سخن ساقی کوثر امیر المؤمنین علی رضی الله تعالی عنه آمده است
اَلْحَقِیْقَةُ کَشْفُ سُبُحَاتِ الْجَلَالِ مِنْ غَیْرِ اِشَارَةٍ چه اگر اشارت حسی یا عقلی
در وقت تجلی جمال مطلق بماند عین تعین پیدا شود و جمال عین جلال گردد و شهود نفس
احتجاب سُبْحَانَ مَنْ لَا یَعْرِفُهٗ اِلَّا هُوَ وَحْدَهٗ و انصاف آن ست که هر بحثی که در عروه
در نفی این معنی فرموده و دلائل آن بر نهج مستقیم و طریق برهان نیست ازین جهت دانشمندانی
که معقولات دانند نمی پسندند و وصف خضر سرگشته که فرموده است از شیخ الاسلام
مولانا نظام الدین خاموش هروی سلمه الله پرسیدم فرمود که این خضر ترکمان ست بیچاره حال
خضر ترجمان می پرسید و چون در اوائل جوانی از بحث فضلیات و شرعیات فارغ شده بود

و از ان بجتها و بحث اصول فقه و اصول کلام هیچ تحقیقی نکشود و تصور افتاد که بحث معقولات
و علم الٰهی و آنچه بران موقوف بود مردم را بمعرفت می رساند و ازین تردد ها باز رهاند مدتی
در تحصیل آن صرف شده و استحضار آن بجای برسید که بهتر از ان صورت نه بندد و چندان
وحشت و اضطراب و احتجاب از ان پیدا شد که قرار نماند و معلوم گشت که معرفت مطلوب
از طور عقل برترست چه در ان علوم هر چند حکماء از تشبیه بصور و اجرام خلاص یافته اند در تشبیه
بارواح افتاده اند تا وقتیکه صحبت متصوفه و ارباب ریاضت و مجاهده اختیار افتاد
و توفیق حق دستگیر شد و اول این سخنان بصحبت مولانا نور الدین عبد الصمد نطنزی قدس الله
تعالی روحه رسید و از صحبت او همین معنی توحید یافت و فصوص و کشف شیخ یوسف
همدانی را عظیم می پسندید و بعد از ان بصحبت مولانا شمس الدین کیشی رسیدم چون
از مولانا نور الدین شنیده بودم که درین عصر مثل او در طریق معرفت کسی نیست و این
رباعی سخن اوست ع هر نقش که بر تختهٔ هستی پیداست + آن صورت آنکس ست کان
نقش آراست + دریای کهن چو برزند موجی نو + موجش خوانند در حقیقت دریاست
و همین معنی در توحید بیان می کرد و می گفت که مرا بعد از چندین اربعین این معنی کشف شد
و آن وقت در شیراز هیچکس نبود که با او این معنی در توحید میان توان نهاد و شیخ ضیاء الدین
ابو الحسن را این معنی نبود و من از ان در حیرت بودم تا فصوص اینجا رسید چون مطالعه کردم
این معنی را باز یافتم و شکر کردم که این معنی طریق موجود ست و بزرگان بآن رسیده اند و آنرا
یافته اند و همچنین بصحبت مولانا نور الدین آئمه قوهی و شیخ صدر الدین روزبهان بقلی
و شیخ ظهیر الدین برغش و مولانا اصیل الدین و شیخ ناصر الدین قطب الدین آهنا و ضیاء الدین
ابو الحسن و جمعی بزرگان دیگر رسیدم همه درین معنی متفق بودند و هیچکس مخالف یکدیگر نه اکنون بقول یک کس
خلاف آن قبول نمی توان کرد تا آنکه چون خود باین مقام رسیده بودم هنوز دل قرار نمی گرفت تا بعد
از وفات شیخ الاسلام مولانا و شیخنا نور الملة و الدین عبد الصمد نطنزی مرشدی که هر دو دل قرار گیر و نمی یافت
هفت ماه در صحرائی که در و آبادانی نبود در خلوت نشست و تقلیل طعام بنهایت کرد تا این معنی بکشود و بران قرار
گرفت و مطمئن شد و الحمد لله علی ذٰلِكَ و هر چند خدای تعالی گفت فَلَا تُزَکُّوْا اَنْفُسَکُمْ و لیکن فرموده اَمَّا بِنِعْمَةِ

رَبِّكَ فَحَدِّثْ بعد از ان چون در بغداد بصحبت شیخ بزرگوار شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس سره رسیدم آن انصاف میداد و میفرمود که مراحق تعالی علم تعبیر وقایع و تاویل منامات بخشیده است بمقامے برتر ازین نرسیده ام مجرد آن بخشها که بر طریق معقول و نهج مستقیم نیست ترک این معنی که بشهود می آید نمی توان کرد و نیز بسخن شیخ عبد الله انصاری قدس الله سره همه انیست و آخر جمیع مقامات در درجهٔ سوم بتوحید صرف رسانیده و در باب این سخن شیخ شهاب الدین سهروردی چند موضع تصریح فرموده است چنانکه در شرح سخن امام محقق جعفر صادق رضی الله تعالی عنه آمده است که اِنِّي اُكَرِّرُ اٰيَةً حَتّٰى اَسْمَعَ مِنْ قَايِلِهَا فرموده که او زبان خویش درین معنی چون شجرهٔ موسی یافت که اِنِّيْ اَنَا اللّٰهُ ازو شنید و اگر متعین بودے در دو صورت چگونه ظهور یافتی و در قرآن مجید وَهُوَ الَّذِيْ فِي السَّمَآءِ اِلٰهٌ وَّفِي الْاَرْضِ اِلٰهٌ چگونه صادق بودے و در حدیث پیغمبر صلی الله علیه وسلم لَوْ دَلّٰى اَحَدُكُمْ حَبْلَهٗ لَهَبَطَ عَلَى اللّٰهِ کے راست آمدے و باهر که در عالم ست اقرب الیه من حبل الورید کے بودے آخر درین معنی نظر باید کرد که بنص قرآن ثالث ثلاثه کفر است که لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ قَالُوْا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ و رابع ثلاثه صرف ایمان است و توحید مَا يَكُوْنُ مِنْ نَّجْوٰى ثَلَاثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ چه اگر ثالث ثلاثه بودے

متعین بودی و یکی از ایشان اما رابع ثلاثه آنست که بوجود حقانی خویش که بحکم وَلَا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ ثانی واحد و ثالث اثنین و رابع ثلاثه و خامس اربعه و سادس خمسه است یعنی محقق حقائق این اعداد و باهمه بی مقارنت و غیر همه بی مزایلت چنانکه امیر المومنین علی کرم الله وجهه فرموده است که هُوَ مَعَ كُلِّ شَيْءٍ لَا بِمُقَارَنَةٍ وَغَيْرُ كُلِّ شَيْءٍ لَا بِمُزَايَلَةٍ و این ضعیف دران مدت که صحبت با خواجه جهان عزت انصار دولة میداشت هر چند بعضی طعن میزد و ند حق علیم ست که بدین سبب بود که در استعداد او معنی یَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيْٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ می یافت و اعتقاد کلی بران داشت که او بسخن مخالفان از حق برنگردد و دعاگو نیز اگر بعیان نیافتی و قول چندین بزرگ درین معنی متوافق و متطابق نیافتے این بیان را مکرر نه کردے و دلایل بسیار نه گفتی برین معنی چنانکه در اول شرح فصوص وغیره بیان افتاده است تا دانشمندان محقق که اصحاب فهوم ذکی باشند باشما تقریر کنند از تطویل و املال احتراز کردم وَمَنْ لَّمْ يُصَدِّقْ فِي الْجُمْلَةِ هَانَ عَلَيْهِ اَنْ لَّا يُصَدِّقَ التَّفْصِيْلَ حق تعالی همگنان را هدایت سوے جمال خویش کرامت کناد وَاِنَّا اَوْ اِيَّاكُمْ لَعَلٰى هُدًى اَوْ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ وَاللّٰهُ الْمُوَفِّقُ وَالْمُعِيْنُ جواب مکتوب وے که شیخ رکن الدین علاء الدوله بر ظهر آن نوشت و بکاشان فرستاد) قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ الاٰیة بزرگان دین و روندگان راه یقین باتفاق گفته اند که از معرفت حق برخورداری کسی یابد که طیب لقمه و صدق لهجه شعار و دثار او باشد چون این هر دو مفقود ست ازین طامات و ترهات چه مقصود فاما انچه از شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس الله تعالی

روحه روایت کرده است مدت سی و دو سال شرف صحبتش یافته ام هرگز این معنی بر زبان او نرفت بلکه پیوسته از مطالعه مصنفات ابن العربی منع فرموده تا حدے که چون شنیده است که مولانا نورالدین حکیم و مولانا بدرالدین رحمهما الله تعالے فصوص بجهت بعض طلبه درس میگویند بشب آنجا رفت و آن نسخه از دست ایشان باز ستاند و بدرید و منع کلی فرمود دیگر آنچه بفرزند اعزم صاحب قران اعظم ایده الله بجند التوفیق واقر عین قلبه بنور التحقیق حواله کرده است بر زبان مبارکش رفت که من ازین اعتقاد و معارف بیزارم ای عزیز در وقت خوش خود بر وفق اشارت کتاب فتوحات را محشی میکردم بدین تسبیح رسیدم که گفته است سُبْحَانَ مَنْ اَظْهَرَ الْاَشْیَاءَ وَهُوَ عَیْنُهَا نوشتم که اِنَّ اللّٰهَ لَا یَسْتَحْیِیْ عَنِ الْحَقِّ اَیُّهَا الشَّیْخُ لَوْ سَمِعْتَ مِنْ اَحَدٍ اَنَّهٗ یَقُوْلُ فَضْلَةُ الشَّیْخِ عَیْنُ وُجُوْدِ الشَّیْخِ لَا تُسَامِحُهٗ الْبَتَّةَ بَلْ تَغْضَبُ عَلَیْهِ فَکَیْفَ یَسُوْغُ لِعَاقِلٍ اَنْ یَّنْسِبَ اِلَی اللّٰهِ هٰذَا الْهَذَیَانَ تُبْ اِلَی اللّٰهِ تَوْبَةً نَّصُوْحًا لِتَنْجُوَ مِنْ هٰذِهِ الْوَرْطَةِ الْوَعِرَةِ الَّتِیْ یَسْتَنْکِفُ مِنْهَا الدَّهْرِیُّوْنَ وَالطَّبِیْعِیُّوْنَ وَالْیُوْنَانِیُّوْنَ وَالشَّکْمَانِیُّوْنَ وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی اما آنچه نوشته بود که دعوه برهان بر نهج مستقیم نیست چون سخن مطابق واقع باشد خواه برهان منطقی رست باش گو مباش و چون نفس را اطمینان در مسئله حاصل شود و مطابق واقع باشد و شیطان بر آنجا

اعتراض نتواند کرد ما را کافیست وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَی الْمَعَارِفِ الَّتِیْ هِیَ تُطَابِقُ الْوَاقِعَ عَقْلًا وَّنَقْلًا بِحَیْثُ لَا یُمْکِنُ لِلنَّفْسِ تَکْذِیْبُهَا وَلِلشَّیْطَانِ تَشْکِیْکُهَا وَتَطْمَئِنُّ الْقُلُوْبُ عَلٰی وُجُوْبِ وُجُوْدِ الْحَقِّ وَوَحْدَانِیَّتِهٖ وَنَزَاهَتِهٖ وَمَنْ لَّمْ یُؤْمِنْ بِوُجُوْبِ وُجُوْدِهٖ فَهُوَ کَافِرٌ حَقِیْقِیٌّ وَمَنْ لَّمْ یُؤْمِنْ بِوَحْدَانِیَّتِهٖ فَهُوَ مُشْرِكٌ حَقِیْقِیٌّ وَمَنْ لَّمْ یُؤْمِنْ بِنَزَاهَتِهٖ مِنْ جَمِیْعِ مَا یَخْتَصُّ بِهِ الْمُمْکِنُ فَهُوَ ظَالِمٌ حَقِیْقِیٌّ لِاَنَّهٗ یَنْسِبُ اِلَیْهِ مَا لَا یَلِیْقُ بِکَمَالِ قُدْسِهٖ وَالظُّلْمُ وَضْعُ الشَّیْءِ فِیْ غَیْرِ مَوْضِعِهٖ وَلِذٰلِكَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِیْ مُحْکَمِ کِتَابِهٖ بِقَوْلِهٖ اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَی الظّٰلِمِیْنَ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰی عَمَّا یَصِفُهٗ بِهِ الْجَاهِلُوْنَ

فصل بالخیر

چون نوبت دوم که مکتوب مطالعه کردم نظر بر رباعی کیشی افتاد و بخاطر آمد که آنچه دران مقام مکشوف شده است و بدان مبتهج گشته که بر حقیقت آن اطلاع یافته آنست که روزے چند در اوائل این ضعیف دران مقام افتاد و خوش آمدش آن مقام ولیکن از آن مقام بگذشت یعنی چون از بدایت و وسط مقام مکاشفه در گذشت و بنهایت مقام مکاشفه در رسید غلط آن اظهر من الشمس معلوم شد و در قطب آن مقام یقینی پیدا شد که شک را در انجا مدخل نیست پس ای عزیز می شنوم که اوقات شما بطاعات موظف ست و عمر باخر رسیده دریغ باشد که در بدایت مقام مکاشفه بطریقی که کودکان را بجوزی و مویزی چند بفریبند تا بمکتب روند بمعارفی چند که چون غذ

باشد باز مانند واکثر آیات بینات قرآن را جهت آیتی چند معدود متشابه تاویل کنند چنانکه آیت محکم این آیت ست که قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُکُمْ الخ واخو انهارا این تاویل کنند وَمَا رَمَیْتَ اِذْ رَمَیْتَ وَلٰکِنَّ اللّٰهَ رَمٰی را مقتدا سازند وندانند که جهت تفهیم خلق تا خصوصیت رسول صلی اللہ علیه وسلم را بدانند فرموده است چنانکه بادشاهی که مقربی را بملکی فرستد گوید که دست او دست منست وزبان او زبان من ست و شیخ بزرگ مریدی را بارشاد قومی فرستد و اجازت او همین نویسد که دست او دست من ست غرض آنکه از آیت اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَی الظّٰلِمِیْنَ غافل شدن واز آیت اِنَّ الشَّیْطٰنَ لَکُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوْهُ عَدُوًّا وامثالها اعراض کردن و تمسک بآیت هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ کردن وندانستن که مراد آنست که هُوَ الْاَوَّلُ الْاَزَلِیُّ یَنْتَهِیْ اِلَیْهِ سِلْسِلَةُ الْاِحْتِیَاجِ فِی الْوُجُوْدِ فَضْلًا عَنْ شَیْءٍ اٰخَرَ وَهُوَ الْاٰخِرُ الْاَبَدِیُّ بِاَنَّهُ اِلَیْهِ یَرْجِعُ الْاَمْرُ کُلُّهُ وَهُوَ الظَّاهِرُ فِیْ اٰثَارِهِ الظَّاهِرَةِ بِسَبَبِ اَفْعَالِهِ الصَّادِرَةِ عَنْ صِفَاتِهِ الثَّابِتَةِ لِذَاتِهِ وَهُوَ الْبَاطِنُ فِیْ ذَاتِهِ لَا تُدْرِکُهُ الْاَبْصَارُ وَلَا یُعْرَفُ ذَاتُهُ اِلَّا هُوَ وَقَدْ صَحَّ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ کُلُّ النَّاسِ فِیْ ذَاتِ اللّٰهِ حُمْقٰی اَیْ فِیْ مَعْرِفَةِ ذَاتِهِ

وَقَالَ عَلَیْهِ السَّلَامُ تَفَکَّرُوْا فِیْ اٰلَاءِ اللّٰهِ وَلَا تَتَفَکَّرُوْا فِیْ ذَاتِ اللّٰهِ باز آمدیم برسر سخن چون در وسط مقام مکاشفه مثل آن معارف که در رباعی گیشی خواندند حاصل آید و آن آن بود که حق در صورت دریائے در نظر آمد که بصفت مواجی ومثبتی وماحی متصف است و دوائر مخلوقات بعضی وسیع وبعضی ضیق وتنعم بعضے که مظهر لطف اند بقدر وسعت دائره واستقامت وبعضے که مظاهر قهر اند تالم ایشان از ضیق دائره وانحراف وبصفت مثبتی بعضی را اثبات میکند وبصفت ماحی بعضی را محو میکند وبصفت مواجی باز دوائر را به تجدید پیدا میکند تا چون قدم در نهایت مقام مکاشفه نهادم باد حق الیقین وزید و شگوفهاے معارف بدایت و وسط را ریزانید و ثمرهٔ حق الیقین از غلاف عین الیقین بیرون آمد ای عزیز من علم مجرد که اعتقاد جازم مطابق واقع است نسبت به شریعت وارد وعلم الیقین ببدایت مقام مکاشفه وعین الیقین بوسط مقام مکاشفه وحق الیقین نهایت مقام مکاشفه وحقیقت حق الیقین که عبارت از یقین مجرد است لقوله تعالی وَاعْبُدْ رَبَّکَ حَتّٰی یَاْتِیَکَ الْیَقِیْنُ بقطب درجات مقام مکاشفه تعلق دارد وهر که بدینجا رسد هرچه گوید من جمیع الوجوه مطابق واقع باشد وانچه نمود که آخر همه مقامات در منازل السائرین توحیدست نه چنان ست بلکه او در هشتادم مقام افتاده است اٰخِرُ مَقَامَاتِ الْمِائَةِ الْعُبُوْدِیَّةُ وَهُوَ عَوْدُ الْعَبْدِ اِلٰی بِدَایَةِ حَالِهِ مِنْ حَیْثُ الْوِلَایَةِ الْمَفْتُوْحِ وَاَوْهَا دَائِمًا مَعَ الْحَقِّ فِیْ شُیُوْنِ

تَجَلِّیَاتِهٖ تَمَکُّنًا از جنید پرسیدند که مَا نِهَایَةُ هٰذَا الْاَمْرِ قَالَ اَلرُّجُوْعُ اِلَی الْبِدَایَةِ
ای عزیز در بدایت و وسط مقام توحید خاصه در خلال ع اشال این رباعیها
بسیار بر قوال داده باشم و دران ذوق مدتها بمانده یکی انیست ؎ این من نه منم
اگر منی هست توئی ٭ ور در بر من پیرهنی هست توئی ٭ در راه غمت نه تن بمن ماند نه جان
در زانکه مرا جان و تنی هست توئی ٭ و دران مقام که حلول کفر می نمود واتحاد توحید گفته بودم ؎
اَنَا مَنْ اَهْوٰی وَمَنْ اَهْوٰی اَنَا ٭ لَیْسَ فِی الْمِرْاٰتِ شَیْءٌ غَیْرُنَا ٭ قَدْ سَهَی
الْمُنْشِدُ اِذَا اَنْشَدَهٗ ٭ نَحْنُ رُوْحَانِ حَلَلْنَا بَدَنَا ٭ اَثْبَتَ الشِّرْکَ شِرْکًا
وَاضِحًا ٭ کُلُّ مَنْ فَرَّقَ فَرْقًا بَیْنَنَا ٭ لَا اَنَا دِیْهٖ وَلَا اَذْکُرُهٗ ٭ اِنَّ ذِکْرِیْ
وَنِدَائِیْ یَا اَنَا ٭ الی آخره بعد ازان چون قدم در نهایت مقام توحید نهادم غلط محض بود
اَلرُّجُوْعُ اِلَی الْحَقِّ خَیْرٌ مِّنَ التَّمَادِیْ فِی الْبَاطِلِ بر خواندم اے عزیز تو نیز اقتدا
بهمین کن گو چون نظر بر قول خداے تعالیٰ افتاد که وَلَا تَضْرِبُوْا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ بکلے محو آن
مثال کردم والسلام

شیخ نور الدین عبد الرحمن المصری رحمه الله تعالیٰ

وے بسیار بزرگ بوده است در وقت خود قبلهٔ طالبان بوده و در دیار مصر
به تربیت وارشاد ایشان متعین و در مقام شیخوخت متمکن در اوائل ارادت مرید یکے
از مشائخ آن دیار بوده اما کار وی پیش آن شیخ تمام نشده بوده است لیکن وے را
گفته بوده است که کار تو پیش یکے از مشائخ عجم تمام خواهد شد وی انتظار آن میداشته

[illegible]

ولا تضربوا لله الامثال یعنی بیان مکنید از برای خدای تعالی نظائر وتشبیهات چه حق سبحانه فوق آن [illegible]

تا آن زمان که شیخ جمال الدین یوسف لورانی بمصر رسیده در صحبت وی بکمتر از لبث روزگار وے
تمام شده است و وی را اجازت ارشاد داده و در اجازت وی را برادر نوشته زیرا که
پیر و معمر بوده و نسبت شیخ جمال الدین بدو کس ست یکی بشیخ حسام الدین شمشیری و دیگرے
بشیخ نجم الدین محمود اصفهانی و این هر دو مرید شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی بوده اند
قدس الله تعالیٰ ارواحهم

شیخ زین الدین ابوبکر الخوافی قدس الله تعالیٰ روحه

خدمت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالیٰ سره در بعضی مکتوبات القاب ایشان اینچنین
نوشته است ذُو الْعِلْمِ النَّافِعِ وَالْعَمَلِ الرَّافِعِ مَلَاذُ الْجُمْهُوْرِ شِفَاءُ الصُّدُوْرِ
صَفْوَةُ الْعُلَمَاءِ وَالْعُرَفَاءِ رَافِعُ اَعْلَامِ السُّنَّةِ قَامِعُ اَضَالِیْلِ الْبِدْعَةِ نَاهِجُ مَنَاهِجِ
الْحَقِیْقَةِ سَالِکُ مَسَالِکِ الشَّرِیْعَةِ وَالطَّرِیْقَةِ الدَّاعِیْ اِلَی اللّٰهِ سُبْحَانَهٗ عَلٰی طَرِیْقِ
الْیَقِیْنِ سَیِّدُنَا وَمَوْلَانَا زَیْنُ الْمِلَّةِ وَالدِّیْنِ وی جامع بوده است میان علوم ظاهری
و باطنی واز اول تا آخر توفیق استقامت بر جادهٔ شریعت ومتابعت سنت که بهترین کرامتی
پیش محققان این طائفه انیست یافته است ونسبت وی در طریقت بشیخ نور الدین
عبد الرحمن مصری ست وشیخ نور الدین عبد الرحمن بعد از کمال تربیت وبلوغ وی بمرتبهٔ تکمیل
وارشاد ورا اجازت وے چنین ثبت کرده اند که لَمَّا اسْتَحَقَّ الْخَلْوَةَ وَقَبُوْلَ الْوَارِدَاتِ
الْغَیْبِیَّةِ وَالْفُتُوْحَاتِ اِسْتَخَرْتُ اللّٰهَ تَعَالٰی وَاَخْلَیْتُهٗ خَلْوَةً الْمَعْهُوْدَةَ وَهِیَ سَبْعَةُ
اَیَّامٍ مَنَّ اللّٰهُ تَعَالٰی فِیْهَا عَلَیَّ بِمَا مِنْ فَضْلِهٖ فَفَتَحَ اللّٰهُ عَلَیْهِ اَبْوَابَ
الْمَوَاهِبِ مِنْ عِنْدِهٖ فِیْ لَیْلَةِ الرَّابِعَةِ وَازْدَادَ فِی التَّرَقِّیَاتِ فِیْ دَرَجَاتِ الْمَقَامَاتِ
اِلٰی مَقَامِ حَقِیْقَةِ التَّوْحِیْدِ وَانْحَلَّتْ مِنْهُ قُیُوْدُ التَّفْرِقَةِ فِیْ شُهُوْدِ الْجَمْعِ قَبْلَ اِتْمَامِ
الْاَیَّامِ السَّبْعَةِ ثُمَّ فِیْ اِتْمَامِهَا ظَهَرَ لَهٗ لَوَامِعُ التَّوْحِیْدِ الْحَقِیْقِیِّ الذَّاتِیِّ الْمُشَارِ اِلَیْهِ

له قوله لما استحق الخلوة وقبول الواردات [illegible]

[illegible]

علی لسان اهل الحقیقة بجمع الجمع وهو لقوة استعداده بعد فی الترقی والزیادة وانی
علی رجاء من الله ان یاخذه منهم الیه تماما ویبقیه بقاءً دواما ویجعله للمتقین
اماما و وے فرموده که اجازتی که شیخ نور الدین عبد الرحمن نوشته بود در وقت مراجعت بخراسان
در بغداد باز اجازت من نمانده بعد از مدتی مدید که از خراسان بجانب مصر معاودت واقع شد و خدمت شیخ از
دنیا رفته بود بخلوت خانه وی در آمدم در آنجا اجازت خود را یافتم بی تفاوت مگر بحرفی چند
با وجود آنکه آن خلوت خانه مضبوط بود در آن کشاده می بود نمی دانم که آن مسودهٔ اصل بود که اجازت
مرا از آنجا نوشته بود یا خود بنور ولایت دانسته بود که اجازت من فوت شده و بآنجا
معاودت خواهم کرد آن را ثانیا برای من نوشته بود و گذاشته و بهر تقدیر بقای
آن بعد از مدتی مدید در خلوتے چنانکه مذکور شد محض کرامت بود و هم وے فرموده است که
چون از مصر می آمدم و ببغداد رسیدم طاقیه که شیخ نور الدین عبد الرحمن بمن داده بود و بر سر اکابر
دیگر از مشایخ رسیده بود همراه داشتم با پیر تاج گیلانی اتفاق ملاقات افتاد آن طاقیه
را از من طلبیده چنانکه مقتضی فقر و درویشی باشد بوی دادم شب در واقعه دیدم که آن
طاقیه پیش من استغاثه می کند و بزرگانی را که بر سر ایشان رسیده بود می شمرد و می گوید
که من بر سر فلان فلان رسیده ام حالی مرا بر سر حماری نهادی که بشرب خمر اشتغال
می کند چون بامداد شد با یکی از اصحاب بطلب وی بیرون رفتیم شنیدیم که وے در
خرابات ست و بشرب خمر مشغول ست بآنجا رفتیم گفتند در فلان خانه ست بآن خانه
در آمدیم مست افتاده بود و طاقیه بر سر وی مصاحب من مرا گفت که تو بیرون رو که
من طاقیه را بیارم من بیرون آمدم وی طاقیه را از سر وی برداشت و در خانه را بر بالای وے
بست و پیش من آورد و گویند که در آخر حیات وی را داروی رسید که سه شبان روز بالکلیه از خود
غائب بود و چون وی را از آن غیبت باز آوردند قریب یک سال خاموشی بر وے
غالب بود و سخن کم می گفت روزی از درویش احمد سمرقندی پرسید که در هیچ جا دیده که
جذبه چنان مذکور شده باشد که جذبات پی در پی گردد و اصلا منقطع نشود درویش احمد
در جواب گفت که این معنی را در هیچ جا ندیده ام درویش احمد سمرقندی از مریدان کارکرده واز

خلفاے وے بود سخنان صوفیه را دیده بود و بر بالای منبر آن را نیک بیان می کرد و بدرس
و مطالعه فصوص اشتغال می نمود بخط وے دیده ام که در آخر فصوص نوشته بود که بعد
از آنکه حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم مرا بدرس فصوص الحکم اشارت کرد در دمشق آباد
در خلوت بودم که آنحضرت را در خواب دیدم پرسیدم که یا رسول الله ما تقول فی فرعون قال
صلی الله علیه وسلم قل کما کتب ثم قلت یا رسول الله ما تقول فی الوجود
قال صلی الله علیه وسلم اما تراه یقول الوجود فی القدیم قدیم وفی

سلم ما تقول فی فرعون قال ... قل کما کتب ... [illegible]
... صلی الله علیه وآله وسلم ... [illegible]
... یعنی ... فرعون ... [illegible]
... سلم ... [illegible]
... شیخ الاسلام ... [illegible]
... ابن العربی ... [illegible]
... احمد ... جلال الدین ... [illegible]
... والدین ... [illegible]

حاشیه آورده ... [illegible] ... اشارت ... [illegible] ... شیخ ... [illegible] ... فرموده ... [illegible]

الحادثِ حادثٌ ثمّ قال صلّی الله علیه وسلّم انت الله وانت مالوه انت
اله بظهور الصفات الالوهیة فیک ومظهریتک للالوهیة وانت مالوه
لحصرک وتعینک وخلقیتک وهو علی ما اقول شهیدٌ توفی الشیخ زین الدین رحمه الله
تعالی لیلة الاحد الثانی من شوال سنة ثمان وثلاثین وثمانمایة اول ویرا در قریهٔ مالین دفن
کردند وازانجا بدرویش آباد نقل فرمودند واز درویش آباد بجوار عیدگاه هرات وحالا بر سر
مزار متبرک وی عمارات عالی ساخته اند وچنان معمور ومردم نشین شده که نماز جمعه میگذارند
والله اعلم امیر قوام الدین سنجانی رحمه الله تعالی وی در بدایت حال از شرکا
قریهٔ سنجان خواف بود ونسخهٔ جمع وخرج وتوجیه وتحقیق آن قریه بعهدهٔ وی بوده
ووی می نوشته ناگاه ویرا جذبه رسید از هرچه دران بوده بیرون آمده وبسلوک
راه آخرت مشغول شده می گویند که دست خود را وقف مسلمانان کرده بوده هرکس که
کاغذی بیاوردی وی را کتابت فرمودی خواه مصحف وخواه غیر آن نام آن کس را
بران کاغذ نوشتی ومیان طالبان ترتیب نگاه داشتی بهمان ترتیب که کاغذ آورده
بودندی کتابت کردی در مجالس معارف بسیار گفتی می فرموده است که موسی علیه السلام
مرا کاسهٔ شربت داده است این گویائی من ازان ست ویرا اشعار بسیارست وبعضی

غزلیات مولانا جلال الدین رومی را جواب گفته است وکتابی تصنیف کرده است جنجن البحرین
نام نهاده ودر انجا سخنان غریب درج کرده وبا خدمت شیخ زین الدین معاصر بوده ومیان
ایشان مکاتبات واقع است خدمت شیخ فرموده که امیر قوام الدین سنجانی روح الله روحه
وقتی که در مقام خواف بود مکتوبی باین فقیر نوشته بود ودر اول مکتوب این بیت نوشته بود
هرگز از زین نیست غیر شین بود ٭ عین اگر نیست نور عین بود ٭ وقت بران داشت تا در
جواب واین ابیات نوشته آمد بیت غین در پیش عین شین بود ٭ زین اگر هست هم زین بود ٭
یعنی حجاب رقیق در پیش عین بصیرت عیب بود واگر وجود زین باقی ست خوف حجاب بود هر که
فانی نشد خوف آن ست که باز بواسطهٔ بشریت در حجاب فتد نعوذ بالله منها بیت شربت وحدت
علی الاطلاق ٭ گر بود با قوام زین بود ٭ وحدت علی الاطلاق در تجلی ذات من حیث هی باشد
ومشاهد وحدتی که در ضمن تجلیات صفات باشد مقید بمعانی آن صفات بود واگر مشاهدهٔ
این وحدت علی الاطلاق تمام بود انگاه این شربت مادهٔ الحیات با قوام بود ومقامی مشاهدهٔ
این وحدت بآن باشد که عارف از مشاهدهٔ وحدتی که در ضمن همه صفات باشد محظوظ شده باشد
انگاه این معرفت وحدت زینت پذیر باشد ودرین مشاهده اثنینیت برخیزد ونه زین ماند
ودر میان ونه قوام ودر ضمن ایهام تنبیه قوام مفهوم میشود بیت مشرب موسوی اگرچه علی ست ٭
در شهود حبیب شین بود ٭ او می گفته که مرا موسی علیه السلام کاسهٔ شربت داده واین گویائی مرا
ازان پیدا شد تنبیه او نموده آمد که اگرچه این مشرب بلند ست اما در مشاهدهٔ حبیب الله
صلی الله علیه وآله وسلم حجاب ست هرکه میخواهد که از مشرب حبیب با نصیب باشد در فنای خود
سعی باید نمود بیت وادی ایمنی قدم خواهی ٭ در عدم سیر قدم عین بود ٭ موسی علیه السلام
چون بوادی ایمن رسید از همه غمها خلاص یافت هر که می خواهد که معنی قدم که بیچون وادی
ایمن ست دریابد در نیستی سعی باید نمود بیت راندن معرفت حجاب آرد ٭ کشف اندر سکوت
وحنین بود ٭ طریقهٔ او این بود که در مجالس سخن گفتی واین معنی را فضیلتی می دانست تنبیه او
نموده آمد که این فضیلت متضمن رؤیت حجاب ست وخدمت شیخ رحمة الله علیه ازین مقوله
ابیات با شرح معانی آن از بیست بیت زیاده ایراد کرده اند وطلب اختصار را برین اقتصار افتاد

ومولانا شیخی قهستانی در تاریخ ولادت و وفات امیر قوام الدین گفته است ؎ امیر تارک
سالک قوام ملت و دین * که در طریق طلب مثل شاه ادهم بود * بسال هفصد و سی و چار میلادش
بسلخ روزه و آغاز عید عالم بود * شب مفارقتش بر شهور هشتصد و لست * بر اقتضای قضا
شبِ شب مقدم بوده * **خواجه شمس الدین محمد الکوسوی الجامی رحمه الله تعالی** وے از
اولاد کبار و احفاد بزرگوار حضرت شیخ الاسلام احمد الجامی النامقی ست قدس الله تعالی سره
و خرقهٔ حضرت شیخ که می گویند همان خرقه است که از شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس الله تعالی سره بوے
رسیده بود و در گریبان آن وصلهٔ از پیراهن حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم موجود است
از میان همان اولاد بخانوادهٔ ایشان رسیده جامع بود میان علوم ظاهری و باطنی در اوراد
صبح و شام و ذکر جهر بر طریقه خدمت شیخ زین الدین می رفت و بصحبت شیخ بهاء الدین عمر بسیار
می رسید و اعتقاد و ارادت تمام داشت در اوائل حال وے را جذبهٔ رسیده بوده است چنانکه
چند روز از حس غائب بوده و نمازها از وی فوت شده می فرمود که در ان جذبهٔ مشایخ
وقت چون شیخ زین الدین خوافی و شیخ بهاء الدین عمر بقصد تربیت و اصلاح حال من بر من
ظاهر شدند اما من هیچکدام را تسلیم نه شدم و خدمت شیخ زین الدین بر سینه من می غمسے عملی
میکرد و از ان آوازے می آمد چنانچه حلاجان پنبه را از پنبه دانه جدا کنند این ذکر جهر آن آواز
است که بمن رسیده است و میفرمود که بعد از ان حضرت شیخ الاسلام احمد قدس سره در صورت
خواجهٔ ابوالمکارم که از اولاد بزرگوار وے بود بر من ظاهر شد و نفس مبارک خود در من دمید
فی الحال بهوش باز آمدم و از وقت نماز پرسیدم و بقضای فوایت مشغول شدم مصنفات شیخ
محی الدین بن العربی را معتقد بود و مسئله توحید را بموافق وی تقریر میکرد و آن را بر سر منبر در حضور
علمای ظاهر چنان بیانی میفرمود که هیچکس را بران مجال انکار نمی بود و در اسرار و حقائق قرآن
و احادیث نبوی و کلمات مشایخ بغایت تیزفهم بود باندک توجهی معانی بروی فایض میشد
که بعد از تامل بسیار بخاطر دیگران کم رسیدی خدمت مولانا سعد الدین کاشغری و مولانا
شمس الدین محمد اسد و مولانا جلال الدین ابویزید پورانی و غیر ایشان از عزیزانے که
دران وقت بودند بمجلس وی حاضر میشدند و معارف و لطائف وی را استحسان میکردند

و در اثنای وعظ و مجلس سماع وی را وجدی عظیم میرسید و صیحهای بسیار می زد و اثر آن بهمه مجلسیان
سرایت میکرد و در بعضے اوقات مردمان را در صور صفات غالبه بر نفوس ایشان مے دید
روزی میگفت که اصحاب ما گاه گاہے از صورت انسانی بیرون می آیند اما زود بحال خود
باز میگردند و یک دو کس را نام می برد و میگفت که هرگاه که پیش من می آیند در صورت سگان
چهار چشم می نمایند بسیار بودی که در صحبت وی چیزی بر خاطر کسے گذشتی آنرا اظهار کردے
بر وجهی که غیر آن کس ندانستی توفی رحمه الله ضحوة النهار یوم السبت السادس والعشرین
من جمادی الاول سنة ثلاث وستین وثمانمایة و در تاریخ وفات وے گفته ؎
شیخ اکمل قدوهٔ اکمل که بود * اهل صورت را بمعنی رهنمون * خواجه شمس الدین محمد کز غمش *
آسمان پوشیده دلق نیلگون * ساخت چادر ساحت قدس قدم * خیمه زد از خطهٔ امکان
برون * چرخ دون لک پایهٔ قدرش بود * سال تاریخش بپرس از چرخ دون * و قبر وے
در حوالی مسجد جامع هرات ست نزدیک بمزار متبرک فقیه ابویزید مرغزی رحمهما الله تعالی
مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی رحمه الله تعالی وی در علوم ظاهری
شاگرد مولانا نظام الدین هروی ست اما بواسطهٔ ورزش شریعت و متابعت سنت
ابواب علوم باطنی بروے مفتوح شده بوده است و احوال و مقامات عالیه ارباب
ولایت میسر گشته وی بحقیقت اویسی بوده است و تربیت از روحانیت شیخ الاسلام
احمد النامقی الجامی قدس الله تعالی سره یافته است و ملازمت تربت مقدسهٔ وے
بسیار می کرده است چنین گویند که بعد از انکه خدمت مولانا مدتی بریاضات و مجاهدات
اشتغال نمود شیخ الاسلام احمد قدس سره بروے ظاهر شد و گفت خدایتعالی داروی درد تو
در شفاخانهٔ ما نهاده است خدمت مولانا مدت هفت سال پیاده بیشتر پاے برهنه از تایباد
به تربت مقدسهٔ ایشان میرفتی و تلاوت قرآن هفت سال میشدی و چون به تربت مقدسه
رسیدی در گنبدی که محاذی آنست بایستادی و بتلاوت قرآن مشغول شدی و در هر چند وقت
اندکی بیشتر می آمدی تا مدت هفت سال را به پیش مرقد شریف وی رسیده بعد از ان هرگاه که
پیش مرقد وی رسیدی بنشستی و ویرا اثنا اختلاف احوال که چند وقت می ایستاد گاه

دوروگاه نزدیک وی آخر می نشست بی توقف سوال کردند جواب داد که همه بامر و اشارت آنحضرت بود بعد ازانکه سی سال برین طریق بود و بعضی از اصحاب وی گفته اند که انچه مرا معلوم شده است هزار ختم قرآن برین طریق کرده بود و از روحانیت حضرت شیخ الاسلام اشارت بآن یافت که احرام زیارت مشهد مقدس رضوی سلام الله علی من حل فیه بندد و بآنجا رفت و خلعتها و نوازشها یافت و از انجا عزیمت طواف مزارات طوس کرد شب در مزار متبرک شیخ ابونصر سراج بود حضرت رسالت را صلی الله علیه و آله و سلم در خواب دید که فرمودند که فردا در طوس ترا درویشی عریان پیش آید ویرا تعظیم کن و حرمت دار ولیکن سجده مکن چون بامداد بشهر طوس در آمد بابا محمود طوسی را که مجذوب بود دید بران صفت که حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم گفته بود می آمد چون مولانا را دید خود را برزمین افگند و سر در نمد کشید مولانا پیش او رسید و زمانی برپای ایستاد و بعد از ساعتی پای خود از نمد بیرون کرد و برپای خاست و باخود می گفت ای بی ادب کسی را تعظیم می کنی که دوش پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در تربت شیخ ابونصر سراج باوی ملاقات کرد و وی را تبو نشان داد فرشتگان آسمان از وی شرم می دارند مولانا بروی سلام کرد جواب داد و گفت برو که اولیا روزی بار منتظر قدوم تو اند و گویند که خدمت مولانا بعد ازان هر سال یکی از خواص خود را بملازمت بابا محمود فرستادی و سخنان وی را نوشته بیاوردی واگرچه آن سخنان نه بر طریقه ارباب عقل بودی خدمت مولانا معنی آن را فهم کردی و مقصود ازان بدانستی خدمت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی روحه در کرت اخیر که بحج می رفته است و بزیارت مرقد مطهر خدمت مولانا آمده بودی فرموده که اول بار که همراه خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس الله تعالی سره بحج میرفتیم بمرو رسیدیم قافله دو فرقه شدند بعضی میل بجانب مشهد مقدس رضوی کردند و بعضی میل بجانب هری مقرر بر آنکه همه در نیشاپور بهم رسند حضرت خواجه میل بجانب هری کرده و فرمود که میخواهم که بصحبت مولانا زین الدین ابوبکر برسیم من جوان بودم و از احوال خدمت مولوی آگاهی نداشتم بمشهد رفتم و خواجه محمد برین معنی اظهار ندامت میکرده اند میگویند که چون حضرت خواجه بتایباد رسیده و نماز بامداد با خدمت مولانا بجماعت گزارده در صف اول چنانچه طریقه ایشان بوده بمراقبه نشسته بوده چون مولانا از اوراد فارغ شده برخاسته

و پیش ایشان آمده و معانقه کرده و نام پرسیده خدمت خواجه فرموده اند که بهاء الدین مولانا گفته است که برای ما نقشی به بند خواجه فرموده اند که آمده ایم که نقش برم و خدمت مولانا ایشان را بخانه برده اند و دو سه روز صحبت داشته اند بعد از چند وقت دیگر یکی از اصحاب خواجه عزیمت حج کرده بوده است خواجه وی را وصیت کرده بوده که بصحبت و زیارت مولانا زین الدین ابوبکر برسی که وی از وزرش شریعت بمقامات عالیه ارباب طریقت و حقیقت رسیده است در کتابی که شیخ عالم مفسر شیخ معین الدین جنید شیرازی در شرح مزارات شیراز تصنیف کرده است نوشته است که مولانا روح الدین ابوالمکارم محمد بن ابی بکر البلدی که از مشاهیر اهل علم و فضل بوده باوصاف شریفه موصوف و باخلاق حمیده معروف و استادان بزرگوار را خدمت کرده بود و سندهای عالی داشت و سالها در جامع عتیق بدرس اشتغال داشت و در سنه سبع و ثمانین و سبعمایه وفات کرد بعد از چند روز از وفات وی وی را بخواب دیدم گفت که علما را درجات است و چه درجات که میان ایشان و انبیا تفاوت نیست مگر یک درجه از وی سوال کردم که از علمای که اکنون در قید حیات اند کدام از ایشان اقرب است بخدای تعالی گفت مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی و من وی را نمی دانستم چون از خواب در آمدم تجسس کردم کسی که وی را در خراسان دیده بود تعریف و توصیف کرد توفی رحمه الله فی منتصف النهار من یوم الخمیس سلخ محرم الحرام سنة احدی و تسعین و سبعمایة و ملک عماد الدین زوزنی در تاریخ وفات وی گفته است شعر

سنه احدی و تسعین بود تاریخ * گذشته بعصد از سلخ محرم * شده نصف النهار از پنجشنبه * که روح پاک مولانا اعظم * سوی خلد برین رفت و ملائک * همه گفتند از جان خیر مقدم *

مولانا جلال الدین محمود زاهد مرغابی رحمه الله وی نیز در علوم ظاهری شاگرد مولانا نظام الدین هروی است و بحیث ورزش شریعت و متابعت سنت ازین طریق حظی کامل و نصیبی تمام یافته بوده است در تقوی و ورع جهدی بلیغ می نموده می آرند که بزرگروی یکی از اکلات دهقانی را که وقف کرده بود در زراعت وی بکار فرموده بود چون ازان وقوف یافته حاصل آن زراعت را تصرف نکرده و فرموده تا بر فقرا و مستحقان تصدق نموده اند ملک هرات یک صره زر برسم هدیه بوی فرستاد قبول ننمود حامل صره گفت اگر این را به پیش ملک باز برم ملول خواهد شد بر فقرای که شاگردان

شما یند و در مدرسه می باشند قسمت کنید فرمود که تو خود آن را بمدرسه بر و هر کس که قبول کند بوی ده
اما بشرط آنکه بگوئی که این زر از کجاست زر را بمدرسه برد هیچ کس آن را قبول نکرد و در ماه ذوالحجه
سنه ثمان وسبعین وسبع مایه از دنیا رفته بود و قبر وے در مرغاب هرات ست رحمه الله تعالی
مولانا جلال الدین ابویزید پورانی رحمه الله تعالی وی کسب علوم شرعی
کرده بوده و بواسطهٔ رعایت شریعت ومتابعت سنت بمقامات عالیه رسیده بود اکثر اوقات وے
بعد اداء وظائف طاعات بکفایت مهمات مسلمانان گذشتی هر کسی در هر مهمی که بوے رجوع
کردے بقدر وسع در ان اهتمام نمودی و در کفایت آن هر که از ابنای دنیا رجوع بایستے کرد
بنفس خود رجوع کردی و هر سخن از مواعظ و نصائح که بر زبان وی گذشتی آن را در نفوس مستمعان
تاثیر عظیم بودی اگرچه آن را بارها شنیده بودندی و بر خاطر داشتندی و وی را در طریقت
بحسب ظاهر پیری نبوده است همانا که اویسی بوده است وی گفته است که هر گاه که مرا اشکال
می افتد روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم بی واسطه آن را رفع می کند گویند که
روزی از اصحاب خود شانه طلبید و گفت حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم فرموده اند که بایزید
گاهی محاسن خود را شانه میکن و بصحبت مولانا ظهیر الدین خلوتی میرسیده است و طریقهٔ وی را
بسیار معتقد بوده اگرچه بنسبت ارادت وی در نیامده بود و کم بودے که خانه وے از
مهمانان خالی بودی و برای ایشان طعامهای مرغوب مهیا ساختی با آنکه دخل وے از باغ
و زراعت محقری بود روزی می گفت که بیشتر چنان بود که هر وقت که جماعتی عزیزان از
شهر متوجه پوران شدندی بر من ظاهر می شدی می دانستم که چند کس اند و کی خواهند رسید
طعامی مناسب ایشان ترتیب میکردم که چون برسندی انتظار پیش آرم وگفته که یک شب در مسجد ختم
قرآن تمام می شد یکی از ترکان کنار رود چند روغن جوشی بمسجد آورد و سوگند بمن داد که ازان بخور
که از وجه حلال ست من یک روغن جوشی برداشتم دو نیم کردم و باز یک نیم را بدو نیم کردم و یکی ازان
دو نیم را بخوردم آن معنی بر من مستور شد ازان وقت بعد از توجه عزیزان بانجانب وقوف نمی یابم
و وقت رسیدن ایشان را نمی دانم در تشویش می افتم روزی با جماعتی بزیارت بخدمت وی رفتیم
وقت انگور بود ما را بباغ انگور در آورد و خود برفت ما طواف باغ کردیم و آن قدر انگور که می بایست

خوردیم یکی ازان جماعت خوشهٔ چند انگور برداشت دیگری با وی گفت که خدمت مولانا اجازت
برداشتن نکرده اند و آن قصه بگفت که از بعض علمای وقت واقع شده بود که جمعی مهمانان وی
شده بودند یکی ازان جمع از سفرهٔ وی تبرکی برداشته بود چون خادم سفره برداشت خادم را
گفت چرا نهی منکر نکردی خادم گفت من هیچ منکر حاضر نشدم گفت فلان کس بی اجازت
زله کرده سفره را پیش وی بر تا آن را بر سفره اندازد خادم سفره پیش وی برد تا زله را بر سفره انداخت بعد ازان
خدمت مولانا آمد و از برای ما طعام آورد چون طعام خورده شد اجازت مراجعت خواستیم در وقت
بیرون آمدن پیش در بایستاد و گفت کسی را که اجازت در آمدن بلیغ کردند آن را اجازت خوردن
و بردن همه هست و آنچه آن عالم کرده است نیکو نکرده است اگرچه در اول اجازت نکرده بود می توانست
که در آخر بحل کند و آن زله را از سفرها نگرداند یکبار دیگر با جمعی اتفاق زیارت وی افتاد در وقت بازگشتن
یکی از ایشان را در خاطر گذشته بود که اگر خدمت مولانا را کرامتی هست می باید که قدری کشمش تبرک
بمن دهد چون وی را خیر باد کردیم آن شخص را آواز داد که یک ساعت باش بخانه درون رفت و یک
طبق مویز بیرون آورد و بوی داد و گفت معذور دار که در باغهای ما کشمش نمی باشد یکبار پهلوی
نماز شام میگزاردم چنان وی را مغلوب و مستغرق یافتم که گوئی بخود هیچ شعوری نداشت در قیام
که می استاد گاهی دست راست بالای چپ می نهاد و گاهی دست چپ بالای راست توفی رحمه الله
لیله یوم الاثنین العاشر من ذی القعدة سنة اثنتین وستین وثمانمایة و قبر وی در پوران ست **مولانا ظهیر الدین
خلوتی رحمه الله تعالی** وی جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی مولانا زین الدین ابوبکر
تایبادی می فرموده است که در زیر طاس فلک مثل ظهیر الدین کسی را نمی دانم او مرید شیخ سیف الدین
خلوتی ست و پانزده سال در صحبت و خدمت وی بوده است و شیخ سیف الدین در سنه ثلاث وثمانین
وسبعمایه از دنیا رفته است و قبر وی در مزار خلوتیان ست بر سر پل گازرگاه و شیخ سیف الدین مرید شیخ
محمد خلوتی ست می گویند که هر گاه که در خوارزم بذکر مشغول شدی آواز وی چهار فرسنگ برفتی و محمود پهلوان
بکلیار معاصر وی بوده ست و با وی صحبت میداشته شیخ ظهیر الدین قاری سبعه بوده است وی گفته است که
چون قرآن را تمام بر استاد خواندم حضرت رسالت را صلی الله علیه وآله وسلم شبی در واقعه دیدم که گفت
ظهیر الدین قرآن را بر من بخوان از اول تا آخر بر آنحضرت خواندم گویند که وقتی در اربعین نشسته بود چهار نوبت

انطار کرد باب گندم جوشیده هر ده روز یک نوبت وگویند که هرگاه که بزیارت گازرگاه رفتی چون
از پل گازرگاه درگذشتی پای برهنه کردی وگفتی از اولیاء الله شرم میدارم که پای با نعلین
بر روی ایشان نهم در تاریخ سنه ثمانمائه از دنیا رفته قبر وی در مزار خلوتیان ست بجوار قبر شیخ وی
شیخ بهاء الدین زکریا ملتانی رحمه الله تعالی وی تحصیل علوم ظاهری وتکمیل آن
کرده بوده است بعد از انکه مدت پانزده سال بدرس وافادهٔ علوم مشغول بود وهر روز
هفتاد تن از علماء وفضلاء استفاده میکردند عزیمت حج کرد ودر وقت مراجعت از حج به بغداد
رسیده درخانقاه شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی سره نزول کرد ومرید شد
واین همه منزلت وکمال از ان آستانه یافت شیخ فخر الدین عراقی وامیر حسینی ست رحمهما الله تعالی
وبعد از وی قائم مقام وی در مسند ارشاد فرزند وی شیخ صدر الدین بوده است وامیر حسینی
در کتاب کنز الرموز در مدحت هر دو شان گفته است ؎ شیخ هفت اقلیم قطب اولیاء + واصلِ
حضرت ندیم کبریا + مفخر ملت بهاء شرع ودین + جان پاکش منبع صدق ویقین + از وجود او
هند وستان + جنت الماوی شده هندوستان + منکه رو از نیک وز بد تافتم + این سعادت
از قبولش یافتم + رخت هستی چون برون برد از میان + کرد پرواز همای همتش ز آشیان +
آن بلند آوازهٔ عالم پناه + سرور عصر افتخار صدر گاه + صدر دین ودولت آن مقبول حق +
نه فلک بر خوان جودش یک طبق + **شیخ نظام الدین خالدی دهلوی معروف**
به شیخ نظام الدین اولیاء قدس الله تعالی سره از مشاهیر مشایخ هندست بعد
از تحصیل علوم دینی وتکمیل آن شبی در جامع دهلی بسر می برد چون وقت سحر موذن بمناره برآمد
این آیة برخواند اَلَمْ یَأْنِ لِلَّذِیْنَ آمَنُوْا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِکْرِ اللّٰهِ چون آن را بشنید حال
بروی متغیر شد واز هر جانبی بروی انوار ظاهر شد چون بامداد شد بی زاد وراحله روی
بدریافت ملازمت وخدمت شیخ فرید الدین شکر گنج نهاد وآنجا مرید گشت وبمرتبهٔ کمال رسید
خدمت شیخ وی را اجازت تکمیل دیگران داده بدهلی مراجعت فرمود آنجا بتعلیم طلبه علم وتربیت
طبقهٔ اهل ارادت اشتغال نمود وحسن وخسرو دهلوی هر دو مریدان وی اند شیخ فرید الدین خرقه
از خواجه قطب الدین بختیار کاکی دارد ووی از خواجه معین الدین حسن سنجری ووی از خواجه

عثمان

عثمان هارونی ووی از حاجی شریف زندنی ووی از شیخ الاسلام قطب الدین مودود چشتی
رحمهم الله تعالی گویند شخصی براتی که مبلغ کثیر در انجا نوشته بود گم کرد پیش نظام الدین آمد وقصه
گم شدن برات را بعرض رسانید واظهار تحیر واضطراب کرد شیخ یکدرم بوی داد که این را حلوه
بخر وبروح شیخ فرید الدین بدرویشان ده چون آن شخص درم را بحلواگر داد وحلوه گر قدرے
حلوا در کاغذ پیچیده بوی داد چون نیک نگاه کرد آن کاغذ برات گم شدهٔ وی بود این دیگ
است با آن که مردی صد دینار پیش کسی داشت ودران باب حجتی گرفته چون وقت مطالبه رسید
حجت را نیافت پیش شیخ بنان حمال آمد والتماس دعا کرد شیخ گفت من پیرم وشیرینی
دوست دارم برو ویک رطل حلوا برای من بخر وبیار تا دعا کنم آن مرد حلوا بخرید ودر کاغذی پیچیده
پیش شیخ آورد شیخ گفت کاغذ را باز کن باز کرد حجت وی بود پس گفت حجت را بستان و
حلوا را ببر وبخورد بکودکان خود ده هر دو را برگرفت وبرفت گفتند که تاجری را از ملتانیان دان
در راه غارت کردند وراس المال وی ببردند بخدمت شیخ صدر الدین فرزند شیخ بهاء الدین
زکریا که صاحب سجاده بود رفت که عزیمت دهلی دارم والتماس سپارش کرد بشیخ نظام الدین
که آنجا التفات نماید که وی را سرمایهٔ تجارت بدست آید شیخ صدر الدین التماس وی را مبذول داشت
ورقعه نوشت چون بدهلی رسید ورقعه را بشیخ نظام الدین داد شیخ خادم را آواز داد وگفت که فردا
از اول بامداد تا وقت چاشت هر فتوحی که رسد همراه این عزیز نهاده بتسلیم وی کن خادم روز دیگر
آن شخص را جائی بنشاند وهر فتوحی که می رسید تسلیم وی میکرد وقت چاشت دوازده هزار تنکه در حساب
آمد برداشت وبرفت وقتی سلطان علاء الدین محمد شاه خلجی منیری از زر وجواهر پر نذر شیخ
فرستاد قلندری در برابر شیخ نشسته بود پیش آمد که ایها الشیخ الهدایا مشترک شیخ گفت اما تنها
خوشترک قلندر باز پس گشت شیخ فرمود که پیش آی که مقصود آن بود که ترا تنها خوشترک چون قلندر
خواست که منیر را بردارد قوت بحمل آن وفا نکرد بمدد گاری خادم شیخ محتاج شد دمی تجدید وضو
کرده بود خواست که محاسن شانه کند شانه در طاق بود وکسی نزدیک آن نبود که شانه را بدست شیخ رساند
شانه از طاق بجست وخود را بدست شیخ رسانید **شیخ ابو عبد الله الصومعی قدس الله تعالی روحه**
وی از بزرگان مشایخ گیلان در روساء زهاد ایشان بود ومر او را احوال عالی وکرامات ظاهر بود

وجماعتی از بزرگان مشایخ عجم را دریافته بود و مستجاب الدعوة بود وقتی که در غضب شدی حق سبحانه وتعالی از برای وی زود انتقام کشیدی و هرچه خواستی شدی تعالی چنان کردی و بهر چیز که پیش از وقوع آن خبر کردی چنانچه خبر کرده بودی واقع شدی جماعتی از اصحاب وی بقصد تجارت بسمرقند رفته بودند نزدیک بسمرقند جماعتی سواران بغارت ایشان بیرون آمدند و جماعت تاجران شیخ ابوعبدالله را آواز دادند دیدند که در میان ایشان ایستاده است و می گوید سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا اللهُ دور شوید ای سواران از میان ما همه سواران متفرق شدند و هیچکس نتوانست که اسپ خود را نگاه دارد و بعضی بکوهها افتادند و بعضی بوادیها و دو تن از ایشان با یکدیگر جمع نتوانستند شد از شر ایشان برستند بعد از آن شیخ را در میان خود طلبیدند نیافتند چون بگیلان باز گشتند و قصه را باز گفتند اصحاب شیخ گفتند شیخ هرگز از میان ما غائب نشد

شیخ محی الدین عبد القادر جیلی قدس الله تعالی روحه

کنیت وی ابو محمد ست علوی بود حسنی نبیرهٔ ابوعبدالله صومعی ست از جانب مادر و مادر وی ام الخیر أمة الجبار فاطمه بنت ابی عبدالله الصومعی گفته است که چون فرزند من عبدالقادر متولد شد هرگز در روز رمضان شیر نخورد و یکبار هلال ماه رمضان بجهت ابر پوشیده ماند از مادر وی پرسیدند گفت امروز عبدالقادر شیر نخورده است آخر معلوم شد که آن روز رمضان بوده است و ولادت وی در سنة احدی وسبعین واربعمائة بوده است و وفات وی در سنة احدی وستین وخمسمائة وی گفته که خرد بودم روز عرفه بصحرا بیرون رفتم و دنبال گاوی گرفتم بجهت حراثت آن گاو روی باز پس کرد و گفت یا عبدالقادر مَا لِهٰذَا خُلِقْتَ وَلَا بِهٰذَا اُمِرْتَ بترسیدم و باز گشتم و ببام سرای خود بر آمدم حاجیان را دیدم که در عرفات ایستاده بودند پیش مادر خود رفتم و گفتم مرا در کار خدای تعالی کن و اجازت ده تا ببغداد روم و بعلم مشغول شوم و صالحان را زیارت کنم از من سبب آن داعیه پرسید با وی گفتم بگریست و برخاست و هشتاد دینار بیرون آورد که بمیراث پدر من مانده بود چهل دینار را برای برادر من گذاشت و چهل دینار را در زیر بغل من در جامهٔ من بدوخت و مرا اذن سفر کرد و مرا عهد داد بر صدق در جمیع احوال و بوداع من بیرون آمد و گفت ای فرزند برو که برای خدای تعالی از تو بریدم و تا قیامت روی ترا نخواهم دیدن با قافلهٔ اندک بجانب بغداد توجه نمودم چون از همدان بگذشتم شصت سوار بیرون آمدند و قافله را

بگرفتند و هیچکس مرا تعرض نکرد ناگاه یکی از ایشان بر من بگذشت و گفت ای فقیر با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت در کجاست گفتم در جامهٔ من دوخته است در زیر بغل من گمان برد که مگر من استهزا می کنم مرا بگذاشت و برفت و دیگری بمن رسید و همان پرسید و همان جواب شنید او نیز مرا بگذاشت و برفت و هر دو پیش مهتر ایشان بهم رسیدند و آنچه از من شنیده بودند با وی بگفتند مرا طلبید بر بالای تلی که اموال قافله را قسمت می کردند پس گفت با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامهٔ من دوخته است در زیر بغل من بفرمود تا جامهٔ من بشگافتند و آنچه گفته بودم یافتند پس گفت ترا چه برین داشت که اعتراف کردی گفتم مادر من مرا عهد داده بود بر صدق و راستی و من در عهد وی خیانت نکنم پس مهتر ایشان بگریست و گفت من چندین سال ست که در عهد پروردگار خود خیانت کرده ام و بر دست من توبه کرد پس اصحاب وی گفتند که تو در قطع طریق مهتر ما بودی اکنون در توبه نیز مهتر ما باش همه بر دست من توبه کردند و آنچه از قافله گرفته بودند باز دادند و اول تائبان بر دست من ایشان بودند وی در سنة ثمان وثمانین واربعمائة ببغداد رسید و بجد تمام بتحصیل علوم مشغول شد اول بقرأت قرآن مشغول شد و بعد از آن بفقه و حدیث و علوم ادبیه پیش بزرگانی که در آن زمان متعین بودند و باندک روزگاری بر اقران خود فائق شد و از اهل زمان خود متمیز گشت و در سنة احدی وعشرین وخمسمائة مجلس وعظ نهاد و وی را کرامات ظاهر و احوال و مقامات عالی بوده است و فی تاریخ الامام الیافعی رحمة الله تعالی علیه وَاَمَّا کَرَامَاتُهُ یَعْنِی الشَّیْخَ عَبْدَ الْقَادِرِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فَخَارِجَةٌ عَنِ الْحَصْرِ وَقَدْ اَخْبَرَنِی مَنْ اَدْرَکْتُ مِنْ اَعْلَامِ الْاَئِمَّةِ اَنَّ کَرَامَاتِهِ تَوَاتَرَتْ اَوْ قَرُبَتْ مِنَ التَّوَاتُرِ وَمَعْلُوْمٌ بِالْاِتِّفَاقِ اَنَّهُ لَمْ یَظْهَرْ ظُهُوْرُ کَرَامَاتِهِ لِغَیْرِهِ مِنْ شُیُوْخِ الْاٰفَاقِ کرامتی وی گفته که یازده سال در یک برج بنشستم و با خدای تعالی عهد کرده بودم که نخورم تا بخورانند و لقمه در دهان من ننهند و نیاشامم تا مرا نیاشامانند یکبار چهل روز هیچ چیز نخوردم بعد از چهل روز شخصی آمد و قدری طعام آورد و بنهاد و برفت نزدیک بود که نفس من بر بالای طعام افتد از بس گرسنگی گفتم والله که از عهدی که با خدای تعالی بسته ام برنگردم شنیدم که از باطن من شخصی فریاد می کند و باواز بلند می گوید الجوع الجوع ناگاه شیخ ابو سعید مخرمی رحمه الله تعالی بمن بگذشت و آن آواز بشنید و گفت عبدالقادر این چیست گفتم این قلق و اضطراب

نفس ست واما روح برقرار خود ست ودر مشاهدهٔ خداوند خود گفت بخانهٔ ما بیا وبرفت من در نفس خود
گفتم بیرون نخواهم رفت ناگاه ابو العباس خضر علیه السّلام در آمد وگفت برخیز و پیش ابو سعید رو
رفتم دیدم که ابو سعید بر در خانهٔ خود ایستاده است وانتظار من می برد گفت ای عبد القادر
آنچه من ترا گفتم بس نبود که خضر را نیز می بایست گفت پس مرا بخانه در آورد وطعامی که مهیا کرده بود
لقمه لقمه در دهان من می نهاد تا سیر شدم بعد از ان مرا خرقه پوشانید وصحبت وی را لازم گرفتم
الشیخ ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد الله الجیلی لبس الخرقة من ید الشیخ ابی سعید المبارک
علی المخزومی وهو لبسها من ید الشیخ ابی الحسن علی بن محمد بن یوسف القرشی البکاری وهو لبسها
من ید الشیخ ابی الفرج الطرسوسی وهو من ید الشیخ ابی الفضل عبد الواحد بن عبد العزیز التمیمی
وهو من ید ابی بکر الشبلی قدس الله ارواحهم وهم وی گفته که وقتی که در سیاحات می بودم شخصی بمن آمد
که من وی را هرگز ندیده بودم گفت صحبت می خواهی گفتم آری گفت بشرط آنکه مخالفت نه کنی
گفتم نه کنم گفت اینجا بنشین تا من بیایم یک سال برفت پس باز آمد من همانجا بودم ساعتی نزدیک
من بنشست پس برخاست وگفت از اینجا نروی تا من بیایم یکسال دیگر برفت پس باز آمد
ساعتی بنشست وبرخاست وگفت از اینجا نروی تا من بیایم یکسال دیگر برفت پس باز آمد و
با خود نان وشیر آورد وگفت من خضرم مرا فرمودند که با تو طعام خورم آنرا بخوردیم گفت برخیز و ببغداد
در آی با هم ببغداد در آمدیم **شیخ حماد دباس رحمه الله تعالیٰ** وی از جملهٔ مشایخ شیخ
محی الدین عبد القادر ست کَانَ اُمِّیًّا وَفُتِحَ عَلَیْهِ بَابُ الْمَعَارِفِ وَالْاَسْرَارِ وَصَارَ قُدْوَةً
لِلْمَشَایِخِ الْکِبَارِ شیخ عبد القادر جوان بود ودر صحبت شیخ حماد می بود روزی با دب تمام در صحبت
وی نشسته بود چون برخاست وبیرون رفت شیخ حماد گفت این عجمی را قدمی ست که در وقت
وی بر گردن همه اولیا خواهد بود وهر آئینه مامور شود بآنکه بگوید قَدَمِیْ هٰذِہٖ عَلٰی رَقَبَةِ
کُلِّ وَلِیِّ اللّٰہِ وهر آئینه آن را بگوید وهمه اولیا گردن نهند توفی الشیخ الحماد فی شهر رمضان
سنة خمس وعشرین وخمسمائة یکی از علمای شام عبد الله نام گفته است که در طلب علم
ببغداد رفتم وابن سقا در ان وقت رفیق من می بود در نظامیهٔ بغداد وبعبادت مشغول
می بودیم وزیارت صالحان می کردیم ودر ان وقت در بغداد عزیزی بود که می گفتند

که وی غوث ست ونیز می گفتند که هر وقت که می خواهد نهان میشود ونیز می گفتند که هر وقت که
می خواهد پیدا میشود پس من وابن سقا وشیخ عبد القادر ووی هنوز جوان بود بزیارت غوث
رفتیم ابن سقا در راه گفت از وی مسئله خواهم پرسید که جواب آن نداند من گفتم از وی مسئله
خواهم پرسید تا به بینم چه میگوید شیخ عبد القادر گفت معاذ الله که از وی چیزی بپرسم
من پیش وی میروم وانتظار برکات وی میبرم چون بروی در آمدیم وی را در جای خود
ندیدیم ساعتی بودیم دیدیم که بر جای خود نشسته است پس از سر خشم در ابن سقا نگریست وگفت
وای بر تو ای ابن سقا از من مسئله می پرسی که جواب آن ندانم آن مسئله این ست وجواب آن
این می بینم که آتش کفر در تو زبانه می زند بعد از ان بمن نگریست وگفت ای عبد الله از من مسئله
می پرسی ومی بینی که چه می گویم آن مسئله این ست وجواب آن این هر آئینه که فرو گیرد ترا دنیا
تا بدو گوش با من بی ادبی کردی وبعد از ان بشیخ عبد القادر نگریست ووی را بخود نزدیک
بنشاند وگرامی داشت وگفت ای عبد القادر خدای ورسول خدای را خوشنود ساختی
با دبی که نگاه داشتی گویا که می بینم ترا در بغداد که بمنبر بر آمده ومی گوئی قَدَمِیْ هٰذِہٖ عَلٰی
رَقَبَةِ کُلِّ وَلِیِّ اللّٰہِ ومی بینم اولیای وقت ترا که همه گردنهای خود را پست کرده اند اجلال و
اکرام ترا پس در همان ساعت غائب شد بعد از ان وی را هرگز ندیدیم وهر چه نسبت بشیخ
عبد القادر گفت واقع شد وابن سقا به تحصیل علوم اشتغال بلیغ نمود وبر اقران خود فائق شد
خلیفه وی را برسالت بملک روم فرستاد وملک روم علمای نصرانی را با وی مناظره فرمود همه را
الزام وافحام کرد که در نظر ملک روم بزرگ نمود وملک را دختری بود خوبروی بوی مفتون شد وی از ملک
خواستگاری کرد گفت بشرط آنکه نصرانی شوی اجابت کرد ودختر را بوی داد پس ابن سقا کلام
غوث را یاد کرد ودانست که انچه بوی رسید بسبب وی رسید اما چون بدمشق رفتم نور الدین شهید
مرا بر تولیت اوقاف اکراه کرد ودنیا روی بمن نهاد وسخنی که غوث در حق من گفته بود راست شد
روزی شیخ عبد القادر در رباط خود مجلس می گفت وعامهٔ مشایخ قریب به پنجاه تن حاضر بودند
از ان جمله شیخ علی هیتی بود وشیخ بقا بن بطو وشیخ ابو سعید قیلوی وشیخ ابو النجیب سهروردی
وشیخ جاگیر وقضیب البان موصلی وشیخ ابو السّعود وغیر ایشان از مشایخ کبار شیخ سخن

می گفت در اثنای سخن گفت قَدَمِي هٰذِهٖ عَلٰى رَقَبَةِ كُلِّ وَلِيِّ اللّٰهِ شیخ علی هیتی بمنبر
برآمد و قدم مبارک شیخ را بگرفت و بر گردن خود نهاد و بزیر دامن شیخ درآمد و سائر مشائخ گردنهای
خود را پیش داشتند شیخ ابو سعید قیلوی گفته که چون شیخ عبد القادر گفت قَدَمِي هٰذِهٖ عَلٰى
رَقَبَةِ كُلِّ وَلِيِّ اللّٰهِ حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل وی تجلی کرد و رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
بر دست طائفه از ملائکه مقربین بحضر اولیای متقدمین و متاخرین که آنجا حاضر بودند احیا
باجساد خود و اموات بارواح خود خلعتی به وی پوشانیدند و ملائکه و رجال غیب مجلس وی را
در میان گرفته بودند و صفها در هوا ایستاده و بر روی زمین هیچ ولی نماند مگر که گردن خود را
پست کرد و بعضی گفته اند که یک کس از عجم تواضع نکرد حال وی از وی متواری شد شیخ
صدقه بغدادی رحمه الله روزی شیخ صدقه سخنی می گفت که بحسب ظاهر شرع
بروی مواخذه می آمد بخلیفه رسانیدند وی را احضار فرمود تا تعزیر کنند چون سروی را
برهنه کردند خادم وی فریاد برآورد که واشیخاه دست آن کس که قصد ضرب وی کرده بود
شل شد و هیبتی بر وی مستولی شد و چون خلیفه آنرا مشاهده کرد بروی نیز هیبتی استیلا
یافت بفرمود که وی را بگذارند از انجا بر باط شیخ عبد القادر درآمد دید که مشائخ و سائر مردم منتظر
شیخ نشسته اند که بیرون آید و سخن گوید بیامد و در میان مشائخ بنشست چون شیخ بیرون
آمد و بمنبر بالا رفت هیچ سخن نه گفت و قاری را هم نگفت که چیزی بخواند اما مردم را وجد عظیم
دریافت و حالتی قوی فرو گرفت شیخ صدقه با خود گفت شیخ چیزی نگفته و قاری هیچ
نخوانده این وجد از چیست شیخ عبد القادر روی بوی کرد و گفت یا هذا یکی از مریدان من
از بیت المقدس باینجا بیک گام آمده است و بر دست من توبه کرده امروز حاضران در
مهمانی وی اند شیخ صدقه با خود گفت کسی که از بیت المقدس بیک گام در بغداد آید
وی را توبه از چه باید کرد و بشیخ چه حاجت دارد شیخ روی بوی کرد گفت یا هذا وی
توبه می کند از انکه دیگر در هوا نرود و حاجت وی بمن آن ست که وی را بجبت حق سبحانه
راه نمایم شیخ سیف الدین عبد الوهاب رحمه الله تعالی وی فرزند شیخ عبد القادر
است وی گفته که هیچ ماهی از ماهها نبودی مگر که پیش از انکه نوشدی بیامدی پیش والد

من اگر چنانچه در وی بدی و سختی مقدر شده بودی در صورتی ناخوش بیامدی و اگر
نعمت و خیری مقدر شده بودی در صورت نیکو بیامدی آخر روز جمعه سلخ جمادی الاخری
سنه ستین و خمسمایة جمعی از مشائخ در صحبت وی نشسته بودند جوانی خوبروی درآمد و گفت
اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللّٰهِ من ماه رجبم آمده ام تا ترا تهنیت گویم و در من هیچ بدی
و سختی مقدر نشده است دران ماه رجب هیچ ندیدند مردم مگر خیر و نیکوئی چون روز یکشنبه
آمد سلخ رجب شخصی کریه المنظر آمد و گفت اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللّٰهِ من شهر شعبانم
آمده ام که ترا تعزیت گویم مقدر شده است در من موت و فنای خلق در بغداد و گرانی
در حجاز و قتل و کشش در خراسان چون ماه شعبان آمد هر چه هر جا که گفته بود واقع شد شیخ
در ماه رمضان چند روز بیمار شد روز دوشنبه بیست و نهم رمضان جمعی از مشائخ پیش
وی حاضر بودند چون شیخ علی هیتی و شیخ نجیب الدین سهروردی و غیرهما که شخصی با بها
و وقار تمام درآمد و گفت اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللّٰهِ من ماه رمضانم آمده ام که عذر خواهم
از انچه بر تو مقدر شده بود در من و وداع کنم ترا که این آخر اجتماع من ست با تو پس بازگشت
و در ربیع الآخر سال دوم از دنیا برفت و رمضان دیگر را در نیافت روزی شیخ مجلس
می گفت و شیخ علی هیتی در برابر شیخ نشسته بود وی را خواب گرفت شیخ اهل مجلس را
گفت خاموش باشید و از منبر فرود آمد و پیش شیخ علی هیتی باادب بایستاد و
در وی می نگریست شیخ علی بیدار شد شیخ وی را گفت حضرت نبی را صلی الله علیه و آله و سلم
در خواب دیدی گفت آری شیخ گفت من از برای وی باادب ایستاده بودم
بچه چیز وصیت کرد ترا گفت بملازمت تو بعد از ان از شیخ علی پرسیدند از معنی
آنچه شیخ فرموده بود که من از برای وی باادب ایستادم شیخ علی گفت آنچه من
بخواب می دیدم وی به بیداری می دید و این شیخ علی هیتی قدس سره کَانَ مِنْ مَشَائِخِ
الْبَطَائِحِ وَمِنْ جُمْلَةِ كَرَامَاتِهٖ مَنْ ذَكَرَهٗ عِنْدَ تَوَجُّهِ الْاَسَدِ اِلَيْهِ انْصَرَفَ
عَنْهُ وَمَنْ ذَكَرَهٗ فِيْ اَرْضٍ مَبْقَاتٍ اِنْدَفَعَ الْبَقُّ عَنْهُ بِاِذْنِ اللّٰهِ تَعَالٰى

شیخ ابو محمد عبد الرحمن الطفسونجی رحمه الله تعالی روزی در طفسونج که از توابع
بغداد ست بر منبر گفت که اَنَا بَیْنَ الْاَوْلِیَاءِ کَالْکُرْکِیِّ بَیْنَ الطُّیُوْرِ اَطْوَلُهُمْ عُنُقًا
شیخ ابو الحسن علی بن احمد که از اصحاب شیخ عبد القادر بوده از ده جنت که دران نواحی بود
بمجلس وی آمده بود برخاست و دلق را از سر برکشید و گفت مرا بگذار که با تو کشتی گیرم شیخ
عبد الرحمن خاموش شد و اصحاب خود را گفت یکسر موی در وی خالی از عنایت الله تعالی
نمی بینم وی را فرمود که دلق خود را بپوشید گفت من از انچه بیرون آمده ام بآن باز نمی گردم
پس روی بجانب ده جنت کرد و زوجهٔ خود را آواز داد که ای فاطمه بنز جامه بیار که بپوشم
زوجهٔ وی دران ده بشنید و در راه وی را با جامه پیش آمد پس شیخ عبد الرحمن وی را گفت
شیخ تو کیست گفت شیخ من شیخ عبد القادر گفت من هرگز ذکر شیخ عبد القادر نشنیده ام
مگر درین چهل سال ست که در درکات باب قدرتم هرگز وی را آنجا ندیدم و جماعتی از
اصحاب خود را گفت به بغداد روید پیش شیخ عبد القادر و بگوئید که عبد الرحمن سلام میرساند
و میگوید که چهل سالست که من در درکات باب قدرتم هرگز ترا آنجا ندیدم لَا دَاخِلًا وَلَا خَارِجًا
شیخ عبد القادر همان وقت بعض اصحاب خود را گفت بروید بطفسونج و در راه شما را اصحاب شیخ
عبد الرحمن طفسونجی پیش خواهند رسید که برسالت پیش من فرستاده است ایشان را با خود
باز گردانید چون به پیش شیخ عبد الرحمن رسید بگوئید که عبد القادر سلام می رساند و می گوید
اَنْتَ فِی الدَّرَکَاتِ وَمَنْ هُوَ فِی الدَّرَکَاتِ لَا یَرٰی مَنْ هُوَ فِی الْحَضْرَةِ وَمَنْ هُوَ
فِی الْحَضْرَةِ لَا یَرٰی مَنْ هُوَ فِی الْمَخْدَعِ وَاَنَا فِی الْمَخْدَعِ اَدْخُلُ وَاَخْرُجُ مِنْ بَابِ السِّرِّ
مِنْ حَیْثُ لَا تَرَانِیْ بِاَمَارَةِ اَنْ خَرَجَتْ لَکَ الْخِلْعَةُ الْفُلَانِیَّةُ فِی الْوَقْتِ الْفُلَانِیِّ

۱۲ طفسونجی بفتح طاء مهمله و سکون فاء و ضم سین مهمله و سکون واو و فتح نون و جیم ۱۲
انت فی الدرکات یعنی تو در مراتب فرود استی و از حضور سلطان حقیقی [illegible]
و در و آنکه در حضور است می بیند آن کس را که در پنهان خانه است [illegible]
[illegible]

عَلٰی یَدَیَّ خَرَجَتْ لَکَ وَهِیَ خِلْعَةُ الرِّضَا وَبِاَمَارَةِ خُرُوْجِ التَّشْرِیْفِ الْفُلَانِیِّ
فِی اللَّیْلَةِ الْفُلَانِیَّةِ لَکَ عَلٰی یَدَیَّ خَرَجَتْ لَکَ وَهِیَ تَشْرِیْفُ الْفَتْحِ وَبِاَمَارَةِ اَنْ اُخْلَعَ
عَلَیْکَ فِی الدَّرَکَاتِ بِمَحْضَرٍ مِنْ اِثْنَیْ عَشَرَ اَلْفَ وَلِیِّ اللّٰهِ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰی خِلْعَةَ الْوِلَایَةِ
وَهِیَ فَرَجِیَّةٌ خَضْرَاءُ طِرَازُهَا سُوْرَةُ الْاِخْلَاصِ عَلٰی یَدَیَّ خَرَجَتْ در میانهٔ راه
با اصحاب شیخ عبد الرحمن رسیدند ایشان را باز گردانیدند و رسالت بشیخ عبد الرحمن رسانیدند
گفت صَدَقَ الشَّیْخُ عَبْدُ الْقَادِرِ هُوَ سُلْطَانُ الْوَقْتِ وَصَاحِبُ التَّصَرُّفِ فِیْهِ
تاجری پیش شیخ حماد در آمد و گفت تجهیز قافلهٔ شام کرده ام و هفت صد دینار البضاعت دارم
شیخ حماد گفت اگر درین سال می روی مال ترا بغارت می برند و خود کشته می شوی تاجر
بسیار غمگین شد از پیش شیخ حماد بیرون آمد شیخ عبد القادر وی را پیش آمد قصه را با وی گفت
حضرت شیخ گفت برو که بسلامت خواهی رفت و بغنیمت خواهی آمد و ضمان بر من آن شخص بسفر شام
رفت و بضاعت خود را بهزار دینار بفروخت روزی بقضای حاجت بسقایه در آمد و آن
هزار دینار را بر طاقی نهاد و بیرون آمد و آن را فراموش کرد و بمنزل خود آمد و وی را
خواب گرفت در خواب دید که در قافله است و حرامیان قافله را غارت کردند و اهل قافله
را کشتند و وی را نیز شخصی ضربتی زد و کشته شد از هیبت آن بیدار شد اثر خون
بر گردن خود دید و الم آن ضربت در وجود خود احساس کرد بخاطر وی آمد که هزار دینار را
فراموش کرده است بتعجیل رفت و آن را باز یافت و ببغداد مراجعت کرد با خود گفت
که اول شیخ حماد را بینم که وی بزرگتر ست و بعده شیخ عبد القادر را بینم که سخن وی راست شده است
ناگاه شیخ حماد او را در بازار دید گفت اول شیخ عبد القادر را به بین که سخن وی راست شده است
هفده بار از خدای تعالی در خواسته است که قتل تو در بیداری مقرر شده بود بخواب
بگذشت و تلف مال تو بفراموشی قرار یافت پس پیش شیخ عبد القادر در آمد شیخ گفت آنچه
شیخ حماد گفته که هفده بار در خواست کرده است گفت سوگند بعزت
معبود که هفده بار و هفده بار و هفده بار تا هفتاد بار در خواسته ام تا حال چنان شد که شیخ
حماد گفت شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله روحه گفته است که در جوانی بعلم کلام

صدق الشیخ الخ
یعنی راست گفت
شیخ عبد القادر را و
سلطان الوقت
است و متصرف
در و حال چنان
باشد که آن قبیه
بخواب گذشت ۱۲

[illegible] معانی [illegible]
[illegible] واقعه
[illegible] چنانکه در خواب [illegible]
نشانه و دیگر
آنکه تشریف
[illegible] از
دست من و آن
صورت فتح بود
و نشانهٔ دیگر آنکه
پوشانده [illegible]
درکات بحضور
از دوازده هزار
ولی خدای
تعالی خلعت
ولایت و صورت
وی فرجی بود سبز
که علم آن سورهٔ
اخلاص بود ۱۲

مشغول شدم چند کتاب دران یاد گرفتم وعم من مرا ازان منع می کرد روزی عم من بزیارت
شیخ عبد القادر رفت ومن باوی بودم مرا گفت حاضر باش که بر مردی در می آیم که دل
وی از خدای تعالیٰ خبر می دهد ومنتظر باش برکات دیدار وی را چون بنشستیم عم من گفت
یا سیدی برادر زادهٔ من عمر بعلم کلام مشغول ست هر چند ویرا می گویم ازان باز نمی ایستد
شیخ گفت ای عمر کدام کتاب حفظ کردهٔ گفتم کتاب فلانی وکتاب فلانی شیخ دست مبارک
خود را بر سینهٔ من فرود آورد والله که یک لفظ ازان کتب بر حفظ من نماند وخدای تعالیٰ
همه مسائل آنها را بر خاطر من فراموش گردانید لیکن سینهٔ مرا از علم لدنی مملو ساخت
از پیش وے برخواستیم زبانی بحکمت ناطق مرا گفت یَا عُمَرُ اَنْتَ اٰخِرُ الْمَشْهُوْرِیْنَ
بِالْعِرَاقِ شیخ ابو عمرو عثمٰن صریفینی قدس الله تعالیٰ روحه وی گفته که بدایت کار
من آن بود که من شبی در صریفین بر پشت افتاده بودم در وے در آسمان کرده
ویدم که در هوا پنج حمامه می گزارد ویکے می گفت سُبْحَانَ مَنْ عِنْدَهٗ خَزَائِنُ
کُلِّ شَیْءٍ وَمَا یُنَزِّلُهٗ اِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُوْمٍ ودیگری مے گفت سُبْحَانَ مَنْ
اَعْطٰی کُلَّ شَیْءٍ خَلْقَهٗ ثُمَّ هَدٰی ودیگرے مے گفت سُبْحَانَ مَنْ بَعَثَ
الْاَنْبِیَاءَ حُجَّةً عَلٰی خَلْقِهٖ وَفَضَّلَ عَلَیْهِمْ مُحَمَّدًا صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
ودیگرے مے گفت کُلُّ مَا فِی الدُّنْیَا بَاطِلٌ اِلَّا مَا کَانَ لِلّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ودیگری
می گفت یَا اَهْلَ الْغَفْلَةِ عَنْ مَوْلَاکُمْ قُوْمُوْا اِلٰی رَبِّکُمْ رَبٍّ کَرِیْمٍ

یُعْطِی الْجَزِیْلَ وَیَغْفِرُ الذَّنْبَ الْعَظِیْمَ چون من آنرا دیدم وشنیدم بیخود شدم چون باخود
آمدم دوستی دنیا وانچه در دنیاست تمام از دل من رفته بود چون بامداد شد با خدای تعالیٰ
عهد کردم که خود را تسلیم شیخی کنم که مرا با خدای تعالیٰ رهنمائے کند در وان شدم ونمیدانستم
که کجا میروم ناگاه پیرے نیکو دیدار با هیبت ووقار مرا پیش آمد وگفت السلام علیک
یا ابو عمرو جواب سلام وے باز دادم وسوگند بر وے دادم که تو کیستی که نام مرا دانستی
که من هرگز ترا نه دیده ام گفت من خضرم پیش شیخ عبد القادر بودم گفت یا ابا العباس
دوش در صریفین مردے را جذبه رسیده است وقبولے یافته واز بالاے هفت
آسمان وے را ندا آمد که مَرْحَبًا بِكَ عَبْدِیْ با خداے عهد کرده است که خود را
تسلیم شیخ کند بسوے وے رود ویرا پیش من آر پس مرا گفت یَا اَبَا عَمْرٍو
عَبْدُ الْقَادِرِ سَیِّدُ الْعَارِفِیْنَ وَقِبْلَةُ الْوَافِدِیْنَ فِیْ هٰذَا الْوَقْتِ فَعَلَیْكَ
بِمُلَازَمَةِ خِدْمَتِهٖ وَتَعْظِیْمِ حُرْمَتِهٖ من بخود حاضر نشدم مگر که خود را در بغداد دیدم وخضر
علیه السلام غائب شد ویرانه دیدم تا مدت هفت سال بعده پیش شیخ عبد القادر در آمدم گفت
مَرْحَبًا بِمَنْ جَذَبَهٗ مَوْلَاهُ اِلَیْهِ بِاَلْسِنَةِ الطَّیْرِ وَجَمَعَ لَهٗ کَثِیْرًا مِّنَ الْخَیْرِ
ای ابو عمرو زود باشد که خدای تعالیٰ ترا مریدی بدهد نام وی عبد الغنی بن نقطه که مرتبه وے
بلند تر باشد از بسیاری از اولیای خدای تعالیٰ بوے مفاخرت کند بر ملائکه بعد ازان طاقیه
خود بر سر من نهاد خوشی وخنکی وخرمی آن بدماغ من رسید واز دماغ بدل ملکوت بر من منکشف
گشت شنیدم که عالم وانچه در عالم ست تسبیح حق سبحانه وتعالیٰ می گویند باختلاف لغات
وانواع تقدیس نزدیک بود که عقل من زائل شود شیخ پارهٔ پنبه در دست داشت بر من زد
عقل من برقرار بماند بعد ازان مرا چندگاه در خلوت نشاند والله که مرا هیچ امر ظاهری وباطنی
واقع نشد که پیش از انکه من بگویم با من نگفت بهیچ حال ومقام ومشاهده ومکاشفه نرسیدم
که پیش ازان که با آن برسم کم مرا نگفت ومرا از چیزهای خبر داد که بعد از اخبار وی بسی سال

واقع شد و میان خرقه پوشیدن من از وی و خرقه پوشیدن ابن نقطه از من بست و پنج سال در میان شد و ابن نقطه چنان بود که فرموده بود یکی از علماء می گوید که پیش شیخ عبد القادر در آمدم و هنوز جوان بودم و با خود کتابی از علوم فلاسفه همراه داشتم شیخ عبد القادر بی آنکه در آن کتاب نظر کند یا از من بپرسد که آن چه کتابست گفت یَا فُلَانُ بِئْسَ الرَّفِیقُ کِتَابُكَ هٰذَا برخیز و آن را بشوی من عزیمت کردم که از پیش شیخ برخیزم و آن کتاب را در خانه بگذارم و دیگر با خود برندارم و از ترس شیخ نفس من گسستن آن مسامحت نکرد زیرا که چیزی از آن کتاب دانسته بودم و مرا محبتی بآن واقع شده بود خواستم که بآن نیت برخیزم شیخ بمن نظر کرد و مرا قوت برخاستن نماند چون کسی که وی را بند کرده باشند پس گفت کتاب خود را بمن ده آن را بگشادم همه اوراق آن را سفید دیدم که بر آن یک حرف نوشته نه بود بدست شیخ دادم اوراق را بگردانید و گفت این کتاب فضائل قرآنست و بمن داد دیدم که کتاب فضائل قرآنست بخوبترین خطی نوشته پس گفت توبه کردی که بزبان نگوئی آنچه در دل تو نباشد گفتم آری گفت برخیز برخاستم و هر چه از آن کتاب یاد گرفته بودم همه فراموش من شده بود هرگز تا این زمان بخاطر من نیامده است روزی شخصی ابو المعالی نام در مجلس شیخ حاضر شد در اثنای مجلس وی را تقاضای عظیم گرفت چنانکه مجال حرکت نماند و بی طاقت شد بطریق استغاثه بجانب شیخ نظر کرد شیخ یک پایه از منبر فرود آمد بر پایهٔ اول سری همچون سر آدمی پیدا شد چون شیخ پایهٔ دیگر فرود آمد با آن سر سینه و دوش ظاهر شد و همچنین پایه پایه فرود می آمد و آن صورت زیادت می شد تا صورتی شد بعینه مثل صورت شیخ و سخن میگفت بآوازی مثل آواز شیخ و بکلامی مثل کلام شیخ و این را غیر آن شخص و من شاء الله تعالی هیچ کس نمی دید شیخ آمد و بر بالای سر وی بایستاد و آستین خود یا مندیل خود بر سر آن شخص پوشید آن شخص خود را در صحرائی یافت کشاده در آنجا جوی آب روان و بر کنار جوی درختی با خود دسته کلید همراه داشت از آن درخت بیاویخت و بقضای حاجت مشغول شد بعد از آن وضو ساخت و دو رکعت نماز بگذارد و سلام داد شیخ آستین یا مندیل از سر وی برداشت خود را در مجلس شیخ دید و اعضای وی از آب وضو تر و تقاضای وی مدفوع شده و شیخ بر بالای منبر سخن گویان که گویا هرگز فرود نیامده آن مرد خاموش بود با هیچکس نگفت و دسته کلید

را طلب کرد با خود نیافت بعد از مدتی وی را بجانب بلاد عجم عزیمت سفر شد چهارده روز از بغداد راه رفتند بصحرائی فرود آمدند که آنجا جوی آب روان بود برخاست که وضو سازد دید که آن صحرا بآن صحرا می ماند که آن روز وضو ساخته بود و آن جوی به آن جوی چون اندکی وی برفت بآن موضع رسید که آن روز وضو ساخته بود و آن درخت را یافت دسته کلید وی آنجا آویخته چون ببغداد باز گشت پیش شیخ رفت تا آن قصه را باز گوید شیخ گوش وی را بگرفت و گفت یا ابا المعالی تا ما زنده ایم این را با کس مگوی روزی شیخ با جماعتی از فقها و فقرا بزیارت گورستان رفت و پیش قبر شیخ حماد رحمه الله بسیار بایستاد چنانکه هوا گرم شد بعد از آن باز گشت و آثار بهجت و سرور در روی مبارک وی ظاهر بود از ایشان پرسیدند که سبب ایستادن پیش قبر شیخ حماد این همه چه بود گفت وقتی روز جمعه با شیخ حماد و اصحاب وی بمسجد جمعه می رفتیم چون بسر پلی رسیدیم شیخ حماد دست بر من زد و مرا در آب انداخت وی هوا در غایت خنکی بود و من جبهٔ پشمینه پوشیده بودم و در آستین من جزوی چند بود دست خود بالا داشتم تا آن اجزا تر نشود ایشان مرا بگذاشتند و برفتند از آب بر آمدم و جبه خود را بیفشردم و در عقب ایشان برفتم و بسیار سرما یافته بودم چون بایشان رسیدم اصحاب وی در باب من سخن گفتند ایشان را منع کرد و گفت که من وی را رنجانیدم تا وی را آزمایش کنم وی را کوهی می بینم که از جای نمی جنبد پس گفت امروز وی را در قبر وی دیدم حله مرصع بجواهر پوشیده و بر سر وی تاجی از یاقوت و در دست وی سوارها از زر و در پای وی نعلین از زر اما دست راست وی از کار رفته بود و فرمان وی نمی برد گفتم این چیست گفت این آن دستیست که ترا بآن در آب انداخته بودم هیچ توانی که آن را از من درگذرانی گفتم آری گفت پس از خدای تعالی درخواه که آن را بمن باز دهد پس بایستادم و از خدای تعالی درخواستم و پنج هزار از اولیاء الله در قبرهای خود از خدای تعالی درخواستند که سوال مرا در حق وی قبول کنند پس سوال می کردم چندانکه خدای تعالی دست وی را بوی باز داد و بآن دست مرا مصافحه کرد چون این سخن در بغداد مشهور شد مشایخ بغداد و صوفیه از اصحاب شیخ حماد جمع شدند تا شیخ عبد القادر رحمه الله تعالی را بتحقیق آنچه گفته بود مطالبه کنند بمدرسهٔ شیخ آمدند اما از هیبت شیخ هیچکس نتوانست که سخن گوید شیخ آغاز سخن کرد و گفت دو تن از مشایخ اختیار کنند تا تحقیق آنچه گفته ام بزبان

ایشان ظاهر شود ایشان اتفاق کردند بر شیخ ابو یعقوب یوسف بن ایوب الهمدانی که وی
با آن روز ببغداد بود و بر شیخ ابو محمد عبد الرحمن بن شعیب الکردی قدس الله تعالی روحهما
و وی مقیم بغداد بود و هر دو ارباب کشف و احوال بزرگ بودند پس آن جماعت گفتند
ما مهلت دادیم تا جمعهٔ دیگر که ببینم که بر زبان ایشان چه ظاهر می شود شیخ فرمودند از جای خود
بر مخیزید تا این امر محقق شود سر در پیش افگند و ایشان نیز سر در پیش افگندند ناگاه از بیرون مدرسه
آواز بر آمد دیدند که شیخ یوسف بشتاب تمام می آید چون بمدرسه در آمد گفت حق سبحانه و تعالی شیخ حماد
را مشاهدهٔ من ساخت و گفت ای یوسف زود بمدرسهٔ شیخ عبد القادر رو و با مشایخی که آنجا حاضرند
بگوی که شیخ عبد القادر آنچه گفته است وی صادق است و هنوز شیخ یوسف سخن خود تمام نکرده که شیخ عبد الرحمن
کردی در آمد و گفت مثل آنچه شیخ یوسف گفته بود و از شیخ عبد القادر پرسیدند که سبب چه بود که لقب
شما محی الدین کردند فرمود که روز جمعه از بعضی سیاحات ببغداد می آمدم پای برهنه بهر بیمارے
متغیر اللون نحیف البدن بگذشتم مرا گفت السلام علیک یا عبد القادر جواب سلام وی باز دادم
گفت نزدیک من آی نزدیک وی رفتم گفت مرا باز نشان وی را باز نشاندم جسد وی تازه گشت
و صورت وی خوب شد و رنگ وی صافی گشت از وی بترسیدم گفت مرا می شناسی گفتم نه گفت من
دین اسلامم همچنان شده بودم که اول مرا دیدی مرا خدای تعالی بتو زنده گردانید أَنْتَ مُحْيِي الدِّينِ وی را
بگذاشتم و بمسجد جامع رفتم مردے مرا پیش آمد و نعلینی پیش پای من نهاد و گفت یا شیخ محی الدین
چون نماز بگذاردم مردم از هر طرف بر من ریختند و دست و پای مرا می بوسیدند و می گفتند
یا محی الدین و مرا هرگز پیش از آن بدین لقب نخوانده بودند یکے از مشایخ گوید که من و شیخ
علی هیتی در مدرسهٔ شیخ عبد القادر بودیم که یکے از اکابر بغداد پیش شیخ آمد و گفت یا سیدی
قَالَ جَدُّكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دُعِيَ فَلْيُجِبْ وَهَا أَنَا
أَدْعُوكَ إِلَى مَنْزِلِي گفت اگر مرا اذن کنند بیایم و زمانے سر در پیش انداخت
پس گفت می آیم و بر استر سوار شد و شیخ علی هیتی رکاب راست وے بگرفت
و من رکاب چپ تا بسرای آن شخص رسیدیم همه مشایخ بغداد و علماء و اعیان آنجا
بودند و سماطی کشیدند بروے انواع نعمتها و سلهٔ بزرگ سر پوشیده دو کس برداشته پیش

آوردند و در آخر سماط نهادند بعد از آن آن شخص که صاحب دعوت بود گفت الصلاة و شیخ سر در پیش
افگنده بود و هیچ نخورد و از آن خوردن نیز نداد و اهل مجلس هم نخوردند و أَهْلُ الْمَجْلِسِ كَأَنَّ عَلَى
رُؤُوسِهِمُ الطَّيْرَ مِنْ هَيْبَتِهِ پس شیخ بمن و شیخ علی هیتی اشارت کرد که آن سله را
پیش آرید برخاستیم و آن را برداشتیم و بس گران بود و پیش شیخ نهادیم فرمود تا سر
آن را بگشادیم دیدیم که فرزند آن شخص بود نابینائی مادر زاد و برجای مانده و مجذوم و مفلوج
شیخ وے را گفت قُمْ بِإِذْنِ اللهِ مُعَافًى آن کودک برخاست و آن بینا و ویرا هیچ
آفتی نی فریاد از حاضران برخاست شیخ در انبوهے مردم بیرون آمد و هیچ نخورد پیش شیخ ابو سعید
قیلوی رفتیم و آن قصه با وی بگفتیم گفت شیخ عَبْدُ الْقَادِرِ يُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ
وَيُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللهِ عجوزه پیش شیخ عبد القادر آمد و پسر خود را همراه آورده و گفت
دل فرزند خود را تعلق بسیار می بینم بتو من ذمهٔ وے را از حق خود بری گردانیدم برای خدای تعالی
شیخ وے را قبول کرد و بمجاهده و ریاضت فرمود بعد از چند روز پیش فرزند خود آمد دید که نان جو
می خورد و زرد و لاغر شده از کم خواری و بیداری از آنجا پیش شیخ شد آنجا طبقے دید بر آنجا
استخوانهاے مرغ که شیخ خورده بود عجوزه با شیخ گفت یا سیدی تو گوشت مرغ می خوری و پسر من
نان جو شیخ دست خود را بر آن استخوانها نهاد و گفت قُومِي بِإِذْنِ اللهِ الَّذِي
يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ آن مرغ زنده شد و بانگ کردن آغاز کرد پس شیخ با آن
عجوزه گفت وقتی که فرزند تو چنین شود هر چه خواهد بخورد یکے از مشایخ عمر نام گوید که شبے
در خلوت خود بودم ناگاه دیوار بشگافت و شخصے کریه المنظر بیرون آمد وے را گفتم کیستی تو گفت
ابلیس آمده ام برای نیکخواهی تو گفتم نیکخواهی من کدام است گفت آنکه جلسهٔ مراقبه ترا تعلیم
کنم وَجَلَسَ الْقُرْفُصَاءَ وَرَأْسُهُ مُنَكَّسٌ چون بامداد شد نزدیک شیخ عبد القادر ر

درآمدم تا آن را با وی بگویم چون مصافحه کردم وی دست من بگرفت و پیش از آنکه آن را
بگویم گفت یا عُمَرُ صَدَقَ قَلْبُكَ وَهُوَ كَذُوبٌ و بعد ازین از وی هیچ سخن قبول نکنے
چهل سال جلیسهٔ آن شیخ بر آن طریق بود روزی شیخ مجلس می گفت باران در ایستاد بعضی مردمان
متفرق شدند شیخ روی ببالا کرد و گفت من جمع می کنم تو تفرقه می کنی فی الحال باران از مجلس باز ایستاد
و در بیرون مجلس می بارید یکی از مریدان شیخ گوید که روز جمعه همراه شیخ بمسجد جمعه می رفتیم هیچکس بشیخ
التفات نمود و بروی سلام نکرد با خود گفتم ای عجب هر جمعه ما به تشویش بسیار بمسجد جمعه می رسیدیم از ازدحام
بسیار بر شیخ هنوز این خاطر تمام نشده بود که شیخ تبسم کنان بمن نگریست و مردم بسلام روی بشیخ آوردند
چنانکه میان من و شیخ حائل شدند با خود گفتم آن حال بهتر ازین حال بود شیخ بمن التفات کرد و گفت
این را تو خواستی ندانستی که دلهای مردمان بدست من است اگر خواهم دلهای ایشان را از خود بگردانم
و اگر خواهم روی در خود کنم یکی از مشایخ گوید مدتی از خدای تعالیٰ در می خواستم که یکی از رجال الغیب
را بمن بنماید یک شب در خواب دیدم که زیارت احمد حنبل می کنم و نزدیک قبر وے مرد ایست
در خاطر من افتاد که وی از رجال غیب است چون بیدار شدم بامید آنکه وی را به بیداری ببینم بزیارت
امام احمد رفتم آن مرد را آنجا یافتم در زیارت تعجیل کردم وی پیش از من بیرون رفت من در پی وی روان شدم
چون بدجله رسید هر دو کنار دجله فراهم آمد بمقدار یک گام از دجله گذشت سوگند بروی دادم که بایست
تا سخن گویم بایستاد گفتم مذهب تو چیست گفت حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ در خاطر من
افتاد که وی حنفی المذهب است باز گشتم و با خود گفتم بروم و آن را با شیخ عبدالقادر بگویم بمدرسهٔ
وی رفتم و بر در سرای وی بایستادم و از درون سرا آواز داد و گفت از مشرق تا بمغرب هیچ ولی
از اولیای الله حنفی المذهب نیست جز وی یکی از مریدان شیخ گوید که بخدمت وے مشغول می بودم
و بیشتر شبها بیداری بودم یک شب از خانه خود بیرون آمد ابریق آب پیش بردم التفات نکرد
و روی بدر مدرسه نهاد در گشاده شد بیرون رفت من نیز در عقب وے بیرون رفتم چنانکه
گمان من آن بود که وے نمی داند که من همراه ام چون بدروازهٔ بغداد رسید گشاده شد
وے بیرون رفت و من هم بیرون رفتم باز در فراهم آمد چون اندکے براه رفت ناگاه بشهری
رسیدیم که من ندانستم که کجاست برباطے در آمد و آنجا شش تن نشسته بودند پیش آمدند

و بروے سلام کردند من در پس ستونی پنهان شدم از یک جانب آن رباط آواز ناله می آمد در اندک
زمانی آن ناله ساکن شد ناگاه مردے در آمد و بآن جانب که آواز ناله می آمد رفت بعد از ان بیرون
آمد شخصی را بر دوش خود گرفته و شخصی دیگر در آمد سر برهنه و موی های لب سر دراز شده و پیش شیخ بنشست
شیخ وے را تعلیم شهادتین کرد و موی سر و لب وی را گرفت و طاقیه پوشانید و محمد نام نهاد و آن شش
تن را گفت که من مامور شدم بآنکه این شخص را بدل آن مرده گردانم ایشان گفتند سمعًا و طاعةً پس
شیخ بیرون آمد و ایشان را بگذاشت و من هم در عقب شیخ بیرون آمدم اندکی رفتیم بدروازهٔ
بغداد رسیدیم چون بار اول گشاده شد پس بدر مدرسه رسیدیم آنهم گشاده شد شیخ بخانهٔ خود در
آمد چون بامداد شد پیش شیخ بنشستم تا درس سبق خود بخوانم هیبتی بر من مستولی شد نتوانستم خواند
شیخ گفت ای فرزند بخوان سوگند بروے دادم که آنچه شب دیده بودم با من بیان کند گفت
آن شهر نهاوند بود و آن شش تن ابدال بودند و آنکه ناله می کرد مهتر ایشان بود و آنکه بیرون آمد
و شخصے را بر دوش داشت خضر بود علیه السلام آن مرده را بیرون آورد تا کار وے را بسازد
و آن شخص که وے را تعلیم شهادتین کردم ترسائی بود از قسطنطنیه که مامور شده بودم که وی را
بدل آن مرده گردانم پس وے را آوردند و بر دست من مسلمان شد و اکنون یکی از ایشان
است روزی سخن می گفت ناگاه چند گام در هوا رفت و گفت ای اسرائیلی بایست و کلام محمدی
بشنو و بمکان خود باز آمد پرسیدند که این چه بود گفت ابو العباس خضر علیه السلام بر مجلس
ما می گذشت بتعجیل گامی چند بسوی او نهادم و گفتم آنچه شنید خادم شیخ گوید که دویست
و پنجاه دینار زر سرخ شیخ را دین شد از جهت مهمانان روزے شخصے در آمد که من وی را نمی شناختم
و بے آنکه اذن خواهد بر شیخ آمد و بنشست و با شیخ بسیار سخن گفت و مقداری زر بیرون
آورد و گفت این بجهت دین شماست و برفت شیخ مرا فرمود که این را بوام خواهان برسان
پس گفت این صیرفی قدر بود گفتم صیرفی قدر کیست گفت فرشته ایست که
خدای تعالیٰ می فرستد باولیاء الله تا دین ایشان را ادا کند **شیخ بقا بن بطو**
رحمه الله تعالیٰ وے گفته که روزی در مجلس شیخ عبدالقادر حاضر بودم در اثنای آنکه
سخن می گفت بر پایهٔ اول از منبر ناگاه قطع سخن کرد و ساعتی خاموش شد و بر زمین فرود آمد

بعدازان بمنبر بالا رفت و بر پایهٔ دوم بنشست پس من مشاهده کردم که پایهٔ اول کشاده شد چندانکه
چشم کار می کرد و فرشی از سندس اخضر انداختند و رسول صلی الله علیه و آله وسلم با اصحاب رض برانجا
نشستند و حضرت حق سبحانه و تعالیٰ بر دل شیخ عبدالقادر تجلی کرد چنانکه وی میل کرد که بیفتد رسول
صلی الله علیه و آله وسلم وی را بگرفت و نگاه داشت بعدازان خرد و لاغر شد چون عصفوری بعدازان
بالید و بزرگ شد بر صورت هائل و سهمگین بعدازان آن همه از من پوشیده شد حاضران از شیخ
بقا کیفیت رویت رسول را صلی الله علیه و آله وسلم و اصحابش را پرسیدند گفت خدای تعالیٰ ایشان
را تائید کرده است بقوتی که ارواح مطهرهٔ ایشان متشکل می شود بصور اجساد و صفات اعیان می بینند
ایشان را کسانی که خدای تعالیٰ ایشان را قوت رویت آن ارواح در صور اجساد و صفات اعیان
داده است بعدازان از سبب میل کردن و خرد شدن و بزرگ شدن شیخ پرسیدند گفت تجلی اول
بصفتی بود که بشر را قوت آن نیست مگر بتائید نبوی و لهذا نزدیک بود که شیخ بیفتد اگر رسول صلی الله
علیه وسلم وی را در نمی یافت و تجلی ثانی بصفت جلال بود و ازین جهت بود که شیخ بگداخت و خرد شد و تجلی ثالث بصفت
جمال بود ازین جهت بود که شیخ بالید و بزرگ شد و ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ
ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ **قضیب البان موصلی قدس الله تعالیٰ روحه** کنیت وی ابو عبدالله
است شیخ محی الدین بن العربی قدس الله تعالیٰ روحه در بعضی رسائل می فرماید که ازین طائفه
ما بعضی را دیده ایم که صورت روحانیت ایشان متجسد و متمثل می شود بر صورت جسمانیت ایشان
و بران صور متجسده افعال و احوال می گذرانند حاضران می پندارند که آن بر صور جسمانیه
ایشان می گذرد و می گویند که فلان کس را دیدیم که چنین و چنین می کرد و حال آنکه
آن کس ازان فعل مبرا است و ما این را بارها از بسیاری ازین طائفه مشاهده کرده ایم
و معاینه دیده ایم و چنین بود حال ابو عبدالله موصلی که معروف است به قضیب البان
و باید که برین انکار نیارد که اسرار خدای تعالیٰ در افراد عالم بزرگ و بسیار است
و بقوهٔ عقل ادراک غور آن نمی توان کرد شیخ عبدالله یافعی رحمه الله تعالیٰ گفت که یکی از اهل
علم مرا خبر داد که یکی از فقرا ایشان دیدند که نماز می گذارد روزی اقامت نماز کردند و او نشسته بود
فقیهی از سر انکار او را گفت برخیز و نماز بجماعت بگذار برخاست و با ایشان

و تکبیر نماز بست رکعت اول بگذارد و فقیه منکر پهلوی او بود چون برکعت دوم برخاستند فقیه نظر
بوی کرد کسی دیگر دید غیر وی که نماز می گزارد ازان متعجب شد و در رکعت سوم کسی دیگر دید
غیر آن دو کس که اول نماز میگزارد و در رکعت چهارم دیگری دید غیر آنها چون سلام دادند دید
که همان کس اول ست بر جای خود نشسته و ازان سه کس که در حال نماز دیده اثری نبود و آن
فقیر بوی نظر کرد و بخندید و گفت ای فقیه کدام یک ازان چهار کس با شما نماز گزارد و شیخ
عبدالله یافعی گوید که مثل این قصه شنیده ام که صادر شد از قضیب البان رحمه الله با بعضی
از فقها قاضی موصل را نسبت بوی انکاری تمام بود یک روز دید که در یکی از کوچهای موصل
از مقابل وی می آید با خود گفت وی را باید گرفت و قصهٔ وی را بحاکم رفع کرد تا وی را بسیاستی
برساند ناگاه دید که بر صورت کردی برآمد و چون مقداری دیگر پیش آمد بصورت اعرابی برآمد
و چون نزدیکتر شد بصورت یکی از فقها ظاهر شد چون بقاضی رسید گفت ای قاضی کدام
قضیب البان را بحاکم می بری و سیاست می کنی قاضی از انکار خود توبه کرد و مرید شیخ شد
پیش شیخ عبدالقادر گفتند که قضیب البان نماز نمی گذارد و گفت مگوئید که همیشه سر وی بر در خانه کعبه
در سجود است **محمد الاوانی** که با بن القائد معروف است **قدس الله تعالیٰ روحه** وی
نیز از اصحاب شیخ محی الدین عبدالقادر است قدس الله تعالیٰ سره در فتوحات مکیه مذکور است که شیخ عبدالقادر
وی را مفرد الحضرت می گفت و می گفت که محمد بن قاید من المفردین صاحب فتوحات مکیه می گوید
که مفردون جماعتی اند که از دایرهٔ قطب خارج اند و خضر علیه السلام از ایشان ست و رسول ما صلی الله
تعالیٰ علیه و آله وسلم پیش از بعثت از ایشان بود ابن قائد گفته است همه چیز را باز پس گذاشتم و روی
بحضرت آوردم ناگاه پیش روی خود نشان پائی دیدم مرا غیرت کرد گفتم این نشان قدم کیست زیرا که
اعتقاد داشتم که هیچ کسی بر من سابق نیست گفتند این نشان قدم نبی تست صلی الله علیه و آله وسلم
خاطر من تسکین یافت **ابو السعود بن الشبل** رحمه الله تعالیٰ وی نیز از اصحاب شیخ محی الدین
عبدالقادر است در فتوحات مذکور است که از کسی که صدوق بود و ثقه شنیدم که از شیخ ابو السعود
که امام وقت خود بود نقل کرد که گفت بر کنار دجله بغداد می گذشتم در خاطر من درگذشت
که آیا حضرت حق تعالیٰ را بندگان باشند که وی را در آب می پرستند هنوز این خاطر

تمام نه شده بود که آب بشگافت و مردی ظاهر شد گفت آری یا ابا السعود خدای تعالی را مردان هستند
که وی را در آب می پرستند و من از ایشانم من مردی بودم از تکریت از انجا بیرون آمدم بعد از
پانزده روز آنجا فلان حادثه واقع خواهد شد چون پانزده روز گذشت آن حادثه بعینها
چنانکه گفته بود واقع شد در فصوص مذکور است که شیخ ابو السعود با مریدان خود گفت که پانزده
سال است که خدای تعالی مرا در مملکت خود تصرف داده است اما من تصرف نکرده ام
ابن قاید روزی از وی پرسید که چرا تصرف نمی کنی گفت من تصرف را بحضرت حق سبحانه و تعالی
بازگذاشته ام که چنانکه خواهد تصرف کند شیخ رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی گفته است
که در گورستان امام احمد حنبل رحمه الله توجه کرده بودم بخاک بزرگی که خاک او معین است
بنزدیک بعض مردم و من یقین می دانم که وی آنجا نیست اما بسر آن خاک می رفتم در راه گنبد خرابی
بود که من هرگز نه شنیده بودم آنجا خاکیست چون از آن گنبد می گذرم می بینم کسی از آن گنبد اشارتی
می رسد که کجا می روی بیا و ما را نیز زیارتی بکن من بازگشتم و به آن گنبد در آمدم و آنجا وقت من خوش شد
می بینم که روح او با من می گوید که مهمان زندگانی کن که من کرده ام گفتم تو چون زندگانی
کرده گفت از هر چه از حق تو رسد قبول کن گفتم اگر قبول کردنی باشد قبول کنم گفت باری امروز
بتو چیزی خواهد رسید قبول کن گفتم چنین کنم چون بشهر آمدم این قصه را با شیخ نور الدین عبد الرحمن
بگفتم فرمود که هیچ می دانی که در آن گنبد کیست گفتم نه گفت او را ابا السعود می گویند و وی عجب
طریقه داشته است هر چه از حق بوی رسیدی رد نکردی و از کسی چیزی نخواستی و لباس متکلف بپوشیدی
و طعام متکلف بخوردی روزی یکی پیش وی در آمد دستاری دید بر سر وی که بدویست دینار
می ارزید با خود گفت این چه اسراف است دستاری که از آن دویست درویش را جامه و سفره
توان ساخت یک درویش چرا بر سر بندد ابا السعود باشراف خاطر دریافت گفت ای فلان این
دستار را بخود بر سر نه بسته ایم اگر تو خواهی ببر و بفروش و از برای درویشان سفره بیار آن کس برفت
و آن دستار را بفروخت و سفره متکلف راست کرد و نمازدیگر بیامد چون در آمد همان دستار را
بر سر شیخ دید متعجب شد شیخ ابو السعود گفت چه تعجب می کنی از فلان خواجه بپرس که این دستار را
از کجا آورده است بپرسید آن خواجه گفت که پار سال در کشتی بودم و باد مخالف برخاست

نذر کردم که اگر بسلامت بیرون روم دستاری خوب بجهت شیخ هدیه برم و اکنون ششماه است که در بغداد می طلبم
دستاری چنانکه دل من می خواست نمی یافتم که بسلام شیخ بیایم تا امروز این دستار را بر فلان دکان دیدم گفتم
این دستار لائق شیخ است بخریدم و بیاوردم بعد از آن شیخ گفت دیدی که این دستار دیگری بر سر ما می بندد
و ازین نوع ازین شیخ روایتها بسیار است والله اعلم شیخ ابو مدین المغربی قدس الله تعالی سره نام وی
شعیب بن الحسین او الحسن است از اکابر این طائفه بوده است و بسیاری از مشایخ در صحبت و خدمت وی
تربیت یافته اند و یکی از انجمله شیخ محی الدین العربی است و در مصنفات خود ذکر وی بسیار کرده است و از سخنان
وی و معارف وی آورده امام یافعی گوید که اکثر شیوخ یمن بشیخ عبد القادر نسبت دارند و بعضی هستند
که نسبت بشیخ ابو مدین دارند این یکی شیخ مغرب است و آن یکی شیخ مشرق یعنی شیخ عبد القادر رضی الله عنهما
و نفعنا بهما و در کتاب فصوص مذکور است که بعضی ابدال بایکی از مشایخ گفتند که با ابو مدین سلام ما بگو بعد از آن
که سلام ما بوی برسانی بگو که سبب چیست که بر ما هیچ چیز دشوار نمی گردد و مشکل نمی شود و بر تو مشکل می شود
و مع هذا ما بآن مقام که تو داری رغبت داریم و تو بان مقام که ما در آنیم رغبت نه داری
و در فتوحات مذکور است که یکی از اولیاء الله شنیدم که گفت یکی ازین طائفه گفت که ابلیس را
بخواب دیدم از وی پرسیدم که حال تو با شیخ ابو مدین که امام است در توحید و توکل چون
است گفت مثل من با وی چون چیزی در خاطر وی اندازم مثل آن کس است که بول
در بحر محیط کند و از وی پرسند که چرا بول کردی گوید تا بحر محیط ناپاک شود و طهارت بوی نتوان کرد
ازین شخص هیچ نادان تر باشد مثل من با دل ابو مدین همچنین است و هم در فتوحات مذکور است
خلق بجهت تبرک و تیمن دست شیخ ابو مدین فرود می آوردند و می بوسیدند از وی پرسیدند
که تو در نفس خویش ازان هیچ اثری باز می یابی گفت حجر الاسود در خود هیچ اثر باز می یابد که
وی را از حجریت وی بیرون برد با آنکه وی را انبیا و رسل و اولیاء می بوسند گفتند نی گفت
من همان حجر الاسودم و حکم آن دارم روزی شیخ ابو مدین در بعضی از دیار مغرب گردن
خود دراز کرد و گفت اللهم انی اشهدك و اشهد ملائکتك انی
سمعت و اطعت اصحاب وی پرسیدند که سبب این چه بود گفت شیخ عبد القادر امروز
در بغداد گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله بعد از آن بعضی از اصحاب

شیخ عبد القادر از بغداد آمدند و خبر آوردند که شیخ عبد القادر در همان وقت آن را گفت هرگاه
که شیخ ابو مدین این آیه بشنیدی که وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا گفتی این اندکی که
خدای تعالی ما را داده است از علم نه از آن ماست بلکه عاریت است نزدیک ما و بسیاری
از آن نرسیده ایم پس ما جاهلانیم علی الدوام و شیخ رضی الله عنه در فتوحات گفته کَانَ شَيْخُنَا أَبُو مَدْيَن
بِالْمَغْرِبِ قَدْ تَرَكَ الْحِرْفَةَ وَجَلَسَ مَعَ اللّٰهِ تَعَالَىٰ عَلَىٰ مَا يَفْتَحُ اللّٰهُ لَهُ وَكَانَ
عَلَىٰ طَرِيقَةٍ عَجِيبَةٍ مَعَ اللّٰهِ فِي ذٰلِكَ الْجُلُوسِ فَإِنَّهُ مَا كَانَ يَرُدُّ شَيْئًا يُوتَىٰ
إِلَيْهِ بِهِ مِثْلَ الْإِمَامِ عَبْدِ الْقَادِرِ الْجِيلِيِّ سَوَاءً غَيْرَ أَنَّ عَبْدَ الْقَادِرِ
كَانَ الْفَحْصُ فِي الظَّاهِرِ لِمَا يُعْطِيهِ الشَّرَفُ فَقِيلَ لَهُ يَا أَبَا مَدْيَنَ لِمَ لَا
تَحْتَرِفُ أَوْ لِمَ لَا تَقُولُ بِالْحِرْفَةِ فَقَالَ الضَّيْفُ عِنْدَكُمْ إِذَا نَزَلَ بِقَوْمٍ
وَعَزَمَ عَلَى الْإِقَامَةِ كَمْ تَوْقِيتُ زَمَانِ وُجُوبِ ضِيَافَتِهِ عَلَيْهِمْ قَالُوا
ثَلٰثَةُ أَيَّامٍ قَالَ وَبَعْدَ ثَلَاثَةِ الْأَيَّامِ قَالُوا يَحْتَرِفُ وَلَا يَقْعُدُ عِنْدَهُمْ

حَتّٰى يُحْوِجَهُمْ قَالَ الشَّيْخُ اللّٰهُ أَكْبَرُ انْصِفُونَا نَحْنُ أَضْيَافُ رَبِّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَىٰ
نَزَلْنَا عَلَيْهِ فِي حَضْرَتِهِ عَلَىٰ وَجْهِ الْإِقَامَةِ عِنْدَهُ إِلَى الْأَبَدِ فَتَعَيَّنَتِ الضِّيَافَةُ
فَإِنَّهُ تَعَالَىٰ مَا دَلَّ عَلَىٰ كَرِيمِ خُلُقٍ بِعَبْدِهِ إِلَّا كَانَ هُوَ أَوْلَىٰ بِالْإِتِّصَافِ بِهِ
قَالُوا نَعَمْ قَالَ وَأَيَّامُ رَبِّنَا كَمَا قَالَ كُلُّ يَوْمٍ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ
ضِيَافَتُهُ بِحَسَبِ أَيَّامِهِ فَإِذَا أَقَمْنَا عِنْدَهُ فِي ثَلَاثَةِ الْآفِ سَنَةٍ وَانْقَضَتْ
وَلَا نَحْتَرِفُ يَتَوَجَّهُ اعْتِرَاضُكُمْ عَلَيْنَا وَنَحْنُ نَمُوتُ وَيَنْقَضِي الدُّنْيَا
وَيَبْقَىٰ لَنَا فَضْلَةٌ عِنْدَهُ تَعَالَىٰ مِنْ ضِيَافَتِنَا فَاسْتَحْسَنَ ذٰلِكَ مِنْهُ
الْمُعْتَرِضُ فَانْظُرْ فِي هٰذَا النَّفَسِ إِنْ كُنْتَ مِنْهُمْ وَكَانَ أَبُو مَدْيَنَ
يَأْمُرُ أَصْحَابَهُ بِإِظْهَارِ الطَّاعَاتِ فَإِنَّهُ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ فَاعِلٌ إِلَّا اللّٰهُ
روزی شیخ ابو مدین بر کنار دریا می گذشت جماعتی از کافران فرنگ وی را اسیر کردند و به کشتی خود
بردند دید که آنجا جمعی مسلمانانند که اسیر کرده اند چون شیخ در کشتی قرار گرفت کافران بادبان
برکشیدند تا روانه شوند هر چند جهد کردند کشتی از جای خود نجنبید با وجود آنکه بادهای قوی
می جست ایشان را یقین شد که کشتی نخواهد رفت با یکدیگر گفتند غالباً این بواسطهٔ این
مسلمان است که حالی گرفته ایم می شاید که وی از ارباب باطن باشد شیخ را اجازت دادند
تا از کشتی بیرون رود گفت بیرون نمی روم تا همه مسلمانان را نگذارید چون چاره ندیدند همه را
گذاشتند فی الحال کشتی ایشان روان شد و وی گفته إِذَا ظَهَرَ الْحَقُّ لَمْ يَبْقَ مَعَهُ
غَيْرُهُ و هم وی گفته لَيْسَ لِلْقَلْبِ سِوَىٰ وِجْهَةٍ وَاحِدَةٍ فَإِلَىٰ أَيِّ
وِجْهَةٍ تَوَجَّهَتْ حُجِبَتْ عَنْ غَيْرِهَا و هم وی گفته مَا وَصَلَ إِلَىٰ صَرِيحِ الْحُرِّيَّةِ
مَنْ عَلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ بَقِيَّةٌ و هم وی گفته مَنْ رَأَيْتَهُ يَدَّعِي مَعَ اللّٰهِ حَالًا
يَكُونُ عَلَىٰ ظَاهِرِهِ مِنْهُ شَاهِدٌ فَاحْذَرُوهُ وَمَنْ كَانَ الْأَخْذُ مِنْهُ
أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الْعَطَاءِ فَمَا شَمَّ رَائِحَةَ الْفَقْرِ وَمِنْ أَشْعَارِهِ شعر لَا تُنْكِرِ
الْبَاطِلَ فِي طَوْرِهِ ۞ فَإِنَّهُ مِنْ بَعْضِ ظُهُورَاتِهِ ۞ وَأَعْطِهِ مِنْكَ بِمِقْدَارِهِ ۞ حَتّٰى

توفی حتی اثبات به توفی رضی الله عنه سنة تسعین وخمسمایة ابو العباس بن العریف الصنهاجی الاندلسی رحمه الله تعالی نام وی احمد بن محمد است عالم بود بعلوم و عارف بود بوجوه قرآت و متناهی بود در جمیع روایات مریدان و طالبان بسیار پیش وی جمع شدند بادشاه وقت را از وی خوفی در دل پدید آمد وی را طلب داشت در راه فوت شد بعضی گفته اند پیش از رسیدن بپادشاه و بعضی گفته اند که بعد از رسیدن وکان ذلک سنة ست وثلاثین وخمسمایة صاحب فتوحات از شیخ خود ابو عبد الله الغزالی نقل کرده است که وی گفته که روزی از پیش شیخ خود ابن عریف بیرون آمدم و در صحرا سیری می کردم بهر درخت و گیاهی که می رسیدم می گفت مرا بگیر که من فلان علت را نفع می رسانم و فلان ضرر را دفع می کنم و مرا از آن حال حیرتی روی نمود پیش شیخ خود باز گشتم و قضیه را با وی بگفتم شیخ گفت ما نه از برای این تربیت تو کرده بودیم این کان منك الضار والنافع حین قالت لك الاشجار انها نافعة ضارة فقال یا سیدی التوبة شیخ گفت خدای تعالی ترا امتحان و آزمایش کرده است و اگر نه من ترا بخدای تعالی رهنمونی کردم نه بغیر او و علامت صدق توبه تو آن است که بآن موضع باز گردی و آن درختان و گیاهها با تو هیچ سخن نگویند ابو عبد الله بآن موضع باز گشت از آن سخنان هیچ نشنید خداوند را سبحانه سجده شکر بجای آورد و بسوی شیخ باز گشت و آن را با وی بگفت شیخ گفت الحمد لله الذی اختارك لنفسه ولم یدعك الی کون مثلك من اکوانه و هم صاحب فتوحات گفته کنت یوما عند شیخنا ابو العباس العریفی باشبیلیا جالسا فاردنا او اراد احد اعطاء

معروف فقال شخص من الجماعة للذی یرید ان یتصدق الاقربون اولی بالمعروف فقال الشیخ من فوره متصلا بکلام القائل الی الله فما برد ها علی الکبد والله ما سمعتها فی تلك الحالة الا من الله تعالی حتی قیل لی انها کذا نزلت فی القرآن مما تحققت بها واشربها قلبی وکذا جمیع من حضر فلا ینبغی ان یاکل نعم الله الا اهل الله ولهم خلقت ویاکلها غیرهم بحکم التبعیة فهم المقصودون بالنعم توفی رحمه الله سنة ست وثلاثین وخمسمایة ابو الربیع الکفیف المالقی رحمه الله تعالی وی از مریدان ابو العباس بن عریف است روزی باصحاب خود گفت اگر فی المثل دو مرد باشند و هر یکی را ده دینار باشد یکی از ایشان یک دینار صدقه کند و نه دینار نگاه دارد و دیگری نه دینار صدقه کند و یک دینار نگاه دارد کدام از ایشان فاضلتر است گفتند آنکه نه دینار صدقه کند شیخ گفت چرا وی فاضلتر است گفتند از آن سبب که وی بیشتر تصدق کرده است شیخ گفت آنچه گفتید خوب است اما روح مسئله را ندانستید و بر شما پوشیده بماند گفتند آن کدام است گفت آنکه ما هر دو را در مال برابر فرض کردیم آنکه بیشتر داد و در آمدن وی در مقام فقر بیش از آنکس است که کمتر داد پس نسبت وی بفقر زیادت باشد پس وی افضل باشد حدیث نبوی وارد است بآن معنی که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله گفتن را در نجات گوینده یا نجات آن کس که آن را بنیت وی گویند اثر تمام است شیخ ابو الربیع مالقی گفته است که من این ذکر را هفتاد هزار بار گفته بودم ولیکن بنام کسی معین نساخته بودم تا روزی که بر مائده طعام کسی حاضر شدم با جماعتی و با ایشان کودکی صاحب کشف بود در آن وقت که آن کودک دست بطعام برد تا بخورد ناگاه بگریست گفتندش چرا گریستی گفت اینک دوزخ را مشاهده می کنم و مادر خود را در وی در عذاب

می بینم شیخ ابوالربیع گفت در باطن با خود گفتم خداوندا تو می دانی که هفتاد هزار بار کلمهٔ لا اله الا الله گفته ام آن را بجهت آزادی مادر این کودک از آتش دوزخ متعین گردانیدم گفت چون من این نیت در باطن خود تمام کردم آن کودک بخندید و بشاشت نمود گفت مادر خود را می بینم که از آتش دوزخ خلاص یافت الحمد لله پس بطعام خوردن مشغول شد با آن جماعت شیخ ابوالربیع می گوید که مرا صحت اسناد خبر نبوی درین باب بکشف آن کودک معلوم شد و صحت کشف آن کودک بخبر نبوی هم شیخ ابوالربیع گفته است که در بعضی سیاحات تنها می رفتم چون شب می رسید مرغی می آمد و نزدیک من شب می گذرانید و با من حکایت می کرد شبی شنیدم که همه شب می گفت یا قدوس یا قدوس چون بامداد شد پرها برهم زد و گفت سبحان الله الرزاق و پرواز کرد **عدی بن مسافر الشامی ثم الهکاری رحمه الله تعالی** با شیخ عقیل منبجی و شیخ حماد دباس صحبت داشته بود بر وی خلق بسیار مجمع شدند در جبل هکاریه که از توابع موصل است از خلق منقطع گشت و آنجا زاویه بنا کرد و مردم آن دیار همه مرید و معتقد وی شدند در سنهٔ سبع و خمسین و خمسمائه از دنیا برفت و قبر وی در آن دیار از مزارات متبرکه است و وی را کرامات و آیات ظاهره است در تاریخ امام یافعی مذکور است که یکی از مریدان وی را در یکی از صحراها داعیهٔ انقطاع از خلق پیدا شد با شیخ عدی گفت ای شیخ می خواهم که درین صحرا از خلق منقطع باشم چه بودی که اینجا آبی بودی که بیاشامیدمی و چیزی که قوت من شدی شیخ برخاست آنجا دو سنگ بزرگ بود پای بر یکی زد چشمهٔ آب شیرین روان شد و پای بر دیگری زد درخت اناری برست درخت را گفت ای درخت یک روز باذن الله تعالی یک انار شیرین میده و یک روز یک انار ترش آن از بهترین اناری بود که در دنیا می باشد **سیدی احمد بن ابی الحسن الرفاعی قدس الله تعالی روحه ذو المقامات العلیة و الاحوال السنیة**

قوله ذو المقامات العلیة [illegible]

خرق الله سبحانه علی یدیه العوائد و قلب له الاعیان و اظهر العجائب ولکن اصحابه ففیهم الجید و الردیء یدخل بعضهم النیران و یلعب بالحیات و هذا ما عرفه الشیخ و لا صلحاء اصحابه نعوذ بالله من الشیطان وی از اولاد بزرگوار امام موسی کاظم است رضی الله تعالی عنه و نسبت خرقهٔ وی به پنج واسطه به شبلی می رسد ساکن ام عبیده بود و از بطائح ابوالحسن علی که خواهرزادهٔ وی است گفته است که یکروز بر در خلوت وی نشسته بودم پیش وی آواز کسی شنیدم چون نظر کردم پیش وی کسی نشسته دیدم که هرگزش ندیده بودم ساعتی دراز باهم سخن گفتند پس آن شخص از روزنی که در دیوار خلوت شیخ بود بیرون آمد و چون برق خاطف در هوا بگذشت پس پیش شیخ در آمدم و پرسیدم که این مرد که بود گفت تو وی را دیدی گفتم آری گفت او کسی است که خدای تعالی بحر محیط را بوی محافظت می کند و یکی از رجال اربعه است سه روز است که وی مهجور شده اما نمی داند گفتم یا سیدی سبب مهجوری وی چیست گفت وی در یکی از جزایر بحر محیط مقیم است آنجا سه شبانه روز متصل باران بارید بخاطر وی گذشت که کاش این باران در عمرانات بودی بعد از آن استغفار کرد و بسبب این اعتراض مهجور شده است پس من گفتم یا سیدی وی را بمهجوری وی اعلام کردی گفت نی شرم داشتم گفتم اگر می فرمائی من وی را اعلام کنم گفت می کنی گفتم آری گفت سر بگریبان خود در کش در کشیدم آوازی بگوشم رسید که یا علی سر برآر سر برآوردم خود را در یکی از جزائر بحر محیط دیدم در کار خود حیران شدم برخاستم و اندکی برفتم آن مرد را دیدم بروی سلام کردم و آن قصه را با وی بگفتم سوگند بر من داد که هرچه ترا گویم چنان کن گفتم چنان کنم گفت خرقهٔ مرا در گردن من کن و مرا بر روی در زمین می کش و منادی می کن که این سزای آن کس است که بر خدای تعالی اعتراض کند خرقه را در گردن وی کردم و خواستم که وی را بکشم هاتفی آواز داد که ای علی وی را بگذار که ملائکهٔ آسمان بر وی بزاری در آمدند و گریان شدند و خدای تعالی از وی خوشنود گشت چون آواز شنیدم بیخود شدم چون بخود باز آمدم خود را پیش خال خود دیدم و الله که ندانستم که چون رفتم و چون آمدم چون وقتی کسی از سیدی احمد تعویذی طلبیدی و کاغذ بیاوردی که بنویسد اگر سیاهی نبودی کاغذ را بگرفتی و بی سیاهی بنوشتی وقتی برای شخصی بی سیاهی بنوشت و مدتی مدید غائب شد و بعد از آن آن کاغذ را باز آورد بر سبیل امتحان و گفت ای شیخ برای من دعائی بنویس

چون دران کاغذ نگریست گفت ای فرزند این کاغذ نوشته است وبوی داد
روزی دو تن از اصحاب وی بصحرا رفتند وباهم بنشستند وحکایات می کردند یکی
ازان دیگری را پرسید که ترا درین مدت از ملازمت سیدی احمد چه حاصل شده
گفت تو هر تمنای که می خواهی بکن گفت ای سیدی می خواهم که نامهٔ آزادی ما از دوزخ
همین ساعت از آسمان فرود آید آن دیگری گفت کرم خدای تعالی بسیار است وفضل
وی بحد است درین حالت که ایشان درین مقال بودند ناگاه ورقی سپید از آسمان فرود افتاد
آن را برگرفتند دران هیچ نوشته نه دیدند پیش سیدی احمد آمدند واز احوال خویش هیچ ناگفته
آن ورق بوی دادند چون سیدی دران ورق نگریست خدای را سجده کرده وچون سر از سجده برداشت گفت
الحمد لله الذي أراني عتق أصحابي من النار في الدنيا قبل الآخرة
وگفتند ای سیدی این ورق سفید است گفت ید قدرت بسیاهی نمی نویسد این بنور نوشته شده است
وگفته که وی را با کمال اشتغال بعبادات اشعار لطیف بوده است
فمنها شعر إذا جن ليلي هام قلبي بذكركم أنوح كما ناح الحمام
المطوق ❊ وفوقي سحاب يمطر الهم والأسى ❊ وتحتي بحار للهوى
تتدفق ❊ سلوا أم عمرو كيف بات أسيرها ❊ تفك الأسارى دونه
وهو موثق ❊ فلا هو مقتول ففي القتل راحة ❊ ولا هو ممنون عليه
فيطلق ❊ وبعضی گفته اند که این ابیات را از قوال شنیده است وبران رفته از دنیا
وتوفي رضي الله عنه يوم الخميس الثاني والعشرين من جمادى الأولى سنة ثمان وسبعين وخمسمائة

[illegible]

حیات بن قیس الحرانی قدس الله تعالی روحه

صاحب الكرامات الخارقة والأنفاس الصادقة والأحوال الفاخرة والأنوار الباهرة والمقامات
العالية والمناقب السامية وی یکی ازان چهار کس است که شیخ ابو الحسن قریشی
گفته است که چهار کس می دانم از مشایخ که در قبور خود تصرف می کنند چنانکه احیا می کنند
معروف کرخی وشیخ عبد القادر گیلانی وشیخ عقیل منبجی وشیخ حیات حرانی قدس الله تعالی اسرارهم یکی
از صلحا گفته است که از یمن در دریا نشستم چون بمیان دریای هند رسیدم باد مخالف برخاست
وموج عظیم شد وکشتی بشکست من بر تخته پاره ماندم موج مرا بجزیره انداخت بسی بگشتم هیچکس
ندیدم خرابهٔ بسیار بود درانجا ناگاه بمسجدی رسیدم که در وی چهار کس نشسته بودند سلام
گفتم جواب من دادند وحال من پرسیدند حال خود با ایشان بگفتم وباقی روز پیش ایشان نشستم
واز حسن توجه وکمال اقبال ایشان بر حضرت حق سبحانه امر عظیم مشاهده کردم چون شب
رسید شیخ حیات حرانی درآمد آن جماعت پیش وی دویدند وسلام کردند پیش رفت ونماز خفتن
بجماعت بگذاردند وتا طلوع فجر در نماز ایستادند وشنیدم که شیخ حیات بمناجات
درآمد ودر آخر گفت یا حبيب التائبين ويا سرور العارفين ويا قرة
عين العابدين ويا أنيس المنفردين ويا حرز اللاجئين ويا ظهر
المنقطعين ويا من حنت إليه قلوب الصديقين ويا من أنست به
أفئدة المحبين وعليه عكفت همة الخاشعين بعد ازان بگریست
گریستنی سخت دیدم که انوار ظاهر شدن گرفت چنانکه آن مکان روشن شد چون روشن شدن ماه شب
چهارده وبعد ازان شیخ حیات از مسجد بیرون آمد آن جماعت مرا گفتند که در عقب وی
برو برفتم دیدم که زمین وبیابان ودریا وکوه وهامون در زیر پای وی در نور دیده
می شود وهر گامی که بر می داشت می شنیدم که میگفت یا رب حیات کن حیات درانک

[illegible]

زمانی بحران رسیدیم مردم هنوز در نماز بامداد بودند و شیخ حیات ساکن حران بوده است تا از دنیا
رفته است در تاریخ سنه احدی وثمانین وخمسمایه **شیخ جاگیر قدس الله تعالی روحه** شیخ
ابو الوفا بروی ثنا گفته است وطاقیه خود را بدست شیخ علی هیتی برای وی فرستاده است و وے را
تکلیف حضور نکرده است و گفته است که من از خدای تعالی درخواستم که جاگیر را از جمله
مریدان من گرداند خدای تعالی وی را بمن بخشید و شیخ جاگیر در اصل از کردان بود در صحرای
از صحراهای عراق یک روزه سامره متوطن شد و آنجا می بود تا در سنه تسعین وخمسمایه از
دنیا برفت وقبر وی هم آنجاست وی گفته مَنْ شَاهَدَ الْحَقَّ عَزَّ وَجَلَّ فِي سِرِّهِ سَقَطَ الْكَوْنُ
مِنْ قَلْبِهِ وهم وے گفته مَا اَخَذْتُ الْعَهْدَ عَلٰى اَحَدٍ حَتّٰى رَاَيْتُ اِسْمَهٗ مَرْقُوْمًا
فِي اللَّوْحِ الْمَحْفُوْظِ مِنْ جُمْلَةِ مُرِيْدِيْ وَقَالَ اَيْضًا اُوْتِيْتُ سَيْفًا مَاضِيَ الْحَدِّ
اَحَدُ طَرَفَيْهِ بِالْمَشْرِقِ وَالْاٰخَرُ بِالْمَغْرِبِ لَوْ اَشَرْتُ بِهٖ اِلَى الْجِبَالِ الشَّوَامِخِ
لَهَوَتْ یکی از اصحاب وی گوید که روزی با وے بودم گله گاوان از پیش وی می گذشتند
اشارت بیک گاو کرد و گفت این حامله است بگوساله سرخ چنین و چنین و آن فلان روز خواهد زاد
و نذر ما خواهد بود و فلان وفلان از ان خواهند خورد و اشارت بگاو دیگر کرد و گفت این حامله است
بگوساله ماده و فلان وقت خواهد زاد و فلان وفلان از وی خواهند خورد و سگی سرخ را از وے
نصیب ست والله که این همه چه شیخ گفته بود واقع شد سگی سرخ بزاویه در آمد و از ان گوساله یکپاره
بیرون برد توفی رحمه الله سنه تسعین وخمسمایه **شیخ ابو عبد الله محمد بن ابراهیم القرشی**
الهاشمی قدس الله سره امام العارفین[۴] و دلیل السالکین صاحب الاحوال الفاخره
والکرامات الباهره وے گفته اَلْعَالِمُ مَنْ نَطَقَ عَنْ سِرِّكَ وَاَطْلَعَ عَلٰى عَوَاقِبِ
اَمْرِكَ وهم وے گفته که روزی در منا بودم تشنه شدم هیچ جا آب نیافتم و با من هیچ نبود که بآن
آب خورم و می رفتم تا چاهی پیدا کنم که از انجا آب کشم چاهی یافتم که اعاجم بران گرد آمده بودند

---

۴ [illegible] امام العارفین [illegible] دلیل السالکین [illegible] صاحب احوال [illegible] العالم [illegible] اطلع علی عواقب امرک [illegible]

و آب می کشیدند یکی از ایشان را گفتم که قدری آب درین رکوه کن مرا بزد و رکوه را از دست من
گرفت و بینداخت من برفتم تا رکوه را بگیرم و بسیار خاطر شکسته بودم دیدم که در برکه آب شیرین
افتاده است آب برداشتم و بخوردم و رکوه را پر آب کرده پیش اصحاب آوردم از ان آب
بخوردند قصه را با ایشان بگفتم آنجا رفتند تا آب برگیرند نه آب یافتند و نه اثر آن دانستم که
آیتی بود از آیات الهی وَعَنِ الشَّيْخِ بْنِ كَسْرَاءَ قَالَ مَرَّ الشَّيْخُ اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ قَدَّسَ سِرَّهٗ
فِيْ بَعْضِ قُرَايْ مِصْرَ وَمَعَهٗ جَمَاعَةٌ مِنْ اَصْحَابِهٖ فَوَجَدَ الْقَرْيَةَ عَامِرَةً بِالْبُيُوْتِ
وَالْبَسَاتِيْنِ وَلَمْ يَرَوْا بِهَا اَحَدًا فَسَاَلَ الشَّيْخُ عَنْ سَبَبِ خُلُوِّهَا فَقِيْلَ لَهٗ اِنَّهَا
مَشْهُوْرَةٌ يَسْكُنُ الْجِنُّ وَمَنْ سَكَنَهَا مِنَ النَّاسِ اٰذَوْهُ اَذًى قَطِيْعًا وَقَدْ تَفَرَّقَ
اَهْلُهَا فِي الْقُرٰى فَقَالَ الشَّيْخُ لِبَعْضِ الْفُقَرَاءِ نَادِيًا عَلٰى صَوْتِكَ فِيْ اَرْجَاءِ
الْقَرْيَةِ مَعَاشِرَ الْجَانِّ قَدْ اَمَرَكُمُ الْقُرَشِيُّ اَنْ تَرْتَحِلُوْا عَنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ ثُمَّ
لَا تَعُوْدُوْا اِلَيْهَا وَلَا تُؤْذُوْا وَاحِدًا مِنْ اَهْلِهَا اَيْنَ مَا كَانُوْا وَمَنْ خَالَفَ مِنْكُمْ
هَلَكَ فَقَالَ الرَّجُلُ يُنَادِيْ وَالْفُقَرَاءُ يَسْمَعُوْنَ مِنَ الْقَرْيَةِ جَلَبَةً وَمَرْجًا فَقَالَ
الشَّيْخُ اِرْتَحَلُوا الْجَلَبَةَ فَلَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ فِيْهَا اَحَدٌ فَتَسَامَعَ اَهْلُ الْقَرْيَةِ وَجَاؤُهَا
وَعَمَرَتْ بِالنَّاسِ وَلَمْ يَتَاَذَّ اَحَدٌ مِنْهُمْ مِنَ الْجَانِّ بَعْدَ ذٰلِكَ وَمِنْ كَلَامِهٖ
مَا فِي الْوُجُوْدِ اَعَزُّ مِنَ الْاَخِ فِي اللّٰهِ فَاِذَا ظَفِرْتَ بِهٖ فَاشْدُدْ يَدَكَ عَلَيْهِ مَنْ لَمْ
يَحْفَظِ الْاَدَبَ اَدْرَكَهُ الْعَطَبُ وَمَنْ لَمْ يَصْحَبِ الْفُقَرَاءَ بِالْاَدَبِ حُرِمَ بَرَكَتَهُمْ
وَمِنْ اَعْظَمِ النِّقَمِ وُرُوْدُ النَّقْصِ عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ لَا يَشْعُرُ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيْ قَلْبِهٖ شَاهِدٌ
يَسْتَحْيِيْ مِنْهُ فِيْ حَرَكَاتِهٖ لَمْ يَتِمَّ لَهٗ اَمْرٌ توفی رحمه الله سنه تسع وتسعین وخمسمایه **ابو الحسن**
علی بن حمید الصعیدی المعروف بابن الصباغ رحمه الله تعالی صاحب احوال
بلند و مقامات ارجمند بود و کرامات بسیار و خوارق عادات بیشمار از وی ظاهر شده است
پدر وی صباغ بود و می خواست که پسرش هم صباغ باشد بروی گران می آمد و وی بصحبت
صوفیه می رفت و طریقه ایشان می ورزید و از صباغی باز می ماند روزی پدرش آمد دید که
جامه مردم را رنگ نکرده است و وقت گذشته است در غضب شد و در دکان تغارهای

بسیار بود در هر یک رنگی دیگر چون غضب پدر را دید همه جامها را گرفت و در یک تغاره نهاد غضب پدر زیاده شد و گفت دیدی که چه کردی و جامهای مردم را ضایع کردی هر یکی رنگی خواسته بودند تو همه را یک رنگ کردی ابو الحسن دست در آن تغاره کرد و همه را یکبار بیرون آورد و هر یکی آن رنگ شده که صاحبش خواسته بود چون پدرش آن بدید حیران بماند وی را بسلوک راه صوفیه بازگذاشت و از صنعت صباغی معذور داشت عادت وی آن بود که مادام که نام کسی را در لوح محفوظ از مریدان خود ندیدی در صحبت خود راه ندادی روزی شخصی از وی طلب صحبت کرد شیخ ساعتی سر در پیش افگند و گفت که نزدیک ما هیچ وظیفهٔ خدمتی نمانده است که با آن قیام نمایی آن شخص مبالغه کرد که ازان چاره نیست گفت هر روز تو وو یک پشتهٔ حلفا می آور و بعد از مدتی که آن کار کرد دست وی بدرد آمد آنچه حلفا را بآن می درویید انداخت (نام گیا ہے ۱۲) و ترک صحبت فقر کرد شبی در خواب دید که قیامت قائم شده است و مردم بسر صراط می گذرند بعضی بسلامت می گذرند و بعضی در آتش می افتند پس چیزی طلبید که دست دران زند نیافت متحیر بماند ناگاه دید که یک پشته ازان پشتهای حلفا بر روی آتش می رود خود را بر بالای آن انداخت وی را از آتش بیرون برد و نجات یافت ترسناک و هولناک ده از خواب در آمد پیش شیخ رفت چون چشم شیخ بر وی افتاد و گفت نگفتم که ترا خدمتی بیش ازین نمانده است از شیخ استغفار کرد و بسر کار خود رفت توفی رحمه الله تعالی سنة اثنی عشرة وستمائة

ابو اسحق بن طریف رحمه الله تعالی وی از مشایخ شیخ محی الدین ابن العربی ست

در فتوحات می گوید که وی از بزرگترین مشایخی ست که من دیده ام و از وی می آرد که گفته که کسانی که مرا می شناسند همه اولیای الله اند گفتند چون چنین ست یا ابا اسحق گفت زیرا که هر یک از ایشان از دو حال بیرون نیستند یا آن ست که در حق من خیر و نیکوئی میگویند یا غیر آن اگر چنانچه در حق من خیری گوید مرا صفت نمی کند مگر بآنچه صفت وی شده است اگر چنانچه وی محل آن صفت نبودی و موصوف بآن نه گشتی مرا بآن صفت نه کردی پس این شخص نزدیک من از اولیاء الله ست و اگر چنانچه در حق من بدی گوید وی صاحب فراست و کشف ست که خدای تعالی وی را بر حال من اطلاع داده است پس این کس هم

از اولیاء الله است و هم در فتوحات می گوید سَمِعْتُ شَیْخَنَا اَبَا عِمْرَانَ مُوْسٰی بْنَ عِمْرَانَ الشُّوْمِیَّ بِمَنْزِلِهٖ بِمَسْجِدِ الرِّضَا بِاَشْبِیْلِهٖ وَهُوَ یَقُوْلُ لِلْخَطِیْبِ اَبِی الْقَاسِمِ ابْنِ غُفَیْرٍ وَقَدْ اَنْکَرَ اَبُو الْقَاسِمِ مَا یَذْکُرُ اَهْلُ هٰذِهِ الطَّرِیْقَةِ یَا اَبَا الْقَاسِمِ لَا تَفْعَلْ فَاِنَّکَ اِنْ فَعَلْتَ هٰذَا جَمَعْنَا بَیْنَ حِرْمَانَیْنِ لَا یُرٰی ذٰلِکَ مِنْ نُفُوْسِنَا وَلَا تُؤْمِنُ بِهٖ مِنْ غَیْرِنَا وَمَا ثَمَّ دَلِیْلٌ یَرُدُّهٗ وَلَا قَادِحٌ یَقْدَحُ فِیْهِ شَرْعًا وَعَقْلًا ثُمَّ اَشْتَهِدُ لِیْ عَلٰی مَا ذَکَرَهٗ وَکَانَ اَبُو الْقَاسِمِ یَعْتَقِدُ فِیْنَا فَعَزَّرْتُ عِنْدَهٗ مَا قَالَهٗ بِدَلِیْلٍ یُسَلِّمُهٗ مِنْ مَذْهَبِهٖ فَاِنَّهٗ کَانَ مُحَدِّثًا فَشَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهٗ لِلْقُبُوْلِ وَشَکَرَنِی الشَّیْخُ وَدَعَا لِیْ فَاحْمَدُوا اللّٰهَ یَا اِخْوَانَنَا حَیْثُ جَعَلَکُمُ اللّٰهُ مِمَّنْ قَرَعَ سَمْعَهٗ اَسْرَارُ اللّٰهِ الْمَحْجُوْبَةِ فِیْ خَلْقِهِ الَّتِیْ اَخْتَصَّ اللّٰهُ بِهٰذَا مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهٖ فَکُوْنُوْا لَهَا قَائِلِیْنَ مُؤْمِنِیْنَ وَلَا تَحْرِمُوا التَّصْدِیْقَ بِهَا فَتُحْرَمُوْا خَیْرَهَا قَالَ الشَّیْخُ اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ الْقُرَشِیُّ قُدِّسَ سِرُّهٗ لَقِیْتُ مِنَ الْمَشَایِخِ قَرِیْبًا مِنْ سِتِّمِائَةِ شَیْخٍ وَاقْتَدَیْتُ بِاَرْبَعَةٍ اَبِیْ زَیْدٍ الْقُرْطُبِیِّ وَالشَّیْخِ اَبِی الرَّبِیْعِ الْخَالِقِیِّ وَالشَّیْخِ اَبِی الْعَبَّاسِ الْجَوْزِیِّ وَالشَّیْخِ اَبِیْ اِسْحٰقَ بْنِ طَرِیْفٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ

ابن الفارض الحموی المصری قدس الله تعالی سره کنیت وی ابو حفص ست

و نام وی عمر از قبیلهٔ بنی سعد ست قبیلهٔ حلیمه مرضعهٔ رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم حموی الاصل بود و مصری المولد والمدفن بود وی از اکابر علمای مصر بود فرزند وی سیدی کمال الدین محمد گفته است که وی گفته که در اوائل تجرید و سیاحت از پدر خود اجازت می خواستم و در وادیها و کوهها که نزدیک بمصر بود می گشتم و بعد از شبانروزی کم یا بیش از جهت مراعات خاطر وی باز می گشتم و پیش وی می آمدم و چون پدر وفات یافت تجرید و سیاحت و سلوک طریق حقیقت بالکلیه باز گشتم اما برمن هیچ چیز ازین طریق فتح نمی شد تا آن زمانیکه روزی خواستم که بیکی از مدارس مصر در آیم دیدم که بر در مدرسه پیر بست بقال وضوی می سازد و وضوئی نه بر ترتیب مشروع اول دستهای خود بشست بعد ازان پایها را بعد ازان مسح سر کشید بعد ازان روی بشست با خود گفتم که عجب ازین پیر درین سن و در دیار اسلام بر در مدرسه در میان فقهای مسلمانان وضوئی می سازد نه بر ترتیب مشروع آن پیر در من نگریست و گفت ای عمر بر تو در مصر هیچ فتح نمیشود فتحی که ترا دست دهد در زمین

حجاز و مکه خواهد بود قصد آنجا کن که وقت فتح تو رسیده است دانستم که وی از اولیاء الله است و مراد وی از ان وضوی غیر مرتب اظهار جهل و تلبیس ستر حال بوده است پیش وی بنشستم و گفتم یاسیدی من کجا و مکه کجا غیر وقت موسم حج است و هیچ رفیق و همراه یافت نیست بدست خود اشارت کرد و گفت اینک مکه پیش روی تست نظر کردم مکه را دیدم وی را بگذاشتم و روی بمکه نهادم و مکه از نظر من غائب نشد تا بآنجا در آمدم و ابواب فتح بر من کشاده شد و آثار آن مترادف گشت در کوهها و وادیها بمکه سیاحت میکردم تا آنکه بوادی مقیم شدم که از انجا تا بمکه در شبانروز راه بود و صلوات خمس را در حرم شریف بجماعت حاضر می شدم و با من در شدن و آمدن سبعی عظیم الخلقه همراهی می کرد و چون فتره بزانو در می آمد و می گفت یاسیدی ارکب و من هرگز سوار نشدم پانزده سال بر من گذشت ناگاه آواز آن شیخ بقال بگوش من آمد که یا عُمَرُ تَعَالَ اِلَى الْقَاهِرَةِ اُحْضُرْ وَفَاتِي به تعجیل تمام پوی آمدم دیدم که محتضر است بر وی سلام گفتم وی نیز بر من سلام گفت و دیناری چند بمن داد که باین تکفین و تجهیز من کن و حمالان تابوت مرا بهریک دیناری بده و بفلان موضع ببر از قرافه و میگویند که آن همان موضع است که اکنون قبر شیخ ابن الفارض آنجاست پس گفت تابوت مرا در ان موضع بنه و منتظر باش که مردی از کوه فرود می آید با وی بر من نماز گزار آنگاه منتظر باش تا خدای تعالی چه کند چون وی وفات یافت بوصیت وی عمل کردم و تابوت وی را در ان محل که گفته بود نهادم دیدم که مردی از کوه فرود آمد چون مرغ شتابان و ندیدم که پای وی بر زمین آمده باشد وی را بشناختم شخصی بود که پیاده در بازارها می گشت و مردم با وی مسخرگی می کردند و بر قفای وی سیلی می زدند پس گفت ای عمر پیش رو تا بروی نماز کنیم پیش رفتم دیدم که میان زمین و آسمان مرغان سبز و سفید با ما نماز می گذارند چون از نماز فارغ شدیم یک مرغی سبز عظیم الخلقت از میان ایشان فرود آمد و زیر تابوت وی بنشست و تابوت وی را فرو برد و با دیگر مرغان بپیوست و همه تسبیح گویان می پریدند تا از نظر غائب شدند من از ان حال تعجب کردم آن مرد گفت یا عُمَرُ اَمَا سَمِعْتَ اَنَّ اَرْوَاحَ الشُّهَدَاءِ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ هُمْ شُهَدَاءُ السُّيُوْفِ وَاَمَّا شُهَدَاءُ الْمَحَبَّةِ فَكُلُّهُمْ اَجْسَادُهُمْ وَاَرْوَاحُهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ وَهٰذَا الرَّجُلُ مِنْهُمْ يَا عُمَرُ

له قوله یا عمر تعال الی القاهرة احضر وفاتی یعنی ای عمر بیا بلده قاهره که مصر است وفات مرا حاضر شو ۱۲ له قوله گفت یا عمر اما سمعت یعنی آیا نه شنیدی که ارواح شهدا در درون مرغان سبز اند که در جنت هر جا که خواهند سیر کنند و آن شهدای که ارواح ایشان چنین است کشتگان شمشیر اند و اما کشتگان محبت اجساد و ارواح ایشان در درون مرغان سبز اند این ماز ان جلال است ۱۲

و من نیز از ایشان بودم از من زلتی در وجود آمد مرا از میان ایشان براندند و اکنون در بازارها مرا قفا می زنند و بران زلت تادیب می کنند و ویرا دیوانیست مشتمل بر عیون معارف و فنون لطائف که یکی از قصائد آن قصیده تائیه است که هفتصد و پنجاه بیت است کما بیش وَقَدِ اشْتَهَرَتْ هٰذِهِ الْقَصِيْدَةُ بَيْنَ مَشَايِخِ الصُّوْفِيَّةِ وَغَيْرِهِمْ مِنَ الْفُضَلَاءِ وَالْعُلَمَاءِ وَاَهْلِ الْحَقِيْقَةِ آنچه بعد از سیر و سلوک تمام درین قصیده حقایق علوم دینیه و معارف یقینیه از ذوق خود و اذواق کاملان اولیا و اکابر محققان مشایخ روح الله تعالی ارواحهم اجمعین جمع کرده است در چنین نظمی رائق فائق گفته اند که کسی دیگر را میسر نشده است و میسور هیچکس از اهل فضل و هنر بلکه مقدور اکثر نوع بشر نتواند بود شعر

عَنْ كُلِّ لُطْفٍ فِيْهِ لَفْظٌ كَاشِفٌ ٭ فِيْ كُلِّ مَعْنًى مِنْهُ حُسْنٌ بَاهِرٌ
بَحْرٌ وَلٰكِنَّ اللَّطَافَةَ عَنْبَرٌ ٭ مُزْنٌ وَلٰكِنَّ الْغُيُوْثَ جَوَاهِرُ

شیخ رحمه الله تعالی فرموده است که چون قصیده تائیه گفته شد رسول را صلی الله علیه و آله و سلم بخواب دیدم فرمودند که یَا عُمَرُ مَا سَمَّيْتَ قَصِيْدَتَكَ گفتم یا رسول الله آن را لوایح الجنان و روایح الجنان نام کرده ام فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا بَلْ سَمِّهَا نَظْمُ السُّلُوْكِ فَسَمَّيْتُهَا بِذٰلِكَ و حکایت کرده اند از اصحاب که گفتند وی این قصیده را نه بر قاعده شعرا بود بلکه گاهی وی را جذبه می رسید و روزها هفته یا ده روز کما بیش از حواس خود غائب می شد چون بخود حاضر می شد املا می کرد سی بیت یا چهل بیت یا پنجاه بیت آنچه خداوند سبحانه بر وی دران غیبت فتح کرده بود بعد از ان ترک آن می کرد تا آن وقت که مثل آن حالت معاودت کردی شیخ شمس الدین ایکی رحمه الله که از اصحاب شیخ صدرالدین قونوی است

له قوله وقد اشتهرت هذه القصیده یعنی بتحقیق شهرت کرده است این قصیده درمیان مشایخ صوفیه وغیر ایشان از فضلا و علما ۱۲ له قوله عن کل لطف فیه الخ یعنی از هر لطفی که در وی است لفظی کاشف است و در هر معنی ازو حسنی غالب است ۱۲ له قوله بحر ولکن الخ یعنی این قصیده دریاست لیکن باران وی عنبر است و ابر است لیکن باران وی جواهر است ۱۲ له قوله یا عمر ما سمیت قصیدتک یعنی ای عمر چه نام کرده قصیده خود را پس فرمود رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آن را نام کن نظم السلوک ۱۲

قدس الله تعالی سره وشیخ الشیوخ وقت خود بوده است گفته است که در مجلس شیخ ما یعنی
شیخ صدر الدین علما وطلبهٔ علم حاضر می شدند در انواع علوم سخن می گذشت وختم مجلس بر بیتی
از قصیدهٔ نظم السلوک می شد وحضرت شیخ بر آن بزبان عجمی سخنان غریب ومعانی لدنی
می فرمود که فهم آن هیچکس نتوانستی کرد مگر کسی که از اصحاب ذوق بودی وگاه بودی که در
روز دیگر گفتی که در آن بیت معنی دیگر بر من ظاهر شده است ومعنی غریب تر ودقیق تر از
پیش بگفتی وبسیار می فرمود که صوفی می باید که این قصیدهٔ را یاد گیرد وبا کسی که فهم آن کند
معانی آن را شرح کند وهم شیخ شمس الدین گفته است که شیخ سعید فرغانی تمامی همت خود را
بر فهم آنچه حضرت شیخ می فرموده آورده بود وآن را تعلیق می کرد اولا آن را بفارسی شرح کرد
وثانیا بعربی وآن همه از برکة انفاس حضرت شیخ ماست شیخ صدر الدین قدس الله
تعالی سره قَالَ الْإِمَامُ الْيَافِعِي رَحِمَهُ اللّٰهُ وَقَدْ أَحْسَنَ يَعْنِي الشَّيْخَ ابْنَ الْفَارِضِ فِي
وَصْفِ رَاحِ الْمَحَبَّةِ فِي دِيوَانِهِ الْمُشْتَمِلِ عَلَى لَطَائِفِ الْمَعَارِفِ وَالسُّلُوكِ
وَالْمَحَبَّةِ وَالشَّوْقِ وَالْوَصْلِ وَغَيْرِ ذٰلِكَ مِنَ الْاِصْطِلَاحَاتِ وَالْعُلُومِ
الْحَقِيقِيَّةِ الْمَعْرُوفَةِ فِي كُتُبِ مَشَايِخِ الصُّوفِيَّةِ وَمِنْ ذٰلِكَ وَصْفُهُ لَهَا
فِي هٰذَا الْبَيْتِ الْمَشْهُورِ ؎ هَنِيئًا لِأَهْلِ الدَّيْرِ كَمْ سَكِرُوا بِهَا ؛ وَمَا شَرِبُوا
مِنْهَا وَلٰكِنَّهُمْ هَمُّوا ؛ عَلَى نَفْسِهِ فَلْيَبْكِ مَنْ ضَاعَ عُمْرُهُ ؛ وَلَيْسَ لَهُ فِيهَا
نَصِيبٌ وَلَا سَهْمٌ ؛ وَقَالَ أَيْضًا مِنَ الْمَشْهُورِ أَنَّهُ وَقَعَ لِلشَّيْخِ شِهَابِ الدِّينِ
سُهْرَوَرْدِي رَحِمَهُ اللّٰهُ تَعَالَى عَلَيْهِ قَبْضٌ فِي بَعْضِ حَجَّاتِهِ فَأَتَى إِلَيْهِ الشَّيْخُ
النَّاظِمُ رَحِمَهُ اللّٰهُ فَاسْتَنْشَدَهُ الشَّيْخُ شِهَابُ الدِّينِ رَحِمَهُ اللّٰهُ مِنْ قَرِيظِهِ
فَأَنْشَدَهُ الشَّيْخُ النَّاظِمُ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَصِيدَةً وَاسْتَمَرَّ فِي إِنْشَادِهَا إِلَى أَنْ

قَالَ ؎ أَهْلًا بِمَا لَمْ أَكُنْ أَهْلًا لِمَوْقِعِهِ ؛ قَوْلُ الْمُبَشِّرِ بَعْدَ الْيَأْسِ بِالْفَرَجِ
لَكَ الْبِشَارَةُ فَاخْلَعْ مَا عَلَيْكَ فَقَدْ ؛ ذُكِرْتَ ثَمَّ عَلَى مَا فِيكَ مِنْ عِوَجِ فَقَامَ الشَّيْخُ
شهاب الدین سهروردی رحمه الله فَتَوَاجَدَ وَأَمَرَ مَنْ عِنْدَهُ مِنْ شُيُوخِ الْوَقْتِ
الْحَاضِرِينَ وَكَانَ الْمَجْلِسُ عَامِرًا بِالشُّيُوخِ أَجِلَّاءَ وَسَادَةً مِنَ الْأَوْلِيَاءِ فَخَلَعَ
عَلَيْهِ هُوَ وَالْحَاضِرُونَ قِيلَ أَرْبَعَمِائَةِ خِلْعَةٍ وقتی از شیخ ابن الفارض هفوه صادر
شد وی را بآن مواخذه کردند وقبضی عظیم که نزدیک بود که روح وی مفارقت کند
واقع شد این بیت حریری بخواند ؎ مَنْ ذَا الَّذِي مَا سَاءَ قَطُّ ؛ وَمَنْ لَهُ
الْحُسْنَى فَقَطْ شنیدی که درمیان زمین وآسمان کسی می گوید اما شخصی وی را نمی دید مُحَمَّدٌ
الْهَادِي الَّذِي عَلَيْهِ جِبْرَئِيلُ هَبَطَ شیخ برهان الدین ابراهیم جعبری رحمه الله تعالی
گفته است که در نواحی جعبر در سیاحت بودم وباخود حدیث التذاذ بغنا در محبت می کردم ناگاه
مردی چون برق خاطف گذشت واین بیت می خواند ؎ فَلَمْ تَهْوَنِي مَا لَمْ تَكُنْ
فِيَّ فَانِيًا ؛ وَلَمْ تَفْنَ مَا لَمْ يُجْتَلَى فِيكَ صُورَتِي دانستم که آن نفس محبی است
در پی وی بجستم ووی را بگرفتم وگفتم که این نفس از کجا بتو رسیده است گفت این از انفاس
برادرم شرف الدین ابن الفارض ست گفتم اکنون وی کجاست گفت پیش از این نفس وی
از حجاز می شنیدم واکنون از جانب مصر می آید واکنون وی محتضرست ومامور شده ام
با آنکه در وقت انتقال وی حاضر باشم وبروی نماز گزارم وحالا بسوی وی می روم
وبسوی مصر متوجه شد ومن نیز متوجه شدم وبوی آن مردی یافتم ودر عقب بوی می رفتم

تا بر شیخ ابن الفارض در آمدم وی محتضر بود گفتم سلام علیک ورحمة الله وبرکاته گفت وعلیک
السلام یا ابراهیم بنشین بشارت باد ترا که تو از زمرهٔ اولیاء خداے سبحانه وتعالیٰ هستی گفتم
یا سیدی می دانم که این بشارت از حضرت حق ست سبحانه که بر زبان تو می گذرد اما می خواهم که
جهت آن را بدانم تا دل من از ان اطمینان یابد که نام من ابراهیم ست ومرا از سر مقام ابراهیمی
کہ گفت وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي نصیبی ست گفت از خداے تعالیٰ در خواستم که در وقت انتقال
من جماعتی از اولیاء الله حاضر شوند وتو حاضر شدی پس لابد تو از ایشان باشی بعد از ان
دیدم که بهشت بروے متمثل شد چون بآن نظر کرد گفت آه وگریهٔ عظیم بر گرفت و
رنگ وی تغیر پذیر فت واین بیتها خواندن گرفت شعر كَانَ مَنْزِلَتِي فِي الْحُبِّ عِنْدَكُمْ
مَا قَدْ رَأَيْتُ فَقَدْ ضَيَّعْتُ أَيَّامِي ❊ أُمْنِيَةٌ ظَفِرَتْ رُوحِي بِهَا زَمَنًا
اَلْيَوْمَ أَحْسَبُهَا أَضْغَاثَ أَحْلَامِ ❊ من گفتم ای سیدی این مقام بزرگ است گفت
ای ابراهیم رابعه عدویه که زنی بود گفته است وَعِزَّتِكَ مَا عَبَدْتُكَ خَوْفًا مِنْ
نَارِكَ وَلَا رَغْبَةً فِي جَنَّتِكَ بَلْ كَرَامَةً لِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ وَمَحَبَّةً فِيكَ
واین مقام نه آن مقام ست که من آن را طلب کرده ام وعمر در جست وجوی آن بسر برده ام
بعد از ان آرام گرفت وخندان شد وبر من سلام گفت ووداع کرد وگفت در تجهیز من با جماعت
حاضر باش وبر من نماز کن وسه روز بر سر قبر من حاضر باش بعد از ان بلاد خود رو بعد از ان
بمخاطبه ومناجات مشغول شد شنیدم که قائلی می گفت که آواز وی می شنیدم
اما شخص وے را نمے دیدم یا عمر فما تروم وی گفت شعر أَرُومُ وَقَدْ طَالَ الْمَدَى
مِنْكَ نَظْرَةً ❊ وَكَمْ مِنْ دِمَاءٍ دُونَ مَرْمَايَ طُلَّتْ ❊ بعد از ان خندان و
کشاده روے بحق پیوست دانستم که مقصود وی بدادند ومراد وے در کنارش نهادند
وهم شیخ برهان الدین ابراهیم جعبری گفته است که در وقت انتقال وے جمعی کثیر از

[illegible]

اولیاء الله حاضر بودند بعضی را می شناختم وبعضی را نمی شناختم واز انجمله بود عزیزی که بسبب
معرفت من بوی شده بود ومن در عمر خود جنازه از ان بزرگوار تر ندیده بودم ومرغان سپید و
سبز بر سر آن پرواز می کردند ومردم بسیار بر محل آن گرد آمده بودند وروح مقدس حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم حاضر آمده بود وبر وی نماز می کرد وارواح مقدس حضرات
انبیا واولیا انس وجن طائفه بعد از طائفه اقتدا بآن حضرت کرده بودند وبر وی نماز می کردند
ومن با هر طائفه نماز می گزاردم بدین سبب دفن وی تاخیر یافت وتا آخر روز کشید وهر کسی دران
سخنے می گفتند بعضے میگفتند این در حق وے تادیبی ست که در محبت دعوی بلند مقامی میکرد وبعضی
غیر آن میگفتند وهمه از سر کار محجوب بودند اِلَّا مَنْ شَاءَ اللهُ وچون آخر روز وی را دفن کردند
بمقتضاے وصیت وے سه روز آنجا اقامت کردم وبے احوال عجیب وغریب مشاهده افتاد که
عقول را طاقت ادراک آن نیست وقتی شیخ برهان الدین مذکور با جمعے از کبار بزیارت
وے رفته بودند دیدند که خاک بسیار گرد قبر وے در آمده وگرد بر ان نشسته واین بیت
بخواند شعر مَسَاكِينُ أَهْلِ الْعِشْقِ حَتَّى قُبُورُهُمْ ❊ عَلَيْهَا تُرَابُ الذُّلِّ بَيْنَ
الْمَقَابِرِ ❊ بعد از ان آن خاکها وگردها را بروفتند وبدامن مبارک خود می بردند تا حوالے
قبر وے را پاک ساختند توفی رحمة الله علیه فی الثانی من جمادی الاولیٰ سنة اثنین وثلاثین وستمائة

ابراهیم بن معضاد الجعبری رحمه الله تعالیٰ کنیت وی ابو اسحٰق است صاحب

آیات ظاهره ومقامات فاخره بوده است مذهب وی محو کلی ونفی وجود وافلاس بوده داشت
بوده است شیخ عبد القادر گیلانی قدس الله تعالیٰ روحه گفته است شعر أَنَا بُلْبُلُ
الْأَفْرَاحِ أَمْلَأُ دَوْحَهَا ❊ طَرَبًا وَفِي الْعَلْيَاءِ بَازٌ أَشْهَبُ ❊ وشیخ ابراهیم در
مقابلهٔ آن چنین گفته است شعر أَنَا صُرَدُ الْمَرْحَاضِ أَمْلَأُ بِئْرَهُ ❊ نَتْنًا وَفِي
الْبَيْدَاءِ كَلْبٌ أَجْرَبُ ❊ روزے یکے از شاگردان وے در آمد وگفت که دو بیت
شنیده ام که مرا بسیار خوش آمده است گفت کدام ست آن بر خواند که شعر

[illegible]

وَقَائِلَةٍ اَنْفَقْتَ عُمْرَكَ مُسْرِفًا، عَلٰی مُسْرِفٍ فِیْ تِیْهِهٖ وَدَلَالِهٖ، فَقُلْتُ لَهَا کُفِّیْ عَنِ اللَّوْمِ اِنَّنِیْ، شُغِلْتُ بِهٖ عَنْ هَجْرِهٖ وَوِصَالِهٖ شیخ ابراهیم گفت این نه مقام تست و نه مقام شیخ تو چنین گویند که چون اجل وی نزدیک رسید بموضع قبر خود آمد و گفت یا قَبْرُ قَدْ جَاءَكَ زُبَیْرُ و آنجا مقیم شد بی آنکه وی را علتی و مرضی باشد و عنقریب بجوار رحمت حق پیوست فی سنة سبع وثمانین وستمایة شیخ محی الدین محمد بن علی بن العربی قدس الله تعالی سره وے قدوهٔ قائلان بوحدت وجود ست و بسیاری از فقها و علماء ظاهر در وی طعن کرده اند و اندکی از فقها و جماعتی از صوفیه وی را بزرگ داشته اند فَخَّمُوْهُ تَفْخِیْمًا عَظِیْمًا وَمَدَحُوْا کَلَامَهٗ مَدْحًا کَرِیْمًا وَوَصَفُوْهُ بِعُلُوِّ الْمَقَامَاتِ وَاَخْبَرُوْا عَنْهُ بِمَا یَطُوْلُ عَنْهُ ذِکْرُهٗ مِنَ الْکَرَامَاتِ هٰکَذَا ذَکَرَهُ الْاِمَامُ الْیَافِعِیُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ فِیْ تَارِیْخِهٖ وی را اشعار لطیف و غریب ست و اخبار نادر عجیب مصنفات بسیار دارد یکی

[illegible]

[illegible]

کبار مشایخ بغداد در مناقب وی کتابی جمع کرده است ودر انجا آورده است که مصنفات حضرت
شیخ از پانصد زیاده است وحضرت شیخ بالتماس بعضی از اصحاب رساله در فهرست مصنفات خود
نوشته است ودر انجا زیادت از دویست و پنجاه کتاب را نام برده بیشتر در تصوف وبعضی در غیر آن
ودر خطبهٔ آن رساله فرموده که قصد من در تصنیف این کتب نه چون سائر مصنفات تصنیف
وتالیف بود بلکه سبب بعضی تصنیفات آن بود که بر من از حق سبحانه امری وارد می شد که
نزدیک بود که مرا بسوزد خود را به بیان بعضی از آن مشغول می ساختم وسبب بعضی دیگر آنکه در خواب یا در
مکاشفه از جانب حق سبحانه وتعالیٰ بآن مامور میشدم در تاریخ امام یافعی رحمه الله تعالیٰ مذکور
است که گفته اند که وے را با شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالیٰ روحهما اتفاق ملاقات
واجتماع افتاده است وهر یک از ایشان در دیگرے نظر کرده اند وآنگاه از یکدیگر مفارقت
نموده اند پیش آنکه در میان ایشان کلامی واقع شود بعد از ان وی را از حال شیخ شهاب الدین
سهروردی پرسیده اند گفته است هُوَ رَجُلٌ مَمْلُوٌّ مِنْ قَرْنِهِ اِلٰی قَدَمِهٖ مِنَ السُّنَّةِ و شیخ
شهاب الدین را از حال وی پرسیدند گفته است که هو بحر الحقایق ونسبت خرقهٔ وی در تصوف
بیک واسطه بشیخ محی الدین عبد القادر گیلانی قدس الله تعالیٰ سره میرسد ونسبت دیگر وی در خرقه
بخضر علیه السلام می رسد بیک واسطه قَالَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ لَبِسْتُ هٰذِهِ الْخِرْقَةَ الْمَعْرُوْفَةَ
مِنْ يَدِ اَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ جَامِعٍ بِبُسْتَانِهٖ بِالْمُقْلِي خَارِجَ الْمَوْصِلِ
سَنَةَ اِحْدٰى وَسِتِّمِائَةٍ وَلَبِسَهَا ابْنُ الْجَامِعِ مِنْ يَدِ الْخِضْرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
وَفِي الْمَوْضِعِ الَّذِي اَلْبَسَهٗ اِيَّاهَا اَلْبَسَنِيْهَا ابن جامع وَعَلٰى تِلْكَ الصُّوْرَةِ مِنْ
غَيْرِ زِيَادَةٍ وَنُقْصَانٍ ونسبت دیگر وے بخضر علیه السلام می رسد بے واسطه قال
رحمة الله علیه صَحِبْتُ اَنَا وَالْخِضْرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَتَاَدَّبْتُ بِهٖ وَاَخَذْتُ عَنْهُ فِي
وَصِيَّةٍ اَوْصَانِيْهَا شِفَاهًا اَلتَّسْلِيْمَ لِمَقَالَاتِ الشُّيُوْخِ وَغَيْرَ ذٰلِكَ وَرَاَيْتُ مِنْهُ
ثَلٰثَةَ اَشْيَاءَ مِنْ خَرْقِ الْعَوَائِدِ رَاَيْتُهٗ يَمْشِيْ عَلَى الْبَحْرِ وَطَيَّ الْاَرْضِ
وَرَاَيْتُهٗ يُصَلِّيْ فِي الْهَوَاءِ واعظم اسباب طعن طاعنان در وے کتاب
فصوص الحکم ست وهمانا که منشأ طعن طاعنان یا تقلید وتعصب ست یا عدم اطلاع

بر اصطلاحات وی یا غموض معانی وحقایقی که در مصنفات خود درج کرده است وآن مقدار
حقایق ومعارف که در مصنفات وی بتخصیص در فصوص وفتوحات اندراج یافته است در هیچ
کتاب یافت نمی شود واز هیچ کس ازین طائفه ظاهر نه شده است واین فقیر از خدمت خواجه
برهان الدین ابو نصر پارسا قدس سره چنین استماع دارد که می گفت که والد ما می فرمود که فصوص جان است
فتوحات دل وهر جا که والد بزرگوار ایشان در کتاب فصل الخطاب قال بعض کبراء العارفین گفته
است مراد بآن حضرت شیخ است قدس سره رَوَى الشَّيْخُ مُؤَيِّدُ الدِّيْنِ الْجُنْدِيُّ فِيْ
شَرْحِهٖ لِفُصُوْصِ الْحِكَمِ عَنْ شَيْخِهِ الشَّيْخِ صَدْرِ الدِّيْنِ الْقُوْنَوِيِّ قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهٗ
اِنَّهٗ رُوِيَ عَنِ الشَّيْخِ رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنَّهٗ قَالَ لَمَّا وَصَلْتُ اِلٰى بَحْرِ الرُّوْمِ مِنْ
بِلَادِ الْاَنْدُلُسِ عَزَمْتُ عَلٰى نَفْسِيْ اَنْ لَا اَرْكَبَ الْبَحْرَ اِلَّا بَعْدَ اَنْ اَشْهَدَ تَفَاصِيْلَ
اَحْوَالِي الظَّاهِرَةِ وَالْبَاطِنَةِ الْوُجُوْدِيَّةِ مِمَّا قَدَّرَ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ عَلَيَّ وَلِيْ وَمِنِّيْ اِلٰى
اٰخِرِ عُمْرِيْ فَتَوَجَّهْتُ اِلَى اللّٰهِ سُبْحَانَهٗ بِحُضُوْرٍ تَامٍّ وَشُهُوْدٍ عَامٍّ وَمُرَاقَبَةٍ
كَامِلَةٍ فَاَشْهَدَنِيَ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ جَمِيْعَ اَحْوَالِيْ مِمَّا يَجْرِيْ ظَاهِرًا اَوْ بَاطِنًا اِلٰى اٰخِرِ
عُمْرِيْ حَتّٰى صُحْبَتَ اَبِيْكَ اِسْحٰقَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَصُحْبَتَكَ وَاَحْوَالَكَ وَعُلُوْمَكَ وَ
اَذْوَاقَكَ وَمَقَامَاتِكَ وَتَجَلِّيَاتِكَ وَمُكَاشَفَاتِكَ وَجَمِيْعَ حُظُوْظِكَ مِنَ اللّٰهِ
سُبْحَانَهٗ ثُمَّ رَكِبْتُ الْبَحْرَ عَلٰى بَصِيْرَةٍ وَيَقِيْنٍ وَكَانَ مَا كَانَ وَيَكُوْنُ مِنْ غَيْرِ اِخْلَالٍ
وَاخْتِلَالٍ وهم وی در فتوحات آورده است حکایت از حال خود رحمه الله وَلَقَدْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ
وَبِرَسُوْلِهٖ وَمَا جَاءَ بِهٖ مُجْمَلًا وَمُفَصَّلًا مِمَّا وَصَلَ اِلَيْنَا مِنْ تَفْصِيْلِهٖ وَمَا لَمْ يَصِلْ
اِلَيْنَا اَوْ لَمْ يَثْبُتْ عِنْدَنَا فَنَحْنُ مُؤْمِنُوْنَ بِكُلِّ مَا جَاءَ بِهٖ فِيْ نَفْسِ الْاَمْرِ اَخَذْتُ
ذٰلِكَ عَنْ اَبَوَيَّ اَخْذَ تَقْلِيْدٍ وَلَمْ يَخْطُرْ لِيْ مَا حُكْمُ النَّظَرِ الْعَقْلِيِّ فِيْهِ مِنْ جَوَازٍ
وَاِحَالَةٍ وَوُجُوْبٍ فَعَمِلْتُ عَلٰى اِيْمَانِيْ بِذٰلِكَ حَتّٰى عَلِمْتُ مِنْ اَيْنَ اٰمَنْتُ وَبِمَاذَا
اٰمَنْتُ وَكَشَفَ اللّٰهُ عَنْ بَصَرِيْ وَبَصِيْرَتِيْ وَخَيَالِيْ فَرَاَيْتُ بِعَيْنِ الْبَصَرِ مَا لَا
يُدْرَكُ اِلَّا بِهٖ وَرَاَيْتُ بِعَيْنِ الْبَصِيْرَةِ مَا لَا يُدْرَكُ اِلَّا بِهٖ وَرَاَيْتُ بِعَيْنِ
الْخَيَالِ مَا لَا يُدْرَكُ اِلَّا بِهٖ فَصَارَ الْاَمْرُ لِيْ مَشْهُوْدًا وَالْحُكْمُ الْمُتَخَيَّلُ الْمُتَوَهَّمُ

بالتقلید موجودا فعلمت قدر من اتبعته وهو الرسول المبعوث الی محمد صلی الله
علیه وسلم وشهدت جمیع الانبیاء کلهم من آدم الی محمد علیه الصلوة
والسلام واشهدنی الله تعالی المؤمنین کلهم حتی ما بقی من احد
ممن کان ویکون الی یوم القیمة خاصتهم وعامتهم ورأیت مراتب
الجماعة کلها فعلمت اقدارهم واطلعت علی جمیع ما آمنت به مجملا
مما هو فی العالم العلوی وشهدت ذلک کله فما زحزحنی علم ما رأیته
وعاینته عن ایمانی فلم ازل اقول واعمل ما اقوله واعمله بقول النبی صلی الله
علیه وسلم لا بعلمی ولا لعینی ولا لشهودی فواخیت بین الایمان والعیان
وهذا عزیز الوجود فی الاتباع فان مزلة اقدام الاکابر انما یکون هنا
اذا وقعت المعاینة لما وقع به الایمان فتعمل علی عین لا علی ایمان
فلم یجمع بینهما ففاته من الکمال ان یعرف قدره ومنزلته فهو وان کان
من اهل الکشف فما کشف الله له عن قدره ومنزلته فجعل نفسه فعمل
علی المشاهدة والکامل من عمل علی الایمان مع ذوق العیان وما انتقل ولا
اثر فیه العیان وما رأیت لهذا المقام ذائقا بالحال وان کنت اعلم ان له
رجالا فی العالم لکن ما جمع الله بینی وبینهم فی رؤیة اعیانهم واسمائهم
فقد یمکن ان اکون رأیت منهم وما جمعت بین عینه واسمه وکان
سبب ذلک انی ما علقت نفسی قط الی جانب الحق ان یطلعنی علی کون
من الاکوان ولا حادثة من الحوادث وانما علقت نفسی مع الله ان
یستعملنی فیما یرضیه ولا یستعملنی فیما یباعدنی عنه وان یخصنی بمقام
لا یکون لمتبع اعلی منه ولو اشرکنی فیه جمیع من فی العالم لم تتأذ لذلک
فانی عبد محض لا اطلب التفوق علی عباده بل جعل الله فی نفسی من
الفرح انی اتمنی ان یکون العالم کله علی قدم واحدة فی اعلی المراتب
فخصنی الله بخاتمة امر لم یخطر لی ببالی فشکرت الله تعالی بالعجز عن

شکره مع توفیقی فی الشکر حقه وما ذکرت ما ذکرته من حالی للفخر لا والله
انما ذکرته لامرین الامر الواحد لقوله تعالی واما بنعمة ربک فحدث وایة
نعمة اعظم من هذه والامر الآخر لیسمع صاحب همة فتحدث فیه همة
لاستعمال نفسه فیما استعملها فینال مثل هذا فیکون معی وفی درجتی فانه
لا ضیق ولا حرج الا فی المحسوس و شیخ صدر الدین قدس سره در کتاب فکوک می فرماید
که شیخ ما را نظری بود مخصوص که چون خواستی که بر حال کسی اطلاع یافتی نظری بوی کردی و
از احوال اخروی و دنیوی وی خبر کردی در باب چهل و چهارم از فتوحات مذکورست که شیخ
می گوید که وقتی که مرا از من بستدند روزگاری بر من گذرانیدند که نماز می گذاردم بجماعت و امام بودم
و جمیع اعمال نماز چنانچه می بایست بجای می آوردم و مرا بآن هیچ شعوری نه نه بجماعت و نه
بمحل آن و نه بهیچ چیز از عالم محسوس و بانکه می گویم مرا بعد از افاقت خبر کردند نه من بخود می دانستم
هر چه از من واقع شده بود چون حرکات نایم بود که از وی صادر میشود و وی از ان آگاه نیست
که حق سبحانه وقت مرا بر من محفوظ داشته بود و با من چنان کرده بود که با شبلی کرده بود که وی را
در اوقات نماز بوی باز می دادند اما نمی دانم که وی را بآن شعوری می بود یا نه آن را با جنید
قدس الله سره گفتند گفت الحمد لله الذی لم یجر علیه لسان ذنب و هم
در فتوحات مذکورست که حضرت شیخ این بیت فرموده بود ع یا من یرانی ولا اراه
کم ذا اراه ولا یرانی یکی از اصحاب شیخ گفت چون گفته ولا یرانی و می دانی که او ترا
می بیند او بر سبیل بدیهه گفت ع یا من یرانی مجرما ولا اراه آخذا کم ذا اراه منعما
ولا یرانی لائذا و هم در فتوحات آورده است که بعد از نماز جمعه طواف میکردم شخصی را دیدم
که طواف می کند که وی کسی را مزاحمت نمی کرد و نه کسی ویرا میان دو کس در می آید که ایشان را
از هم جدائی کرد دانستم که روحی ست متجسد شده سر راه وی نگاه داشتم و بر وی سلام کردم
و جواب من باز داد و بار وی همراهی کردم و میان ما سخنان واقع شد دانستم که سبتی است
از وی پرسیدم که چرا از روزهای هفته روز شنبه را بکسب تخصیص کردی گفت از ان جهت که
خدای تعالی روز یکشنبه ابتدای خلق عالم کرد و روز جمعه فارغ شد پس درین شش روز که وی

در کار ما بودم من در کار وی بودم و برای حظ نفس خود کاری نکردم چون شنبه آمد آن را برای
خود گردانیدم و در وی بکسب مشغول بودم از برای قوت آن شش روز دیگر از وی
سوال کردم که در وقت تو قطب زمان که بود گفت من بودم پس مرا وداع کرد و برفت چون
بآن جای که می نشستم باز آمدم یکی از اصحاب من گفت که امروز مردی غریب دیدم که در مکه وی را
ندیده بودم با تو در طواف سخن می گفت که بود و آن از کجا آمده بود قصه را باز گفتم حاضران
تعجب کردند و هم در فتوحات می آرد که یکی از مشایخ ما را گفتند که دختر فلان پادشاه که خلق را
از وی منفعت بسیارست و نسبت بشما اخلاص و اعتقاد تمام دارد بیمارست و آنجا می باید رفت
شیخ بآنجا رفت شوهر وی استقبال کرد و شیخ را ببالین وی آورد دید که در حالت نزع است گفت
زودتر وی را دریابید پیش از آنکه برود شوهرش گفت چون دریابم وی را گفت وی را باز خرید تا
کامل وی را آوردند نزع و رنج جان کندن در توقف افتاد و دختر چشم خود بگشاد و بر شیخ سلام کرد
شیخ وی را گفت ترا هیچ باکی نیست ولیکن اینجا دقیقه ایست که بعد از آن که ملک الموت نازل شد
خالی باز نمی گردد و چاره نیست از بدلی ما ترا از وی خلاص کردیم این زمان از ما حق خود می طلبد
باز نخواهد گشت مگر آنکه جانی دیگر قبض کند تو اگر زنده باشی خلق را از تو آسایش بسیارست و تو
عظیم القدری و فدای تو نمی شاید جز عظیم القدری مرا دختریست که دوست ترین
دختران منست عزیک من وی را فدای تو میسازم بعد از آن رو بملک الموت کرد و گفت
بی آنکه جانی نه بری به نزدیک پروردگار خود نمی روی جان دختر مرا بگیر بدل وی که وی را
از خدای تعالی باز خریده ام و بعد از آن شیخ پیش دختر خود رفت وی را هیچ بیماری نه گفت ای
فرزند روح خود را بمن بخش زیرا که تو قایم مقام دختر پادشاه نمی توانی شد در منفعت گفت ای
پدر جان من در حکم تست ملک الموت را گفت جان وی بگیر در حال دختر شیخ بیفتاد و بمرد پس
شیخ ابن العربی رحمة الله علیه می گوید که نزدیک ما آنست که از آنکه چیزی بدهند و جان مریض را
باز خرند چاره نیست و لازم نیست که در عوض جان دیگر بدهند زیرا که ما از خود این مشاهده کرده ایم
که جان کسی را باز خریده ایم و هیچ جان در عوض نداده ایم و هم در فتوحات می آرد که در سنه ثمانین
وخمسمایه در مجلس ما حاضر شد یکی از علماء که بمذهب فلاسفه رفتی و اثبات نبوت چنانکه مسلمانان کنند

نکردی و انکار خوارق عادات و معجزات انبیا علیهم السلام کردی و اتفاقا فصل زمستان بود و در مجلس
منقل آتش افروخته بودند آن فلاسفی گفت که عامه می گویند که ابراهیم را در آتش افروخته انداختند و نسوخت
و این محال ست زیرا که آتش بالطبع محرق ست مر اجسام قابله را پس بنیاد تاویل کرد و گفت مراد
بآتش مذکور که در قرآن واقع است آتش غضب نمرود ست و مراد بانداختن ابراهیم دران آتش آن ست که آن
غضب بر وی واقع شد و مراد بآنکه آن آتش وی را نسوخت آنکه غضب را بر وی نراند بجهت غلبه
ابراهیم بر وی بدلیل و حجت چون آن فلسفی از کلام خود فارغ شد بعضی از حاضران مجلس و ظاهر
آن ست که شیخ بآن خود را می خواهد گفت چه می گوئی که ترا صدق آنچه که خدای تعالی گفته است که
آتش بر ابراهیم علیه السلام برد و سلام گردانیدم بنمایم و مقصود من ازین رفع انکار معجزه ابراهیم
است علیه السلام نه اظهار کرامت خویش آن منکر گفت که این نمی تواند بود گفت این آتش که
درین منقله ست همان آتش هست که تو می گوئی بالطبع محرق ست گفت آری هست منقله را
برداشت و آتشها را در دامن منکر ریخت و مدتی بگذاشت و بدست خود هر طرف می گردانید و جامه
وی نسوخت باز آن آتش را در منقل ریخت و منکر را گفت دست خود بیار چون دست وی
نزدیک آتش رسید بسوخت پس گفت روشن شد که سوختن و ناسوختن آتش بفرمان خداوند ست سبحانه و تعالی
نه بمجرد طبع منکر اعتراف نمود و ایمان آورد و هم در فتوحات می آرد که شیخ ابو العباس حریری
در سنه ثلاث و ستمایه در مصر با من گفت که با شیخ ابو عبد الله قربانی در بازار می رفتیم و وی برای فرزند
صغیر خود قصریه گرفته بود و قصریه ظرفی را گویند از شیشه که کودکان در انجا بول کنند جماعتی مردم صالح
با ما پیوستند جائی بنشستیم که چیزی خوریم خاطر بران قرار گرفت که بجهت نانخورش قدری شیره
شکر بستانیم ظرفی حاضر نبود گفتند آن قصریه نوست و هیچ ناپاکی در انجا نرسیده آن شیره را در انجا
کردند چون بخوردیم و مردمان پراگنده شدند با ابو عبد الله می رفتیم و قصریه در دست وی و اتفاقا که
من و ابو عبد الله قربانی هر دو شنیدیم که از ان قصریه آواز آمد که بعد از آنکه اولیاء خدای تعالی
در من چیزی خورده باشند من جایگاه بول و ناپاکی نشوم سوگند بخدای تعالی که همچنین نخواهد بود
از دست وی بجست و بر زمین افتاد و خرد بشکست و از ان صورت حالی عجب ما تصرف کرد
شیخ گفته است رحمة الله علیه که با شیخ ابو العباس گفتم که شما از موعظه آن قصریه غافل شدید مقصود

نه آنست که شما توهم کرده اید بسیا نظر فهما است که در آنجا کسانی بهتر از شما چیزی خورده اند و جایگاه ناپاکی شده بلکه
مقصود از ان تنبیه شما بوده است که بعد از انکه دلهای شما موضع معرفت خدایتعالی شده است
میباید که آن را موضع اغیار نگردانید و در انجا چیزهای را که حق سبحانه و تعالی ازان نهی کرده جای ندهید
و آنکه بشکست اشارت بر آنست که می باید که پیش حق سبحانه همچنین شکسته باشید شیخ ابوالعباس
انصاف داد که ما ازانچه تو فرمودی غافل بودیم و هم در فتوحات می آرد که یکی از اخوال من پادشاه
تلمسان بوده است نام وی یحیی بن یعان و در زمان وی شیخی بوده که وی را ابوعبدالله تونسی
می گفته اند از خلق منقطع گشته بوده و در بیرون تلمسان در موضعی بعبادت مشغول بوده روزی
ازان موضع به تلمسان می رفته یحیی بن یعان در خیل و حشم خود در راه بوی رسیده وی را گفته اند که
این ابوعبدالله تونسی ست سر اسپ باز کشیده و بروی سلام کرده و جامهای فاخره در بر داشته
پرسیده است که یا ایها الشیخ باین جامها که من پوشیده ام نماز رواست شیخ بخندیده است یحیی
گفته است چرا می خندی گفت از نادانی و کم عقلی تو حال تو بحال سگی می ماند که در مردار ے
افتاده باشد و ازان سیر خورده باشد و سر تا پای وی از خون و نجاست آلوده باشد چون وقت بول آید
پای خود را بر دارد که ناگاه ازان بول رشاشه بوی نرسد شکم تو از حرام پر آمده و مظالم عباد در گردن تو بسیار است
و تو ازان می پرسی که نماز تو درین جامها رواست یا نی یحیی بگریست و از اسپ خود فرود آمد و در پای شیخ افتاد و
ترک سلطنت کرده ملازم شیخ شد چون سه روز پیش شیخ بود شیخ ریسمانی آورد و گفت ایام مهمانی تمام شد برخیز و
هیزم می کش و می فروش ریسمانی بوی داده و هیزم بر سر خود می نهاد و ببازار می آورد و مردم وی را بعد از سلطنت
بآن حال می دیدند و میگریستند هیزم را میفروخت و مقدار قوت خود می گرفت و باقی را صدقه میکرد
و همیشه در شهر خود بود تا درگذشت و قتیکه کسی از شیخ التماس دعا کردی گفتی التماس دعا از یحیی بن یعان کنید
که وی از بادشاهی بزهد آمد و شاید که اگر بآن مبتلا بودمی بزهد نیامدمی شیخ رکن الدین علاء الدوله
قدس الله تعالی روحه ببزرگی و کمال حضرت شیخ رضی الله عنه در بسیاری از حواشی فتوحات اعتراف
نموده است چنانکه در خطاب بوی نوشته که اَیُّهَا الصِّدِّیْقُ وَ اَیُّهَا الْمُقَرَّبُ وَ اَیُّهَا الْوَلِیُّ وَ اَیُّهَا
الْعَارِفُ الْحَقَّانِیُّ و این حواشی حالا بخط وی بر کنار فتوحات موجودست اما وی دران معنی که حضرت
حق را وجود مطلق گفته است تخطیه بلکه تکفیر کرده است و بعضی از اهالی عصر که سخنان هر دو شیخ را

تتبع بسیار کرده بود و بهر دو اخلاص و اعتقاد تمام داشت در بعضی از رسائل خود نوشته است که در حقیقت
توحید میان ایشان خلاف نیست و تخطیه و تکفیر شیخ رکن الدین علاء الدوله مر شیخ را رضی الله عنه
راجع بآن معنی است که وی از کلام شیخ فهم کرده است نه بآن معنی که مراد شیخ است زیرا که وجود را
سه اعتبارست یکی از اعتبار وی بشرط شئ که وجود مقید است و دوم بشرط لاشئ که وجود عام ست
و سوم لابشرط شئ که وجود مطلق ست آنکه شیخ رضی الله عنه ذات حق را سبحانه وجود مطلق گفته
بمعنی اخیرست و شیخ رکن الدین علاء الدوله آنرا بر وجود عام حمل کرده و در نفی و انکار آن مبالغه نموده
با وجود آنکه خود باطلاق وجود ذات بمعنی اخیر اشارت کرده است چنانکه در بعضی رسائل فرموده است
که اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَی الْاِیْمَانِ بِوُجُوْبِ وُجُوْدِهٖ وَ نَزَاهَتِهٖ عَنْ اَنْ یَّکُوْنَ مُقَیَّدًا مَحْدُوْدًا
اَوْ مُطْلَقًا لَا یَکُوْنُ لَهٗ بُدٌّ مِّنَ الْمُقَیَّدِ انتهی وجود مقید محدود نباشد که وجود وے
موقوف باشد بر معیدات ناچار مطلق خواهد بود لابشرط شئ که هیچ یک از تقید و عموم مشروط
نباشد و قیود و تعینات شرط ظهور وی باشد در مراتب نه شرط وجود او فی حد ذاته و نزاعے که
میان شیخ رکن الدین علاء الدوله و شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی رحمهما الله تعالی پیش
ازین مذکور شد آن نیز ازین قبیل تواند بود والله تعالی اعلم بالسرائر و در رساله اقبالیه مذکور
است که درویشی در مجلس شیخ رکن الدین علاء الدوله پرسید که شیخ محی الدین اعرابی که حق را وجود
مطلق گفته است در قیامت بآن معاقب باشد یا نه فرمود که من این نوع سخنان را قطعا نمی خواهم
که بر زبان رانم کاشکے ایشان نیز نگفتندی چه سخن مشکل گفتن روا نیست ما چون گفته شد
ناکام تاویل می باید کرد تا درویشان را شبهه در باطن نیفتد و نیز در حق بزرگان بے اعتقاد
نه شوند من می دانم که محی الدین اعرابی ازین سخن آن خواسته که وحدت را در کثرت ثابت کند
وجود مطلق گفته است تا معراج دوم را بیان تواند کرد که معراج دو است یکی آنکه کَانَ اللّٰهُ
وَلَمْ یَکُنْ مَعَهٗ شَیْءٌ و دریافتن این آسان ست دوم آنکه والان کما کان و شرح این مشکل
ترست او خواست که ثابت کند که کثرت مخلوقات در وحدت حق هیچ زیادت نکند و وجود مطلق
در خاطر او افتاده است چون یک شق ازین معنی راست بود دهشت وی را خوش آمده و از شق دیگر که نقصان
لازم می آید غافل مانده پس چون قصد وی اثبات وحدانیت بوده باشد حق تعالی از وی عفو کرده باشد

چه هر که از اهل قبله اجتهادی کرده است در کمال حق اگر خطا کرده است بنزدیک من چون
طرد او کمال حق بوده است از اهل نجات خواهد بود و مصیب از اهل درجات وُلِدَ الشَّیخ
رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَیْهِ بِمَرْسِیَة مِنْ بِلَادِ اِنْدَلُسِ لَیْلَةَ الاِثْنَیْنِ السَّابِعَ عَشَرَ مِنْ رَمَضَانَ
سَنَةَ سِتِّیْنَ وَخَمْسَمِائَةٍ وَتُوُفِّیَ لَیْلَةَ الْجُمُعَةِ الثَّانِیَةِ وَالْعِشْرِیْنَ مِنْ شَهْرِ
رَبِیْعِ الْاٰخِرِ سَنَةَ ثَمَانٍ وَّثَلَاثِیْنَ وَسِتِّمِائَةٍ بِدِمَشْقَ وَدُفِنَ بِظَاهِرِهَا
فِیْ سَفْحِ جَبَلِ قَاسِیُوْنَ وحالیا عن موضع بصالحیته مشهور ست

شیخ صدر الدین محمد بن اسحق القونوی قدس الله تعالی روحه

کنیت ابو المعالی
است جامع بوده است میان جمیع علوم چه ظاهری و چه باطنی و چه نقلی و چه عقلی میان وے
و خواجه نصیر الدین طوسی اَسْوِلَه و اَجْوِبه واقع است و مولانا قطب الدین علامه شیرازی
در حدیث شاگرد وی ست کتاب جامع الاصول را بخط خود نوشته است و بر وی خوانده
و بآن افتخار مے کرده و ازین طائفه شیخ موید الدین جندی و مولانا شمس الدین ایکی و
شیخ فخر الدین عراقی و شیخ سعد الدین فرغانی قدس الله تعالی ارواحهم و غیر ایشان از اکابر
در حجر تربیت وی بوده اند و در صحبت وی پرورش یافته اند با شیخ سعد الدین حموی
بسیار صحبت داشته است و از وی سوالات کرده شیخ بزرگ رحمه الله علیه دران وقت
که از بلاد مغرب متوجه روم بود در بعض مشاهدات خود بوقت ولادت وی و استعداد و علوم و
تجلیات و احوال و مقامات وی و هر چه در مدت عمر و بعد از مفارقت در برزخ و بعد از
برزخ بر وی گذشت و خواهد گذشت مکاشف شد بل شَهِدَ اَحْوَالَ اَوْلَادِهِ الْاِلٰهِیِّیْنَ
وَمُشَاهِدَهُمْ وَمَقَامَاتِهِمْ وَعُلُوْمَهُمْ وَتَجَلِّیَاتِهِمْ وَاَسْمَائِهِمْ عِنْدَ اللّٰهِ

وَحِلْیَةَ کُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمْ وَاَحْوَالِهِمْ وَاَخْلَاقِهِمْ وَکُلِّ مَا یَجْرِیْ لَهُمْ وَعَلَیْهِمْ
اِلٰی اٰخِرِ اَعْمَارِهِمْ وَبَعْدَ الْمُفَارَقَةِ فِیْ بَرَازِخِهِمْ وَمَا بَعْدَهَا و چون بر قونیه
رسید بعد از ولادت وی و وفات پدرش مادرش بعقد نکاح شیخ در آمد و وی در خدمت و صحبت
شیخ تربیت یافت وی نقاد کلام شیخ ست مقصود شیخ در مسئله وحدت وجود بر وجهے که
مطابق عقل و شرع باشد جز به تتبع تحقیقات وی و فهم آن کما ینبغی میسر نمی شود وے را
مصنفات بسیار ست چون تفسیر فاتحه و مفتاح الغیب و فصوص و فکوک و شرح حدیث و کتاب
نفحات الهیه که بسیاری از واردات قدسیه خود را در انجا ذکر کرده است و هر کس که می خواهد که
بر کمال وی درین طریق فی الجمله اطلاعی یابد گو آن را مطالعه کند که بسی از احوال و اذواق و مکاشفات
و منازلات خود را در انجا نوشته است در انجا می گوید که در سابع عشر شوال سنه ثلاث و خمسین و
ستمایه در واقعه طویله حضرت شیخ را دیدم و میان من و وی سخنان بسیار گذشت در آثار و احکام
اسماء الٰهی سخنی چند گفتم بیان من وی را بسیار خوش آمد چنانکه روی وی از بشاشت آن و
درخشیدن گرفت سر مبارک خود را از ذوق می جنبانید و بعضی از ان سخنان را اعاده می کرد و می گفت
ملیح ملیح من گفتم یا سیدی ملیح توئی که ترا قدرت آن هست که آدمی را تربیت کنی و بجای رسانی
که چنین چیزها را دریابد و لعمری اگر تو افسانی ماسوای تو همه لاشی اند بعد از ان بوی نزدیک شدم و
دست وی را بوسیدم و گفتم مرا تو یک حاجت دیگر مانده هست گفت طلب کن گفتم می خواهم که متحقق
شوم بکیفیت شهود دایم ابدی تو مر تجلی ذاتی را و کُنْتُ اَعْنِیْ بِذٰلِكَ حُلُوْلَ مَا کَانَ حَاصِلًا
لَهٗ مِنْ شُهُوْدِ التَّجَلِّی الذَّاتِیِّ الَّذِیْ لَاحِجَابَ بَعْدَهٗ وَلَامُسْتَقَرَّ لِلْکُمَّلِ دُوْنَهٗ گفت
آری و سوال مرا اجابت کرد و گفت آنچه خواستی مبذول است با آنکه تو خود میدانی که مرا اولاد و اصحاب بودند
و بسیاری از ایشان را کشتم و زنده گردانیدم و مرد آنکه مرد و کشته شد آنکه کشته شد و هیچ کدام را این معنی میسر نشد گفتم
یا سیدی اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی اِخْتِصَاصِیْ بِهٰذِهِ الْفَضِیْلَةِ اَعْلَمُ اَنَّكَ تُحْیِیْ وَتُمِیْتُ و سخنان دیگر گفتم
که افشای آن نمی شاید آنگاه از ان واقعه در آمدم وَالْمِنَّةُ لِلّٰهِ عَلٰی ذٰلِكَ میان وی و مولانا جلال الدین
رومی قدس سرهما اختصاص و محبت و صحبت بسیار بوده است روزی مجلس عظیم بود و اکابر قونیه
جمع شده بودند و شیخ صدر الدین بر صدر صفه بالای سجاده نشسته بود و خدمت مولوی در آمد

شیخ سجادهٔ خویش را لوی گذاشت مولانا نشست وگفت بقیامت چه جواب گویم که بر سجادهٔ شیخ چرا نشستم شیخ فرمود که بر یک گوشه تو بنشین و بر یک گوشه من بنشینم خدمت مولانا بنشست شیخ فرمود که سجاده که نشستنی ترا نشاید مارا نیز نشاید سجاده برداشت و دور انداخت خدمت مولانا پیش از وی وفات کرده است و وصیت نماز خود بوے کرده گویند که شیخ شرف الدین قونیوی از شیخ صدر الدین قدس سرهما پرسید که مِنْ اَیْنَ اِلٰی اَیْنَ وَمَا الْحَاصِلُ فِی الْبَیْنِ شیخ جواب داد مِنَ الْعِلْمِ اِلَی الْعَیْنِ وَالْحَاصِلُ فِی الْبَیْنِ تَجَدُّدُ نِسْبَةٍ جَامِعَةٍ بَیْنَ الطَّرَفَیْنِ ظَاهِرَةٍ نَاظِرَةٍ بِالْحُکْمَیْنِ

شیخ مؤید الدین جندی رحمه الله تعالی

وی از شاگردان و مریدان شیخ صدر الدین ست جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی بعض مصنفات شیخ بزرگ را چون فصوص الحکم و مواقع النجوم شرح کرده است و ماخذ سائر شروح فصوص شرح وی ست و در انجا تحقیقات بسیارست که در سائر کتب نیست و کمال وی ازان معلوم میشود وی گفته است که خدمت شیخ صدر الدین قدس سره خطبه فصوص را از برای من شرح کرد و در اثنای آن وارد غیبی بروی ظاهر شد و اثر آن ظاهر و باطن مرا فرو گرفت آنگاه در من تصرفی کرد عجیب و مضمون کتاب را به تمام در شرح خطبه مفهوم من گردانید و چون این معنی را از من دریافت گفت که من نیز از حضرت شیخ درخواستم که کتاب فصوص را بر من شرح کند خطبه را شرح کرد و در اثنای آن در من تصرفی کرد که مضمون تمام کتاب مرا معلوم شد پس این حکایت مسرور شدم و دانستم که مرا بهرهٔ تمام خواهد بود بعد ازان مرا فرموده که آن را شرحی بنویس پس در حضور وے اِجْلَالًا لِقَدْرِهٖ وَاِمْتِثَالًا لِاَمْرِهٖ خطبه را شرح کردم و هم وے گفته در محل بیان این معنی که کمل را قوت ظهور در جمیع مواطن هست بعد از مفارقت ازین نشاة که در بغداد بودم و شخصی در منزل من فرود آمده بود و دعوی وے آن بود که مهدی ست و از من برای این دعوی گواهی طلبید من گفتم که پیش خدای تعالی گواهی میدهم که تو مهدی نیستی و دروغ می گوئی با من بمعاوات و دشمنی برخاست و جماعتی را از ملاحده و نصیریه جمع کرد

و ایشان را با ایذای من دلالت کرد و پناه بروحانیت شیخ بزرگ شیخ محی الدین العربی بردم و بجمعیت همت متوجه وی شدم دیدم که شخصی ظاهر شد و بیک دست خود هر دو دست آن مدعی را بگرفت و بیک دست دیگر هر دو پای او را و گفت بر زمینش زنم گفتم یا سیدی حکم و فرمان تراست پس بازگشت و برفت و من برخاستم و بمسجد رفتم و آن مدعی با اتباع خود بقصد ایذای من اجتماع کرده بودند من با ایشان التفات نه کردم و پیش محراب رفتم و نماز خود بگذاردم و ایشان بر من هیچ دست نیافتند و شر ایشان را خدای تعالی از من بگردانید بعد ازان آن مدعی بر دست من توبه کرد و مسافر شد و هم وی گفته که از شیخ خود شیخ صدر الدین شنیدم که شیخ بزرگ را با خضر علیه السلام اتفاق ملاقات افتاد و گفت که از برای موسی ابن عمران صلوات الرحمن علیه هزار مسئله از اول ولادت وی تا زمان اجتماع بروی گذشته بود مهیا ساخته بودم وی بر سه مسئله ازان صبر نتوانست کرد و اشارت باین معنی است آنکه حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم فرموده است که لَیْتَ اَخِیْ مُوْسٰی سَکَتَ حَتّٰی یَقُصَّ عَلَیْنَا مِنْ اَنْبَائِهِمَا وی را بر طریق ابن الفارض رحمه الله در بیان حقایق و معارف اشعار عربی لطیف است و ازان جمله است این دو بیت که شیخ فخر الدین عراقی در کتاب لمعات آورده اند

الْبَحْرُ بَحْرٌ عَلٰی مَا کَانَ فِیْ قِدَمٍ + اِنَّ الْحَوَادِثَ اَمْوَاجٌ وَاَنْهَارٌ + لَا تَحْجُبَنَّكَ اَشْکَالٌ تُشَاکِلُهَا + عَمَّنْ تَشَکَّلَ فِیْهَا وَهِیَ اَسْتَارٌ

+ بیت دیگر

هُوَ الْوَاحِدُ الْمَوْجُوْدُ فِی الْکُلِّ وَحْدَهٗ + سِوَی اَنَّهٗ فِی الْوَهْمِ سُمِّیَ بِالسِّوٰی

و همانا که وے قصیدهٔ تائیهٔ فارضیه را جوابی گفته است و ازان قصیده است این دو بیت

فَمَا اَنْفَكَّ یُرْضَانِیْ بِکُلِّ مَحَبَّةٍ + وَمَا زِلْتُ اَهْوَاهُ بِکُلِّ مَوَدَّةٍ + فَمُمْتَنِعٌ عَنْهُ انْفِصَالِیْ وَوَاجِبٌ + وِصَالِیْ بِلَا اِمْکَانِ بُعْدٍ وَقُرْبَةٍ +

شیخ سعید الدین الفرغانی رحمه الله تعالی

وی از کمل ارباب عرفان و اکابر اصحاب ذوق و وجدان بوده است هیچکس مسائل علم حقیقت را چنان
مضبوط و مربوط بیان نکرده است که وی در دیباجه شرح قصیده تائیه فارضیه بیان کرده اولاً آن را بعبارت
فارسی شرح کرده بوده است و بر شیخ خود شیخ صدر الدین قونیوی قدس سره عرض فرموده و شیخ آن را
استحسان بسیار کرده و در آن باب چیزی نوشته و شیخ سعید الدین آن نوشته را بعینه بر سبیل تبرک و تیمن در دیباجه
شرح فارسی خود درج کرده است و ثانیاً از برای تعمیم و تتمیم فائده آن را بعبارت عربی نقل کرده و فوائد دیگر بران
مزید ساخته جزاه الله عن الطالبین خیر الجزاء و وی را تصانیف دیگر است مسمی بمناهج العباد
الی المعاد در بیان مذاهب ائمه اربعه رضوان الله علیهم اجمعین در مسائل عبادات و بعض از معاملات
که سالکان این طریق را از آن چاره نیست و در بیان آداب طریقت که بعد از تصحیح احکام شریعت
سلوک راه حقیقت بی آن میسر نیست و الحق آن کتابی است بس مفید که ما لابد هر طالب و مرید است و در انجا
آورده است که انتساب مریدان به مشائخ بسه طریق است یکی بخرقه دوم بتلقین ذکر و سوم بصحبت و خدمت و
تادب بآن و خرقه دو است خرقه ارادت و آن را جز از یک شیخ ستدن روا نباشد و دوم خرقه تبرک و آن از
مشائخ بسیار بجهت تبرک ستدن روا باشد و در میان خرقه ارادت خود گفته است که وی خرقه پوشید از شیخ
نجیب الدین علی بن برغش الشیرازی قدس الله تعالی روحه و وی از شیخ الشیوخ شهاب الدین
سهروردی رح و وی از عم خود قاضی وجیه الدین و وی از پدر خود ابو محمد عمویه و اخی
فرج زنجانی دست هر یک در پوشانیدن خرقه مشارک دست آن دیگر اما ابو محمد از
احمد اسود دینوری خرقه پوشید و وی از ممشاد دینوری و وی از ابو القاسم جنید و اما
اخی فرج از ابو العباس نهاوندی و وی از ابو عبد الله خفیف الشیرازی و وی از ابو محمد رویم
بغدادی و وی از جنید رحمة الله علیهم و شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی رحمة الله علیه نسبت خرقه را
تا با بو القاسم جنید بیش اثبات نکرده است و از جنید تا مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم بصحبت نسبت داده
است نه بخرقه و اما شیخ مجد الدین بغدادی قدس الله تعالی سره در کتاب تحفة البررة آورده است که نسبت
خرقها متصل است به پیغامبر صلی الله علیه و آله و سلم بحدیث درست متصل معنعن و فرموده است که مصطفی صلی الله
علیه و آله و سلم خرقه پوشانید مر امیر المومنین علی را رضی الله عنه و وی مر حسن بصری را و وی مر کمیل
بن زیاد را و کمیل مر عبد الواحد بن زید را و وی مر ابو یعقوب نهرجوری را و وی

مر عمرو بن عثمان مکی را و وی مر ابو یعقوب طبری را و وی مر ابو القاسم رمضان را و وی مر ابو العباس بن
ادریس را و وی مر داود خادم را و وی مر محمد بن مالکیل را و وی مر اسمعیل قصری را و وی مر شیخ نجم الدین الکبری
را و وی مر این فقیر یعنی مجد الدین بغدادی را فعلی هذا نسبت خرقها بمصطفی صلی الله علیه و آله و سلم متصل شود
والله تعالی اعلم و اما نسبت تلقین ذکر این فقیر یعنی شیخ سعید رحمة الله از شیخ خرقه خود شیخ نجیب الدین
علی تلقین گرفت و وی از شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی و وی از عم خود شیخ ابو نجیب سهروردی
و وی از شیخ الشیوخ احمد غزالی و وی از ابو بکر نساج و وی از شیخ ابو القاسم گرگانی و وی از ابو عثمان
مغربی و وی از ابو علی کاتب و وی از ابو علی رودباری و وی از سید الطائفه جنید قدس الله
تعالی ارواحهم بعد از ان می گوید که در نسبت خرقه ارادت و نسبت تلقین ذکر از دو شیخ گرفتن
مذموم است اما در نسبت صحبت محمود است لیکن بشرط اجازت یا فوت صحبت شیخ اول چنانکه
این فقیر ضعیف بعد از مفارقت خدمت و صحبت شیخ نجیب الدین قدس الله تعالی سره از خدمت
مولانا و سیدنا و شیخنا صدر الحق والدین وارث علوم سید المرسلین علیه الصلوة والسلام سلطان
المحققین محمد بن اسحق القونوی رضی الله تعالی عنه و از شرف صحبت وی ارشاد و هدایت و اقتباس
فضائل و آداب ظاهر و باطن و علوم شریعت و طریقت و حقیقت تربیت یافت و منتفع شد
غایت الانتفاع و همچنین از خدمت شیخ ربانی محی الدین محمد بن السکران البغدادی نور الله
نفسه و از صحبت غیر ایشان از اکابر تربیت پذیرفت و منتفع گشت هر چند از عهده رعایت
حقوق و شرائط خدمت و صحبت شان نتوانست بیرون آمدن لیکن ایشان از کرم بحسن
قبول و ارشاد این بیچاره را تلقین فرمودند فجزاهم الله عنی احسن الجزاء
هم وی آورده است که از شیخ نجیب الدین رحمه الله شنیدم که شمس الدین صفی
امام جامع شیراز از اکابر صالحان و پاکان بود و همه اوقاتش بذکر و تلاوت و انواع
عبادات مستغرق و معمور لکن از کسی تلقین ذکر نداشت روزی در واقعه ذکر خود را بصورت
نوری مصور شده مشاهده کرد که از دهان وی منفصل می شد و بر زمین فرو
می رفت با خود گفت که این علامت خیر نیست چه نص الیه یصعد الکلم
الطیب بخلاف این نشان می دهد این نقصان مگر بسبب عدم تلقین ذکر است

از مشایخ یمن یکی از مریدان شیخ روزبهان بقلی قدس الله تعالی روحه رجوع کرد و از وی تلقین ذکر گرفت و همان شب در واقعهٔ ذکر خود را بصورت نوری مشاهده نمود که بالا می رفت و آسمانها را خرق می کرد و بعد از آن بخدمت شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی رضی الله عنه پیوست و رسید به آنجا که رسید

شیخ موسی سدرانی رحمه الله تعالی روحه از اکابر اصحاب شیخ ابومدین مغربی قدس الله تعالی روحه بوده است و شیخ سعید الدین فرغانی در شرح قصیدهٔ تائیهٔ فارضیه آورده است که از شیخ معتبر طلحة بن عبد الله بن طلحة التستری العراقی رحمه الله در سنه خمس و ستین و ستمایة شنیدم که وی روایت کرد از شیخ عماد الدین محمد بن شیخ الشیوخ شهاب الدین السهروردی قدس الله تعالی روحه که گفت که در یکی از حجات با والد خود بودم در میان آنکه طواف خانه می کردم ناگاه دیدم که شیخ مغربی طواف می کرد و خلق بوی تبرک می جستند و وی را زیارت می کردند مرا پیش وی تعریف کردند که این فرزند شیخ شهاب الدین است مرا مرحبا گفت و سر مرا بوسید و مرا دعاء خیر کرد و ایما برکت دعای وی را در خود می یابم و امید می دارم که در آخرت برکت آن نیز همراه من باشد پس من پرسیدم که این کیست گفتند که این را شیخ موسی می گویند چون از طواف فارغ شدم و پیش والد خود رفتم وی را خبر کردم که من زیارت موسی را دریافتم و مرا دعای خیر کرد والد من بآن بسیار مسرور شد بعد از آن حاضران در ذکر مناقب شیخ موسی شروع کردند و از آن جمله گفتند که وی را در سر شبان روزی در دست که هفتاد هزار ختم قرآن می کند والد من خاموش بود ناگاه یکی از کبار اصحاب والد من سوگند یاد کرد و گفت راست است انچه از وی می گویند من پیش از این این سخن را شنیده بودم و در خاطر من فی الجمله انکاری بود تا آن وقت که شبی شیخ موسی را در طواف یافتم در پی وی ایستادم دیدم که تقبیل حجر الاسود کرد و از اول فاتحه آغاز تلاوت کرد و می رفت و همچنان که معهود است که مردم در طواف می روند و تلاوت می کرد چنان تلاوتی که حرف حرف را فهم می کردم چون هم در ان طواف اول از برابر در خانه که از حجر الاسود تا آنجا مقدار چهار گام باشد کما بیش در گذشت یک ختم تمام کرد چنانکه من تمام آن ختم را حرف بحرف شنیدم در خدمت والد من با همه اصحاب تصدیق وی کردند و انچه گفت قبول کردند بعد از آن والد مرا از این معنی سوال کردند گفت این از قبیل بسط زمان است که نسبت به بعضی از اولیاء الله واقع می شود

پس از برای صدق آن قضیه گفت که شیخ الشیوخ ابن سکینه را رضی الله عنه مریدی بود صایغ و وظیفهٔ وی آن بود که سجادهای صوفیان را روز جمعه بمسجد جامع می بردی و می انداخت و بعد از ادای نماز جمعه جمع می کردی و بخانقاه می آوردی یکی از جمعها سجادها را بر یکدیگر بست تا بمسجد برد و بکنار دجله رفت تا غسل جمعه بجای آورد جامها بیرون کرد و بر کنار دجله نهاد و باب فرو رفت چون سر بیرون کرد دید که آن دجله نیست جای دیگر است پرسید که این کجاست گفتند که این نیل مصر است تعجب کرد و از آب بیرون آمد و بشهر درون رفت ناگاه بدکان صایغی رسید آنجا بایستاد و بر وی جز میزری که ستر عورت وی کرده بود جامهٔ دیگر نبود صاحب دکان بفراست دانست که وی صایغ است وی را آزمایش کرد دید که آن صنعت را نیک می داند وی را گرامی داشت و بخانه برد و دختر خود را نکاح کرد با وی و از وی سه فرزند آمد و هفت سال بران گذشت روزی بکنار نیل آمد و در آب غوطه خورد چون سر برآورد دید که در دجلهٔ بغداد است همان موضع که پیش از این بهفت سال باب در آمده بود و جامهای وی همچنانکه نهاده بود بر کنار دجله است جامها را پوشید و بخانقاه آمد دید که سجادهای صوفیان همچنانکه برهم بسته بود برهم بسته است بعضی از اصحاب با وی گفتند که زود تر باش که بعضی از جماعت بیگاه بمسجد رفته اند سجادها را بمسجد برد و پس از ادای نماز بخانقاه آورد و تعجیل تمام تعجب کنان بخانهٔ خود رفت اهل بیت وی گفتند که مهمانانیکه فرموده بودی که برای ایشان ماهی بریان کنیم کجا اند که ماهی بریان شده است مهمانان را آورد و ماهی خوردند بعد از آن پیش شیخ خود ابن سکینه آمد و انچه بروی گذشته بود وی را اخبار کرد و قصهٔ اولاد خود را بمصر با وی گفت فرمود که فرزندان را از مصر ببغداد حاضر کن چون فرزندان را حاضر کرد انچه گفته بود راست بیرون آمد شیخ ابن سکینه از وی پرسید که آن روز در چه اندیشه بودی و در خاطر توچه بود گفت از اول روز در خاطر من ازین آیت که کَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ دغدغهٔ و نزاعی بود شیخ گفت این واقعه رحمتی است از خدای تعالی بر تو در رفع اشکال و تصحیح ایمان و اعتقاد تست بآنکه خدای تعالی قادر است بر آنکه نسبت به بعضی بندگان خود زمان را بسط کند و دراز فرا نماید با آنکه او کوتاه باشد نسبت به بعض دیگر و همچنین است حال در قبض زمان که زمان دراز را کوتاه فرا نماید وَاللّٰهُ الْقَادِرُ عَلٰی مَا یَشَاءُ و نزدیک باین

قصه است آنکه صاحب فتوحات رحمة الله علیه ذکر کرده است که شخصی جوهری از خود حکایت کرد که مقداری خمیر از خانه خود بفرن برد تا نان پزند و وی را جنابت رسیده بود بکنار نیل رفت و بآب در آمد که غسل کند از خود غائب شد و دید همچنانکه کسی خواب بیند که وی در بغداد است آنجا کدخدا شد و مدت شش سال با خاتون خود بسر برد و از وی فرزندان آمد بعد از آن با خود آمد خود را در میان آب دید غسل تمام کرد و جامه پوشید و بفرن رفت و نان گرفت و بخانه آمد و با اهل خانه آن واقعه را باز گفت چون ماهی چند بر آمد آن خاتون از بغداد آمد و فرزندان را همراه آورد و خانه جوهری را می پرسید چون با هم ملاقات کردند جوهری خاتون و فرزندان را بشناخت از آن زن پرسیدند که چند گاه است که ترا زن کرده است گفت شش سال

است شیخ عیسی ابن هتا الیمنی رحمه الله تعالی امام یافعی گوید که وی روزی بر فاحشه بگذشت و وی را گفت بعد از نماز خفتن پیش تو می آیم زن خرم شد و خود را بیارا است بعد از خفتن پیش وی آمد در خانه وی دو رکعت نماز بگذارد و بیرون آمد آن زن را حال بگشت و توبه کرد و هر چه داشت بیرون آمد و شیخ وی را بزنی بیکی از درویشان داد و گفت که طعام ولیمه را عصیده بسازید و روغن مخرید امیری را که رفیق آن زن بود از آن خبر کردند تعجب کرد گفتند وی را بیکی از درویشان داد و طعام ولیمه عصیده ساختند و روغن ندارند امیر بر طریق استهزا دو شیشه خمر فرستاد که این را پیش شیخ برید و گوئید که شاد شدیم و شنیدیم که روغن عصیده نیست این را با عصیده بخورید چون فرستاده امیر آمد گفت دیر آمدی یکی از آن دو شیشه را بستد و دست وی را ان کرد و بر عصیده ریخت و آن دیگری را همچنان کرد و آن فرستاده را گفت بنشین و بخور چون بخورد روغنی دید که هرگز از آن خوشتر نخورده بود پیش امیر رفت و قصه را باز گفت امیر نیز پیش شیخ آمد و بر دست وی توبه کرد

شیخ ابو الغیث جمیل الیمنی قدس الله تعالی سره ذو المقامات العلیة والاحوال السنیة والانفاس الصادقة والکرامات الخارقة در اول حال از قطاع طریق بود روزی در کمین قافله نشسته بود شنید که هاتفی می گوید یا صَاحِبَ الْعَیْنِ عَلَیْكَ عَیْنِی یعنی ای آنکه چشم بر قافله داری دیگری را چشم بر تست در وی اثر عظیم کرد و از آنچه در آن بود باز ایستاد و بر خدای تعالی اقبال نمود و توبه و انابت کرد و بصحبت شیخ ابن الافلح الیمنی پیوست نفس وی پاکیزه شد و دل وی منور گشت و صدق ارادت و سیماء سعادت بر وی پیدا آمد و خوارق عادات از وی بظهور آنجامید گویند روزی

بقصد آنکه از صحرا هیزم آرد بیرون رفت و درازگوشی با خود ببرد در میان آنکه در بعضی از وادیها هیزم جمع میکرد درازگوش وی را شیر بدرید چون هیزم آورد که بار کند دید که درازگوش وی را شیر بدریده است روی با شیر کرد و گفت درازگوش مرا بکشتی هیزم خود را بچه بار کنم سوگند بعزت معبود که آنرا بار نخواهم کرد مگر بر پشت تو پس هیزم ها را جمع کرد و بر پشت شیر نهاد و وی را می راند تا به نزدیک شهر رسید هیزم را از وی فرو گرفت و گفت هر جا که خواهی برو روزی اهل بیت وی از وی قدری عطر طلبیدند ببازار رفت تا بخرد پیش یکی از عطاران رفت و با وی در آن باب سخن گفت عطار گفت در دکان من هیچ عطر نیست ابو الغیث گفت در دکان تو هیچ عطر نخواهد بود فی الحال هر عطر که در دکان وی بود منعدم گشت عطار پیش شیخ وی شیخ ابن الافلح آمد و از وی شکایت کرد شیخ وی را بخواند بسبب آنکه اظهار کرامت کرده بود وی را سیاست بسیار کرد و گفت دو شمشیر در یک غلاف نمی شاید از صحبت من دور باش هر چند ابو الغیث مدارا کرد و تضرع نمود قبول نکرد و از مصاحبت وی ابا کرد ابو الغیث برفت و طلب شیخ دیگری کرد تا بصحبت وی منتفع گردد پیش هر شیخ که رفت گفت ترا همین بس است محتاج بر شیخ نیستی تا آن بود که بشیخ کبیر علی اهدل رسید و التماس صحبت کرد شیخ وی را قبول فرمود ابو الغیث گفته است که چون بصحبت وی رسیدم گویا قطره بودم که در دریا افتادم باد شاه یمن خادم وی را بکشت چون خبر بوی رسید در غضب شد گفت مَا لِي وَالْحِرَاسَةِ أَنَا أَنْزِلُ عَنِ الْمَشْيَابِ اعوله الزرع در همان وقت باد شاه کشته شد روزی فقرا گفتند که ما را آرزوی گوشت می کند گفت فلان روز بازار است گوشت خواهید خورد چون آن روز آمد خبر رسید که قطاع طریق قافله را غارت کرده اند چون ساعتی بر آمد یکی از قطاع طریق آمد و یک ماده گاو بنزد شیخ آورد و شیخ فقرا را گفت که این گاو را بکشید و بپزید اما سر وی را همچنانکه هست نگاه دارید و بعد از آن دیگری آمد و یک خروار گندم آورد شیخ گفت آرد کنید و نان بپزید هر چه شیخ گفت همچنان کردند بعد از آن شیخ فقرا را گفت بخورید جمعی فقهاء حاضر بودند ایشان را بسر سفره طلبیدند نیامدند شیخ فقرا را گفت شما بخورید که فقها حرام نمی خورند چون فقرا از خوردن فارغ شدند ناگاه شخصی پیش شیخ آمد و گفت ایها الشیخ گاوی نذر فقرا کرده بودم حرامیان بغارت بردند شیخ گفت اگر سر گاو خود را به بینی بشناسی گفت آری شیخ فرمود تا سر گاو را حاضر کردند گفت این سر گاو منست بعد از آن شخصی دیگر در آمد و گفت ایها الشیخ یک خروار گندم نذر شیخ کرده بودم حرامیان بردند شیخ گفت

ندر فقرا بفقرا رسید چون فقها آن را مشاهده کردند از ترک موافقت فقرا پشیمان شدند توفی رحمة الله
علیه سنة احدی و خمسین و ستمائة **شیخ ابو الحسن المغربی الشاذلی رحمه الله تعالی** نام وی
علی بن عبد الله است شریف است حسینی ساکن اسکندریه بوده است و جمعی کثیر آنجا بصحبت وی پیوسته اند
از کبار اولیاء الله و عظما مشائخ ست وی گفته است که در سیاحت بودم شبی در بیشهٔ خفتم و سباع
گرد من می گردیدند تا صبح و هرگز انسی همچون انس آن شب نیافتم چون بامداد شد در خاطر من گذشت که
مرا از مقام انس با خدای تعالی چیزی حاصل شد بر وادی فرود آمدم کبک بسیار دیدم که مثل آن
ندیده بودم چون آواز پای من شنیدند همه یکبارگی بر میدند چنانکه از ترس مرا خفقان پیدا شد
شنیدم که مرا می گوید ای آنکه دوش با سباع انس گرفته بودی ترا چیست که از پریدن این کبکان
ترسانی ولیکن تو دوش با ما بودی و اکنون با نفس خودی و هم وی گفته که یکبار هشتاد روز گرسنه
بودم در خاطرم آمد که مرا ازین کار نصیبی حاصل شد ناگاه زنی دیدم که از مغارهٔ بیرون آمد بغایت خوبروی
گو یا روی او نور آفتاب بود و می گفت منحوسی هشتاد روز گرسنه بود در ایستاد و ناز بر خدای تعالی
می کند بعمل خود و شش ماه بر من گذشته است که طعامی نچشیده ام و هم وی گفته است که روزی در مغارة
بودم گفتم الهی کی ترا بندهٔ شاکر باشم شنیدم که مرا می گوید هرگاه که منعم علیه غیر خود را نه بینی گفتم الهی چون
منعم علیه غیر خود نه بینم و حال آنکه بر انبیا انعام کردهٔ و بر علما انعام کردهٔ و بر ملوک انعام کردهٔ شنیدم که گفتند اگر نه انبیا
بودندی تو راه راست نیافتی و اگر نه علما بودندی تو اقتدا بکه می کردی و اگر نه ملوک بودندی تو ایمن نمی بودی
و این همه نعمت ست از من بر تو و هم وی گفته که رفیقی داشتم با وی در مغاره جای گرفتیم و طلب وصول
بخدای تعالی می کردیم و می گفتیم فردا ما را فتح شود ناگاه مردی در آمد با هیبت گفتیم تو کیستی گفت عبد الملک
دانستیم که وی از اولیاء الله است گفتیم حال تو چیست گفت حال تو چیست حال تو چیست حال تو چیست گفت وی چون
باشد حال کسی که می گوید که فردا مرا فتح شود و پس فردا مرا گشاد شود و نه ولایت ست و نه فلاح ای نفس
چرا پرستش خدای خاص از برای خدا نه کنی ما دانستیم که وی را چرا بر ما در آوردند توبه کردیم و استغفار
نمودیم و ما را فتح پدید آمد و هم وی گفته است که رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم گفت
یا علی طَهِّرْ ثِیَابَكَ مِنَ الدَّنَسِ تَحْظَ بِمَدَدِ اللهِ فِی كُلِّ نَفَسٍ یعنی پاکیزه گردان جامهاے
خود را از چرک تا بهره مند گردی بمدد و تائید الله تعالی در هر نفسی گفتم یا رسول الله ثیاب من کدام ست

گفت خدای تعالی بر تو پنج خلعت پوشانیده است خلعت محبت و خلعت معرفت و خلعت توحید و خلعت
ایمان و خلعت اسلام هر که خدای تعالی را دوست دارد بر وی آسان شود هر چیزی و هر که خدای را
بشناسد در نظر وی خرد نماید هر چیزی و هر که خدای را به یگانگی بداند بوی شریک نیارد هیچ چیزی را
و هر که بخدای ایمان آرد ایمن گردد از هر چیزی و هر که باسلام متصف گردد در خدای عاصی نشود و اگر
عاصی شود اعتذار کند و چون اعتذار کند قبول افتد شیخ ابو الحسن گوید از ینجا فهم کردم معنی قوله تعالی وَثِیَابَكَ
فَطَهِّرْ شاگرد وی شیخ ابو العباس مرسی گفته است که از مدینهٔ طریقه قصد زیارت امیر المؤمنین حمزه
رضی الله تعالی عنه کردم در راه کسی دیگر رفیق من شد چون بآنجا رسیدیم در قبهٔ مزار وی بسته بود به برکت
روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم کشاده شد در آمدیم دیدیم که نزدیک روضه مردے
دعا می کند با رفیق خود گفتیم که این مرد از ابدال ست و دعا درین ساعت مستجاب ست وی دعا کرد
که خدای تعالی وی را یک دینار روزی کند و من دعا کردم و از خدای تعالی عافیت از بلای دنیا و عذاب
آخرت خواستم چون در مراجعت نزدیک مدینه رسیدیم شخصی پیش آمد و رفیق مرا یک دینار بداد و چون
بمدینه در آمدیم و نظر شیخ ابو الحسن بر ما افتاد رفیق مرا گفت یا خسیس الهمت ساعتی یافتی که در آن
ساعت دعا مستجاب شود و آن را بایک دینار صرف کردی چرا چون ابو العباس نبودی که از خدای تعالی
عافیت از بلای دنیا و آخرت خواست و خدای تعالی دعای وی اجابت کرد وی گفته است که در بدایت
حال مرا تردد افتاد میان انقطاع و بودن در بیابان و میان باز گشتن با آبادانی و شهر و صحبت
علما و اخیار و مرا وصف کردند که در سر کوهی ولی هست قصد زیارت وی کردم شب هنگامی با آنجا
رسیدم با خود گفتم در شب پیش وی نروم بر در آن غار بخفتم شنیدم که از اندرون می گوید بار خدایا
هستی که مردمی چند هستند از بندگان تو که از تو می خواهند که خلق خود را مسخر ایشان گردانی و خلق
خود را مسخر ایشان گردانیدی و از تو با آن راضی شدند و هستی که من از تو میخواهم که خلق خود را
بدخوی گردانی با من تا مرا هیچ ملجای نباشد الا بحضرت تو من با خود گفتم ای نفس بشنو که این شیخ از
کدام بحر اغتراف می کند چون بامداد کردم پیش وی در آمدم و سلام کردم و از هیبت و خوف وی بر
بر آمدم گفتم یا سیدی حال چون ست گفت شکایت می کنم بخدای تعالی از برد تسلیم یعنی خوشی و رضا
همچنانکه تو شکایت میکنی از حر تدبیر و اختیار گفتم من حر تدبیر و اختیار میدانم و این زمان در آنم

قوله از ینجا فهم کردم معنی قوله تعالی و ثیابک فطهر یعنی از ینجا فهمید که مراد از ثیاب معنی دارد ثیاب چیست صفات سر و ثیاب شخصی را ست علاقی است از محبت و معرفت و ایمان و اسلام و توحید و مراد به تطهیر این صفات احسان و اخلاص است در نهاد و ... ۱۲ ع

بر تسلیم و رضا چیست و چرا از ان شکایت می کنی گفت می ترسم که حلاوت آن مرا مشغول گرداند از خدای تعالی گفتم ای سیدی شنیده‌ام که شب می گفتی بار خدایا بدرستی که مردمی چند از بزرگان تو استند که از تو می خواهند که خلق خود را مسخر ایشان گردانی و مسخر گردانیدی و از تو بآن راضی شدند شیخ تبسم کرد و گفت ای فرزند عوض آنکه میگوئی اَللّٰهُمَّ سَخِّرْ لِي بگوئی اَللّٰهُمَّ کُنْ لِي تو گمان می بری که هر که خدای تعالی ویرا باشد بچیزی محتاج شود این بد دلی چیست امام یافعی میگوید که از بعضی مشایخ شنیده‌ام که چون کسی از وی طلب دعا کردی میگفت کَانَ اللّٰهُ لَكَ و این کلمه با وجود کوتاهی جامع همه مطلوبات ست زیرا که چون خدای تعالی کسی را باشد همه مطلوبات وی را بدهد اما خدای تعالی کسی را باشد که وی خدای تعالی را باشد کما قال صلی الله علیه وسلم مَنْ کَانَ لِلّٰهِ کَانَ اللّٰهُ لَهُ شیخ ابو الحسن گفته اَنَا لَا نَزَلِي مَعَ الْحَقِّ مِنَ الْخَلْقِ اَحَدًا اِنْ کَانَ وَ لَا بُدَّ فَکَالْهَبَاءِ فِي الْهَوَاءِ اِنْ تَفَتِّشْهُ لَمْ تَجِدْ شَيْئًا هم وی گفته لَا يَكُنْ حَظُّكَ مِنْ دُعَائِكَ الْفَرَحُ بِقَضَاءِ حَاجَتِكَ دُوْنَ فَرَحِكَ بِمُنَاجَاتِكَ لِمَحْبُوْبِكَ فَتَكُوْنُ مِنَ الْمَحْجُوْبِيْنَ و هم وی گفته کُلُّ فَقِيْرٍ لَمْ يَكُنْ فِيْهِ اَرْبَعَةُ آدَابٍ فَاجْعَلْهُ وَالتُّرَابَ سَوَاءً اَلرَّحْمَةُ لِلْاَصَاغِرِ وَالْحُرْمَةُ لِلْاَكَابِرِ وَالْاِنْصَافُ مِنَ النَّفْسِ وَتَرْكُ الْاِنْتِصَافِ لَهَا و وی در سنه اربع و خمسین و ستمایه برفته از دنیا در وقت توجه بمکه مبارکه

در صحرائی که آب شور داشت چون وی را آنجا دفن کردند به برکت وجود وی آب آن صحرا شیرین شد

شیخ عفیف الدین التلمسانی رحمه الله تعالی

نام وی سلیمان بن علی ست بعضی از متقشفه فقهاء وی را بزندقه و الحاد منسوب داشته اند و در بیان آن ذکر کرده که دیر الگفتند یکبار که اَنْتَ نُصَيْرِيٌّ وی گفت اَلنُّصَيْرِيُّ بَعْضٌ مِنِّي و بر واقف بر اصطلاحات این طائفه پوشیده نباشد که یکی از مقامات ایشان مقام جمع است که صاحب آن مقام همه اجزاء وجود را ابعاض و تفاصیل خود می بیند و همه را در خود مشاهده می کند چنانکه گفته اند ع جزو درویش ست جمله نیک و بد وَمِنْ اَشْعَارِهِ الْمُشْعِرَةِ بِذٰلِكَ شِعْرٌ فِي طَوْرِ کُلِّ حَقِيْقَةٍ لِي مَسْلَكٌ وَلِکُلِّ مَرْتَبَةٍ وَذَوْقٍ اَسْلُكُ اِنْ دَارَتِ الْاَفْلَاكُ مِنْ حَوْلِي فَبِي وَعَلَيَّ دَوْرُ مُحِيْطِهَا يَتَحَرَّكُ می شاید که اینکه گفته است اَلنُّصَيْرِيُّ بَعْضٌ مِنِّي بنا بر این معنی باشد خواه بر سبیل تحقیق و خواه بر سبیل تقلید و وی کتاب منازل السائرین را که از مصنفات شیخ الاسلام ابو اسمٰعیل عبد الله الانصاری الهروی است شرح نیکو کرده است هر کرا اندک چاشنی از مشرب این طایفه باشد داند که سخنان وی که در آنجا مذکور است اکثر مبنی بر قواعد علم و عرفان و مبنی از خصایص ذوق و وجدان ست و همچنین وی را دیوان شعریست در کمال لطافت و عذوبت هر که آنرا مطالعه کند داند که از سرچشمهٔ کدر هرگز چنان زلال صافی بجوشد و از شجرهٔ خبیث هرگز چنان میوهٔ طیب لطیف نیاید در شرح منازل السائرین در درجهٔ ثالثه از مقام رضا میگوید وَقَدْ ذُقْتُ هٰذَا الْمَقَامَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ تَعَالٰی وَتَحَقَّقْتُ صُحْبَتَهُ لِي فِي ثَلٰثِ مَوَاطِنَ اَوَّلُهَا اِنِّي اَشْرَفْتُ عَلَی الْقَتْلِ بِسُيُوْفِ الْفِرَنْجِ خَذَلَهُمُ اللّٰهُ تَعَالٰی فَنَظَرْتُ فِي قَلْبِي فَلَمْ اَجِدْ عِنْدَهُ تَفَاوُتًا بَيْنَ الْحَيٰوةِ وَالْمَوْتِ رِضًی بِحُکْمِ اللّٰهِ تَعَالٰی لِغَلَبَةِ سُلْطَانِ الْمَحَبَّةِ وَالْمَوْطِنُ الثَّانِي اَنِّي اَشْرَفْتُ عَلَی الْغَرَقِ فَنَظَرْتُ اِلٰی قَلْبِي فَمَا رَاَيْتُ تَفَاوُتًا بَيْنَ الْحَيٰوةِ وَالْمَوْتِ رِضًی بِحُکْمِ اللّٰهِ تَعَالٰی

وَالْمَوْطِنُ الثَّالِثُ قِيلَ لِي اِحْذَرْ مِنْ طَرِيقِ الصُّوفِيَّةِ لِاَنَّ فِيهَا اُمُورًا تَزِلُّ الْقَدَمُ فِيهَا فَنَظَرْتُ اِلَى قَلْبِي وَصَحَّحْتُ عَقْدَ الرِّضَى مَعَ رَبِّي وَقُلْتُ اُعْرِضُ بَعْدَ الْاِقْبَالِ وَاَخَافُ مَعَ صِحَّةِ مَحَبَّتِي لِلّٰهِ تَعَالَى مِنَ الضَّلَالِ فَفَاضَتْ عَيْنَايَ بِالدُّمُوعِ وَسَرَتْ فِي وُجُودِي نَشْوَةُ الْخُضُوعِ وَالْخُشُوعِ وَاَخَذَتْنِي حَالَةُ وَجْدٍ كِدْتُ فِيهَا اَنْ اُفَارِقَ نَفْسِي بَعْدَ غَيْبَتِهِ حِسِّي فَلَمَّا انْفَصَلْتُ نَظَمْتُ اِرْتِجَالًا شِعْرًا اَنَا فِي عِنَانِ اِرَادَةِ الْمَحْبُوبِ اَجْرِي لَا مَحَالَةَ ۞ اَمَّا اِلَى مَحْضِ الْهُدَى طَوْعًا وَاِمَّا لِلضَّلَالَةِ ۞ مَهْمَا اُحِبُّ اُحِبُّنَا اَنَا عَبْدُهُ فِي كُلِّ حَالَةِ ۞ وَمِنْ اَشْعَارِهِ شِعْرٌ شَهِدْتُ نَفْسَكَ فِينَا وَهِيَ وَاحِدَةٌ ۞ كَثِيرَةٌ ذَاتُ اَوْصَافٍ وَاَسْمَاءِ ۞ وَنَحْنُ فِيكَ شَهِدْنَا بَعْدَ كَثْرَتِنَا ۞ عَيْنًا بِهَا اتَّحَدَ الْمَرْئِيُّ وَالرَّائِي ۞ وتوفی شیخ عفیف الدین سنه تسعین وستمایة **یاسین المغربی الحجام الاسود** رحمه الله وی ارباب ولایت واصحاب کرامت بود اما در صورت حجامی آن را پوشیده می داشت امام نووی رحمة الله علیه از جمله مریدان ومعتقدان وی بوده است وبزیارت وی می رفته است وبصحبت وخدمت وی تبرک می جسته ونسبت بوی در مقام ارادت بوده بهر چه اشارت کردی بران عمل کردی روزی وی را گفت که کتابهای که پیش تو مستعارست بخداوندانش بازده وبدیار خود مراجعت نمای

واهل خود را زیارت کن سخن وی را قبول کرد چون بدیار خود رسید واهل بار خود را دید بیمار شد ووفات کرد توفی الشیخ یاسین فی شهر ربیع الاول سنة سبع وثمانین وستمایة وکان عمره ثمانین سنة رحمه الله تعالی والامام محی الدین النووی رحمه الله فی الرابع والعشرین من رجب سنة ست وسبعین وستمایة **شیخ ابو العباس المرسی رحمه الله تعالی** وی شاگرد شیخ ابو الحسن شاذلی است صاحب مقامات عالیه وکرامات ظاهره است روزی شخصی وی را بضیافت برد وبجهت امتحان طعامی که دران شبهه بود پیش شیخ نهاد شیخ وی را گفت که حارث محاسبی را رگی در انگشت بود که چون دست بطعام شبهه بردی حرکت کردی من شصت رگ در دست دارم که مثل آن حرکت می کند صاحب طعام استغفار نمود وعذر خواست امام یافعی گوید که چنین بمن رسیده است که یکی از سلاطین امتحان یکی از مشایخ کرد وطعامها پیش آورد وگوشت در بعضی کشته بود ودر بعضی مرده شیخ میان دست گفت ای درویشان من امروز خادم شما ام درین طعام دور ایستاد هر طعامی که دران گوشت کشته بود پیش درویشان می نهاد وهر چه دران گوشت مرده بود دور می کرد که این بقیه نه برای لشکریان پادشاه است ومیگفت اَلطَّيِّبُ لِلطَّيِّبِ وَالْخَبِيثُ لِلْخَبِيثِ سلطان حاضر بود از ان امتحان استغفار کرد گویند که یعقوب که امیر المؤمنین ولایت مغرب بود برادر خود را بکشت از برای غیرت بر ملک از ان پشیمان شد وتوبه کرد توبه در وی اثر تمام کرد ودر باطن وی حالهای نیکو ظاهر شد وواقعهای ارباب ارادت می دید طالب شیخی گشت که خود را تسلیم وی کند وی را شیخ ابو مدین رحمة الله علیه نشان دادند شیخ را استدعا نمود اجابت کرد وگفت فرمان ولو الامر می باید برد اما من بوی نمی رسم مرا فرموده اند تلمسان روم وآن شهریست از شهرهای مغرب وآن وقت شیخ در بجایه بود چون بتلمسان رسید رسولان یعقوب را گفت سلام من بصاحب خود برسانید وبگویید که شفای تو در دست شیخ ابو العباس مرسی است وشیخ ابو مدین در تلمسان وفات کرد رسولان یعقوب پیش وی آمدند ووصیت شیخ را گفتند یعقوب استدعای شیخ ابو العباس کرد ووی نیز از حضرت حق باجتماع با یعقوب مامور شد در روز اجتماع یعقوب فرمود تا یک خروس بچه بکشتند ودیگری را گلو بیفشردند وهر یک را جدا بپختند وپیش شیخ آوردند شیخ بخادم اشارت کرد که این یکی را بردار که مردارست وآن دیگری را خوردن گرفت پس یعقوب ملک را به پسر داد وخود را بالکلیه تسلیم شیخ کرد وبه برکت نفس شیخ ابو مدین وحسن تربیت شیخ ابو العباس کشایش یافت ودر مرتبه ولایت ثابت قدم گشت ودر سالی

کبردم باران محتاج شدند شیخ ابو العباس با یعقوب بصحرا بیرون رفتند شیخ یعقوب را گفت نماز بگذار و طلب باران کن برای مسلمانان یعقوب گفت یا سیدی تو به این لائق تری شیخ گفت ترا باین فرموده اند پس یعقوب نماز بگذارد و دعا کرد و علی الفور اثر اجابت ظاهر شد و باران آمد شیخ سعد حداد و مرید وے شیخ جوهر رحمهما الله شیخ جوهر در اوائل بندهٔ کسی بود آزاد شد در بازار عدن خرید و فروخت می کرد و بمجالس فقرا حاضر می شد و اعتقاد و اخلاص تمام داشت بایشان و وی امی بود چون وقت وفات وی شیخ کبیر و شیخ سعد حداد که در عدن مدفون است رسید فقرا وی را گفتند که بعد از تو شیخ که خواهد بود گفت آن کس که در روز سوم بعد از وفات من در محلی که فقرا جمع می باشند مرغی سبز بیاید و بر سر وی نشیند چون روز سوم رسید و فقرا از قرآن و ذکر فارغ شدند و منتظر وعدهٔ شیخ نشستند ناگاه دیدند که مرغی سبز فرود آمد و نزدیک بایشان بنشست هر کدام از بزرگتران فقرا امید میداشتند که آن مرغ بر سر ایشان نشیند بعد از زمانی آن مرغ پرواز کرد و بر سر جوهر بنشست و این معنی هرگز در دل وی نگذشته بود و در خاطر هیچ یک از فقرا نگذشته پس فقرا پیش وی آمدند تا وی را بزاویهٔ شیخ برند و بجای شیخ وی را بنشانند وی بگریست و گفت مرا چه صلاحیت این کار است من مردی بازاری ام و امی و طریق فقرا و آداب ایشان نمی دانم و بر من مردمان را حقوق است و مرا با ایشان معاملات است گفتند این امریست آسمانی و ترا ازین چاره نیست خدای تعالی ترا تائید و تعلیم کند هرچه در بایست باشد گفت مرا چندان مهلت دهید که ببازار روم و حقوق مسلمانان از گردن خود بیرون کنم پس ببازار رفت و حق هر کس را ادا کرد و آنگاه بزاویهٔ شیخ آمد و صحبت فقرا را لازم گرفت فَصَارَ کَاسْمِهٖ جَوْهَرًا وَلَهٗ مِنَ الْفَضَائِلِ وَالْکَمَالَاتِ مَا یَطُوْلُ ذِکْرُهٗ فَسُبْحَانَ الْکَرِیْمِ الْمَنَّانِ ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰهِ یُؤْتِیْهِ مَنْ یَّشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ

احمد بن الجعد و شیخ سعید که کنیت وی ابو عیسی است رحمهما الله امام یافعی گوید رحمه الله تعالی که در بلاد یمن دو شیخ بودند یکی شیخ کبیر عارف بالله شیخ احمد ابن الجعد و دیگر شیخ کبیر عارف شیخ سعید و هر یک را اصحاب و تلامذه بوده اند روزی شیخ احمد با اصحاب خود عزیمت زیارت بعضی از گذشتگان کرده بود شیخ سعید رسید شیخ سعید را نیز موافقت کرد چون مقداری راه برفتند شیخ سعید پشیمان شد از موافقت ایشان

بازگشت و شیخ احمد بر عزیمت خود برفت و زیارت کرد و باز آمد و بعد از چند روز دیگر شیخ سعید بیرون آمد با اصحاب خود و عزیمت همان زیارت کرد شیخ احمد وی را در راه پیش آمد و باهم ملاقات کردند شیخ احمد شیخ سعید را گفت فقرا بر تو حقی متوجه شده است که آن روز از موافقت ایشان برگشتی شیخ سعید گفت بر من هیچ حق متوجه نه شده است شیخ احمد گفت برخیز و انصاف ده شیخ سعید گفت هر که ما را برخیزاند وی را بنشانیم شیخ احمد گفت هر که ما را بنشاند وی را مبتلا گردانیم پس بیک از ان دو بزرگ آنچه بر یکدیگر گفته بود رسید شیخ احمد مقعد شد و بر جای بماند تا آن وقت که بجوار حق تعالی پیوست و شیخ سعید مبتلا شد بآنکه تن خود را می کند و می برید تا بجوار حق پیوست امام یافعی رحمه الله می گوید که احوال فقرا از شمشیرهای برنده تیزتر است چون اصحاب در احوال با یکدیگر برابر باشند احوال ایشان در یکدیگر سرایت می کند و اگر برابر نباشند حال قوی در ضعیف سرایت می کند و گاه می باشد که حال سابق تاثیر می کند دون المسبوق وَهٰذَا هُوَ الظَّاهِرُ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِحَقِیْقَةِ الْحَالِ

شیخ نجم الدین عبد الله بن محمد الاصفهانی رحمه الله تعالی وی شاگرد شیخ ابو العباس المرسی است سالهای بسیار مجاور مکه بوده و مناقب وی بسیار است و کرامات وی بیشمار یکی از علمای یمن گفته است که پدر خود را بیمار گذاشتم و بحج رفتم چون بمکه رسیدم و حج گزاردم خاطر من بجهت پدر پریشان بود با شیخ نجم الدین گفتم چه شود که خاطر بران داری که در بعضی مکاشفات خود بر احوال وے مطلع شوی و با من بگوئی در حال بنگریست و گفت اینک از بیماری صحت یافته است و بر بالائے سریر خود مسواک می کند و کتابهاے خود را گرد خود نهاده و صفت و حلیهٔ وی چنین و چنین است و نشانهای راست بازداد و وی را هرگز ندیده بود روزے همراه جنازهٔ یکے از اولیاء الله بیرون آمده بود چون ملقن که یکی از کبار فقها بود بر سر قبر بنشست که تلقین کند شیخ نجم الدین بخندید یکی از شاگردان سبب خنده را پرسید وی را زجر کرد و بعد ازان گفت که چون ملقن آغاز تلقین کرد صاحب قبر گفت هیچ تعجب نمی کنید از مرده که تلقین زنده می کند وے را گفتند که هرگز زن خواسته گفت هرگز زن نخواسته ام و طعامی هم نخورده ام که از نان پخته باشد شیخ وی در بلاد عجم وے را گفته بود که زود باشد که در دیار مصر با قطب ملاقات کنی بطلب قطب بیرون آمد و در راه جمعی از حرامیان وی را بگرفتند و گفتند

جاسوس است وی را نگاه داشتند و وی را به بستند می گوید ناگاه دیدم که پیری بر من فرود آمد همچنانکه باز بر شکاری فرود می آید و مرا بگشاد و گفت برخیز ای عبد الله که مطلوب تو منم پس برفتم تا بدیار مصر رسیدم هیچ مطلوب خود را نشناختم و ندانستم که کجاست تا آنکه روزی گفتند که شیخ ابو العباس مرسی آمده است جمعی فقرا گفتند بیائید تا برویم و بر وی سلام کنیم چون چشم من بر وی افتاد شناختم که وی همان پیر است که مرا بگشاد و وی نیز نشانی گفت که حاضران ندانستند خدمت و صحبت وی را لازم گرفتم تا آن وقت که از دنیا برفت چون شیخ وفات کرد متوجه مکه شدم در راه بقبر شیخ خود شیخ ابو الحسن شاذلی رحمه الله رسیدم از قبر خود با من سخن گفت و گفت بمکه رو و آنجا بنشین چون بطرف حرم شریف رسیدم شنیدم که هاتفی گفت که قَدِمْتَ اِلٰی خَیْرِ بَلَدٍ وَشَرِّ اَهْلٍ پس مجاور مکه می بود تا در سنه احدی و عشرین و سبعمائة از دنیا برفت و وی را نزدیک بقبر فضیل عیاض دفن کردند و بظاهر در اوقات مجاورت بیرون مکه در مقام و در ترازع فات ندیده اند واما بحسب باطن دانستن آن راجع بعلماء باطن است بعضی از اولیاء الله گفته اند که از زیارت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم برگشته بودم و روی بمکه داشتم در فکر شیخ نجم الدین افتادم که هرگز بمدینه شریف نرفت و زیارت نکرد و بحسب باطن بروی اعتراض می کردم ناگاه سر بالا کردم دیدم که شیخ نجم الدین در هوا بجانب مدینه می رود مرا آواز داد که یا محمد و باهمین سخنان گفت و نزدیک بعضی از اصحاب وی باوی گفتند که مردم بر شما انکار بسیار دارند که بزیارت رسول صلی الله علیه وآله وسلم نرفته اید و نمی روید گفت که منکر از دو بیرون نیست متشرع است یا محقق اگر متشرع است باوی بگوی که بنده را روا است که بی اذن خواجه خود بسفر رود و اگر محقق است بگوی که کسی که همیشه با تست و پیش تو حاضر است هرگز در طلب وی سفر میکنی بخط یکی از اکابر خراسان یافته اند که در تاریخ سنه ثلاث وسبعمائة بسعادت زیارت حرم شریف مکه زادها الله تعالی شرفا مشرف شدم و در آن وقت شیخ حرم شیخ نجم الدین اصفهانی بود بخدمت وی می رسیدم روزی از من پرسید که این حدیث بتو رسیده است که لَا بُدَّ لِاُمَّتِیْ اَرْبَعُوْنَ اِثْنَا عَشَرَ فِی الْعِرَاقِ وَثَمَانِیَةٌ وَعِشْرُوْنَ فِی الشَّامِ گفتم رسیده است اما مرا مشکل می شود که چون این طائفه همین در شام و عراق می باشند شیخ فرمود که حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم جمیع عالم را دو قسم کرده است نصف شرقی و نصف غربی از عراق نصف شرقی خواسته است و از شام نصف غربی پس عراق و غیر آن چون خراسان و هندوستان و ترکستان وسائر

بلاد شرقی در عراق داخل است و شام و غیر آن چون بلاد مصر و مغرب همه در بلاد شام داخل است ناقل نوشته است که درین وقت در خاطر من افتاد که از حال خواجه قطب الدین یحیی جامی نیشاپوری سؤال کنم بی آنکه من سؤال کنم فرمود که خواجه قطب الدین یحیی یکے از آن دوازده تن است که در عراق اند والله اعلم بالصواب

خواجه قطب الدین یحیی جامی نیشاپوری رحمه الله تعالی کنیت وے ابو الفضل است جامی الاصل است و نیشاپوری المولد بعلوم ظاهری و احوال باطنی موصوف و معروف بوده است و صحبت شیخ رکن الدین علاء الدوله و شیخ صفی الدین اردبیلی و شیخ صدر الدین اردبیلی و شیخ شرف الدین درگزینی رسیده است و هفت بار حج گزارده است روزی بجانب صحرا البسر رمه و گله خود رفته بود از انجا وی را داعیهٔ زیارت بیت الله قوی شد و هم از انجا روانه گشت و این رقعه باصحاب نوشت وی روزبا طائفه به نیت ارتیاح و ابتهاج بطرف صحرا و فتاج گذری افتاد **رباعی** با دوست ببوستان شدم رهگذری برگل نظری فگندم از بی خبری + دلدار بطعنه گفت شرمت بادا + رخسار من اینجا و تو برگل نگری ناگاه غیرت الهی از کمین گاه لَا تَدْعُ مَعَ اللهِ اِلٰهًا اٰخَرَ برون تاخت و کمند جذبه من جذبات الحق در گردن ممتحن انداخت **مصراع** گر نباید بخوشی موی کشانش آرید + بوطن نارفته و ندیده و تفکر را گذاشته هم از طرف صحرا باشارت وَاَذِّنْ فِی النَّاسِ بِالْحَجِّ یَاْتُوْكَ رِجَالًا بر صوب خانه معظم معلا روان گشت **بیت** چون نرود از پی صاحب کمند + آهوی بیچاره بگردن اسیر + وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی توفی رحمه الله لیلة الخمیس الحادی والعشرین من جمادی الآخر سنة اربعین وسبعمائة و قبر وی در بیرون درب فیروزآباد است در هرات

ابو محمد عبد الله المرجانی المغربی رحمه الله تعالی از بزرگان مشائخ و اکابر صوفیه بود ابواب علوم الٰهی و معارف ربانی بر وی گشاده شده بود و وی را گفتند که فلان گفت که در وقتی که شیخ سخن می گفت از آسمان تا دهان وی عمودی دیدم از نور چون شیخ خاموش گشت آن عمود منقطع شد شیخ بخندید

قوله لا تدع مع الله یعنی خدای باخدای تعالیٰ الٰهی دیگر را یعنی
قوله و کمند جذبه من جذبات
قوله واذن فی الناس بالحج یاتوک رجالا یعنی
قوله والسلام علی من اتبع الهدی یعنی

وگفت وی ندانسته بلکه چون عمود منقطع شد من خاموش گشتم یعنی آن عمود نور از آسمان صورت امداد آلهی بود
چون آن امداد منقطع شد وی خاموش گشت توفی رح بتونس سنة تسع وتسعین وستمائة **ابو عبدالله المعروف**
بابن المطرف الاندلسی رحمه الله تعالی وی مجاور مکه بوده و در هر شبانروزی ورود داشته که پنجاه
اسبوع طواف کردی در سنة سبع وسبعمائة از دنیا برفته و بادشاه مکه از غایت اعتقاد و اخلاص که نسبت
بوی داشته تابوت وی را بر دوش خود گرفته امام یافعی گوید که بعضی اصحاب شیخ ابو محمد بکری مغربی رحمه الله
تعالی که چون شیخ ابو عبدالله از دنیا برفت شیخ نجم الدین اصفهانی گفت که مَاتَ الْفَقْرُ مِنَ الْحِجَازِ
با من گفت که شیخ ابو محمد را عزیمت زیارت نبی صلی الله علیه وآله وسلم شد بوداع شیخ ابو عبدالله بن المطرف
آمد شیخ ابو عبدالله گفت که من شنیده ام که در فلان منزل آب نیست سختی بشما بسیار خواهد رسید اما عاقبت
باران خواهد بارید و آب خواهید یافت ما چهار کس بودیم چون بآن منزل رسیدیم همچنانکه گفته بود آب
نبود در راه در آمدیم هوا سخت گرم شد و تشنگی غلبه کرد با ما اندک آبی بود یکی خواست که آن آب را بخورد شیخ
ابو محمد گفت مخور که اگر می خوری میمیری همین گلوی خود بآن تر کن بعد از آن چون سختی بسیار کشیدیم از
تشنگی و گرما و هیچ سایه نیافتیم که ساعتی بنشینیم شیخ ابو محمد پرسید که شیخ ابو عبدالله بن المطرف چه گفته بود
گفتیم گفته بود که سختی بشما بسیار خواهد رسید گفت سختی ازین بیشتر نمی باشد که ما در آنیم پرسید که دیگر چه گفته بود
گفتیم گفت در آخر باران خواهد آمد و سیراب خواهید شد گفت بشارت باد شما را بباران ناگاه دیدیم که
پارهٔ ابر از یکطرف پیدا آمد و بلند می شد تا ببالای سر ما رسید و ببارید چندانکه گرداگرد ما سیل روان
شد آب خوردیم و وضو ساختیم و غسل کردیم و آب برگرفتیم و روان شدیم چون گامی چند برفتیم از
باران هیچ اثر نیافتیم **شیخ سلیمان ترکمان مُوَلَّه رحمه الله تعالی** وی در دمشق می بوده کهنه
عبائی چرکین در بر از جای خود کم برخاستی و سخن کم بگفتی بعضی از علمای ظاهر با جلالت و بزرگی خود
پیش وی نیازمندی می کرده اند و می نشسته اند می گویند که در رمضان چیزی می خورده است و نماز
نمی گذارده اما وی را کشف و اطلاع بر مغیبات می بوده و اخبار از آن می کرده امام یافعی می گوید می تواند بود
که آن از قبیل ستر حال و تلبیس بوده باشد و در اوقاتی نماز کرده باشد که کسی ندیده باشد و چیزی که در دهان
نهاده باشد و خائیده بگلوی وی در نیامده باشد و مثل این بسیار ازین طائفه مشاهده کرده اند چنانکه از
قضیب البان موصلی و شیخ ریحان و غیر ایشان منقول است توفی الشیخ سلیمان سنة اربع وعشر وسبعمائة

شیخ علی کردی رحمه الله تعالی وی از عقلای مجانین بوده است و از وی انواع کرامات و
خوارق عادات ظاهر شده است اهل دمشق همه مرید و معتقد وی بوده اند و بر ایشان حکم می کرده
است چنانکه مالک بر مملوک کند و انقیاد حکم وی می کرده اند روزی یکی از بزرگان دمشق را فرمود که
برای درویشان فکر دعوتی و سماعی بکن آن شخص ترتیب دعوتی کرد و قوالان طلبید و درویشان مشهور
را بخواند چون ایشان جمع شدند شیخ علی کردی بآن خانه در آمد و آنجا قالبهای شکر دید که نهاده است
صاحب خانه را گفت این همه را در حوض انداز همه را در حوض انداخت و درویشان شربت می خوردند
و سماع می کردند تا آخر روز بعد از آنکه چیزی بخوردند و باز گشتند شیخ علی کردی با صاحب خانه گفت
که این قالبها را از حوض بیرون آر همه را بیرون آورد همچنان درست که اول بود و هیچ از آن نگداخته
بود بعد از آن صاحب خانه را گفت تو بیرون رو و در خانه را بر من قفل کن و پیش من میا الا بعد از سه روز
چنان کرد روز دوم در راهی بشیخ علی رسید و بر وی سلام کرد بعد از آن بخانه رفت و خانه را همچنان
در بسته دید قفل بگشاد و در آمد دید که رخامهای فرش خانهٔ وی را کنده است پیش وی آمد و گفت که ای
سیدی چرا فرش خانهٔ مرا کندی گفت روا باشد که تو مرد نیکو باشی و بر رخام حرام ضیافت درویشان
و دوستان می کنی گفت ای سیدی این میراث پدر من است شیخ بخشم شد و وی را رها کرد و برفت
آن شخص مکاشفات شیخ را می دانست تامل بسیار کرد و بخاطرش آمد که یکبار رخامها کنده بودند
و اصلاح کرده استاد وی را که آن کار کرده بود طلب کرد و بمبالغه تمام از آن استفسار نمود
آخر اعتراف کرد که رخام ترا فروخته بودیم و رخام مسجد بجای آن بکار برده ایم در آن وقت
که شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی روحه برسالت بدمشق آمده بوده است
با اصحاب گفته است که بزیارت شیخ علی کردی می رویم گفته اند که وی مردیست که
نماز نمی گزارد و اکثر اوقات مکشوف العورت می باشد شیخ گفته است البته وی را می بینیم
شیخ سوار شده است و چون بنزدیک منزل وی رسیده فرود آمد چون شیخ
علی دیده است که وی نزدیک رسیده است عورت خود را کشف کرده است
شیخ فرموده است ما را از تو این بازمی دارد امروز مهمان توایم پس نزدیک شد
و سلام کرد و بنشست ناگاه دو حمال بیامدند با ایشان طعام بسیار شیخ علی گفت

کبیش شیخ نهید که مهمان ماست وشیخ را گفت بسم الله که این ضیافت تست شیخ بخورد وشیخ علی کردی را
بزرگ داشت شیخ علی کردی در اوائل در مسجد جامع می بوده است ناگاه مجذوبی دیگر که او را یاقوت
می گفته اند بشهر دمشق در آمده است ودران وقت که وی در آمد شیخ علی از دمشق بیرون
رفت وساکن صحرا شد وبعد ازان بشهر درنیامد تا آنگاه که وفات کرد ویاقوت در شهر حاکم بود

شیخ مفرج رحمه الله تعالی وی از اهل صعید مصر است بسیار جلیل القدر وکبیر الشان بوده
است بنده بود حبشی وی را جذبه رسید قوی که ششماه طعام وشراب نخورد وپنداشتند که دیوانه
شده است هرچند که بزدند هیچ سود نداشت وی را قید نهادند چون آمدند قید جائی بود ووی
جای وی را در زندان کردند چون آمدند در بیرون زندانش یافتند چون این کرامتها از وی دیدند
چند مرغ بریان کرده پیش وی آوردند آنها را گفت بپرید همه زنده شدند وپریدن گرفتند باذن الله تعالی یکی
از اصحاب وی وی را روز عرفه در عرفات دیده بود ویکی دیگر همان روز در خانه خودش دیده وتمام روز با وی بود چون آن دو شخص باهم
رسیدند وهر یک آنچه دیده بودند باهم گفتند میان ایشان نزاع شد یکی گفت وی روز عرفه در عرفات بود برصدق آن سوگند بطلاق
خورد ویکی گفت تمام آن روز در خانه خود بود ووی نیز سوگند بطلاق خورد وپس خصومت کنان پیش شیخ مفرج آمدند وآنچه
میان ایشان گذشته بود باز گفتند شیخ گفت هر دو راست گفته اید وزن هیچکدام طلاق نشده است
یکی از اکابر می گوید که من از شیخ مفرج پرسیدم که صدق هر یک موجب حنث دیگریست چون سوگند
هیچ یک حانث نشده است ودران مجلس که من این پرسیدم جماعتی از علمای حاضر بودند شیخ
اشارت بهمه کرد که درین مسئله سخن گوئید هر کس چیزی گفت اما هیچکس جوابی شافی کافی نگفت
دران اثنا جواب آن بر من ظاهر شد شیخ اشارت بمن کرد که جواب آن بگوی من گفتم که چون ولی بولایت
متحقق گردد ودران معنی که روحانیت وی مصور بصورتی تواند شد متمکن شود
می تواند بود که در وقت واحد در جهات مختلف خود را بصورتهای متعدد بنماید چنانکه خواهد پس آنکس که
وی را در بعضی ازان صور بعرفات دیده باشد راست دیده باشد وآنکه در بعضی دیگر ازان صور در خانه خودش دیده
باشد هم راست دیده باشد وبسوگند هیچ یک حانث نشود شیخ مفرج فرمود که جواب صحیح اینست که تو گفتی
رضی الله تعالی عنه ونفعنا به **شیخ ابو العباس الدمنهوری رحمه الله تعالی** دمنهور موضعی است
بمصر یکی از تاجران گفته است که در سفر بودم وبا من چارپائی بود که قماش من همه بروی بود چون بمصر

در آمدم وبا مردم در آمیختم آن چارپای از من گم شد هرچند طلب کردم هیچ خبر نیافتم بعضی از یاران گفتند
که پیش شیخ ابو العباس دمنهوری رو شاید که دعای کند ومن نیز پیش ازان وی را می شناختم پیش وی
رفتم وبروی سلام کردم وحال خود با وی بگفتم گوش بسخن من نکرد ولیکن گفت ما را مهمانان رسیده اند و
چندین آرد می باید وچندین گوشت وچندین حوائج دیگر ذکر کرد از پیش وی بیرون آمدم وبا خود گفتم که والله دیگر
هرگز پیش وی نیایم این درویشان غیر از حوائج خود چیزی نمی دانند پس برین نیت برفتم وناگاه مرا شخصی
که پیش وی چیزی داشتم پیش رسید وی را بگرفتم وگفتم ترا نمی گذارم تا آنچه پیش تو دارم بمن ندهی شصت درم
بمن داد گفتم با این درهما معامله می کنم تا آنچه رفته است بیاید یا این هم برود در راه خدای تعالی هرچه شیخ گفته
بود بخریدم وچند درهم زیادت آمد بآن قدری حلوا خریدم وهمه را بحمالی دادم وقصد شیخ کردم چون بنزدیک
شیخ رسیدم دیدم که چارپای من بر در زاویه شیخ ایستاده است باز گفتم که این چارپای من نخواهد بود بلکه مانند
آن است چون نزدیک رسیدم دیدم که چارپای من است وقماشها همچنان بر پشت وی گفتم آن را بکسی
بسپارم یا با خود در زاویه برم تا باز گم نشود وباز گفتم آنکس که سلامت رسانیده برای من خواهد نگاهداشت پیش
شیخ در آمدم وآنچه آورده بودم بروی عرض می کردم چون بحلوا رسید گفت این چیست گفتم چیزی زیادت آمده
بود این دادم گفت این در شرط داخل نبود که من نیز چیزی زیادت کنم برخیز وقماشهای خود را ببازار بر وبفروش
وتعجیل مکن وهرچه می فروشی فی الحال بهای آن بستان ومترس ازانکه بعضی تجار بیایند وبازار تو بشکنند که در یاد
دست راست خستی وبیابان دو دست چپ من پس ببازار رفتم وقماشها به بهای تمام زیادت برمعهود فروختم
وبهای تمام بستدم چون فارغ شدم تاجران از بحر وبر در ریختند چنانکه گوئی در بند بوده اند که ایشان را آزاد کرده اند

شیخ ریحان رحمه الله تعالی وی در عدن می بوده است یکی از اخیار گفته است که شخصی بر ساحل دریا بود
نزدیک بعدن نتوانست که بعدن در آید که شب آمده بود ودروازه بسته بودند شب در ساحل بحر بماند وهیچ چیز نداشت
که شام بخورد ناگاه دید که شیخ ریحان بر ساحل است پیش وی آمد وگفت ای سیدی در دروازه بسته اند وهیچ
چیز ندارم که شام بخورم می خواهم که مرا هریسه دهی گفت این را ببینید از من شام می خواهد واین را بنگرید
نمی خواهد مگر هریسه گوئیا که من هریسه پزی ام گفتم ای سیدی ازین چاره نیست ناگاه دیدم که کاسه
هریسه گرم حاضر شد اما روغن نداشت گفتم ای سیدی این را روغن می باید گفت این را ببینید هریسه نمی خواهد
خورد بی روغن مگر من روغن فروشی ام گفتم ای سیدی این را بی روغن نخواهم خورد گفت این کوزه را بگیر

دریا برو آب بیار تا وضو سازم رفتم و آب آوردم رکوه را از من بستد و از انجا روغن بر بر پسر بریخت پس از ان
بخوردم که هرگز بمثل آن روغن نچشیده بودم دیگری گفته است که در ماه رمضان بین العشایین ببازار رفتم برای
اهل خود چیزی خرم ناگاه شیخ ریحان مرا دید و پیش خود کشید و بهوا بالا برد بسیاری من بگریستم و گفتم می خواهم
که مرا بر زمین باز گردانی مرا بر زمین باز گردانید و گفت می خواهم که تفرجی کنی اما تو نخواستی امام یافعی گوید که همانا که
وی باین تفرج مطالعه عجائب ملکوت سماوات خواسته است بعضی از صالحان گفته اند که روزی شیخ
ریحان را گفتم که خاطری با من می دار گفت مادام که این سر در دست ست سر و اشارت بسر خود کرد من
پنداشتم که مراد وی آن ست که مادام که زنده ام و مراد وی را ندانستم مگر روزی که بمرد بآن سبب که بجای کوهی
می گذشت بیفتاد و سر وی بشکست و بران بمرد رضی الله تعالی عنه **شیخ علاء الدین الخوارزمی**
رحمه الله تعالی وی بزرگ بوده است امام یافعی گوید رحمه الله تعالی که وی دوازده روز
بیک وضو نماز می گزارد و پانزده سال پهلو بر زمین ننهاد و چندر روز می گذشت که طعام نمی خورد
و چون طعام خوردی چیز اندک خشن خوردی و با من در معنی قدری گوشت بود می خورد الا بعد از سختی
بسیار بجهت موافقت و گفتند چند سال ست که بجهت منکراتی که می بیند بی اختیار خود بیرون نمی آید که وی را
به آن فرموده اند هم امام یافعی میگوید که شیخ علاء الدین گفت که در بعضی از ساحلهای روم گوشه گرفته بودم
چون روز عید فطر رسید بدیهی از دیههای مسلمانان بجهت نماز عید رفتم چون باز آمدم آدمی دیدم که در
خلوت من نماز می گزارد و بر ریگی که بر در خلوت سرای من بود هیچ اثر پای نبود تعجب کردم که از کجا در آمده
است بعد از ان بگریست گریستنی زار من در فکر شدم که از برای وی چه آرم که روز عید ست التفات
بمن کرد و گفت ای فلان فکر مکن که در غیب ست انچه تو نمی دانی ولیکن اگر نزد تو آب هست پیش آر
بر خواستم که ابریق بیاورم پیش ابریق دو گرده نان دیدم نهاده بزرگ گرم و مغز بادام بسیار آن را بردا شتم
و پیش وی بردم نان بشکست و مغز بادام پیش من ریخت گفت بخور زود رایستادو از ان
مغز بادام بمن می داد و من می خوردم و وی نخورد مگر یک مغز بادام یا دو مغز بادام من حضور آن طعام را غریب
می دیدم گفت این را غریب مدار که خدای را بندگان هستند که هر جا که باشند هر چه خواهند در یا بند
تعجب من زیادت شد با خود گفتم که از وی طلب مواخات کنم گفت تعجیل مکن که من باز بتو خواهم آمد
انشاء الله تعالی و از من غائب شد و در حال ندانستم که کجا رفت شب هفتم از شوال آمد و با من عقد

مواخات ببست رضی الله عنه **امام عبدالله الیافعی الیمنی رحمه الله تعالی** هو ابو السعادات
عفیف الدین عبدالله بن اسعد الیافعی الیمنی نزیل الحرمین الشریفین شرفهما الله تعالی و رضی عنه از کبار
مشایخ وقت خود بوده است عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی و وی را تصنیفات ست از انجمله است
تاریخ مرآة الجنان و عبرة الیقظان فی معرفة حوادث الزمان و کتاب روض الریاحین فی
حکایات الصالحین و کتاب در النظیم فی فضائل القرآن العظیم و ورای آن تصانیف دیگر دارد
و اشعار نیکو نیز گفته است وی گفته است که شیخ علاء الدین خوارزمی گفته است رحمه الله تعالی
که شبی در بعضی از بلاد شام در خلوت خود بعد از نماز خفتن بیدار نشسته بودم و در خلوت خانه از
اندرون بسته بودم دو مرد دیدم با خود در خلوت ندانستم که از کجا در آمدند و ساعتی با من سخن گفتند
و با یکدیگر یاد احوال فقرا کردیم ذکر مردی از شام کردند و بر وی ثنا گفتند و گفتند نیک مردیست
گر بدانستی که از کجا می خورد بعد از ان گفتند سلام ما بصاحب خود عبدالله یافعی برسان گفتم او را از
کجا می شناسید و وی در حجاز ست گفتند بر ما پوشیده نیست و برخاستند و پیش رفتند سوی محراب
پنداشتم که نماز خواهند گزارد از دیوار بیرون رفتند و هم وی گفته است که شیخ مذکور گفت که در بعضی
از ساحلهای شام در ماه رجب سنه اثنین و اربعین و سبعمائة دو پیر بخلوت من در آمدند بعد از نماز
خفتن و ندانستم که از کجا در آمدند و از کدام بلده آمدند چون بر من سلام کردند و مصافحه نمودند
با ایشان انس گرفتم گفتم از کجا آمدید گفتند سبحان الله همچو توئی ازین حال سوال میکند بعد از ان
خشک پارهٔ نان جو داشتم پیش ایشان نهادم گفتند نه از بهر این آمده ایم گفتم پس از بهر چه آمده اید
گفتند آمده ایم و ترا وصیت می کنیم برسانیدن سلام بعبدالله یافعی و گفتند بگو که بشارت باد ترا گفتم
وی را از کجا می شناسید گفتند ما بوی رسیده ایم و وی بما رسیده است گفتم شما را درین بشارت رسانیدن
اذنی هست گفتند آری و چنان ذکر کردند که از پیش برادرانی می آیند که ایشان را هست در شرق
و فی الحال غائب شدند و هم وی گفته که در اوائل حال متردد بودم که بطلب علم مشغول باشم که موجب
فضیلت و کمال ست یا بعبادت که مثمر حلاوت و سلامت از آفت قیل و قال ست
و درین کشاکش و اضطراب مرا نه قرار ماند و نه خواب کتابی داشتم که روز و شب بمطالعه آن می گذرانیدم
درین بیقراری آن را بگشادم در وی ورقی دیدم که هرگز ندیده بودم و در وی بیتی چند نوشته که

از کسی نه شنیده بودم و آن ابیات این بود شعر کُنْ عَنْ هُمُومِكَ مُعْرِضًا * وَكِلِ الْأُمُورَ إِلَى الْقَضَاءِ * فَلَرُبَّمَا اتَّسَعَ الْمَضِيقُ وَلَرُبَّمَا ضَاقَ الْفَضَاءُ * وَلَرُبَّ أَمْرٍ مُتْعِبٍ * لَكَ فِي عَوَاقِبِهِ رِضًا * اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ * فَلَا تَكُنْ مُتَعَرِّضًا * چون این ابیات را خواندم گویا آبی بر آتش من زدند و شدت حرارت و اضطراب قلق مرا نشاندند و وی بنای کتاب مرآة الجنان را که در تاریخ نوشته بر سال نهاده است و تا سنهٔ خمسین و سبعمائه بیان حوادث کرده است و معلوم نیست که بعد از آن چندگاه دیگر بوده رضی الله تعالی عنه ونفعنا به

شیخ شهاب الدین السهروردی المقتول رحمة الله تعالی

نام وی یحیی بن حبش ست و در حکمت مشائیان و اشراقیان متبحر بوده است و در هر یک از آن تصنیفات لائقه و تالیفات رائقه دارد و بعضی وی را منسوب بسیمیا داشته است حکایت کنند که روزی با جماعتی از دمشق بیرون آمدند بر رمه گوسفندان رسیدند آن جماعت گفتند ما را یکسر گوسفند می باید یکسر گوسفند گرفتند و ده درم بترکمانی که صاحب گوسفند بود دادند و وی مضایقه می کرد که گوسفندی خُرد تر از آن بگیرید شیخ اصحاب را گفت شما برید و گوسفند ببرید که من وی را خوشنود گردانم ایشان برفتند و با وی سخن می گفت و دل وی را خوش می کرد تا ایشان دور رفتند وی هم در پی ایشان برفت ترکمانی در پی وی می رفت و فریاد می کرد چون بوی رسید دست چپ وی را گرفت و بکشید که کجا می روی دست وی از شانه جدا شد و در دست ترکمان بماند و خون می رفت ترکمان بترسید دست وی بینداخت و بگریخت آن را برداشت و بیاران رسید و در دست وی مندیلی بود و بس امام یافعی می گوید امثال این کارها که اینها راست و بد اکسانی که این کارها کنند و بدا علمی که مفضی بچنین کارها گردد و از

[illegible]

سخنان وی است حَرَامٌ عَلَى الْأَجْسَادِ الْمُظْلِمَةِ أَنْ تَلِجَ فِي مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ فَوَحِّدِ اللّٰهَ سُبْحَانَهُ وَأَنْتَ بِتَعْظِيمِهِ مَلْآنٌ وَاذْكُرْهُ وَأَنْتَ مِنْ مَلَابِسِ الْأَكْوَانِ عُرْيَانٌ و از اشعار ویست ع خَلَعَتْ هَيَاكِلَهَا بِجَرْعَاءِ الْحِمٰى * وَصَبَتْ لِمَغْنَاهَا الْقَدِيمِ تَشَوُّقًا * وَتَلَفَّتَتْ نَحْوَ الدِّيَارِ فَشَاقَهَا * رَبْعٌ عَفَتْ أَطْلَالُهُ فَتَمَزَّقَا * وَقَفَتْ تُسَائِلُهُ فَرَدَّ جَوَابَهَا * رَجْعُ الصَّدٰى أَنْ لَا سَبِيلَ إِلَى اللِّقَا * وَكَأَنَّهَا بَرْقٌ تَأَلَّقَ بِالْحِمٰى * ثُمَّ انْطَوٰى وَكَأَنَّهُ مَا أَبْرَقَا * در تاریخ امام یافعی مذکورست که وی را بخلل در عقیدت و باعتقاد حکمای متقدمین متهم می داشته اند چون بحلب رسیده علما بقتل وی فتوی دادند بعضی گویند که وی را حبس کردند و بخناق وی را کشتند و بعضی گویند قتل و صلب کردند و بعضی گویند که وی را مخیر ساختند میان انواع قتل او چون بریاضت معتاد بود آن اختیار کرد که وی را

[illegible]

بگرسنگی بکشند طعام از وی باز گرفتند تا بمرد و عمر وی سی و شش یا سی و هشت رسیده بود و کان
ذلک فی سنة سبع وثمانین وخمسمائة واهل حلب در شان وی مختلف بودند بعضی وی را بالحاد و زندقه نسبت
می کردند و بعضی بکرامات و مقامات وی اعتقاد داشتند و می گفتند که بعد از قتل شواهد بسیار بر کرامت وے
ظاهر شد و این موافق می نماید بآنکه شیخ شمس الدین تبریزی قدس سره فرموده که در شهر دمشق شیخ
شهاب الدین مقتول را آشکارا کافری گفتند گفتم حاشا و کلا که کافر باشد چون بصدق تمام در آمد در خدمت شیخ
شمس بدر کامل گشت گفت من سخت متواضع باشم بر نیازمندان صادق اما سخت با نخوت باشم با متکبران آن
شیخ شهاب الدین علمش بر عقلش غالب بود عقل می باید که بر علم غالب باشد و حاکم دماغ که محل عقل ست
ضعیف گشته بود در عالم ارواح طائفه ذوق یافتند فرود آمدند و مقیم شدند و از عالم ربانی سخن می گویند
اما همان عالم ارواح است که ربانی پندارند مگر فضل الهی در آید یا جذبهٔ از جذبات یا مردے که او را
در بغل گیرد و از عالم ارواح بعالم ربانی کشد **شیخ اوحد الدین حامد الکرمانی قدس الله
تعالی سره** وی مرید شیخ رکن الدین سنجاسی ست و وی مرید شیخ قطب الدین ابهری و وی مرید شیخ
ابو النجیب سهروردی قدس الله تعالی ارواحهم بسیار بزرگ بوده است و صحبت شیخ محی الدین بن العربی
رسیده و شیخ در کتاب فتوحات و در بعضی رسائل دیگر از وی حکایت کرده است در باب ثامن از فتوحات
می گوید که شیخ اوحد الدین الکرمانی رحمه الله گفت که در جوانی خدمت شیخ خود می کردم در سفر بودیم و وے
در عماری نشسته بود و زحمت شکم داشت چون بجای رسیدیم که آنجا بیمارستانی بود در خواست کردم که
اجازت ده که داروی بستانم که نافع باشد چون اضطراب من بدید اجازت داد برفتم دیدم که شخصی در خیمه نشسته
و ملازمان وی پیش او ایستاده و پیش وی شمع افروخته اند وی مرا نمی شناخت و من وی را نمی شناختم
چون مرا در میان ملازمان خود دید برخاست و پیش من آمد و دست مرا بگرفت و گفت حاجت تو
چیست حال شیخ را با وی بگفتم فی الحال دارو حاضر کرد و بمن داد و با من بیرون آمد و خادم شمع را همراه
می آورد ترسیدم که شیخ آن را ببیند و بیرون آید سوگند بر وی دادم که باز گردد باز گشت پیش شیخ آمدم
و دارو آوردم و از آن اکرام و احترام که آن شخص کرده بود با شیخ بگفتم شیخ تبسم کرد و گفت ای فرزند چون
اضطراب ترا دیدم مرا بر تو شفقت آمد لاجرم ترا اجازت دادم چون آنجا رسیدی ترسیدم که آن شخص
که امیر آن موضع است تو التفات ننماید و شرمنده شوی از هیکل خود مجرد شدم و بصورت وی بر آمدم

و در موضع وی بنشستم چون تو آمدی ترا گرامی داشتم و کردم آنچه دیدی در رسالهٔ اقبالیه مذکور است که شیخ
رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی گفته است که آن روز که قافله در منی بود یکی از مریدان شیخ
شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی روحه آنجا بود و بزیارت وی رفتیم الحق بس مردی عزیز بود ساعتی
بنشستیم و از هر نوع سخنان می رفت از وی پرسیدیم که ما شنیده ایم که شیخ شهاب الدین قدس سره
شیخ اوحد الدین کرمانی را مبتدع خوانده و پیش خود نگذاشته است راست ست آن پیر گفت
بلی و من در آن مجمع در خدمت شیخ حاضر بودم که کسی ذکر شیخ اوحد الدین می کرد فرمود که پیش من
نام وی مبرید که او مبتدع است اما روزے دیگر هم در خدمت شیخ حاضر بودم که با شیخ گفتند که این
سخن را شیخ اوحد الدین شنیده و گفته که هر چند شیخ مرا مبتدع گفت اما مرا این مفاخرت بس که نام من
بر زبان شیخ رفت و در این معنی بیتی عربی گفته است و آن بیت اینست **شعر** ما ساءنی
ذِکراکَ لی بمسبة ٭ بل سرّنی انّی خطرتُ ببالکا شیخ شهاب الدین قدس سره
خلق وی را تحسین کردندی تواند بود که مراد شیخ شهاب الدین قدس سره با بتداع وے آن
بوده باشد که می گویند وی در شهود حقیقت توسل بمظاهر صوری می کرده و جمال مطلق را در صور
مقیدات مشاهده می نموده چنانکه گذشت که شیخ شمس الدین تبریزی قدس سره از وے
پرسید که در چه کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم پس شیخ شمس الدین گفت که اگر بر قفای
دنبل نداری چرا بر آسمانش نمی بینی و پیش مولانا جلال الدین رومی قدس سره گفتند که
وے شاهد باز بود اما پاکباز بود خدمت مولوی فرمود که کاش کردے و گذشتی و این رباعی
وی هم برین معنی دلالت می کند **رباعی** زان می نگرم بچشم سر در صورت ٭ زیرا که ز معنی است اثر در صورت ٭
این عالم صورت است ما در صوریم ٭ معنی نتوان دید مگر در صورت ٭ و در بعضی تواریخ مذکور است که
چون وی در سماع گرم شدی پیراهن امردان چاک کردی و سینه بسینهٔ ایشان باز نهادی چون ببغداد
رسید خلیفه پسرے صاحب جمال داشت این سخن بشنید گفت او مبتدع است و کافر اگر در صحبت من از این
گونه حرکتی کند وی را بکشم چون سماع گرم شد شیخ بکرامت دریافت گفت **رباعی** سهل است
مرا بر سر خنجر بودن ٭ در پای مراد دوست بی سر بودن ٭ تو آمده که کافرے را بکشی ٭
غازی چو توئی رواست کافر بودن ٭ پسر خلیفه سر بر پاے

شیخ نهاد و مرید شد قال بعض الکبراء العارفین قدس الله تعالی اسرارهم نزد اهل توحید و تحقیق اینست که کامل آن کس بود که جمال مطلق حق سبحانه در مظاهر کونی حسی مشاهده کند بهمچنانکه مشاهده می کند در مظاهر روحانی ببصیرت یُشَاهِدُوْنَ بِالْبَصِیْرَةِ الْجَمَالَ الْمُطْلَقَ الْمَعْنَوِیَّ بِمَا یُعَایِنُوْنَ بِالْبَصَرِ الْحُسْنَ الْمُقَیَّدَ الصُّوْرِیَّ و جمال با کمال حق سبحانه دو اعتبار دارد یکی اطلاق که آن حقیقت جمال ذاتی ست من حیث هی هی و عارف این جمال مطلق را در فنای الله سبحانه مشاهده توان کرد و یکی دیگر مقید و آن از حکم تنزل حاصل آید در مظاهر حسیه یا روحانیه پس عارف اگر حسن بیند چنین بیند و آن جمال را جمال حق داند متنزل شده بمراتب کونیه و غیر عارف را که چنین نظر نباشد باید که بخوبان ننگرد تا بهما و یه حیرت در نماند و قال ایضا و از اهل طریق کسانی اند که در عشق بمظاهر و صور زیبا مقید اند و چون سالک در صدد عدم ترقی باشد و در معرض احتجاب بود چنانچه بعضی از بزرگان قدس الله ارواحهم ازان استعاذه کرده اند و فرموده اند نَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ التَّنَکُّرِ بَعْدَ التَّعَرُّفِ وَمِنَ الْحِجَابِ بَعْدَ التَّجَلِّیْ و تعلق این حرکت حسی نسبت باین سالک از صورتی ظاهر حسی که بصفت حسن موصوف بود تجاوز نکند هر چند شهود و کشف مقیدش دست داده بود و اگر آن تعلق و میل حسی از صورتی منقطع شود بصورتی دیگر که بحسن آراسته باشد پیوند گیرد و دوایما در کشاکش باند تعلق و میل بصورت فتح باب حرمان و فتنه و آفت و خذلان او شود اعاذنا الله عز و جل و سائر الصالحین من شر ذلک حسن ظن بلکه صدق اعتقاد و نسبت بجماعتی از اکابر چون شیخ احمد غزالی و شیخ اوحد الدین کرمانی و شیخ فخر الدین عراقی قدس الله تعالی اسرارهم که بمطالعه جمال مظاهر صوری حسی اشتغال می نموده اند آن است که ایشان دران صور مشاهده جمال مطلق حق سبحانه می کرده اند و بصورت حسی مقید نبوده اند و اگر از بعض کبرا نسبت بایشان انکاری واقع شده است مقصود ازان آن بوده باشد که محجوبان آن را دستوری نسازند و قیاس حال خود بر حال ایشان نکنند و جاویدان در حضیض خذلان و اسفل السافلین طبیعت نمانند والله تعالی اعلم باسرارهم خدمت شیخ اوحد الدین را نظمهاے لطیف است از مثنوی و غیره در آخر کتاب مصباح الارواح می گوید نظم تا جنبش دست هست مادام + سایه

متحرک است ناکام + چون سایه ز دست یافت مایه + پس نیست خود اندر اصل سایه + چیزی که وجود او بخود نیست + هستیش نهادن از خرد نیست + هست است و لیک هست مطلق + نزدیک حکیم نیست جز حق + هستی که بحق قوام دارد + او نیست و لیک نام دارد + بر نقش خود است فتنه نقاش + کس نیست درین میان تو خوش باش + خود گفت حقیقت و خود شنید + و آن روی که خود نمود خود دید + بس با دیقین که نیست والله + موجود حقیقی سوی الله + و من رباعیاته قدس الله تعالی روحه رباعیات اوحد در دل منی تو آخر دل کو + عمر یست که راه می روی منزل کو + در دینی دون بیوفا می گردی + بنجاه و چله داشتی حاصل کو الاخری جز بیتی تو نیست هستی بخدای + ای هوشیار ان خوش ست مستی بخدای + گر زانکه بتی بحق پرستی روزی + حقا که ز بت پرستی بخدای الاخری اسرار حقیقت نشود حل بسوال + نی نیز بدر باختن حشمت و مال + تا خون نه کنی دیده و دل پنجه سال + هرگز ندهند راهت از قال بحال الاخری ذاتم ز دوای حرف پیرون ز حد ست + وز چشمه لطف آب حیاتم مدد ست + علت احد با وحد آمد حرفی علت بگذار کاینک اوحد احد است + **امیر سید قاسم تبریز قدس الله تعالی سره** در اوایل ارادت بشیخ صدر الدین اردبیلی رحمه الله داشته بعد ازان بصحبت شیخ صدر الدین علی یمنی که وے از اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی است قدس الله روحهما رسیده و نسبت ارادت وے را بخط بعضے معتقدان وے دیده ام در انجا شیخ صدر الدین علی یمنی مذکور بود نه شیخ صدر الدین اردبیلی و چنین استماع افتاده که خدمت سید قدس سره شیخ صدر الدین علی یمنی را بسیار می پسندیده اند و اظهار ارادت می کرده اند و بالجمله اهل روزگار در قبول و انکار وی دو فرقه اند و از وی دو اثر مانده است یکی دیوان اشعار مشتمل بر حقایق و اسرارے که انوار کشف و عرفان و آثار ذوق و وجدان ازان ظاهر است و دیگر جماعتے که خود را منسوب بوی می دارند و مرید وی می شمارند این فقیر بعضی از ایشان را دیده و احوال بعضے را شنیده اکثر ایشان از ربقه دین اسلام خارج بودند و در دائره اباحت و تهاون بشرع و سنت داخل و می شاید که منشاے این آن بوده باشد که مشرب توحید بر خدمت سید قدس سره غالب بوده و نظر در جمیع امور بر مبدای داشته و بساط اعراض و اعتراض ابالکلیه طے کرده بوده و بمقتضاے کرم ذاتی که داشته است فتوحات و نذوری که می رسیده همصرف لنگری بوده اصحاب نفس و هوا را مقصود

آنجا حاصل بوده و مانعی نه جماعتی از اهل طمع مجتمع شده بوده اند و از معارف وی سخنان می شنیده اند و از سر نفس و هوا دران تصرف می کرده اند و آن را مقدمهٔ اشتغال بمشتهیات نفس و اعراض از مخالفت هوا می ساخته و در وادی اباحت و تهاون بشریعت و سنت می افتاده و وی ازین همه پاک یکی از درویشان وی را دیدم پیری بود روشن وظایف طاعات را بجای می آورد و دوام ذکر و آگاهی داشت حال وی از وی پرسیدم گفت من دو بار بخدمت وی رسیده ام یکبار در هرات و یکبار در بلخ هر بار چون چند روز در خدمت وی بودم گفت بولایت خود باز رو در میان اینان مباش که صحبت اینان ترا ضرر دهد بعضی از عزیزان می فرموده اند که دران وقت که خدمت سید در سمرقند بود باوی ملاقات کردم در اثنای معارفی که می گفت از صدیق اکبر رض نقل بسیار میکرد و هر بار که صدیق اکبر می گفت رقت بسیار می کرد و قطرات اشک بزرگ سفید از چشم وی می ریخت مریدان و معتقدان میگفتند که وی اکنون در مقام ابوبکر یست و بعضی دیگر از عزیزان که بصحبت وی رسیده بودند می گفتند که اکرم ذاتی وی کسی ندیده ام و بعضی از مردم خرجرد جام که در قبول و انکار غالبا از تعصب خالی بود از وی بعضی کرامتها که این طائفه را می باشد نقل می کرد و عزیزی که بر سخن وی همه را اعتماد هست از بعضی مسافران معتمد نقل کرد که از تربت مقدسه جام بعزیمت مشهد مقدس طوسی علی ساکنیه السلام شبگیر بیگاه کرده بودند در راه که می رفته اند در جانب خرجرد روشنائی در نظر ایشان در آمده بوده است که از زمین مرتفع شده و به آسمان رسیده در تعجب مانده اند که این چه روشنائی است هم شب بخرجرد رسیده اند دیده اند که آن روشنائی در جانب لنگر خدمت سید است قدس سره چون بلنگر آمده اند و قصد زیارت وی کرده اند چنان مشاهده افتاده است که آن نوریست که از ان خانه که مرقد منور وی درانجاست می تابد و از بعضی درویشان چنان استماع افتاده و نیز دریافته ام که توجه بمرقد منور وی موجب جمعیت تمام است والله تعالی اعلم و خدمت مخدومی خواجه ناصر الدین عبید الله مد الله تعالی ظلال ارشاده فرمودند که خدمت سید قاسم حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین را قدس الله سره در نواحی ابیورد دیده بود و صحبت داشته و طریقهٔ ایشان را معتقد بود و از وی فهم می شد که خود را بران طریقه می داشته و دیگر فرمودند که خدمت سید قدس سره می گفت که هر جا که می رسیدم از مجذوبان می پرسیدم و خود را بصحبت ایشان

می رسانیدم چون بردم رسیدم گفتند اینجا مجذوبی هست مولانا جانی نام گفتند چون پیش وی رفتم وی را اشناختم که در آوان تحصیل در تبریز دیده بودم با وی گفتم ترا چه شد بزبان وی می گفت هر صباح که بر می خواستم مردی بودم در تفرقه افتاده مرا یکی این طرف می کشید و یکی آن طرف بامدادی برخاستم مرا چیزی فرو گرفت که از همه خلاص شدم فرمودند که این سخن را چند بار از خدمت سید شنیدم و هر بار که می شنیدم متغیر می شد و قطرات اشک از چشم وی می ریخت معلوم می شد که آن سخن وسان وقت که آن عزیز فرموده بود در وی تاثیر بسیار کرده بوده است و در بعضی از رسائل خود آورده که در تاریخ سنه تسع و سبعین و سبعمائة بود که در شهر هرات در خانقاه جدیدی در جوار مولانا ظهیر الدین خلوتی رحمه الله ساکن بودیم ناگاه سحرگاهی خدمت مولانا از خلوت خود گریان بیرون آمد و سر در روی بخلوت من نهاد و فریاد بر آورد که از برای خدای تعالی بگوی که می گوید وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ و شصت سال ست که می دوانند و هنوز نرسیده ام از ارباب فقر عزیزی حاضر بود گفت این همان حکایت مجنون ماوراء النهر یست که بجا نهای مردم رفتی و هر چند چیزی خوردی چون بیرون آمدی وا ازوی پرسیدندی که هیچ خوردی تشنیع کردی که چیزی از کجا بود و هیچ نخوردم روزی امیرزادهٔ وی را بخانه برد و نعمت فراوان از هر جنس پیش وی نهاد و بعد ازان که دیوانه چندانکه خواست بخورد امیرزاده شمشیر کشید که دیگر بخور دیوانه از ترس شمشیر آن مقدار دیگر که امکان داشت بخورد و گفت اگر می کشی بکش که گنجائی خوردن ندارم چون دیوانه بیرون رفت ازوی پرسیدند که هیچ خوردی گفت نعمت فراوان بود اما از ترس شمشیر که چیزی می توانست خورد و وی در تاریخ سنه ثلثین و ثمان مائة پادشاه وقت را در جامع هرات شخصی زخمی زد چنان معلوم شد که وی را در لنگر خدمت سید خانه مقفل بوده بتوهم آنکه مگر آن بوقوف وی بوده از شهر هرات اخراج کرده عذر خواستند بجانب بلخ و سمرقند رفت و ازانجا مراجعت کرد و در خرجرد جام متوطن شد و در سنه سبع و ثلاثین و ثمانمائة از دنیا برفت و قبر وی ازانجاست رحمه الله **حکیم سنائی غزنوی قدس الله تعالی روحه** کنیت و نام وی ابو المجد مجدود بن آدم ست وی با پدر شیخ رضی الدین علی لالا ابن اعم بوده اند از کبراء شعرای طائفهٔ صوفیه است و سخنان وی را باستشهاد در مصنفات خود آورده اند و کتاب

حدیقة الحقیقت بر کمال وی در شعر و بیان اذواق و مواجید ارباب معرفت و توحید دلیلی قاطع و برهانی ساطع است از مریدان خواجه یوسف همدانی ست و سبب توبه وی آن بود که سلطان محمود سبکتگین در فصل زمستان بعزیمت گرفتن بعضی از دیار کفار از غزنین بیرون آمده بود و سنائی در مدح وی قصیده گفته بود می رفت تا بعرض رساند بدر گلخنی رسید که یکی از مجذوبان و محبوبان که از حد تکلیف بیرون رفته که مشهور بود بلای خوار زیرا که پیوسته لای شراب خوردی در انجا بود آوازی شنید که با ساقی خود می گفت که پر کن قدحی بکوری محمودک سبکتگین تا بخورم ساقی گفت محمود مرد غازی ست و پادشاه اسلام گفت بس مردکی ناخشنود ست انچه در تحت حکم وے در آمده است در حیز ضبط ندر آورده می رود تا مملکت دیگر بگیرد یک قدح گرفت و بخورد و باز گفت پر کن قدحی دیگر بکوری سنائیک شاعر ساقی گفت سنائی مردی فاضل و لطیف طبع است گفت اگر وے لطیف طبع بودی بکاری مشغول بودی که وی را بکار آمدی گزافی چند در کاغذی نوشته که بهیچ کار وی نمی آید و نمی داند که وی را برای چه کار آفریده اند سنائی چون آن را بشنید حال بروی متغیر گشت و به تنبیه آن لای خوار از مستی غفلت هشیار شد و پای در راه نهاد و بسلوک مشغول شد و در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس سره مذکور ست که خواجه حکیم سنائی در وقتی که محتضر بود در زیر زبان چیزی میگفت حاضران گوش به پیش دهانش بردند این بیت می خواند **بیت** بازگشتم زانچه گفتم زانکه نیست + در سخن معنی و در معنی سخن + عزیزی این را شنید گفت عجب حالی ست که در وقت باز گشتن از سخن نیز بسخن مشغول بوده است وے همواره منزوی و منقطع می بوده و از مخالطت اهل دنیا معرض یکی از ارباب جاه و جلال اعزیمت آن بوده که بملازمت و زیارت وی رود و شیخ مکتوبی بوی نوشته مشتمل بر بسی لطائف از انجمله آنکه این داعی را عقل و روح در پیش خدمت ست ولیکن بنیه ضعیف دارم که طاقت تفقد و قوت تعهد ندارد إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا کلاته مندرس چه طاقت بارگاه جباران دارد و شیرزده ناقه هجران چه تاب پنجه شیران آرد باری عز اسمه داند که هر بار که سراپرده حشمت ایشان درین خطه مختصر زدند صاحب خانه آمده است این ضعیف منزوی را رخت عافیت بغریب خانه غولان بردند و بضاعت قناعت را بهمراهان خضر و الیاس سپردند به بزرگی که ذو الفضل الکبیر

با آن بزرگ دین و دنیا کرده است که گوشه دل این گوشه گرفته را به تفقد سائیس خود خراب نکند که جسم حقیر این بنده نه سزای چشم تر خداوندی ست و من مقولاته قدس الله تعالی سره بس که شنیدی صفت روم و چین + خیز و بیا ملک سنائی ببین + تا همه دل بینی بی حرص و بخل + تا همه جان بینی بی کبر و کین + پای نه و چرخ بزیر قدم + دست نه و ملک بزیر نگین + زر نه دکان ملکے زبردست + جو نه و اسپ فلکی زیر زین + **ایضا** منها این جهان بر مثال مردار یست + کرگسان اندرو هزار هزار + این مر آن را همی زند مخلب + و آن مرین را همی زند منقار + آخر الامر بگذرند همه + وز همه باز ماند این مردار + **نظم** با همه خلق جهان گرچه ازان + بیشتر گمره و کمتر برهند + تو چنان زی که بمیری برهی + نه چنان چون تو بمیری برهند + **رباعیات** دلها همه آب گشت و جانها همه خون + تا چیست حقیقت از پس پرده درون + ای با علمت خرد و گردون دون + از تو دو جهان پر و تو از هر دو برون + قائم بخودی از ان غب و روز مقیم + بیمت ز سموم ست امیدت به نسیم + با مانه از آب و آتشت باشد بیم + چون سایه شدی ترا چه جیحون چه جحیم + بر حسین هر و بر سر سپاه آمد عشق + بر سیم ملوک ملک شاه آمد عشق + بر کاف کمال کل کلاه آمد عشق + با این همه یک قدم ز راه آمد عشق + مردے که براه عشق جان فرساید + باید که بدون یار خود نگراید + عاشق بره عشق چنان می باید + کز دوزخ و از بهشت یادش ناید + ای نیست شده ذات تو در پرده ذات + وی صومعه ویران کن و زنار پرست + مردانه کنون چو عاشقان می در دست + گرد در کفر گرد و گرد سرمست + ای من بتو زنده همچو مردم بنفس + در کار تو کرده دین و دنیا بهوس + کر مت بینم چو بنگرم با همه کس + سردی همه از برای من داری و بس + در هجر تو گر دلم گراید بکسی + در بگذار مش که ساز دهوسی + ور دیده نگه کند بدیدار کسے + در سر نگذار مش که ماند نفسے + چون چهره تو زکوے ما شد پر گرد + زنهار بهیچ آبے آلوده مگرد + اندر ره عاشقی چنان باید مرد + کز دریا خشک آید از دوزخ سرد + ای عقل اگر چند شریفی دون شو + وی دل ز دلی بگرد و چون خون شو + در پرده آن نگار دیگر گون شو + بی چشم در آئی و بے زبان بیرون شو + آے عشق ترا روح مقدس منزل + سودا ے ترا عقل مجرد محمل + سیاح جهان معرفت یعنی دل + از دست غمت دست بسر پاے بگل + و یرا قصیده رائیه است زیادت از صد و هشتاد بیت که

آن را رموز الانبیا و کنوز الاولیا نام نهاده و بسی معارف و حقایق و لطائف و دقایق در انجا درج کرده است و اولش این ست ❊ طلب ای عاشقان خوش رفتار + طرب ای نیکوان شیرین کار + تا کی از خانه هین ره صحرا + تا که از کعبه هین در خمار + در جهان شاهدی و ما فارغ + در قدح جرعه و ما هشیار + زین سپس دست ما و دامن دوست + زین سپس گوش ما و حلقهٔ یار + و وی را ورای این حدیقة الحقیقة سه کتاب مثنوی دیگر ست هم بر وزن حدیقه اما مختصر و از آنهاست این ابیات + ❊ ای بپرواز بر پریده بلند + خویشتن را رها شمرده ز بند + باز پر سوی لا یجوز زده + رشته[۱] در دست صور تست هنوز + تا تو در بند حبس و تا لیفی + تختهٔ نقش و کلک تکلیفی ❊ تاریخ تمامی حدیقه چنانچه خود به نظم آورده است سنه خمس و عشرین و خمسمایه بوده است و بعضی تاریخ وفات وی را همین نوشته اند والله اعلم

شیخ فرید الدین عطار نیشاپوری قدس الله تعالی روحه

وی مرید شیخ مجد الدین بغدادی ست در دیباچهٔ کتاب تذکرة الاولیا که بوی منسوب ست می گوید که یک روز پیش امام مجد الدین بغدادی در آمدم وی را دیدم که می گریست گفتم خیرست گفت زهی سپهسالاران که درین امت بوده اند بمثابهٔ انبیا علیهم السلام که عُلَمَاءُ اُمَّتِي كَاَنْبِيَاءِ بَنِي اِسْرَائِيلَ پس گفت از ان می گریم که دوش گفته بودم خداوندا کار تو بعلت نیست مرا ازین قوم گردان یا از نظاره کنان این قوم گردان که قسم دیگر را طاقت ندارم می گریم بو که مستجاب باشد و بعضی گفته اند که وی اویسی بوده است در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس سره مذکورست که نور منصور بعد از صد و پنجاه سال بر روح فرید الدین عطار تجلی کرد و مربی او شد گویند سبب توبهٔ وی آن بود که روزی در دکان عطاری مشغول و مشعوف به معامله بود درویشی بآنجا رسید و چند بار شیئاً لله گفت وی بدرویش نپرداخت درویش گفت ای خواجه تو چگونه خواهی مرد عطار گفت چنانکه تو خواهی مرد درویش گفت تو همچون من می توانی مرد عطار گفت بلی درویش کاسهٔ چوبین داشت زیر سر نهاد و گفت الله و جان بداد عطار را حال متغیر شد و دکان برهم زد و باین طریقه در آمد گفته اند که مولانا جلال الدین رومی در وقت رفتن از بلخ در رسیدن به نیشاپور بصحبت وی در حال کبر سن رسیده است و کتاب اسرار نامه را بوی داده و وی دایما آن را با خود می داشته

[۱] قوله رشته در دست صور تست هنوز یعنی باوجود حقیقت و غنا اعتقاد خلاصی از اعمال صوری و ربقه تکلیف الهی ادا ست چه تا او امر که صورت تالیف عنصر باقیست رجوع باعمال صوری امرو نهی که یجوز و لا یجوز است ضروری است ۱۲

و در بیان حقایق و معارف اقتدا بوی دارد چنانکه میگوید نظم گرد عطار گشت مولانا + شربت از دست شمس بود ش نوش ❊ و در موضعی دیگر فرموده ❊ عطار روح بود و سنائی دو چشم او + ما از پی سنائی و عطار آمدیم ❊ و آن قدر اسرار توحید و حقائق اذواق و مواجید که در مثنویات و غزلیات وی اندراج یافته در سخنان هیچ یک ازین طائفه یافت نمی شود جزاه الله سبحانه عَنِ الطَّالِبِينَ الْمُشْتَاقِينَ خَيْرَ الْجَزَاءِ وَمِنْ اَنْفَاسِهِ الشَّرِيفَةِ ❊ ای روی درکشیده ببازار آمده + خلقی باین طلسم گرفتار آمده + و این قصیده بست بیت زیادت ست و بعضی از اهالی آن را شرحی نیکو نوشته اند و در شرح این بیت چنین مذکور شده که یعنی ای آنکه روی خود را که نور ظاهر وجود ست بر روی پوش تعینات و صور درکشیده و پوشیده ببازار ظهور در آمده خلقی برین طلسم صور که بر روی این گنج مخفی کشیده بواسطهٔ کثرت تعینات مختلفه و آثار متباینه گرفتار بعد و هجران و غفلت و پندار غیریت گشته اند یا خود بواسطهٔ سرایت پرتو جمال آن روی در روی پوش مظاهر و صور جمیله گرفتار بلای عشق و محنت و محبت گشته بعضی عاشق معنی و بعضی عاشق صورت بیت تو ئی معنی و بیرون تو اسم ست + تو ئی گنج و همه عالم طلسم ست + و عشاق صورت بوهم خود از معشوق دور افتاده اند و نمی دانند که عاشق کیستند و دلربای ایشان چیست ❊ میل خلق جمله عالم تا ابد + گر شناسند ور نه سوی تست + و برین دستور تمام این قصیده را شرح کرده است و از جهت اختصار برین اقتصار افتاد و حضرت شیخ در تاریخ سنه سبع و عشرین و ستمائه بر دست کفار تتار شهادت یافته و سن مبارک وی دران وقت می گویند که صد و چارده سال بود و قبر وی در نیشاپور است رحمه الله تعالی

شیخ شرف الدین مصلح بن عبد الله السعدی شیرازی رحمه الله

از افاضل صوفیه بود و از مجاوران بقعه شریف شیخ ابو عبد الله خفیف قدس الله تعالی سره بوده از علوم بهره تمام داشته و از آداب نصیبی کامل سفر بسیار کرده است و اقالیم را گشته و بارها بسفر حج پیاده رفته و به بتخانهٔ سومنات در آمده بود و بت بزرگ ایشان را شکسته و از مشایخ کبار بسیاری را دریافته و بصحبت شیخ شهاب الدین سهروردی رسیده و با وی در یک کشتی سفر دریا کرده و گفته اند که وی در بیت المقدس و بلاد شام مدتی مدید سقائی میکرده و آب بمردم می داد تا بخضر علیه السلام رسید

و وی را از زلال انعام و افضال خود سیراب گردانیده و حتی ویرا با یکی از اکابر سادات و اشراف فی الجمله
گفت و گوی واقع شد آن شریف حضرت رسالت را صلی الله علیه و آله و سلم بخواب دید که وی را
عتاب می کرد چون بیدار شد پیش شیخ آمد و عذر خواهی نمود و استرضای وی کرد یکی از مشایخ منکر وی
بود شبی در واقعه چنان دید که درهای آسمان کشاده شد و ملائکه با طبقهای نور نازل شد ند پرسید که این
چیست گفتند برای سعدی شیرازی است که بیتی گفته که قبول حق سبحانه افتاده است و آن بیت اینست
بیت برگ درختان سبز در نظر هوشیار + هر ورقی دفتریست معرفت کردگار + آن عزیز چون از واقعه
در آمد هم در شب بدر زاویهٔ شیخ سعدی رفت که وی را بشارت دهد دید که چراغی افروخته و با خود زمزمه
می کند چون گوش کشید همین بیت می خواند وی در شب جمعه ماه شوال سنه احدی و تسعین و ستمایه رفته از دنیا
رحمه الله تعالی **شیخ فخر الدین ابراهیم المشتهر بالعراقی قدس الله تعالی روحه** وی
صاحب کتاب لمعات است و دیوان شعروی مشهور است از نواحی همدان است و در صغر سن حفظ
قرآن کرده بود و بغایت خوش می خوانده چنانکه همه اهل همدان شیفته آواز وی بودند و بعد از ان
بتحصیل علوم اشتغال نموده چنانکه گویند در سن هفده سالگی در بعضی مدارس مشهوره همدان بافاده
مشغول بوده روزی جمعی قلندران بهمدان رسیدند و با ایشان پسری صاحب جمال بوده و بروی
مشرب عشق غالب بود چون آن پسر را دید گرفتار شد مادام که در همدان بودند با ایشان بود چون از همدان
سفر کردند و چند روز بر آمد بی طاقت شد در عقب ایشان برفت چون بر ایشان رسید برنگ
ایشان بر آمد و همراه ایشان بهندوستان افتاد و در شهر مولتان بصحبت شیخ بهاء الدین زکریا رسید
گویند که چون شیخ وی را در خلوت نشاند و از چله وی یک ده گذشت وی را وجدی رسید و حالی
بر وی مستولی شد و این غزل را گفت ع نخستین باده کاندر جام کردند + ز چشم مست ساقی وام
کردند + و آن را بآواز بلند می خواند و می گریست چون اهل خانقاه آن را دیدند و آنرا خلاف طریقهٔ شیخ
دانستند چه طریقهٔ ایشان در خلوت جز اشتغال بذکر یا مراقبه امری دیگر نمی باشد آنرا بر سبیل انکار
بسمع شیخ رسانیدند شیخ فرمود که شما را ازینها منع است و او را منع نیست چون روزی چند بر آمد
یکی از مقربان شیخ را گذر بر خرابات افتاد شنید که آن بیت را خراباتیان با چنگ و چغانه می گفتند
پیش شیخ آمد و صورت حال را باز نمود و گفت باقی شیخ حاکمند شیخ سوال کرد که

چه شنیدی باز گو چون بدین بیت رسید که **بیت** چو خود کردند راز خویشتن فاش + عراقی را چرا
بدنام کردند + شیخ گفت که کار وی تمام شد برخاست و بدر خلوت عراقی آمد و گفت عراقی اکنون
مناجات در خرابات می کنی برخیز بیرون آی بیرون آمد و سر در قدم شیخ نهاد شیخ بدست مبارک خود سر
او را از خاک برداشت و دیگر ویرا در خلوت نگذاشت و خرقه از تن مبارک خود کشید و در وی
پوشانید و بعد از ان فرزند خود را بعقد نکاح وی در آورد و وی را از فرزند شیخ پسری آمد وی را
کبیر الدین لقب کردند لبث و پنج سال در خدمت شیخ بود چون شیخ را وفات نزدیک رسید وی را
بخواند و خلیفهٔ خود ساخت و بجوار رحمت حق پیوست چون دیگران التفات شیخ را نسبت بوی
مشاهده کردند عرق حسد در ایشان بجنبید بپادشاه وقت رسانیدند که اکثر اوقات وی بشعر می
گذرد و صحبت وی همه بجوانان صاحب جمال است وی را استحقاق خلافت شیخ نیست چون شیخ
عراقی آنرا دانست عزیمت زیارت حرمین شریفین زادهما الله شرفا کرد و بعد از زیارت بجانب
روم رفت بصحبت شیخ صدر الدین قونوی قدس الله سره رسید و از وی تربیت یافته و جماعتی
فصوص می خواندند استماع کرد و در اثنای استماع آن لمعات را نوشت چون تمام کرد بنظر
شیخ آورد شیخ آن را پسندید و تحسین کرد و معین الدین پروانه از امرای روم مرید و معتقد شیخ
عراقی بود بجهت شیخ در توقات خانقاهی ساخت و هر روز بملازمت شیخ می آمد روزی بخدمت
شیخ آمد و مبلغی زر همراه آورد و بنیازمندی تمام گفت که شیخ ما را هیچ کار نمی فرماید و التفاتی نمی نماید
شیخ بخندید و گفت ای امیر ما را ابزر نتوان فریفتن کسی بفرست و حسن قوال را بمالرسان و این
حسن قوال در جمال دلپذیر بود و در حسن صوت بی نظیر و جمعی گرفتار وی بودند و در حضور
و غیبت هوادار وی چون امیر تعلق خاطر شیخ را بوی دریافت فی الحال کسی بطلب وی فرستاد
بعد از غوغای عاشقان و رفع مزاحمت ایشان وی را آوردند شیخ با امیر و سائر اکابر استقبال
وی کردند چون نزدیک رسیدند شیخ پیش رفت و بروی سلام کرد و کنار گرفت آنگه شربت
خواست و وی را با یاران وی بدست خود شربت داد و از انجا بخانقاه شیخ رفتند و
صحبتها داشتند و سماعها کردند و خدمت شیخ دران وقت غزلها گفت و از انجمله این غزل
است **بیت** ساز طرب عشق که داند که چه سازاست + کز زخمهٔ او نه فلک اندر تگ و تاز است +

وبعد از مدتی حسن قوال اجازت خواست وبمقام خود مراجعت کرد گویند روزے امیر معین الدین
بطرف میدان می گذشت دید که شیخ چوگان در دست میان کودکان ایستاده امیر با شیخ گفت
ما از کدام طرف باشیم شیخ گفت ازان طرف واشارت براه کرد امیر روان شد وبرفت چون امیر
معین الدین وفات یافت شیخ از روم متوجه مصر شد ووی را با سلطان مصر ملاقات
افتاد وسلطان مرید ومعتقد وے شد ووے را شیخ الشیوخ مصر گردانید اما وے همچنان بے تکلف
در بازارها گردیدی وگرد هنگامها طواف کردے روزے گرد بازار کفشگران مے گذشت نظر
بر کفشگر پسری افتاد شیفته او شد پیش وی رفت وسلام کرد واز کفشگر سوال کرد که این پسر کیست گفت
پسر من است شیخ بلبهاے پسر اشارت کرد وگفت ظلم نباشد که این چنین لب ودندانی باچرم
خر مصاحب باشد کفشگر گفت ما مردم فقیریم وحرفه ما اینست اگر چرم خر بدندان نگیریم نان نیابد که بدندان
بگیریم شیخ سوال کرد که هر روز چه مقدار کار می کند گفت هر روز چهار درم شیخ گفت هر روز هشت
درم بهم گو این کار دیگر نکند شیخ هر روز برفتی وبا اصحاب بر در دکان کفشگر بنشستے وفارغ البال
در روے او نظر کردی واشعار خواندی وگریستی مدعیان این خبر بسلطان رسانیدند از ایشان
سوال کرد که این پسر را شب یا بروز باخود مے برد یا نه گفتند نه گفت باوے در دکان
خلوتی می سازد گفتند نه دوات وقلم خواست ونبوشت که هر روز پنج دینار دیگر بر وظیفه خادمان
شیخ فخر الدین عراقی بیفزایند روز دیگر که شیخ را با سلطان ملاقات افتاد سلطان گفت چنین
استماع افتاد که شیخ را در دکان کفشگری با پسرے نظری افتاده است محقری بجهت خرجی
شیخ تعیین یافت اگر شیخ خواهد آن پسر را بخانقاه برد شیخ گفت ما را منقاد اومی باید بود بر وی حکم
نتوانیم کرد وبعد ازان شیخ را از مصر عزیمت بشام شد سلطان مصر بملک الامراء شام نوشت که باجمله علما ومشایخ
واکابر استقبال کنند چون استقبال کردند ملک الامراے را پسرے بود بس صاحب جمال چون
شیخ را نظرے بروے افتاد بے اختیار سر در قدم وے نهاد پسر نیز سر در قدم شیخ نهاد ملک الامراء
نیز با پسر موافقت کرد واهل دمشق را ازان انکارے در دل پیدا شد اما مجال نطق
نداشتند چون شیخ در دمشق مقام ساخت ومدت شش ماه گذشت فرزند او کبیر الدین از
مولتان بیامد ومدتی در خدمت پدر بسر برد وبعد ازان شیخ را عارضه پیدا شد در روز

وفات پسر را با اصحاب بخواند ووصیتها فرمود ووداع کرد واین رباعی بگفت **رباعی** در سابقه چون
قرار عالم دادند + مانا که نه بر مراد آدم دادند + زان قاعده وقرار کان روز افتاد + نه بیش بکس قسمت وعده
ونه کم دادند + در هشتم ذیقعده سنه ثمان وثمانین وستمایه از دنیا برفت وقبر وی در قفای مرقد شیخ محی الدین
بن العربی است قدس الله تعالی روحهما در صالحیه دمشق وقبر فرزند وی کبیر الدین در پهلوی قبر وی رحمه الله

امیر حسینی رحمه الله تعالی نام وے حسین بن عالم بن ابی الحسین است در اصل از گزیو است که
دیهی است در نواحی غور عالم بوده بعلوم ظاهری وباطنی واز کتاب وی کنز الرموز چنان متبادر می شود
که وی مرید شیخ بهاء الدین زکریا ست بے واسطه ومشهور میان مردم نیز چنین است اما در بعضی کتب
نوشته چنین یافتم که وی مرید شیخ رکن الدین ابو الفتح است ووی مرید پدر خود شیخ صدر الدین ووی
مرید پدر خود شیخ بهاء الدین زکریا مولتانی قدس الله تعالی ارواحهم ووی را مصنفات بسیار است
بعضی منظوم چون کتاب کنز الرموز وزاد المسافرین وبعضی منثور چون کتاب نزهة الارواح
وروح الارواح وصراط مستقیم ومر او را دیوان اشعار است بغایت لطیف وسوالات منظوم
که شیخ محمود جبستری ازان جواب گفته است وبنای کتاب گلشن راز بران است نیز ازان ویست گویند سبب
توبه وی آن بود که روزی بشکار بیرون رفته بود آهوی پیش وی رسید خواست تا تیری بر وی افگند
آهو بوی نگریست وگفت حسینی تیر بر ما می زنی خدای تعالی ترا برای معرفت وبندگی خود آفریده است
نه از برای این وغائب شد آتش طلب از نهاد وے شعله بر آورد از هر چه داشت بیرون آمد
وبا جماعتے جوالقیان همراه شد وبمولتان رفت شیخ رکن الدین آن جماعت را
ضیافت کرد وچون شب شد حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم را بخواب دید که گفت که
فرزند مرا از میان این جماعت بیرون آور وبه کار مشغول کن روز دیگر شیخ رکن الدین
با ایشان گفت که در میان شما سید کیست اشارت بامیر حسینی کردند ویرا از میان ایشان
بیرون آورد وتربیت کرد تا بمقامات علیه رسید پس اجازت مراجعت بخراسان داد وبهرات
آمد همه اهل هرات مرید ومعتقد وی بودند در سادس عشر شوال سنه ثمان عشر وسبعمایه
از دنیا برفته وقبر وی در مضجع هرات است بیرون گنبد عبد الله بن جعفر طیار رضی الله
تعالی عنهم اجمعین **شیخ اوحد الدین اصفهانی قدس الله تعالی روحه** چنین استماع

افتاده که وی از جملهٔ اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی است قدس سره چنانکه این نسبت مبنی از آن است و وی را دیوان شعر است در غایت لطافت و عذوبت و ترجیعات مشتمل بر حقایق و معارف و مثنوی بر وزن و اسلوب حدیقهٔ شیخ سنائی جام جم نام در انجا بسی لطائف درج کرده است و از آن مثنوی است این ابیات نظم اوحدی شصت سال سختی دید + تا شبی روی نیک بختی دید + سر گفتار ما مجازی نیست + باز کن دیده کین ببازی نیست + سالها چون فلک بسر گشتم + تا فلک وار دیده ور گشتم + بر سر پای چله داشته ام + چون نه از بهر زله داشته ام + از برون در میان بازارم + وز درون خلوتیست با یارم + کس نه بیند جمال سلوت من + ره ندارد کسی بخلوت من + تا دل من بدوست پیوست است + سورها گرد سر من بست است + و وی قصیدهٔ رائیهٔ حکیم سنائی را جوابی نیکو گفته است و عدد ابیات آن صد و شصت خواهد بود و مفتتح آن این ابیات است بیت سر پیوند ماندار دیار + چون توان شد ز بخت برخوردار + کار ما با یکی است در همه شهر + و آن یکی تن نمی دهد در کار + همدمی نیست با که گویم راز + محرمی نیست تا بنالم زار + در خرد شم زصیت آن معشوق + در سماعم زصوت آن مزمار + و در تاریخ اتمام جام جم گفته است ع چون ز تاریخ بر گرفتم فال + هفت صد رفته بود و سی و سه سال + کرد من این نامهٔ همایون فر + عقد کردم بنام این سرور + چون بسالی تمام شد بدرش + ختم کردم بلیلة القدرش + قبر وی در مراغهٔ تبریز است و تاریخ وی بر آنجا سنه ثمان و ثلاثین و سبعمایه نوشته اند **افضل الدین بدیل الحقائقی الخاقانی رحمه الله تعالی** هر چند وی شاگرد فلکی شاعر است در شعر شهرت تمام یافته چنین گویند که وی را ورای طور شعر طوری دیگر بوده است که شعر در جنب آن کم بوده چنانکه حضرت مولوی قدس سره گفته است ع شعر چه باشد بر من تا که از آن لاف زنم + هست مرا فن دگر غیر فنون شعرا + و سخنان وی برین معنی شاهد است چنانکه میگوید ع صورت من همه او شد صفت من همه او + لاجرم کس من و من نشنود اندر سخنم + نزنم هیچ دری تا م نگویند آن کیست + چونکه بگویند مرا باید گفتن که منم + حلقهٔ یافتم دو عالم را + دل در آن حلقه چون نگین دیدم + و در محلی دیگر می گوید ع عشق بیفشرد پا بر نمط کبریا + برو بدست نخست هستی ما را ز ما + ما و شما را بنقد بیخودی در خور است + زانکه نگنجد در روز حمت ما و شما + و ازین قبیل در سخنان وی بسیار است و از آنها بوی آن می آید که وی را از مشرب صافی صوفیان قدس الله تعالی اسرارهم شربی

تمام بوده است وی در زمان خلافت المستضیٔ بنور الله بوده است و در قصیدهٔ عربی که در مدح بغداد گفته ذکر وی کرده و توفی المستضی فی سنه خمس و تسعین و خمسمایه و وی نیز قصیدهٔ رائیهٔ حکیم سنائی را جواب گفته است و عدد ابیات آن از صد و هشتاد گذشته و آن را سه مطلع نهاده و مطلع اولش اینست ع الصبوح الصبوح کامد کار + الغ را انتشار کامد یار + کاری ز روشنی چو آب خزان + یاری از خوشدمی چو باد بهار + چرخ بر کار ما بوقت صبوح + می کند لعبتان دیده نثار + و در آخر قصیده میگوید ع این قصیده ز جمع سبعیات + تا نسست از غرائب اشعار + از در کعبه گر در آویزند + کعبه بر من فشاندی استار + زد قفا نبک را قفائی نیست + وامرا القیس را فکند از کار + **شیخ نظامی رحمه الله تعالی** وی را از علوم ظاهری و مصطلحات رسمی بهره تمام بوده است اما از همه دست باز داشته بوده است و روی بحضرت حق سبحانه آورده چنانکه می گوید ع هر چه هست از دقیقهای نجوم + یا یکایک نهفته های علوم + خواندم و سر هر ورق جستم + چون ترا یافتم ورق شستم + همه را روی در خدا دیدم + و آن خدا بر همه ترا دیدم + و عمر گرانمایه را از اول تا آخر بقناعت و تقوی و تعری و عزلت و انزوا گذرانیده است هرگز چون سائر شعرا از غلبهٔ حرص و هوا ملازمت اهل امارت نکرده بلکه سلاطین روزگار بوی تبرک می جسته اند چنانکه می گوید ع چون بعهد جوانی از در تو + بدر کس نرفتم از در تو + همه را بر درم فرستادی + من نمی خواستم تو می دادی + چونکه در وقت پیریم گشتم + زانچه ترسیدنی است دستم گیر + مثنویات پنج گانهٔ وی که به پنج گنج مشهور است اکثر آنها باستدعای سلاطین روزگار واقع شده است امیدواری آن را که نام ایشان بواسطهٔ نظم وی بر صفحهٔ روزگار بماند استدعای نموده اند و اکثر آنها اگرچه بحسب صورت افسانه است اما از روی حقیقت کشف حقایق و بیان معارف را بهانه است یکجا در بیان آن معنی که صوفیه گفته اند که طالبان وصال و مشتاقان جمال حضرت حق را دلیل وجود او هم وجود اوست و برهان شهود او هم شهود او می گوید ع پژدهنده را یاده زان شد کلید + کز اندازهٔ خویشتن در تو دید + کسی کز تو در تو نظاره کند + ورقهای بیهوده پاره کند + نشاید ترا جز بتو یافتن + عنان باید از هر دری تافتن + و جای دیگر درهمین معنی می گوید ع عقل آبله پای و کوی تاریک + و انگاه رهی چو موی باریک + توفیق تو گر نه ره نماید + این عقده بعقل کی کشاید + عقل از در تو بصر فروزد + گر پای

درون نهد بنهد + و یکجا در ترغیب و تحریص بر اعراض از ماسوای حق سبحانه و تعالی و اقبال بر توجه بجناب کبریائی وی می گوید سه بپر ازین دام که خونخواره ایست + زیرکی از بهر چنین چاره ایست + گرگ زروباه بدندان تراست + روبه از آن رست که بردان تراست + جهد در ان کن که وفا راشوی + خود نه پرستی و خدا راشوی + تاریخ تمام اسکندر نامه که آخرین کتابهای ویست سنه اثنین و تسعین و خمسمایه بوده است عمر وی دران وقت از شصت گذشته بوده رحمة الله تعالی و سبحانه

خسرو دهلوی رحمه الله تعالی

لقب وی یمین الدین است پدر وی از امرا و قبیله لاچین بوده است که از اتراک نواحی بلخ اند وی بعد از وفات سلطان مبارک شاه خلجی بخدمت و ملازمت شیخ نظام الدین اولیا پیوست و ریاضات و مجاهدات پیش گرفت که چهل سال صوم دهر داشت و گویند که بهمراهی شیخ خود شیخ نظام الدین بطریق طی ارض حج گزارده است و پنج بار حضرت رسالتماب را صلی الله علیه و آله و سلم در خواب دیده است و باشارت شیخ نظام الدین صحبت خضر علیه السلام را دریافته است و از وی التماس آن نموده که آب دهن مبارک خود در دهان وی کند خضر علیه السلام فرموده است که این دولت را سعدی برد خسرو با خاطر شکسته بخدمت شیخ نظام الدین آمده است و صورت حال باز نموده شیخ نظام الدین آب دهان خود در دهان وی انداخته است و برکات آن ظاهر شده چنانکه نود و نه کتاب تصنیف کرده است و می گویند که در بعضی مصنفات خود نوشته است که اشعار من از پانصد هزار کمتر است و از چهار صد هزار بیشتر و می گویند که شیخ سعدی را در ایام جوانی دریافته بوده است و بآن معنی افتخار می کرد و ویرا از مشرب عشق و محبت چاشنی تمام بوده است چنانکه در سخنان وی ظاهر است و صاحب سماع و وجد و حال بوده است شیخ نظام الدین می گفته که در قیامت هر کس بچیزی فخر کند فخر من بسوز سینهٔ این ترک است یعنی خسرو و خواهر بود وی گفته که وقتی در خاطر من افتاد که خسرو نام امراست چه بودی که اگر نام من نام فقرا بودی که در حشر مرا بآن نام خواندندی و این معنی را بحضرت شیخ عرضه داشت کردم فرمود که بوقت صالح برای تو نامی خواسته شود خسرو مراقب این معنی می بود تا آنکه روزی شیخ گفت که بر من چنین مکشوف شد که ترا در قیامت محمد کاسه لیس خوانند وی در شب جمعه فوت شده است در سنه خمس و عشرین و سبعمایه و مدت عمر وی

هفتاد و چهار سال بوده است و در پایان شیخ خودش دفن کرده اند

حسن دهلوی رحمه الله تعالی

لقب و نسبت وی نجم الدین حسن بن علاء السجزی است وی کاتب و مرید شیخ نظام الدین اولیا بوده باوصاف و اخلاق مرضیه متصف بوده است صاحب تاریخ هند می گوید که در مکارم اخلاق و لطافت و ظرافت مجالس و استقامت عقل در دش صوفیه و لزوم قناعت و اعتقاد پاکیزه و در تجرد و تفرد از علائق دنیوی و خوش بودن و خوش گذرانیدن بی اسباب صوری همچو اوئی کمتر دیده ام و چنان خیرین مجلس و مودب و مهذب بود که راحتی که از مجالست وی می یافتم از مجالست هیچکس نمی یافتم و هم صاحب تاریخ هند گوید که سالها مرا با میر خسرو و امیر حسن تودد و یگانگی بوده ایشان بی صحبت من توانستندی بود و نه من بی صحبت ایشان و بواسطه من میانه هر دو استاد چنان رابطهٔ محبت و وداد استحکام یافته بود که بخانهای یکدیگر آمد و شد کردندی و هم وی گوید که از کمال اعتقادی که امیر حسن را بشیخ نظام الدین بود انفاس متبرکهٔ مبارکهٔ شیخ را که در مجالس صحبت شنیده بود در چند جلد جمع کرده بوده است و آن را فوائد الفواد نام کرده است و درین روزگار و درین دیار دستور ارباب ارادت شده و وی را ورای آن دواوین متعدده و صحائف نثر و منظومات مثنویات بسیار است فمن رباعیاته

رباعی

دارم و لکی غمین بیامرز و مپرس + صد واقعه در کمین بیامرز و مپرس + شرمنده شوم اگر بپرسی عملم + ای اکرم اکرمین بیامرز و مپرس + یکحرف تو جل صباح عالم را نور + یکحرف تو هشت خلد را مایهٔ حور + حرف یمین چهل ولی را دستور + زان چار چهار رکن عالم معمور +

شیخ کمال خجندی قدس الله تعالی سره

وی بسیار بزرگ بوده است و اشتغال وی بشعر و تکلف دران ستر حال و تلبیس را بوده باشد بلکه می شاید که برای آن بوده باشد که ظاهر مغلوب باطن نشود و از رعایت صورت عبودیت باز نماند چنانکه خود می گوید سه این تکلفهای من در شعر من + کلمینی یا حمیرای منست + علی الدوام بر ریاضات و مجاهدات مشغول می بوده خدمت خواجه عبید الله ادام الله تعالی بقاوه می فرمودند که وی چندگاه در شاش می بوده است و والد من می گفت که وی دران مدت که آنجا بود حیوانی نمی خورد یکبار از وی التماس کردیم که چه شود که طعامی که دران گوشت باشد خورده شود مرا گاوی بود بغایت خوب و فربه خدمت شیخ فرمودند بوجه طیبت که هرگاه که تو

گاو خود را بکشی ما گوشت بخوریم من بی آنکه او را وقوف باشد گاو را بکشتم و ازان طعامی مهیا ساختم بجهت خاطر من ازان گوشت بخورد و در زاویه که در تبریز داشته خلوتی بوده است که شب در انجا بسر می برده است و کسی دیگر کم آنجا می رسیده چون بعد از وفات وی آن را دیده اند غیر از بوریایی که بر آنجا می نشسته یا می خفته و سنگی که زیر سر می نهاده چیزی دیگر نیافتند خدمت شیخ زین الدین خوافی رحمه الله می گفته است که در وقت تحصیل علوم در تبریز بصحبت وی رسیدم مرا باین طریق دلالت می کرد و می گفت که بنسبت ارادت ما در رای من گفتم که مرا نسبت بشما دغدغه در خاطر می کرد و گفت بگوی تا ازان جواب گویم من هیچ نگفتم اما در او اخر که باین طریق در آمدم و مرا در آن کشادی شد دانستم که وی را در مرتبه ارشاد که پیش وی کار توان کرد بوده است گویند دران وقت که در سرای می بوده است موضعی بوده است که دران وقت که آب طغیان می کرده دران موضع خرابی بسیار می کرده چون وقت طغیان آب نزدیک رسیده آن قصه را با وی گفته اند فرموده است که خیمه مرا دران موضع بزنید خیمه وی را آنجا زده اند در انجا می بوده است چندانکه وقت طغیان آب گذشته است دران موضع هیچ خرابی واقع نشده وفات وی در سنه ثلاث و ثمان مایه بوده است و قبر وی در تبریز است و بر لوح قبر وی این بیت نوشته اند

بیت کمال از کعبه رفتی بر در یار + هزارت آفرین مردانه رفتی

مولانا محمد شیرین مشهور بمغربی رحمه الله تعالی

وی مرید شیخ اسمعیل سیسی است که وی از اصحاب شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفرائنی است قدس سره می گویند که در بعضی سیاحات بدیار مغرب رسیده است و از انجا از دست یکی از مشایخ که نسبت وی بشیخ بزرگوار شیخ محی الدین بن العربی قدس الله تعالی روحه می رسیده است خرقه پوشیده با شیخ کمال خجندی رحمه الله معاصر بوده و صحبت می داشته است گویند که دران وقت که شیخ این مطلع گفته بوده است

چشم اگر اینست و ابرو این و ناز و عشوه این + الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای عقل و دین

چون بمولانا مغربی رسید گفته است که شیخ بسیار بزرگ است چرا شعری باید گفت که جز معنی مجازی محملی دیگر نداشته باشد شیخ آن را شنیده است از وی استدعاء صحبت کرده و خود بطبخ قیام نموده و مولانا نیز دران خدمت موافقت کرده دران اثنا شیخ این مطلع را خوانده است و فرموده است که چشم عین است پس می شاید که بلسان اشارت از عین قدیم که ذاتست بآن تعبیر کنند و ابرو حاجب

است پس می تواند بود که آن را اشارت بصفات که حجاب ذات است دارند خدمت مولانا تواضع نموده است و انصاف داده وقتی شیخ اسمعیل سیسی رحمه الله درویشان را در اربعین می نشانده خدمت مولانا را نیز طلب داشته است مولانا این غزل گفته است و بعرض رسانیده

غزل

تا مهر تو دیدیم ز ذرات گذشتیم + و ز جمله صفات ازپی آن ذات گذشتیم + در خلوت تاریک ریاضات کشیدیم + در واقعه از سبع سموات گذشتیم + دیدیم که اینها همه خواب است و خیال است + مردانه ازین خواب و خیالات گذشتیم + با ما سخن از کشف و کرامات چه گویی + چون ما ز سر کشف و کرامات گذشتیم + ای شیخ اگر جمله کرامات تو اینست + خوش باش کزین جمله کمالات گذشتیم + اینها بحقیقت همه آفات طریق اند + ما در طلب از جمله آفات گذشتیم + ما ازپی نوری که بود مشرق انوار + از مغربی و کوکب و مشکوات گذشتیم +

چون شیخ این غزل را شنید وقت وی خوش شد و استحسان نمود خدمت مولانا در سن شصت سالگی وفات کرد سنه تسع و ثمانمایه رحمه الله تعالی

شمس الدین محمد الحافظ الشیرازی رحمه الله تعالی

وی لسان الغیب و ترجمان الاسرار است بسا اسرار غیبیه و معانی حقیقیه که در کسوت صورت و لباس مجاز باز نموده هر چند معلوم نیست که وی دست ارادت پیری گرفته و در تصوف بیکی ازین طایفه نسبت درست کرده اما سخنان وی چنان بر مشرب این طایفه واقع شده است که هیچ کس را آن اتفاق نیفتاده یکی از عزیزان سلسله خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم فرموده است که هیچ دیوان به از دیوان حافظ نیست اگر مرد صوفی باشد و چون اشعار وی ازان مشهور تر است که بایراد احتیاج داشته باشد لاجرم عنان قلم ازان مصروف می گردد وفات وی در سنه اثنین و تسعین و سبعمایه بوده است رحمه الله تعالی

فی ذکر النساء العارفات الواصلات الی مراتب الرجال

صاحب فتوحات رحمه الله تعالی در باب هفتاد و سوم از فتوحات بعد ازانکه ذکر بعضی از طبقات رجال الله کرده است می گوید وَكُلُّ مَا نَذْكُرُهُ مِنْ هٰؤُلَاءِ الرِّجَالِ بِاسْمِ الرِّجَالِ فَقَدْ يَكُونُ مِنْهُمُ النِّسَاءُ وَلٰكِنْ يَغْلِبُ ذِكْرُ الرِّجَالِ قِيلَ لِبَعْضِهِمْ كَمِ الْأَبْدَالُ قَالَ أَرْبَعُونَ نَفْسًا فَقِيلَ لَهُ لِمَ لَا تَقُولُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا فَقَالَ قَدْ يَكُونُ فِيهِمُ النِّسَاءُ و شیخ ابو عبد الرحمن السلمی صاحب طبقات المشایخ رحمه الله تعالی

ودر ذکر احوال نسوهٔ عابدات ونساء عارفات علیحده کتابی جمع کرده است و شرح احوال بسیارے از ایشان دربیان آورده قال بعضهم شعر ولو کان النساء کمن ذکرنا ؛ لفضلت النساء علی الرجال ؛ فلا التانیث لاسم الشمس عیب ولا التذکیر فخر للهلال ؛ رابعه عدویه رحمها الله تعالی وے از اهل بصره بود سفیان ثوری رضی الله عنه ازو مسائل می پرسید وبوی می رفت وبموعظ ودعای وی رغبت می نمود روزی سفیان بروی درآمد ودست برآورد وگفت اللهم انی اسئلک السلامة رابعه بگریست سفیان ازوی پرسید که چه می گریاند ترا گفت مرا تو بمعرض گریه آوردی سفیان گفت چون گفت ندانسته که سلامت از دنیا در ترک وست وتو بآن آلودهٔ رابعه گفته است که هر چیزیرا ثمره ایست وثمرهٔ معرفت روی بخدا آوردن است وهم وی گفته است استغفر الله من قلة صدقی فی استغفر الله سفیان ازوی پرسید که بهترین چیزی که بنده بآن بخدای تعالی تقریب جوید کدام است گفت آنکه بداند که بنده از دنیا وآخرت غیر وی را دوست نمی دارد روزی سفیان پیش وی گفت واحزناه گفت دروغ مگوی اگر تو محزون بودی ترا زندگانی خوشگوار نبودی وهم وی گفته اند هٔ من از ان نیست که اندوهگنیم اندوه من از ان است که اندوه گین نیستم لبابة المتعبدة رحمها الله تعالی وی از اهل بیت المقدس است وی گفته است که من از خدای تعالی شرم می دارم که مرا بغیر مشغول بیند شخصی وی را گفت که بحج می روم چون بآنجا برسم چه دعا کنم گفت از خدای تعالی آن طلب که از تو خوشنود شود وترا بمقام خوشنودان از خود برساند وترا درمیان دوستان خود گمنام گرداند مریم البصریه رحمها الله تعالی وے از اهل بصره است درروزگار رابعه بوده وباوی صحبت داشته

وخدمت وی کرده وبعد از رابعه نیز چندگاه زیسته بوده ودر محبت سخن گفتی وچون سخنان محبت شنیدی بیخود گشتی وگویند که وی در مجلسی که از محبت سخن می گفتند حاضر شد زهرهٔ وے بدرید وهم در مجلس جان بداد وی گفته است که هرگز غم روزی نخورده ام ودر طلب آن رنج نکشیده ام تا این آیت شنیده ام که وفی السماء رزقکم وما توعدون ریحانه والهه رحمها الله تعالی از متعبدات بصره بوده است در ایام صالح مری رحمه الله تعالی این ابیات را در پیش گریبان خود نوشته بوده است شعر انت انسی وهمتی وسروری ؛ وقد ابی القلب ان یحب سواکا ؛ یا عزیزی وهمتی ومرادی ؛ طال شوقی متی یکون لقاکا ؛ لیس سؤلی من الجنان نعیم ؛ غیر انی ارید ان القاکا معاذة العدویه رحمها الله تعالی از اقران رابعه عدویه است وباوی صحبت داشته چهل سال روی خود بر آسمان بالا نکرد وهرگز در روز چیزی نخورد ودر شب خواب نکرد وی را گفتند که ضرر بسیار می رسانی بر نفس خود گفت هیچ ضرر نمی رسانم خواب شب را بروز انداخته ام وخوردن روز را بشب عفیرة العابده رحمها الله تعالی وے از اهل بصره است وبا معاذهٔ عدویه صحبت داشته چندان بگریست که چشم وے نابینا شد کسی گفت که سخت ست نابینائی وے گفت محجوب بودن از خدای تعالی سخت ترست وکوری دل از فهم مراد خدای تعالی در امرهای وی سخت تر وسخت تر شعوانه رحمها الله تعالی وے از عجم بوده در ابله می نشست آواز خوب داشت وبنغمات خوش وعظ می گفت وچیزی می خواند زاهدان وعابدان

وارباب قلوب در مجلس وی حاضر می شدند کانت من المجتهدات الخائفات الباکیات المبکیات وی را گفتند می ترسیم که از بس گریه چشم تو نابینا شود گفت در دنیا کور شدن اگر به بسیار گریه مرا دوست تر است از کور شدن از عذاب النار وی گفته است که چشمی که از لقای محبوب خود باز ماند و بدیدار وی مشتاق باشد بی گریه نیک نمی نماید

گویند چندان اندوه بروی غلبه کرد که از نماز و طاعات باز ماند در خواب کسی بوی آمد و گفت

اذری دموعك اما کنت شاجیة * ان النیاحة تشفی للحزینینا
جدی وقومی وصومی الدهر دائبة * فانما الدأب من فعل المطیعینا

به طاعت باز گشت و با این ابیات ترنم می نمود و می گریست و زنان با وی می گریستند گویند که چون پیر شد فضیل عیاض بوی آمد و از وی طلب دعا کرد و گفت ای فضیل میان تو و خدای تعالی هیچ چیزی هست که اگر دعا کنم سبب اجابت شود فضیل شهقه بزد و بیخود بیفتاد

ذکر دیه **حفصه رحمها الله تعالی** از بصره یا از اهواز بود خدمت شعوانه می کرده است وی گفته که شبی پیش شعوانه بودم در خواب شدم پای خود بر من زد و گفت برخیز ای کریه که اینجا جای خواب نیست جای خواب گورست وی را گفتند که از برکات صحبت شعوانه چه رسید تر گفت از آن وقت باز که بخدمت وی رسیدم دنیا را دوست نداشتم و غم روزی نخوردم و هیچکس از اهل دنیا در چشم من بزرگ ننمود از جهت طمع و هیچ یک از مسلمانان را خرد نشمردم والله اعلم

رابعه شامیه رحمها الله تعالی وی زوجهٔ احمد بن ابی الحواری بود احمد بن ابی الحواری گوید که احوال وی مختلف بود گاهی بروی عشق و محبت غلبه می کرد و گاهی انس

و گاهی خوف در حال غلبهٔ محبت می گفت شعر

حبیب لیس یعدله حبیب * وما لسواه فی قلبی نصیب
حبیب غاب عن بصری وشخصی * ولکن عن فؤادی لا یغیب

در حال انس می گفت

ولقد جعلتك فی الفؤاد محدثی * وابحت جسمی من اراد جلوسی
فالجسم منی للجلیس موانس * وحبیب قلبی فی الفؤاد انیسی

و شنیدم که در حال خوف می گفت

وزادی قلیل لا اراه مبلغی * اللزاد ابکی ام بطول مسافتی
اتحرقنی بالنار یا غایة المنی * فاین رجائی منك این مخافتی

واحمد بن ابی الحواری را می گفته

لست احبك حب الازواج * انما احبك حب الاخوان

و وقتی که طعامی پختی گفتی ای سیدی بخور که این طعام پخته نشده است مگر به تسبیح احمد بن ابی الحواری گفته است که روزی پیش وی طشتی بود گفت این طشت را بردارید که بر آنجا نوشته می بینم که امیرالمؤمنین هارون الرشید بمرد تفحص کردند همان روز مرده بود

حلیمه دمشقیه رحمها الله تعالی از سادات نساء شام بوده است و استاد رابعه شامیه است احمد بن ابی الحواری گفته است که رابعه گفت که بر حلیمهٔ دمشقیه در آمدم وی بر مصحف قرآن می خواند گفت ای رابعه شنیده ام شوهر تو یعنی احمد بن ابی الحواری بر سر تو زنی دیگر می خواهد گفتم آری گفت وی چون می پسندد با آن عقلی که دارد که دل

خودرا بدو زن از خدای تعالیٰ مشغول گرداند مگر تو به نه رسیده است تفسیر این آیه که اِلَّا مَنْ اَتَی اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِیْمٍ گفتم نے گفت تفسیر این آیهٔ کریمه آن ست که بخدای تعالیٰ برسی و در دل تو هیچ چیز نباشد غیر از وی رابعه گوید از پیش وے بیرون آمدم و از اثر آن سخن تمائل کنان می رفتم و از مردمانکه دران راه پیش آمدند شرم می داشتم که گمان نبرند که من مستم **حفصه بنت سیرین رحمها اللہ تعالیٰ** خواهر محمد سیرین بوده و در زهد و ورع چون برادر خود بوده وی را آیات و کرامات بوده است گویند که وی شب درخانهٔ خود چراغ روشن می کرد و برمیخاست و نماز می گزارد و وقت بودی که چراغ وی بمردے و خانه وی روشن بودی تا صباح رحمها اللہ تعالیٰ **ام حسان رحمها اللہ تعالیٰ** از زهاد اهل کوفه است سفیان ثوری بزیارت وی میرفته است و بعضی گفته اند که وی را بزنی بخواست سفیان گفته است که وقتی بروی درآمدم درخانه وی بجز یک پارهٔ حصیر کهنه هیچ ندیدم گفتم اگر رقعه به پسران عم تو نوشته شود در رعایت حال تو می کنند وی گفت ای سفیان در چشم و دل من پیش ازین بزرگتر بودی ازین که اکنون شدی و من هرگز دنیا را سوال نمیکنم از کسی که مالک آن ست و قادر ست بران و متصرف است چون سوال کنم از کسی که قادر نیست بران ای سفیان واللہ که من دوست نمیدارم که برمن وقتی گذرد که دران وقت از خدای تعالیٰ بغیر وے مشغول باشم سفیان ازان سخن بگریست **فاطمه نیشاپوریه رحمها اللہ تعالیٰ** از قدماء نساء خراسان بوده است و از کبار عارفات ابویزید بسطامی قدس اللہ تعالیٰ سره بروی ثنا گفته است و ذوالنون مصری از وی سوالها کرده در مکه مجاور بوده و گاهی به بیت المقدس می رفت و باز بمکه مراجعت میکرد در راه عمره در سنهٔ ثلاث و عشرین و مائتین برفته از دنیا روزی برای ذوالنون چیزی فرستاد ذوالنون قبول نکرد و گفت در قبول کردن چیزی از نسوان مذلت ست و نقصان فاطمه گفت در دنیا هیچ صوفی ازان بهتر و بزرگتر نیست که سبب درمیان نه بیند ابویزید گفته است که در عمر خود یک مرد و یک زن دیدم آن زن فاطمه نیشاپوریه بود از هیچ مقام وے را خبر نکردم که آن خبر وی را عیان نبوده یکی از مشایخ ذوالنون را پرسید که را بزرگتر دیدی ازین طایفه گفت زنی بود در مکه که وی را فاطمه نیشاپوریه می گفتند در فهم معانی قرآن سخنان می گفت که مرا عجب می آمد و هم وی گفته مَنْ لَمْ یَکُنِ اللّٰهُ مِنْهُ عَلٰی بَالٍ فَاِنَّهٗ یَتَخَطّٰی فِیْ کُلِّ مَیْدَانٍ وَیَتَکَلَّمُ بِکُلِّ لِسَانٍ وَمَنْ کَانَ اللّٰهُ

۱ قوله وی گفته من لم یکن الخ یعنی آن کس که خدای از وی بخطری نبود یعنی وی را علم ندارد و تحقیق وی در هر میدان در میآید و قدم مینهد میان طریق حق و باطل یا بر زبان سخن می گوید بیهوده و از آن بیهوده جدا نمی سازد و آن کسی که خدای تعالیٰ از وے نیز نظر بود و کر عظیم وارد می بود که راه حق سبحانه و تعالیٰ وے را نا حق نگوید اگر بصدق و لازم مرو وارد حیا از حق و اخلاص ۱۲

مِنْهُ عَلٰی بَالٍ اَخْرَسَهٗ اِلَّا عَلَی الصِّدْقِ وَاَلْزَمَهُ الْحَیَاءَ مِنْهُ وَالْاِخْلَاصَ وهم وے گفته اَلصَّادِقُ وَالْمُتَّقِیُّ الْیَوْمَ فِیْ بَحْرٍ تَضْطَرِبُ عَلَیْهِ اَمْوَاجُهٗ یَدْعُوْ رَبَّهٗ دُعَاءَ الْغَرِیْقِ یَسْاَلُ رَبَّهُ الْخَلَاصَ وَالنَّجَاةَ و هم وی گفته مَنْ عَمِلَ لِلّٰهِ عَلَی الْمُشَاهَدَةِ فَهُوَ عَارِفٌ وَمَنْ عَمِلَ عَلٰی مُشَاهَدَةِ اللّٰهِ اِیَّاهُ فَهُوَ الْمُخْلِصُ **زیتونه رحمها اللہ تعالیٰ** نام وے فاطمه است خدمت ابوحمزه و جنید و نوری قدس اللہ تعالیٰ ارواحهم کرده بوده وی گفته است که روزی سرمای سخت بود بر نوری درآمدم و گفتم که هیچ می خوری گفت آری گفتم چه چیز بیارم گفت نان و شیر در آوردم و پیش وی آتش کرده بودند و دست وی از خاکستر سیاه شده بود و بهر جا که از دست وے که شیر می رسید سیاهی شسته می شد چون آن را بدیدم با خود گفتم یَا رَبِّ مَا اَقْذَرَ اَوْلِیَائَكَ مَا فِیْهِمْ اَحَدٌ نَظِیْفٌ پس از پیش وی بیرون آمدم بجائی رسیدم که زنی در من آویخت که انجا یک رزمه جامه بود تو برده و مرا پیش امیر برد نوری آن را شنید در عقب من پیش امیر حاضر شد و گفت وی را مرنجان که وی از اولیاء خدا و نداست سبحانه امیر گفت من چه حیله کنم که خصم وے آن را از وی می طلبد ناگاه کنیزکی سیاه پیدا شد و آن رزمه بیاورد و گفت او را بگذارید که این رزمه را یافتم پس نوری دست مرا بگرفت و از پیش امیر بیرون آورد و گفت چرا گفتی مَا اَوْسَخَ اَوْلِیَائَكَ وَاَقْذَرَهُمْ گفت توبه کردم ازانچه گفته بودم **فاطمة البردعیه رحمها اللہ تعالیٰ** در اردبیل می بوده قِیْلَ کَانَتْ مِنَ الْعَارِفَاتِ الْمُتَکَلِّمَاتِ بِالشَّطْحِ

۱ وهم وی گفته الصادق والمتقی ... یعنی صادق و مخلص در عمل و پرهیزگاری امروز در دریایی افتاده که امواج این دریا بر وی می افتد ... [illegible]

۲ ... [illegible] ۱۲

۳ ... [illegible] ۱۲

۴ ... [illegible] ۱۲

نماز بعد

بعضے از مشائخ وی را از قول رسول صلی اللہ علیہ وسلم کہ از حضرت حق سبحانہ حکایت کردہ است کہ اَنَا جَلِیْسُ مَنْ ذَکَرَنِیْ سوال کرد ساعتی با آن سائل سخنان گفت پس بگفت اِنَّ الَّذِیْ کُرْ آن تَشْہَدُ ذِکْرَ الْمَذْکُوْرِ لَکَ مَعَ دَوَامِ ذِکْرِکَ لَہٗ فَیُفْنِیْ ذِکْرُکَ فِیْ ذِکْرِہٖ لَکَ وَیَبْقیٰ ذِکْرُہٗ لَکَ حِیْنَ لَا مَکَانَ وَلَا زَمَانَ **ام علی زوجہ احمد بن خضرویہ رحمہا اللہ تعالیٰ** وی از اولاد اکابر بود و مال بسیار داشت ہمہ را بر فقرا نفقہ کرد و با احمد در آنچہ بود موافقت نمود بایزید را و ابو حفص را قدس اللہ تعالیٰ روحہما دیدہ بود و از بایزید سوالات کردہ بود ابو حفص گفتہ است کہ ہمیشہ حدیث زنان را مکروہ میداشتم تا آن وقت کہ ام علی زوجہ احمد خضرویہ را دیدم پس دانستم کہ حق سبحانہ معرفت و شناخت خود را آنجا کہ می خواہد می نہد بایزید قدس سرہ گفتہ است ہر کہ تصوف ورزد باید کہ بہمتی ورزد چون ہمت ام علی زوجہ احمد خضرویہ یا با حالی ہمچون حال او ام علی گفتہ است کہ خدای تعالیٰ خلق را بخود خواند بانواع لطائف و نکوئی اجابت نکردند پس بر ایشان ریخت بلاہای گوناگون تا ایشان را ببلا بسوی خود باز گرداند زیرا کہ ایشان را دوست میدارد و ہم وی گفتہ است فوت حاجت آسان ترست از خواری کشیدن از برای آن زنی از اہل بلخ بوی آمد کہ آمدہ ام کہ بخدای تعالیٰ تقرب جویم بوسیلہ خدمت تو مرا ورا گفت چرا بواسطہ خدمت خدای تعالیٰ بمن تقرب نمی جوئی **ام محمد والدہ شیخ ابو عبد اللہ بن خفیف رحمہا اللہ تعالیٰ** کانت من العابدات القانتات ہمراہ پسر خود ابو عبد اللہ بن خفیف از راہ بحر بسفر حجاز رفت و ورا مکاشفات و مجاہدات بسیارست گویند کہ شیخ در عشر اخیر رمضان احیاء شب میکرد تا شب قدر دریابد بجام بر آمدہ بود و نمازے گذارد و والدۂ وے ام محمد در درون خانہ متوجہ حق سبحانہ نشستہ بود ناگاہ انوار شب قدر بر وے ظاہر شدن گرفت آواز داد کہ ای محمد ای فرزند آنچہ تو آنجا می طلبی اینجاست شیخ فرود آمد و آن

ان الذاکرات [illegible] تشہد [illegible]

[illegible]

انوار را بدید و در قدم والدہ خود افتاد و بعد از ان شیخ می گفت کہ از ان وقت باز قدر والدۂ خود دانستم **فاطمہ بنت ابی بکر الکتانی رحمہا اللہ تعالیٰ** وی در مجلس سمنون محب وقتی کہ از محبت سخن می گفت جان بداد و با وی سہ نفر دیگر از مردان جان بدادند **فضہ رحمہا اللہ تعالیٰ** شیخ ابو الربیع مالقی رحمہ اللہ گفتہ است کہ شنیدم حال زنی از صالحات در بعضی از دیہا مرا داعیہ زیارت وی شد از برای اطلاع بر کرامتی کہ از وی شہرت گرفتہ بود و آن زن را فضہ می خواندند چون بآن دیہ کہ آن زن آنجا بود رسیدیم حکایت کردند کہ گوسفندی دارد کہ از وی شیر و عسل می دوشند ما قدحی نو خریدیم و بیامدیم پیش آن زن و بر وی سلام کردیم پس گفتیم کہ می خواہیم ببینیم آنچہ می گویند از گوسفند شما گوسفند را حاضر آوردند بدوشیدیم در ان قدح و بیاشامیدیم شیر بود و عسل از قصۂ وی پرسیدیم گفت ما را گوسفندی بود و ما قومی فقیریم روز عید شوہر من گفت و وی مردے صالح بود کہ ما امروز این گوسفند را قربان می کنیم گفتم نہ زیرا کہ ما را رخصت ہست در ترک قربان و خدائے تعالیٰ احتیاج ما می داند با این گوسفند اتفاقاً در ان روز مہمانی رسید شوہر را گفتم ما باکرام ضیف ماموریم برخیز و آن را بکش اما جائیکہ طفلکان ما نہ بینند کہ بر کشتن آن گریہ کنند آن را بیرون برد کہ در پس دیوار قربان کند ناگاہ دیدم کہ گوسفندی از دیوار خانہ بر جست و بخانہ فرود آمد من گفتم مگر آن گوسفند از شوہر من گریختہ است بیرون رفتم دیدم کہ آن را پوست می کند در تعجب ماندم و قصہ را با شوہر گفتم گفت شاید کہ خدای تعالیٰ عوض دادہ باشد بہتر از ان کہ مہمان را گرامی داشتیم بعد از ان گفت ای فرزند بدرستیکہ این گوسفند در دلہاے مریدان چرا می کند چون دلہای ایشان خوش ست شیر او خوش ست و اگر متغیر ست شیر او نیز متغیر است پس شما دلہا خوش گردانید امام یافعی رحمہ اللہ می گوید کہ مراد بمریدان کہ آن زن گفت وے شوہر ویست ولیکن عام ذکر کرد از برای ستر و تلبیس و از برائے تحریض مریدان بر طیب قلوب و معنی آن ست کہ چون خوش ست دلہای ما خوش ست آنچہ نزد ماست پس شما نیز خوش گردانید دلہای خود تا خوش شود آنچہ نزد شماست **تلمیذۂ سری سقطی رحمہا اللہ تعالیٰ** زنی بود شاگرد سری سقطی و آن زن را پسرے بود پیش معلم معلم آن پسر را با آسیا فرستاد وے در آب افتاد و غرق شد معلم شیخ سری را از آن خبر داد سری گفت برخیز بدو با من بیائید

تا پیش مادر وی رویم برفتند شیخ سری قدس سره با مادر کودک بنیاد سخن کرد در صبر بعد ازان
در رضا زن گفت ای استاد مراد تو ازین تقریر چیست گفت پسر تو غرق شده است گفت
پسر من گفت بلی گفت بدرستی که خدای تعالی این نکرده است شیخ سری باز در صبر و رضا
سخن آغاز کرد زن گفت برخیزید و با من بیائید برخاستند و باوی برفتند تا بجوی آب
رسیدند پرسید که کجا غرق شده است گفتند اینجا آنجا رفت و بانگ زد که فرزند محمد گفت لبیک
ای مادر و آن زن با آب فرو رفت و دست پسر بگرفت و بخانه برد شیخ سری التفات به شیخ
جنید کرد و گفت این چیست جنید گفت این زن رعایت کننده است هر چیزی را که
خدای تعالی بروی واجب کرده است و حکم هر که چنین باشد آن ست که هیچ حادثه حادث نشود
نسبت بوی مگر که وی را به آن اعلام کنند چون وی را بفوت پسر اعلام نکردند دانست که آن
حادث نشده است لاجرم انکار کرد و گفت این خدای تعالی نکرده است تحفه
رحمها الله تعالیٰ سری سقطی گوید رحمه الله تعالیٰ که شبی خواب نیامد و قلق و اضطرابی
عجب داشتم چنانکه از تهجد محروم ماندم چون نماز بامداد کردم بیرون رفتم و بهر جا که گمان
می بردم که شاید ازان اضطراب تسکینی شود گذر کردم هیچ سودی نداشت آخر گفتم به بیمارستان
بگذرم و اهل ابتلا را ببینم شاید که تنبیهی شوم و منزجر شوم چون به بیمارستان در آمدم دل
من بگشاد و سینه من منشرح شد ناگاه کنیزکی دیدم بسیار تازه و پاکیزه جامهای
فاخر پوشیده بوی خوش ازو بمشام من رسید منظری زیبا و جمالی نیکو داشت و هر دو
پای و هر دو دست در بند بود چون مرا دید چشمها پر آب کرد و شعری چند بخواند صاحب
بیمارستان را گفتم این کیست گفت کنیزکی ست دیوانه شده است خواجه وی وی را بند
کرده مگر با صلاح آید چون سخن صاحب بیمارستان شنید گریه در گلوی وی گره شد
بعد ازان این ابیات خواندن گرفت شعر مَعْشَرَ النَّاسِ مَا جُنِنْتُ وَلٰكِنْ ❊
اَنَا سَكْرَانَةٌ وَقَلْبِي صَاحِي ❊ اَغْلَلْتُمْ يَدِي وَلَمْ آتِ ذَنْبًا ❊ غَيْرَ
جَهْدِي فِي حُبِّهِ وَافْتِضَاحِي ❊ اَنَا مَفْتُونَةٌ بِحُبِّ حَبِيبٍ ❊ لَسْتُ
اَبْغِي عَنْ بَابِهِ مِنْ بَرَاحٍ ❊ فَصَلَاحِي الَّذِي زَعَمْتُمْ فَسَادِي ❊ ۱۸۱

وَفَسَادِي الَّذِي زَعَمْتُمْ صَلَاحِي ❊ مَا عَلٰى مَنْ اَحَبَّ مَوْلَى الْمَوَالِي ❊ وَ
ارْتَضَاهُ لِنَفْسِهِ مِنْ جُنَاحِ ❊ این سخن وی مرا بسوخت ❊ اندوه و گریه ور آورد چون آب
چشم من بدید گفت ای سری این گریه است بر صفت او چون باشد اگر او را بشناسی
چنانکه حق معرفت است بعد ازان ساعتی بیخود شد چون با خود آمد گفتم ای جاریه
گفت لبیک ای سری گفتم مرا از کجا می شناسی گفت جاهل نه شدم ازان زمان که وی را
بشناختم گفتم می شنوم که با و محبت می کنی کرا دوست می داری گفت آن کس را که شناسا
گردانید ما را به نعمتهای خود و منت نهاد بر ما بعطای خود بدل ما قریب است و سایلان
را مجیب گفتم ترا اینجا که محبوس کرده است گفت ای سری حاسدان با هم یاری کردند
بعد ازان شهقه بزد که من گمان بردم که مگر حیات از وی مفارقت کرد بعد ازان با خود آمد و بیتی
چند مناسب حال خود بخواند صاحب بیمارستان را گفتم که او را رها کن رها کرد گفتم برو هر جا که
خواهی گفت ای سری بکجا روم و مرا جای رفتن نیست آنکه حبیب دل من است
مرا مملوک بعضی ممالیک خود گردانیده است اگر مالک من راضی شود بروم و الا صبر کنم
گفتم والله که وی از من عاقل تر است ناگاه خواجه وی به بیمارستان در آمد و صاحب
بیمارستان را گفت که تحفه کو گفت در اندرون است و شیخ سری پیش اوست خرم شد و در آمد
و بمن سلام کرد و مرا تعظیم بسیار کرد گفتم این کنیزک اولی تر است از من به تعظیم سبب چیست
که وی را محبوس کرده گفت از چیزهای بسیار که می گوید عقل وی رفته است و نمی خورد و
نمی آشامد و خواب نمی کند و مرا نمی گذارد که خواب کنم بسیار فکر و بسیار گریه است و حال آنکه
تمام بضاعت من و یست و برا خریده ام بهمه مال خود به بیست هزار درم و امید زر بسته بودم
که مثل بهای وی بروی سود کنم از جهت کمالی که در صنعت خود دارد گفتم صنعت او چیست
گفت مطربه است گفتم چند گاه است که این زحمت بوی رسیده است گفت یکسال گفتم
ابتدای آن چه بود گفت عود در کنار داشت و تغنی باین ابیات می کرد شعر وَحَقِّكَ
لَا نَقَضْتُ الدَّهْرَ عَهْدًا ❊ وَلَا كَدَّرْتُ بَعْدَ الصَّفْوِ وُدًّا ❊

۴ ما علی من احب یعنی نیست بر آن را که دوست دارد خواجه خواجگان و وی را از برای خود اختیار کرده تنا یعنی گناه و در مقامات شیخ

مَلَأَتْ جَوَانِحِیْ وَالْقَلْبَ وَجْدًا ❊ فَکَیْفَ اَلَذُّ اَوْ اَسْلُوْ وَاَهْدَا ❊ فَیَا مَنْ لَیْسَ لِیْ مَوْلٰی سِوَاهُ ❊ اَرَاکَ تَرَکْتَنِیْ فِی النَّاسِ عَبْدًا ❊ بعد از ان برخاست وعود بشکست وبگریه درآمد ما وی را بمحبت کسی متهم داشتیم و روشن شد که از ان اثری نبود از وی پرسیدم که حال چنین است بادل خسته و زبان شکسته گفت ؎ خَاطَبَنِیَ الْحَقُّ مِنْ جَنَانِیْ ❊ فَکَانَ وَعْظِیْ عَلٰی لِسَانِیْ ❊ قَرَّبَنِیْ مِنْهُ بَعْدَ بُعْدٍ ❊ وَخَصَّنِیَ اللّٰهُ وَاصْطَفَانِیْ ❊ اَجَبْتُ لِمَا دُعِیْتُ طَوْعًا ❊ مُلَبِّیًا لِلَّذِیْ دَعَانِیْ ❊ وَخِفْتُ مِمَّا جَنَیْتُ قِدْمًا ❊ فَوَقَعَ الْحُبُّ بِالْاَمَانِیْ بعد از ان صاحب کنیزک را گفتم بهای او بر من است و زیاده نیز می دهم آواز برداشت و گفت وا فقراه ترا کجاست بهای او تو مرد درویشی وی را گفتم تو تعجیل مکن تو هم اینجا باش تا من بهای وی را بیاورم بعد از ان گریان برفتم و بخدای سوگند که از بهای وی یک درم و یک دینار نزد من نبود و شب دران متحیر و تنها مانده تضرع می کردم و نمی توانستم که چشم بهم زنم و می گفتم ای پروردگار من تو می دانی پنهان و آشکار من و من اعتماد بر فضل تو کردم مرا رسوا مگردان ناگاه یکی در بزد گفتم کیست گفت یکی از احباب در بگشادم مردی دیدم با چهار غلام و شمعی با او گفت ای استاد اذن در آمدن میدهی گفتم درآی چون درآمد گفتم تو کیستی گفت احمد بن مثنی ام امشب بخواب دیدم که هاتفی مرا آواز داد که پنج بدره بردار و پیش سری بر و نفس او را بآن خوش کن تا تحفه را بخرد که ما را با تحفه عنایتی است چون این شنیدم سجدهٔ شکر کردم بدانچه خدای تعالی مرا داد از نعمت خود سری گوید بنشستم و انتظار صبح می بردم چون نماز صبح بگذاردم بیرون آمدم دست وی گرفتم و به بیمارستان درآوردم صاحب بیمارستان چپ و راست

می نگریست چون مرا دید گفت مرحبا درآی بدرستی که تحفه را نزد خدای تعالی قرب و اعتباری هست که دوش هاتفی بمن آواز داد و گفت ؎ اِنَّهَا مِنَّا بِبَالٍ لَیْسَ تَخْلُوْ مِنْ نَوَالٍ ❊ قُرِّبَتْ ثُمَّ تَرَقَّتْ وَعَلَتْ فِیْ کُلِّ حَالٍ ❊ چون تحفه ما را دید چشم پر آب کرد و با خدای تعالی در مناجات می گفت مرا در میان خلق مشهور گردانیدی درین وقت که نشسته بودیم صاحب تحفه بیامد گریان گفتم گریه مکن که آنچه تو گفتی آورده ام به پنج هزار سود گفت لا والله گفتم به ده هزار گفت لا والله گفتم بمثل بها سود گفت لا اگر همه دنیا بمن دهی قبول نمی کنم و وی آزاد است خالصاً لله سبحانه گفتم قصه چیست گفت ای استاد دوش مرا توبیخ کردند ترا گواه می گیرم که از همه مال خود بیرون آمدم و در خدای تعالی گریختم اَللّٰهُمَّ کُنْ لِیْ بِالسَّعَةِ کَفِیْلًا وَبِالرِّزْقِ جَمِیْلًا و روی با ابن مثنی کردم وی نیز می گریست گفتم چرا می گریی گفت گویا خدای تعالی بآنچه مرا بآن خواند از من راضی نیست ترا گواه می گیرم که صدقه کردم همه مال خود را خالصاً لله سبحانه گفتم آیا چه بزرگ است برکات تحفه بر همه بعد از ان تحفه برخاست و جامهای که در بر داشت بیرون کرد و پلاس پاره بپوشید و بیرون رفت و می گریست گفتم خدای تعالی ترا رهائی داد گریه چیست گفت ؎ هَرَبْتُ مِنْهُ اِلَیْهِ وَبَکَیْتُ مِنْهُ عَلَیْهِ ❊ وَحَقِّهٖ وَهُوَ سُؤْلِیْ لَا زِلْتُ بَیْنَ یَدَیْهِ ❊ حَتّٰی اَنَالَ وَاَحْظٰی بِمَا رَجَوْتُ لَدَیْهِ ❊ بعد از ان بیرون آمدیم و چند انکه تحفه را طلبیدیم نیافتیم عزیمت کعبه کردیم و ابن مثنی در راه بمرد و من و خواجه تحفه بمکه درآمدیم دران وقت که طواف می کردیم آواز مجروحی شنیدیم که از جگر ریش می گفت ؎ مُحِبُّ اللّٰهِ فِی الدُّنْیَا سَقِیْمٌ ❊ تَطَاوَلَ سُقْمُهٗ فَدَوَاهُ دَاؤُهٗ ❊ فَهَامَ بِحُبِّهٖ وَسَمَا اِلَیْهِ ❊ فَلَیْسَ یُرِیْدُ مَحْبُوْبًا سِوَاهُ ❊ سَقَاهُ مِنْ مَحَبَّتِهٖ بِکَاْسٍ ❊ فَاَرْوَاهُ الْمُهَیْمِنُ اِذْ سَقَاهُ

كَذَالِكَ مَنْ اَدَّعٰى شَوْقًا اِلَيْهِ ◦ يُهَيِّمُهُ بِحُبِّهٖ حَتّٰى يَرَاهُ
پیش او رفتم چون مرا دید گفت ای سری گفتم لبیک تو کیستی که خدای بر تو رحمت کناد گفت لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰه بعد از شناختن ناشناختن واقع شد من تحفه ام و وے همچون خیالی شده بود گفتیم
ای تحفه چه فائده دیدی بعد ازان که تنهائی اختیار کردے از خلق گفت خدای تعالیٰ مرا بقرب
خود خواند و انس بخشید و از غیر خود وحشت داد گفتم ابن مثنی مرد گفت رحمه الله خدای تعالیٰ وی را
از کرامتها چندان بخشید که هیچ چشم ندیده است و همسایهٔ من است در بهشت گفتم خواجه تو که
ترا آنرا کرد با من آمده است دعائی پنهان کرد و در برابر کعبه بیفتاد و بمرد چون خواجه وے بیامد
و وے را مرده دید بر وے در افتاد برفتم وے را بجنبانیدم مرده بود تجهیز و تکفین ایشان کردیم
بخاک سپردیم رحمهما الله تعالیٰ **ام محمد رحمها الله تعالیٰ** وی عمه شیخ محی الدین عبد القادر گیلانی
است رضی الله تعالیٰ عنهما از نساء صالحات بوده است گویند یکبار در گیلان خشک سال شد
مردم باستسقا بیرون رفتند باران نیامد همه مردم بدر خانه ام محمد آمدند و دعای باران خواستند
ام محمد پیش خانه خود را برفت و گفت خداوندا من جاروب کردم تو آب بپاش چندان در
نیامد که باران در ایستاد چنانکه گوئی دهنهاء مشکها کشاده اند باران بسیار بیامد **بیبیک
مرویه رحمها الله تعالیٰ** شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالیٰ سره گوید که بر و بودیم پیرزنی ابد
که او را بیبیک مرویه گفتندی بنزدیک ما آمد و گفت ای ابو سعید بتظلم آمده ام ما گفتیم بر گوی گفت
مردمان دعا مے کنند که ما را یک نفس بجا باز مگذار سی سال است که می گویم که مرا یک طرفة العین
بمن باز گذار تا ببینم که من کیم یا من خود هستم هنوز اتفاق نیفتاده است **دختر کعب رحمها الله
تعالیٰ** شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالیٰ سره گفته است که دختر کعب عاشق بود بر غلامی
اما پیران همه اتفاق کردند که این سخن که او می گوید نه آن سخن باشد که بر مخلوق توان گفت او را
جائے دیگر کار افتاده بود روزی آن غلام آن دختر را ناگاه دریافت سر آستین وی گرفت
دختر بانگ بر غلام زد و گفت ترا این بس نیست که من با خداوندم و آنجا مبتلایم بر تو بیرون
دادم که طمع می کنی شیخ ابو سعید گفت سخنی که او گفته است نه چنان است که کسی را در مخلوق افتاده
باشد وے گفته است شعر عشق را باز اندر آوردم به بند ✦ کوشش بسیار نامد سودمند ✦

له كذالك من ادعى یعنی چنین است کسی که دعوی شوق و محبت وی کند تعلیقه حب وی با هیچ گردد وی تا وقتی که ببیند ۱۲ ع

عشق دریائی کرانه ناپدید ✦ کی توان کردن شنا ای هوشمند ✦ عشق را خواهی که تا پایان
بری ✦ بس که بپسندید باید ناپسند ✦ زشت باید دید و انگارید خوب ✦ زهر باید خورد
و انگارید قند ✦ توسنی کردم ندانستم همی ✦ کز کشیدن تنگ تر گردد کمند **فاطمه بنت
المثنی رحمها الله تعالیٰ** شیخ محی الدین بن عربی رضی الله عنه در فتوحات می گوید که من
سالها بنفس خود خدمت وی کرده ام و سن وی آن وقت بر نود و پنج سال زیاده بود و من شرم
می داشتم که بر روی وی نگرم از تازگی و نازکی رخساره وی هر که وی را بدیدی پنداشتی که چهارده ساله
است و وی را با حضرت حق سبحانه حالی عجیب بود و مرا بر همه کسانی که از ابنای جنس من بخدمت وی
می رسیدند اختیار کرده بود و می گفت مثل فلان کسی ندیده ام وقتی که پیش من می آید بهمگی خود می آید
و در بر دن هیچ نمی گذارد و وقتی که بیرون می رود بهمگی خود بیرون می رود و پیش من هیچ باقی
نمی گذارد و هم شیخ می گوید که از وے شنیدم که می گفت مرا عجب می آید از کسی که می گوید که حق را
سبحانه دوست می دارم و بوی شادمانی نمی کند و حال آنکه حق سبحانه مشهود وی است و چشم وی ناظر
با وست در هر چیزی بیک طرفة العین غائب نمی شود این مردمان چون دعوی محبت وی می کنند
و می گریند آیا شرم نمی دارند قرب محب از همه مقربان زیادت است پس برای چه می گریند
پس گفت ای فرزند چه می گوئی در انچه من می گویم گفتم سخن آن است که تو می گوئی بعد ازان گفت
و الله مرا که تعجب می آید حبیب من فاتحة الکتاب را خدمت من فرموده است و الله که هرگز مرا فاتحه
از وی مشغول نساخته است و حجاب من نشده و هم شیخ می گوید در میان آنکه ما پیش وی نشسته
بودیم ضعیفه در آمد و شهری را نام برد که شوهر من آنجا رفته است و داعیه داشته است که زنی دیگر بکند
گفتم می خواهی که باز آید گفت آری روی بفاطمه کردم و گفتم ای مادر مے شنوی که چه می گوید گفت
تو چه می خواهی گفتم قضای حاجت وی و حاجت وی آن است که شوهر وی بیاید گفت سمعا و طاعة
حالی فاتحة الکتاب را می فرستم و وی را وصیت می کنم که شوهر این زن را بیاورد و فاتحه را خواندن
گرفت و من هم با وی خواندم و دانستم که از قرات فاتحه صورتی جسدانی انشا کرد و وی را فرستاد و در
وقت فرستادن گفت ای فاتحة الکتاب می روی بفلان شهر و شوهر این زن را می بینی و وی را نمی گذاری
تا نمی آری شیخ می گوید که از فرستادن فاتحه تا آمدن شوهر وے بیش از ان فرصت نشد

که قطع آن مسافت توان کرد جاریه سوداء رحمها الله تعالی ذوالنون گوید که کنیزکی
بود سیاه دیدم که کودکان وی را بسنگ می زدند و می گفتند این زندیقه می گوید که من الله را می بینم
و من در پی او برفتم مرا آواز داد و گفت ای ذوالنون گفتم تو مرا بچه شناختی گفت جانهای
دوستان او سپاه اند بایکدیگر آشنا گفتم این چیست که این کودکان می گویند گفت چه
می گویند گفتم که می گویند تو می گوئی که من الله را می بینم گفت راست می گویند تا او را بشناختم هیچ
محجوب نبوده ام امراة مجهولة رحمها الله تعالی وهم ذوالنون می گوید قدس سره در میان
آنکه در طواف بودم دیدم که نوری بدرخشید که برق آن بعنان آسمان رسید در عجب بماندم
طواف خود را تمام کردم و پشت بر دیوار کعبه باز نهادم و در آن نور فکر می کردم ناگاه
آواز اندوهگینی بگوش من آمد در پی آواز برفتم دیدم که جاریه باستار کعبه در آویخته است
و می گوید شعر أَنْتَ تَدْرِي يَا حَبِيبِي مَنْ حَبِيبِي أَنْتَ تَدْرِي ؛ وَنُحُولُ
الْجِسْمِ وَالدَّمْعُ يَبُوحَانِ بِسِرِّي ؛ قَدْ كَتَمْتُ الْحُبَّ حَتَّى ضَاقَ بِالْكِتْمَانِ
صَدْرِي ؛ بیکبار آب شدم و از درد وی گریان شدم پس گفت إِلٰهِي وَسَيِّدِي وَمَوْلَائِي
بِحُبِّكَ لِي إِلَّا غَفَرْتَنِي گفتم ای جاریه ترا این بس نیست که گوئی بِحُبِّي لَكَ که میگوئی
بِحُبِّكَ لِي چه می دانی که او ترا دوست می دارد گفت مر خدای را بندگان هستند که ایشان
را دوست می دارد پس ایشان وی را دوست می دارند نشنیده قول الله تعالی را که گفت
فَسَوْفَ يَأْتِي اللهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ محبت وی مر ایشان را سابق است محبت
ایشان مر وی را گفتم ترا بس ضعیف و نحیف می بینم مگر بیماری گفت بیت

است که نام وی مجهول است ۱۲ ... کنیت وی ...
ل۳ه قوله انت تدری یا حبیبی ... ۱۲ ... ل۴ه ...
... ۱۲ ع ... ل۷ه ... ۱۲ ...

مُحِبُّ اللهِ فِي الدُّنْيَا عَلِيلٌ ؛ تَطَاوَلَ سُقْمُهُ فَدَوَاهُ دَاؤُهُ ؛ كَذَا مَنْ
كَانَ لِلْبَارِي مُحِبًّا ؛ يَهِيمُ بِذِكْرِهِ حَتَّى يَرَاهُ پس مرا گفت باز پس نگر بنگریستم هیچ
کس ندیدم روی بوی کردم وی را نیز ندیدم ندانستم که کجا رفت جاریه مجهولة رحمها الله تعالی
وهم ذوالنون گوید قدس سره که مرا کنیزکی صفت کردند متعبده از حال وی خبر پرسیدم گفتند در
دیر خراب است بآن دیر آمدم کنیزکی دیدم ضعیف جسم که نه خوابی شب و روز در وی اثر کرده بود
بروی سلام کردم جواب داد وی را گفتم ای جاریه در مسکن نصاری می باشی گفت سر بردار غیر
خدای تعالی در هر دو سرای می بینی گفتم هیچ نی گفتم وحشت تنهائی نمی یابی گفت از من دور شو او
دل مرا از لطائف حکمت خود و محبت خود چنان پر کرده است و شوق دیدار خود بر من گماشته که
در دل خود هیچ موضعی از برای غیر او نمی یابم گفتم ترا حکیمه می بینم مرا بیرون آر ازین تنگی و راه راست
بر من بکشای گفت ای جوانمرد تقوی زاد خود ساز و زهد طریق خود و ورع باره گیر خود و سلوک
کن در طریق خائفان تا برسی بدری که نه حجاب بینی آنجا و نه بواب خازنان خود را امر باید که در هیچ
کار نافرمانی تو نه کنند امراة مصریة رحمها الله تعالی در تاریخ امام یافعی از یکی از
مشائخ روایت کرده است که زنی در نواحی مصر سی سال بر یکجای اقامت کرد که در سرما و گرما
از آنجا نرفت و درین سی سال هیچ نخورد و هیچ نیاشامید امراة مصریة اخری رحمها الله
تعالی وهم امام یافعی در کتاب روض الریاحین آورده است که یکی ازین طائفه گفت که در نواحی
مصر زنی دیدم واله و حیران سی سال بر دو پای ایستاده بود و در زمستان و تابستان نه شب نشست
نه روز و از آفتاب و باران وی را پناهی نبود و مارها و ثعبانها گرد وی در آمدند امراة
خوارزمیه رحمها الله تعالی وهم امام یافعی در تاریخ خود از یکی از علمای نقل
کرده که گفت در خوارزم زنی دیدم که زیادت از بیست سال هیچ نخورده بود و هیچ
نیاشامیده جاریه حبشیه رحمها الله تعالی شیخ محی الدین عبدالقادر گیلانی قدس
سره فرموده است که اول بار که از بغداد عزیمت حج کردم بر قدم تجرید و هنوز جوان بودم
تنها می رفتم شیخ عدی بن مسافر مرا پیش آمد و وی نیز جوان بود پرسید که کجا میروی
گفتم بمکه گفت میل صحبت داری گفتم من بر قدم تجریدم گفت من نیز بر قدم تجریدم

باهم روان شدیم در بعضی از روزها دیدیم که جاریه جبشیه پیدا شد برقع بسته پیش من بایستاد و تیز تیز در روی من می نگریست پس گفت از کجائی ای جوان گفتم از عجم گفت امروز مرا در رنج افگندی گفتم چرا گفت درین ساعت در بلاد حبشه بودم مرا مشاهده افتاد که خدای تعالی بر دل تو تجلی کرد و ترا اعطا فرمود آنچه مثل آن عطا نه فرموده غیر ترا از انان که من می دانم خواستم که ترا به بینم و بشناسم پس گفت من امروز در صحبت شمایم و امشب باشما افطار می کنم در روان شد وی در یک طرف وادی می رفت و ما در یک طرف چون شب شد طبقی از هوا فرود آمد بر ان شش رغیف با سرکه و سبزی آن جاریه گفت اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي اَكْرَمَنِي وَاَكْرَمَ ضَيْفِي هر شب برای من دو رغیف فرود می آمد امشب برای هر یک دو رغیف فرود آمد بعد ازان سه ابریق آب فرود آمد بیاشامیدیم در لذت و حلاوت بآبی که بر روی زمین می باشد نمی مانست پس در ان شب از ما جدا شد و برفت چون بمکه رسیدیم شیخ عدی را در طواف تجلی واقع شد که بخود بیفتاد چنانکه بعضی می گفتند که وی بمرد ناگاه دیدم که آن جاریه بر بالای سر او ایستاده است می گوید که زنده گردانا و ترا آن کس که میرانیده است سُبْحَانَ الَّذِي لَا يَقُومُ الْحَادِثَاتُ لِتَجَلِّي نُورِ جَلَالِهٖ اِلَّا بِتَثْبِيتِهٖ وَلَا يَسْتَقِرُّ الْكَائِنَاتُ لِظُهُوْرِ صِفَاتِهٖ اِلَّا بِتَائِيْدِهٖ بَلْ اِخْتَطَفَتْ سُبُحَاتُ قُدْسِهٖ اَبْصَارَ الْعُقُوْلِ وَاَخَذَتْ نَفَحَاتُ بَهَائِهٖ اَلْبَابَ الْفُحُوْلِ بعد ازان مرا در طواف تجلی واقع شد

[illegible]

و از باطن خود خطابی شنیدم و در آخر آن با من گفتند ای عبد القادر تجرید ظاهر را بگذار و تفرید توحید را لازم دار و از برای نفع مردمان به نشین که ما را بندگان خاص هستند که میخواهیم که ایشان را بر دست تو بشرف قرب خود برسانیم ناگاه آن جاریه گفت که ای جوان نمی دانم امروز چه نشان است ترا که بر سر تو از نور خیمه زده اند و تا عنان آسمان ملائکه گرد تو در آمده اند چشم همه اولیا از مقامهای خود در تو خیره مانده است و همه بمثل آنچه ترا داده اند امیدوار شده اند بعد ازان آن جاریه برفت و دیگر هرگز وی را ندیدم **امرأة اصفهانیه رحمها الله تعالی** یکی از اصحاب شیخ عبد القادر رحمة الله علیه گفته است که روزی شیخ را بر بالای منبر استغراقی واقع شد و یک گردانه عمامه وی باز شد و وی نمی دانست حاضران همه بر موافقت وی دستارها و طاقیها در پای منبر انداختند چون شیخ بحال خود باز آمد و سخن آخر کرد عمامه خود را راست کرد و مرا گفت دستارها و طاقیها را باصحاب آنها باز گردان چنان کردم یک عصابه باقی ماند که صاحب آن پیدا نبود شیخ گفت آن را بمن ده بوی دادم بر دوش خود انداخت و فی الحال ناپیدا شد من حیران ماندم چون شیخ از منبر فرود آمد با من گفت چون اهل مجلس عمامها بنهادند ما را خواهریست باصفهان وی هم عصابهٔ خود را نهاد چون من آن را بر دوش خود انداختم وی از اصفهان دست خود را از گرد و آن را برداشت **امرأة فارسیه رحمها الله تعالی** شیخ نجیب الدین علی بزغش رحمه الله گفته است وقتی زنی از کلبایکان بشیراز آمده بود و قتها بخانه ما می آمد و زنی با خبر بود وقتی چند روز در خانهٔ ما می بود و مرا دست تنگی روی نموده بود و وی می دانست آن حال را و ظرفی چند در خانه بود که اگر وقتی حق تعالی از جوبات مثل گندم و جو چیزی بفرستادی در ان ظروف کردمی و آن ظرفها تهی بود و سرهای آنها را پوشیده بودم تا پاک بماند تا وقت حاجت آن زن پنداشت که مگر چیزی در ان ظرفها هست مرا گفت چون دست تنگی روی نموده است چرا از انچه درین ظروف است قوت نسازی گفتم آنها تهی است گفت چون تهی است چرا سرهای آن پوشیده است گفتم تا پاک بماند آن زن برخاست و سرهای آنها را برگرفت و کشاده گذاشت و گفت ازان تهی است که دهن برهم نهاده است چون سر آن کشاده باشد همچون دهنی باشد که باز کرده

باشد وگرسنه باشد حق تعالی آن را قوت فرستد وقوت هر چیزے مناسب آن چیز برساند در وقت حاجت پس قوت این ظروف غله است چون تهی شکمی وی ظاهر گردد پر غله وحبوب گردانند پس چون آن زن این تصرف بکرد در حال حق تعالی چندان گندم فرستاد که آن ظروف پر کرده شد وآن زن از اولیاے خداے تعالے بود باتمام رسید باختتام انجامید کتاب نفحات الانس من حضرات القدس که مقصود ازان شرح اخلاق وافعال وبیان مقامات واحوال گرم روانی بود که بقدم صدق راه بادیهٔ طلب را سپرده اند وبدو گام خُطوَتَینِ وَقَدْ وَصَلْتَ پی بکعبهٔ مطلوب برده مورد اخلاق الٰهی گشته اند ومظهر اسماے نامتناهی شده اند حکمت در ایجاد عالم وجود ایشان است ومقصود از اظهار زمین ونبات آدم مقام کشف وشهود ایشان

غزل

حبذا قومی که دید حق بود دیدارشان	محو باشد در شهود سر غیب اسرارشان
جمله در کهف فنا از هستی خود خفته اند	لیک پندارند خواب آلودگان بیدارشان
گرچه اندایند خورشید جمال خود بگل	مشرق ومغرب گرفته پرتو انوارشان
یابی اند فقر یکدینارشان گرچه ندید	کس چو ابراهیم ادهم مالک دینارشان
ریخته باران عرفان از سحاب مکرمت	شُسته نقش حرف غیر از صفحهٔ پندارشان
از خدا خواهند ستر ذات خود در ذات او	این ساعت بساعت سر استغفارشان
هر یکی را بانه خود از سودای دل بازارها	ز آتش شوق محبت گرمیٔ بازارشان
یکدم از طوف در ودیوارشان منشین که هست	صد کشایش از در وصد پشتی از دیوارشان
کارشان جز نفی ذات ووصف وفعل خویش نیست	ای خدا چه بود که جامی را کنی درکارشان

رباعیه فی تاریخ اتمامه

این نسخهٔ مقتبس ز انفاس کرام	کز وے نفحات اُنس آید بمشام
از هجرت خیر البشر وفخر انام	در هشت صد وهشتاد وسوم گشت تمام

۸۸۳ھ

خاتمة الطبع از جانب کارپردازان مطبع

الوف ستایش بدرگاه خالق جل وعلا وصنوف نیایش نثار مرقد مطهر محمد مصطفے صلی الله علیه وآله وسلم که درین زمان برکت اقتران از لمعات انظار توفیقات یزدانی وتجلیات انوار تائیدات ربانی آفتاب عالمتاب حقیقت از افق اقبال طالع شد وماه شب افروز طریقت از اوج اجلال ساطع۔ اعنی مفتاح کنوز اسرار الٰهی منشور لامع النور فیوض نامتناهی معدن عرفان وجذبات مخزن معارف وکرامات کتاب مستطاب هر دل عزیز وکمیاب معروف به **نفحات الانس** از ارشادات حضرت باعظمت رهنمای منازل تصدیق خضر طرایق تحقیق شهباز عرش آشیان عنقای قاف لامکان قطب الولایة والارشاد غوث العارفین والاوتاد وحید عصره فی المعقول والمنقول فرید دهره فی الفروع والاصل المعروف بمناقب السامی حضرت مولانا **عبد الرحمٰن جامی** قدس سره اگرچه محامد ومعارف حضرت مصنف ممدوح از غایت اشتهار معروف دیار وامصار است فاماتیمنا وتبرکا نبذی ازان لوشتی از خروار ویکی از هزار برای تفریح طبائع ناظرین نگاشته می آید۔ اصل وی از اصفهان ومولدش بلدهٔ جام از توابع ولایت خراسان است چنانکه خود فرموده اند ؎ مولدم جام ورشحهٔ قلمم۔ جرعهٔ جام شیخ الاسلامی است ؛ زان سبب در جریدهٔ اشعار ؛ بدومعنی تخلصم جامی است۔ نام الد ماجدش نظام الدین احمد دشتی بود۔ صاحب تصانیف کثیره مثل تحفة الاحرار وسبحة الابرار ویوسف زلیخا۔ وبهارستان وانشاے جامی وسلسلة الذهب ونفحات الانس وعقائدنامه وفوائد ضیائیه معروف بشرح ملا وغیرهم ؛ تصانیف عالیهٔ ش در اکثر علوم که فی زماننا بر صفحهٔ روزگار مشهور ویادگار است عددش پنجاه وچهار است موافق عدد اسم سامی وی که جامی است۔ مولانا از بدو فطرت تا زمان رحلت عارف بالله ودر عهد خویش مرجع خاص وعام بود شمار مریدان اخلاصش از صد در گذشته حتی که بادشاه وقت سلطان حسین هم در خدمت مولانا کمال حسن عقیدت می داشت ونظام الدین میر علی شیر وزیر بادشاه از ارشد تلامذه اوست واز زمرهٔ عقیدتمندان راسخ الاعتقاد۔ باآنهمه مولانا دین را بدنیا نفروخت واز مال فانی چیزے نیندوخت طبع والاش به فقر وتصوف مائل بود ودر مجاهدهٔ نفس هردم شاغل ودر ادراک سخن وغواصی بحر فن گوے سبقت از همه در ربوده که از همعصران کسے همتایش

نبوده - در فصاحت و بلاغت و موشگافی و ایراد سخن هم ید طولی میداشت و گویند که رجحان خاطرش
بر مذهب همه اوست بود چنانچه روزے مولانا در عین وجد شعرے میخواندند ؎ بسکه در جان
فگار و چشم بیدارم توئی ٭ هر که پیدا مے شود از دور پندارم توئی ٭ منکرے که حاضر وقت
بود گفت اگر خر پیدا شود - مولانا فرمودند پندارم توئی و روزی کسے از ارادتمندان
بخدمت ایشان خایه غلامان فرستاده تلمیذی نشسته بود گفت که در باغ ما ریش بابا بسیار
خوب می شود مولانا فرمودند که از ریش بابای شما خایهٔ غلامان ما بهتر است و هر دو قسمے است
از انگور - در فن معما هم دخلی تمام داشت از وست به اسم علی که تا حال حلش نشده ؎
چشم بکشا زلف بشکن جان من ٭ بهر تسکین دل بریان من **شرح معما** ز چشم باعتبار
ترادف عین مسمی مراد است - و از بکشا بعمل ترادف امر کرده بفتحه دادن عین - و از زلف
باعتبار تشبیه لام مستفاد است - و بشکن بعمل ترادف امر به کسره دادن لام است -
و تسکین دل بریان عبارت از سکون تحتانی است که در وسط لفظ بریان واقع شده -
و معنی ظاهری شعر ظاهر است - تاریخ وفاتش میر علی شیر چنین گفته ؎ کاشف سر الٰهی
بود بیشک زان سبب ٭ گفت تاریخ وفاتش کاشف سر اله ٭ بالجمله این کتاب مستطاب
مخزنی است در حالات سنیه و واقعات بهیه بزرگان دین مع نام نامی و اسم گرامی و مقامات
سکونت آنها و هم انچه از ایشان در حین حیات از خرق عادات و حاجت بر آری اهل
مرادات و کشف و کرامات بظهور پیوسته بطرز مفصل و مجمل حواله قلم صداقت رقم مولانا
شده چنانچه تعداد اسامی مبارک اولیاء الله که درین کتاب ذکر شده اند از روی شمار
ششصد و هیجده است - لله در القائل پس الحمد لله علی احسانه که این گوهر شاهوار از صدف
مطبع عالی وقار نامی و گرامی مشهور نزدیک و دور **منشی نولکشور** واقع لکھنو بعالی همتی آقای
نامدار جناب معلی القاب رای بهادر **منشی پراگ نرائن** صاحب دام اقباله و عم نواله
مالک مطبع موصوف بماه مارچ سنه ۱۹۱۵ع مطابق ماه ربیع الثانی سنه ۱۳۳۳ھ بار هفتم به تصحیح و تحشیه از
نسخه قدیمه مولانا سید فرید الدین احمد مطبوعه کلکته برآمده زیب گوشوارهٔ سرتاسر قدردانان عالم گردیده
حق سبحانه و تعالی مقبول دلهای خاص و عام کناد بحق محمد و آله و اصحابه الامجاد فقط

نام کتاب	قیمت
صمصام الاسلام - یعنی منظوم فتوح الشام مولفۂ منشی سید محمد عبد الرزاق صاحب	عہ ۴ر پ
قمقام الاسلام - مولفۂ سید محمد عبد الرزاق صاحب	۴ر پ
تاریخ مدینۂ منورہ - اردو ترجمہ جذب القلوب	۸ر
ترجمۂ مجموعۂ فتوحات واقدی - ہر چہار حصہ یعنی فتوح عرب و شام و مصر و عجم -	للعہ ر
منہاج النبوۃ - اردو ترجمہ مدارج النبوۃ از خواجہ عبد المجید خان -	عہ ۱۲ر ۴ پائی
ترجمۂ سیر الاقطاب - از سید محمد علی -	۶ر
تاریخ مکہ معظمہ - مرتبہ حاجی محمد فخر الدین خان -	۲ر
کتب حالات انبیا و اولیا، فارسی	
سفینۂ رحمانی - از حافظ عبد الرحمن صاحب	۴ر
سیر الاقطاب - تذکرۂ اولیا از شاہ الہدیہ چشتی -	۸ر
گنجینۂ سروری - حالات اولیا مع مصرع تاریخ ولادت و وفات از مفتی غلام سرور لاہوری مرحوم عمدہ کتاب ہے -	۹ر
مجالس العشاق - مصنفۂ سلطان حسین صاحب سلطان تیموریہ -	۹ر
مدارج النبوۃ - از مولانا عبد الحق محدث دہلوی نہایت نفیس کتاب دو جلد مین - جلد اول اور جلد دوم علیحدہ علیحدہ بھی فروخت ہوتی ہین -	عہ ۱۲ر
ایضاً - جلد اول -	عہ ۴ر
ایضاً - جلد دوم -	عہ ۱۲ر

نام کتاب	قیمت
خزینۃ الاصفیا - حالات انبیا و اولیا -	عہ ۲ر
اسرار الاولیا - از مولوی نظیر اسحاق -	۳ر
روضۃ الصفا - کامل سات جلد مین یکجائی از محمد خاوند شاہ -	۵ر پ
شواہد النبوۃ - از ملا عبد الرحمن جامی در احوال حضرت پیغمبر صلعم و آل و اصحاب -	۸ر
معارج النبوۃ - احوال نبوت مستند معروف از ملا معین الدین کاشفی -	عہ ر
تحریر الشہادتین - شرح سر الشہادتین از مولانا سلامت اللہ -	۳ر ۳ پائی
جامع طیبی - از شاہ طیب نعمت الٰہی حالات ختم نبوت بشرح تمام -	۲ر ۹ پائی
تذکرۂ علمائے ہند - مصنفۂ رحمان علی صاحب کمشنر کونسل دیوان -	۱۲ر پ
روضۃ الشہدا - احوال شہدائے کربلا از ملا حسین واعظ کاشفی -	۱۲ر ۶ پائی
سفینۃ الاولیا - از شاہزادۂ دارا شکوہ بہادر مرحوم -	۷ر
رشحات - تذکرہ اولیا - نہایت نفیس کتاب از ملا حسین واعظ کاشفی -	عہ ر
جامع التواریخ - مولفۂ جناب عالم علوم غریبہ مولوی فقیر محمد صاحب -	عہ ۴ر پ
جذب القلوب الی دیار المحبوب - مولفۂ شاہ عبد الحق صاحب -	۸ر
کتب متفرقات دینیہ اردو	
حدائق الحنفیہ - مصنفۂ مولوی حافظ	

نام کتاب	قیمت
فقیر محمد صاحب جس مین بعد جناب رسالتمآب تیرھوین صدی تک کے زمانہ مین جس قدر فقہا اور علما گذرے ہین سب کے حالات مشعر مولد اور مسکن اور مختصر سوانح عمری اور کیفیت تلمذ ووقائع ہدایت وغیرہ وغیرہ بتفصیل مرقوم ہین۔	عہر پ
احیاء القلوب فی میلاد المحبوب۔ مولد شریف حضرت رسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم کا بیان اور دیگر حالات از ابتداء خلقت نور محمدی تا حال وفات سرور کائنات وبیان معراج آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مع اشعار نعتیہ۔ فی الواقع میلاد مبارک کے بیان مین اس کتاب کے ساتھ دوسری کتاب کی ضرورت نہین ہے مصنفۂ مولوی عبدالجلیل صاحب۔	۴ر ۶ پائی
اعجاز یوسفی۔ مجموعۂ وظائف وتعویذات واعمال ودعا وغیرہ از حافظ محمد یوسف۔	/۵
رشید المومنین۔ عربی واردو رسالۂ نایاب متضمن احوال دوزخ وقیامت از محمد سلطان۔ کاغذ سفید۔	/۸
گلزار نعت۔ از منشی رحمان علی صاحب مطبوعۂ نظامی۔	۲ر ۶ پائی
محامد النبی۔ مولفۂ مولوی حامد علی صاحب۔	۵ر
علامات القیامت۔ مصنفۂ مولوی محمد خلیل الرحمان۔ کاغذ سفید۔	۲ر ۶ پائی
کلمات قدسیہ الہامات غوثیہ۔ از شیخ	

نام کتاب	قیمت
فتح علی۔ کاغذ حنائی۔	۵ر
فضائل الشہور والصیام۔ سال کے ہر ماہ کے فضائل وعبادات بہ ثبوت احادیث وآیات۔	۳ر
مہر نبوت۔ از نواب محمد مردان علیخان۔	ار ۹ پائی
رموز القرآن۔ اوقاف قرآن کا بیان۔	۲ پائی
آثار محشر۔ منظوم ذکر علامات قیامت۔	۲ر
صبح کا ستارہ۔ حالات قیامت بہشت ودوزخ از مولوی عباس علی۔	ار ۹ پائی
قیامت نامہ وبہشت نامہ۔ از مولوی فیاض الحق صاحب۔	ار ۳ پائی
قیامت نامہ۔ مسمّی بہ آئینہ نشور۔ از مولوی شمس الدین احمد۔	۴ر
تحفۂ درود۔ ملقب بہ خیر الکلام از مولوی منظور احمد صاحب۔	ار ۶ پائی
رسالہ کسب الانبیا از مولوی ظہور الحق۔	۳ پائی
مجموعۂ نود ونہ نام باریتعالی۔ شامل چھ رسالہ (۱) دعاے مغنی (۲) قصیدۂ بردہ (۳) قصیدۂ بانت سعاد (۴) قصیدۂ غوثیہ (۵) دعاے سریانی (۶) قصیدۂ حضرت یونس علیہ السلام۔	۲ر ۹ پائی
فالنامہ یوسفی۔ مولفۂ منشی محمد یوسف۔	۶ پائی
تذکرۂ رسول اکبر۔ حال پیغمبر از حکیم امانت علی صاحب۔	۲ر ۶ پائی
دیوان نعتیہ۔ از مولوی احمد علی صاحب	۳ر پ

المشتہر
مینجر نولکشور پریس صیغۂ بکڈپو حضرت گنج لکھنؤ

در اول اسفند ۱۳۱۹ [illegible] یک نسخه [illegible] که در زمان مصنف نوشته شده [illegible] نام [illegible]
[illegible] و قسمتی [illegible] از جمله [illegible] السلطان
ابو المظفر ... خلد الله [illegible] ملکه [illegible] و سلطانه»

خصوصیات نسخه:

۱- جلد چرمی [illegible]
۲- [illegible] از همین نسخه [illegible] و [illegible] نسخه [illegible] مقابل
[illegible] این نسخه [illegible] (قدر [illegible] مقابل)
۳- خط نستعلیق خوب [illegible] با جدول مذهب۔ متن و حاشیه با خط نسخ [illegible] از خط
[illegible] فهرستی [illegible] کتاب [illegible] ضمیمه [illegible]
[illegible]
[illegible] خط [illegible] نسخه [illegible] فهرست [illegible]
صفحه اول [illegible] [illegible]

۴- در [illegible] کتاب [illegible] خط مصنف [illegible] در [illegible]
و بخط دیگری [illegible] نوشته [illegible] «خط مبارک مصنف [illegible]»
[illegible] در [illegible] خط مصنف [illegible]
[illegible]
۵- [illegible] ورق [illegible] یعنی ۱۸ صفحه (از [illegible]) [illegible] خواجه [illegible]
[illegible] خط مصنف [illegible] ورق [illegible] نسخه [illegible] اوراق
اول [illegible] ورق [illegible]
۶- [illegible] رساله [illegible] بخط نستعلیق [illegible] رساله [illegible]
در [illegible] رساله [illegible] تاریخ [illegible] نوشته [illegible] ۱۰۵۴
این نسخه ملک [illegible] است و از نفایس [illegible] است